

PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK VE TASARIM FAKÜLTESİ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ

DENİZLİ

ANALİTİK ETÜT RAPORU

2023

PROJE YÜRÜTÜCÜLERİ

Prof. Dr. Oğuz Özbek

Doç. Dr. Nur Sinem Partigöç (K)

YAYINA HAZIRLAMA GRUBU

EDİTÖRLER

Nur Sinem Partigöç

Beyza Ungurlu

GRUP EDİTÖRLERİ

Buse Gürcan

Ayşe Nur Kalaycı

Büşra Sinem Köktaş

Aynur Ayan

Sevim Gökçe

Kemal Tepe

KAPAK TASARIMI

Beyza Ungurlu

Buse Gürcan

ÇALIŞMA GRUPLARI

TARİHSEL YAPI

Buse Gürcan

Pelin Şen

Ümmühan Günay

Selcan Aydın

Ceren Nural

Yasin Atış

Mert Can Çakırbeyli

Mustafa Orhun Orhan

MEKANSAL YAPI

Atakan Yasin KANUT

Yusuf DULKADİR

Alperen KAHRAMAN

Süleyman TUNCAY

Aysu KAYA

Zeynep ATICI

Asiye ACIKLI

Rabia TOPTAMIŞ

ÇEVRESEL YAPI

Büşra Sinem KÖKTAŞ

Habibe ÇAKIR

Bekir Emrehan MEŞE

Zeynep ŞENTÜRK

Rabia GÜLTEN

Alper YAMAN

Alihan GÜLER

Ahmet Can DEMİR

SOSYO-KÜLTÜREL YAPI

Damla AKANSU

Nisa ÖZDEMİR

Mustafa Ruçhan GÖKPINAR

Adem KILIÇASLAN

Özkan DUMAN

Eyüp UĞUR

Elif Gül TURAN

Kibar USLU

Feyza Nur KIRDAN

EKONOMİK YAPI

Fatmanur AKYÜZ

Ayşe Nur KALAYCI

Aynur AYAN

Ceyhun DİNÇER

Sevim GÖKÇE

Beyza UNGURLU

Şeyma ÇEVİK

İrem ENGİN

Neşet Can AYDIN

KURUMSAL YAPI

Aynur Ezgi ÇOLAK

Ayşegül KARA

Yusuf AKIN

Ekin Can AYKUT

Kardelen ŞAHİN

Kemal TEPE

Muhammed Veysel YILMAZ

Naciye TURHAN

ÇALIŞMANIN AMAÇ VE KAPSAMI.....	37
BİRİNCİ BÖLÜM.....	39
TARİHSEL YAPI	39
1.ETİMOLOJİK KÖKEN.....	39
2. TARİHİ ROTALAR	40
3.TARİHSEL SÜREÇ.....	41
3.1. Antik Dönem	42
3.2. Bizans Ve Selçuklu Dönemi	44
3.3. Osmanlı Dönemi Ve Milli Mücadele Dönemi	47
3.4. Cumhuriyet Dönemi	52
4. DENİZLİ KENT MAKROFORMUNUN GELİŞİMİ	55
5.KIRILMA NOKTALARI.....	57
5.1. Afetler Ve Savaşlar	57
5.2. Altyapı.....	61
5.3. Sosyo-Kültürel	64
5.4. Endüstriyel Üretim	67
6. ANTİK YERLEŞİMLER	69
7. KORUMA ALANLARI.....	87
7.1. Arkeolojik Sit Alanları	87
7.2. Doğal Sit Alanları.....	118
7.3. Özel Çevre Koruma Alanı.....	123
7.4. Tabiat Koruma Alanı.....	124
7.5. Yaban Hayatı Koruma Alanı.....	125
8. İMALAT SANAYİSİ SEKTÖRLERİ.....	129
9. TARİHİ DEĞERLER.....	131

10.ANALİZ PAFTALARI	171
10.1. Denizli İli Cumhuriyet Öncesi-Sonrası Tarihsel Gelişim Analizi	171
10.2. Denizli İli Tarihsel Yerleşim Analizi	173
10.3. Denizli İli Tarihi Rota Analizi	174
10.4. Denizli İli Koruma Ve Sit Alanları Analizi	176
10.5. Denizli Tarihi Sektörel Uzmanlaşma Analizi	178
10.6. Denizli İli Kırılma Noktaları Ve Tarihsel Makroform Analizi	180
10.7. Denizli İli Tarihsel Gelişim Süreci Analizi	182
10.8. Denizli İli Tarihi Değerler Analizi 1	184
10.9. Denizli İli Tarihi Değerler Analizi 2	185
10.10. Denizli İli Tarihsel Yapı Gzft Analizi	187
10.11. Denizli İli Tarihsel Yapı Lynch Analizi	188
11. GZFT ANALİZ TABLOSU	190
BÖLÜM İKİ.....	194
MEKANSAL YAPI	194
1. COĞRAFİ KONUM	194
1.1. Coğrafi Yapısı	195
1.2 Denizli'nin Yıllara Göre Kentsel Gelişim Aşamaları	196
2. COĞRAFİ KONUMA BAĞLI TEKNİK ALTYAPI-ÜSTYAPI.....	197
2.1. Ulaşım Sistemleri	197
2.2. Altyapı Sistemleri.....	202
3. ARAZİ KULLANIMI	203
4. ANALİZ ÇALIŞMALARI	206
4.1 Mekansal Karakteristik Kimlik İşlevsel Analizi	206
4.3 Ulaşım, Enerji Ve Teknik Altyapı Analiz	210

4.4 Sınırlar Analizi	211
4.5 Ek Mahalle Sınırları Analizi	212
4.6 Arazi Kullanım Analizi	213
4.7 Yerleşilebilirlik Analizi.....	214
4.8 Çevresel İlişkiler Ve Doku Analizi	215
4.9 .Sektörel Dağılım Analizi.....	216
4.10 Hidroloji Analizi	218
5. MEKANSAL YAPI GZFT TABLOSU	219
BÖLÜM ÜÇ	222
ÇEVRESEL YAPI.....	222
KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR.....	222
1. COĞRAFİ KONUM	223
2. COĞRAFİ ÖZELLİKLER	225
2.1 Topografya	225
2.2. Eğim	225
2.3. Bakı	226
3. İKLİMSEL VE METEOROLOJİK ÖZELLİKLER	226
3.1. Denizli İklim Özellikleri	226
3.2. Sıcaklık.....	226
3.2. Yağış.....	227
3.3. Nem	228
3.4. Rüzgar	229
3.4.1 Rüzgar Yönü	230
4. TOPRAK YAPISI	230
5. HİDROLOJİK VE HİDROJEOLJİK DURUM	232

6. AFET RİSK DURUMU	233
6.1 Deprem	235
6.2 Heyelan.....	237
6.3 Kaya Düşmesi	239
6.4 Sel.....	240
6.5 Su Taşkınları	240
6.6 Orman Yangınları.....	241
6.7 İklim Değişikliği Kaynaklı Afetler	242
7. BİYOÇEŞİTLİLİK	243
7.1.Flora	243
7.2.Fauna	245
7.3. Yaban Hayatı Geliştirme, Yerleştirme Ve Koruma Sahaları	248
8.TARIM ALANLARI VE TARIMSAL ÜRETİM	250
9. ORMAN ALANLARI	252
10. ÇEVRESEL GÖRSEL DEĞERLER	254
11.SİT VE KORUMA ALANLARI	270
12. ÇEVRESEL SORUNLAR.....	285
13. YENİLENEBİLİR ENERJİ KAYNAKLARI	291
14. MADEN VE ENERJİ KAYNAKLARI.....	293
15. ANALİZ PAFTALARI	300
15.1 Coğrafi Konum Analizi (Ek 1).....	300
15.2 Morfolojik Gelişim Analizi (Ek-2)	302
15.3 Eğim Analizi (Ek-3)	303
15.4 Bakı Analizi (Ek-4)	304
15.5 Yükselti Analizi (Ek-5)	305

15.6 Sıcaklık Analizi (Ek-6).....	306
15.7 Yağış Analizi (Ek-7)	307
15.8 Hidroloji Analizi (Ek-8).....	308
15.9 Afet Risk Analizi (Ek-9)	309
15.10 Toprak Kabiliyeti Ve Toprak Sınıfları Analizi (Ek-10).....	310
15.11 Jeolojik Formasyon Analizi (Ek-11)	311
15.12 Yeraltı Kaynakları Analizi (Ek-12).....	312
15.13 Yenilenebilir Enerji Kaynakları Analizi (Ek-13)	313
15.14 Biyoçeşitlilik Analizi (Ek-14)	314
15.15 Özel Statü Ve Sit Alanları Analizi (Ek-15).....	315
15.16 Çevresel Görsel Değerler Analizi (Ek-16)	316
15.17 Çevre Sorunları Analizi (Ek-17)	317
15.18 Gzft (Swot) Analizi (Ek-18).....	318
16. GZFT TABLOSU.....	319
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	325
SOSYO-KÜLTÜREL YAPI.....	325
1.DEMOGRAFİK YAPI VE NÜFUS VERİLERİ	325
1.1 Demografik Yapı Verileri Ve Nüfus Projeksiyonları	325
1.2 Denizli Kadın Erkek Nüfus Dağılımı.....	343
1.3 Denizli Yaş Grupları Nüfusu.....	344
1.4 Denizli Nüfus Artış Hızı	344
2. EĞİTİM.....	346
2.1 Okuma Yazma Oranı.....	347
2.2 Eğitim Düzeyi	348
2.3 Eğitim Kurumları	348

3. SAĞLIK KURUMLARI.....	349
4. İBADET ALANLARI	351
5. GÖÇ OLGUSU	351
5.1 Denizli'nin Yıllara Göre Göç Değişimi	352
5.2 Denizli'nin İller Arası Net Göçlerin Dağılımı	352
6. KÜLTÜR BİRİMİ.....	353
7. KÜLTÜR SANAT VE ENTELEKTÜEL YAŞAM.....	357
8. ANALİZLER	361
8.1 Demografik Yapı Ve Nüfus Projeksiyonu Analizi	361
8.2 Sosyal Gelişme Statüsü Analizi	363
8.3 Sosyo-Kültürel Yapı Analizi.....	365
8.4 Donatı Yeterlilik Ve Erişebilirlik Analizi	366
8.5 Turizm Envanter Haritası	368
8.6 Yolculuk Deseni Analizi	369
8.7 Sosyol Topografya Analizi.....	370
8.8 Göç Analizi	371
8.9 Festivaller Posterleri	372
8.10 Fotoğraf Paftası	373
9. GZFT TABLOSU.....	374
BEŞİNCİ BÖLÜM	377
EKONOMİK YAPI.....	377
1. SOSYO-EKONOMİK DURUM	377
1.1 İstihdam.....	377
2. SEKTÖREL DAĞILIM	386
2.1 Tarım Ve Ormancılık	386

2.2 Hayvancılık	398
2.3 Eğitim	399
2.4 Turizm	405
2.5 Sanayi	416
2.6 Ticaret.....	421
3.EMLAK DEĞERLERİ.....	429
3.1 Satılık Konut Değerleri	429
3.2 Satılık Konut Birim Değerleri	431
3.3 Kiralık Konut Değerleri	433
3.4 Satılık Konut İmarlı Arsa Değerleri	434
3.5 Satılık Konut İmarlı Arsa Birim Değerleri.....	436
3.6 Satılık Ticari Gayrimenkul Değerleri.....	438
3.7 Arsa Ve Arazi Değerleri.....	438
4. DENİZLİ İLİ YATIRIM PROJELERİ	440
4.1 Doğalgaz Projesi	441
4.2 Altyapı Projeleri	442
4.3 Eğitim Projesi.....	443
4.4 Engelli Koordinasyon Projesi.....	444
4.5 Yol Projeleri	444
4.6 Yeşil Alan Projesi.....	445
4.7 Pazar Yeri Projesi.....	446
4.8 Köprülü Kavşak Projesi	448
4.9 Spor Tesisleri Projesi	449
4.10 İklim Değişikliği Projesi	449
4.11 Konut Projesi.....	451

4.12 Sokak Hayvanları Projesi	451
4.13 E-Devlet Projesi	452
4.14 Akıllı Şehir Projeleri	452
4.15 Altyapı Projeleri	454
4.16 Enerji Yatırımları	460
5. KALKINMA PLANLARI	469
6. ANALİZ PAFTALARI	472
6.1 Alternatif Turizm Bölgeleri Ve Tesisleri	472
6.2 Altyapıya Yönelik Yatırımlar Ve Projeler	473
6.3 Arsa Ve Arazi Değerleri.....	474
6.4 Emlak Değerleri	476
6.5 Enerji Yatırımları	477
6.6 Tarım Ve Hayvancılık-Sektörel Analizler	479
6.7 Sanayi Tesisleri Ve Konumları	481
6.8 Gzft Analizi	482
6.9 Kalkınma Planları.....	483
7.10 Denizli İli Nüfus-İstihdam Ve İthalat-İhracat Hareketliliği	484
7.11 Denizli İlinin Ticaret Değerleri	485
7.12 Denizli İlinin Sektörel Dağılımı	486
7.13 Ekonomik Açıdan Kırılma Noktaları	487
7.14 Yatırım Ve Projeler	488
7. EKONOMİK YAPI GZFT TABLOSU	489
ALTINCI BÖLÜM.....	493
KURUMSAL YAPI.....	493
KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR.....	493

1. YASAL DEĞİŞİMLER VE YÖNETSEL İLİŞKİLER	496
1.1. Türkiye’deki Yönetsel Sistem	496
1.2. Türkiye Büyükşehir Yasası	497
2. DENİZLİ İLİ YÖNETSEL YAPI VE YASAL DEĞİŞİMLER.....	502
3. DENİZLİ BÖLGE VE ALT BÖLGE DÜZEYİNDE YÖNETSEL YAPISI	504
3.1. Denizli İli Yönetsel Tarihi.....	505
3.2. Denizli Büyükşehir Belediyesi.....	508
4. DENİZLİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ’NİN TÜRKİYE VE AVRUPA’DAKİ YERİ	511
5. DENİZLİ İLİ YÖNETİM ŞEKLİ	512
5.1. Vilayet Yönetimi	512
5.2. Denizli İli Yerel Yönetimi.....	516
5.3. Denizli İl’inin Fiziksel Yapısı	520
5.4. Denizli İli Planlama Süreci Ve Geçmişi	524
6. PLANLAMA ÇALIŞMALARI VE UYGULAMALARI	528
6.1. İlk İmar Planı Girişimi	529
6.2 Deprem Sonrası Planlama Çalışmaları (1976 – 1983).....	529
6.3. İlk Üst Ölçekli Plan: Çevre Düzeni Planı.....	530
6.4. İlk Koruma Deneyimi – Sit Kararı (1991)	530
6.5. Bölgesel Ölçekli Planlama Çalışmaları.....	531
6.6. Denizli İl’ine Ait İmar Planları	531
6.7. Denizli’de Mevcut Vakıflar	534
6.8. Denizli Kamusal Yatırımlar	535
7. YEREL BASININ GÜNÜMÜZDEKİ YERİ VE DENİZLİ’DE YEREL BASININ GELİŞİMİ.....	536

8. DENİZLİ'DE 6360 SAYILI KANUN'UN DENİZLİ'DEKİ KAMU HİZMETLERİNE ETKİSİ	538
9. DENİZLİ'DE BÜYÜKŞEHİRLEŞME SÜRECİ	539
9.1. Yıllara Göre Bütünşehir Ve Denizli	541
10. DENİZLİ İLİ VE İLÇELERİ	542
10.1. Denizli İli Misyonu Ve Vizyonu	545
10.2. İlkeler Ve Temel Değerler	545
10.3. Denizli İli Merkezi Ve Yerel Yönetimi	547
11. KENTSEL KADEMELENME	549
12. DENİZLİ İLİNDE YÜRÜRLÜKTE OLAN PLANLAR	550
13. KURUMSAL ANALİZ PAFTALARI	553
13.1. Yerleşim Kademelenmesi – Çevresel İlişkiler Analiz Paftası	553
13.2. Kurum Adedi Analiz Paftası	559
13.3. Altyapı – Enerji Ve Çevresel Yatırımlar	565
13.4. Kırılma Noktaları/Yerel Yönetimler Ve Yasal Düzenlemeler Analiz Posterleri	569
13.5. Denizli Planlama Süreci Kırılma Noktaları Analiz Posterleri	572
13.6. Özel Statü Alanları Analiz Posterleri	574
14. GZFT ANALİZİ TABLOSU	576
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	584
KAYNAKÇA	594

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1 .Güneybatı Anadolu Kervan Yolları [URL 21]	40
Şekil 2.Karaköy TOKİ Projesi [URL 1].....	56
Şekil 3.Sarayköy, Minare Cami [URL 2].....	59
Şekil 4.Sarayköy, St. George Kilisesi. [URL 2].....	60
Şekil 5.1976 Depremi, [URL 3]	61
Şekil 6. İzmir-Aydın Demiryolu [URL 18].....	61
Şekil 7. İstasyon Caddesi, [URL 9].....	62
Şekil 8.Denizli Eski yol-Yeni yol [GOOGLE MAPS]	62
Şekil 9.Askerî Yol Projesi, [URL 16]	63
Şekil 10.Akevler Projesi [URL16]	63
Şekil 11.Pamukkale Üniversitesi/Kınıklı Yerleşkesi [URL 17].....	64
Şekil 12.Keloğlan Mağarası [URL 10]	67
Şekil 13. Şemsi Terakki Debağat Fabrikası, [URL 13].....	68
Şekil 14.Beycesultan Höyüğü	70
Şekil 15.Pamukkale Hierapolis Yerleşim Düzeni, [URL 14]	71
Şekil 16.Laodikeia Antik Kenti [URL 14]	75
Şekil 17.Tripolis Antik Kenti [URL 14]	78
Şekil 18.Tabea Antik Kenti [URL 14]	79
Şekil 19.Colossae Antik Kenti [URL 14].....	79
Şekil 20.Eumania Antik Kenti [URL 14].....	80
Şekil 21.Dionysopolis Antik Kenti [URL 14].....	81
Şekil 22.Herakleia Salbace Antik Kenti [URL 14]	83
Şekil 23.Trapezopolis Antik Kenti [URL 14]	84

Şekil 24.Attuda Antik Kenti [URL 14]	84
Şekil 25.Apollonia Salbace Antik Kenti [URL 14].....	85
Şekil 26.Sebastopolis Antik Kenti [URL 14].....	86
Şekil 27.Londa Antik Kenti [URL 14].....	87
Şekil 28.Kocadere Tonozlu Mezar [URL 20]	89
Şekil 29.Acıpayam Yassı Höyük [URL 20].....	90
Şekil 30.Hacıyüplü Tümülüsü [URL 20]	90
Şekil 31.Zeytin Yaylası [URL 20]	91
Şekil 32.Alicin (Alacain) Ören Yeri [URL 20].....	91
Şekil 33.Beşparmak Dağı Tapınak Alanı [URL 20]	92
Şekil 34.Bekilli Asartepe (Pepuza) [URL 20].....	92
Şekil 35.Akçapınar Nekropolü [URL 20]	93
Şekil 36.Beylerbeyi Köyü [URL 20].....	94
Şekil 37.Beylerbeyi Köyü [URL 20].....	94
Şekil 38.Pınarkent Nekropolü [URL 20].....	95
Şekil 39.Karaköy Frig Kaya Mezarı [URL 20].....	95
Şekil 40.Colossae Antik Kenti Sit Alanı [URL 20]	96
Şekil 41.Sebastapolis Antik Kenti Sit Alanı [URL 20].....	96
Şekil 42.Bademli Sit Alanı [URL 20]	97
Şekil 43.Bayıralan Kaya Sunağı ve Kaya Mezarları Sit Alanı [URL 20].....	97
Şekil 44.Beylerli Höyüğü Sit Alanı [URL 20]	98
Şekil 45.Solmaz Höyüğü Sit Alanı [URL 20].....	98
Şekil 46.Apollonia Antik Kenti Sit Alanı [URL 20].....	99
Şekil 47.Laodikeia Antik Kenti Sit Alanı [URL 20].....	99
Şekil 48.Domuz ve Değirmen Dereleri Sit Alanı [URL 20]	100

Şekil 49.Çardak Kalesi ve Çevresi Sit Alanı [URL 20]	100
Şekil 50.Trapezopolis Antik Kenti Sit Alanı [URL 20]	101
Şekil 51.Yannı Tepe Tümülüsleri Sit Alanı [URL 20]	101
Şekil 52.Kurtluca Tümülüsü Sit Alanı [URL 20]	102
Şekil 53.Karaca Höyük Sit Alanı [URL 20]	102
Şekil 54.Hierapolis Antik Kenti Sit Alanı [URL 20]	103
Şekil 55.Barbaros Tümülüsü Sit Alanı [URL 20]	103
Şekil 56.Hieron Dionysopolis Apollon Lermonos Tapınağı Sit Alanı [URL 20].....	104
Şekil 57.Beyinli Mağarası Sit Alanı [URL 20]	105
Şekil 58.Eumenia Antik Kenti Sit Alanı [URL 20]	105
Şekil 59.Heraclia-Salbace Antik Kenti Sit Alanı [URL 20]	106
Şekil 60.Lounda Antik Kenti Sit Alanı [URL 20]	106
Şekil 61.Gölcük Höyüğü Sit Alanı [URL 20]	107
Şekil 62.Kaklık Mağarası (Höyüğü) Sit Alanı [URL 20]	108
Şekil 63.Bekirler Trapezopolis Nekropolü Sit Alanı [URL 20].....	108
Şekil 64.Bekirler Trapezopolis Nekropolü Sit Alanı [URL 20].....	109
Şekil 65.Antik Dönem (M.Ö. 400- M.Ö. 188).....	109
Şekil 66.Kartal Gölü Sit Alanı [URL 20].....	110
Şekil 67.Tabea Antik Kenti Sit Alanı [URL 20]	110
Şekil 68.Kaleiçi Kale Duvarları Sit Alanı [URL 20]	111
Şekil 69.Akyar ve Tekke Ören Yeri Sit Alanı [URL 20]	112
Şekil 70.Thiunta Mermer Ocakları Sit Alanı [URL 20].....	112
Şekil 71.Beyinli Mağarası Sit Alanı [URL 20]	113
Şekil 72.Aslanini Mağarası Sit Alanı [URL 20]	114
Şekil 73.Keloğlan Mağarası Sit Alanı [URL 20]	114

Şekil 74.Çakırlar Mağarası Sit Alanı [URL 20].....	115
Şekil 75.Kızılhisar Mağarası Sit Alanı [URL 20]	115
Şekil 76.Dionysopolis Antik Kenti Sit Alanı [URL 20]	116
Şekil 77.Apollon Lairbenos Antik Kenti Sit Alanı [URL 20].....	117
Şekil 78.Karahayıt (Kırmızı Su) Travertenleri Sit Alanı [URL 4].....	118
Şekil 79.Kamara Traverten Sırtı Sit Alanı [URL 4].....	119
Şekil 80.Süleymanlı (Yayla) Gölü Sit Alanı [URL 20]	120
Şekil 81.Güney Şelalesi Sit Alanı [URL 4].....	120
Şekil 82.Honaz Dağı Milli Parkı Sit Alanı [URL 4]	121
Şekil 83.Salbakos Dağları Sit Alanı [URL 4]	121
Şekil 84.Işıklı Göl Sit Alanı [URL 4]	122
Şekil 85.Çal Kanyonu Sit Alanı [URL 4]	123
Şekil 86.Karagöl Sit Alanı [URL 4].....	123
Şekil 87.Pamukkale Özel Çevre Koruma Alanı [URL 20]	124
Şekil 88.Çakıroluk Tabiat Koruma Alanı [URL 20].....	125
Şekil 89.Kartal Gölü Tabiat Koruma Alanı [URL 20].....	125
Şekil 90.Akdağ-Çivril Yaban Hayatı Koruma Alanı [URL 20].....	126
Şekil 91.Bayat Camii (ÇİVRİL).....	132
Şekil 92.Işıklı Yalnız Minaresi (ÇİVRİL).....	132
Şekil 93.Savranşah Camii (ÇİVRİL)	133
Şekil 94.Çivril Tren İstasyonu Kompleksi (ÇİVRİL)	133
Şekil 95.İnceköy Tren İstasyonu (ÇİVRİL).....	134
Şekil 96.Emirhisar Cuma Minaresi ve Mezarlık (ÇİVRİL).....	134
Şekil 97.Beycesultan Türbesi (ÇİVRİL).....	135
Şekil 98.Beycesultan Höyüğü (ÇİVRİL)	136

Şekil 99.Bulkaz Hamamı (ÇİVRİL).....	136
Şekil 100.Ak Köprü (Kavakköy Köprüsü) (ÇİVRİL).....	137
Şekil 101.İğdir Tuğla Fabrika Bacası (ÇİVRİL).....	137
Şekil 102.Medelle Taş Evleri (BEKİLLİ).....	138
Şekil 103.Mahmut Gazi Türbesi (ÇAL).....	139
Şekil 104.Bayıralan Roma Köprüsü (ÇAL)	139
Şekil 105.Bayıralan Kaya Mezarları (ÇAL)	140
Şekil 106.Sait Mehmet Ağa Sarayı (ÇAL).....	140
Şekil 107.Dayılar Köprüsü (Tozlukara Köprüsü) (ÇAL).....	141
Şekil 108.Hançalar Köprüsü (ÇAL).....	141
Şekil 109.Zeyve Köprüsü (ÇAL)	142
Şekil 110.Apollon Lermenos Tapınağı (ÇAL).....	143
Şekil 111.Eski Doğanlı Yerleşimi (GÜNEY)	143
Şekil 112.Karaköy Kaya Mezarı (BULDAN).....	144
Şekil 113. Kesikbaş Çeşmesi (BULDAN)	145
Şekil 114.Tripolis Antik Kenti (BULDAN).....	145
Şekil 115.Sarayköy Tren İstasyonu, [URL 6]	146
Şekil 116.Ahmetli Köprüsü (SARAYKÖY), [URL 6]	147
Şekil 117.Hisar Taş Evleri (SARAYKÖY), [URL 6].....	147
Şekil 118.Tarihi Babadağ Evleri, [URL 6]	148
Şekil 119.Trapezapolis Antik Kenti (BABADAĞ), [URL 5]	149
Şekil 120.Üzerlik Tren İstasyonu (MERKEZEFENDİ), [URL 6].....	149
Şekil 121.Şeyh Mehmet Şirvani Türbesi (Merkezefendi), [URL 6]	150
Şekil 122.Üzüm Dedesi Türbesi (Merkezefendi), [URL 6]	150
Şekil 123.İlbade Mezarlığı (Merkezefendi), [URL 6].....	151

Şekil 124.Atatürk Etnografya Müzesi (Merkezefendi), [URL 6]	152
Şekil 125.Kaleiçi Çarşısı (Merkezefendi), [URL 6]	152
Şekil 126.Konyalıoğlu Evi (Merkezefendi), [URL 6].....	153
Şekil 127.Belenardıç Camii (Pamukkale), [URL 6]	153
Şekil 128.Kayalık Cami (Pamukkale), [URL 6]	154
Şekil 129.Böceli Tren İstasyonu (Pamukkale), [URL 6]	154
Şekil 130.Akhan Kervansarayı (Pamukkale), [URL 6].....	155
Şekil 131.Hierapolis Arkeoloji Müzesi, [URL 5]	156
Şekil 132.Hierapolis Arkeoloji Müzesi, [URL 5]	156
Şekil 133.Abdüllüoğlu Evi, [URL 6]	156
Şekil 134.Denizli Evi, (Pamukkale),[URL 6]	157
Şekil 135.Külahçioğlu Un Fabrikası, (Pamukkale), [URL 6]	157
Şekil 136.Hierapolis Antik Kenti, [URL5]	158
Şekil 137.Laodikeia Antik Kenti, [URL 5]	159
Şekil 138.Laodikeia Antik Kenti, [URL 5]	159
Şekil 139.Antik Havuz, [URL 5]	160
Şekil 140.Kocabaş Tren İstasyonu (HONAZ), [URL 6].....	161
Şekil 141.Hüsamettin Gazi Bey Türbesi (BAKLAN), [URL 6]	161
Şekil 142.Bozkurt Tren İstasyonu, [URL 6]	162
Şekil 143.Çardak Kervansarayı, [URL 6]	162
Şekil 144.Bedirbey Köprüsü, [URL 6].....	164
Şekil 145.Yazır Lahitleri, [URL 5]	164
Şekil 146.Yatağan Baba Türbesi, [URL 6]	165
Şekil 147.Tavas Bağlar Mesireliği, [URL 14]	166
Şekil 148.Hırka Cami, [URL 6]	166

Şekil 149.Sarı İsmail Sultan Türbesi, [URL 6]	167
Şekil 150.Tarihi Su Sarnıcı, [URL 6]	168
Şekil 151.Baharlar Bılla Çeşmesi, [URL 6]	168
Şekil 152.Tabea Antik Kenti, [URL 5]	170
Şekil 153.Cevher Paşa Cami, [URL 6]	170
Şekil 154.Tarihsel Gelişim Süreci Analiz Posterİ	172
Şekil 155.Tarihsel Yerleşim Süreci Analiz Posterİ	173
Şekil 156.Rota Analiz Posterİ	175
Şekil 157.Koruma ve Sit Alanları Analiz Paftası	177
Şekil 158.Tarihsel Sektörel Uzmanlaşma Analiz Posterİ	179
Şekil 159.Kırılma Noktası Analiz Posterİ	181
Şekil 160.Tarihsel Gelişim Süreci Analiz Posterİ	183
Şekil 161.Tarihi Değerler Analiz Paftası 1	184
Şekil 162.Tarihi Değerler Analiz Posterİ 2	186
Şekil 163.GZFT Analizi Posterİ	187
Şekil 164.LYNCH Analizi Posterİ	189
Şekil 165.Çalışma Alanı Türkiye Üzerindeki Konumu [URL 1]	194
Şekil 166.Çalışma Alanın Ege Bölgesi Üzerindeki Konumu [URL 2]	195
Şekil 167.Çalışma Alanı Sınırları	195
Şekil 168.Denizli'nin Yıllara Göre Kentsel Gelişimi	196
Şekil 169.Denizli İli Ulaşım Altyapısı ve Gösterimi [URL-5]	198
Şekil 170. Denizli İli Yapılan Önemli Ulaşım Projeleri [URL-5]	200
Şekil 171.Denizli İli Güzergâh Analizi[URL-5]	200
Şekil 172.Denizli Çardak Havalimanına Ulaşım Güzergahları [URL-6]	201
Şekil 173.Denizli İli Arazi Kullanım Verileri (2020) [URL-1]	205

Şekil 174.Mekânsal Karakteristik İşlevsel Kimlik Analizi	207
Şekil 175.Yatırım ve Projeler Analizi	209
Şekil 176.Ulaşım, Enerji ve Teknik Altyapı Analizi	210
Şekil 177.Sınırlar Analizi	211
Şekil 178.Ek Sınırlar Analizi	212
Şekil 179.Arazi Kullanım Analizi	213
Şekil 180.Yerleşilebilirlik Analizi.....	214
Şekil 181.Çevresel İlişkiler ve Doku Analizi.....	215
Şekil 182.Sektörel Dağılım Analizi	217
Şekil 183.Hidroloji Analizi	218
Şekil 184.Denizli Coğrafi Konumu - [URL 9].....	224
Şekil 185.Denizli İli Ortalama Düşük- Yüksek Sıcaklık Grafiği (2021) - URL 11.....	227
Şekil 186.Denizli İli Günlük Yağış İhtimali Grafiği (2021) - URL 11.....	227
Şekil 187.Denizli İli Ortalama Aylık Yağış Grafiği (2021) - URL 11	228
Şekil 188.Denizli İli Nem Rahatlık Düzeyi Grafiği (2021) - URL 11	229
Şekil 189.Denizli İli Ortalama Rüzgâr Hızı Grafiği (2021) - URL 11	229
Şekil 190.Denizli İli Yıllık Rüzgar Yönü Grafiği (2021) - URL 11	230
Şekil 191. Afetlerden Etkilenme Oranı Grafiği - [URL 12]	233
Şekil 192.Denizli İli Fay Hatları Haritası - [URL 12].....	236
Şekil 193.1/ 250.000 Ölçekli Türkiye Diri Fay Haritası Serisi Denizli İçin -[URL 12].....	237
Şekil 194.Denizli İli Afete Maruz Bölge Haritası - [URL 12].....	238
Şekil 195.Denizli İli Kaya Düşmesi Duyarlılık Haritası– [URL 12]	239
Şekil 196.Türkiye Geneli Afete Maruz Bölge Haritası – [URL 12]	240
Şekil 197.Denizli İli Yangın Risk Haritası – [URL 12].....	241
Şekil 198.Denizli İli 10 Yıllık Orman Yangını İstatistikleri Grafiği - [URL 12]	242

Şekil 199.Endemik Tür Olan Pülüksün ve Acı Süpürge Bitkileri – [URL 6].....	243
Şekil 200.Buldan Gölü Havzasına Ait Endemik Bitki Türleri - [URL 6].....	244
Şekil 201.Honaz Dağı Çevresinde Yetişen Bazı Bitki Türleri - [URL 6].....	244
Şekil 202.İlçelere Ait Endemik Bitki Türleri - [URL 6]	245
Şekil 203.Beyaz Nilüfer (Işıklı Göl) - [URL 6]	245
Şekil 204.Honaz Milli Parkı Fauna Örnekleri - [URL 6].....	246
Şekil 205.Denizliye Ait Endemik Kuş Türlerine Örnekler - [URL 6]	246
Şekil 206.Turna ve Sazan Balığı - [URL 6]	247
Şekil 207.Denizli ilinde mevcut av hayvanları - [URL 6]	248
Şekil 208.Akdağ Yaban Hayatı Geliştirme Sahası - [URL 8].....	249
Şekil 209.Beylerli Yaban Hayatı Geliştirme Sahası - [URL 8]	250
Şekil 210.Tarım Alanlarının Dağılımı ve Üretim Miktarı – [URL 7].....	250
Şekil 211.2021 Yılı Tarla Ürünleri Verileri – [URL 7]	251
Şekil 212.2021 Sebze Üretim Verileri – [URL 7].....	251
Şekil 213.2021 Meyvecilik Verileri – [URL 7]	252
Şekil 214.Denizli İli Orman Alanlarının Fonksiyonel Dağılım Grafiği - [URL 6].....	252
Şekil 215.Denizli İli Orman Durum Haritası - [URL 6]	253
Şekil 216.Pamukkale Travertenleri – [URL 16]	254
Şekil 217.Karahayıt Kaplıcaları- [URL 17]	255
Şekil 218.Akköy Gölemezli Çamur Kaplıcaları - [URL 18]	255
Şekil 219.Işıklı Göl (Çivril Gölü)- [URL19]	256
Şekil 220.İncegiz Kanyonu – [URL 20].....	256
Şekil 221.Çivril Tokalı Kanyonu- [URL 21]	257
Şekil 222.Kaklık Mağarası- [URL 22]	258
Şekil 223.Güney Şelalesi - [URL 23].....	258

Şekil 224.Ağlayan Kaya Şelalesi- [URL 24]	259
Şekil 225.Honaz Dağı Milli Parkı- [URL 25]	259
Şekil 226.Tokalı Kanyonu- [URL 26].....	260
Şekil 227.Akdağ Tabiat Parkı- [URL 26]	260
Şekil 228.Tarihi Kaleiçi Çarşısı- [URL 27]	261
Şekil 229.Denizli Ufo Müzesi- [URL 28]	261
Şekil 230.Pamukkale Hierapolis Arkeoloji Müzesi- [URL 29]	262
Şekil 231.Denizli Bez Bebek Evi Müzesi- [URL 30]	263
Şekil 232.Laodikeia Antik Kenti - [URL 31].....	263
Şekil 233.Pamukkale Hierapolis- [URL 32]	264
Şekil 234.Tripolis Antik Kenti- [URL 33]	264
Şekil 235.Tabea Antik Kenti- [URL 34]	265
Şekil 236.Tabea Antik Kenti- [URL 34]	265
Şekil 237.Herakleia Salbace Antik Kenti- [URL 35].....	266
Şekil 238.Colossae Antik Kenti- [URL 36]	266
Şekil 239.Tarihi Babadağ Evleri- [URL 37]	267
Şekil 240.Tarihi Buldan Evleri- [URL 38].....	268
Şekil 241.Kaklık Tren İstasyonu- [URL 39].....	268
Şekil 242.Sarayköy Tren İstasyonu- [URL 40].....	269
Şekil 243.Goncalı Tren İstasyonu- [URL 41]	269
Şekil 244. Denizli Teleferik- [URL 42]	270
Şekil 245.Pamukkale Travertenleri- [URL 46]	271
Şekil 246.Karahayıt Kırmızı Su Travertenleri- [URL 48]	272
Şekil 247.Sırçalı Köyü Asırlık Çınar Ağaçları Bölgesi- [URL 49]	272
Şekil 248.Kamara Traverten Sırtı- [URL 50].....	273

Şekil 249.Servergazi Türbesi- [URL 51]	273
Şekil 250.Salbakos Babadağ Dağları- [URL 52]	274
Şekil 251.Honaz Dağı Milli Parkı- [URL 53]	274
Şekil 252.Beyinli Mağarası- [URL 54]	275
Şekil 253.Aslanini Mağarası- [URL 55]	275
Şekil 254.Keloğlan Mağarası- [URL 56]	276
Şekil 255.Çakırlar Mağarası- [URL 57].....	276
Şekil 256.Kaklık Mağarası- [URL 58]	277
Şekil 257.Kızılhisar Mağarası- [URL 59]	277
Şekil 258.Güney Şelalesi- [URL 60].....	278
Şekil 259.Gölcük (Kapız) Şelalesi- [URL 61]	278
Şekil 260.Haytabey Şelalesi- [URL 63]	279
Şekil 261.Kartal Gölü- [URL 64].....	279
Şekil 262.Süleymanlı Yayla Gölü- [URL 65].....	280
Şekil 263.Karagöl- [URL 67].....	280
Şekil 264.Kusuru Gölü- [URL 68]	281
Şekil 265.Işıklı Gölü ve Gökgöl- [URL 70].....	282
Şekil 266.Saklıgöl- [URL 71]	282
Şekil 267.Kısık Kanyonu- [URL 72]	283
Şekil 268.Tokalı Kanyonu- [URL 73].....	283
Şekil 269.Zeytinköy Kanyonu- [URL 74].....	284
Şekil 270.Gavur Deliği Kanyonu- [URL 75]	284
Şekil 271.Hava Kirliliği- [URL 79]	286
Şekil 272.Su Kirliliği- [URL 81].....	287
Şekil 273.Toprak Kirliliği- [URL 80]	288

Şekil 274.Gürültü Kirliliği- [URL 82]	289
Şekil 275.Türkiye Jeotermal Kaynaklar Dağılımı ve Uygulama Haritası - [URL 77]	292
Şekil 276.Ege Bölgesi Jeotermal Kaynaklar - [URL 77]	293
Şekil 277.Denizli İli Maden Haritası - [URL 44].....	294
Şekil 278.Denizli Linyit Madeni Verileri - [URL 43]	299
Şekil 279.Coğrafi Konum Analizi.....	301
Şekil 280.Morfolojik Gelişim Analizi.....	302
Şekil 281.Eğim Analizi	303
Şekil 282.Bakı Analizi	304
Şekil 283.Yükselti Analizi	305
Şekil 284.Ortalama Sıcaklık Analizi.....	306
Şekil 285.Ortalama Yağış Analizi.....	307
Şekil 286.Hidroloji Analizi	308
Şekil 287.Afet Risk Analizi	309
Şekil 288.Toprak Kabiliyeti ve Toprak Sınıfları Analizi.....	310
Şekil 289.Jeolojik Formasyon Analizi	311
Şekil 290.Yeraltı Kaynakları Analizi	312
Şekil 291.Yenilenebilir Enerji Kaynakları Analizi	313
Şekil 292.Biyçeşitlilik Analizi	314
Şekil 293.Özel Statü ve Sit Alanları Analizi.....	315
Şekil 294.Çevresel ve Görsel Değerler Analizi	316
Şekil 295.Çevre Sorunları Analizi	317
Şekil 296.GZFT (SWOT) Analizi.....	318
Şekil 297.Denizli Kadın-Erkek Nüfus Dağılımı [URL 1].....	343
Şekil 298.Denizli Yaş Grupları Nüfusu [URL 1].....	344

Şekil 299.Denizli Nüfus Artış Hızı [URL 2].....	346
Şekil 300. Denizli'de Bulunan Eğitim Donatı Oranları.....	347
Şekil 301.Denizli Okuma Yazma Oranı.....	347
Şekil 302.Denizli Eğitim Düzeyi	348
Şekil 303. Denizli Eğitim Kurumları	349
Şekil 304.Denizli İlçelerde Bulunan Sağlık Kurumları	350
Şekil 305.Denizli İli Sağlık Kurumları	351
Şekil 306.Denizli Yıllara Göç Değişimi	352
Şekil 307.Denizli İller Arası Net Göç Dağılımı	353
Şekil 308.Çameli Meneviş Yoğutlaması [URL6]	354
Şekil 309.Pamukkale Kekik ve Adaçayı [URL7]	355
Şekil 310.Tavas Baklavası [URL 8].....	355
Şekil 311.Biber Tatarı ve Kale Biberi [URL9]	356
Şekil 312.Çameli Fasulyesi [URL10]	356
Şekil 313.Demografik Yapı ve Nüfus Projeksiyonu Analizi	362
Şekil 314.Sosyal Gelişim Statüsü Analizi.....	364
Şekil 315.Sosyo-Kültürel Yapı Analizi.....	365
Şekil 316.Donatı Yeterlilik Ve Erişebilirlik Analizi.....	367
Şekil 317.Turizm Envanter Haritası.....	368
Şekil 318.Yolculuk Deseni Analizi.....	369
Şekil 319.Sosyal Topografya Analizi.....	370
Şekil 320.Göç Analizi Paftası	371
Şekil 321.Festivaller Posterı.....	372
Şekil 322.Fotoğraf Paftası	373
Şekil 323.Denizli İlinin Türkiye Sosyal Güvenlik Kapsamındaki İstihdamına Oranı (DSO).....	378

Şekil 324.Denizli Sosyal Güvenlik Kapsamındaki İstihdam İstatistikleri	379
Şekil 325.Sigortalı Çalışan Sayısı (SGK)	379
Şekil 326.Açık İş Sayıları (SGK).....	380
Şekil 327.Mevcut Açık İşler İçin Cinsiyet Tercihi (SGK, 2021).....	380
Şekil 328.Yıllar İtibariyle İşkur Kayıtlı İşsiz Sayısı	381
Şekil 329.İşsizlik Ödeneği Hak Eden Kişi Sayısı (İŞKUR).....	382
Şekil 330.İşbaşı Eğitim Yararlanıcılar Sayısı (İŞKUR).....	382
Şekil 331.İşbaşı Eğitim Yararlanıcılarının Cinsiyet Dağılımı	383
Şekil 332.SGK Daimi İş Yerleri Sayısı (SGK)	383
Şekil 333.SGK Özel İş Yeri Sayısı (SGK).....	384
Şekil 334.SGK Toplam İş Yeri Sayısı (SGK).....	384
Şekil 335.Sigortalı Çalışan Sayısı- 2042	385
Şekil 336.İşsiz Sayısı- 2042	385
Şekil 337.Tarım Deseni Haritası	391
Şekil 338. Gayrisagi Hasıla Değerleri.....	392
Şekil 339.2001-2008 Yılları Tarım Alanları Dağılımı.....	393
Şekil 340.2001-2008 Yılları Bitki Dağılımı.....	393
Şekil 341.Denizli Sulama Haritası	395
Şekil 342.Denizli İli Mevcut Hayvan Sayıları (Baş-Adet) (DTO, 2021).....	398
Şekil 343. Eğitim Durumu ile Yıllık Ortalama Brüt Ücreti Karşılaştırması (DTO)	400
Şekil 344.Okul Öncesi, İlkokul, Ortaokul, İlköğretim ve Lise Eğitimin Okul Sayılarının Yıllara Göre Karşılaştırması (DTO,2002-2022)	401
Şekil 345.Pamukkale Üniversitesi (DTO, 2002-2022)	403
Şekil 346.Pamukkale Üniversitesi Öğrenci Sayıları [DTO (2019-2021)]	403
Şekil 347.Okuma-Yazma Bilmeyen Kişi Sayısı (TÜİK)	404

Şekil 348.1988-1994 Yılları Denizli İli Turist Sayıları (DTO).....	406
Şekil 349.Yabancı Turist Sayıları (DTO)	406
Şekil 350.Yerli Turist Sayısı (DTO)	407
Şekil 351.Yabancı Turist Sayısı (DTO)	407
Şekil 352.Yerli Turist Sayıları (DTO).....	408
Şekil 353.Pamukkale'ye Gelen Turist Sayısı (DTO).....	408
Şekil 354.Leodikya'ya Gelen Turist Sayısı (DTO)	409
Şekil 355.Pamukkale	409
Şekil 356. Hierapolis Antik Kenti	410
Şekil 357.Denizli Organize Sanayi Bölgesi Yerleşim Planı (DSO).....	417
Şekil 358.Deri Organize Sanayi Bölgesi (DSO)	418
Şekil 359.Mermer Organize Sanayi Bölgesi (DSO)	418
Şekil 360.Çardak Özdemir Sabancı Organize Sanayi Bölgesi (DSO)	419
Şekil 361..Türkiye Lojistik Merkezleri (TCCD,2016).....	420
Şekil 362.Toplam İhracat İthalat İçinde Denizli'nin Payı (%) [DTO]	422
Şekil 363.Denizli'nin Toplam İhracatı İçinde Malların Payı (%) [DTO]	423
Şekil 364.Mal Bazında Toplam İthalat İçinde Denizli'nin Payı (%) [DTO]	424
Şekil 365.Mal Bazında Toplam İhracat İçinde Denizli'nin Payı (%) [DTO]	424
Şekil 366. Denizli İhracatının Sektörel Dağılımı [DTO]	425
Şekil 367.Sektör Bazında Toplam İhracat İçinde Denizli'nin Payı [DTO]	425
Şekil 368.Denizli İthalatının Sektörel Dağılımı [DTO]	426
Şekil 369.AB'ye Denizli İhracatının Sektörel Dağılımı [DTO]	426
Şekil 370.ABD'ye Denizli İhracatının Sektörel Dağılımı [DTO].....	427
Şekil 371.Denizli İhracatının Ülke-Ülke Gruplarına Göre Dağılımı (DTO)	428
Şekil 372.Denizli İthalatının Ülke-Ülke Gruplarına Göre Dağılımı (DTO)	428

Şekil 373.Satılık Konut Değerleri (TL) [ENDEKSA], 2022	429
Şekil 374.Satılık Konut Birim Değerleri (TL/m ²) [ENDEKSA].....	431
Şekil 375. Kiralık Konut Değerleri (TL) [ENDEKSA]	433
Şekil 376.Satılık Konut İmarlı Arsa Değerleri (TL) (ENDEKSA)	435
Şekil 377. Satılık Konut İmarlı Arsa Birim Değerleri (TL/m ²) (ENDEKSA)	436
Şekil 378. Satılık Konut İmarlı Arsa Birim Değerleri (TL) (ENDEKSA).....	438
Şekil 379. 2018-2022 Yılları Arasında Elde Edilen Arazi Değerleri (₺/birim m ²) (ENDEKSA)	439
Şekil 380.2018-2022 Yılları Arasında Elde Edilen Arazi Değerleri (₺/ alan m ²) (ENDEKSA)	439
Şekil 381. Denizli İli 2042 Yılına Kadar Beklenen Arazi Fiyatı Değerlendirmesi (₺/alan m ²) (ENDEKSA).....	440
Şekil 382Doğalgaz Projesi (DBB Arşiv-Projeler)	441
Şekil 383. İçme Suyu Projesi (DBB Arşiv-Projeler).....	442
Şekil 384. Yeşil Alan Projesi (DBB Arşiv-Projeler).....	445
Şekil 385.Pazar Yeri Projesi (DBB Arşiv-Projeler).....	447
Şekil 386. KöprülÜ Kavşak Projesi (DBB Arşiv-Projeler)	448
Şekil 387. İklim Değişikliği Projesi (DBB Arşiv- Projeler)	450
Şekil 388. Akıllı Şehir Projesi-Trafik Yönetim Sistemleri (DBB)	453
Şekil 389.Güneş Enerji Santrali	461
Şekil 390.Jeotermal Enerji Santrali (Zorlu Enerji).....	463
Şekil 391.Türkiye Jeotermal Enerji Haritası (Enerji Atlası,2022)	465
Şekil 392.. Alternatif Turizm Bölgeleri ve Tesisleri	472
Şekil 393. Altyapıya Yönelik Yatırımlar ve Projeler	473
Şekil 394. Arsa ve Arazi Değerleri	475
Şekil 395. Emlak Değerleri Paftası	476

Şekil 396. Enerji Yatırımları Paftası	478
Şekil 397. Tarım ve Hayvancılık-Sektörel Analizleri	480
Şekil 398. Sanayi Tesisleri ve Konumları	481
Şekil 399. GZFT Analizi	482
Şekil 400. Kalkınma Planları	483
Şekil 401. Denizli İli Nüfus-İstihdam ve İthalat-İhracat Hareketliliği.....	484
Şekil 402. Denizli İli Ticaret Değerleri	485
Şekil 403. Denizli İli Sektörel Dağılım	486
Şekil 404. Denizli'nin Ekonomik Açıdan Kırılma Noktaları	487
Şekil 405. Yatırım ve Projeler Posterini.....	488
Şekil 406.Yerel Yönetimler ve Yasal Düzenlemeler	498
Şekil 407. Denizli Büyükşehir Belediyesi Logosu.....	510
Şekil 408.Yüzyılda Denizli Vilayeti Haritası.....	515
Şekil 409.1926 Yılında Kaleiçi'ne Ait İlk 1/200 Ölçekli Haritalama	529
Şekil 410. Kaleiçi Arkeolojik Sit Alanı (1991).....	531
Şekil 411.Denizli Tapu ve Kültür Dairesi	535
Şekil 412.Denizli İl'ine Bağlı İlçeler	544
Şekil 413.Denizli Büyükşehir Belediyesi Organizasyon Şeması.....	549
Şekil 414.Denizli İli 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı (2018)	551
Şekil 415.Denizli 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı (2015)	552
Şekil 416.Denizli İlçeleri Nüfus Grafiği	553
Şekil 417.0 – 10.000 Arası Nüfusa Sahip İlçeler	554
Şekil 418.10.000 - 20.000 Arası Nüfusa Sahip Olan İlçeler	554
Şekil 419.20.000 - 40.000 Arasında Nüfusa Sahip Olan İlçeler	555
Şekil 420.40.000 - 60.000 Arasında Nüfusa Sahip Olan İlçeler	555

Şekil 421.60.000 ve daha fazla Nüfusa Sahip Olan İlçeler	556
Şekil 422. Yerleşim Kademelenmesi ve Çevresel İlişkiler Analiz Paftası	558
Şekil 423. Kurum Adedi Analiz Paftası	564
Şekil 424.İşletmedeki Güneş Enerji Santralleri	565
Şekil 425. Altyapı ve Çevresel Yatırımlar Analiz Paftası.....	568
Şekil 426. Kırılma Noktaları/Yerel Yönetimler ve Yasal Düzenlemler Analiz Poster.....	571
Şekil 427.Denizli Planlama Süreci Kırılma Noktaları Analiz Poster.....	573
Şekil 428.Özel Statü Alanları Analiz Poster.....	575

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Antik Dönem (M.Ö. 400- M.Ö. 188).....	43
Tablo 2. Bizans ve Selçuklu Dönemi (1070-1368).....	46
Tablo 3. Osmanlı Dönemi (1391-1910).....	50
Tablo 4. Milli Mücadele Dönemi (1919-1922).....	50
Tablo 5. Cumhuriyet Dönemi (1923-2013).....	54
Tablo 6. Cinslerine Göre Yol Ağları (KM).....	199
Tablo 7. İllere KM Cinsinden Uzaklık.....	199
Tablo 8. Denizli İli Genel Arazi Kullanım Tablosu Ha/ % Cinsinden	204
Tablo 9. Denizli İlinin Yıllara Göre Verimli Tarım Alanlarına Ekilen Ürünler	205
Tablo 10. Toprak Sınıfları Tablosu [2]	231
Tablo 11. Denizli İli Korunan Alanlar	253
Tablo 12. Denizli Doğal Sit Alanları	270
Tablo 13. 1927-1980 Toplam Nüfus [KARAÇAM, N.T.(2006)]	325
Tablo 14. Yılları Göre Nüfus [TUİK]	326
Tablo 15. 2007 Yılı Nüfus Değerleri [DTO,2007].....	326
Tablo 16. 2009 Yılı Nüfus Değerleri [DTO,2009].....	328
Tablo 17. 2010 Yılı Nüfus Değerleri [DTO,2010].....	329
Tablo 18. 2010 Yılı Nüfus Değerleri [DTO,2011].....	330
Tablo 19. 2012 Yılı Nüfus Değerleri [DTO,2012].....	332
Tablo 20. 2013 Yılı Nüfus Değerleri [DTO,2013].....	333
Tablo 21. 2014 Yılı Nüfus Değerleri [DTO,2014].....	334
Tablo 22. 2015 Yılı Nüfus Değerleri [DTO,2015].....	335
Tablo 23. 2016 Yılı Nüfus Değerleri [DTO,2016].....	336

Tablo 24. 2017 Yılı Nüfus Değerleri [DTO,2017].....	337
Tablo 25. 2018 Yılı Nüfus Değerleri[DTO,2018].....	339
Tablo 26. 2019 Yılı Nüfus Değerleri[DTO,2019].....	340
Tablo 27. 202 Yılı Nüfus Değerleri [DTO,2020].....	341
Tablo 28. 2021 Yılı Nüfus Değerleri [DTO,2021].....	342
Tablo 29. Denizli Festivalleri.....	357
Tablo 30. Arazi Dağılımı (Denizli Tarım ve Orman İl Müdürlüğü).....	386
Tablo 31. 1950-1980 Yılları Ürün Dağılımı	387
Tablo 32. 1950-1980 Yılları Bağcılık Faaliyetleri	388
Tablo 33. Çal ve Diğer İlçelerin Bağcılık Karşılaştırması	389
Tablo 34. Denizli İli İçin Sebze Ürünleri- 1980.....	389
Tablo 35.Denizli İli İçin Meyve Ürünleri ve Değerleri	390
Tablo 36. 2002-2021 Tarla Üretim Miktarı	391
Tablo 37. Tarımsal Ürünler 2010-2015-2020	394
Tablo 38. Sulama Yöntemine Göre Basıncılı Sulama.....	396
Tablo 39. Orman Alan Dağılımı-2021 (DTO,2021)	396
Tablo 40. Orman Bölge Müdürlüğü Gelirleri (DTO, 2021)	397
Tablo 41.Orman Bölge Müdürlüğü Giderleri (DTO, 2021).....	397
Tablo 42. Hayvansal Üretim (Ton)	398
Tablo 43. Turizm Tesisleri ve Konumları	410
Tablo 44. Pamukkale Mahallesiindeki Turizm İşletme Belgeli Oteller	411
Tablo 45. İl Merkezi Belediye Belgeli Oteller	412
Tablo 46. Pamukkale Mahallesi Belediye Belgeli Oteller	413
Tablo 47. Karahayıt Mahallesi Belediye Belgeli Oteller	414
Tablo 48. İlçelerde Belediye Belgeli Oteller.....	415

Tablo 49. İlçe Bazında Konut Değerleri [ENDEKSA. Sahibinden]	430
Tablo 50. İlçe Bazında Konut Birim Değerleri (ENDEKSA, Sahibinden).....	432
Tablo 51. İlçe Bazında Kiralık Konut Değerleri (ENDEKSA).....	433
Tablo 52. İlçe Bazında Satılık Konut İmarlı Arsa Değerleri (TL) (ENDEKSA).....	435
Tablo 53. İlçe Bazında Satılık Konut İmarlı Arsa Birim Değerleri (ENDEKSA).....	437
Tablo 54. İlçe Bazında Satılık Konut İmarlı Arsa Birim Değerleri (ENDEKSA).....	441
Tablo 55. Altyapı Projeleri (DBB Arşiv)	442
Tablo 56. Eğitim Projeleri (DBB Arşiv)	443
Tablo 57. Engelli Koordinasyon Projesi	444
Tablo 58. Yol Projeleri (DBB Arşiv)	444
Tablo 59. Yeşil Alan Projeleri (DBB Arşiv).....	446
Tablo 60. Pazar Yeri Projeleri (DBB Arşiv)	447
Tablo 61. KöprülÜ Kavşak Projesi	448
Tablo 62. Spor Tesisleri Projesi (DBB Arşiv)	449
Tablo 63. İklim Değişikliği Projeleri (DBB Arşiv).....	450
Tablo 64. Konut Projesi (DBB Arşiv).....	451
Tablo 65. Sokak Hayvanları Projesi (DBB Arşiv).....	451
Tablo 66. E-Devlet Projesi (DBB Arşiv)	452
Tablo 67. 1997 Yılı Altyapı Projeleri (DBB Arşiv).....	454
Tablo 68. Mali Yatırımlar- 2001	456
Tablo 69. 2005 Yılı Yatırımları (YTL)	456
Tablo 70. 2005 Yılı Mali Yatırımları (YTL).....	457
Tablo 71. 2013 Yılı Yatırımları (TL)	458
Tablo 72. 2017 Yılı Yatırımları.....	458
Tablo 73. 2021 Yılı Yatırımları.....	459

Tablo 74. Güneş Enerji Santralleri (Enerji Atlası, 2022).....	461
Tablo 75. İşletmedeki ve Ön Lisan Alan Santraller (Enerji Atlası,2022)	464
Tablo 76. Rüzgar Enerji Santrali (Enerji Atlası).....	465
Tablo 77. Hidroelektrik Santralleri (Enerji Atlası, 2022)	466
Tablo 78. Doğalgaz Santralleri (Enerji Atlası).....	467
Tablo 79.Biyogaz Enerji Santrali (Enerji Atlası)	468
Tablo 80. Termik Santralleri (Enerji Atlası)	468
Tablo 81. 1962 – 1967 Yıllarında Denizli Belediyesi Memur ve İşçilerin İşletmelere Göre Dağılımları	517
Tablo 82. Denizli Büyükşehir Belediyesi Memur ve İşçilerin İşletmelere Göre Durumları .	519
Tablo 83. 1850 - 1900 Yılları Arasında Denizli Fiziki Yapısını Etkileyen İdari ve Hayır Kurumları	520
Tablo 84. Denizli İline Ait Planlama Süresi Geçmişi	525
<i>Tablo 85. Denizli'de ve Türkiye'de Bütünşehir Tasavvurları: Önemleri, Ortaya çıkışları ve Kısa İçerikler.....</i>	<i>538</i>
Tablo 86. 6360 Sayılı Kanun Öncesi ve Sonrası Denizli'de İdari Durum (ÖZGÜR H. 2014)	539
Tablo 87. Denizli'de Uygulanmayan Ama Türkiye'de Örnekleri Olan Büyükşehir Tasavvurları ve Uygulamaları	540
Tablo 88. Denizli Bütünşehir Öncesi (1976 - 2001) Kentsel Alan Yönetimi Durumu.....	541
Tablo 89. Denizli İlçelerine Ait Temel Veriler	542
Tablo 90. İlçe Belediyelerinin Farklılıklarına Göre Sınıflandırılması	546
Tablo 91. Denizli İli Görevdeki Vali ve Kaymakamlar	547
Tablo 92. Denizli İlçelerinin Kurum Sayıları.....	561
Tablo 93. Denizli'de Bulunan Kurumlar ve Sayıları	562

ÇALIŞMANIN AMAÇ VE KAPSAMI

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022 - 2023 Eğitim-Öğretim yılı Güz Yarıyılı'nda yürütülen SBP 301 kodlu Stüdyo 5 Dersi kapsamında; Denizli İl bütününe yönelik analiz çalışmaları yürütülmüştür. Çalışma alanına ait il bütününde yerleşmeler sistemi (kent ağı), kademelenmesi ve üretim-dağıtım sistemi (ulaşımiletişim ağı) konuları irdelenmiştir. Toplanan veriler baz alınarak, 1/200.000 ölçeğinde mekânsal analizler ve çalışmalara dair değerlendirmeler ele alınmıştır. Bu çerçevede temel amaç; kentsel ve kırsal yerleşmelerin mekânsal karakter ve işlevsel kimlik değerleri esas olmak üzere, tarihi, coğrafi, idari ve sosyal ekonomik ilişkiler ağı göz önünde bulundurularak incelenmesidir. Yürütülen projeler kapsamında bölgesel ölçekli analiz ve sentez becerilerinin kazandırılması, tarihsel, mekânsal, sosyokültürel, ekonomik, kurumsal ve ekolojik özelliklerinin irdelenmesi ve görselleştirilmesi, koruma-kullanma seçeneklerinin değerlendirilmesi, toplumsal ve mekânsal yapının gelişimini etkileyecek plan kararlarının verilmesi için gereken bilgi ve becerilerin edinilmesi hedeflenmiştir.

Bu raporun amacı, Denizli ilinin tarihsel, mekansal, çevresel, sosyo-kültürel, ekonomik ve kurumsal yapısını detaylı bir şekilde incelemektir. Bu inceleme, ilin geçmişi, coğrafi özellikleri, çevresel durumu, toplumsal ve kültürel yapıları, ekonomik faaliyetleri ve kurumsal yapısını kapsayacak şekilde geniş bir perspektif sunmayı hedeflemektedir.

Bu raporun kapsamı, Denizli ilinin tarih öncesi dönemlerden günümüze kadar olan sürecini, arkeolojik kalıntıları, tarihi yapıları ve kültürel mirası içermektedir. Ayrıca, ilin coğrafi konumu, doğal kaynakları, su kaynakları ve çevresel sürdürülebilirlik açısından değerlendirilmesi de bu raporun bir parçasıdır.

Sosyo-kültürel açıdan, Denizli ilinin yerel kültürü, gelenekleri, el sanatları, festivalleri, gastronomisi ve halk oyunları gibi unsurlar incelenmekte ve ilin sosyal dokusunu şekillendiren faktörler ele alınmaktadır.

Ekonomik olarak, Denizli ilinin tarım, sanayi, ticaret ve hizmet sektörlerindeki potansiyelini değerlendirmek, istihdam, gelir düzeyi ve sektörel dağılım gibi ekonomik

göstergeler üzerinde odaklanmak amaçlanmaktadır. Ayrıca, ildeki yerel yönetimler, ticaret odaları, sivil toplum kuruluşları ve diğer kurumsal yapılar da raporun kapsamında yer almaktadır.

Bu raporun genel amacı, Denizli ilinin tarihsel, mekansal, çevresel, sosyo-kültürel, ekonomik ve kurumsal yapısını anlamak, güncel durumunu analiz etmek ve ilin geleceğine yönelik stratejik öneriler sunmaktır. Bu şekilde, Denizli'nin sürdürülebilir kalkınması ve potansiyelinin maksimize edilmesi için bir temel oluşturulması hedeflenmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİHSEL YAPI

1.ETİMOLOJİK KÖKEN

Denizli ilinin adının kökeni hakkında çeşitli teoriler bulunmaktadır. Ancak, en yaygın kabul gören teori, Denizli'nin adının, antik çağlardaki adı olan "Laodikeia"dan türediği yönündedir. Laodikeia, Kral II. Antiokhos'un karısı Laodike adına verdiği bir ad olarak düşünülmektedir.

Denizli ilinin ismi, Ege Bölgesi'nin antik çağlardaki önemli kentlerinden biri olan Laodikeia Antik Kenti'nin yakınında yer alan, antik dönemde Tripolis adıyla anılan üç şehirle ilgilidir. Bir teoriye göre, Denizli'nin ismi, antik dönemde Tripolis adıyla anılan üç şehrin içinde yer aldığı büyük bir gölün adından gelmektedir. Bu göl, "Limon Kaplıcaları" olarak da bilinen Hierapolis'teki traverten havuzlarının kaynağı olan, antik dönemde "Colossae" olarak adlandırılan Phrygia bölgesindeki "Kolossai" adlı bir göldür. Bu teoriye göre, Denizli'nin ismi, "Deniz Gölü" anlamına gelen "Denizli Gölü" adından türetilmiştir.

Başka bir teoriye göre, Denizli'nin ismi, antik dönemde Tripolis adıyla anılan üç şehir arasında yer alan "Ladik Gölü" adından gelmektedir. Bu teoriye göre, "Ladik" kelimesi zamanla "Denizli" şekline dönüşmüştür.

Ancak, Denizli ilinin isminin kesin bir etimolojik kökeni yoktur ve tam olarak nereden geldiği konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bununla birlikte, Denizli ilinin ismi, antik dönemde Tripolis adıyla anılan üç şehir ve bölgedeki göl ve göletlerle ilişkilendirilir. Günümüzde Denizli ilinin adı, "Deniz" kelimesinin İslam coğrafyasında kullanılan bir sözcük olan "denizli" kelimesiyle birleştirilerek kullanılmaktadır. Bu kelime, "denize yakın", "deniz kenarında" anlamlarına gelmektedir. Ancak, bölgedeki coğrafi yapıda gerçek anlamda bir deniz bulunmamaktadır.

2. TARİHİ ROTALAR

Anadolu Yarımadası tarihte birçok uygarlığa ev sahipliği yaptığı gibi coğrafi konumu nedeniyle kıtalar arası ulaşım rotalarında bulunmaktadır. Özellikle Asya kıtasında bulunan ipek ve baharat, Avrupa pazarına ulaşması için en kısa ve maliyetsiz rota Anadolu Yarımadasından geçmektedir.

Denizli İli coğrafi konum olarak Anadolu Yarımadasının güneybatısında kalmaktadır. Konumu gereği kuzeyi güneye, doğuyu batıya bağlayan bir kavşak noktasında bulunmaktadır. İlin güneyinde Likya, batısında Karya ve İyonya liman bölgeleri bulunmaktadır. Yani batı liman şehirlerinden doğuda bulunan vadi kentlerine ulaşmak istenildiğinde veya güney liman şehirlerinden kuzey vadi kentlerine ulaşmak istenildiğine ya da vadi kentlerinden liman şehirlerine ulaşmak istenildiğinde Denizli ili bir kavşak ve geçiş noktası konumundadır. Antik dönemlerde Denizli İlinde bulunan dini işlevi ön plana çıkan Hierapolis, Leodikeia, ticari faaliyetleri ile öne çıkan Tripolis ve bölgedeki ilk yerleşim yeri olan ve birçok kültür katmanının bulunduğu Beycesultan yerleşimlerinin varlığı bölgeyi ön plana çıkarmıştır.

Şekil 1 .Güneybatı Anadolu Kervan Yolları [URL 21]

İpek Yolu

Asya kıtasını Avrupa kıtasına bağlayan antik ticaret yolu (ipek yolu) üzerinde bulunan kervan saraylardan 11 tanesi Anadolu Yarımadası sınırları içerisindedir. Bu 11 kervansaraydan 2 tanesi (Akhan Kervansarayı ve Çardak Kervansarayı) Denizli İl sınırları içerisindedir. Asya kıtasından gelip Karya bölgesi liman kentlerine ulaşmaya çalışan kervanlar bu hat üzerinden yolculuk yapmaktadır.

3.TARİHSEL SÜREÇ

DENİZLİ’NİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Denizli ilindeki en eski uygarlıklardan biri, Hititlerdir. Hititler, MÖ 1700’lerde bölgeye hâkim olmuşlardır. Ardından, Frigler, Lidyalılar, Persler ve Büyük İskender’in orduları gibi çeşitli uygarlıklar bölgeyi ele geçirmişlerdir.

Antik çağda Roma İmparatorluğu'nun egemenliği altına giren Denizli ilinde, birçok önemli antik kent bulunmaktadır. Bunlardan en ünlüleri Hierapolis, Laodikeia ve Tripolis'tir. Hierapolis, antik çağın en önemli termal şehirlerinden biriydi ve antik Roma İmparatorluğu döneminde büyük bir turist merkezi haline gelmişti. Laodikeia ise, antik dönemde önemli bir ticaret merkezi olarak kabul edilirdi ve önemli bir Roma kenti olarak bilinirdi. Tripolis ise, antik çağın en ünlü üçlü kentlerinden biriydi ve Hierapolis ve Laodikeia ile birlikte bölgenin üç önemli kentinden biriydi.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde de Denizli ilinde birçok kültürel ve tarihi eser inşa edilmiştir. Osmanlı döneminden kalma camiler, medreseler, hamamlar ve kervansaraylar, bugün hala Denizli ilinde ziyaret edilebilecek önemli turistik yerler arasındadır.

Sonuç olarak, Denizli ilinde Hititlerden Roma İmparatorluğu'na kadar birçok uygarlık yaşamış ve bölgenin tarihi ve kültürel zenginliği, antik kentler, camiler, medreseler, hamamlar ve kervansaraylar gibi birçok eserde yansımaktadır.

3.1. Antik Dönem

Denizli ilinin antik dönemi, tarihin çok eski zamanlarına kadar uzanmaktadır. Bölge, antik çağda çeşitli uygarlıkların etkisi altında kalmıştır. Lidyalılar, Persler ve Büyük İskender'in orduları, bölgeyi ele geçirmişlerdir.

Kalkolitik Dönemde Denizli yöresinin ilk ve en önemli yerleşim yeri Beycesultan Höyüğü 'dür. Günümüzde Beycesultan, Çivril ilçesinin 5 km. kadar güneyinde Çivril – Denizli Karayolunun hemen sağında yer alır. M.Ö. 4000 yıllarında Kalkolitik Dönemle başladığı öngörülmektedir. Beycesultan 13. Yüzyılın ikinci yarısı ile 14. Yüzyılın ilk çeyreği arasında Çivril ve çevresinde yaşamış, bölgenin fethedilmesinde ve Bizans'a karşı savunulmasında da önemli rol üstlenmesi, yöre halkının itibarını ve saygınlığını kazanmaktadır.

Deniz Kavimleri ya da Deniz Halkları Tunç Çağı'nın sonlarına doğru, özellikle MÖ 13. yüzyılda, M.Ö. 1276 – 1178 yılları arasında Anadolu, Suriye, Filistin, Kıbrıs ve Mısır'a yönelen istila hareketlerinden sorumlu görülen, savaşçı ve denizci halklardır. Bu yıkıcı saldırılar, Bronz 8 Çağı çöküşü 'ne yol açan istilaların bir bölümü olarak Doğu Akdeniz'de tüm krallıkların ve Anadolu'da Hitit İmparatorluğu'nun yıkılmasında belirleyici olmaktadır.

Med İmparatorluğu'nun bir bölgesi olan Anşan'ın yöneticisi olmuştu. M.Ö. 550 Yıllarında Kral Astiages'i bozguna uğratarak Med Krallığı'nı Pers İmparatorluğu'nun merkezi yaptı. M.Ö. 546 yılında Lidya Kralı Kroesus'u yenilgiye uğratarak Batı Anadolu'yu ve buradaki Yunan şehir devletlerini de ele geçirdi. Babil Kentini fethedip Filistin'i de içine alarak Orta Doğu'nun çoğunu hükümdarlığı altına almaktadır.

Antik çağda Denizli ilindeki en önemli kentlerden biri, Hierapolis'ti. Hierapolis, bugünkü Pamukkale travertenlerinin bulunduğu bölgede yer alır ve antik çağın en ünlü termal şehirlerinden biriydi. Kentteki termal su kaynakları, antik dönemde tıbbi amaçlar için kullanılırdı ve ziyaretçiler tarafından sık sık ziyaret edilirdi.

Denizli ilindeki bir diğer önemli antik kent ise Laodikeia'dır. Laodikeia, antik dönemde önemli bir ticaret merkezi olarak kabul edilirdi ve önemli bir Roma kenti olarak bilinirdi. Laodikeia Antik Kenti, coğrafi bakımdan çok uygun bir noktada ve Lykos Irmağı'nın

güneyinde kurulmuştur. Kentin adı antik kaynaklarda daha çok “Lykos ‘un kıyısındaki Laodikeia” şeklinde geçmektedir. Diğer antik kaynaklara göre ise kent M.Ö. 261-263 Yılları arasında II. Antiokhos tarafından kurulmuş ve kente Antiokhos'un karısı Laodikea'nın adı verilmiştir. Laodikeia M.Ö. I. Yüzyılda Anadolu'nun en önemli ve ünlü kentlerinden biridir. Apameia Antlaşması, Romalılarla Büyük İskender'in komutanlarından Antiokhos arasında M.Ö. 188 Yılında imzalanan antlaşmadır. Antlaşma neticesinde Bergamalıların, Selevkosların ve Romalıların Pamfilya toprakları içerisindeki sınırları tespit edilmektedir. Kent, ticaret yollarının kesiştiği bir noktada yer aldığı için ticaret açısından büyük bir öneme sahipti.

Tripolis ise, antik çağın en ünlü üçlü kentlerinden biriydi ve Hierapolis ve Laodikeia ile birlikte bölgenin üç önemli kentinden biriydi. Tripolis'te, antik dönemde önemli bir zanaat merkezi olarak kabul edilen mermer ocakları bulunmaktaydı. Bölgede ayrıca antik döneme ait birçok tarihi kalıntı bulunmaktadır. Hierapolis'te yer alan antik tiyatro, hamam, gymnasium ve çeşitli tapınaklar, antik dönemin önemli yapıları arasındadır. Laodikeia'da ise, antik tiyatro, hipodrom, stadyum ve diğer yapılar bulunmaktadır.

Sonuç olarak, Denizli ilinin antik dönemi, Lidyalılar, Persler, Roma İmparatorluğu ve diğer uygarlıkların etkisi altında kalmıştır. Bölgedeki Hierapolis, Laodikeia ve Tripolis gibi antik kentler, antik dönemde önemli birer merkez konumundaydı. Bugün hala bölgedeki tarihi kalıntılar, ziyaretçilerin ilgisini çeken önemli turistik yerler arasındadır.

Tablo 1. Antik Dönem (M.Ö. 400- M.Ö. 188)

ANTİK DÖNEM	AÇIKLAMALAR
M.Ö.4000	Kalkolitik Dönem
M.Ö.3000-2000	İlk Tunç Çağı
M.Ö.2000- 1200/1100	Orta Tunç Çağı Ve Son Tunç Çağları
M.Ö.1800	Denizli'nin Arzava Siyasal Birliği İçinde Yer Alması
M.Ö.1200	Deniz Kavimleri Göçü

M.Ö.1100	Deniz Kavimleri Göçüyle Hitit Devleti'nin Yıkılması
M.Ö.546	Ahameniş Kralı Ll.Kiros'un Lidya Krallığını Ortadan Kaldırılması
M.Ö.360	Hellespontos, Misya, Lidya Ve Karya Satraplarının Pers Merkezi Yetkisi'ne Baş Kaldırışı
M.Ö.334	Büyük İskender'in Anadolu Seferi İle Denizli Yöresindeki Pers Etkinliğine Son Verilmesi
M.Ö.246	II.Antiokos'un Karısı Laodikeia'yı Ziyareti Sırasında Laodikeia Kentinin Kurulması
M.Ö.188	Roma, Bergama, Selevkoslar Arasında Barış Antlaşmasının Yapılması

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir.

3.2. Bizans Ve Selçuklu Dönemi

Denizli, Bizans İmparatorluğu'nun bir parçasıydı ve önemli bir merkezdi. Bölge, Bizans döneminde Laodikya Patrikhanesi'nin merkezi olarak hizmet verdi. Bu dönemde, Denizli ilindeki en önemli yapı, Hierapolis antik kentindeki ünlü basilika olarak kabul edilir. Bu yapı, dönemin en büyük yapılarından biri olarak bilinmektedir. Denizli, Selçuklu İmparatorluğu'nun bir parçası olarak 1070 yılında Türkler tarafından fethedilmiştir. Selçuklu dönemi boyunca Denizli, ticaret ve kültür açısından önemli bir merkez haline gelmiştir. Bu dönemde bölgede birçok cami, medrese, han ve hamam gibi yapılar inşa edilmiştir.

Denizli ve havalisinde Türkler ilk defa 1070 yılında görülmüş olup 1071 yılından sonra Denizli ve çevresi Kutalmışoğlu Süleyman Şah'ın mahiyetindeki beyler tarafından fethedilmiştir. Kızılhisar'ın, şimdiki Kaya Mahallesi'nin bulunduğu yer ve civarında M.Ö. 1500-1400 yıllarında Eti'ler (Hititler) tarafından kurulduğu sanılmaktadır. Kızılhisar 200 yıla yakın Eti İmparatorluğunun, M.Ö. 1200 yıllarında İonlar- Akarların, M.Ö. 800 yılında Lidyalıların, M.Ö. 546 yılında Perslerin, M.Ö. 440 yılında Karyalıların M.Ö. 334 yılında Makedonyalıların, M.Ö. 200 yılında bu imparatorluğun parçalanması üzerine Selevkosların, M.Ö. 133 yılında da Roma İmparatorluğu'nun idaresinde kalmışlardır. M.S. 1077 yılında Anadolu Selçuklularının yaptıkları savaş neticesinde, Roma İdaresi'nden kurtularak, 1308 yılına kadar Selçukluların idaresi altına girmiştir.

1097 yılında Bizans İmparatoru Alexis Komnenos, Juannis Dukas'ı Batı Anadolu'nun fethi için görevlendirdikten sonra bu yöre ve bu yörede yer alan Denizli Bizanslıların eline geçti. Bizanslıların elinde kısa bir süre kalan Denizli 1102 yılında yeniden Kılınç Arslan tarafından zapt edilmiştir. Bu tarihten sonra Türk kuvvetleri, Alparslan'ın komutasında sık sık Bizans topraklarına akınlar yapmışlardır. 1119 yılında Bizanslılar, büyük bir ordu ile Denizli ve havalisine saldırdılar. Bu sebeple az sayıda kuvvete sahip olan Alp Kara bu yöreyi terk etmek zorunda kalmıştır. Ertesi yıl tekrar gelen Bizanslılar Uluborlu yakınlarına kadar olan toprakları ele geçirmişlerdir.

1147 yılında III. Haçlı Ordusu, Fransız Kralı VII. Louis'in komutasında, Ege Bölgesi'nden güneye doğru hareket ederek, Denizli ve civarını işgal etmişlerdir. Antalya istikametinden hareket eden haçlı ordusunun öncü birlikleri, Acıpayam Ovası'nı geçtikten sonra, ordusunun ağırlıkları ve artçı birlikleri aynı yolu takip ederek, Kazıkbeli'nden geçmek için hareket etmişlerdir. Fakat orada yapılan Çetin Gerilla Savaşlarında Haçlı Ordusu çok büyük kayıplar vermiştir. 1176 yılında Bizans İmparatoru Manuel Komnenos, Selçuklu topraklarına yeni bir sefer düzenleyerek Laodikya ve civarını yağma etmiş ve İstanbul'a dönmüştür. Ertesi yıl Türkler Laodikya'ya gelerek şehri tekrar zapt etmişlerdir.

1190 yılında III. Haçlı Ordusu Laodikya'ya gelmiştir. Haçlı ordusu komutanı Frederik Barbaros, Bizanslılar tarafından sevinçle karşılanmıştır. Burada yerleşmiş olan Türk boyları, çadırlarını bırakarak dağlara çekilmişler ve sık sık haçlı ordusuna saldırmışlardır. Denizli ve havalisi, takriben XIII. asrın ilk yıllarında Gıyasettin Keyhüsrev tarafından 4. defa fethedilmiştir. Diğer bir rivayete göre, Laodikyalıları tarafından bir Türk kervanının soyulması üzerine, Selçuklu beylerinden Mehmet ve Server beylerin komutasında bir Selçuklu Ordusu, Laodikya Ordusunu yenmiş ve haraç olarak bu bölgeyi antlaşma ile almışlardır.

1257 yılında Denizli'ye gelen Bizans Garnizonu, şehirdeki Türklerin çoğunluğu karşısında uzun süre kalamayıp, 1259 yılında Denizli tekrar Türkmenlerin eline geçmiş oldu. Bu tarihlerde Denizli etrafında kümelenen Türkmenler, Hülagu Han'a müracaat ederek bu bölge için kumandan istediler. Bu konuda İlhanlı Hükümdarı Hülagu bir de ferman çıkararak Kulşar isimli bir zatı bu bölgeye göndermiştir. Bölgenin merkezi “Asi Karaağaç” diye bilinen Acıpayam yöresidir. Bu Türkmenlerin manevi lideri “Yatağanbaba”nın olması muhtemeldir.

1261 yılında bu yöredeki Türkmenler, Selçuklulara baş kaldırıncı, Selçuklu Sultanı Rüknettin ile Moğollar anlaşarak, Türkmenleri mağlûp etmiş, birçoklarını da esir almışlardır. Bu hareket sırasında birçok Türkmen, Bizans sınırını geçerek yerleşmişlerdir. Konya'daki "Cimri İsyanının" bastırılmasından sonra, II. Gıyasettin Keyhüsrev, kendisine yardım etmeyen Karaağaç Bölgesi Komutanı Ali Bey'i öldürtmüştür. Bundan sonra Denizli, Germiyanogulları'nın eline geçesiyle Konya'ya karşı yapılan harekât, Denizli havalisindeki Türkmenler Karaman, Eşref ve Menteşe Türkmenleriyle birlikte isyan çıkarmışlardır. Bunun üzerine İlhanlı Sultanı Keyhaku 31 Ağustos 1291 de Türklerin üzerine yürüyerek, Türkmenleri kılıçtan geçirmişlerdir. Böylece İlhanlı Hakimiyeti bu bölgede başlamıştır. Bu tarihlerde 12 Germiyanlılar, Alişiroğlu'nun kumandasında bugün "Buldan" olan "Tripolis'i" zapt etmeleri ile Denizli'nin Türkleştirilmesi tamamlanmış olmaktadır.

Selçuklu döneminde Denizli, tarih boyunca en önemli alimlerinden biri olarak kabul edilen Mevlana Celaleddin-i Rumi'nin babası Bahaeddin Veled'in yaşadığı bir yerdi. Bahaeddin Veled, Selçuklu döneminde bölgedeki İslamiyet'in yayılmasına önemli katkılar sağlamıştır.

Denizli ilindeki en önemli Selçuklu eserleri arasında, Denizli Merkezefendi ilçesindeki İncilipınar Camii, Süleymanlı ilçesindeki Atık Ali Paşa Camii ve Honaz ilçesindeki Alâeddin Camii yer almaktadır. Bu camiler, Selçuklu mimarisinin önemli örneklerindendir.

Sonuç olarak, Denizli'nin Bizans ve Selçuklu dönemi, bölgenin tarihinde önemli bir yer tutar. Bizans döneminde bölge, Laodikya Patrikhanesi'nin merkezi olarak hizmet verirken, Selçuklu döneminde ticaret ve kültür açısından önemli bir merkez haline geldi. Bugün hala bölgedeki tarihi kalıntılar, ziyaretçilerin ilgisini çeken önemli turistik yerler arasındadır.

Tablo 2.Bizans ve Selçuklu Dönemi (1070-1368)

BİZANS VE SELÇUKLU DÖNEMİ	AÇIKLAMALAR
1070	Türkler'in Denizli'de İlk Kez Görülmeleri
1077	Denizli'nin Türkler Tarafından Fethi

1097	Denizli'nin Bizans'ın Eline Geçmesi
1102	I. Kılıç Aslan'ın Denizli'yi Fethi
1119	Denizli'nin Yeniden Bizans'ın Eline Geçmesi
1148	Haçlıların Denizli'den Geçmeleri
1190	Frederik Barbaros Komutasındaki Bir Haçlı Ordusunun Denizli'den Geçmesi
1207	Denizli'nin Yeniden Türklerin Eline Geçmesi
1259	Türkmenlerin, Denizli'nin Yönetimini Ele Geçirmeleri
1288	Denizli'nin Germiyanogulları Egemenliğine Girmesi
1300-1368	Denizli'de İnanoğulları Egemenliği
1368	Denizli'nin Yeniden Germiyanogulları Egemenliğine Girmesi

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir.

3.3. Osmanlı Dönemi Ve Milli Mücadele Dönemi

Denizli, Osmanlı İmparatorluğu'nun batı Anadolu'daki önemli şehirlerinden biriydi ve 1390 yılında Osmanlılar tarafından fethedildi. Osmanlı döneminde Denizli, ticaret ve kültür açısından önemli bir merkez haline geldi. Bölgedeki tarım ürünleri, ipek ve halı üretimi, ticaretin temel kaynakları arasındaydı.

1390 yılında Yıldırım Beyazıt, Denizli topraklarını Osmanlı Devleti'ne katmıştır. 1402 yılında Timur, Ankara Savaşını kazandıktan sonra Denizli'ye gelmiş, burada bir süre kaldıktan sonra İzmir Yöresini fethetmiş. 1403 yılının ilk aylarında tekrar Denizli'ye dönerek çadır kurmuştur. Timur bu bölgeyi Germiyanlılara bırakarak ayrılmıştır. Bölge 1411'de bir ara Karaman Oğullarının eline geçmişse de 1429 yılında tekrar Osmanlılara bağlanmıştır.

Osmanlı döneminde Denizli, bölgesindeki birçok cami, medrese, han, hamam gibi yapılar inşa edildi. Bu dönemde inşa edilen yapılar arasında, Denizli'nin merkezinde yer alan

ve 1590 yılında inşa edilen Denizli Ulu Camii, Osmanlı mimarisinin önemli bir örneği olarak kabul edilir.

Denizli'nin Osmanlı dönemi, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşüne kadar devam etti. Bu dönemde Denizli, önemli bir ipek üretim merkezi haline geldi ve ipek ticareti bölgenin ekonomisinde önemli bir rol oynadı. Bölgedeki ipek üretimi, Osmanlı İmparatorluğu'nun diğer bölgelerine ihraç edildi ve bölgenin zenginleşmesine katkıda bulundu.

Osmanlı döneminin son dönemlerinde, Denizli, Batı Anadolu'daki diğer şehirler gibi, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü ve ulusal bağımsızlık mücadeleleri sürecinde önemli olaylara tanıklık etti. Bu dönemde Denizli'de, birçok toplumsal ve siyasi hareketlenme yaşandı. Ancak, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu, Denizli'nin tarihinde yeni bir dönemin başlangıcını işaret etti.

Bugün, Denizli'nin Osmanlı dönemine ait tarihi kalıntılar ve anıtlar, ziyaretçilerin ilgisini çeken önemli turistik yerler arasındadır. Denizli Ulu Camii, İncilipınar Hamamı, Yeni Hamam gibi tarihi yapılar, şehrin kültürel zenginliğine tanıklık etmek isteyenler için ilgi çekici yerlerdir.

Milli Mücadele, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sürecinde önemli bir dönemdir. Bu dönemde, Türk halkı, ülkesinin bağımsızlığı ve toprak bütünlüğü için mücadele etti. Denizli, Milli Mücadele'nin önemli merkezlerinden biriydi ve bölgede birçok olaya tanıklık etmiştir. Denizli, Milli Mücadele dönemi boyunca, işgal kuvvetlerine karşı direniş gösteren birçok Türk kahramanı yetiştirdi. Bölgedeki ilk Milli Mücadele hareketleri, Yunan işgali sırasında başladı. Denizli, 27 Ocak 1921 tarihinde Yunan işgaline uğradı. İşgal kuvvetleri, bölgedeki halkı sindirmek ve kontrol altında tutmak için baskı ve zulüm uyguladılar.

Ancak, bölgedeki Türk direnişi de aynı oranda arttı. Milli Mücadele'nin önderlerinden biri olan Süleyman Demirel, 1920 yılında Denizli'nin Acıpayam ilçesinde doğdu. Denizli'de, Milli Mücadele'ye karşı direniş gösteren birçok isim yer almıştır. Bunlar arasında Özkan Efendi, Cafer Çılgınoğlu, Fahrettin Altay, Nazmiye Demirel, Ziya Gökalp gibi isimler yer almaktadır.

Denizli'de ilk Belediye teşkilatı 1876'da kurulmuştur. Denizli'nin 1884 yılında sancak merkezi olarak Aydın'a bağlanması ile aynı yıl Çal, 1888 yılında Acıpayam, 1893 yılında da

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

idarî değişiklikle Sarayköy, Buldan ve Tavas, Denizli Sancağına (livası) bağlanmıştır. Bu bağlantılardan sonra Denizli Sancağı, Aydın Vilayeti 'ne bağlı bir “mutasarrıflık” konumuna getirilmiştir. Osmanlı Devleti zamanında Denizli Sancağı, tekrar idarî bir değişiklik yaşayarak 1910 yılında “bağımsız mutasarrıflık” haline getirilmiştir. Denizli Sancağı 1910- 1921 yılları arasında ikinci sınıf mutasarrıflık olarak kalmakta ve bu süre içerisinde herhangi bir idarî değişiklik yaşamamaktadır.

24 Mayıs 1919 tarihinde, Sarayköy Kuvây-ı Milliye teşkilatı, yine aynı tarihlerde Acıpayam Kuvây-ı Milliye teşkilatı, Buldan Kuvây-ı Milliye Teşkilatı, Tavas Müdafaa-ı Hukuk ve Redd-i İlhak Cemiyeti, Çal Müdafaa-ı Hukuk Cemiyeti, kahraman Denizli halkı tarafından kurularak, Millî Mücadele'ye her türlü desteği vermeye başlamıştır. Böylece Denizli hem merkezde hem de çevresinde, Millî Mücadele'ye başından itibaren katılma başarısını göstererek, fiilen de cephelerde mücadeleye başlamışlardır. 29 Mayıs 1919'da Denizli 'de, Müftü Ahmet Hulusi Efendi'nin başkanlığında, Denizli Müdafaa-i Hukuk ve Redd-i İlhak Cemiyeti kuruldu. Cemiyet, önce gönüllü ve maddî yardım toplamakla işe başladı. Çopur Musa adlı isyancı, etrafına topladığı kuvvetlerle 21 Haziran 1920'de o dönem Afyonkarahisar'a bağlı Çivril'i bastı. Burada ‘Halifelik elden gidiyor’ diyerek halkı ayaklandıran ve askere gitmemeye zorlayan Çopur Musa, üzerine gönderilen Millî Kuvvetlere yenilerek Yunanlara sığınmak zorunda kaldı. 5 Temmuz 1920 tarihinde Çal sınırları içine giren Yunan kuvvetleri Menderes Nehrinin kuzeyindeki köyleri işgale başladılar. Çal sınırları içinde Yunanlılarla ilk sıcak temas Üçkuyu tepelerinde olur. Fakat ikmal yetersizliği ve asker azlığı nedeniyle Türk birlikleri geri çekilmek zorunda kalır. İşgallere devam eden Yunan kuvvetleri Bekilli – Süller – Aşağıseyit hattını ele geçirmişler ve buralardaki halka işkence etmişlerdir. Çivril 1921 yılı 18 Ocak 1921 itibariyle Yunanlıların işgaline uğramıştır. Yunanlılar 9 gün Çivril'de kalmışlar. Türk alayının Çivril'e gelmesiyle Yunanlılar Çivril'i boşaltmışlardır. 14 Nisan 1921'de ikinci kez Çivril Yunanlılar tarafından işgal edilmiştir. Daha sonra kendi Müdafaa-i Hukuk Cemiyetini kurup 200 kişilik bir süvari ve piyade birliği oluşturmuştur. Yunanlılar, bu işgallerini 30 Ağustos 1922 tarihine kadar sürdürmüşlerdir. 523 gün süren işgalin ardından 80 şehit vererek 30 Ağustos 1922 günü işgalden kurtulmuştur. Yunanlıların Çivril'den kaçış tarihi, İlçede hem kurtuluş günü hem de Zafer Bayramı olarak kutlanmaktadır. [URL 10]

Tablo 3. Osmanlı Dönemi (1391-1910)

OSMANLI DÖNEMİ	AÇIKLAMALAR
1391	Denizli'nin Osmanlıların Eline Geçmesi
1403	Timur'un Denizli'yi Germiyanogulları'na Geri Vermesi
1429	Denizli'nin Kesin Olarak Osmanlı Egemenliğine Girmesi
1874	Denizli'de İlk Rüştîye Mektebinin (Ortaokul) Açılması
1876	Denizli'de İlk Belediyenin Kurulması
1879	İzmir-Aydın Demiryolunun Sarayköy'e Dek Uzatılmasına İlişkin Bir Antlaşmanın Yapılması
1883	Yapılan Yönetim Değişikliği İle Denizli'nin Sarayköy, Buldan Ve Tavas Kazalarının Bağlandığı Bir Sancak Haline Getirilmesi
1884	Çal Kazasının Denizli Sancağına Bağlanması
1888	Acıpayam Kazasının, Denizli Sancağına Bağlanması, Sarayköy Demiryolu Hattının Dinar'a Dek Uzatılmasının Kararlaştırılması
1910	Denizli'nin 'Bağımsız Mutasarrıflık' Haline Getirilmesi

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir.

Tablo 4. Milli Mücadele Dönemi (1919-1922)

MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİ	AÇIKLAMALAR
22 Mart 1919	İzmir'de Toplanan Redd-İ İlhak Kongresi'ne Denizli'den Bir Kurulun Katılması
25 Nisan 1919	İstanbul Hükümeti'nin Şehzade Abdürrahim Efendi Başkanlığındaki Bir Öğüt Kurulunu Denizli'ye Göndermesi

15 Mayıs 1919	İzmir'in Yunanlılarca İşgali Üzerine, Denizli'de Bir Protesto Mitingi Düzenlenmesi
16 Mayıs 1919	Yunan İşgalinin Protesto Edilmesi Amacıyla Tavas'ta Da Bir Miting Düzenlenmesi
17 Mayıs 1919	İşgale Karşı Çal'da Bir Miting Düzenlenmesi
29 Mayıs 1919	Denizli Redd-İ İlhak Cemiyeti'nin Kurulması
8 Haziran 1919	Sarayköy'de Bir Kuvay-ı Milliye Cephesi'nin Oluşturulması
10 Haziran 1919	Denizli'de Heyet-İ Milliye'nin ve Sarayköy Cephesinin Oluşturulması
3 Ağustos 1919	İstanbul Hükümetinin Denizli'de İncelemelerde Bulunmak Üzere Jandarma Genel Komutanı Ali Kemal Paşa'yı Göndermesi
7 Ağustos 1919	Denizli Mutasarrıfı Faik Bey'in Dahiliye Nezareti'ne Bir Telgraf Çekerek, Kuvay-ı Milliye'nin Dağıtılması Buyruğunu Geri Çevirmesi
18 Ağustos 1919	Denizli Delegationlarının Sivas Kongresi'ne Katılmak Üzere Kentten Ayrılması
12 Ocak 1920	Emin Efendi ve Faik Bey'in İstanbul'da Toplanan Meclisi Mebusana Denizli Milletvekili Olarak Katılması
21 Haziran 1920	Çopur Musa Çetesinin Çivril'i Basması
5 Temmuz 1920	Yunanlıların Buldan'a ve Çal'ın Bazı Köylerine Girmesi
8 Temmuz 1920	Demirci Mehmet Efe'nin Adamlarından Sökeli Ali Efe'nin Denizli'de Öldürülmesi
9 Temmuz 1920	Denizli'ye Giren Demirci Mehmet Efe'nin, Sökeli Ali Efe'nin Ölümünden Sorumlu Tuttuğu 60 Kişiyi Öldürtmesi
29 Temmuz 1920	Yarbay Nazmi Bey'in 57. Tümen Komutanı ve Mutasarrıf Vekili Olarak Denizli'ye Gelmesi
18 Ocak 1921	Çivril'in Yunan İşgaline Uğraması
1 Nisan 1921	Çivril'in İkinci Kez Bir İşgale Uğraması

30 Ağustos 1922	Çivril'in Büyük Taarruz Neticesinde Yunan İşgalinden Kurtarılması
30 Ağustos 1922	Buldan'ın İşgalden Kurtarılması

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir.

3.4. Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyetin ilan edilmesi ile Denizli il olmuştur. Denizli açısından önemli bir ticari simge olan, Türkiye'nin ilk Anonim Şirketi “Şemsi Terakki Debağat Şirketi” 1924 İzmir İktisat Kongresi'nden sonra Denizli'de kurulmaktadır. 1926 yılında da Denizli Ticaret Odası kurulmuştur. DTO'nun kuruluşu ile, var olan ticari faaliyetler, daha düzenli ve ulusal düzeyde yapılmaya başlanılmıştır. Türkiye'nin kurulan ilk Ticaret Odalarından biri olan Denizli Ticaret Odası'nın kökleri, ahilik geleneğine uzanmaktadır. İlk olarak, Kaleiçi'nde bulunan Eski Borsa Binası'nda hizmet veren Denizli Ticaret Odası, daha sonra satın alınan bugünkü binanın arsası üzerine modern bir bina inşa edilmiştir.

Denizli'de iplik üretimi dokuma ve terbiye işlemlerinin bir arada yapıldığı entegre fabrikalarda gerçekleştirildiği gibi, ayrı tesislerde de yapılabilmektedir. Denizli'de 1940'lı yıllarda kurulan Sümerbank İplik Fabrikasından sonra, 1949 yılında Sümerbank İzmir Basma Sanayi Müessesesine bağlı, Denizli Fabrikasının temeli atılmış, 1953'te iplik üretmeye başlamıştır. Daha önce de belirtildiği gibi Denizli'ye yoğun şekilde iç göçün başlaması, konut ihtiyacını arttırmış, tuğla ve kiremit fabrikalarının kurulmasına neden olmuştur. Denizli'de ilk tuğla fabrikası 1966'da ikincisi 1967'de, üçüncüsü 1973 ve dördüncüsü 1988'de kurulmuştur. Sarayköy ve Buldan tuğlaları inşaatlarda tercih edilmekteydi. Bunun dışında da Tavas, Sariova, Ahmetli Köyü, Çukur, Pamukkale, Kaklık yörelerindeki toprak yataklarından da tuğla elde edilmekteydi. Pamukkale'deki toprakların demir oksit oranı fazla olduğu için bu toprak ile Burhaniye toprağı karıştırılarak kaliteli tuğla ve kiremit yapılıyordu.

Denizlili Mimar Cengiz Bektaş'ın Denizli Kaleiçi Çarşısı'nda olduğu gibi hafif yokuşlu bir yol kenarında yer alan ve girişleri yol kotunda olan dükkanlar şeklinde tasarladığı sembol bir eserdir. Tasarımı 1973 yılında yapılmış, çarşı 1976 yılında açılmıştır.

Denizli Organize Sanayi Bölgesi 24.01.1975 tarih ve 7/9359 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile resmen kurulmuştur. Bölgemiz 4562 sayılı “Organize Sanayi Bölgeleri

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

Kanunu'na tabidir. Denizli Organize Sanayi Bölgesi'nin ilk Müteşebbis Teşekkülü; Vilayet, Belediye, Ticaret Odası ve Sanayi Odası'ndan teşekkül eden dörtlü kuruluştan oluşmaktadır. Denizli Organize Sanayi Bölgesi, Denizli'ye 18 km. mesafede Denizli – Afyon karayolu üzerinde 3.000 dönüm büyüklüğünde bir alan olarak seçilmiştir. Bölgede büyüklükleri 5.000 m² ile 70.000 m² arasında değişen toplam 141 adet sanayi parseli planlanmıştır. 1975 yılından itibaren Arsa Ofisi marifeti ile arazi kamulaştırılmasına başlanmış, ancak 13 yıl sonra 1988 yılında Arsa Ofisi'nin yaptığı kamulaştırma işlemleri neticelenmiş ve Organize Sanayi Bölgesi'ndeki arsaların mülkiyeti Denizli Sanayi Odası'na kazandırılabilmiştir.

Denizli Çardak Havalimanı'nın kuruluş tarihi 1991 yılına denk gelmektedir. Açılması sırasında en büyük rolü ise Askeri Meydanların Sivil Havacılık İçin Kullanılması ile İlgili Protokol üstlenmiştir. Bu arada liman 16.890 m²'lik bir alanda kurulmuş ve yıllık bazda iki milyonun üzerinde yolcunun kullanabileceği rahatlıkta inşa edilmiştir. Ayrıca kullanımı sivil havacılıkla sınırlı kalmayarak, askeri uygulamalara da izin verecek düzeyde hazırlanmaktadır. Denizli'de 1957'de Kız Öğretmen Okulu olarak eğitime başlayan ve 1976 yılında Eğitim Enstitüsü olan fakülte, 20.07.1982 tarih ve 41 sayılı KHK ile Denizli Eğitim Yüksekokulu adı altında Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesine bağlanmıştır. 1989 yılında dört yıllık lisans eğitimi vermeye başlayarak, 10 Kasım 1992 tarihinde Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi olmaktadır.

Denizli Sanayi Odası'nın Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'na başvurusunun ardından OSB; Kuruluş yerinin kesinleşmesi, kuruluş protokolünün Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından onaylanması ve sicil kaydının yapılmasını müteakip, tüzel kişilik kazanmıştır. Çardak Özdemir Sabancı Organize Sanayi Bölgesi altyapı inşaatları, 13.09.1996 tarihinde başlamış ve 22.10.1997 tarihinde tamamlanmıştır. Kuruluş aşamasında ve daha sonraki yatırım dönemlerinde Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığında hiçbir kredi kullanılmadan tamamlanmaktadır. OSB Yer Seçim Yönetmeliği'nin 29. maddesine göre Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca oluşturulan, kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcilerinin bulunduğu, yer seçimi tespit komisyonu tarafından belirlenen, Sarayköy İlçesi Karataş Köyü Hamamaltı mevkiindeki 712.000 m² yüzölçümüne sahip bir alan 2007 yılının sonunda Tarıma Dayalı İhtisas (TDİ) Organize Sanayi Bölgesi (OSB) olarak ilan edilmektedir. Müteşebbis Heyet oluşturularak, 01.02.2008 tarihinde “Kuruluş Protokolü”

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

onaylanan Sarayköy Tarıma Dayalı İhtisas Organize Sanayi Bölgesi, Sicil no:257 ile Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, OSB sicil defterine işlenerek resmiyet kazanmaktadır.

Kamuoyunda Büyükşehir Yasası olarak bilinen '6360 sayılı 'On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Cumhurbaşkanı Abdullah Gül tarafından onaylanarak Resmî Gazetede yayımlandı. On üç il ile Denizli’de kanun gereği artık Büyükşehirdir. [URL 10]

Tablo 5. Cumhuriyet Dönemi (1923-2013)

CUMHURİYET DÖNEMİ	AÇIKLAMALAR
1923	Türkiye Cumhuriyeti’nin Kuruluşuyla 1923’te İl Olması
1924	Şemsi Terakki Debagat Şirketi Kurulması (İlk Anonim Şirket)
1926	Denizli Ticaret Odasının Kurulması
1940	Sümerbank İplik Ve Bez Fabrikasının Kurulması
1955	Denizli Karayolunun İzmir’e Bağlanması
1960	Tuğla-Kiremit Fabrikalarının Kurulması
1960	Haddehanelerin Kurulması.
1973	Denizli’nin Kalkınmada Öncelikli İller Kapsamına Alınması
1973	Babadağlılar Çarşısının Kurulması
1975	Denizli Organize Sanayi Bölgesinin Kurulması.
1976	Denizli Depremi
1991	Çardak Havalimanı
1992	Pamukkale Üniversitesinin Kuruluşu
1994	Deri Organize Sanayi Bölgesinin Kurulması (Honaz)

1996	Özdemir Sabancı Organize Sanayi Bölgesinin Kurulması (Çardak)
2008	Sarayköy Tarıma Dayalı İhtisas Organize Sanayi Bölgesinin Kurulması
2009	Küresel Ekonomik / Bütünşehir Olma
2013	Denizli Büyükşehir Belediye Olarak Seçilmesi

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir.

4. DENİZLİ KENT MAKROFORMUNUN GELİŞİMİ

Denizli, batı Anadolu'da yer alan ve tarihi çok eski dönemlere dayanan bir kenttir. Denizli'nin kent makroformunun gelişimi, tarih boyunca birçok faktöre bağlı olarak değişiklik göstermiştir.

Antik dönemde Denizli, Pamukkale travertenleri ve Hierapolis antik kenti gibi önemli turistik yerleriyle biliniyordu. Roma İmparatorluğu döneminde önemli bir ticaret merkezi haline geldi ve kentte birçok yapı inşa edilmiştir.

Ortaçağ döneminde Selçuklu ve Osmanlı dönemleri Denizli'nin gelişiminde önemli bir etkiye sahipti. Selçuklu döneminde kent, önemli bir kültür ve ticaret merkezi haline geldi. Osmanlı döneminde ise kent, yönetim merkezi olarak önem kazanmıştır. 19. yüzyılın sonlarına doğru, Demiryolu hattının geçmesiyle Denizli'nin ticari hayatı gelişmiştir.

Cumhuriyet dönemiyle birlikte Denizli, modern bir şehir haline gelmeye başlamıştır. Şehir planlaması yapılarak, yeni mahalleler ve cadde- sokaklar inşa edildi. Tarım ve tekstil sektörleri Denizli'nin ekonomik kalkınmasında önemli rol oynamıştır. Ayrıca, Denizli'nin turizm potansiyeli de keşfedilip bu alanda önemli gelişmeler kaydedilmiştir.

Günümüzde Denizli, nüfus ve ekonomik açıdan hızla büyüyen bir kent haline gelmektedir. Sanayi, turizm ve tarım sektörleri kentin ekonomisine katkı sağlamaktadır. Şehir planlaması ve kentsel dönüşüm projeleriyle de kent makroformu sürekli olarak yenilenmektedir. Bu sayede Denizli, modern bir şehir görünümüne kavuşmuştur.

Kent formunun işlevsel içeriğini; “durumun, fonksiyonun ve mekânın etkileşiminden, kişilerin zihnindeki kavramlardan ve inşa ettikleri yapı türlerinden, aynı zamanda bunların duruma, işlevlere ve mekâna ve daha sonraki insan aktivitesine olan tepkisinin mekânsal yansıması” olarak tanımlamak mümkündür (Blumenfeld 1949: 7–16).

Kevin Lynch’in A Theory of Good City Form (1981) kitabında kent formunu kavramının bileşenleri açısından bakılırsa; kent formunun fiziksel yapı olarak ele alınarak, ölçü/boyut, yoğunluk, doku, taslak ve biçim olmak üzere 5 (beş) temel bileşen eşliğinde kavramsallaştırıldığı görülür. Bu kavramsallaştırma çabalarının en bilineni; kentin canlılık, duyu, uygunluk, ulaşılabilirlik, kontrol– denetlenebilirlik, etkinlik ve adalet olmak üzere 7 (yedi) temel özellik esas olmak üzere iyi kent formu olarak somutlaştırıldığı söylenebilmektedir (Lynch 1981)

Kentsel makroform açısından bakılırsa; konut, sanayi ve merkez işlevlerine yönelik arazi kullanım kararları ile ulaşım sistemi kararlarının, kentsel makroformun mekânsal ve işlevsel kurgusunun biçimlenmesinde etkili olduğu ifade edilmelidir. Nitekim Denizli kentinin omurgasının Denizli–İzmir, Denizli–Ankara ve Denizli–Muğla karayolları olmak üzere kuzeybatı, güneydoğu ve kuzeydoğu yönlerinde gelişme gösterdiği söylenebilir. Buna göre; kent merkezinin raylı sistem ile mevcut gar ve otogar gibi ulaşım odaklarına bağlanması, konut gelişme alanlarının ise güneybatı ve batı koridorlarında geliştirilmesi öngörülmektedir. Sanayi alanları açısından ise çevresel kirlilik değerlerine göre mekânsal ayrılaşmaya gidilerek, kirlilik üretmeyen ve kirlitici etkisi olmayan sanayiler kuzeyde; kirlitici etkilere sahip sanayiler ise kent merkezine yaklaşık 16 kilometre uzaklıktaki Organize Sanayi Bölgesi doğusunda olmak üzere 2 (iki) farklı sanayi bölgesi kurgulandığı söylenebilir. [URL 1]

Şekil 2.Karaköy TOKİ Projesi [URL 1]

İfade edilen toplu konut projeleri kentsel makroform bağlamında değerlendirilirse; Denizli kent bütününde plansız gelişme alanlarının iyileştirilmesi ve planlı gelişmenin sağlanmasına yönelik olarak konut ve sosyal donatı içerikli üretilen toplu konut projelerinin; özellikle yer seçimi kararı bakımından Denizli kentsel yerleşim alanı gelişme koridorlarında konumlandırılması, kentsel makroform gelişimi bakımından önemli gelişme dinamikleri olarak ele alındığını düşündürmektedir.

Bu çerçevede, kentsel gelişme sürecine ilişkin mekânsal ve işlevsel/sektörel kararların özellikle konut sektöründeki gelişmelerin– öncelikli gelişme yönleri olarak belirlenen kuzeybatı ve kuzeydoğu yönünde Toplu Konut İdaresi eşgüdümünde örgütlenen toplu konut projeleri yoluyla biçimlendirildiğini söylemek mümkündür. Dolayısıyla, kentsel makroform gelişiminde plan kararları kapsamında belirlenen gelişme yönleri esas olmak üzere konut kullanım kararlarının belirleyici olduğu anlaşılmaktadır. [URL 1]

5.KIRILMA NOKTALARI

5.1. Afetler Ve Savaşlar

1. Kazıkbeli’nde I. Savaş

1147 yılında, Fransa kralı 7. Louis ile Alman İmparatoru Konrad’ın komutasındaki Haçlı ordusu İznik’e gelmişti. Kudüs’e önce gitmenin heyecanı ve orayı fethederek serap kazanma arzusuyla Kralın ordusundan İznik’te ayrıldı. Yola devam eden Almanlardan oluşan bu birlik, 1147 yılının sonlarına doğru Denizli’ye kadar geldi. Laodikya’da kendi milletinden ve dininden olan insanlara eziyet eden, mallarını yağmalayan, ellerindeki bütün yiyeceklerini alan bu birlik, Kazıkbeline doğru gitmektedir. O yıllarda, Tavas ve Acıpayam Türk hakimiyetinde idi. Türk ordusu Kazıkbeli’nde mevzilenerek yolu kesti. Türk birliği, Alman birliğini, Kazıkbeli’nde yapılan savaşta kısmen imha etmiştir. Bu çarpışmalar; Denizli’yi Antalya’ya bağlayan yolun içinden geçtiği Cankurtaran Mahallesinin içinde ve çevresinde gerçekleşmiştir. Bu yol Tavas ayırımına ulaştığında sol tarafta kalan sırt, Kazıkbeli olarak bilinmektedir. [URL 3]

Denizli’yi Antalya’ya bağlayan bugün ki Cankurtaran mevkinin hemen üstünde kalan Kazıkbeli geçidinde şiddetli bir savaş yaşandı. Haçlı ordusu 4 Ocak 1148’de

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

Laodiky'a, 7 Ocak 1148 günü Cankurtaran mahallesi sınırları içerisindeki Kazıkbeli geçidine geldi. Haçlılar, çok zayıf vererek geçidi aşabildiler. Buradaki savaş için Fransızlar; 'Fransa'nın en güzel çiçekleri Şam duvarları altında meyve vermeden soldu.' Demişlerdir. [URL 3]

Denizli Kazıkbeli Savaşı'nın sonucu, Yunan işgal güçlerinin bölgedeki kontrolünü arttırması oldu. Ancak, Türk Kurtuluş Savaşı'nda bu savaş ve diğer mücadeleler, Türk halkının mücadele azmini arttırdı ve sonunda bağımsızlık kazanmalarına yardımcı oldu. Denizli Kazıkbeli Savaşı, Türk Kurtuluş Savaşı'nın önemli bir olayıdır ve Türk tarihinde önemli bir yere sahiptir. Bu savaş, Türk halkının bağımsızlık mücadelesinde gösterdiği cesaret ve kararlılıkla anılmaktadır.

2. 1176 Miryokefalon Savaşı (düzbel-lâdik)

Miryokefalon Savaşı, Anadolu Selçuklu Sultanı II. Kılıçarslan ile Bizans İmparatoru Manuel Komnenos arasında 17 Eylül 1176 tarihinde Denizli İli Çivril İlçesi topraklarında yapılmıştır. Bu savaş Türklerin galibiyetiyle sonuçlandığından "Miryokefalon Zaferi" olarak da adlandırılmaktadır. Bizans İmparatorluğu'nun ordusu, batıya doğru ilerlerken, Çivril yakınlarında Selçuklu İmparatorluğu tarafından durdurulmuş ve savaş başlamıştır. Ancak, bu konu hala tartışmalıdır ve bazı kaynaklar savaşın Düzbeldede (Lâdik) yakınlarında gerçekleştiğini iddia etmektedir. Denizli Türkmenleri'nin Haçlı orduları ile üçüncü savaşı 1176 yılında yapılan Miryokefalon Savaşı Çivril ilçesi yakınlarında yapılan savaştan sonra Türkler Denizli ve çevresinde hakimiyetini sürdürdüler. [URL 3]

3. 1702-1703 Tavas Depremi

1702-1703 yıllarında görülen depremlerde, o zamanki Kale civarında bulunan bölge oturulamayacak hale gelmiş, 12.000 kişi ölmüştür. [URL 3]

1702-1703 Tavas Depremi, 1702 ve 1703 yılları arasında Denizli'nin Tavas ilçesinde meydana gelen ve önemli yıkıma neden olan bir deprem serisidir. Depremlerin büyüklükleri tam olarak bilinmemekle birlikte, yaklaşık 6.0 ile 7.0 arasında olduğu tahmin edilmektedir. Deprem serisi, Tavas ilçesi ve çevresinde büyük hasara neden olmuştur. Kale civarında bulunan bölge oturulamayacak hale gelmiş, 12.000 kişi ölmüştür. Bu felaket sonrasında, Tavas ilçesi ve çevresindeki insanlar açlık ve susuzluk gibi zor koşullarla karşı karşıya

kalmıştır. 1702-1703 Tavas Depremi, Osmanlı İmparatorluğu döneminde meydana gelen en yıkıcı depremlerden biri olarak kabul edilir. [URL 3]

4. 1899 Aydın-Denizli Depremi

1899 Aydın-Denizli Depremi, 22 Ocak 1899 tarihinde Batı Anadolu'da meydana gelen ve Denizli ve Aydın bölgelerini etkileyen bir depremdir. Depremın büyüklüğü 6.0 olarak ölçülmüştür. Depremde yaklaşık 80 kişi hayatını kaybetti ve 250'den fazla kişi yaralanmıştır. Deprem, Aydın ve Denizli ilçelerindeki birçok bina ve yapının hasar görmesine neden olmuştur. Deprem sonrasında, bölgedeki insanlar açlık, susuzluk ve evsizlik gibi zor koşullarla karşı karşıya kalmıştır.

Deprem, o dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nun yönetiminde olan bölgede meydana gelen en büyük felaketlerden biriydi. Deprem sonrasında, Türk hükümeti ve yabancı devletlerden yardım talep edildi ve bu yardımlar bölgedeki insanların ihtiyaçlarını karşılamaya yardımcı oldu. Aydın-Denizli Depremi, bölgedeki altyapı sistemlerinde de önemli hasarlara neden oldu ve uzun bir süre boyunca yaşam standartlarını etkiledi.

1899 Aydın-Denizli Kentte büyük yıkıma neden olan 1899 Depreminin hatıraları ile konut alanlarının güneyde nispeten daha güvenli dağlık bölgelere doğru gelişme gösterdiği ve tek katlı evlerden oluşan bahçe şehir niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu çerçevede kent güneye doğru gelişme göstermiştir. [URL 2]

Şekil 3.Sarayköy, Minare Cami [URL 2]

Şekil 4.Sarayköy, St. George Kilisesi. [URL 2]

5. 1950 Kale Heyelan Tehlikesi

1950 Kale Heyelanı, Denizli'nin Kale ilçesinde meydana gelen ve ciddi bir heyelan tehlikesi oluşturan bir doğal afettir. Heyelan, Kale ilçesi merkezindeki bir tepenin yamacından kayan kaya ve toprakların, aşağıdaki köylerin üzerine düşmesi sonucu oluşmuştur. Heyelan, Doğanlı, Karahisar, Yamaçlı ve Yavuzlar köylerini etkilemiştir. Heyelan sonrasında, köylerdeki evler ve binalar büyük hasar görmüştür. Heyelanın nedeni, bölgede meydana gelen şiddetli yağışlar ve yer şekillerinin uygun olmayan yapılaşmasıydı.

1950 yılından sonra ise, sadece Kale denilmeye başlanmıştır. Cumhuriyet döneminde 1950'li yıllardan itibaren kent heyelan tehlikesi nedeniyle zamanla terk edilmeye başlanmış ve 3 km kuzeyine şimdiki yerleşim yerine taşınmıştır. [URL 3]

6. 1976 Denizli Depremi

1976 yılında meydana gelen ve 800'ün üzerinde binanın yıkılmasına neden olan yaklaşık 4,5 Richter ölçeğindeki deprem, özellikle kentin kuzeydoğusundaki yerleşim alanları etkilenmiştir.

Nitekim depremin kent üzerindeki yıkıcı etkisi, kentin yeniden imar sürecini zorunlu kılmış ve kentin batısında yaklaşık 4,5 km uzaklıktaki Şirinköy bölgesinde 120 hektar alan “Afet Evleri” Bölgesi olarak belirlenmiştir. İller Bankası tarafından hazırlanan mevzii imar planı 1977 yılında onaylanmış, 1979 yılı başında ise Afet Evleri yerleşime açılmıştır. Bu

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

yönüyle; 1976 depremi Denizli kenti planlama deneyimleri açısından kırılma noktası olarak tanımlanabilir. [URL 7]

Şekil 5.1976 Depremi, [URL 3]

5.2. Altyapı

1. Demiryolu

İzmir-Aydın demiryolu, Türkiye'deki ilk önemli demiryolu hatlarından biridir ve batıdaki İzmir'i, güneybatıdaki Aydın şehrini ve çevresindeki diğer şehirleri birbirine bağlar. Bu demiryolu, tarihi olarak önemli bir rol oynamış ve stratejik bir konuma sahiptir.

İzmir-Aydın demiryolunun Denizli'ye dek uzatılarak, istasyon binasının kurulması önemli kırılma noktasıdır. Denizli kentsel yerleşim alanının güneyinden geçen demiryolu hattı kentinin 20. yüzyılın ikinci yarısında dek kuzeye doğru gelişme göstermesi, demiryolunun kentsel gelişme süreci açısından fiziksel bir eşik görevi üstlendiğini ortaya koymaktadır.

Şekil 6. İzmir-Aydın Demiryolu [URL 18]

2. İstasyon Caddesi

1950 yıllarında, İzmir–Aydın demiryolu hattının Denizli kentine ulaşması ve Belediye örgütünün kurulması, kentin özellikle ulaşılabilirliğe bağlı işlevsel gelişme ve kurumsal örgütlenmeye dayanan mekânsal gelişme sürecini etkileyen ikincil gelişme dinamikleri olarak tanımlanabilir. Nitekim Cumhuriyet Döneminde yeniden anlam kazanan istasyon bölgesi ile kent merkezi arasındaki ulaşımı sağlayan İstasyon Caddesi, Erken Cumhuriyet döneminde kentin en prestijli konut bölgesini oluşturmaktadır.

Şekil 7. İstasyon Caddesi, [URL 9]

3. Eski Yol

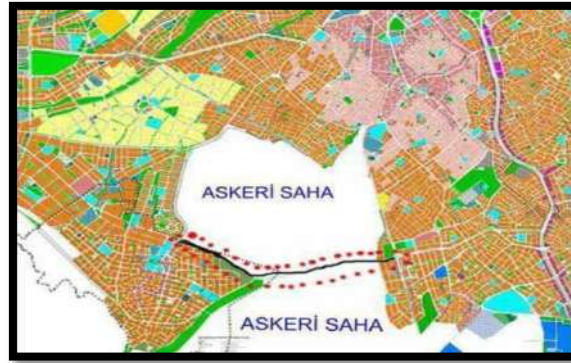
1990 yılına kadar Denizli-Antalya ulaşımı Eski Acıpayam yolu ile sağlanırken 1990 yılında açılmış, şehrin güneyinde yer alan yeni Denizli-Antalya karayolu ile Bağbaşı, Zümrüt, Gökpınar, Tekkeköy, Kervansaray, Zeytinköy mahallelerine doğru yönelim gösterip o mevkiinin gelişimini sağlamaktadır.

Şekil 8. Denizli Eski yol-Yeni yol [GOOGLE MAPS]

4. Askeri Saha Geçiş Yolu

Denizli’de kentsel proje uygulamalarının başında kentin doğu ve batısındaki konut gelişme alanlarını birbirine bağlayan askeri geçiş yolu projesi gelmektedir. Tanjant yol niteliğindeki yaklaşık 2,5 kilometrelik askeri geçiş yolu ile kentin batısındaki Servergazi bölgesinin Denizli kent merkezi ile bağlantısı sağlanırken, kent içi ulaşım sistemi kapsamında kent merkezindeki ulaşım yoğunluğunun da önemli oranda azaltıldığı söylenebilmektedir. [URL 16]

Şekil 9.Askeri Yol Projesi, [URL 16]

5. Akevler Projesi

Denizli Belediyesi, TOKİ (Toplu Konut İdaresi Başkanlığı) iş birliği ile Aktepe Mahallesi Kurudere mevkiinde 1536 konutluk Akevler'in yapımına başlanmıştır. Akevler kentsel dönüşüm projesi kapsamında planlanmıştır. Bu proje mekansal olarak etkilediği için kırılma noktasıdır diyebiliriz. [URL 16]

Şekil 10.Akevler Projesi [URL16]

6. Bütünşehir-Büyükşehir Olma

Denizli kenti yakın çevresindeki kırsal yerleşmelere idari değişiklikler ile belde statüsü verilmesinin ortaya çıkardığı çok parçalı planlama yetkisinin, kent formunun mekânsal işlevsel bakımdan dağınık biçimde gelişmesinde etkili olduğu ifade edilebilir. Bu soruna çözüm olarak gündeme sunulan "Bütünşehir" kavramı, kentin gerek mekansal-işlevsel gelişme, gerekse yönetsel örgütlenme açısından bütüncül planlama yaklaşımları ile ele alınması konusunda önemli bir adım olmuştur. [URL 15]

2013 sonrası ise Denizli kentinin büyükşehir statüsü kazanmasının, planlama deneyimleri açısından önemli bir kırılma noktası olduğu düşünülebilir. Nitekim "Büyükşehir" statüsü ile kentsel sınırların genişlemesi, imar denetimi ve bütünlüğü açısından 1/25.000 ölçekli Denizli Büyük kent Bütünü Nazım İmar Planı hazırlanması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu gereklilik, yakın çevre kırsal yerleşmelerin kentsel yerleşim alanı ile bütünleştirilmesi ve kentsel formun dağınık ve parçalı gelişiminin önlenmesi açısından fırsat olarak değerlendirilmektedir. [URL 15]

5.3. Sosyo-Kültürel

1. Pamukkale Üniversitesi

11 Temmuz 1992 tarihinde Pamukkale Üniversitesi'nin kurulması Denizli kentinin mekânsal ve işlevsel gelişimini önemli oranda etkilediği söylenebilir. Kentin güneyinde ticari faaliyetler ve yeni yerleşmelerde artış görülmüştür. [URL 17]

Şekil 11.Pamukkale Üniversitesi/Kıncıklı Yerleşkesi [URL 17]

2. amlık Parkı-Adalet Parkı

1977 yılında amlık Parkı yapım çalışmaları başlamıştır. Denizli İl merkezine 3 km mesafede, denizden yüksekliği 400 m olup, 30 hektarlık bir kıvılcım ormanı içindedir. Dinlenme yerinin batı kesiminde yaklaşık 2 hektarlık bir alanda Arboretum alışmaları başlatılmaktadır. [URL 10]

Denizli'nin 2. Büyük park olma unvanını taşıyan adalet parkı 2010 yılında faaliyete geçmiştir. 162 bin 554 m2 alana sahip ve bunun 27 bin m2'si meydan ve gezinti alanıyken 70 m2'si sadece yeşil alandır. [URL 8]

Öncelikle, parkın konumu itibarıyla şehir merkezine yakın olması, şehirdeki yeşil alanların azlığına karşın büyük bir doğal güzellik ve yeşil alan sunmaktadır. Bu da Denizli ilçesinin yaşanabilir bir kent olması ve çekiciliğinin artması açısından önemlidir. Ayrıca, amlık ve Adalet Parkı, doğal güzellikleri ve peyzaj düzenlemesi ile turizm açısından da önemli bir katkı sağlamaktadır. Park, Denizli'ye gelen yerli ve yabancı turistlerin ziyaret ettiği yerlerden biridir ve turizm gelirlerinin artmasına yardımcı olmaktadır. Turizm sektörünün gelişmesi de Denizli ilçesinin ekonomik gelişimine katkı sağlamaktadır. amlık ve Adalet Parkı'nın evre düzenlemesi ve doğa koruma bilincinin artırılması açısından da katkısı bulunmaktadır. Park, evre dostu bir şekilde tasarlanmıştır ve ziyaretçilerin doğa koruma bilincinin artırılmasına katkı sağlamaktadır. Bu da Denizli ilçesinin sürdürülebilir bir kent olması açısından kırılma noktasıdır.

3. Tavas Arkeolojik Kazı

2002 yılında Denizli Valiliğinin destekleri ile kazı çalışmaları başlatılmış ve Antik Tiyatro ortaya çıkarılmıştır. Yüzyıllar önce yapılmış Bağ Pazarı, etrafta tarihi evler ve yüzyıllık ağaçları ile günümüze yansımıştır. Bağ evleri ile çevrili meydan ve Tavas Bağlar Mesireliği ile ilçeye gelenlere görsel şölen sunmaktadır. [URL 14]

Öncelikle, Tavas Arkeolojik Kazısı, bölgede turizm açısından önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Kazı alanında yapılan çalışmalar sonucunda ortaya çıkan antik kent kalıntıları, turistlerin ilgi odağı haline gelmektedir. Bu da Tavas ilçesi ve Denizli ilinin turizm sektörünün gelişimine katkı sağlamaktadır.

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

Tavas Arkeolojik Kazısı, bölgenin tarihi ve kültürel zenginliklerine dikkat çekmektedir. Kazı çalışmaları sonucunda ortaya çıkan bulgular, Denizli ilinin tarihi ve kültürel mirasının korunması ve tanıtılması açısından önemlidir. Bu da Denizli ilinin sosyal ve kültürel gelişimine katkı sağlamaktadır.

4. Keloğlan Mağarası

Keloğlan Mağarası 1990'a kadar kimsenin dikkatini çekmemiş, sadece çobanların bildiği, herhangi bir amaçla kullanılmayan bir mahalde ve konumda iken; Denizli Valiliği ve Dodurgalar Belediyesi'nin Maden Tetkik Arama (MTA) Genel Müdürlüğüne yaptıkları başvuruları ile MTA tarafından etüdü (MTA Uygulama Projesi) yapılmış ve turizme açılmasına karar verilmektedir. [URL 10]

Keloğlan Mağarası, Denizli ilinin Acıpayam ilçesinde bulunan doğal bir mağaradır. Bu mağaranın açılması, Denizli iline birçok farklı şekilde katkı sağlamaktadır. Öncelikle, Keloğlan Mağarası, doğal güzellikleri ile turizm açısından önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Mağara, ziyaretçilerin ilgi odağı haline gelmiştir ve yerli ve yabancı turistlerin ziyaret ettiği yerlerden biridir. Bu da Denizli ilinin turizm sektörünün gelişmesine katkı sağlamaktadır.

Keloğlan Mağarası'nın açılması, doğal ve kültürel mirasın korunması ve tanıtılması açısından da önemlidir. Mağara, bölgenin doğal zenginlikleri arasında yer almakta ve tarihi dönemlere ait kalıntılar içermektedir. Mağara, aynı zamanda Acıpayam ilçesi ve Denizli ilinin tarihi ve kültürel mirasına da katkı sağlamaktadır.

Keloğlan Mağarası'nın açılması, Denizli ilinin turizm sektörünün gelişmesine, doğal ve kültürel mirasın korunması ve tanıtılmasına, istihdam oluşturulmasına ve sosyal ve kültürel gelişimine katkı sağlamaktadır.

Şekil 12.Keloğlan Mağarası [URL 10]

5.4. Endüstriyel Üretim

Denizli sanayinin yoğunlaştığı tekstil sanayinin çekirdeği olan dokumacılık; bölgede ilk olarak Romalılar devrinde görülmüş, Selçuklular ve Osmanlılar döneminde en ihtişamlı devrini yaşamıştır. Selçuklularla birlikte üretim çeşitlenmeye başlamıştır. Aynı yıllarda Ahi Kaysar, Denizli Yeşilyuva Kasabası'na yerleşerek deri sanayisini kurmuştur. Genel olarak Denizli Merkez ilçede demircilik, bakırcılık, şekercilik, unculuk, değirmencilik iş kolları oldukça gelişmektedir.

1. Şemsi Terakki Debağat Şirketi

19. yüzyılın sonlarında İzmir- Denizli ve Denizli-Afyon-İstanbul tren yollarının yapılması, ticareti hızlandırmıştır. Denizli açısından önemli bir ticari simge olan, Türkiye'nin ilk Anonim Şirketi “Şemsi Terakki Debağat Şirketi” 1924 İzmir İktisat Kongresi'nden sonra Denizli'de kurulmuştur. 1926 yılında da Denizli Ticaret Odası kurulmuştur. 1955'lerde Denizli – İzmir Karayolunun açılmasıyla ulaşım gelişmiştir. Yine bu yıllarda elektriğin yaygın olarak kullanılmaya başlanmasıyla Denizli tekstilinde önemli bir atılım gerçekleşmektedir. [URL 13]

Çırçır sanayi, dokuma sektörünün birinci aşamasını meydana getiren temel bir sanayi kolu olarak gelişmiştir. 1973'te Denizli'nin Kalkınmada Öncelikli İller kapsamına alınmıştır.

Kentin kuzey yönüne 1975’te de Denizli Organize Sanayi Bölgesi Kurulmuştur. 1994’te Deri Organize Sanayi Bölgesi Honaz’da kurulmuştur. [URL 13]

Şekil 13. Şemsi Terakki Debağat Fabrikası, [URL 13]

2. Organize Sanayi Bölgesi (OSB)

Denizli Deri İhtisas Organize Sanayi Bölgesinin kurulması, 15 Ocak 1994 tarihli resmî gazetede yayınlanarak hizmet kapsamına alınması Denizli’nin üst yönetimleri tarafından sağlanmıştır. 1994 yılında da Denizli Deri Sanayicileri Derneği kurulmuştur. Denizli Deri Sanayicileri Derneği, deri organize sanayinin örgütlenmesi çalışmalarının sürdürülmesi ve yürütme organı olması amacı ile kurulmaktadır.

Denizli Sanayi Odası’nın Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı’na başvurusunun ardından OSB; Kuruluş yerinin kesinleşmesi, kuruluş protokolünün Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından onaylanması ve sicil kaydının yapılmasını müteakip, tüzel kişilik kazanmıştır. Çardak Özdemir Sabancı Organize Sanayi Bölgesi altyapı inşaatları, 13.09.1996 tarihinde başlamış ve 22.10.1997 tarihinde tamamlanmıştır. Kuruluş aşamasında ve daha sonraki yatırım dönemlerinde Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığında hiçbir kredi kullanılmadan tamamlanmıştır.

OSB Yer Seçim Yönetmeliği’nin 29. maddesine göre Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca oluşturulan, kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcilerinin bulunduğu, yer seçimi tespit komisyonu tarafından belirlenen, Sarayköy İlçesi Karataş Köyü Hamamaltı

mevkiindeki 712.000 m2 yüzölçümüne sahip bir alan 2007 yılının sonunda Tarıma Dayalı İhtisas (TDİ) Organize Sanayi Bölgesi (OSB) olarak ilan edilmiştir. Müteşebbis Heyet oluşturularak, 01.02.2008 tarihinde “Kuruluş Protokolü” onaylanan Sarayköy Tarıma Dayalı İhtisas Organize Sanayi Bölgesi, Sicil no:257 ile Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, OSB sicil defterine işlenerek resmiyet kazanmaktadır.

Denizli Organize Sanayi Bölgesi, bölgedeki ekonomik kalkınmaya da katkı sağlamaktadır. Sanayi kuruluşlarının faaliyetleri ve üretimleri, bölgenin ekonomik büyümesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca, sanayi ürünlerinin üretimi ve satışı, bölgenin ihracat potansiyelini de artırmaktadır. Öncelikle, Denizli Organize Sanayi Bölgesi, bölgede sanayi sektörünün gelişmesine katkı sağlamaktadır. Sanayi kuruluşları, bu bölgede bir arada toplanarak, üretim faaliyetlerini daha verimli ve düzenli bir şekilde yapabilmektedir. Bu da bölgedeki sanayi üretiminin artmasına ve sanayi sektörünün gelişmesine katkı sağlamaktadır.

6. ANTİK YERLEŞİMLER

- **BEYCESULTAN HÖYÜĞÜ**

Denizli İline bağlı Çivril İlçesi sınırları içinde bulunan Beycesultan Höyüğü, Çivril İlçe merkezinin 5 km güneybatısında Denizli-Çivril karayolu üzerinde bulunmaktadır. Adını, Anadolu Türk Dervişi Beyce Sultan’dan alan höyük doğu batı doğrultusunda yaklaşık 800 metre çapında ve ova seviyesinden itibaren 25 metre yüksekliktedir. Beycesultan Höyüğünde 1954-1959 yılları arasındaki ilk kazı çalışmaları sonucunda Geç Kalkolitik Çağdan başlayıp Geç Tunç Çağ sonuna kadar toplam 40 kültür tabakası gün yüzüne çıkartılmıştır. Yapılan kazı çalışmalarında Selçuklu, Bizans, Geç ve Orta Tunç Çağı’na ait tabakalar gün yüzüne çıkarılmıştır.

Genç Tunç Çağı mimari yapıların kalıntıları höyükte büyük bir alan kaplamaktadır. Beycesultan höyüğünde şehir 3 metre genişliğe sahip çakıl yollara ve yol kenarlarında ise iyi planlanmış şehir konseptinde düzenli yerleştirilmiş yapılar bulunmaktadır.

Genç Tunç Çağı mimari yapıların kalıntıları höyükte büyük bir alan kaplamaktadır. Beycesultan höyüğünde şehir 3 metre genişliğe sahip çakıl yollara ve yol kenarlarında ise iyi planlanmış şehir konseptinde düzenli yerleştirilmiş yapılar bulunmaktadır.

Geç Kalkolitik Dönem Beycesultan höyüğünde tespit edilmiş en erken dönemi göstermektedir. Dar bir alanda kazı yapılan bu dönemdeki yapılar dikdörtgen şeklinde planlanmış olup genellikle iki oda bulunmaktadır. Temeli taş olmayan bu yapıların içinde kil malzemeden yapılmış yuvarlak, dikdörtgen şeklinde ocaklar ve tahıl ambarları bulunmaktadır. Yapıların temelleri sıkıştırılmış topraktan yapılmıştır, kerpiç duvarları ise genelde sarı renkli bir sıva ile sıvanmıştır.

Şekil 14.Beycesultan Höyüğü

• PAMUKKALE HİERAPOLİS

Denizli İlinin 18 km kuzeyinde bulunan Hierapolis, kentteki birçok dini yapı ve tapınakların bulunmasından dolayı “Holy City”(Kutsal Kent) olarak adlandırılmıştır. Hierapolis antik kenti coğrafi konumu ile kendisini sarmalayan çeşitli tarihi bölgeler arasında yer almaktadır. Antik coğrafyacı Strabon ile Ptolemaios’un yazdıkları bilgilere göre, Karia bölgesine sınırı olan Laodikeia ve Tripolis kentlerine yakınlığı ile Hierapolisin bir Frigya kenti olduğunu göstermektedir.

Kentin kuruluşu hakkındaki verilerin kısıtlı olmasına rağmen; Bergama Krallarından II. Eumenes tarafından M.Ö. II. YY. ilk yıllarında kurulduğu ve Bergama’nın efsanevi kurucusu Telephosun karısı Amazonlar kraliçesi Hieradan dolayı, Hierapolis adını aldığı bilinmektedir.

Şekil 15. Pamukkale Hierapolis Yerleşim Düzeni, [URL 14]

Hierapolis, Roma İmparatoru Neron dönemindeki (M.S. 60) büyük depreme kadar, Hellenistik kentleşme ilkelerine bağlı kalarak özgün dokusunu sürdürmüştür. Deprem kuşağı üzerinde bulunan kent, Neron dönemi depreminden büyük zarar görmüş ve tamamen yenilenmiştir. Üst üste yaşadığı bu depremlerden sonra kent, tüm Hellenistik niteliğini kaybetmiş, tipik bir Roma kenti görünümünü almıştır. Hierapolis Roma döneminden sonra Bizans döneminde de çok önemli bir merkez olmaktadır. Bu önem, M.S. IV. yüzyıldan itibaren Hristiyanlık merkezi olması (metropolis), M.S. 80 yıllarında, Hz. İsa'nın havarilerinden olan, Aziz Philipin burada öldürülmesinden kaynaklanmaktadır. Hierapolis, XII. yüzyıl sonlarına doğru Türklerin eline geçmiştir [URL 14]

Hierapolis, Roma İmparatoru Neron dönemindeki (M.S. 60) büyük depreme kadar, Hellenistik kentleşme ilkelerine bağlı kalarak özgün dokusunu sürdürmüştür. Deprem kuşağı üzerinde bulunan kent, Neron dönemi depreminden büyük zarar görmüş ve tamamen yenilenmiştir. Üst üste yaşadığı bu depremlerden sonra kent, tüm Hellenistik niteliğini kaybetmiş, tipik bir Roma kenti görünümünü almıştır. Hierapolis Roma döneminden sonra Bizans döneminde de çok önemli bir merkez olmaktadır. Bu önem, M.S. IV. yüzyıldan itibaren Hristiyanlık merkezi olması (metropolis), M.S. 80 yıllarında, Hz. İsa'nın havarilerinden olan, Aziz Philipin burada öldürülmesinden kaynaklanmaktadır. Hierapolis, XII. yüzyıl sonlarına doğru Türklerin eline geçmiştir [URL 14]

• LAODİKEİA ANTİK KENTİ

Denizli ilinin 6 km. kuzeyinde Eskihsar, Bozburun, Goncalı Mahalleleri sınırlarında bulunmaktadır. Frigya, Lidya, Karya bölgelerinin ortak sınırlarını oluşturan Lykos (Çürüksu) Vadisinde bulunmaktadır. Vadi'nin kuzeyinde Çökelez Dağı, güneyinde Babadağ (Salbakos) Dağı, doğusunda Honaz (Kadmos) Dağı ve batısında Buldan Dağları yer alır. Yerleşim alanında özellikle de kentin batı ve güneybatısında yapılan araştırmalarda, GeçKalkolitik (M.Ö. 3500) ve İlk Tunç Çağı I (M.Ö. 3000)'e tarihlendirilen seramik ve çakmaktaşı buluntular ele geçirilmiştir. Batı Nekropolü alanında ele geçirilen kaplar ise İlk Kalkolitik Dönem'e (M.Ö. 5500) ait olup Lykos Vadisi'nde günümüze kadar tespit edilen en erken buluntulardır. [URL 14]

Kent Laodikeia adını, Seleukoslar Kralı II. Antiokhos Teos'un eşi kraliçe Laodike'den almıştır. M.Ö. 3. yy'ın ortalarında (M.Ö. 261-253) kurulmuştur. Laodikeia'nın önemli antik yol güzergâhlarının orta noktasında olması, topografik yapısıyla Seleukos politikasına uygun yer seçimi, askeri, idari ve ekonomik konumu nedeniyle bölgenin ana merkezi durumundadır. Laodikeia tarih sahnesine ilk defa, M.Ö. 220'deki Akhaios isyanıyla çıkmıştır. Akhaios, Laodikeia'da kendisini kral ilan etmiş ve adına sikke bastırmıştır. Antik kentte ele geçirilen ve M.Ö. 3. yy 'a tarihlendirilen mezar yazıtlarında bile bir çarşı, bir strategeion, bir gymnasium, bir tiyatro gibi yapılardan söz edilmesi, erken dönemde bile kentin önemine işaret etmektedir. Kentte, Grek Panteon 'una ait inançların yanında, Doğu Kültür ve inançlarıyla karışmış Zeus Aseis ve İsis kültleri de görülmektedir. Kentin kurucu baş tanrısı ise Zeus Laodikeus'tur. [URL 14]

Laodikeia kenti Seleukoslar ve Bergama ordusunun desteğini alan Roma arasında yaşanan Magnesia Savaşı'na kadar Seleukos'ların yönetimi altında kalmaktadır. Magnesia Savaşı'ndan sonra büyük bir zafer kazanan Bergama Krallığı, Apameia Barış 'ı ile bölge yönetimini ele geçirmiştir. Kent hem Attaloslar'la hem de Roma ile sıkı bir bağ kurarak Bergama Krallığı'na bağlanmaktadır.

Strabon (XII.7.16) Laodikeia'da kuzguni siyah renkli yünü çok yumuşak bir cins koyun yetiştirildiğini, bu koyunların yünlerinin Miletos (Balat)'ta yetiştirilen koyunlarınkinden dahi üstün olduğunu, bu sayede Laodikeialılar'ın büyük gelirler elde ettiklerini yazmıştır. Antik yazar Vitruvius (VIII.3) koyunların yünlerinin yumuşak oluşunu,

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

içtikleri Bölgenin çürük kokulu suyuna bağlamıştır. Laodikeia’da dokunan ve “Trimita” adıyla bilinen tunikler o denli ünlüydü ki kent bir dönem “Trimitaria” olarak anılmıştır. Antik dönemin en güzel tekstil ürünleri Lykos (Çürüksü) Vadisi’nde dokunmuştur. Dokuma ürünleri Miletos’u bile geride bırakmıştır. Roma İmparatorluk Dönemi’nde, kent, stratejik öneminin de etkisiyle daha da büyümüş, ticarete özellikle de yün ve tekstil ticaretinde adını duyurmuştur.

M.Ö. 88-85 yıllarındaki Mithridates Savaşları’nda Laodikeia büyük zarar görmüştür. M.Ö. 51 yılı sonu-50 yılı başlarında Kilikya valisi ve Romalı devlet adamı Cicero, 10 hafta boyunca Laodikeia’da yargı işlerini yürütmüş ve yasaların hazırlanmasını sağlamıştır.

M.Ö. 40 yıllarında Parth güçleriyle birlikte bölgeye gelen Labienus’a, Laodikeia’lı Zenon adlı soylunun direnişi sonucu Laodikeia, Roma tarafından büyük saygı görmüştür. Bu cesaretli davranışından dolayı Pontos Bölgesi, Zenon’a hediye edilmiş ve Laodikeialılar Roma yurttaşı sayılma ayrıcalığını elde etmiştir. Bununla birlikte kent, Roma eyalet düzenlemelerinde Kibyra (Göhlisar) Conventus birliğine dâhil edilmiştir. Ancak bu birlikte en etkin kent, Laodikeia’dır. Kent, M.Ö. 27 yılında Augustus Dönemi’nde (M.Ö. 27-M.S. 14), M.S. 47 yılında İmparator Claudius Dönemi’nde (M.S. 41-54) meydana gelen deprem sonucunda tahrip olmuştur. Augustus Dönemi’nde kentte büyük imar faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. İmparator Tiberius (M.S. 14-27) zamanında Laodikeia, Frigya’nın en görkemli ve zengin kenti idi. [URL 14]

M.S. 60 yılında yaşanan büyük depremde, tüm Lykos (Çürüksü) Vadisi kentleri enkaz haline gelmiştir. Hierapolis ve diğer büyük Çürüksü Vadisi kentleri, Roma İmparatorluğunun yardımlarıyla tekrardan eski haline getirilmeye çalışılırken, Laodikeia kenti kendi imkanlarıyla yenilenmeyi başarmaktadır. İmparator Domitianus Dönemi’nde (M.S. 81-96) kentte imar faaliyetleri yoğunudur. Aphrodisias Kapısı, Hierapolis Kapısı, Efes Kapısı, Suriye Kapısı ve ana caddeler Dorik cepheli olarak inşa edilmiştir. Efes ve Suriye Kapısı M.S. 84-85 yılında Prokonsül S. I. Frontinus tarafından yaptırılarak, İmparator Domitianus’a (M.S. 81-96) ithaf edilmiştir [URL 14]

M.S. 135 yılında İmparator Hadrianus kenti ziyaret etmiş ve kentteki imar faaliyetlerini desteklemiştir. Günümüze kadar kalabilen yapı kalıntılarının büyük bir bölümü M.S. 2. Yy’in imar faaliyetlerinin izlerini taşımaktadır. Hadrianus Dönemi’ndeki (Pax

Romana) huzur, bollukve zenginlik hem yontu hem de mimari eserlerde kendisini göstermektedir. Stadyumun yanındaki Güney Hamam kompleksi, Prokonsül Gargilius Antiquus zamanında inşa edilerek İmparator Hadrianus ve karısı Sabina'ya ithaf edilmiştir. Kent ilk kez İmparator Hadrianus (M.S. 117-138) zamanında Neokoros (Tapınak Koruyuculuğu) unvanını almıştır. [URL 14]

15. Roma İmparatoru Antoninus Pius zamanında meydana gelen depremde kentin bazı yapıları yıkılmıştır. İmparator Antoninus Pius döneminde Laodikeia kentinde yoğun imar faaliyetleri başlatılmıştır. 18.Roma İmparatoru Marcus Aurelius Commodus'un kontrolündeki kentte, İmparator adına bir tapınak yaptırıp, bundan dolayı da ikinci kez Neokoros “tapınak koruyuculuğu” unvanını alarak vergiden muaf tutulmuştur. Commodus, M.S. 192 yılında öldükten sonra, kentin bu unvanı geri alınarak yerine “İmparator Seven” unvanı verilmiştir.

İmparator Lucius Septimius Severus Pertinax zamanında kentte imar faaliyetleri yoğunlaştırılmıştır. Birçok dini ve kamusal yapılar İmparator Lucius döneminde yaptırılmıştır. Suriye Caddesi'nin kuzey bölgesindeki anıtsal çeşme, yazıtıyla İmparator Lucius Septimius'a adanmıştır.

22. Roma İmparatoru Caracalla M.S. 215'te kenti ziyaret etmiştir. İmparator'un kenti ziyaretinden dolayı Suriye Caddesi ile bu caddeyi güneybatı yönde kesen Stadyum Caddesi'nin köşesinde imparatorun ismini alan Caracalla Nymphaeum'u inşa edilmiştir. Kentin aldığı Neokoros “Tapınak Koruyuculuğu” unvanı, İmparator Caracalla Dönemi'nde devam etmiştir.

İmparator Severus Alexander zamanında, Suriye Caddesi'nin kuzeyinde yer alan ve kuzeydeki yapılara geçişi sağlayan I. Propylon'un (Anıtsal Geçiş) mimari süslemeleri bu dönemde yapılmıştır. İmparator Severus dönemi Laodikeia kentinin son parlak ve düzenli dönemidir.

Şekil 16.Laodikeia Antik Kenti [URL 14]

İmparator Diocletianus'un (M.S. 284-305) Fiyat Fermanı'nda (M.S. 301) Laodikeia'nın yün ve giysilerine ağırlık verilerek burada dokunan kumaşlardan söz edilmesi, Geç Roma İmparatorluk Dönemi'nde dokuma sektörünün önemini hala koruduğunu göstermektedir. Diocletianus Dönemi'nde getirilen idari reformlarla, Anadolu daha büyük eyaletlere ayrılmıştır. I. Constantinus Dönemi'nde de reform hareketlerine devam edilmiştir. Bu dönemde Frigya Bölgesi ikiye bölünerek Laodikeia, Frigya Secunda Pacatiana'sının merkezi yapılmıştır. Diocletianus'un Laodikeia'yı Frigya'nın Metropolisi ilan etmesi kentin, Roma ve Bizans Dönemi'nde statüsünü koruduğunu göstermektedir. Kentte bu dönemde Hristiyanlık iyice yayılmıştır [URL 14]

İmparator Büyük Constantinus zamanında (M.S. 313) Milano Fermanı ile Hristiyanlara özgürlük verilmiştir. Laodikeia Hristiyanlık âlemi için de çok önemli bir kent olmuştur. İncil'de adı geçen Yedi Asya Kenti'nden birisi de Laodikeia'dır. Bu nedenle kent onursal ilk "Yedi Kiliseler Birliği" unvanına layık görülmüştür. Kentteki Laodikeia Kilisesi bu dönemde inşa edilmiştir. Laodikeialılar'ın zenginliklerinden dolayı, başlangıçta bu yeni dine karşı ilgisiz kalmalarına rağmen, daha sonra Hristiyanlık, vadide hızlı bir şekilde yayılmıştır. [URL 14]

Kent, M.S. 4. yy 'ın ikinci yarısındaki depremle tekrar yıkılmıştır. Olasılıkla da M.S. 370'te İmparator Valens kenti ziyaret etmiş ve depremle ilgili yardım ve denetlemeleri yerinde incelemiştir. M.S. 4. Yy'de (M.S. 343-381) Hristiyanlığın evrensel meclisinde Frigya kentlerinin alacağı kararlarla ilgili önemli bir toplantıya Laodikeia (Laodikeia Synodu) ev

sahipliği yapmıştır. Adının kutsal kitapta geçmesi ve bu onursal toplantıya ev sahipliği yapmasından dolayı kent, Bizans Dönemi'nde büyük saygı görmüştür. İmparatorlar I. Theodosius (M.S. 379-395)- Arcadius (M.S. 383-408)- Honorius (M.S. 393- 423) zamanında kent, son güçlü dönemini yaşamıştır. M.S. 395-396'da alınan bir karar gereği kentin etrafı Roma yapılarına ait bloklar kullanılarak sur duvarıyla çevrilmiş olup Hellenistik ve Roma yerleşimlerinin bir kısmı bu surların dışında kalmıştır. Ayrıca İmparator I. Theodosius tarafından (M.S. 380-381) ilan edilen Selanik Fermanı'yla Hristiyanlık devletin resmi dini olarak kabul edilmiştir. [URL 14]

M.S. 494'teki büyük depremle Laodikeia kenti tamamen yıkılmış ve bir daha toparlanamamıştır. Kentte yerleşim bir süre daha devam etmiştir. O zamanlardaki Bizanslı yazarlar, Laodikeia adından çok az bahsetmişlerdir. M.S. 6. yy 'da tekrar bir deprem geçiren kentin parlak dönemi sona ermiştir. M.S. 7. yy'in ilk çeyreğinde İmparator Focas Dönemi'nde meydana gelen yıkıcı depremin ardından kent bir daha toparlanamamış ve terk edilmiştir. Özellikle bölgeye yapılan Arap akınları ve su yollarının zarar görmesi nedeniyle kentte yaşayan halk, güneye su kaynaklarına yakın olan bugünkü Denizli-Kaleiçi ve Hisarköy'e, Salbakos'un (Babadağ) kuzey eteklerine taşınmıştır. Kaleiçi, M.S. 7. yy'den itibaren yeni Laodikeia'nın bir parçası olmuştur. Antik kaynakların bu tarihten sonra sözünü ettiği Laodikeia, Denizli Kaleiçi, Hisarköy ve etrafındaki yerleşmelerdir. [URL 14]

Laodikeia ve çevre bölgeleri, 1206 yılında tamamen Türklerin kontrolüne geçmiştir. Türklerin bölgeye gelmesiyle Denizli-Kaleiçi Laodikeiası, Lâdik adını almıştır. Bu dönemden itibaren Laodikeia yapılarına ait traverten ve mermer bloklar, İlbadı Mezarlığı'nda mezar taşı olarak, Akhan Kervansarayı'nda ve 2002 yılında yıkılan Denizli Ulu Camii'nin inşasında devşirme malzeme olarak kullanılmaktadır.

• TRİPOLİS ANTİK KENTİ

Denizli İlindeki Büyük Menderes Nehri'nin kenarındaki Tripolis Antik Kenti verimli Lykos/ Çürüksu Ovası'nın kuzeyinde bugünkü Denizli İline bağlı Buldan İlçesi, Yenicekent Mahallesi sınırları içerisinde yaklaşık 3km² lik bir alanda bulunmaktadır. Kentin konumlandığı bölgenin antik dönemde Lydia sınırları içerisinde yer aldığını gösteren ilk bilgi Antik Yunan tarihçi ve yazar Herodotos tarafından verilmiştir. Farklı bir görüş olarak

Tripolis'in Karia sınırları içerisinde yer aldığını bildiren antik yazarlar da bulunur. Kent Sbyla metinlerinde Maiandros (Menderes) yanındaki Tripolis olarak adlandırılır.

Tripolis'in bir kent olarak geçmişi Helenistik Dönem'e dayandırılrsa da, kentin doğu ve güneydoğusunda yer alan Hamambükü ve Yenice Höyük'te gerçekleştirilen yüzey araştırmalarında elde edilen arkeolojik materyal kentin konumlandığı alandaki yerleşim izlerinin Geç Neolitik- Erken Kalkolitik Dönem'e (MÖ 5500) dayandığını kanıtlamaktadır. Son yerleşim izlerinin ise M.S. 13. Yy'a ait olduğu Tripolis'te antik döneme ait kalıntılar yaklaşık 281 hektarlık alana yayılmaktadır.

Helenistik Dönem'de ilk kez Apollonia ismi ile kurulan kent kısa süreli olarak Triumvir Marcus Antonius'un M.Ö. 41'de Küçük Asya'ya yaptığı ziyaret esnasında Antoniopolis olarak adlandırılmıştır. İmparator Augustus Dönemi'nden itibaren ise kentin ismi üç küçük topluluğun ya da yerleşimin oluşturduğu (synoikismos) bir kent/polis anlamına gelen Tripolis olarak son kez değiştirilir. Lydia Bölgesi'nin sınır kentlerinden biri olan Tripolis'in stratejik ve jeopolitik anlamda oldukça önemli bir noktada konumlandığını gösteren en önemli veri, ticaret yollarının geçiş güzergahında yer almasından kaynaklanmaktadır. Smyrna, Pergamon ve Ephesos gibi antik çağın önemli kentlerinden başlayan ticaret yolları Tripolis'te birleşir ve Hierapolis, Laodikeia üzerinden geçerek Anadolu'nun doğu ve güney bölgelerine ulaşır. [URL 14]

Kent en ihtişamlı çağını Roma Dönemi'nde yaşamıştır. M.S. 1. Yy'de yaklaşık 60x45 metre ölçülerindeki adaların/insula etrafını çeviren cadde/plateia ve sokaklardan/stenopos meydana gelen ızgara tipinde bir plana sahiptir. Tripolis'te gerçekleştirilen çalışmalarla tespit edilen Tiyatro, Stadium, Hamam- Gymnasium, Nymphaeum, Agora gibi kamu binalarının yanı sıra sivil mimariye ait yapı tipleri; Antik Çağ insanların doğa, çevre, doğal kaynaklar, şehir planlaması, estetik ve mimari ile ilişkisini, günümüz insanların çıplak gözle algılamasını sağlayan önemli bilgiler sunmaktadır. [URL 14]

Şekil 17.Tripolis Antik Kenti [URL 14]

• TABEA ANTİK KENTİ

Denizli İline bağlı Kale İlçesinin 1 km kadar güney batısında bulunan Tabae, doğal bir kale görünümündedir. 1992 yılı öncesine kadar eski kale üzerinde iskân devam etmekteydi. Tabea, Büyük İskender'den sonra Anadolu'da kurulan kent devletlerindendir. Tabae, Helenistik dönemden günümüze kadar kesintisiz bir yerleşime tanık olmuştur. Kent antik dönemde kendi adına sikke bastırmıştır. Sikkeler ilk başta gümüş daha sonra bronz olarak basılmıştır.

Denizli İline bağlı Honaz İlçesinin 2 km kuzeyinde yer almaktadır. Denizli_Ankara karayolunun 16. km'sinde bulunan Organize Sanayi Bölgesi'nden, Honaz'a giden karayolu Colossae Antik Kentinin içinden geçmektedir. Antik kent, Honaz (Cadmos) Dağının kuzeyinde yer alan Aksu Çayının kenarına kurulmuştur. Antik Çağdan beri kullanılan Güney Şark Yolu üzerinde bulunmaktadır. Büyük Frigya içinde bulunan en önemli merkezlerden biridir. Sokratesin öğrencisi olan tarihçi Ksenophon'a göre Frigya'nın 6 büyük kentinden biridir. [URL 14]

Şekil 18.Tabea Antik Kenti [URL 14]

• COLOSSAE ANTİK KENTİ

Colossae antik kenti Pers egemenliği altındayken en parlak çağlarını yaşamıştır. Kent M.Ö. III. yüzyıldan itibaren Hierapolis ve Laodikeia'nın kurulması ile önemini büyük ölçüde yitirmiştir. M.S. I. Yy'de 5. Roma İmparatoru Neron döneminde meydana gelen büyük depremle harap olmuştur. M.S. 692-787 yıllarında şimdiki Honaz İlçe merkezinin bulunduğu yerde Chonae adıyla kurulan kent deprem nedeniyle tamamen terk edilmiştir. [URL 14]

Osmanlı Dönemine ait sadece bir kale kalıntısı bulunmaktadır. Colossae Antik Kentinin kalıntılarına, Akropol olan, höyük tepesi ile çevresindeki arazilerde rastlanmaktadır. Höyüğün kuzeyindeki alanda kayaya oyulmuş oda ve ev tipi mezarlara rastlanmaktadır.

Şekil 19.Colossae Antik Kenti [URL 14]

- **EUMANİA ANTİK KENTİ**

Denizli İline bağlı Çivril İlçesi, Işıklı Kasabası, Çivril-Dinar Karayolu üzerindeki alanda bulunmaktadır. Kent Bergama Kralı II. Eumenes adına kurulmuştur. Işıklı Kasabasının güneydoğusunda bulunan su kaynağı yakınlarında antik döneme ait izler görülmektedir. Bugün “Sarıbaba Tepesi” olarak adlandırılan dağlık bölgenin üzerinde bulunan düzlük, özellikle Bizans döneminde kale olarak kullanılmıştır. Sarıbaba Tepesinin yamaçları ise Eumenia'nın nekropolüdür. [URL 14]

Şekil 20.Eumania Antik Kenti [URL 14]

- **DİONYSOPOLİS ANTİK KENTİ**

Denizli İline bağlı Çal İlçesinin yaklaşık 8 km kuzeybatısında bulunan Ortaköy Kasabası yakınlarında yerleşmiştir. Dionysopolis yani Dionysos kenti anlamına gelmektedir. Dionysos ise Yunan mitolojisinde şarap tanrısıdır. Dionysopolis antik kenti, Suriye Krallığı “Seleukoslar” döneminde kurulmuştur. Kent daha sonra Bergama Krallığı’nın kontrolüne girmiştir. [URL 14]

Şekil 21.Dionysopolis Antik Kenti [URL 14]

• HERAKLEİA SALBACE ANTİK KENTİ

Herakleia antik kenti Denizli İline bağlı Tavas İlçesi, Vakıf Köyü sınırları içinde yer almaktadır. Bugün antik kentin bir kısmının üzerinde köy yerleşimi bulunur. Kent, Tabae (Davaz) Ovası'nın kuzey-doğu sonunda Salbacos (Babadağ) dağ silsilesinin eteklerinde Vakıf Köyünün bulunduğu alandadır. Antik kentin yönetim alanı, Aphrodisias'a komşu olarak küçük Timelos nehri tarafından sınırlandırılmıştır. Bu nedenle hem Aphrodisias'ın hem de Herakleia'nın nehir tanrısı Timelos'tur. Bu tanrı her iki antik kentin Roma İmparatorluğu sikkeleri üzerinde gösterilmiştir. Kent adı Sikkeler üzerinde HERAKLEOTON olarak geçmektedir. Adından da anlaşılacağı üzere kent yarı tanrı kahraman Herakles adına kurulmuştur. Antik kentin, bugüne kadar hiç araştırılmadığı için, ne zaman kurulduğu tam olarak bilinmemektedir. Ancak kentte ele geçen sikkelerin en erken tarihli M.Ö. 1. yy'den daha geriye gitmemektedir. Bu da kentin Hellenistik dönemde kurulmuş olduğunu göstermektedir. Antik dönemde Karia Bölgesi sınırlarında yer alan Herakleia Salbace, Roma Dönemi öncesi yönetim birliği olarak Alabanda Conventus' una dahil edilmiştir. Roma döneminde ise Aphrodisias yönetim birliğine dahil olmuştur. Bizans döneminde M.S. 5.yy'de tüm bölge kentlerinde olduğu gibi antik kentin etrafı sur duvarıyla çevrilmiştir. Bizans döneminden sonra 12.yy'dan itibaren bölge Türklerin eline geçmiştir. [URL 14]

Roma dönemine ait sikkeler üzerinde Glykon İmparator Neron (M.S.54-68) zamanında Herakleia rahibi, Stephanephoros, Gymnasiarch, Boule, Priteneion ve Statilios Attalos olarak zikredilmiştir. Hatta bu sıfatlar M.S.2.yy'da Antoninler Dönemi sikkeleri

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

üzerinde dahi görülmektedir. Herakleia sikkeleri üzerinde; sakallı Herakles, Serapis, arka yüzlerde; ayakta Herakles, tanrıça ya da Amazon çift yüzlü balta taşır şekilde, iki erkek geyik arasında ya da birtapınak içinde Efes Artemisi, önünde yılan ile tahtında oturan Asklepios, Hygeia, İsis, Hermes, Athena, Dionysos, Aphrodite betimlenmiştir. Antik dönem de Denizli çevresinde yer alan; Hierapolis, Laodikeia, Attouda, Karura, Herakleia Salbace ve Eumeneia kentlerinde tıp bir bilim dalı olarak kabul edilmiştir. [URL 14]

Yazıtlardan ve antik kaynaklardan edindiğimiz bilgilere göre; Herakleia Salbace (Tavas, Vakıf Köyü)'de tıp bilimi çok ileriye gitmiştir. Özellikle aynı aileden olan doktorlar, Roma İmparatorları Trajanus (M.S.98-117), Marcus Aurelius (M.S.161-180) ve Lucus Verus (M.S.161-169)'un baş hekimliklerini yapmıştır. Yazıtlardan elde ettiğimiz bilgilere göre İmparator Trajanus'un doktoru ve danışmanı Titus Statilius kriton'dur. Yine kentte ele geçen bir yazıtta M.S.50 yıllarında Archelaos'un önemli bir tıp doktoru olduğunu göstermektedir. Yine eldeki belgelere göre, Roma İmparatoru Antoninus Pius (M.S.138-161) ve Marcus Aurelius'un (M.S. 161-180) doktoru Damokrates'tir. Şüphesiz Roma İmparatorları Marcus Aurelius (M.S. 161-180) ve Lucus Verus (M.S.161-169) dönemlerin de şef Doktor Statilius Attalos'tur. Yazıtlarda adı geçen diğer önemli doktor ise Diogenianost'tur. Herakleia Salbace Antik Kenti güç tanrısı Herakles adına kurulmuş olmasına rağmen, kentin baş tanrısı Asklepios ve karısı Hygeia'dır. Bu da antik kentin tıp alanında ne kadar ileriye gittiğini ve antik dönemde burada yetişen doktorların tüm dünyada ün saldıklarını göstermektedir. Ayrıca Herakleia Antik Kentinde kabartmalar ve heykeller üzerinde sağlık tanrısı Asklepios ve karısı Hygeia sıkça betimlenmiştir. Bunlarla ilgili olarak antik kentte bir tıp okulu vardı ve burada antik dünyanın en meşhur hekimleri yetiştiriliyordu. Bunlarla ilgili bilgiler yapılacak kazılar sonucu kesinleşecektir. [URL 14]

Günümüzde antik kent üzerinde Vakıf Köyünün olması sebebiyle fazlaca bir kalıntı göze çarpmaz. Buna rağmen kentin sur duvarlarını, stadyumunu ve tanımlanamayan bazı yapılarını görmek mümkündür. Yer yer köy içinde yapılan tarımsal çalışmalar sırasında bazı temel kalıntıları, heykel, kabartma, yazıt zahire küpleri gibi eserlere rastlanmaktadır. Köy içinde sağa sola dağılmış halde birçok mimari bloklara, başlık ve sütun parçalarına da rastlanmaktadır. Herakleia antik kentinde ele geçen sağlık tanrıçası Hygeia heykeli, Zeus Ktesios Patrios Çobanların koruyucu babası kabartması, heykel torsoları gibi mermer eserler Hierapolis Arkeoloji Müzesin de sergilenmektedir. Ayrıca antik kentin önemli bir şahsiyetine

ait Ören Sirtında yer alan anıtsal Hieron mezarda Denizli Müze Müdürlüğü kazılar yapmış olup, bu anıta ait kabartmalar bugün yerinde koruma altına alınmıştır. Bu anıta ait bazı mimari parçalar daha önce çevredeki mezarlıklara taşınarak burada mezar taşı olarak kullanılmıştır. [URL1]

Herakleia Antik Kenti ve Herakleia Hieron’ unda yapılacak, bilimsel ve sürekli olacak kazı ve restorasyon çalışmaları, bölgeye büyük hareketlilik ve kazanç sağlayacaktır. Çünkü antik kent ve mezar anıtı Aphrodisias turistik yol güzergahı üzerinde bulunmaktadır. Burada yer alan arkeolojik eserlerin açığa çıkarılması sonucu, bölgeye gelecek olan turistler, el sanatları ve tekstil ürünlerini alacak böylece hem bölgenin arkeolojik zenginlikleri tanıtılacak hem de ticari hareketlilik ve canlılık sağlanacaktır. [URL 14]

Şekil 22. Herakleia Salbace Antik Kenti [URL 14]

• TRAPEZAPOLİS ANTİK KENTİ

Denizli İline bağlı Babadağ İlçesi, Bekirler Köyü yakınlarında yer almaktadır. Antik kentin kuzeyden güneye doğru uzanan düzlük üzerine, arazinin coğrafi yapısına göre kurulduğu tahmin edilmektedir. Yüzeyde bazı yapı kalıntılarını görmek mümkündür. Yüzeyde bulunan kalıntılar Roma ve Bizans Dönemi özellikleri göstermektedir. [URL 14]

Şekil 23.Trapezapolis Antik Kenti [URL 14]

- **ATTUDA ANTİK KENTİ**

Attuda (Hisarköy) Denizli İli, Sarayköy İlçesi sınırları içerisinde ve ilçenin yaklaşık 17km. güneybatısında yer almaktadır. Antik dönemde, Caria ve Frigya arasında bir sınır kentidir .Çürüksu Vadisinde bulunan Tripolis ve Laodikeia'yı Aphrodisias'a bağlayan en kısa yol Attuda'dan geçmektedir. Kentin ilk kuruluşu hakkında kesin bir bilgi bulunmamasına rağmen Lykos vadisinde kurulan kentlerle çağdaş olduğu ve Hellenistik Dönemde kurulmuş olduğu tahmin edilmektedir. Lykos Vadisindeki kentler ile Aphrodisias arasındaki ticari, ekonomik ve sanatsal iletişimleri kurmada önemli bir rol oynamıştır. Antik kaynaklarda Attuda'dan Men kültü olduğu, bu tanrıya ait bir tapınak yapılarak tapınıldığı, tapınak içinde at üzerinde tanrı Men 'e ait heykel bulunduğu yazılmaktadır. Ayrıca, Zeus, Apollon, Dionysos ve Asklepios heykelleri ile Artemis Anaitis kültünün de Attuda'da bulunduğunu antik kaynaklar yazar. Antik kentte imparatorluk öncesi ve sonrasında sikke basılmıştır. [URL 14]

Şekil 24.Attuda Antik Kenti [URL 14]

- **APOLLONIA SALBACE ANTİK KENTİ**

Apollonia antik kenti ve Medet Höyüğü, Denizli İli, Tavas İlçesinin 7 km batısında düz bir ova üzerinde kurulan Medet Köyü yerleşim alanı içinde bulunmaktadır. Tavas Ovasının enverimli arazileri üzerinde kurulan Apollonia Antik Kenti, batıda Tabae Yolu ile Caria Bölgesine, güneyde Sebastopolis Yolu ile Likya Bölgesine, doğuda Tavas Yolu ile Likya bölgesiyle Frigya Bölgesine ulaşımı bulunan önemli antik kentlerden birisidir.

Apollonia kentinin kuruluş tarihi ile ilgili kesin belgeler bulunamamıştır. Ancak höyük buluntuları incelendiğinde ilk yerleşimin Tunç Çağlarına kadar uzandığı ve kesintisiz olarak devam ettiği görülmektedir. Kentin Apollonia adını, Helenistik dönemde aldığı ve en parlak dönemini de Roma Döneminde yaşadığı anlaşılmaktadır. Hadrianus Dönemine ait Apollon tapınağının temelleri ve yazıtlar günümüze kadar ulaşmıştır. Kentin M.Ö. I. YY. ve M.S. I. YY'lar arasında kendi adına sikke bastırdığı ve sikkeler üzerinde tanrısal motiflerin olduğu görülmektedir. [URL 14]

Şekil 25. Apollonia Salbace Antik Kenti [URL 14]

- **SEBASTOPOLİS ANTİK KENTİ**

Denizli İline bağlı Tavas İlçesinin 19 km. güneyinde bulunan Kızılca Kasabası'nın 2 km. doğusunda yer almaktadır. Sebastopolis Antik Kentinin geniş yerleşim izlerine rağmen yüzeyde yapı dokularını tespit etmek pek mümkün değildir. Yapıların bazı bölümleri yüzeyden görmek mümkündür. Sebastopolis Antik Kentinin büyük bölümü erozyon nedeniyle toprak altında kalmıştır. Tarım arazisi olarak kullanılan bazı özel mülkiyetlerde arazinin

sürülmesi sırasında antik kentin izlerine rastlanmaktadır. Antik kentin ilk kuruluşu bilinmemektedir ve yüzeyde bulunan kalıntılar Roma ve Bizans dönemlerine aittir. [URL 14]

Şekil 26. Sebastopolis Antik Kenti [URL 14]

• LOUNDA ANTİK KENTİ

Denizli İli, Çal İlçesi, Mahmutgazi ve Aşağıseyit Köyleri arasında yer alan Geç Helenistik, Roma ve Bizans Dönemine ait kasaba özelliğindeki Lounda Antik Yerleşiminin kalıntılarıdır. Bu kalıntılar Büyük Menderes Nehri'nin güneye doğru akıntısının dönerek kuzeye geldiği yöne aktığı yerlerin çevresindeki arazilerde, Değirmen deresi adı verilen Mevkii'de rastlanılmaktadır. Yukarıseyit Köyü'nün 1 km doğusundaki vadi ve vadi yamaçlarında yer almaktadır. Yüzeyde anıtsal yapılara rastlanılmamaktadır. Ancak bu yerleşimin kurulduğu yıllarda anıtsal yapılar yapılmadığı anlamına gelmemektedir. İklim olarak bölgede Akdeniz ikliminden sert karasal iklime yakın olan geçiş iklimi vardır. Ancak bu geçiş ikliminde topografik olarak vadinin dört tarafının kapalı olması ve nehrin verdiği ılıklik Lounda Yerleşimindeki yaşamı kolaylaştırmıştır.

Geç Helenistik devirde kurulduğu tahmin edilen yerleşimin kesintisiz olarak Bizans Çağı'na kadar sürekli bir yerleşim gördüğü anlaşılmaktadır. Yerleşimin, nüfusunun en yoğun olduğu M.S. II. ve III. yy'lerde vadi çevresindeki düzlüklere kadar yaygın olması mümkündür. [URL 14]

Vadi yamaçlarında kanyonlarda yer alan kaya mezarları da Geç Helenistik, Erken Roma Döneminde kullanıldığı anlaşılmaktadır. Batıda yer alan ve Yukarıseyit Köyü'ne çıkan vadiler içinde Helenistik Döneme ait, muhtemelen ön odalı mezarlar bulunmaktaydı. Lounda

Antik yerleşimin bastırdığı herhangi bir sikkeye bugüne kadar rastlanılmamıştır. Bu durumda, Lounda'nın şehirleşme sürecine gelememiş ve Roma Döneminde Kasaba düzeyinde bir yerleşim olarak kalmıştır. Lounda Kenti'nin korunaklı bir yerleşime sahip olmaması Lounda'nın nüfusunu hızla azalarak muhtemelen İslam Ordularının yöreye gelmesinden önce, en geç VIII. yy'de ya da erken bir tarihte, nehre bağlı olan geçimini sağlayan aileler dışında terkedilmiş olmalıdır. Antik Yerleşimin tamamen terk edilmesine rağmen, bölgenin verimli topraklarında yaşam süregelmiştir. [URL 14]

Şekil 27.Lounda Antik Kenti [URL 14]

7. KORUMA ALANLARI

7.1. Arkeolojik Sit Alanları

- **Beycesultan Höyüğü (1. Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Beycesultan Höyüğü Denizli İli Çivril İlçesi sınırları içinde yer alıp Çivril-Denizli kara yolu üzerinde bulunmaktadır. Adını, bölgede türbesi bulunan Anadolu Dervishi Beyce Sultan'dan almıştır. 800 metre çapında ve 25 metre yüksekliğe sahiptir. Höyükte 1954-1959 yılları arasında gerçekleştirilen kazı çalışmaları sonucunda Geç Kalkolitik Çağdan başlayıp Geç Tunç Çağ'ın sonuna kadar 40 farklı kültür kalıntıları (Selçuklu, Bizans...) ortaya çıkmıştır. 1950'li yıllardan sonra bir süre kazı çalışmalarına ara verilip, 2007 yılında tekrar kazı çalışmalarına başlanmıştır. Selçuklu- Beylikler dönemi Beycesultan Höyüğü'nün en geç kültürel dönemini yansıtmaktadır. Bu döneme ait kalıntılar modern tarım faaliyetleri

sebebiyle çok fazla tahribata uğramıştır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

- **Beycesultan Türbesi (1. Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Çivril İlçesi sınırları içerisinde bulunan Beycesultan Höyüğü üzerinde yer alan Beycesultan Türbesi Anadolu'da Türk kültürünün gelişmesinde önemli katkısı bulunan Türk dervişi Beyce Sultan adına yaptırılmıştır. Beyce Sultan 13. Yüzyılın ikinci yarısı ile 14. Yüzyılın ilk çeyreği arasında Çivril ve çevresinde yaşamış bölgenin fethedilmesinde ve Bizans'a karşı savunulmasında önemli rol üstlenmiştir. Höyüğün kuzey tarafında konumlanmış olan türbe sekizgen planlı olarak inşa edilmiştir. Türbenin girişi doğuda yer almakta olup güney cephesinde bir penceresi mevcuttur. Aynı zamanda kesme taş, devşirme mermer gibi malzemeler kullanılmıştır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

- **Attuda Antik Kenti (1.Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Denizli ili, Sarayköy ilçesi sınırları içerisinde bulunmaktadır. Antik dönemde, Caria ve Frigya arasında bir sınır kenti görevi görmüştür. Çürüksu Vadisinde bulunan Tripolis ve Laodikeia'yı Aphrodisias'a bağlayan en kısa yol buradan geçmektedir. Kentin ilk kuruluşu hakkında net bir bilgiye rastlanmamış olup Lykos vadisinde kurulan kentlerle Helenistik dönemde kurulduğu düşünülmektedir. Lykos vadisindeki kentler ile Aphrodisias arasındaki ticari, ekonomik ve sanatsal ilişkileri kurmada önemli bir rol oynamıştır. Antik kaynaklarda Attuda'dan Men kültü (Ay Tanrısı) olduğu, bu tanrıya ait bir tapınak yapılarak tapınıldığı düşünülmektedir. Ayrıca, Zeus, Apollon, Dionysos ve Asklepios heykelleri ile Artemis Anaitis kültünün de Attuda'da bulunduğunu antik kaynaklarda yazmaktadır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir [URL 20]

- **Tripolis Antik Kenti (1. Ve 3. Arkeolojik Sit Alanı)**

Büyük Menderes Nehri'nin kenarında bulunan Tripolis Antik Kenti verimli Lykos/Çürüksu Ovası'nın kuzey doğusunda Denizli İli, Buldan İlçesi, sınırları içerisinde kalan yaklaşık 3km² lik bir alan kaplamaktadır. Kentin bulunduğu bölgenin antik dönemde Lydia sınırları içerisinde yer aldığını işaret eden ilk bilgi Herodotos tarafından verilmiştir. Farklı bir

görüş olarak Tripolis'in Karia sınırları içerisinde yer aldığını bildiren antik yazarlar da bulunur. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

- **Kocadere Tonozlu Mezar (1.Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Honaz-Karateke Yolunun güneyinde bulunan tonozlu mezar yol yapımı sırasında ortaya çıkmış ve kurtarma kazıları uzmanlar tarafından yapılmıştır. Mezar yapısının düzgün blok taşlardan yapılmış giriş kapısından itibaren bir koridor ile mezar odasına geçildiği görülmüştür. Duvarları sıvalı taş örgü tekniğinde yapılmıştır. Mezar odasında yaklaşık 23 gömü yapıldığı tahmin edilmektedir. Mezardan çıkan taşınır kültür varlıkları (pişmiş toprak kâse, kandil, kemik saç iğnesi, sikkeler vb.) Müzeye alınmıştır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 28.Kocadere Tonozlu Mezar [URL 20]

- **Acıpayam Yassı Höyük Köyü (1.Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Denizli-Burdur-Yeşilova ilçesi sınırlarında bulunmaktadır. Höyük kuzey-güney doğrultusunda 600 m doğu-batı doğrultusunda yaklaşık 400 m'lik bir alanı kaplamaktadır. Höyüğün toprak alınan bölümündeki dikey kesitte birçok yerleşimin bulunduğunu gösteren tabaka izleri görülmektedir. Bazı kap ve form şekilleri renk ve yapılış teknikleri bakımından Tunç çağı, Hitit ve Frig çağı kap örneklerini göstermektedir. Ayrıca yüzeyde Roma ve Bizans dönemine ait lahit kapağı, sütun parçaları izlerine rastlanmıştır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 29.Acıpayam Yassı Höyük [URL 20]

- **Hacıyüplü Tümülüsü (1.Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Merkezefendi ilçesinde bulunmaktadır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 30.Hacıyüplü Tümülüsü [URL 20]

- **Zeytin Yaylası (1.Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

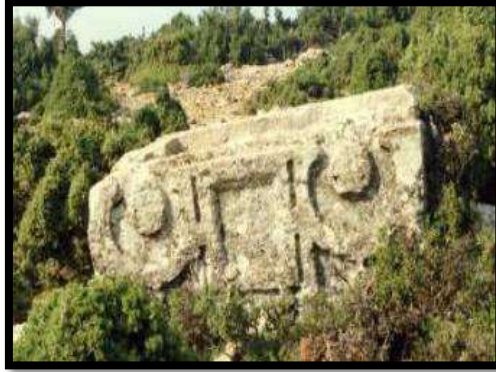
Denizli ili, Pamukkale ilçesi, Zeytin yaylası Ören Mevkii'nde yer almaktadır. Mermer sütunlu bir yapının tahrip edildiği, yaklaşık 3.5-4 metre derinliğe kadar inildiği zaman sütun parçaları gibi bol miktarda mimari plastik malzemeler görülmektedir, yüzeye yayılmış olarak Helenistik, Roma, Bizans Dönemine ait seramik parçalara rastlanan alanda geniş bir alana yayılmış çok sayıda mimari yapı ve Hellenistik Dönem özelliği taşıyan sur duvarları bulunmaktadır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 31.Zeytin Yaylası [URL 20]

- **Alicin (Alacain) Ören Yeri (1.Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Acıpayam ilçesi Alacain Ören Yeri, İzmir II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından I. derece Arkeolojik Sit Alanı olarak kabul edilmiştir. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir [URL 20]

Şekil 32.Alicin (Alacain) Ören Yeri [URL 20]

- **Beşparmak Dağı Tapınak Alanı (1.Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Baklan ilçesi, Beşparmak dağında antik taş ocağı, bir anıta ait düzgün kesme blok taşlar, mimari elemanlar bulunmaktadır. Düzlük alanda ve kayalıklar üzerinde bol miktarda Roma dönemine ait seramikler vardır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 33.Beşparmak Dağı Tapınak Alanı [URL 20]

- **Bekilli Asartepi (Pepuza) (1. Ve 2. Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Asar Tepesi, Çal ve Bekilli arasında yer almaktadır. Çevreye oranla oldukça yüksek bir tepe olan Asar Tepesi, antik dönemde, Frigya bölgesinde Lydia' ya komşu bölgedir. Bağcılık ve şarapçılık bu bölge için oldukça önemli sayılmaktadır. Çünkü Dionysos, şarap tanrısının Asar Tepesi civarında yaşadığı söylenmektedir. Antik dönem için önemli sayılan bir diğer tanrı ise güneş müzik ve sanat tanrısı Apollon'ın da bu bölgede yaşadığı tahmin edilmektedir. Özellikle bu bölge antik dönem için önemlidir ve birçok iz taşımaktadır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 34.Bekilli Asartepi (Pepuza) [URL 20]

- **Akçapınar Nekropolü**

Akçapınar Nekropolü, (Pamukkale) Çürüksu/Lykos Vadisi'nde, Denizli'nin 70 km. kadar kuzeyinde Akçapınar Mahallesi yakınlarında bulunmaktadır. 2012 yılında gerçekleştirilen ağaçlandırma çalışmaları sırasında bir grup mezarın tespit edilmesi üzerine

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

Müze Müdürlüğü tarafından kurtarma çalışmaları yapılmıştır. Bunun sonucunda on dört adet mezar yapısı ortaya çıkarılmıştır. Nekropol alanı yamaç üzerine kurulduğu için toprak tabakası ile kaplanmıştır. Alanda kaya oygu mezar, kaya oygu panel tekne mezar ve basit panel tekne mezar tipleri görülmektedir. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir [URL 20]

Şekil 35.Akçapınar Nekropolü [URL 20]

- **Kadıköy Kurudere Nekropolü (1. Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Denizli Buldan ilçesinde bulunmaktadır. Bu alanda doğu Roma yerleşimi dışında doğu Roma nekropol alanında bulunmaktadır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

- **Beylerbeyi Köyü (1. Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Beylerbeyi Mahalle ovasında bulunan yüksekliği 25 metreyi bulan bölgede üzerinde tunç, frig, hellenistik ve Roma döneminden kalma parçalar bulunmuştur. Yapılan araştırmalarda bölgenin 1. Derece arkeolojik sit alanı olarak tescil edilmesi önerilmiştir. Koca höyük Mevkii, Maltepe Mevkii Duacalı Beldesi, Seyitler Mevkii, Tosunlar Beldesi, Hisarköy gibi birçok yerde de nekropol ve tümülüs alanları (1. Ve 3. Derece Arkeolojik Sit Alanları) bulunmaktadır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 36.Beylerbeyi Köyü [URL 20]

- **Özdemirci Kayadibi Kasabası (1.Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Denizli ilinin Çivril ilçesine bağlı beşparmak dağları düzlüğünde, yaylada kurulmuş bir kasabadır. Bu kasabada MÖ. 4.000- 5.000 yıl öncesine dayanan bir tarihi olduğu sanılmakla beraber kesin bir bilgi bulunamamıştır. (Lidyalılardan kalıntılar göze çarpmaktadır) Kasabanın kaya önü mevkiinde şifalı bir su bulunup daha önceden yaşamış insanların bu sudan faydalandığı düşünülmektedir. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 37.Beylerbeyi Köyü [URL 20]

- **Pınarkent Nekropolü (2. Ve 3. Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Denizli ili Tavas ilçesi, Örencik Mevkiinde yer almaktadır. Lahitlere ait olması beklenen mermer yığınları bahçe duvarları üzerinde bulunmaktadır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir [URL 20]

Şekil 38.Pınarkent Nekropolü [URL 20]

- **Karaköy Frig Kaya Mezarı (1. Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Buldan ilçesinde bulunmaktadır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 39.Karaköy Frig Kaya Mezarı [URL 20]

- **Colossae Antik Kenti (1. Ve 3. Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Denizli ili Honaz ilçesinde bulunmaktadır. Denizli-Ankara karayolunun 16. km'sinde bulunan Organize Sanayi Bölgesi'nden, Honaz'a giden karayolu Colossae kentinin içinden geçmektedir. Antik kent, Honaz dağının kuzeyinde, Aksu çayının kenarına kurulmuştur. Antik çağdan beri kullanılan güney şark yolu üzerindedir. Büyük Frigya içinde bulunan en önemli merkezlerdendir. Frigya'nın 6 büyük kentinden biri olarak kabul edilmektedir. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 40.Colossae Antik Kenti Sit Alanı [URL 20]

- **Sebastapolis Antik Kenti (2. Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Sebastopolis, Denizli ili Tavas ilçesinde bulunmaktadır. Sebastopolis kentinin geniş yerleşim izlerine rağmen yüzeyde yapı dokularını tespit etmek mümkün değildir. Şehrin büyük bölümü erozyon nedeniyle toprak altında kalmıştır. Ancak tarım arazisi olarak kullanıldığına dair izler görülmektedir. Antik kentin ilk kuruluşu bilinmemekle beraber yüzeydeki kalıntılar Roma ve Bizans dönemlerine aittir. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 41.Sebastapolis Antik Kenti Sit Alanı [URL 20]

- **Bademli (1. Ve 3. Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Denizli ili Acıpayam ilçesi Bademli köyü sınırları içinde bulunmaktadır. Bu alan içindeki yerleşim Roma ve Bizans dönemlerinde iskân görmüştür. Kazancı vadisi olarak bilinen yörede Themisonion, Eriza gibi antik kentler bulunmaktadır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

Şekil 42.Bademli Sit Alanı [URL 20]

- **Bayıralan Kaya Sunağı ve Kaya Mezarları (1. Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Denizli'nin Çal ilçesinde bulunmaktadır. Kutsal alanın yanında Çökelez dağından gelen akarsu kaynağının deposu bulunmaktadır. Doğu tarafında Frig çağını tarihlendiren yan yana sıralanmış üç kaya mezarının bulunmasından kaynaklı burada ölü kültürüyle ilgili törenlerin yapıldığı tahmin edilmektedir. Bu alanda bulunan mezarlıkların Frig çağının mezar mimarisi özelliklerini taşıdığı aynı zamanda Kybele kültürüyle bütünleşen mezar tapınakları olarak kullanıldığı tahmin edilmektedir. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 43.Bayıralan Kaya Sunağı ve Kaya Mezarları Sit Alanı [URL 20]

- **Beylerli Höyüğü (1.Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Çardak ilçesinde bulunmaktadır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 44.Beylerli Höyüğü Sit Alanı [URL 20]

- **Solmaz Höyüğü (1. Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Tavas ilçesinde bulunmaktadır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 45.Solmaz Höyüğü Sit Alanı [URL 20]

- **Apollonia Antik Kenti (1. 2. Ve 3. Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Apollonia antik kenti ve Medet Höyüğü, Denizli ili, Tavas ilçesinin yer almaktadır. Tavas ovasının en verimli arazileri üzerinde kurulan Apollonia, batıda Tabae yolu ile Caria bölgesine, güneyde Sebastopolis yolu ile Likya bölgesine, doğuda Tavas yolu ile Likya bölgesiyle Frigya bölgesine ulaşımı bulunan antik kentlerden birisidir. Apollonia kentinin kuruluşu hakkında kesin bir bilgiye ulaşılamamaktadır. Ancak höyük buluntuları incelendiğinde ilk yerleşimin Tunç çağlarına kadar uzandığı görülmektedir. Kentin Apollonia adını, Helenistik dönemde aldığı ve en görkemli dönemini de Roma çağında yaşadığı anlaşılmaktadır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 46.Apollonia Antik Kenti Sit Alanı [URL 20]

- **Laodikeia Antik Kenti (1. Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Laodikeia, Denizli Pamukkale ilçesinde bulunmaktadır. Antik coğrafyada Frigya, Lidya, Karya bölgelerinin ortak sınırlarını oluşturan Lykos (Çürüksu) Vadisinin ortasında yer alır, Vadi'nin güneyinde Babadağ (Salbakos), kuzeyinde Çökelez, doğusunda Honaz (Kadmos) ve batısında Buldan Dağları yer alır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 47.Laodikeia Antik Kenti Sit Alanı [URL 20]

- **Domuz ve Değirmen Dereleri (1.Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Merkezefendi ilçesinde bulunmaktadır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20] GÜRPINAR ROMA NEKROPOLÜ Çivril ilçesinde bulunmaktadır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 48.Domuz ve Değirmen Dereleri Sit Alanı [URL 20]

- **Çardak Kalesi ve Çevresi (1.Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Çardak ilçesinde bulunmaktadır. Kalenin kuzey, batı ve güney tarafı doğal uçurumdur. Doğu tarafta 70 metre uzunluğunda sur duvarı vardır. Çeşme yeri Mevkisi 500 m kadar kuzey eteği ile Ardıçlı Tepenin doğusunda yer alan dere yatağında bulunan buluntularına göre 200 bin m²'lik alan kaplamaktadır. Çeşmeyi Site Yerleşmesi kalenin bulunduğu zirvenin yaklaşık 1 km kadar güneydoğusundaki düzlükte yer alıp, bulunan buluntulara göre 50 bin m²'lik bir alan kaplamaktadır. Site 2'nin güneyindeki 1105 rakımlı Yamuk Tepe ise Site 2'nin gözetleme yeri niteliğindedir. Çardak Kalesi Site 1 ve Site 2 yerleşimlerinin gözetleme kulesi niteliğindedir. Yerleşmeler dere içindeki vadilerde olup, kale tüm Çardak ve Bozkurt Ovalarını çevrelemiş tüm alana hâkim durumdadır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 49.Çardak Kalesi ve Çevresi Sit Alanı [URL 20]

- **Trapezapolis Antik Kenti (1.Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Denizli ili, Babadağ ilçesinde bulunmaktadır. Antik kentin kuzeyden güneye doğru uzanan düzlük üzerine, arazinin coğrafi yapısına göre kurulduğu anlaşılmaktadır. Yüzeyde bazı yapı kalıntıları görülmekte olup bu kalıntılar Roma ve Bizans dönemine ait olduğu düşünülmektedir. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 50.Trapezapolis Antik Kenti Sit Alanı [URL 20]

- **Yannı Tepe Tümülüsleri (1.Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Acıpayam ilçesinde bulunmaktadır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir [URL 20]

Şekil 51.Yannı Tepe Tümülüsleri Sit Alanı [URL 20]

- **Kurtluca Tümülüsü (1.Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Pamukkale ilçesinde bulunmaktadır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 52.Kurtluca Tümlüsü Sit Alanı [URL 20]

- **Karaca Höyük (1. Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Baklan ilçesi İcikli köyü sınırları içerisinde bulunan Höyük yüksekliği 20 m civarındadır. Höyük Beycesultan Höyüğü ile bağdaştır. Yüzeyde Eski Tunç çağı seramikleri çevrede Roma mezarları vardır. Höyük çevresinde Roma yerleşimleri bulunmaktadır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 53.Karaca Höyük Sit Alanı [URL 20]

- **Hierapolis (Pamukkale) Antik Kenti (1. Ve 3. Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

İnsanlık tarihindeki öneminden dolayı; Doğal olaylar veya güzellikler' kriterlerini sağlanması nedeniyle 1988 yılında UNESCO Dünya Kültür Mirası listesinde bulunmaktadır. 2700 m uzunlukta ve 60 m yükseklikteki travertenler, sıcaklıkları 35-100 derece arasında değişen 17 sıcak su alanına sahiptir. Traverten sözcüğü, İtalya'da geniş traverten çökeltilerinin bulunduğu Tivoli'nin Roma zamanındaki adı olan Tivertino'dan gelmektedir.

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

Çok fazla kalsiyum hidrokarbonat içeren suyun havadaki oksijenle teması sonucu karbondioksit ve karbon monoksitin uçması ve kalsiyum karbonatın çökmesiyle oluşan tortulara verilen isimdir. [URL 20]

Şekil 54.Hierapolis Antik Kenti Sit Alanı [URL 20]

- **Barbaros Tümülüsü (1.Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Merkezefendi ilçesinde bulunmaktadır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 55.Barbaros Tümülüsü Sit Alanı [URL 20]

- **Hieron Dionysopolis Apollon Lermonos Tapınağı (1.Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

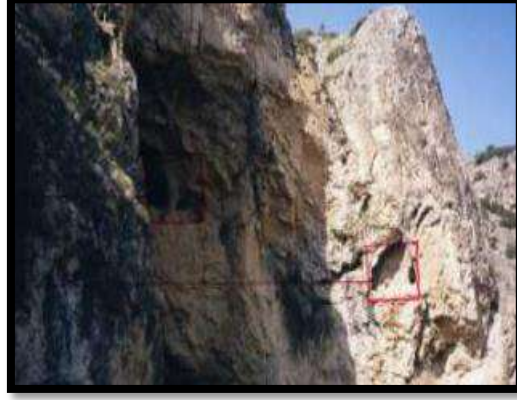
Çal ilçesinde bulunmaktadır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 56.Hieron Dionysopolis Apollon Lermonos Tapınağı Sit Alanı [URL 20]

- **Beyinli Mağarası (1.Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Tarihsel dönemler içerisinde farklı medeniyetlere şifa veren ılıcalar olarak kullanılan ve Pamukkale Travertenlerini besleyen temel kaynaklardan biri olarak görülmüştür. Mağara duvarlarında ve kullanım amacıyla yapılmış çok miktarda bu sıcak sudan kaynaklanan sırlanmalar gözlenmiştir. Tektonik hareketler nedeniyle bu su çıkışının yer değiştirdiği görülmektedir. Mağara çok geniş bir alana yayılmış mekanları, havuzları dar geçitlerle bağlantıları, havalandırma bacaları bulunmaktadır. İçeride bulunan mekanların mimarisi, bulunan seramik parçaları ve yarısı göçmüş kilise (Şapel) nedeni ile burada Hristiyanlık ile ilgili bir yaşam olduğu görülmektedir. Yarısı göçmüş olan iki mekândan birinde sıva üzerinde Grekçe yazı görülmekte, diğerinde ise yine sıva üzerinde çok iyi durumda fresk (portre) görülmekte üst orta bölümde ise haleli bir kişinin saçları görülmektedir. Bu verilerden dolayı buranın Hristiyanlık inancı nedeniyle insanların saklanmak, gizlenmek için kullandıkları bir yer altı şehri olduğu tahmin edilmektedir. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 57.Beyinli Mağarası Sit Alanı [URL 20]

- **Eumenia Antik Kenti (1. Ve 3. Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Antik kent, Çivril ilçesinde Işıklı kasabasının da bulunmaktadır. Kent Bergama Kralı II. Eumenes adına kurulmuştur. Işıklı kasabasının güneydoğusunda bulunan su kaynağı yakınlarında antik döneme ait izler görülmektedir. Bugün “Saribaba Tepesi” olarak adlandırılan dağlık bölgenin üzerindeki düzlük, özellikle Bizans döneminde kale olarak kullanılmıştır. Bu tepenin yamaçları ise Eumenia'nın nekropolüdür. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 58.Eumenia Antik Kenti Sit Alanı [URL 20]

- **Heracleia-Salbace Antik Kenti (1. Ve 3. Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Herakleia antik kenti Denizli ili, Tavas ilçesi, Vakıf Köyü sınırları içinde bulunmaktadır. Bugün antik kentin bir kısmının üzerinde köy yerleşimi bulunur. Antik kentin yönetim alanı, Aphrodisias'a komşu olarak küçük Timelos nehri tarafından sınırlandırılmıştır.

Bu nedenle hem Aphrodisias'ın hem de Herakleia'nın nehir tanrısı Timelos olarak bilinir. Bu tanrı her iki antik kentin Roma İmparatorluğu sikkeleri üzerinde gösterilmiştir. Kent adı Sikkeler üzerinde HERAKLEOTON olarak geçmektedir. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 59.Heraclia-Salbace Antik Kenti Sit Alanı [URL 20]

- **Lounda Antik Kenti (3. Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Denizli İli,  al İlçesi, bulunmaktadır. Geç Helenistik, Roma ve Bizans Dönemine ait kalıntılar bulunmaktadır. Bu kalıntılar Büyük Menderes Nehri'nin güneye doğru akıntısının dönerek kuzeye geldiği yöne aktığı yerlerin çevresindeki arazilerde, Değirmendere'si adı verilen Mevkii 'de rastlanılmaktadır. Yukarıseyit Köyü'nün 1 km doğusundaki vadi ve vadi yamaçlarında yer almaktadır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 60.Lounda Antik Kenti Sit Alanı [URL 20]

- **Gölcük Höyüğü (1. Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Denizli İli, Çardak İlçesi, Gölcük Köyünde bulunmaktadır. Denizli İl Kültür Turizm Müdürlüğü tarafından 2011 yılında gerçekleştirilen yüzey araştırmaları sonucunda oluşturulan Denizli Kültür Envanterinde bulunmaktadır. Yüzeyde bol miktarda Tunç Çağı ve Hellenistik Dönem'e ait çanak çömlek parçalarına rastlanmıştır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 61. Gölcük Höyüğü Sit Alanı [URL 20]

- **Kaklık Mağarası (Höyüğü) (1.Ve 3. Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Denizli Ankara karayolunda Denizli ili Honaz ilçesi Kaklık Kasabasında bulunmaktadır. Kaklık Mağarası damlataşı, sarkıtları ve dikitleriyle süslü olup, Pamukkale’de bulunan travertenlere benzer olduğundan, Küçük Pamukkale veya Mağara Pamukkale olarak da adlandırılmaktadır. Mağara içerisinde bol miktarda kükürtlü su bulunmaktadır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 62.Kaklık Mağarası (Höyüğü) Sit Alanı [URL 20]

- **Bekirler Trapezopolis Nekropolü (1.Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Babadağ ilçesinde yer almaktadır. Ören yerinde pek sağlam yapı ayakta kalmamış olup yer yer mermer yapı eleman parçaları ve kilise yıkığı göze çarpmaktadır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 63.Bekirler Trapezopolis Nekropolü Sit Alanı [URL 20]

- **Seydiler Tümülüsü (1.Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Sarayköy İlçesinde yer almaktadır. Seydiler Tümülüsü'ünde yapılan kurtarma kazısında birçok tuğladan yapılmış basit halk mezarlarına rastlanmıştır. Mezarlarda bulunan pişmiş toprak testiler, bronz sikkeler ışığında bu mezarlar M.S. 4 yy'e tarihlendirilmiştir. Tümülüs mezarın odası kesme taşlardan örülmüş, tek odalı, üzeri yassı taşlarla örtülmüştür. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 64.Bekirler Trapezopolis Nekropolü Sit Alanı [URL 20]

- **Çivril Yassı Höyük (1. Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Çivril ilçesinde bulunmaktadır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 65.Antik Dönem (M.Ö. 400- M.Ö. 188)

- **Kartal Gölü (1.Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Denizli İli, Beyağaç İlçesinde bulunmaktadır. Kartal Gölü'nün Antik Çağda kutsal alan olarak kullanıldığı göl kıyısında kaçak kazılar sonucunda bulunan buluntulardan anlaşılmaktadır. Günümüzde dahi yöre insanının Kartal Gölü'ne adak yapmak üzere eşya ve hayvan götürmekte, burada adağını kesmekte olduğu bilinmektedir. Göl kıyısında bulunan buluntular (sikke, pirinç kaseler) Kartal Gölü'nün Antik Dönemlerde de Adak Gölü olarak

kullanıldığını göstermektedir. Arkeolojik buluntu veren bir göl olup, yerleşim izine rastlanmamıştır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 66.Kartal Gölü Sit Alanı [URL 20]

- **Tabea Antik Kenti (2. Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Denizli-Muğla karayolunda bulunan Tabae, doğal bir kale görünümündedir. Şimdiki Kale İlçesinin 1 km kadar güney batısında yer almaktadır. Tabae, Büyük İskender'den sonra Anadolu'da kurulan kent devletlerindendir. Tabae, Helenistik dönemden günümüze kadar kesintisiz bir yerleşime ev sahipliği yapmıştır. Antik dönemde kendi adına sikke bastırmıştır. Sikkeler önceleri gümüş daha sonra bronz olarak basılmıştır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 67.Tabea Antik Kenti Sit Alanı [URL 20]

- **Kaleiçi Kale Duvarları (1.Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Denizli'nin Anadolu Selçukluları zamanındaki ilk yerleşim yeri olarak bilinmekle birlikte bugünkü Kaleiçi ve çevresi olduğu ve burada iç kale ve dış kaleden oluşmaktadır. Ancak zamanla dış surlar tamamen yok olmuş ve iç surların bazı bölgelerde izleri mevcuttur. Kaleiçi'ndeki yerleşimin 11. Yüzyıl'da başladığı bilinmektedir. Kaleiçi ilk kez Selçuklular zamanından başlayarak, Lâdik Beyliği daha sonra Germiyan Beyliği, İnanç Oğulları ve Osmanlı İmparatorluğu dönemlerinde kullanılmıştır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 68.Kaleiçi Kale Duvarları Sit Alanı [URL 20]

- **Baklan Çakırlar Canyon (1.Derece Doğal ve Arkeolojik Sit Alanı)**

Çal ilçesinde bulunmaktadır. 40-50 m yüksekliğindeki dikey ana kaya kütlelerinin zemininde yer almaktadır. Mağaranın girişindeki ve çevresindeki kalıntılarda seramik parçaları görülmektedir. Bu seramik parçalarına bakarak Killik Mevkiisi ve Kocain Mağarasının Geç Helenistik dönemden itibaren Roma dönemi boyunca kullanıldığı görülmektedir. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

- **Akyar ve Tekke Örenyeri (3. Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Tavas ilçesinde bulunan tarım arazilerinin bulunduğu bu platoda çanak-çömlek kırıkları, blok taşların izlerine rastlanmıştır. Geç Roma ve Bizans dönemlerine ait olduğunu göstermektedir. Bu alan kısmen orman alan içinde de kalmaktadır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 69.Akyar ve Tekke Ören Yeri Sit Alanı [URL 20]

- **Thiunta Mermer Ocakları (1.Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

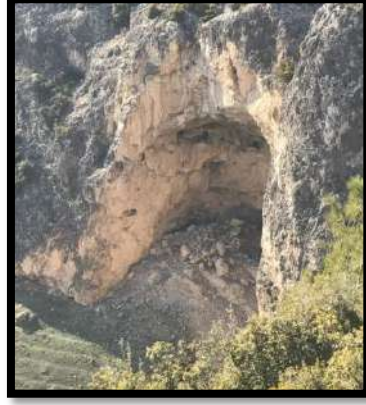
Güney ilçesi Doğanlı Köyünde bulunmaktadır. Yerleşimin güney tarafında mermer atölyesinde, tepe halinde mermer mucur yığınları ve aralarında işlenmiş mimari blok taşlar bulunmaktadır. Ana kayada bulunan kesim izlerinden buranın bir mermer ocağı olduğu tahmin edilmektedir. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 70.Thiunta Mermer Ocakları Sit Alanı [URL 20]

- **Beyinli Mağarası (1. Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Alanda kısmen metamorfizm sonucu bozulmuş kireç taşları görülmektedir. Mağara çıkmaz bir vadinin sonunda bulunmaktadır. Bu alanın üst kısmında bir sıcak su akışı olduğu kesindir. Bu sıcak su, mağaranın ana çıkışı olarak düşünülen dik yamaçtaki girişinden şelale yaparak düştüğü, dev kazanı şeklindeki tahrip olmuş çukurda bu şelalenin düşüş yaptığı ilk noktadır. Araştırılan mağara sıcak su kaynaklarının tarihsel çıkışı nedeniyle karstik yapının bozulması sonucunda oluşmuştur. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 71.Beyinli Mağarası Sit Alanı [URL 20]

- **Atalar Mahallesi Atalar Cami ve Çevresi (3.Derece Kentsel ve Doğal Sit Alanı)**

Kent Merkezine 250 m uzaklıkta yüksek yapıların arasında kalmış, tarihi Denizli evlerinin bulunduğu 5500 m2 alan kaplamaktadır. Tarihi Denizli evlerinin bahçeleri peyzaj açısından doğal değer taşımasından dolayı doğal sit alanı olarak ilan edilmiştir. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

- **Servergazi Türbesi (1.Derece Sit Alanı)**

Yeşilköy (Gerzele) çıkışında, köyün batısında, yamaca yakın bir mevkide bulunan türbenin çevresi oldukça büyük çınar ve meşe ağaçlarıyla çevrelenmiştir. Doğal güzelliği olan bu yer aynı zamanda mesire yeri olarak da kullanılmaktadır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

- **Aslanini Mağarası (1. Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Dodurgalar Kasabasına 2 km. mesafede ve Dodurga dağ yolunun 200 m. kadar üst yamacında yer almaktadır. Mağaranın girişi sarp ve kayalık olup, 65 cm. çapında bir delikten içeriye girilebilmektedir. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 72.Aslanini Mağarası Sit Alanı [URL 20]

- **Keloğlan Mağarası (1.Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Denizli ilinin Acıpayam İlçesinin Mallı Dağın Doğu yamacında yer almaktadır. Toplam uzunluğu 145 m olup, yatay olarak gelişmiş geçit konumlu fosil bir mağaradır. Mağaranın içindeki bol miktardaki sarkıt, dikit, sütün, makarna sarkıtı ve örtü damlataşları bulunmaktadır. Mağara, birçok Damlataş sütunları birbirine geçen çok sayıda odacığa ayrıldığından girintili çıkıntılı bir yapıya sahiptir. Damlataş sütunları ile küçük odacıklara bölünmüş, tek bir salondan meydana gelen ve dar bir girişi olan mağara, nemli ve ılık bir havaya sahiptir. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 73.Keloğlan Mağarası Sit Alanı [URL 20]

- **Sırçalık Köyü Asırlık Çınar Ağaçları Bölgesi (2.Derece Sit Alanı)**

Dedekavak mevkiindeki çınar ağaçları grup halinde akarsuyun kenarında ve bölgenin güneydoğu yamacına doğru uzanan arazi üzerinde bulunmaktadır. Bu 11 adet ağacın bulunduğu alan; eski yıllardan beri Sırçalı köylülerince kutsal alan olarak kabul edilmiş olup, yağmur duası ve toplumsal eğlencelerin düzenlendiği yerdir. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

- **Çakırlar Mağarası (1. Derece Sit Alanı)**

Çal İlçesi, Çakırlar Köyünde bulunmaktadır. Doğal mağara, traverten ocağında rastlanmıştır. Traverten alımları sırasında mağaranın içinde ve dış bölgesinde derin çatlaklar meydana gelmiştir. Bu çatlaklar hem dışında hem içinden izlenebilmektedir. Yaprak şeklinde, damla şeklinde, sarkıt dikitler meydana gelmiştir. Sarkıt ve dikitlerde su damlaları vardır. Mağaranın girişi traverten kitlesi ile kapanmıştır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 74.Çakırlar Mağarası Sit Alanı [URL 20]

- **Kızılhisar Mağarası (2.Derece Sit Alanı)**

Denizli İli, Serinhisar İlçesinde bulunmaktadır. Halk arasında Gavuralanı Tepesi olarak da bilinir. Kızılhisar Mağarası adıyla anılan, karstik değişik şekillerde çok sayıda sarkıt ve dikitlerden oluşan, içerisinde korunması gerekli kültür varlığı özelliği taşımayan, ancak korunması gerekli tabiat varlığı özelliği gösteren mağaradır. Mağara 1140 m yükseklikte bulunmakta olup, içerisinde en fazla 30 m.'ye kadar gezilebilmektedir. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 75.Kızılhisar Mağarası Sit Alanı [URL 20]

- **Laodikeia Antik Kenti (1. Ve 3. Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Laodikeia Antik Kenti, Denizli İli Pamukkale ilçesinde bulunmaktadır. Helenistik kent, M.Ö. 3. yy.'ın ortalarında Seleukos Kralı II. Antiokhos tarafından karısı Laodike adına kurulmuştur. M.Ö. 130/129 yılında ise bölge tamamen Roma'ya (önce Cumhuriyet, sonra İmparatorluk) bağlanmıştır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

- **Dionysopolis Antik Kenti (1.Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Denizli'nin Çal ilçesinde bulunmaktadır. Dionysopolis kenti, Suriye Krallığı "Seleukoslar" döneminde kurulmuş olup, daha sonra Bergama Krallığı egemenliğine girmiştir. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 76.Dionysopolis Antik Kenti Sit Alanı [URL 20]

- **Apollon Lairbenos Antik Kenti (1. Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Denizli'nin Çal ilçesinde "Asartepe" olarak isimlendirilen küçük bir tepenin üzerinde yer almaktadır. Apollon Lairbenos Tapınağı Büyük Menderes Nehri'nin 200 metre yükseklikte bulunmaktadır. Batı Anadolu'daki diğer tapınaklara benzese de dinler tarihi açısından büyük önem taşıyan Anadolu'nun başka hiçbir bölgesinde görülmeyen yazıt türlerinden biri olan "katagraphe" bulundurduğu için özellikle din tarihi açısından önem arz etmektedir. Katagraphe bazı insanları ya da mülkleri "tanrıya tahsis etme" anlamını taşıyor. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 77. Apollon Lairbenos Antik Kenti Sit Alanı [URL 20]

- **Sala Antik Kenti (1. Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Güney ilçesinde bulunmaktadır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

- **Mossyna Antik Kenti (1. Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Denizli ili, Pamukkale İlçesi, Gözler Mahallesiinde olduğu bilinmektedir. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

- **Aetos Antik Kenti (1. Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Denizli ili, Buldan İlçesi, Derbent Mahallesiinde olduğu bilinmektedir. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

- **Apollania Antik Kenti (1. Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Denizli ili Tavas ilçesinde bir ova üzerinde bulunmaktadır. Kentin kuruluşu ile ilgili kesin bilgiler bulunmamaktadır. Ancak bulunan kalıntılardan ilk yerleşmenin Tunç çağına kadar uzandığı tahmin edilmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda adını Helenistik dönemden aldığı ve en görkemli çağının Roma dönemi olduğu anlaşılmıştır. Bu dönemde basılan sikkelerin üzerinde tanrısal motifler kullanılmıştır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

- **Attyochorium Antik Kenti (1.Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Denizli ili, Çal İlçesi, Çakırlar Mahallesinde bulunmaktadır. Bilinen anıtsal kalıntılara rastlanmamıştır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

- **Motello Antik Kenti (1.Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Denizli ili, Bekilli ilçesi, Yeşiloba mahallesinde bulunmaktadır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ilgilenmektedir. [URL 20]

7.2. Doğal Sit Alanları

- **Karahayıt Kırmızı Su Travertenleri (2. Derece Arkeolojik Sit Alanı)**

Kırmızı su, Pamukkale'nin 5 km. kuzeyinde Karahayıt kasabasında bulunmaktadır. Kırmızı su travertenleri, 60° C sıcaklıkta çıkan termal su çevresinde, termal suyun içindeki maden oksitleri nedeniyle kırmızı, yeşil renkte görülmektedir. Travertenler yaklaşık 500m2'lik bir alandadır. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ilgilenmektedir. [URL 4]

Şekil 78.Karahayıt (Kırmızı Su) Travertenleri Sit Alanı [URL 4]

- **Kamara Traverten Sırtı (2. Derece Doğal Sit Alanı)**

Büyük Menderes nehri ile asfalt karayolu arasında uzanan ölçüleri yaklaşık 17m. Uzunluğunda, 4m. yüksekliğinde ve 4m. yüksekliğinde olduğu; traverten üzerinde mevcutta faal olmayan ancak zeminde yerleri açıkça görülebilen jeotermal sıcak su kaynak çıkışları bulunmaktadır. Doğal/jeolojik oluşumlara örnek olan ve yakın zamanımıza kadar oluşumunu

sürdürmüş ve morfolojisi büyük oranda bozulmamış doğal ya da jeolojik olarak korunması gerekli traverten oluşumudur. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ilgilenmektedir. [URL 4]

Şekil 79.Kamara Traverten Sırtı Sit Alanı [URL 4]

- **Süleymanlı (Yayla) Gölü (1.Derece Doğal Sit Alanı)**

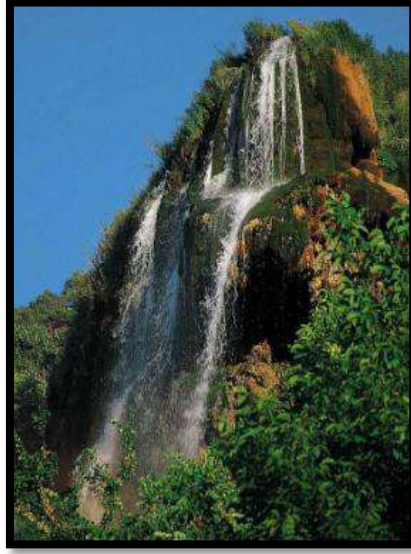
Yüzölçümü 466,5 dekar, denizden yüksekliği 1.150 m'dir. Buldan ilçesi sınırları içerisindeki Süleymanlı Köyünde bulunmaktadır. Gölün suları tatlıdır. Nilüferlerin gelişmesi ve alanın %15 inde ağaçlık alan oluşturmaktadır. Göl çevresinde özellikle küçükbaş olmak üzere hayvancılık yapılır. Göç eden kuşların kısa süreli konaklama yeri olan gölde sazan ve yayın balığı bulunur. Göl çevresinde yabani tavşan, domuz, oklu kirpi, porsuk, yeşilbaş ördek, ak pelikan, sakar meke gibi yabani hayvanlar sıklıkla görülür. Gölün çevresinde kuru ve ıslak nemli zeminlerde 95 bitki grubu bulunmakta bunlardan 2 çeşidi endemik, 62 çeşidi göl çevresinde ve 33 adedi de göl içerisinde askıda veya göl zeminine tutunmuş olarak yaşamaktadır. (BULDAN). Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ilgilenmektedir. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ilgilenmektedir. [URL 4]

Şekil 80.Süleymanlı (Yayla) Gölü Sit Alanı [URL 20]

- **Güney Şelalesi (1.Derece Sit Alanı)**

Güney merkezden 3 km uzakta bulunan Cindere dağının yamaçlarından oluşan sulardan meydana gelir. Menderes'e 20 metre yukarıdan dökülen şelalenin suyu kireçli olduğu bilinir. Hangi Kurul Tarafından Karar Alındığı: Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu, Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ilgilenmektedir. [URL 4]

Şekil 81.Güney Şelalesi Sit Alanı [URL 4]

- **Honaz Dağı Milli Parkı (2.Derece Sit Alanı)**

Honaz Dağı'nın zirvesi ege bölgesinin en yüksek noktasıdır. Honaz Dağı Milli Parkı sahip olduğu doğal ve kültürel kaynak değerleri ile insanların eğlenmelerine ve kısa süreli

tatil yapmalarına olanak veren orman, dağ ve doğal kaynak değerlerinin yanında, eğlence ve dinlence tesisleriyle rekreasyonel kullanım taleplerini karşılayacak kültürel ve rekreasyonel kaynak değerlerine sahip bir alandır. Honaz Dağı Milli Parkı'nın önemli kaynak değerlerinden birisi de bitki topluluğu (flora) dur. Bölge 150 yıldan beri dünya botanikçilerinin ilgisini bu türlerden 3'ü Honaz Dağı endemiğidir. Böylece Honaz Dağı 1. Derece Sit Alanında zengin sayılabilecek memeli, kuş ve diğer canlı popülasyonunun varlığından söz edilebilir. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ilgilenmektedir. [URL 4]

Şekil 82.Honaz Dağı Milli Parkı Sit Alanı [URL 4]

- **Salbakos Dağları Doğal Sit Alanı**

Denizli İli, Babadağ, Merkezefendi ve Tavas İlçeleri Sınırları İçerisinde bulunmaktadır. (Babadağ- Tavas- Merkezefendi). Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ilgilenmektedir. [URL 4]

Şekil 83.Salbakos Dağları Sit Alanı [URL 4]

- **Işık Göl Doğal Sit Alanı**

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

Çivril Işıklı Gölü Uluslararası Ramsar Sözleşmesi ile A Sınıfı Sulak Alan statüsüne alınmıştır. Yaklaşık 800 m rakımda bulunup, 3500 ha alan kaplamaktadır. Göl, Büyük Menderes Nehri, Karanlık Dere ve Kutu Çayı ile beslenmektedir. Göl, su kuşları için de önemli bir yaşam ortamı oluşturmaktadır. Bölgede kuluçkaya yatan türlerden; Küçük Baladan, Alaca Balıkçıl, Küçük Ak Balıkçıl, Büyük Ak Balıkçıl, Erguvan Balıkçıl, Çeltikçi, Boz Kaz, Angıt, Pasbaş Dalağan, Deniz Kartalı, Saz Delicesi, Kızıl Şahin, Uzunbacak, Gülen Sumru, Bıyıklı Sumru, Akkanatlı Sumru, Kır İncirkuşu önemli örneklerdir. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ilgilenmektedir. [URL 4]

Şekil 84. Işıklı Göl Sit Alanı [URL 4]

- **Çal Kanyonu Doğal Sit Alanı**

Denizli'nin Çal İlçesi'nde Kumral Mesireliği yakınında bulunmaktadır. Kısık Kanyonu'nun yüksekliği 80 metredir. Bizans ve Roma dönemine ait antik kaya mezarları mevcuttur. Derin kanyonların bulunduğu Kısık Vadisi eşsiz doğal güzelliği ile dikkat çekmektedir. Büyük Menderes'in oluşturduğu bu vadiye yer alan kanyon doğa tutkunlarının vazgeçilmez uğrak yeridir. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ilgilenmektedir. [URL 4]

Şekil 85.Çal Kanyonu Sit Alanı [URL 4]

- **Karagöl Doğal Sit Alanı**

Bozkurt-Çambaşı mahallesinde ormanlık alanda bulunmaktadır. Karagöl olarak bilinen mesirelikte çeşitli su kaynakları, kar ve yağmur suları ile beslenen küçük bir göl bulunmaktadır. Gölün etrafı mesirelik olarak düzenlenmiş ve seyir alanları oluşturulmuştur. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ilgilenmektedir. [URL 4]

Şekil 86.Karagöl Sit Alanı [URL 4]

7.3. Özel Çevre Koruma Alanı

- **Pamukkale**

Özel Çevre Koruma Bölgesi; Denizli ili, Akköy ilçesine bağlı 2 belde ve 2 köyden oluşmaktadır. Denizli İlinin 20 km kuzeybatısında, kendine has jeolojik yapısı ve tarihi değerleri ile öne çıkan bir bölge olup; Pamukkale (Ecirli), Akköy, Karahayıt, Develi ve

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

Yeniköy yerleşim alanlarını içine alır. Bölgedeki önemli doğal kaynaklardan olan ve Pamukkale Travertenlerini oluşturan termal su kaynakları geniş bir bölgeyi etkilemiş olup bu kapsamda sıcaklıkları 35-100°C arasında değişen 17 sıcak su kaynağı bulunmaktadır. Bölgede, kahverengi orman toprağı ile kolüvyal toprak olmak üzere iki ana toprak grubu yer almakta olup, doğal bitki örtüsüne daha çok; dere kenarları, tarım alanları arasında kalan sınır çizgileri ile koru, otlak ve tarıma uygun olmayan tepelerde rastlanır. Özel Çevre Koruma Bölgesi içerisinde Pamukkale Travertenleri'ni oluşturan sıcak su kaynaklarının çıktığı fay zonunun kuzey_batısında yer alan Karahayıt Jeotermal Kaynakları bölgenin önemli bir sağlık ve turizm merkezi olmasını sağlamıştır. Söz konusu suların sıcaklığın ve kimyasal kompozisyonu farklı nitelikte olup bu durum Karahayıt Beldesi'nde gözlenen kırmızı travertenlerin oluşmasını sağlamıştır. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı- Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 87.Pamukkale Özel Çevre Koruma Alanı [URL 20]

7.4. Tabiat Koruma Alanı

- **Çakıroluk Tabiat Koruma Alanı**

Tarım ve Orman Bakanlığı ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından yapılan etüt çalışmaları ardından Tavas sınırları içerisinde bulunan taşıdığı doğal kaynaklar nedeniyle 9.16 hektarlık alan Tabiat Koruma Alanı ilan edildi. Biyolojik çeşitliliği dikkat çeken alanda Anadolu'ya özgü Dağ kurbağalarından olan Tavas kurbağasının yaşam alanıdır.

Şekil 88.Çakıroluk Tabiat Koruma Alanı [URL 20]

- **Kartal Gölü**

1.Derece Arkeolojik Sit ve Tabiat Alanıdır. Tarım ve Orman Bakanlığı ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 89.Kartal Gölü Tabiat Koruma Alanı [URL 20]

7.5. Yaban Hayatı Koruma Alanı

- **Akdağ -Çivril**

Akdağ, Çivril ve Sandıklı ovaları arasında, Işıklı Gölü'nün hemen kuzeyinde yer alan ve kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda uzanan yüksek ve kayalık bir dağdır. Türkiye'deki üç coğrafi bölgenin ve değişik habitatların buluşma noktasındadır ve bu nedenle büyük bitki çeşitliliği içerir. ÖDA, kanyon, kayalık, orman, yayla ve dere biyotoplarının son derece zengin bir mozaigini içerir. Önemli habitatlardan bir diğeri, bazı kuş türleri için yuvalama alanı olan ve daha çok dağın batıdaki dik yamaçlarında yer alan ve yer yer 200 metrelik

uçurumlar oluşturan çıplak kaya yüzleridir. Yırtıcı kuşlar için önemli üreme alanıdır. Tarım ve Orman Bakanlığı ilgilenmektedir. [URL 20]

Şekil 90.Akdağ-Çivril Yaban Hayatı Koruma Alanı [URL 20]

- **Acıpayam**

Denizli ilinin ilçelerinden biri olan Acıpayam ilçesi bölgedeki eski Türkmen yerleşimlerinin bulunduğu ilçelerden bir tanesidir. Acıpayam ilçesinin sektörel tarihini incelediğimizde; yoğun olarak tarım yapılmaya başlanmıştır. Tarımın yanı sıra ilçede el sanat ürünlerinin üretimi ve ticareti geçmişten günümüze yapılmaktadır. Son zamanlarda diğer ilçelerden de etkilenen Acıpayam ilçesi fason üretim yapan tekstil iş yerleri de açılmaya başlamıştır. İlçenin sektörel tarihini incelediğimizde pamuk ve tütün işçiliğinin de yaygın olduğu görülmektedir fakat günümüzde bu oran oldukça azalmıştır. Acıpayam ilçesinin özellikle merkezi kısmında yapılan imar planı çalışması sonrasında inşaat sektöründe de gelişim ön plana çıkmaktadır.

- **Babadağ**

Babadağ ilçesi Denizli ilinin dokumacılık sektöründe göze çarpan önemli ilçelerden biridir. Babadağ ilçesinde dokumacılık sektörünü tarihsel açıdan incelediğimizde yaklaşık olarak altı yüz yıllık bir geçmişe sahip olduğu bilinmektedir. Tarihten günümüze ilçede yapılan dokumacılık, dokuma el tezgâhları ile yapılmaktadır. 1965 yılından itibaren yarı otomatik el tezgâhlarına geçiş yapılmıştır. 1985 yılından itibaren ise tam otomatik tezgâh

kullanımına geçilerek dokuma sektöründeki canlılık günümüze kadar kendini koruyarak geliştirmiştir.

- **Baklan**

Baklan ilçesinin sektörel tarihini incelediğimizde tarıma dayalı olduğu gözlenmektedir. İlçede sanayi kuruluşu hiç yapılmamıştır. Baklan ilçesinde yaşayan halk kendilerine ait olan arazilerden günümüze kadar geçimini tarım sektörü üzerinden karşılamışlardır. Fakat bölgede sulama imkânı yeterli düzeyde bulunmadığından geçmişten günümüze sıkıntılar yaşanmış ve istenilen verim elde edilememiştir. Bu problem üzerine Baklan Ovası'nda yapılacak olan toprak ıslah çalışmaları tarım üzerine pozitif anlamda etki etmektedir.

- **Bekilli**

Bekilli ilçesinin tarihsel sektörünü incelediğimizde genel olarak; tarım, mermercilik ve şarapçılık temel geçim kaynağı olarak yapılmaktadır. Son yıllarda ise doğal taş sektörüne giriş yapılmış ve yurt dışına da ihraç edilmeye başlanmıştır.

- **Buldan**

Denizli ilinin Buldan ilçesine yerleşen Türk aşiretleri hayvancılık dışında ziraat ile de uğraşmışlardır. Hayvancılık ile uğraşan Buldan halkı aynı zamanda pamuk ve yün malzemeden çok sağlam giyim eşyaları dokumuşlardır. Dokumacılık sektörüne önem verilmiştir. İlçede yapılan dokumacılık ve işlemecilik gibi meslekler zaman içerisinde el sanatlarına dayalı olarak gelişmiştir. Bu sayede yörenin ve Türkiye'nin sayılı ticaret odaklarından biri haline gelmiştir. Buldan ilçesi dokumacılık sektöründe kısa sürede ün salmış ve Osman Gazi'nin şalı, elbisesi, Genç Osman'ın gömleği, Barbaros Hayrettin Paşa'nın şalı, Yıldırım Beyazıt'ın kızının gelinliğinin Buldan ilçesinde dokunmuş olması Buldan ilçesini dokumacılık sektöründe dünya çapında duyurmuş olup ün kazanmasına fayda sağlamıştır.

- **Çameli**

Çameli ilçesinin tarihsel sektörünü incelendiğimizde yoğun olarak tarımın yapıldığı gözlenmektedir. İlçede büyük baş hayvan besiciliği yaygındır.

- **Çardak**

Denizli ilinin Çardak ilçesini tarihi sektör bakımından incelediğimizde ilçe halkı yoğun olarak tarım, hayvancılık ve esnafılık ile uğraşmaktadırlar. Uzun yıllar boyunca su yetersizliğinden kaynaklı olarak kuru tarım yapılmaya başlanmıştır ve günümüze kadar gelmiştir. Kasabalarda ise sulu tarım yapılmıştır. Genel olarak incelediğimizde arpa, buğday, pancar ve kimyon üretimi yaygındır.

- **Çivril**

Çivril ilçesinin ekonomisi yaklaşık 1960lı yılların öncesinde tahıl, bağ, haşhaş ve az miktarda da şeker pancarına dayanmaktadır. İlçede 1960lı yıllar donrasında ise DSİ ve toprak su hizmetlerinin gelmesi sayesinde sektör açısından daha hareketli ve güçlü bir ekonomik yapıya katkısı olmuştur. İlçede hayvancılığın dışında meyve üretimi de yapılmaktadır.

- **Güney**

Denizli ilinin Güney ilçesinin tarihi sektörünü incelediğimizde ekonominin tarıma dayalıdır. Genel olarak tütün, arpa, buğday, bağcılık en fazla üretim yapılan sektörlerdir. Son yıllarda ise yaygın olarak modern hayvancılığa yönelim artmıştır.

- **Honaz**

Honaz ilçesinde bulunmakta olan OSB (Organize Sanayi Bölgesi) ve çevresinde birçok fabrika bulunmaktadır. Bu sayede uzun yıllar boyunca ilçede sanayi sektörü büyük oranda gelişmiştir. Başlıca dokuma sektörü olmakla birlikte birçok sektörde üretim yapılmakta ve ihraç edilmektedir.

- **Kale**

Kale ilçesinin tarihi sektörünü incelediğimizde ilçede kale biberinin üretiminin uzun yıllardır yapıldığı gözlemlenmektedir. Kale biberi Türkiye'nin dört bir yanına pazarlanmaktadır.

- **Merkezefendi**

Denizli ilinin Merkezefendi ilçesinde genel olarak turizm sektörü yaygındır.

- **Pamukkale**

Denizli ilinin Pamukkale ilçesinde bulunan doğal ve tarihi birçok yer sayesinde turizm sektöründe uzmanlaşma gözlemlenmektedir.

- **Sarayköy**

Denizli ilinin Sarayköy ilçesinde geçim kaynağı tarım ve sanayi sektörüdür. Tarih boyunca Sarayköy ve çevre ilçelerde gelişmiş olan en baskın sektör dalı tekstildir. Dokumacılık sektörü son yıllarda Sarayköy etrafına yayılarak gelişimine devam etmiştir.

- **Serinhisar**

Denizli ilinin Serinhisar ilçesinde yıllar boyunca genel olarak ilçe halkı geçim kaynaklarını leblebicilik, tütüncülük, nakliyecilik ve pazarcılık oluşturmaktadır. Sarayköy ilçesinde bulunmakta olan yıllar önce kurulmuş iki adet tekstil fabrikası da sektörel kalkınmaya fayda sağlamaktadır.

- **Tavas**

Tavas ilçesinde bulunan Tavas ovası ilçe ekonomisi açısından önemli gelir kaynaklarından biri olmuştur. Bu ovada yetişen tahıl ürünleri sayesinde Tavas ekmeği önemli bir yer edinmiştir ve ekonomiye de katkı sunmuştur.

8. İMALAT SANAYİSİ SEKTÖRLERİ

- Bakır Üretimi

- Giyim eşyası dışındaki tamamlanmamış diğer tekstil ve giyim üretimi

- Dokuma

- Taş ve mermerin işlenmesi, şekil verilmesi ve bitirilmesi

- Üzümden şarap imalatı
- Çukur Cam imalatı
- Diğer elektrik ve elektronik tellerin ve kablolarının imalatı
- Tekstil ürünlerinin bitirilmesi
- Başka yerlerde sınıflandırılmış diğer tekstil ürünlerinin imalatı
- Tel ürünleri, zincir ve yayların imalatı
- Düz camın şekillendirilmesi ve imalatı
- İç giyim eşyası imalatı
- Örgü veya tığ işi eşyaların imalatı
- Diğer takım tezgahlarının imalatı
- Sebze ve meyve suyu imalatı
- Metal yapı ve yapı parçaları imalatı
- Fırın, ocak ve brülör ocak imalatı
- Optik aletlerin ve fotografik ekipmanların imalatı
- Başka yerde sınıflandırılmış diğer metal ürünlerin imalatı
- Çatal, bıçak takımı ve diğer kesici aletlerin imalatı
- Kâğıt ve mukavva imalatı
- Oluklu kâğıt ve diğer mukavva imalatı ile kâğıt ve mukavvadan yapılan diğer
- muhafazaların imalatı
- Diğer inorganik temel kimyasal maddelerinin imalatı

- Mutfak mobilyalarının imalatı
- Kok fırını ürünlerinin imalatı
- Diğer organik temel kimyasalların imalatı
- Ağaçların biçilmesi ve planlanması
- Motosiklet imalatı
- Süthane ve peynir işletmeciliği imalatı
- Birleştirilmiş parke ve yer döşemeciliğinin imalatı
- Etin işlenmesi ve saklanması
- Düz cam imalatı
- İş giysisi imalatı
- Diğer camların imalatı ve işlenmesi

9. TARİHİ DEĞERLER

ÇİVRİL

İlçenin adı, Türklerin Anadolu'ya yerleştikleri günlerde yöreye gelen ordu birliklerinin bir başka yerde mola vermek üzere geriye döndürülmesi amacıyla verilen “ÇEVİRİL” komutundan geldiği söylenmektedir. [URL 10]

- **Bayat Camii**

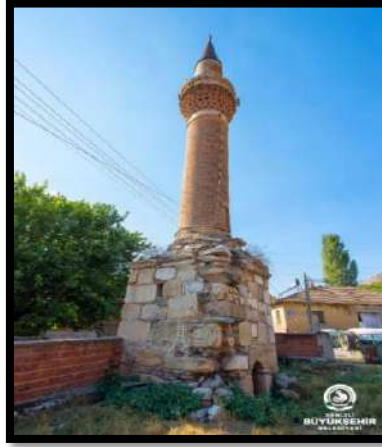
Çivril İlçesine bağlı Bayat Köyünde yer alan caminin minaresi yoktur. Tavandaki kirişlerden birinde yazan H. 1289 yapıldığı yılı vermektedir. 1963 yılında toprak dam olan çatısı Marsilya tipi kiremitlerle örtülmektedir. [URL 6]

Şekil 91.Bayat Camii (ÇİVRİL)

- **Işıklı Yalnız Minaresi**

Çivril İlçesine bağlı Işıklı Mahallesinde yer alan cami Osmanlı Dönemine ait olup giriş kısmında Osmanlıca kitabesi mevcuttur. Kitabeye göre Hicri 1093 (Miladi 1682) yılında yapılmıştır. Minarenin ait olduğu cami günümüze kadar ulaşamamış fakat cami alanı duvarla çevrilerek koruma altına alınmıştır. [URL 6]

Şekil 92.Işıklı Yalnız Minaresi (ÇİVRİL)

- **Savranşah Cami**

Çivril İlçesine bağlı Savran Mahallesinde yer alan cami Miladi 1882 yılında yapılmıştır. 2011 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından aslına uygun olarak restore edilmiş günümüzde halen kullanılmaktadır. [URL 6]

Şekil 93.Savranşah Camii (ÇİVRİL)

- **Çivril Tren İstasyonu Kompleksi**

Çivril İlçe merkezinde yer alan tren istasyonu, Çivril- Sütlaç Demiryolu hattına ait istasyon binasıdır. 1890 yılında demir yolu hattı döşendikten sonra 1892 yılında İngiliz Oriental Railway Company tarafından yapılmıştır. Osmanlı Dönemi mimarı yapısı olmasına rağmen İngiliz mimari yapısını yansıtmaktadır. Tren İstasyonu, İstasyon binası, 2 katlı şef lojmanı, müştemilatlar, ambar, hangar ve su ikmal kulesinden oluşmakta olup 1985 yılında restore edilen tren istasyonu, restore edildikten birkaç yıl sonra kullanıma kapatılmıştır. Günümüzde çeşitli kamu hizmetleri için kullanılmaktadır. [URL 6]

Şekil 94.Çivril Tren İstasyonu Kompleksi (ÇİVRİL)

- **İnceköy Tren İstasyonu**

Çivil İlçesine bağlı İnceköy Mahallesinde yer alan tren istasyonu Çivil-Sütlaç Demiryolu hattına ait istasyon binasıdır. Cumhuriyet Dönemi olmasına rağmen, İngiliz, Fransız ve Alman mimari yapısının kullanıldığı görülmektedir. 1980’li yılların sonunda demiryolu hattının kapatılmasından sonra yapı kullanım dışı kalmaktadır. [URL 6]

Şekil 95.İnceköy Tren İstasyonu (ÇİVRİL)

- **Emirhisar Cuma Minaresi ve Mezarlık**

Çivil İlçesine bağlı Emirhisar Mahallesinde yer alan minare herhangi bir camiye bağlı olmayıp yalnızca Cuma namazı vaktinde ezan okunması ve ibadet amacıyla yapılmıştır. Ayrıca minare mezarlık alanı içerisindedir. Osmanlının son dönemine ait kitabeli mezarları görmek mümkün iken günümüzde de gömüler devam etmektedir. [URL 6]

Şekil 96.Emirhisar Cuma Minaresi ve Mezarlık (ÇİVRİL)

- **Beycesultan Türbesi**

Çivril İlçesinin sınırları içinde, ilçe merkezinden 5 km güneybatıda yer alan Beycesultan Höyüğü'nün kuzeyinde yer almaktadır. Kitabesine ulaşlamayan türbe de 14. Yüzyıl Germiyanogulları Beyliği mimari özellikleri gözlenmektedir. Türbe içindeki sanduka 13. Yüzyıl sultanlarından Beyce Sultana aittir. [URL 6]

Şekil 97.Beycesultan Türbesi (ÇİVRİL)

- **Beycesultan Höyüğü**

Çivril İlçe Merkezine 4 km uzakta yer alan höyük, M.Ö. 5000 ve 3000 yıllarını kapsayan Kalkolitik Çağ'dan, Orta Çağ Bizans İmparatorluğu Dönemine kadar, binlerce yıl yerleşim yeri olarak kullanılmıştır. Anadolu'nun höyükler diyarı olarak ta bilinir. Beycesultan kentleşme öncesi ve erken kentleşme evrelerini içeren Genç Kalkolitik ve Erken Bronz Çağ yerleşimlerini yani 1700 yıllık süreyi kapsamaktadır. Beycesultan megoroları M.Ö. 1200-1500 yıllarına denk gelen erken bronz çağının sonuna kadar kullanılmıştır. Beycesultan Höyüğünde megoron mimari planının izleri; planlı evler, saray ve tapınaklarda görülmüştür. Kazılarda Genç Kalkolitik, İlk ve Orta Bronz Çağlarına ait çok sayıda kalıntılar bulunmuştur. Höyükte M.Ö. 2000'lere ait Luvi dilinde bir hiyerografi mühür bulunmuş olması, Anadolu tarihinin erken dönemlerine ait yeni soru işaretleri doğurmuş olup heyecan uyandırmaktadır. [URL 5]

Şekil 98.Beycesultan Höyüğü (ÇİVRİL)

- **Bulkaz Hamamı**

Çivril İlçesine bağlı Gürpınar Mahallesinde yer alan hamamın yapım yılı bilinmemekle birlikte Selçuklu dönemi mimari özelliklerini yansıttığı görülmektedir. Günümüzde harabe durumunda olan yapı özel mülkiyette kalmakta olup depo olarak kullanılmaktadır. [URL 6]

Şekil 99.Bulkaz Hamamı (ÇİVRİL)

- **Ak Köprü (Kavakköy Köprüsü)**

Çivril İlçesine bağlı Karayahşiler mahallesindeki Büyük Menderes Nehri üzerinde yer alan 50 metre uzunluğundaki köprü 4 adet yuvarlak kemere sahiptir. Yapı seklinden 17. Yüzyılda yapıldığı düşünülmektedir. Köprü üzerinde bulunan mermer kitabe Osmanlıca onarım Miladi 1807 yılını göstermekte olup, 1976 yılında ise son olarak köylüler tarafından tarım arazilerine ulaşım sağlayabilmek amacı ile onarılmaktadır. [URL 6]

Şekil 100.Ak Köprü (Kavakköy Köprüsü) (ÇİVRİL)

- **İğdir Tuğla Fabrika Bacası**

Çivril İlçesine bağlı İğdir mahallesinde yer alan baca, eski tuğla fabrikasına ait olup Cumhuriyet dönemi sanayi yapılarının güzel bir örneğidir. 1980’li yıllara kadar kullanıldığı bilinen fabrika tamamen yıkılmış olup bacası park olarak planlanan alanın içinde kalmaktadır. [URL 6]

Şekil 101.İğdir Tuğla Fabrika Bacası (ÇİVRİL)

BEKİLLİ

- **Medele Taş Evleri**

Bekilli İlçesine bağlı Yeşiloba (Medele) mahallesinde bulunan Büyük Menderes Nehri kenarındaki tepenin düzlüğünde kurulan mahalle Cumhuriyet Dönemine aittir. Medele adı Motella Antik kentinin bu çevrede olmasından dolayı olduğu bilinmektedir. [URL 6]

Şekil 102. Medelle Taş Evleri (BEKİLLİ)

ÇAL

Çağatay lehçesinde yüksek yer ya da yayla anlamına gelen Çal adı, ilçenin doğal konumundan dolayı verilmiştir. "Çal" kelimesi bunun yanında taşlık yer, çıplak tepe, kireçli toprak gibi anlamlara da gelmektedir. Denizli'nin doğusunda bulunan Çökelez Dağı'nın doğu eteklerinde kurulmuştur. Dağın batı eteğinde ise meşhur Pamukkale bulunmaktadır. Çal uzun yıllar bir yerleşim merkezinin değil, bölgenin adı olarak kullanılmıştır. Çal'ın bugün olduğu yerdeki yerleşim yerinin adı ise Demirciköy'dür. Bölgeye yerleşenlerin önemli kısmının demircilikle geçindiği için bu ismi aldığı ifade edilmektedir. [URL 10]

- **Kocaköy Cami (Salvan Cami)**

Çal İlçesine bağlı Kocaköy Mahallesinde yer alan cami Osmanlı Dönemine aittir. Harim kapısı üzerindeki kitabede Hicri 1215 (Miladi 1800-1801) yılında yapıldı yazmaktadır. Orijinalinde minaresi bulunmayan camiye 1950-1960 yıllarında yapıldığı söylenen minare eklenmiştir. Günümüzde halen kullanılmaktadır. [URL 6]

- **Mahmut Gazi Türbesi**

Çal İlçesine bağlı Mahmut Gazi mahallesinde yer alan türbe mezarlık alanı içinde kalmaktadır. Selçuklu Döneminin mimari özelliklerini taşıyan türbe Selçuklu Komutanı Mahmut Gazi'ye aittir. Kitabesinde 14. Veya 15. Yüzyıl da yapıldığı tahmin edilmektedir. [URL 6]

Şekil 103.Mahmut Gazi Türbesi (ÇAL)

- **Bayıralan Roma Köprüsü**

Çal İlçesine bağlı Bayıralan Mahallesiindeki Kemer Deresi üzerinde yer alan Roma Köprüsü derenin en dar noktasında konumlanmış olup tek kemerli taş örgülüdür. Roma dönemine ait olan köprü günümüzde kullanılmamaktadır. [URL 6]

Şekil 104.Bayıralan Roma Köprüsü (ÇAL)

- **Bayıralan Kaya Mezarları**

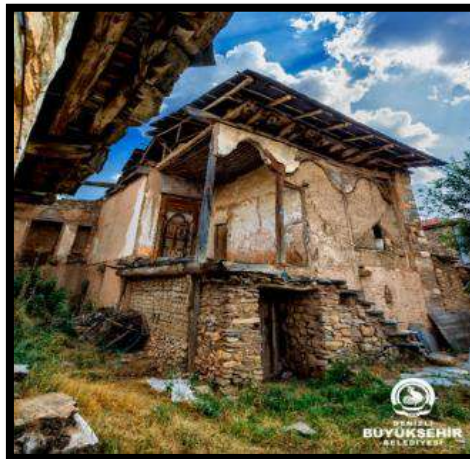
Çal İlçesine bağlı Bayıralan mahallesinde yer alan mezarlar Frig Çağı mezar mimarisi özelliklerini taşımaktadır. Mezarlar birbirinden bağımsız kaya kütlelerinin oyulması sonucu oluşmuş olup giriş kısımları yaklaşık 1 metredir. Buraya gömülen ölülerin, saygı duyulan kişiler olduğu tahmin edilmektedir. [URL 5]

Şekil 105.Bayıralan Kaya Mezarları (ÇAL)

- **Sait Mehmet Ağa Sarayı**

Çal İlçesine bağlı Ortaköy Mahallesinde yer alan konak 18. Yüzyıl sonu 19. Yüzyıl başında yapılmış olup günümüzde kısmen yıkılmış olsa da özgün yapısı halen korunmaktadır. [URL 6]

Şekil 106.Sait Mehmet Ağa Sarayı (ÇAL)

- **Dayılar Köprüsü (Tozlukara Köprüsü)**

Çal İlçesine bağlı Dayılar ile Şapçılar Mahalleleri arasındaki Büyük Menderes Nehri üzerinde yer alan 55,50 metre uzunluğundaki köprü 2 adet yuvarlak kemere sahiptir. Köprünün kullanımı Roma Dönemine kadar dayanmakta olup, Mossyna, Apameia, Launda, Eumenia, Hierapolis ve Laodikeia ticaret yolları üzerindeki köprülerden biridir. Günümüzde kısmen kullanılmaktadır. [URL 6]

Şekil 107.Dayılar Köprüsü (Tozlukara Köprüsü) (ÇAL)

- **Hançalar Köprüsü**

Çal İlçesine bağlı Hançalar mahallesindeki Büyük Menderes Nehri üzerinde yer alan 65 metre uzunluğundaki köprü 3 adet yuvarlak kemere sahiptir. Osmanlı Dönemi mimarisini yansıtan köprü ayaklarındaki kitabeye göre Hicri 1302(Miladi 1884-1885) yılında yapılmıştır. 1934 yılında moloz taş ile onarılan köprü günümüzde halen kullanılmaktadır. [URL 6]

Şekil 108.Hançalar Köprüsü (ÇAL)

- **Zeyve Köprüsü**

Çal İlçesine bağlı Akkent mahallesindeki Büyük Menderes Nehri üzerinde yer alan 35.00 metre uzunluğundaki köprü 3 adet yuvarlak kemere sahiptir. Köprünün kullanımı Roma Dönemine kadar dayanmakta olup, çeşitli dönemlerde onarımlar görmüştür. Son olarak yapılan onarım çalışması ile köprüye briket korkuluk eklenerek, günümüzde tarım işçilerinin ulaşımı sağlanmaktadır. [URL 6]

Şekil 109.Zeyve Köprüsü (ÇAL)

- **Apollon Lermenos Tapınağı**

Çal İlçesine bağlı Bahadırlar Mahallesindeki Büyük Menderes Nehri'nin Güneyinde, nehirden 200 metre yükseklikte yer alan tapınağın, temelinde Helenistik Dönem izlerine rastlansa da üst kısımda yer alan eserler Roma dönemine aittir. Antik Dönemdeki pek çok büyük eser gibi yapının uzun yıllar sürdüğü anlaşılmakta olup yapının içindeki duvarlarda helenistik unsurları göze çarpmaktadır. Hem tapındaki hem de Portikodaki son düzenlemeler de M.S. 117-138 yılları İmparator Hadrianus Dönemine ait olduğu görülmüştür. [URL 5]

Şekil 110. Apollon Lermenos Tapınağı (ÇAL)

GÜNEY

- **Eski Doğanlı Yerleşimi**

Güney İlçesinde yer alan eski yerleşim alanı içinde 1 cami, 1 mezarlık ve taş konut yapılar bulunmakta olup günümüze kadar sağlam olarak gelen 1 adet yapının duvarında yapım yılı olduğu düşünülen “Sadık ÇETİN 17/10/1962” yazısı yer almaktadır. Alanda bulunan yapılar yığma tekniğinde yapıldığı, 1-2 katlı yapılar olduğu ve her yapının içinde 1 adet ocağın yer aldığı görülmektedir. [URL 6]

Şekil 111. Eski Doğanlı Yerleşimi (GÜNEY)

BULDAN

- **Abbas Cami**

Buldan İlçesine bağlı Aydın Caddesinde yer alan, mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğüne ait olan yapı 18. Yüzyılda yapılmış olup Osmanlı Dönemi Mimari özelliklerini yansıtmaktadır. Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından aslına uygun olarak restore edilip günümüzde hala kullanılmaktadır. [URL 6]

- **Karaköy Kaya Mezarı**

Buldan İlçesine bağlı Karaköy mahallesinde yer alan mezar Frig Döneminde yapılmıştır. Mezar 7 metre yüksekliğinde çevresi ise 20-25 metre genişliğindedir. Mezarın üst kısmında bir mezar odası ver almaktadır. [URL 5]

Şekil 112.Karaköy Kaya Mezarı (BULDAN)

- **Kesikbaş Çeşmesi**

Buldan İlçe merkezinde yer alan çeşme Cumhuriyet Dönemi sokak çeşmesi özelliklerini yansıtmaktadır. En önemli özelliği Buldanlı dokumacıların ipliklerini boyadıkları ve yıkadıkları bir çeşme olması. Günümüzde halen içme ve kullanma suyu amaçlı kullanılmaktadır. [URL 6]

Şekil 113. Kesikbaş Çeşmesi (BULDAN)

- **Tripolis Antik Kenti**

Buldan İlçesine bağlı Yenicekent Mahallesinde yer alan Tripolis En ihtişamlı yıllarını Roma İmparatorluğu Dönemi'nde yaşamıştır. Tripolis M.S. 2. yüzyıldan itibaren yeni bir yapılanmaya gitmiş ve şehir kapıları, caddeleri, hamam, stadyum ve tiyatro gibi kamu binaları bu dönemde yapılmıştır. Kazılarda ortaya çıkan verilerin ışığında Tripolis'in M.S. 325 yılında Nicaea Konsülü'nde piskoposluk seviyesinde temsil edildiği bilinmektedir. M.S. 494 yılında meydana gelen depremin ardından kent kuzeyde yer alan Narlıdere Mevkii'ne taşınmıştır. Antik kentteki kazı ve restorasyon çalışmaları devam etmektedir. [URL 6]

Şekil 114. Tripolis Antik Kenti (BULDAN)

SARAYKÖY

Aşireti, Oğuz Türklerinden olup, geçimlerini hayvancılıkla sağlayıp, sık sık yer değiştiren ve kendilerine yörük diye tabir edilen topluluk) Sarayköy ismini bu yöreye ilk

yerleşen Sarıbey isimli aşiret reisinden aldığı, bu ismin zamanla Sarıgöl ve Sarayköy olduğu bilinmektedir. [URL 10]

- **Tekke Cami**

Sarayköy İlçesine bağlı Tekke Mahallesinde yer alan cami Osmanlı Dönemi mimari özelliklerini yansıtmaktadır. Caminin bahçesinde Sultan Bari Baba türbesi ve mezarlık mevcut olup Hicri 1290, ile 1330 (Miladi 1873-1874/1911-1912) yıllı mezar taşları bulunmuştur. 2012 yılında türbe ve cami aslına uygun olarak restore edilip günümüzde ziyarete ve ibadete açık durumdadır. [URL 6]

- **Sarayköy Tren İstasyonu**

Sarayköy İlçe merkezinde yer alan tren istasyonu İzmir- Aydın ve Şubeleri Demiryolu hattına ait istasyon binasıdır. 1896 yılında İngiliz Oriental Railway Company tarafından yapılmıştır. Günümüzde halen kullanılmaktadır. [URL 6]

Şekil 115.Sarayköy Tren İstasyonu, [URL 6]

- **Sultan Sarı Baba Türbesi**

Sarayköy İlçesine bağlı Tekke Mahallesinde yer alan türbe 18. veya 19. Yüzyılda yapıldığı düşünülmektedir. Anadolu'nun Türkleştirilmesi sırasında Horasandan geldiği söylenen din büyüğü Sarı Baba'ya aittir.2012 yılında aslına uygun olarak restore edilen türbe her yıl çok sayıda ziyaretçi kabul etmektedir. [URL 6]

- **Ahmetli Köprüsü**

Sarayköy İlçesine bağlı Ahmetli Mahallesiindeki Büyük Menderes Nehri üzerinde yer alan 55 metre uzunluğundaki köprü 4 adet yuvarlak kemere sahiptir. Bölgedeki en eski köprülerden biri olma özelliğini gösteren köprü Roma Dönemi mimari özelliklerini yansıtmaktadır. 1. Dünya Savaşı sırasında Batı Anadolu'yu işgal eden Yunanlıların Denizli'ye geçişini engellemek için Türk Kuvvetleri tarafından yıkılmış, Osmanlı Döneminde ise sağlam kalan orijinal ayakları üzerine betonarme tabliyelerle onarılmıştır. [URL 6]

Şekil 116.Ahmetli Köprüsü (SARAYKÖY), [URL 6]

- **Hisar Taş Evleri**

Sarayköy İlçesine Bağlı Hisar Mahallesiindeki taş evler Attuda Antik Kenti üzerinde yer almaktadır. Bölgede 120'den fazla tescilli ev bulunmaktadır. Alandaki yapıların bazıları durulur durumdayken bazıları harabe durumunda olduğu için bölgenin 1 km kuzeyinde oluşturulan yeni yerleşim alanına taşınma işlemleri devam etmektedir. [URL 6]

Şekil 117.Hisar Taş Evleri (SARAYKÖY), [URL 6]

BABADAĞ

İlk adı "Beşikkaya"; olan Babadağ, daha sonra Kadıkeriyesi (Kadıköy) ismini almıştır. Bu ismin, geçmiş zamanlarda yaşanan halktan bir; kişinin eğitim görerek kadı olmasıyla alındığı söylenmektedir. İlçenin Kanuni Sultan Süleyman devrine ait 1528 tapu defterinde köy olarak kaydı bulunmaktadır. Aynı kayıtlarda, Hisar, Ahıllı ve Oğuzlar köyleri de yer almaktadır. Hicri 1299'da civara demiryolu gelmesiyle Sarayköy ilçe, Kadıköy nahiye olur. Kadıköy adı, İstanbul Posta İşlerinde İstanbul'un Kadıköy'ü ile karışıklıklar meydana getirmeye başlar. Bu nedenle yöre:1935 yılında sırtını yasladığı dağlardan esinlenerek "Babadağ" adını alır. [URL 10]

- **Kırcataş Cami**

Babadağ İlçe merkezine bağlı Gündoğdu Mahallesinde yer alan cami Osmanlı Dönemi mimari özelliklerini yansıtmaktadır. Caminin batı duvarının yüksek bir noktasında bulunan Kitabeye göre Hicri 1216 (Miladi 1801-1802) yıllarında yapıldığı anlaşılmaktadır. Günümüzde halen kullanılmaktadır. [URL 6]

- **Tarihi Babadağ Evleri**

Babadağ İlçesine bağlı Gazi, Gündoğdu ve Cumhuriyet mahallelerinde yoğun olmakla birlikte ilçenin genelinde Tarihi Babadağ Evlerini görmek mümkündür. Yapım yılı 18. ve 20. Yüzyıllar arasında değişmektedir. Bölgenin Heyelan bölgesi olması sebebi ile Gündoğdu mahallesindeki evler boşaltılmış riskli olan yapılar yıkılmış sağlam olanlar ise kullanılmaya devam etmektedir. [URL 6]

Şekil 118.Tarihi Babadağ Evleri, [URL 6]

- **Trapezapolis Antik Kenti**

Babadağ İlçesinin Bekirler köyünde yer alan. Antik kentin kuzeyden güneye doğru uzanan düzlük üzerine, arazinin coğrafi yapısına göre kurulduğu anlaşılmaktadır. Yüzeyde bulunan kalıntılar Roma ve Bizans dönemi özellikleri göstermektedir. [URL 5]

Şekil 119.Trapezapolis Antik Kenti (BABADAĞ), [URL 5]

MERKEZEFENDİ

- **Üzerlik Tren İstasyonu**

Merkezefendi İlçesine bağlı Üzerlik Mahallesinde yer alan tren istasyonu İzmir – Aydın ve Şubeleri Demiryolu hattına ait istasyon binasıdır. 1890 yılında İngiliz Oriental Railway Company tarafından yapılmıştır. Günümüzde kullanılmamaktadır. [URL 6]

Şekil 120.Üzerlik Tren İstasyonu (MERKEZEFENDİ), [URL 6]

- **Şeyh Mehmet Şirvani Türbesi**

Merkezeferdi İlçesine bağlı İlbade Mahallesiindeki İlbade mezarlığının içine yer almaktadır. Azerbaycan'ın Sirvan Kentinin Zerdap köyünde doğmuş olan Şeyh Mehmet Şirvan'ıye aittir. Şirvan'ı bilinmesi gerek tüm ilimleri öğrenip, birçok yerde İslamiyet'i anlatıp talebe yetiştirip en sonunda da Denizli ye yerleşip 1851 yılında vefat etmiştir. [URL 6]

Şekil 121.Şeyh Mehmet Şirvani Türbesi (Merkezeferdi), [URL 6]

- **Üzüm Dedesi Türbesi**

Merkezeferdi İlçesine bağlı Merkezeferdi Mahallesiinde yer alan türbe Osmanlı Dönemine aittir. Türbe 'Üzüm Dedesi' adıyla bilinen Hüseyin Hulusi Efendiye ait olup günümüzde ziyarete açıktır. [URL 6]

Şekil 122.Üzüm Dedesi Türbesi (Merkezeferdi), [URL 6]

- **İlbade Mezarlığı**

Denizli Merkezde bulunan mezar, Denizli'nin ilk yerleşim yeri olan günümüzde Kaleiçi çarşısı olarak bilinen bölgenin kuzeybatısındaki tepe üzerinde yer almaktadır. Mezarlık 40 yıl önce şehrin batısında kalırken, günümüzde şehrin göbeğinde yer almaktadır. Yapılan kazılarda Selçuklu ve Osmanlı dönemine ait 8.000 mezar taşı bulunmuştur. 18. Yüzyılda yapıldığı düşünülen Osmanlı dönemine ait mezara da rastlanmıştır.12. yüzyıldan sonra defin işlemlerine izin verilen İlbade mezarlığında Selçuklu, Beylikler, Osmanlı ve Cumhuriyet döneminden izlere rastlanmıştır. [URL 6]

Şekil 123.İlbade Mezarlığı (Merkezefendi), [URL 6]

- **Vakıflar Hamamı**

Merkezefendi İlçesine bağlı Saraylar Mahallesinde yer alan hamam Osmanlı Dönemine ait olup 14. Yüzyılda yapılmıştır. Kadınlar ve Erkekler olmak üzere iki bölümden oluşan hamamın günümüzde kadınlar hamamı kısmı ticarethane olarak kullanılmaktayken erkekler hamamı orijinal işlevini devam ettirmektedir. [URL 6]

- **Atatürk Etnografya Müzesi**

Merkezefendi İlçesine bağlı Saraylar Mahallesinde yer alan Binanın kesin yapım tarihi belli olmamakla birlikte 19. Yüzyıl sonrasında yapıldığı tahmin edilmektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarında parti binası olarak kullanılmıştır. 04/02/1931 yılında ise Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk Denizli'ye geldiğinde 1 gece bu binada konuk edilmiştir. 1950'li yıllardan sonra Sağlık Bakanlığına tahsis edilen bina Verem Savaş Dispanseri olarak, 1977 yılında

Kültür Bakanlığı tarafından Anıt Eser olarak tescil edilene kadar kullanılmıştır. 1984 yılında müze haline getirilmiş, 1997 yılında tekrar onarım görerek, Atatürk'ün Denizli'yi onurlandırmasının 68. Yılı olan 04/02/1999 yılında yenilenmiş hali ile hizmete açılmıştır. [URL 6]

Şekil 124. Atatürk Etnografya Müzesi (Merkezefendi), [URL 6]

- **Kaleiçi Çarşısı**

Merkezefendi İlçesine bağlı Saraylar Mahallesinde yer alan tarihi çarşı 8 yüzyılı aşkın bir geçmişe sahiptir. Yapım yılı 1243-1250 yılları olarak bilinen Kaleiçi Denizli'nin ilk kurulduğu yerleşim yeri özelliğine de sahiptir. Yüzyıl boyunca çarşı olarak kullanılan Kaleiçi çarşısı, günümüzde de Denizli'nin en eski ve önemli ticaret yerlerinden biridir. [URL 6]

Şekil 125. Kaleiçi Çarşısı (Merkezefendi), [URL 6]

- **Konyalıoğlu Evi**

Merkezefendi İlçesine bağlı Altıntop Mahallesinde yer alan yapı Osmanlı Dönemi mimari özelliklerini yansıtmaktadır. Restore edilen yapı günümüzde Denizli Büyükşehir Belediyesi bünyesinde kafeterya olarak hizmet vermektedir. [URL 6]

Şekil 126.Konyalıoğlu Evi (Merkezefendi), [URL 6]

PAMUKKALE

- **Belenardıç Cami**

Pamukkale İlçesine bağlı Belenardıç Köyünde yer alan cami 14/10/1884 yılında yapılmış olup Osmanlı Dönemi mimari özelliklerini taşımaktadır. 1985 yılında yıkılan batı duvarı yeniden yapılarak, günümüzde halen cami olarak kullanılmaktadır. [URL 6]

Şekil 127.Belenardıç Camii (Pamukkale), [URL 6]

- **Kayalık Cami**

Pamukkale İlçesine bağlı 15 Mayıs mahallenin Kayalık Caddesinde yer alan cami, kitabesinde Hicri 1210 (Miladi 1795-1796) yılında Çakırzade Hacı Ahmet Ağa ve oğlu Osman Ağa tarafından tamir ettirildiği yazmaktadır. Denizli'deki Millî Mücadele Hareketinin Başlangıç noktası olan cami günümüzde halen kullanılmaktadır. [URL 6]

Şekil 128.Kayalık Cami (Pamukkale), [URL 6]

- **Böceli Tren İstasyonu**

Pamukkale İlçesine bağlı Böceli Mahallesinde yer alan tren istasyonu, Sütlaç-Kaklık ve Goncalı Demiryolu hattına ait istasyon binasıdır. 20. Yüzyıl'ın başlarına İngiliz Oriental Railway Company tarafından yapılmıştır. Böceli Tren İstasyonu, İstasyon binası, işçi lojmanı ve su ikmal kulesinden oluşmakta olup günümüzde kullanıma kapatılmıştır. [URL 6]

Şekil 129.Böceli Tren İstasyonu (Pamukkale), [URL 6]

- **Akhan Kervansarayı**

Pamukkale İlçesine bağlı Akhan Mahallesinde yer alan Akhan Kervansarayı, Denizli Valisi Seyfettin Karasun dur bin Abdullah tarafından yaptırılmıştır. Selçuklu Dönemi han yapılarının mimari özelliklerini yansıtmakta olup Kervansarayın kapalı olan kısmı 1253 yılında avlusu ise 1254 yılında tamamlanmıştır. 1.100 m²'lik bir alana oturan Akhan Kervansarayı derinlemesine bir hol ve kare bir avludan oluşmaktadır. [URL 6]

Şekil 130.Akhan Kervansarayı (Pamukkale), [URL 6]

- **Hierapolis Arkeoloji Müzesi**

Hierapolis Arkeoloji Müzesi olarak hizmet veren büyük hamam Pamukkale İlçesinin Ören Mevkiinde yer almakta olup M.Ö. 2. Yüzyılda inşa edilmiştir. Yaşanan büyük depremlerin ardından kullanılamaz hale gelen hamam 1984 yılında restore edilerek müze haline getirilmiştir. Müze yanında yer alan Kütüphane ile Gymnasium'um sergi salonu ile Türkiye'nin en büyük arkeoloji müzelerinden biri konumundadır ve 4 bölümden oluşmaktadır.

Lahitler ve Heykeller salonunda; yer alan lahitler Roma döneminde İtalya'dan getirilmiştir. Küçük Eserler Salonu; M.Ö. 4000 yılından bu yana kullanılan, 5500 yıllık geçmişe sahip, küçük eşyaların sergilendiği salondur. Hierapolis Tiyatrosu Buluntuları Salonunun; en önemli eseri taç giyme törenini anlatan kabartmaların yer almasıdır.

Açık Hava Sergi Alanı; Lahitler ve Heykeller salonunun devamından oluşmaktadır. Diğer antik kentlerden gelen eserler de sergilenmektedir. Burada, Roma Dönemine ait eserlerin tamamı Hierapolis'ten çıkartılan eserlerdir. [URL 5]

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

Şekil 131.Hierapolis Arkeoloji Müzesi, [URL 5]

Şekil 132.Hierapolis Arkeoloji Müzesi, [URL 5]

- **Abdüllüoğlu Evi**

Pamukkale İlçesine bağlı Atalar Mahallesinde yer alan yapı 1882 yılında yapılmış Osmanlı Dönemi eserlerindendir. 24.02.2003yılında çıkan yangın sonucu, sofası ve sofanın altındaki odası hariç tamamen yanarak kullanılmaz hale gelmiştir. Yapı 2012 yılında aslına uygun şekilde restore edilmiştir. [URL 6]

Şekil 133.Abdüllüoğlu Evi, [URL 6]

- **Denizli Evi**

Pamukkale İlçesine bağlı Atalar Mahallesinde yer alan yapı Cumhuriyet Dönemine aittir. 1987 yılında aslına uygun restore edilen yapı 2007 yılında tekrar basit onarımlar yapılmış ve günümüzde Denizli Öğretmen Evi Delikliçınar Şubesi olarak hizmet vermektedir. [URL 6]

Şekil 134.Denizli Evi, (Pamukkale),[URL 6]

- **Külahçioğlu Un Fabrikası**

Pamukkale İlçesine bağlı Topraklık Mahallesinde yer alan yapı Osmanlı Dönemi sanayi yapısı özelliklerini yansıtmaktadır. 2003 yılında yapının bahçesinde yer alan müstemilat ile yönetim binasının bir kısmı yıkılmıştır. 20/10/2004 yılında ise çıkan yangın sonucu kullanılamaz hale gelen yapı, 2006 yılında Denizli Büyükşehir Belediyesi tarafından yıkılan kısımları yeniden yapıp, aslına uygun şekilde de restore edilmiştir. Günümüzde Denizli Büyükşehir Belediye Konservatuarı olarak hizmet vermektedir. [URL 6]

Şekil 135.Külahçioğlu Un Fabrikası, (Pamukkale), [URL 6]

- **Hierapolis Antik Kenti**

Pamukkale İlçesinde bulunan Pamukkale Travertenlerin hemen üzerinde yer alan antik kent ‘Kutsal Kent’ olarak da anılmaktadır. M. S. 4. Yüzyılda Hz. İsa’nın havarilerinden biri olan St. Philip’in burada öldürölmesi ve Hristiyan zenginlerine ait birçok antik mezarın yer alması, Hristiyanların kente verdikleri önemi arttırmaktadır. Tarih boyunca sayısız depremle karşı karşıya kalan antik kent, Roma İmparatoru Neron döneminde meydana gelen depreme kadar Helenistik yapısını korumuş, depremin ardından ise yeniden inşa edilen kent Roma karakterine bürünmüştür.

Antik Kentin ana caddesi olarak bilinen “Frontinus Caddesi” sağlı sollu sütunlu revaklar ve kamu yapıları ile kuzey- Güney doğrultusunda konumlanmaktadır. Frontinus Caddesinin yanında yer alan Agora, ,70 metre genişliğinde ve 280 metre uzunluğunda, bir sağlık kenti olarak ortaya çıkan, çok sayıda hamam ve çeşmenin yer aldığı dönemin en büyük agorasıdır.

M.S. 60 yıllarında meydana gelen deprem sonucu yapımına başlanan Antik Tiyatro, Grek Tiyatrosu tipinde yamaca yaslanmış 300 ayaklı, 50 oturma sıralı ve 8 basamaklı merdiven ile 7 bölüme ayrılarak inşa edilmiştir. Antik Kentin en önemli yapıları; Hamam Bazilika, Büyük Hamam Kompleksi, Roma Hamamı ve Sekizgen Hamamdır. [URL 5]

Şekil 136.Hierapolis Antik Kenti, [URL5]

- **Laodikeia Antik Kenti**

Pamukkale ilçesi sınırlarında bulunan ve Antik Dönem’in en zengin kentlerinden biri olan Laodikeia Antik Kenti kurulduğu ilk günden itibaren güçlü krallıkların ilgisini çekmiştir.

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Faköltesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücölüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

Antik Dönem'in en güçlü birliğine başkentlik yapan kent; Nikomedia, Hierapolis, Smyrna, Efes, Bergama, Colossae ve Tripolis'in ortaklığı adına sikke bastırmıştır. Güçlü bir altyapı sistemine sahip olan kentin kanalizasyon hattı aradan 1400 yıl geçmesine rağmen sağlam kalabilmiştir. Ayrıca 'latrina' adı verilen umumi tuvaletler kentin dikkat çeken yapıları arasındadır. Kültür ve sanat alanında da son derece ileri durumda olan Laodikeia, Anadolu'nun 2 tiyatroya sahip kentlerinden biridir. [URL 5]

Şekil 137.Laodikeia Antik Kenti, [URL 5]

Şekil 138.Laodikeia Antik Kenti, [URL 5]

Laodikeia'yi önemli kılan özelliklerinden biri de Hristiyanlık için taşıdığı önemdir. Kentin iki ayrı caddesinde yapılan çalışmalarda ortaya çıkarılan Kutsal Hac Kilisesi, sadece mimari yapısı ile değil, İncil'de yer alan 7 kiliseden biri oluşuyla da dikkat çekmektedir. [URL 5]

- **Antik Havuz**

Pamukkale İlçesinde bulunan Pamukkale Travertenlerin hemen bitişiğinde yer alan havuz Hierapolis Antik Kentin de yer almaktadır. Sivil agoranın M.S. 7 yüzyılda meydana gelen şiddetli bir deprem sonucu oluşan kırığın içine yıkılarak su dolması sonucu oluşmuştur. Kleopatra Havuzu olarak da bilinen antik havuz 4 mevsim 35 derece sıcaklıkta ve bir şifa kaynağı olması, UNESCO koruması altında olmasını sağlamaktadır. [URL 5]

Şekil 139.Antik Havuz, [URL 5]

HONAZ

Sultan Alp Arslan'ın akıncı komutanlarından Afşin Bey, maiyetindeki Türk birlikleri ile Malazgirt Savaşı'ndan önce, 1070 yılında Honaz (Colossea)'ı alarak Denizli'ye kadar gelmiştir. Denizli yakınlarındaki Laodikya ve Khonai (Honaz)'ı ele geçirip yağmalamış ve geri çekilmişlerdir. Ancak daha sonra Khonai, özellikle Haçlı Seferleri sırasında birkaç kez Türkler ve Bizanslılar arasında el değiştirdi. Adı Khones / Honas / Honaz olarak Türkçeleştirilen Khonai, 1207 yılında kesin olarak Türklerin idaresine geçmektedir. [URL 14]

- **Kocabaş Tren İstasyonu**

Honaz İlçesine bağlı Kocabaş Mahallesinde yer alan tren istasyonu Denizli_Afyonkarahisar Demiryolu hattına ait istasyon binasıdır. Cumhuriyet Dönemi mimari özelliklerini yansıtan cami günümüzde kullanılmamaktadır. [URL 6]

Şekil 140.Kocabaş Tren İstasyonu (HONAZ), [URL 6]

BAKLAN

- **Boğaziçi Cami**

Baklan İlçesine bağlı Boğaziçi Mahallesinde yer alan cami 1772 yılında yapılmış olup Osmanlı Dönemi cami mimarisinin özelliklerini yansıtmaktadır. 1948 yılında, orijinali düz toprak dam olan çatı 4 tarafa meyilli kiremit çatı haline dönüştürülmüştür. Yanına yeni bir cami yapıldığı için günümüzde kullanılmamaktadır. [URL 6]

- **Hüsamettin Gazi Bey Türbesi**

Baklan İlçe merkezindeki mezarlıkta yer almaktadır. Selçuklu Dönemine ait olan türbe Selçuklu Komutanı Bahadır Hüsameddin Gazi Bey'e aittir. [URL 6]

Şekil 141.Hüsamettin Gazi Bey Türbesi (BAKLAN), [URL 6]

BOZKURT

- **Bozkurt Tren İstasyonu**

Bozkurt İlçe merkezinde yer alan tren istasyonu Sütlaç-Kaklık ve Goncalı Demiryolu hattına ait istasyon binasıdır. 1902 yılında İngiliz Oriental Railway Company tarafından yapılmıştır. 1990'lı yılların başında restore edilmiştir fakat günümüzde kullanılmamaktadır. [URL 6]

Şekil 142.Bozkurt Tren İstasyonu, [URL 6]

ÇARDAK

- **Çardak Kervansarayı**

Çardak İlçe merkezinin bugünkü yerleşimin kuzeyinde yer alan kervansaray 1230 yılında Esaduddin Ayaz Bin Abdullah el Sahabi tarafından yaptırılmıştır. Sultan hanlarının sadeleşmiş bir benzeri durumundadır. Ayrıca Kurtuluş Savaşı sırasında zahire ambarı olarak da kullanılmıştır. [URL 6]

Şekil 143.Çardak Kervansarayı, [URL 6]

ACIPAYAM

Acipayam da ilk yerleşim tarihinin M. Ö. 2000 li yıllara kadar gittiği kesindir. Diokayseria nın tarihinin daha da eski olduğunu biliyoruz. Germiyanogulları zamanında ise adı, "Asikaraağaç" olmuştur. Bölgenin "Acipayam" adını alışının nedeni tam olarak bilinmemektedir. Bölgede badem ağaçlarının çok oluşu ve badem ağaçlarının da acı oluşu nedeniyle "Acipayam" adı verildiği kuvvetli ihtimallerden biridir. Zaten bölgede bademe "payam" denilmesi bu adın yukarıdaki açıklamalardan ortaya çıktığını doğrulamaktadır. [URL 10]

İlçede Selüloz Fabrikası, Yem Fabrikası, Agnus Deri Fabrikası, Pamukkale Mermer İşletmesi, Bez Tekstil Fabrikası, Anason İşlemesi faal durumdadır. Ayrıca Ayakkabıcılar köyünde üretilen ayakkabılar sadece Türkiye'nin değil dünyanın dört bir yanına satılıyor. Keloğlan Mağarası 1990'a kadar kimsenin dikkatini çekmemiş, sadece çobanların bildiği, herhangi bir amaçla kullanılmayan bir mahalde ve konumda iken; Denizli Valiliği ve Dodurgalar Belediyesi'nin Maden Tetkik Arama (MTA) Genel Müdürlüğüne yaptıkları başvuruları ile MTA tarafından etüdü (MTA Uygulama Projesi) yapılmış ve turizme açılmasına karar verilmiştir. [URL 10]

• Bedirbey Köprüsü

Acipayam İlçesine bağlı Bedirbey köyündeki Dalaman çayı (İndos Nehri) üzerinde yer alan 40 metre uzunluğundaki köprü 5 adet yuvarlak kemere sahiptir. Roma Döneminde yapıldığı, Selçuklu Döneminde kullanıldığı düşünülmektedir. Osmanlı Döneminde moloz taş malzeme ile onarılmış fakat günümüzde yalnızca iki kemeri sağlam durumdadır. Köprü'nün 50 metre kuzeyine tahta köprü yapılarak geçiş sağlanmış ve 250 metre kuzeyinde açılan yol ile güzergâh değiştirilmiştir. [URL 6]

Şekil 144.Bedirbey Köprüsü, [URL 6]

- **Yazır Lahitleri**

Acıpayam İlçesine bağlı Yazar Mahallesinde yer alan yazır, arkeolojik alanda elde edilen bilgiler doğrultusunda, Yazar Mahallenin Philicatum Antik Kenti üzerine kurulduğu yönündedir. Roma ve Bizans Dönemine ait olduğu anlaşılmaktadır. [URL 5]

Şekil 145.Yazır Lahitleri, [URL 5]

SERİNHİSAR

Kızıl Hisar'a, Selçuklular zamanında Kepez-Yerlikaya adı verilmiş ve 1300-1310 yıllarında taş ve tuğladan yapılan küçük bir hisar nedeniyle Kızıl hisar olarak adı değiştirilmiştir. Bu ad, tuğla ve toprağının kırmızı olması nedeniyle verilmiştir. [URL 10]

- **Yatağan Baba Türbesi**

Serinhisar İlçesine bağlı Yatağan Mahallesinde yer alan türbe Selçuklu Dönemine ait olup Hicri 642 (Miladi 1244-1245) yılında yapılmıştır. Türbede Yatağan Baba, eşi ve oğlu Murat Bey olmak üzere 3 sanduka mevcuttur. [URL 6]

Şekil 146.Yatağan Baba Türbesi, [URL 6]

TAVAS

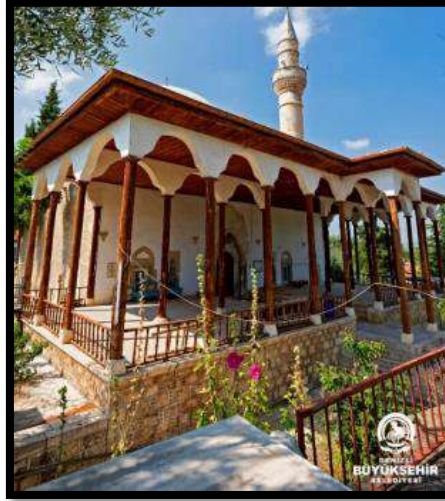
Tavas, Denizli ilinin bir ilçesidir. Tavas, tarihi bakımdan eski ve önemli yerleşim yerlerinden biridir.1883 Yılında Denizli Sancağına bağlı İlçe olmuş ve 1890 Yılında da Belediye kurulmuştur. İnsan yaşamı M.Ö. 5000 yıllarına kadar dayanmaktadır. 123 Yüzyıllar önce yapılmış Bağ Pazarı, etrafta tarihi evler ve yüzyıllık ağaçları ile günümüze yansımıştır. Bağ evleri ile çevrili meydan ve Tavas Bağlar Mesireliği (URL-8, Ekim 2022) ile ilçeye gelenlere görsel şölen sunar. 1702-1703 yıllarında görülen depremlerde, o zamanki Kale civarında bulunan bölge oturulamayacak hale gelmiş, 12.000 kişi ölmüştür. 2002 yılında Denizli Valiliğinin destekleri ile kazı çalışmaları başlatılmış ve Antik Tiyatro ortaya çıkarılmıştır. Tavas ilçesi adını 40 km yakınında bulunan Kale ilçesinin eski adı olarak bilinen Davaz adından almıştır. Kale ilçesinin antik çağda ismi Tabea'dır. Aslında Tavas ismi Tabea'dan bir dönüşümdür. [URL 14]

Şekil 147.Tavas Bağlar Mesireliği, [URL 14]

- **Hırka Cami**

Tavas İlçesine bağlı Hırka Mahallesinde yer alan cami Osmanlı Dönemine aittir. Son cemaat yerinin girişinde bulunan ikinci bir kitabede sene 77 yazdığı buna bağlı olarak, Hicri 1077- 1177 veya 1277 (Miladi 1666-1667 / 1763-1764 / 1860-1861) yıllarından birinde yapıldığı düşünülmektedir. Aslına uygun restore edilen cami günümüzde halen kullanılmaktadır. [URL 6]

Şekil 148.Hırka Cami, [URL 6]

- **Hanönü Cami**

Tavas İlçesine bağlı Kızılcabölük Mahallesinde yer alan cami Osmanlı Dönemine aittir. Cami 1697 yılında Köse Mehmet Ağa kızı Ümmi Hanım tarafından, minberi ise 1698 yılında Köse Mehmet Ağa tarafından yaptırılmıştır. 1985 yılında onarım gören yapı 2013 yılında Denizli İl Özel İdaresi tarafından aslına uygun şekilde restore edilmiştir. [URL 6]

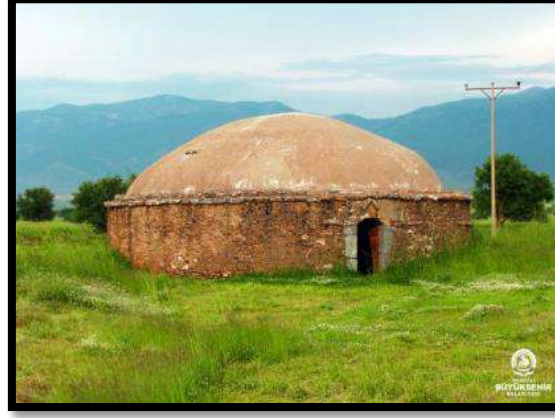
- **Sarı İsmail Sultan Türbesi**

Tavas İlçesine bağlı Tekke Mahallesindeki mezarlık alanı içinde yer alan türbe, Hacı Bektaşî Veli'nin halifesi Sarı İsmail Sultan'a ait olup 1260-1350 yılları arasında Tekke Mahallesinde yaşamıştır. Türbe her yıl Türkiye'nin dört bir yanından çok sayıda ziyaretçiye ev sahipliği yapmaktadır. [URL 6]

Şekil 149.Sarı İsmail Sultan Türbesi, [URL 6]

Tavas İlçesinin genelinde ovalar üzerinde çok sayıda su sarnıcı yer almakla birlikte Gümüş Dere, Çağiran Bölgesi ve ilçe merkezi yakınlarında yoğunluk göstermektedir. Bölgede yer alan sarnıçların çoğunluğunun yapımı 100 yıldan eskiye dayanmaktadır. Sarnıçlar bölgedeki tarlaların sulanması ve çiftçiler ile hayvanların su ihtiyacının karşılanması amacı ile yapılmıştır. Sarnıçların en önemli ortak özelliği ise bir hayırsever tarafından yapılıyor olmasıdır. [URL 6]

Şekil 150.Tarihi Su Sarnıcı, [URL 6]

- **Baharlar Billa Çeşmesi**

Tavas İlçesine bağlı Baharlar Mahallesinde yer alan çeşmenin, kitabeye göre yapım yılı hicri 1247 (miladi 1831-1832) olup Osmanlı Dönemine aittir. Yapılan restorasyon çalışmaları sonucu kullanıma açılmıştır. [URL 6]

Şekil 151.Baharlar Billa Çeşmesi, [URL 6]

- **Apolonia Salbace Antik Kenti**

Tavas İlçe merkezinin 7 kilometre güneybatısındaki oldukça düz bir ova üzerinde yer almaktadır. Bölgeye hâkim bir konumda olması bölgenin en güçlü kentlerinden olmasını sağlamıştır. Antik Kentin batısında Tabea Yolu ile Karia Bölgesine, güneyinde Sebastapolis Yolu ile Lykia Bölgesine ve Tavas Yolu ile Phrygia Bölgesine bağlanmaktadır. Bölgedeki diğer kentlerle sanat, ticaret ve tarım alanlarında hep bir etkileşim içinde olmasında dolayı en

görmekli yıllarını Roma Döneminde yaşamıştır. Fakat İlk yerleşimin bulunan höyük kalıntılarına göre Bronz Çağına kadar uzandığı görülmektedir. [URL 5]

- **Herakleia Salbace Antik Kenti**

Tavas İlçesine bulunan Tavas Ovası üzerinde yer alan antik kent Helenistik Döneme ait olup M. Ö. 3000 veya 2000 yüzyıllarda kurulduğu düşünülmektedir. Tıp alanında oldukça gelişmiş bir kenttir. Bu kentte yetişen doktorlar Roma İmparatorluğunun tamamında ün kazanmıştır. Bugün bile Helen, Roma ve Bizans kültürlerinden izler taşımaktadır. [URL 5]

KALE

İlçe ilk olarak antik Tabas kentinin harabeleri üzerine kurulmuştur. Bu şehir, iki surlu bir kaledir. Kaleden dolayı, Kale Davaz olarak bilinir. Anadolu'da kurulan kent devletlerindendir ve Helenistik dönemden günümüze kadar aralıksız bir yerleşime sahne olmuştur.

Antik dönemde kendi adına altın sikke bastırmıştır. Roma Hamamı ve Osmanlı ait Cevherpaşa Camii, bu zamana kadar gelen eski eserlerdendir. 12.yy. başlarında (1200-1250) Mirza Beyin fethinden sonra, Kale bir Türk yurdu olmuştur. 1950 yılından sonra ise, sadece Kale denilmeye başlanmıştır. Cumhuriyet döneminde 1950'li yıllardan itibaren kent heyelan tehlikesi nedeniyle zamanla terk edilmeye başlanmış ve 3 km kuzeyine şimdiki yerleşim yerine taşınmıştır. Tabea Antik Kenti (Eski Kale) 1985 yılında Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından "Sit Alanı" ilan edilmiştir. [URL 10]

- **Tabea Antik Kenti**

Kale İlçesinin 1 km güneybatısında yer alan antik kent Helenistik Döneme ait olup inşa tarihi net bilinmemektedir. Dönemin önemli ticaret merkezlerinden biridir. 1950 yılında Kale'nin ilçe statüsünü almasıyla kente yapılan yerleşimler durmuştur. [URL 5]

Şekil 152.Tabca Antik Kenti, [URL 5]

- **Cevher Paşa Cami**

Kale İlçesinin eski yerleşim yeri olan Tabca Antik Kenti sınırlarında yer alan caminin Harim kapısının üzerinde yer alan yazı bandında Hicri 1235 (Miladi 1819-1820) yılı okunabilmekte yani 19. Yüzyıl da yapılmış olup Osmanlı Dönemi cami mimarisinin özelliklerini yansıtmaktadır. Yapının orijinali olan düz toprak dam olan çatı, Marsilya kiremidi ile kaplanmış koruma altına alınmıştır. 2006 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edilerek kullanıma açılmıştır. [URL 6]

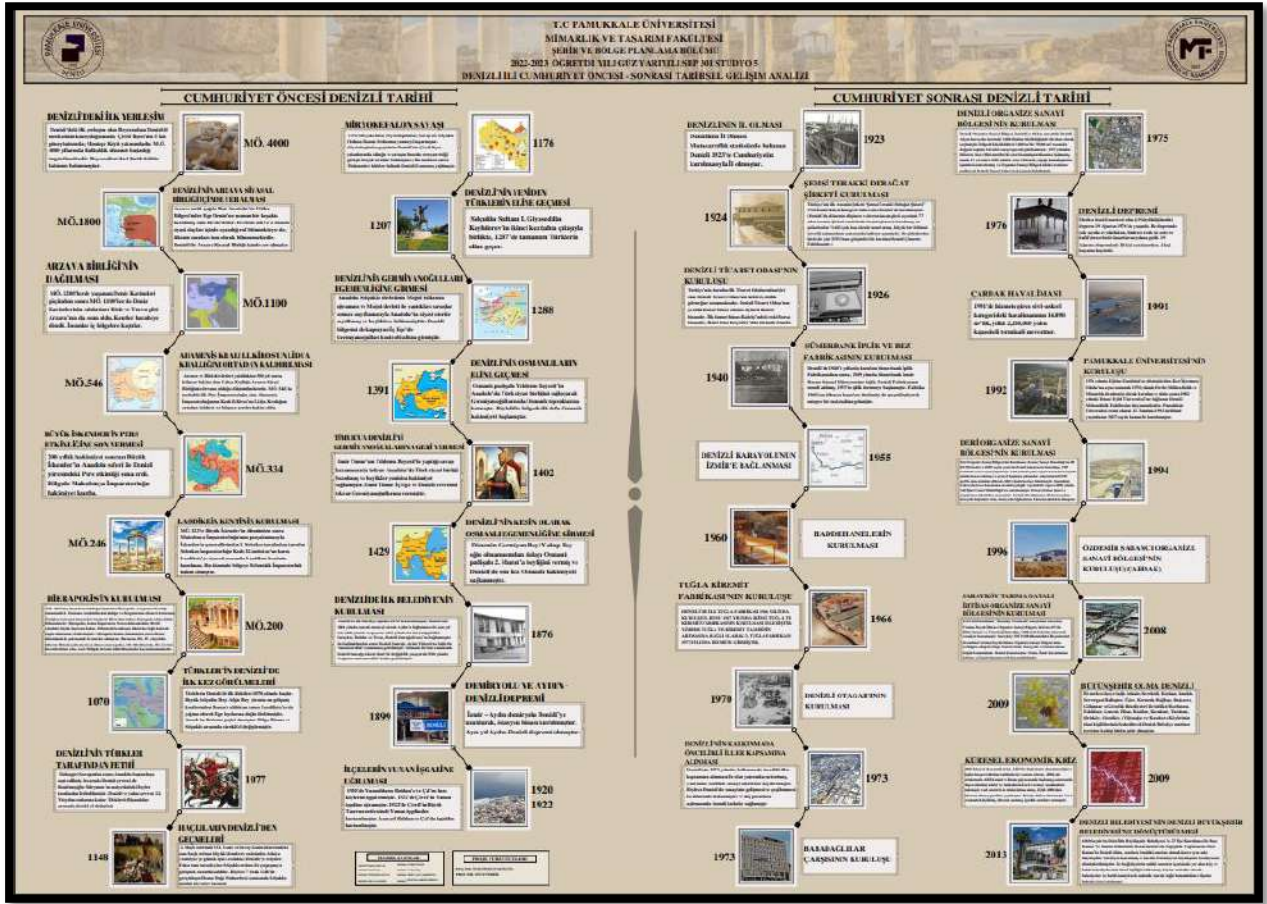

Şekil 153.Cevher Paşa Cami, [URL 6]

10.ANALİZ PAFTALARI

10.1. Denizli İli Cumhuriyet Öncesi-Sonrası Tarihsel Gelişim Analizi

Denizli ilinin Cumhuriyet öncesi ve sonrası tarihsel gelişimi incelendiğinde, bölgenin tarih boyunca farklı kültürler ve medeniyetler tarafından etkilendiği görülmektedir. İlk yerleşimler M.Ö. 3000'lere kadar uzanmaktadır ve bölge antik dönemde Karia ve Frigya uygarlıklarının etkisi altında kalmıştır. Daha sonra bölge, M.Ö. 546 yılında Perslerin, M.Ö. 334 yılında Büyük İskender'in egemenliği altına girmiştir. Büyük İskender'in ölümünden sonra bölge, Selevkos İmparatorluğu'nun, daha sonra da Bergama Krallığı'nın hakimiyeti altına girmiştir. M.S. 133 yılında Roma İmparatorluğu'nun egemenliği altına giren bölge, Bizans İmparatorluğu döneminde önemli bir ticaret merkezi haline gelmiştir. Ancak 1071 Malazgirt Savaşı'nın ardından bölge Türklerin eline geçmiştir. Denizli ilinin sonraki tarihinde ise, Osmanlı İmparatorluğu dönemi önemli bir yere sahiptir. 1429 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun hakimiyeti altına giren bölge, özellikle 19. yüzyılda tekstil üretimi ve ticaretiyle önemli bir ekonomik merkez haline gelmiştir. Cumhuriyet dönemi ile birlikte ise Denizli ilinde modernleşme süreci hızlanmış ve bölge ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan önemli gelişmeler kaydetmiştir. Bugün ise Denizli ilinin doğal güzellikleri, tarihi ve turistik yerleri, termal kaynakları ve tekstil üretimi gibi özellikleriyle Türkiye'nin önemli şehirlerinden biri olarak bilinmektedir.

Şekil 154.Tarihsel Gelişim Süreci Analiz Posteri

Kaynakça: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

10.2. Denizli İli Tarihsel Yerleşim Analizi

Denizli ili tarihsel yerleşim analizi incelendiğinde, bölgede çok sayıda antik yerleşim ve kültür izleri bulunduğu görülmektedir. Bölgedeki en eski yerleşimlerin M.Ö. 3000'lere kadar uzandığı bilinmektedir. Bölge, antik dönemde Frigya ve Karia uygarlıklarının etkisi altında kalmıştır. Denizli il sınırları içinde bulunan Laodikeia antik kenti, antik çağda önemli bir ticaret ve kültür merkeziydi. Ayrıca Hierapolis antik kenti, Roma döneminde önemli bir termal kentti ve günümüzde turistik bir merkez olarak ziyaretçiler tarafından ilgiyle karşılanmaktadır. Bölgede ayrıca, Persler, Büyük İskender ve Roma İmparatorluğu gibi birçok medeniyetin egemenliği altına girmiştir. Bölgenin tarihinde, Bizans İmparatorluğu dönemi önemli bir yere sahiptir. Bu dönemde, bölge önemli bir ticaret merkezi olarak gelişmiştir. 1071 Malazgirt Savaşı'nın ardından bölge, Türklerin egemenliği altına girmiştir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde ise, bölge önemli bir yerleşim ve ekonomik merkez haline gelmiştir. Bugün, Denizli ilinin tarihsel yerleşim izleri hala görülebilmekte ve turistler tarafından ziyaret edilebilmektedir.

Şekil 155. Tarihsel Yerleşim Süreci Analiz Poster

Kaynakça: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

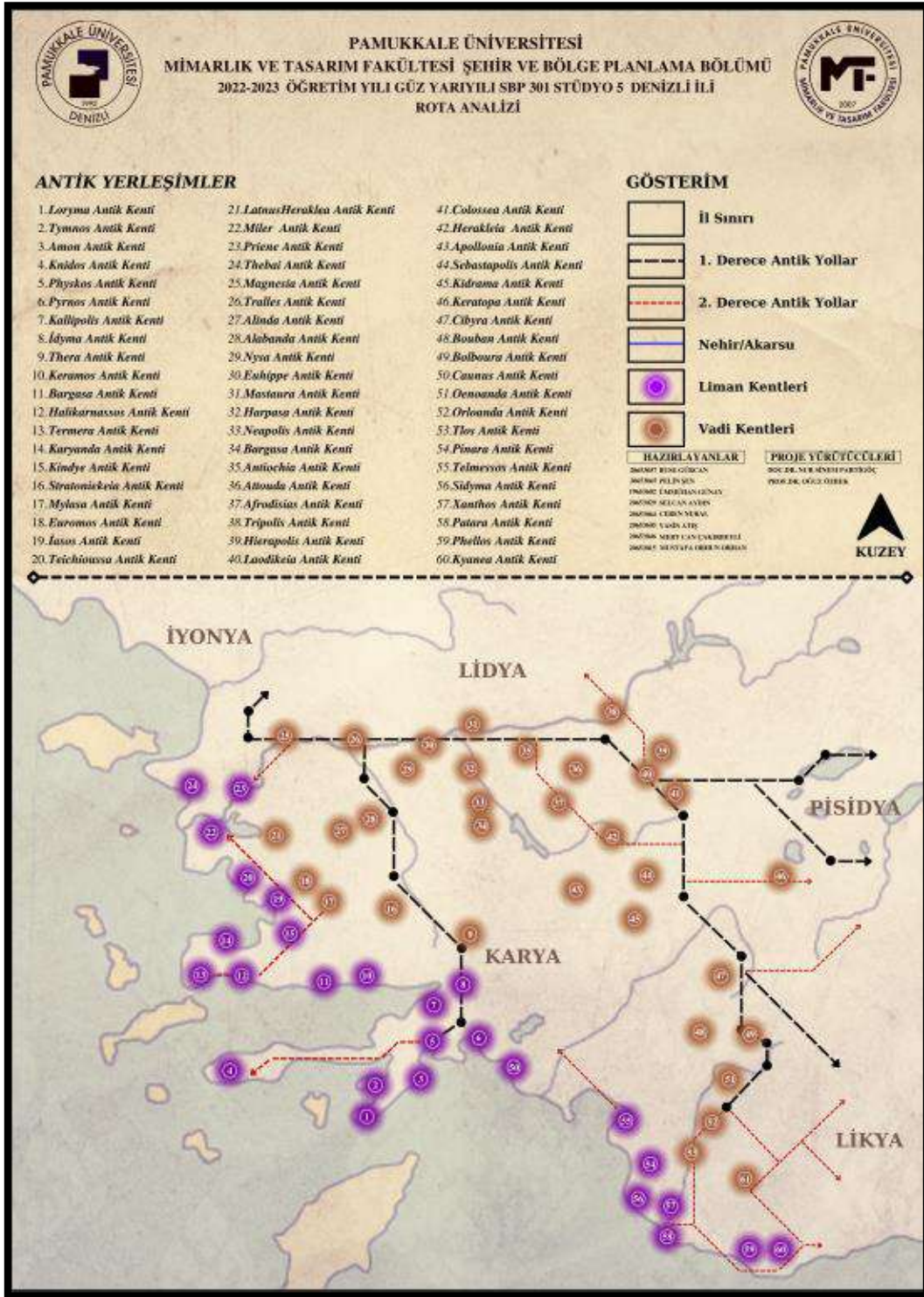
10.3. Denizli İli Tarihi Rota Analizi

Anadolu Yarımadası tarihte birçok uygarlığa ev sahipliği yaptığı gibi coğrafi konumu nedeniyle kıtalar arası ulaşım rotalarında bulunmaktadır. Özellikle Asya kıtasında bulunan ipek ve baharat, Avrupa pazarına ulaşması için en kısa ve maliyetsiz rota Anadolu Yarımadasından geçmektedir.

Denizli İli coğrafi konum olarak Anadolu Yarımadasının güneybatısında kalmaktadır. Konumu gereği kuzeyi güneye, doğuyu batıya bağlayan bir kavşak noktasında bulunmaktadır. İlin güneyinde Likya, batısında Karya ve İyonya liman bölgeleri bulunmaktadır. Yani batı liman şehirlerinden doğuda bulunan vadi kentlerine ulaşmak istenildiğinde veya güney liman şehirlerinden kuzey vadi kentlerine ulaşmak istenildiğine ya da vadi kentlerinden liman şehirlerine ulaşmak istenildiğinde Denizli ili bir kavşak ve geçiş noktası konumundadır.

Antik dönemlerde Denizli İlinde bulunan dini işlevi ön plana çıkan Hierapolis, Leodikeia, ticari faaliyetleri ile öne çıkan Tripolis ve bölgedeki ilk yerleşim yeri olan ve birçok kültür katmanının bulunduğu Beycesultan yerleşimlerinin varlığı bölgeyi ön plana çıkarmıştır.

Asya kıtasını Avrupa kıtasına bağlayan antik ticaret yolu (ipek yolu) üzerinde bulunan kervan saraylardan 11 tanesi Anadolu Yarımadası sınırları içerisindedir. Bu 11 kervansaraydan 2 tanesi (Akhan Kervansarayı ve Çardak Kervansarayı) Denizli İl sınırları içerisindedir. Asya kıtasından gelip Karya bölgesi liman kentlerine ulaşmaya çalışan kervanlar bu hat üzerinden yolculuk yapmaktadır.

Şekil 156.Rota Analiz Poster

Kaynakça: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

10.4. Denizli İli Koruma Ve Sit Alanları Analizi

Denizli ili koruma ve sit alanları analizi, bölgenin tarihi, kültürel ve doğal yapısını koruma açısından oldukça önemlidir. Bu analiz, bölgedeki önemli tarihi yapıların, antik kentlerin ve doğal alanların korunması için gerekli olan önlemleri belirlemeyi amaçlar. Bölgedeki koruma altındaki sit alanları, bölgenin tarihi ve kültürel mirasının korunmasını sağlamakta ve gelecek nesillere aktarılmasını garanti altına almaktadır. Bu sit alanlarının korunması ve sürdürülebilir kullanımı, bölgedeki turizm potansiyelinin artırılması açısından da oldukça önemlidir. Aynı zamanda, bölgedeki doğal koruma alanları, doğal zenginliklerin korunması ve sürdürülebilir kullanımı açısından da son derece önemlidir. Bu koruma alanları, bölgedeki flora ve fauna türlerinin korunması ve biyoçeşitliliğin devam ettirilmesini sağlamaktadır. Korumaya alınacak alanların belirlenmesi, bölgedeki tarihi, kültürel ve doğal yapının önemine göre belirlenmelidir. Aynı zamanda, koruma çalışmaları yapılırken yerel halkın da görüşleri dikkate alınmalıdır. Böylece, bölgedeki koruma çalışmaları hem yerel halkın hem de turistlerin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yapılabilir. Sonuç olarak, Denizli ilindeki koruma ve sit alanları analizi, bölgenin tarihi, kültürel ve doğal yapısının korunmasına katkı sağlayacaktır. Bu koruma çalışmaları, bölgenin turizm potansiyelini artıracak ve ekolojik dengeyi koruyacaktır. Aynı zamanda, bölgenin tarihi ve kültürel kimliğinin korunması, gelecek nesillere aktarılması açısından da oldukça önemlidir.

10.5. Denizli Tarihi Sektörel Uzmanlaşma Analizi

Denizli'nin tarihi sektörel uzmanlaşma analizi yapmak için çeşitli sektörler bakmak gerekir. Tekstil sektörü Denizli'nin en önemli sektörlerinden biridir. Denizli'nin tekstil sektörü, tarihi olarak Osmanlı dönemine kadar uzanır ve halı, kilim ve dokuma üretimiyle öne çıkar. Günümüzde ise, özellikle havlu, bornoz, nevresim takımı, yorgan, battaniye ve ev tekstili ürünleri gibi ürünlerin üretimi Denizli'de yoğunlaşmıştır. Tekstil sektörünün Denizli'de gelişmesi, özellikle son 50 yılda gerçekleşmiştir.

Mermer sektörü de Denizli'nin diğer önemli sektörlerinden biridir. Denizli, Türkiye'nin mermer açısından zengin şehirlerinden biridir ve mermer işleme ve ihracatı da önemli bir ekonomik faaliyettir. Tarihi olarak, mermer işleme sanatı, antik çağlara kadar uzanır ve Denizli'deki antik kentlerden elde edilen kalıntılar bu sanatın ne kadar eski olduğunu gösterir. Günümüzde ise, mermer sektörü hızla gelişmekte ve Denizli'nin ekonomik kalkınmasına önemli katkı sağlamaktadır.

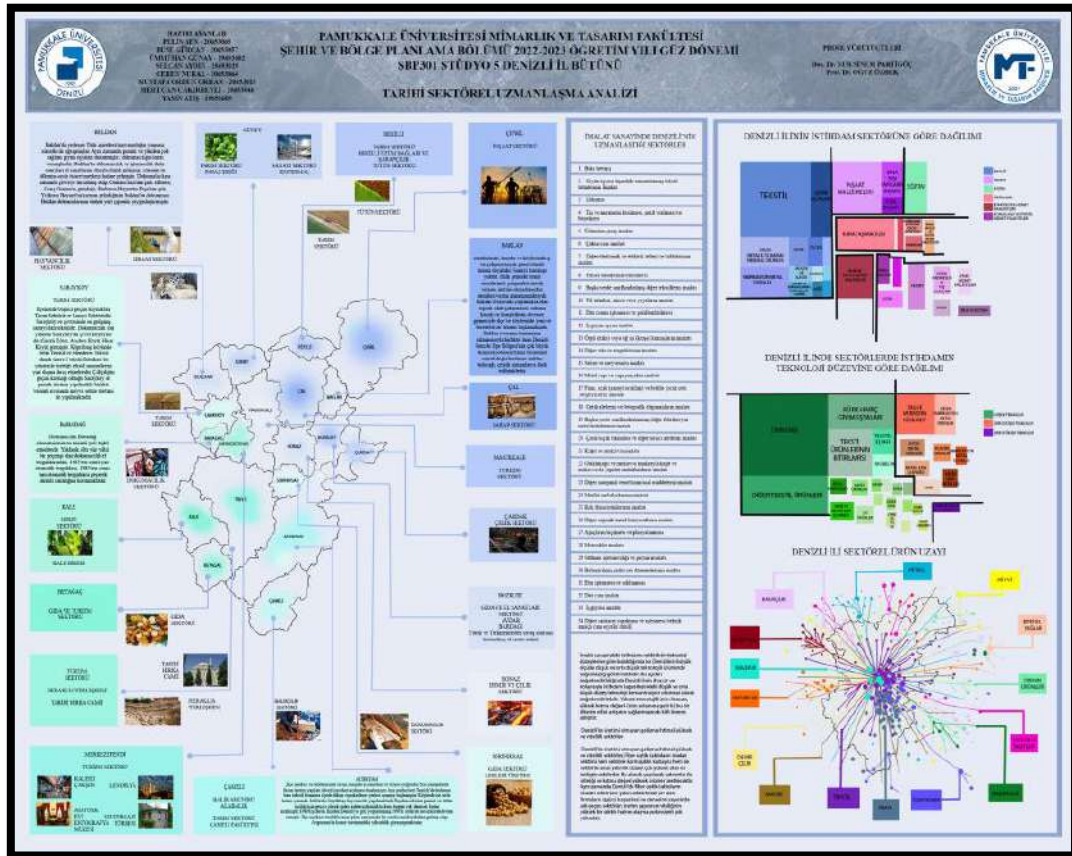
Tarım sektörü de Denizli'nin diğer önemli sektörlerinden biridir. Denizli, tarım alanında üretken bir şehirdir ve özellikle pamuk, buğday, mısır, üzüm, kestane, elma ve armut üretiminde önemli bir konuma sahiptir. Tarihi olarak, tarım Denizli'de antik çağlara kadar uzanır ve şehirdeki antik kentlerde tarımın izlerine rastlamak mümkündür. Günümüzde ise, tarım sektörü modernize edilerek geliştirilmekte ve Denizli'nin ekonomik kalkınmasına önemli katkı sağlamaktadır. Sonuç olarak, Denizli'nin tarihi sektörel uzmanlaşması çeşitli sektörleri içermektedir. Tekstil, mermer ve tarım gibi sektörler tarihi olarak Denizli'de önemli bir yere sahiptir ve günümüzde de şehrin ekonomik kalkınmasına önemli katkılar sağlamaktadır.

Denizli'nin coğrafi konumu da sektörel uzmanlaşmasını etkilemiştir. Şehir, Ege Bölgesi'nin iç kesimlerinde yer almaktadır ve iklimi, tarım sektörünün gelişmesine olanak sağlamaktadır. Ayrıca, çevredeki dağlardan gelen sular, tekstil sektöründe kullanılan pamuk ve diğer hammadde üretimi için önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Denizli'nin mermer yatakları da şehrin ekonomik yapısını etkilemiş ve mermer işleme sektörünün gelişmesine olanak sağlamıştır. Tarihi boyunca farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış olan Denizli'nin kültürel mirası da sektörel uzmanlaşmasını etkilemiştir. Örneğin, antik dönemde yapılmış olan tiyatrolar, sarnıçlar ve hamamlar turizm sektörünün gelişmesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca,

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

Osmanlı döneminden kalma tarihi evler, camiler ve medreseler de şehrin turizm potansiyelini artırmaktadır.

Denizli'nin sektörel uzmanlaşmasının gelişimi tarihsel olarak farklı evrelerden geçmiştir. Örneğin, tekstil sektörü özellikle son 50 yılda gelişmiştir. Mermer sektörü ise daha eski bir geçmişe sahip olmasına rağmen, son yıllarda modern teknolojilerin kullanımıyla birlikte hızla gelişmiştir. Tarım sektörü ise tarihsel olarak önemli bir konuma sahip olsa da günümüzde modern teknolojilerin kullanımıyla birlikte daha verimli hale getirilerek geliştirilmektedir. Sonuç olarak, Denizli'nin tarihi sektörel uzmanlaşması şehrin farklı sektörlerindeki zenginliği göstermektedir. Şehirdeki coğrafi konum, kültürel miras ve tarihi geçmiş, sektörel uzmanlaşmanın gelişimine katkı sağlamıştır. Günümüzde ise, Denizli'nin sektörel uzmanlaşması, şehrin ekonomik kalkınmasına önemli katkılar sağlamaktadır.

Şekil 158. Tarihsel Sektörel Uzmanlaşma Analiz Poster

Kaynakça: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

10.6. Denizli İli Kırılma Noktaları Ve Tarihsel Makroform Analizi

Denizli ilinin tarihinde, afetler ve savaşlar gibi önemli olaylar, kırılma noktaları olarak görülebilir. Örneğin, şehirdeki en önemli kırılma noktalardan biri, 1899 Aydın-Denizli yılında meydana gelen ve büyük hasara neden olan depremdir. Bu afet, Denizli'nin altyapısında büyük hasarlar oluşturmuş ve şehrin yeniden yapılanması gerekmektedir.

Diğer bir kırılma noktası ise, 1980'lerdeki ekonomik krizdir. Bu dönemde, Türkiye'deki diğer birçok il gibi Denizli de ekonomik sıkıntılar yaşamış ve endüstriyel üretim sektöründe düşüşler yaşanmıştır. Bu dönemden sonra, Denizli'de turizm sektörü öne çıkmış ve ekonomik kalkınmada önemli bir rol oynamıştır.

Sosyo-kültürel açıdan bakıldığında, Denizli'nin tarihindeki önemli olaylardan biri, Kurtuluş Savaşı'dır. Şehir, savaş sırasında birçok kez işgal edilmiş ve savaşın sonunda Türkiye'nin bağımsızlığına kavuşmasında önemli bir rol oynamıştır. Ayrıca, Denizli'nin tarihi dokusu da şehrin sosyo-kültürel yapısını etkilemektedir. Özellikle, antik dönemde yapılmış olan tiyatrolar, sarnıçlar ve hamamlar turizm sektörüne katkı sağlamaktadır.

Denizli'nin planlama süreci de şehrin tarihinde önemli bir konudur. Özellikle son yıllarda, kent planlama ve yönetimi konularında önemli adımlar atılmıştır. Şehir, son yıllarda büyük ölçekli projelerle altyapı ve ulaşım sorunlarını çözmeye çalışmaktadır. Örneğin, Denizli-Aydın otoyolu ve Denizli-Çardak Havaalanı gibi projeler, şehrin ekonomik kalkınmasına önemli katkılar sağlamıştır.

Endüstriyel üretim konusunda ise, Denizli'nin tarihinde tekstil sektörü öne çıkmaktadır. Ancak son yıllarda, turizm ve mermer sektörü gibi diğer sektörler de önem kazanmıştır. Şehirdeki endüstriyel üretim, ekonomik kalkınma ve istihdam yaratma konularında önemli bir rol oynamaktadır.

Sonuç olarak, Denizli'nin tarihinde afetler, savaşlar, altyapı, sosyo-kültürel, planlama süreci ve endüstriyel üretim gibi birçok konu önemli bir rol oynamıştır. Bu konuların hepsi, şehrin bugünkü durumunu şekillendirmiştir. Afetler ve savaşlar gibi olaylar, şehrin altyapısının geliştirilmesi için bir fırsat yaratmış ve planlama sürecinin önemini arttırmıştır. Sosyo-kültürel konular, şehrin kimliğini ve turizm potansiyelini oluşturmuştur. Planlama süreci,

şehirdeki altyapı ve ulaşım sorunlarını çözmeye yönelik projelerle şehrin geleceğine yön vermektedir. Endüstriyel üretim ise, şehrin ekonomik kalkınması ve istihdam yaratması açısından önemlidir.

Denizli'nin tarihsel makroform analizi, şehrin tarihindeki önemli olayları, sosyo-kültürel yapıyı, altyapı ve endüstriyel üretim sektörlerini ele alarak, şehrin bugünkü durumunu anlamamızı sağlar. Bu analiz, şehrin geleceği için planlama yaparken, tarihi mirasın korunması ve turizm potansiyelinin artırılması gibi konuların da göz önünde bulundurulmasını sağlar.

Şekil 159. Kırılma Noktası Analiz Poster

Kaynakça: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

10.7. Denizli İli Tarihsel Gelişim Süreci Analizi

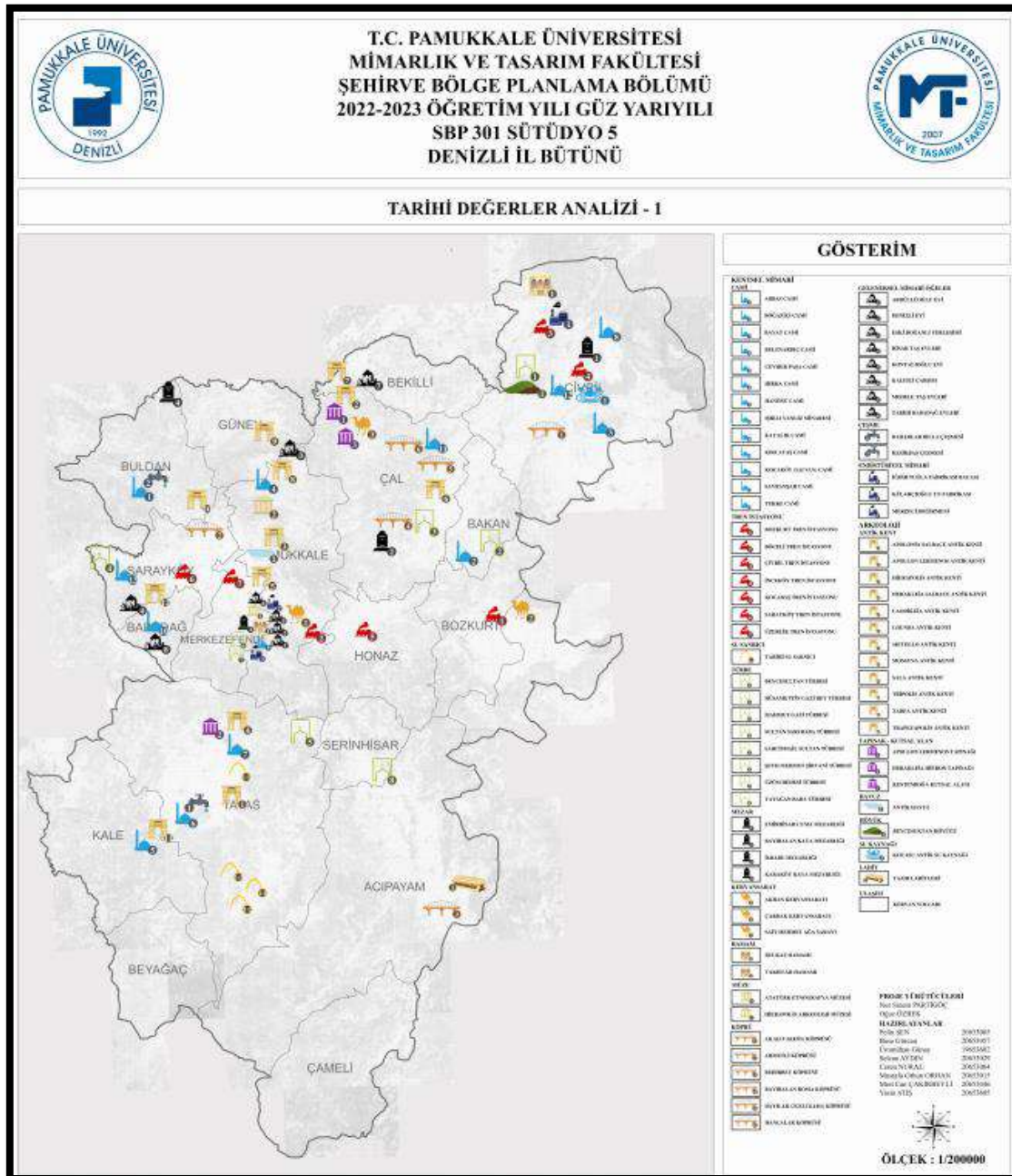
Denizli'nin tarihsel gelişim süreci, çeşitli afetler ve savaşlarla, sosyo-kültürel yapıyla ve endüstriyel üretim ile şekillenmiştir. Antik çağlardan beri birçok uygarlığa ev sahipliği yapan Denizli, tarihi boyunca depremler, sel felaketleri ve yangınlar gibi afetlerle karşılaşmıştır. Bu afetler, şehrin altyapısının geliştirilmesi için bir fırsat yaratmış ve şehrin daha sağlam ve dayanıklı bir yapıya kavuşmasını sağlamıştır. Savaşlar da Denizli'nin tarihsel gelişim sürecinde etkili olmuştur. Osmanlı döneminde, Denizli birçok kez savaşların ortasında kalmıştır. Bu savaşlar, şehrin nüfusunu azaltmış, ticaretin durmasına ve endüstriyel üretimin gerilemesine neden olmuştur.

Endüstriyel üretim ise, Denizli'nin son yüzyılda hızlı bir kalkınma süreci yaşamasına neden olan önemli bir faktördür. Denizli, Türkiye'nin önde gelen tekstil üretim merkezlerinden biridir. Pamuk üretimi ve tekstil sektörü, şehirdeki endüstriyel üretimin temelini oluşturmuştur. Bu sektörler, Denizli'nin ekonomik ve sosyal yapısını şekillendirmiş ve şehrin nüfusunu artırmıştır.

Sosyo-kültürel konular da Denizli'nin tarihsel gelişim sürecinde önemli bir rol oynamıştır. Şehir, antik çağlardan beri farklı uygarlıklara ev sahipliği yapmış ve kültürel bir çeşitlilik oluşmuştur. Bu çeşitlilik, şehirdeki sosyal ve kültürel yapıyı zenginleştirmiştir. Aynı zamanda, turizm potansiyelini de artırmıştır.

Sonuç olarak, Denizli'nin tarihsel gelişim süreci, afetler, savaşlar, endüstriyel üretim ve sosyo-kültürel konularla ilişkilendirilerek anlaşılabilir. Bu faktörler, şehrin bugünkü durumunu etkileyen önemli unsurlardır ve gelecekteki planlama süreçlerinde de göz önünde bulundurulmalıdır.

10.8. Denizli İli Tarihi Değerler Analizi 1

Şekil 161.Tarihi Değerler Analiz Paftası 1

Kaynakça: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

10.9. Denizli İli Tarihi Değerler Analizi 2

Denizli ili, zengin tarihi ve kültürel mirası ile öne çıkan bir ilimizdir. Antik çağlardan itibaren birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış olan Denizli, bu nedenle çok sayıda tarihi eser ve doğal güzelliklere sahiptir. Denizli ilinin tarihi yapıları arasında antik kentler, kaleler, camiler, kiliseler, hamamlar ve köprüler yer almaktadır.

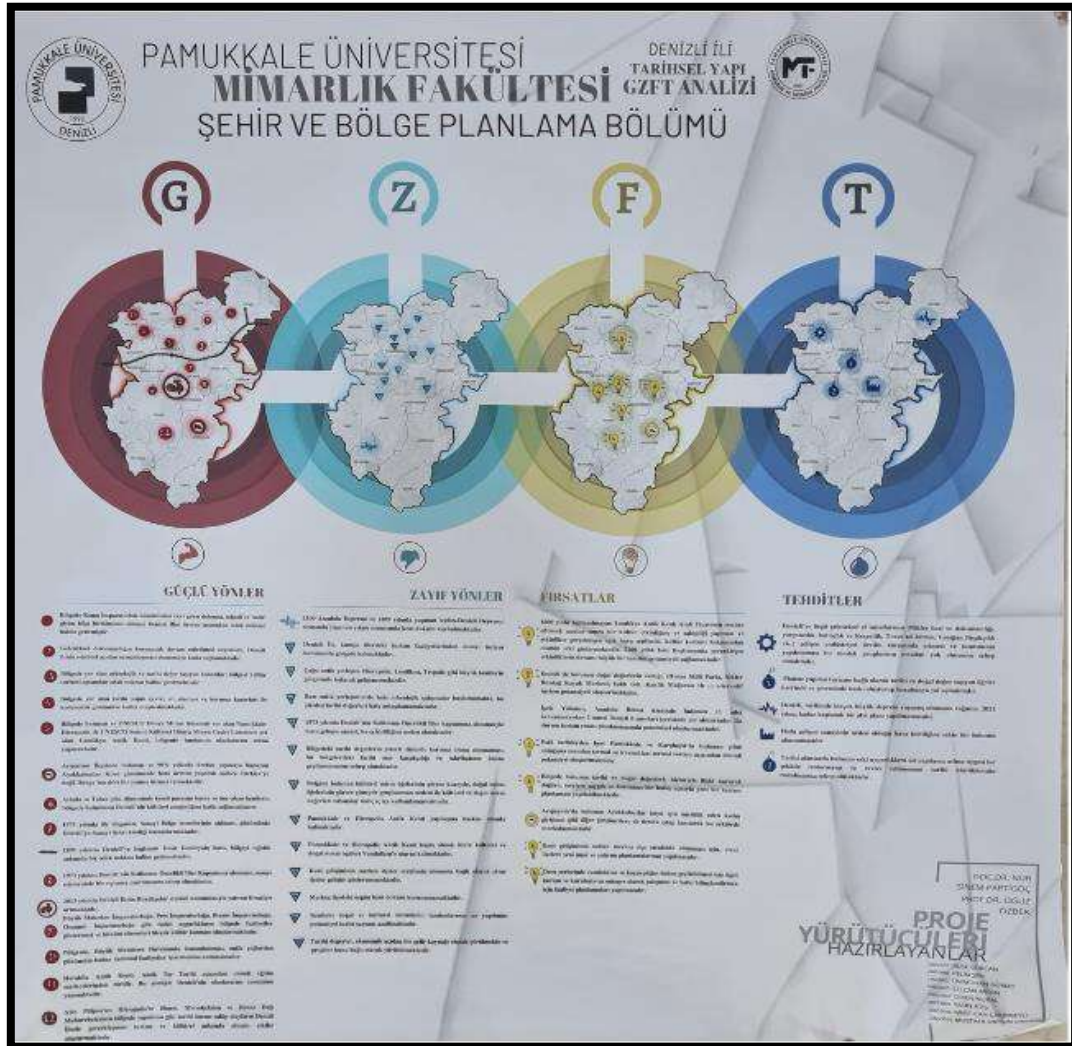
Hierapolis Antik Kenti, Laodikya Antik Kenti, Tripolis Antik Kenti, Laodikya Stadyumu, Laodikya Sinagogu gibi antik kentler ve yapılar, ilimizin tarihine tanıklık etmiştir. Ayrıca, Denizli ilindeki tarihi hamamlar da önemli yapılar arasındadır. İncilipınar Hamamı, Sarayköy Tarihi Hamamı, Acıpayam Köprüsü, Karahayıt Kaplıcalar, Tarihi Hamamı gibi hamamlar, Osmanlı döneminde yapılmış olup günümüzde hala kullanılmaktadır. Denizli ilinin tarihi yapıları arasında camiler ve kiliseler de bulunmaktadır. Denizli Ulu Camii, Babadağlılar Camii, Akköy Hacı Ali Camii, Yeşilova Hacı Ahmet Camii gibi camiler, Osmanlı döneminden kalma önemli yapılar arasındadır. Kiliseler arasında ise, Buldan Ayazman Kilisesi, Kale Cami olarak kullanılan Aydınlar Kilisesi ve Tavas Ulu Cami olarak kullanılan Aydınlar Kilisesi sayılabilir. Denizli ili, tarihi yapıları ve kültürel mirası ile zengin bir ilimizdir. İl genelinde yer alan tarihi yapılar, çeşitli dönemlerde farklı uygarlıkların etkisi altında kalmış ve farklı mimari tarzları yansıtmaktadır. Denizli ilinin tarihi ve kültürel değerleri, bölgenin turizm potansiyelini de artırmaktadır. Yerli ve yabancı turistler, Denizli ilindeki tarihi ve doğal güzellikleri görmek için ziyaretlerde bulunmaktadır. Bu nedenle, Denizli'nin tarihi ve kültürel mirasının korunması, gelecek nesillere aktarılması ve turizm faaliyetleri ile ekonomiye katkı sağlaması önemlidir. Ancak, tarihi ve kültürel değerlerin korunması konusunda bazı sorunlar da bulunmaktadır. Özellikle, kentsel dönüşüm projeleri, tarihi yapıların yıkılmasına veya önemli özelliklerinin kaybedilmesine neden olabilmektedir. Bu nedenle, tarihi ve kültürel değerlerin korunması ve gelecek nesillere aktarılması konusunda daha fazla çaba sarf edilmesi gerekmektedir. Sonuç olarak, Denizli ilinin zengin tarihi ve kültürel mirası, bölgenin turizm potansiyelini artırmakta ve ekonomiye katkı sağlamaktadır. Ancak, bu değerlerin korunması ve gelecek nesillere aktarılması konusunda daha fazla çaba gösterilmesi gerekmektedir.

Şekil 162.Tarihi Değerler Analiz Posteri 2

Kaynakça: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

10.10. Denizli İli Tarihsel Yapı Gzft Analizi

Şekil 163.GZFT Analizi Posterii

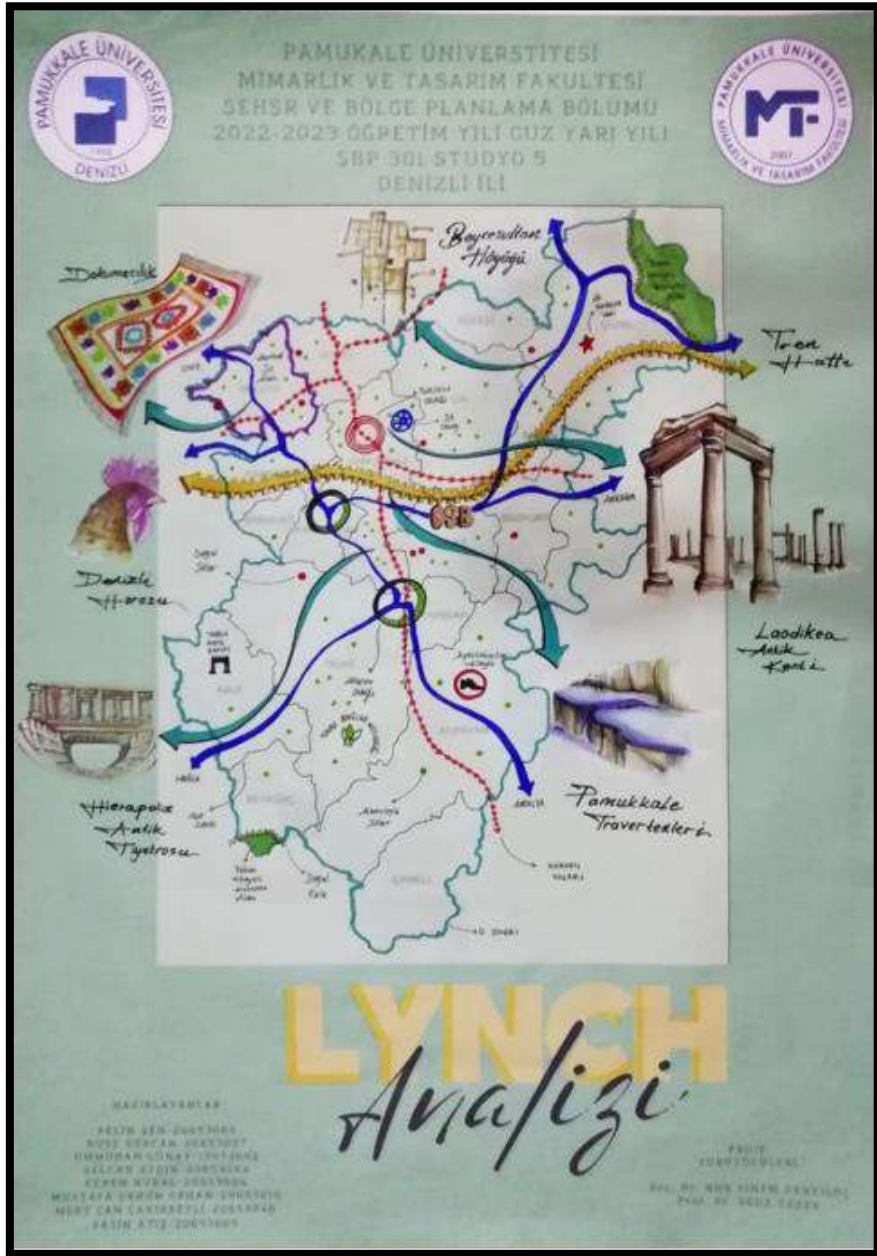
Kaynakça: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

10.11. Denizli İli Tarihsel Yapı Lynch Analizi

2022-2023 gz yarıyılı SBP 301 Stüdyo 5 dersi kapsamında yapılmış olan analiz ve raporlar sonucunda, Denizli ilinin tarihsel yapısı elde edilen veriler doğrultusunda sentezlenerek Lynch analizine aktarımı sağlanmıştır.

Oluşturulan analizde; ulaşım aksları, bölgeler, sit alanları, odaklar, eşikler ve landmark lara yer verilmiştir. Ulaşım akslarından şehirler arası anayolların konumları ve yönleri belirtilmiştir. Tren hattı işlenerek tren güzergahı aktarılmıştır. Tarihsel süreçte yoğun olarak kullanımı sağlanan Kervan yolları belirtilerek aks olarak aktarılmıştır. Denizli ilindeki koruma altında bulunan doğal ve yapay alanlar bölgelere ayrılmış ve noktasal olarak gösterilmiştir. Denizli ilinin simgesi haline gelmiş olan Pamukkale travertenleri, Leodikya antik kenti, Hierapolis antik tiyatrosu ve Beycesultan höyüğü resmedilerek Lync analizine aktarımları sağlanmıştır. Denizli ilinin gelişim yönünün tarihsel süreci incelenerek günümüzde Pamukkale ve Merkezefendi ilçelerinden sonra Honaz ve evre illere doğru geliştiği gözlemlenmiştir. Baskı ve eğilimlerinin yönleri oklar halinde aktarılmıştır. Acıpayam ilçesinde bulunan ve tarih boyunca özgün dokusunu koruyarak sürdürülebilirliği sağlanan Ayakkabıcılar Köyü analize aktarılmıştır. Dokumacılık sektörünün yoğun olarak günümüze kadar yarı otomatik makinalarla devam ettirildiği ilçeler incelenerek analizde yer verilmiştir. Yapılan analiz çalışmasında turizm odak noktası olarak Pamukkale ilçesi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sanayinin gelişmiş olduğu Honaz ilçesindeki OSB (organize sanayi bölgesi) lerin gösterimi landmark olarak aktarılmıştır. ivril ilçesinde bulunan İlk yerleşim yeri landmark ile gösterilmiştir.

Analizde Denizli ilinin tarihsel ve fiziki dokusu işlenerek görsel bir şema oluşturulmuştur. Oluşturulan şematik gösterimde Denizli ilinin ne çıkan fiziki özellikleri sade ve bütüncül birşekilde öz bilgi olarak aktarılmıştır. Yapılan analiz çalışmasında; Denizli ilinin tarihsel yapısının günümüz ile ilişkisi ve gelişim sürecinin karşılaştırılması hedeflenmiştir.

Şekil 164.LYNCH Analizi Posterı

Kaynakça: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

11. GZFT ANALİZ TABLOSU

GÜÇLÜ
Bölgede Roma İmparatorluk döneminden beri gelen dokuma, tekstil ve hazır giyim bilgi birikiminin olması; Denizli İlini üretim açısından odak noktası haline getirmiştir.
Geleneksel dokumacılığın korunarak devam ettirilmesi sayesinde, Denizli ilinin sektörel açıdan uzmanlaşması ekonomiye katkı sağlamaktadır.
Bölgede yer alan arkeolojik ve tarihi değer taşıyan kalıntılar; bölgeyi kültür turizmi açısından odak noktası haline getirmektedir.
Bölgede yer alan tarihi yapıları çevre; sit alanları ve koruma kararları ile korunarak günümüze kadar ulaştırılmaktadır.
Bölgede bulunan ve UNESCO Dünya Mirası listesinde yer alan Pamukkale-Hierapolis ile UNESCO Somut Kültürel Dünya Mirası Geçici Listesinde yer alan Laodikya Antik Kenti, bölgenin tanıtımını uluslararası arena yapmaktadır.
Acıpayam İlçesinde bulunan ve 90'lı yıllarda üretim yapmaya başlayan Ayakkabıcılar Köyü günümüzde hala üretim yaparak sadece Türkiye'ye değil Dünya'nın dört bir yanına hizmet vermektedir.
Attuda ve Tabea gibi, döneminde kendi parasını basan ve öne çıkan kentlerin bölgede bulunması Denizli'nin kültürel zenginliğine katkı sağlamaktadır.
1975 yılında ilk Organize Sanayi Bölge temellerinin atılması, günümüzde Denizli'ye Sanayi Şehri kimliği kazandırmaktadır.
1899 yılında Denizli'ye bağlanan İzmir Demiryolu hattı, bölgeyi lojistik anlamda bir odak noktası haline getirmektedir.
1973 yılında Denizli'nin Kalkınma Öncelikli İller Kapsamına alınması, sanayi sektöründe bir sıçrama yaşanmasına sebep olmaktadır.

2013 yılında Denizli İlinin Büyükşehir statüsü kazanmasıyla yatırım fırsatları artmaktadır.
Büyük Makedon İmparatorluğu, Pers İmparatorluğu, Bizans İmparatorluğu, Osmanlı İmparatorluğu gibi farklı uygarlıkların bölgede faaliyetler göstermesi ve hüküm sürmeleri birçok kültür katmanı oluşturmaktadır.
Büyük Makedon İmparatorluğu, Pers İmparatorluğu, Bizans İmparatorluğu, Osmanlı İmparatorluğu gibi farklı uygarlıkların bölgede faaliyetler göstermesi ve hüküm sürmeleri birçok kültür katmanı oluşturmaktadır.
Heraklia Antik Kenti, Antik Tıp Tarihi açısından önemli eğitim merkezlerinden biridir. Bu yönüyle Denizli'nin uluslararası tanıtımını yapmaktadır.
Aziz Pilipus'un Hierapolis'te ölmesi, Miryokefalon ve Honaz Dağı Muharebelerinin bölgede yapılması gibi tarihi öneme sahip olayların Denizli İlinde gerçekleşmesi turizm ve kültürel anlamda olumlu etkiler oluşturmaktadır.

ZAYIF
1100 Anadolu Depremi ile 1899 yılında yaşanan Aydın-Denizli Depremi sırasında yaşanan yıkım sonucunda kent dokusu kaybolmaktadır.
Denizli İli, komşu illerdeki turizm faaliyetlerinden dolayı turizm konusunda gölgede kalmaktadır.
Çoğu antik yerleşim Hierapolis, Leodikya, Tripolis gibi büyük kentlerin gölgesinde kalarak gelişmemektedir.
Bazı antik yerleşimlerde hala arkeolojik çalışmalar başlanamakta, bu yüzden tarihi değerleri hala anlaşılamamaktadır.
1973 yılında Denizli'nin Kalkınma Öncelikli İller kapsamına alınmasıyla hızla gelişen sanayi, hava kirliliğine neden olmaktadır.
Bölgedeki tarihi değerlerin yeterli düzeyde koruma altına alınmaması, bu bölgelerdeki tarihi eser kaçakçılığı ve tahribatının önüne geçilememesine sebep olmaktadır.

Bölgede bulunan kültürel miras öğelerinin görece kuzeyde, doğal miras öğelerinin görece güneyde gruplanması nedeni ile kültürel ve doğal miras değerleri istisnalar hariç iç içe kullanılamamaktadır.
Pamukkale ve Hierapolis Antik Kenti yapılaşma baskısı altında kalmaktadır
Pamukkale ve Hierapolis Antik Kenti başta olmak üzere kültürel ve doğal miras öğeleri Vandalizm'e maruz kalmaktadır.
Kent gelişiminin merkez ilçeler etrafında olmasına bağlı olarak civar ilçeler gelişim gösterememektedir.
Merkez ilçedeki özgün kent dokusu korunamamaktadır.
Kentteki doğal ve kültürel mirasların tanıtımlarının az yapılması potansiyel turist sayısını azaltmaktadır.
Tarihi değerler, ekonomik açıdan bir gelir kaynağı olarak görülmekte ve projeler buna bağlı olarak yürütülmektedir.

FIRSAT
1600 yıldır kullanılmayan Leodikya Antik Kenti Amfi Tiyatrosu restore edilerek asırlar sonra bir kültür etkinliğine ev sahipliği yapması ve etkinlikte gerçekleşen açık hava senfonisi, kültür turizmi bakımından olumlu etki göstermektedir. 2200 yıllık batı tiyatrosunda gerçekleşen etkinliklerin devamı büyük bir tanıtım potansiyeli sağlamaktadır.
Denizli'de bulunan doğal değerlerin varlığı, (Honaz Milli Parkı, Nikfer Bozdağ Kayak Merkezi, Işıklı Göl, Kaklık Mağarası vb) alternatif turizm potansiyeli oluşturmaktadır.
İpek Yolunun, Anadolu Rotası üzerinde bulunan 11 adet kervansaraydan 2 tanesi Denizli il sınırları içerisinde yer almaktadır. Bu durum turizm rotası planlanmasında potansiyel oluşturmaktadır.
Eski tarihlerden beri Pamukkale ve Karahayit'ta bulunan şifalı olduğuna inanılan termal su kaynakları termal turizm açısından önemli potansiyel oluşturmaktadır.

Bölgede bulunan tarihi ve doğal değerleri; birbiriyle ilişki kurarak doğaya, eserlere saygılı ve korumacı bir bakış açısıyla yeni bir turizm planlaması yapılabilmektedir.
Acıpayam'da bulunan Ayakkabıcılar köyü için öncülük eden kadın girişimci gibi diğer girişimcilere de destek çıkıp tanıtarak bu sektörde markalaşmaktadır.
Kent gelişiminin sadece merkez ilçe etrafında olmaması için, civar ilçelere yeni imar ve yatırım planlamalarının yapılmasıdır.
Ören yerlerinde vandalizme ve kaçakçılığın önüne geçilebilmesi için ilgili kurum ve kuruluşların entegre olarak çalışması ve halkı bilinçlendirmek için faaliyet planlamaları yapılmasıdır.

TEHTİT
Denizli'ye özgü geleneksel el sanatlarının (Nikfer bezi ve dokumacılığı, yorgancılık, hallaçlık ve Keçecilik, Tavas tel kırma, Yatağan Bıçakçılık vb..) gelişen endüstriyel üretim karşısında erimesi ve tanıtımının yapılmaması bu meslek gruplarının ortadan yok olmasına sebep olmaktadır.
Plansız yapılan turizme bağlı olarak tarihi ve doğal değer taşıyan öğeler üzerinde ve çevresinde baskı oluşturup bozulmaya yol açmaktadır.
Plansız yapılan turizme bağlı olarak tarihi ve doğal değer taşıyan öğeler üzerinde ve çevresinde baskı oluşturup bozulmaya yol açmaktadır.
Hızla gelişen sanayinin neden olduğu hava kirliliğine etkin bir önlemin alınmamasıdır.
Tarihi alanlarda bulunan eski uygarlıklara ait yapıların aslına uygun bir şekilde restorasyon ve revize edilmemesi tarihi kimliklerinin bozulmasına sebep olmaktadır.

BÖLÜM İKİ

MEKANSAL YAPI

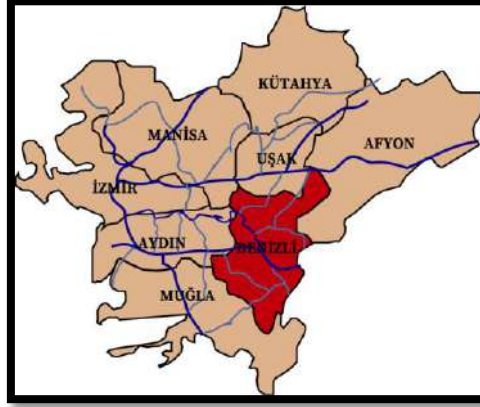
1. COĞRAFİ KONUM

Ege ve Akdeniz Bölgeleri arasında bir geçit durumundadır. Ege ve Akdeniz bölgelerinde toprağı olan ilin yüzölçümü 11,868 kilometrekare, rakımı 428 metredir. 28° 30' – 29° 30' doğu meridyenleri ile 37° 12' – 38°12' kuzey paralelleri arasında yer alır. Doğuda Afyonkarahisar, Burdur ve Isparta, kuzeyde Uşak, güneyde Muğla, batıda Aydın ve Manisa illeri ile komşudur. Denizli, Türkiye'nin yaklaşık %1,5'ini ve Ege Bölgesinin %18,5'ini oluşturmaktadır. Nüfus bakımından Denizli Ege Bölgesi'nin 4. büyük ilidir [URL 1].

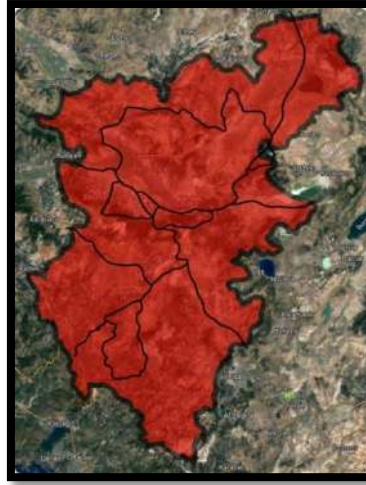
Şekil 165.Çalışma Alanı Türkiye Üzerindeki Konumu [URL 1]

Denizli İli, Ege Bölgesinin nüfus olarak 4. en büyük ilidir, TR32 Düzey 2 Bölgesinde Aydın ve Muğla İlleri birlikte yer almaktadır. Denizli, gelişmişlik sıralaması bakımından 81 il içerisinde 10. sırada, Ege Bölgesi içerisinde ise 3.sırada bulunmaktadır [URL 1]. Ülke genelinde Gayri Safi Yurtiçi Hasıla sıralamasında ise 20.sırada yer almaktadır.

Şekil 166.Çalışma Alanın Ege Bölgesi Üzerindeki Konumu [URL 2]

Çalışma alanı olan Denizli ilinin yüzölçümü 12.134 km²'dir. İlin 19 ilçesi ve 624 mahallesi bulunmaktadır. Denizli'nin nüfusu 1.051.056 kişidir. En fazla nüfusa sahip ilçesi 347.621 kişi ile Pamukkale ilçesidir. En büyük yüzölçümüne sahip ilçesi ise 1.628 km² ile Acıpayam ilçesidir [URL 1].

Şekil 167.Çalışma Alanı Sınırları

1.1. Coğrafi Yapısı

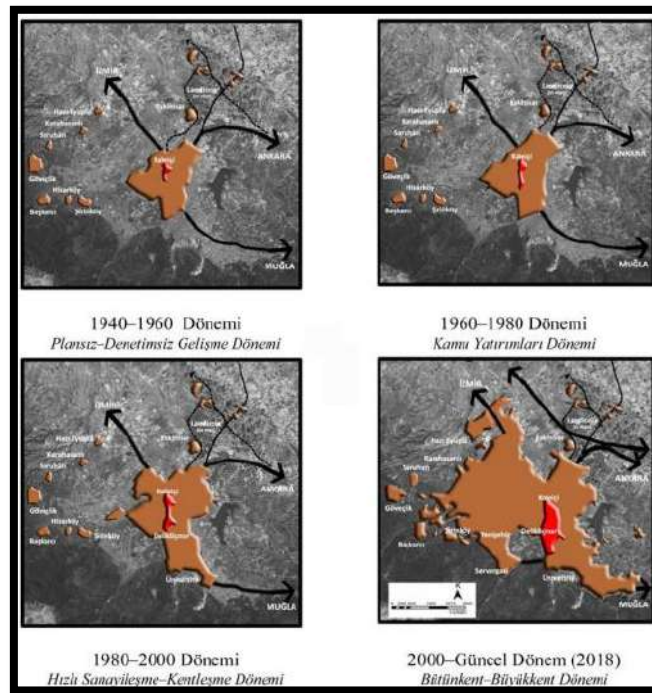
Denizli ilinin batı uç noktası; Buldan ilçesi Alandız Koyu, Manisa – Sarıgöl sınırında Tezek tepe), doğu uç noktası; Çivril ilçesi Gümüşsu – Gökgöl Koyu Dinar sınırında Efekli Tepe, , güney uç noktası; Çameli – Muğla sınırında Karabayır Koyu, Kuzey uç noktası; Çivril Çapak Koyu, Afyon sınırında Avgan Damları mezarlığı'dır. İlin güney kısmı Akdeniz , kuzey

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

kısmı Ege bölgesine dahildir. Kıyı kesimlerinden iç bölgelere geçit yerinde olduğundan, kuzey kısımda az da olsa iç bölgelerin iklimi hissedilir. Sıcaklık olarak Ege Bölgesi ikliminden biraz düşük farklılıklar görülebilir. Denizli'de dağlar genel olarak denize doğru dik olduğundan, denizden gelen rüzgarlara açık bulunmaktadır. İlde yıllık sıcaklık ortalaması 15,8 °C'dir. Kışlar ılık ve yağışlı geçmektedir [URL3].

Maki Denizli'nin bitki örtüsüdür. Maki küçük çalılara denir. Denizli'nin %59'u ormanlarla kaplıdır. Çayır ve meralar %10, ekili ve dikili arazi %43'tir. Ekime müsait olmayan kısmı sadece %1'dir. Orman ağaçları ile Akdeniz iklimine bağlı has makiler İlin bitki örtüsünü meydana getirir. Ormanlarda karaçam, kızılçam, sedir, ardıç, meşe, kestane, çınar, dişbudak, kızılğaç (Boya ağacı), günlük gibi ağaç türleri bulunur. Ormanların başladığı sınırların altında kalan dağ eteklerindeki geniş alanlar çalılık ve fundalıklarla kaplıdır [URL3].

1.2 Denizli'nin Yıllara Göre Kentsel Gelişim Aşamaları

Şekil 168. Denizli'nin Yıllara Göre Kentsel Gelişimi

Denizli kent makroformu 1960-2020 zaman içerisinde önemli ölçüde değişiklik göstermektedir. 1960 sürecinde kent makroformunun ulaşım odağı (İstasyon Bölgesi), sosyo-ekonomik odak (Bayramyeri Bölgesi) ve İdari Odak (Delikliçınar Bölgesi) olmak üzere

kentsel odaklar ekseninde gelişmiştir. Kırılma noktası olarak bilinen 1970 yılında meydana gelen deprem afeti kentsel makroformun mekânsal gelişmesinde etkili olduğu görülmektedir.1980 döneminde ise kuzey-kuzeydoğu yönünde kaçak yapılaşmalar yolu ile kentsel makroformun saçaklanma göstermektedir. Plan kararları batı-güneybatı kesiminde uygulandığı görülmektedir.2020 yılında ise toplu konut projeleri görülmekte ve kent batı yönünde gelişme göstermektedir. [1]

2. COĞRAFİ KONUMA BAĞLI TEKNİK ALTYAPI-ÜSTYAPI

2.1. Ulaşım Sistemleri

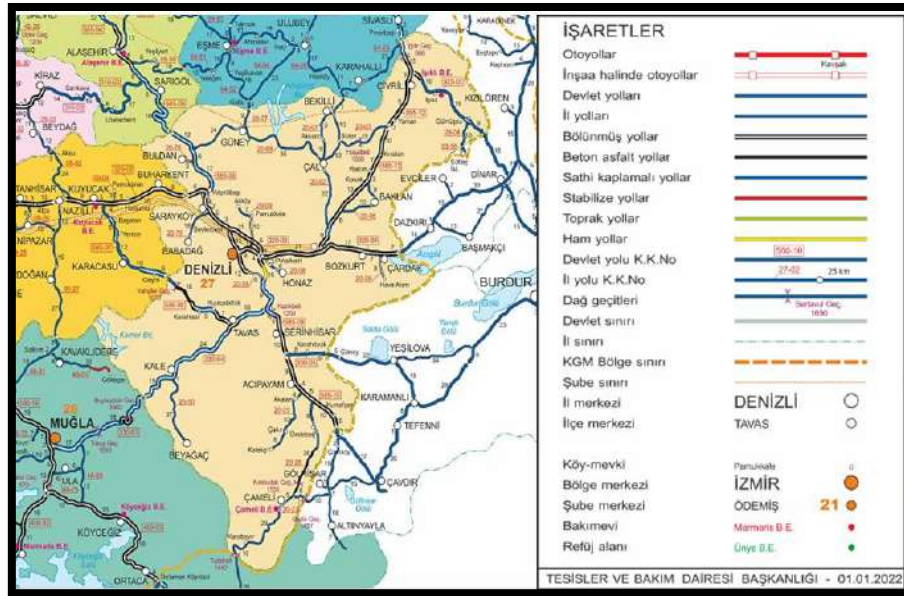
Denizli ili havayolu, karayolu ve demiryolu ulaşım sistemlerine sahiptir. Denizli ilinden İzmir' e bağlantı iki ayrı karayolu ile sağlanmaktadır. Bağlantılar Manisa üzerinden ve Aydın üzerindendir. Denizli demiryolu Ege Bölgesinin en büyük ili olan İzmir ile bağlantı sağlamaktadır. Hatta Denizli-Söke-Aydın-Ödemiş-Tire-Torbalı-İzmir-Uşak-Bandırma-Balıkesir-İzmir arası yük ve yolcu hizmetleri demiryolundan faydalanmaktadır. İlin Ankara karayolu bağlantısı Afyon üzerinden, demiryolu bağlantısı ise Afyon-Kütahya-Eskişehir üzerinden kurulmuştur. Havayolu ulaşımı Merkez ile Çardak arası 65 Km'dir. Çardak ilçesinden havaalanına ise uzaklık 5 KM uzaklıkta, yurtdışı ve yurtiçi uçuşlar sağlanmaktadır. Denizli Ege Bölgesinin Doğusunda, Anadolu Yarımadasının Güney Batısında yer almaktadır. İl Ege, Akdeniz, İç Anadolu arasında geçit bölgesidir ve konumuyla avantajlı konumdadır. İzmir-Ankara-Antalya arası karayolu ulaşımı üç ana arterden oluşmaktadır.

Karayolu

Denizli'ye ulaşım karayolu ile ülkenin her yerinden sağlanmaktadır. Denizli Büyükşehir Belediyesi sorumluluğundaki karayolları toplam 2783 km uzunluğunda, Karayolları 2.Bölge Müdürlüğünün ise sorumluluğunda 826 km (430km devlet,396 km il yolu) uzunluğundaki yollar ile ulaşım sağlanmaktadır. İzmir-Ankara-Antalya arası karayolu ulaşımı üç ana arterden oluşmaktadır. Merkez içi ulaşım toplu taşıma, minibüs ve otobüs hatları ile gerçekleşmektedir. Sanayi alanı ulaşımı da daha çok servis araçlarıyla sağlanmaktadır. Denizli trafiğini rahatlatan köprülü kavşaklar kesintisiz trafik akışını sağlamaktadır. Denizli-Aydın otoyolunun önümüzdeki dönemde açılmasıyla Denizli-İzmir

yol süresi önemli derecede azalacaktır. Sanayi ve ticaret merkezi olan Denizli'nin ve liman kenti olan İzmir ile bağlantısı daha da kolaylaşacaktır. Denizli'nin komşu kentler ile bağlantısını ve şehir ve şehirlerarası trafiğini rahatlatmaya yönelik projeler planlanmakta ve sürdürülmektedir.

Aydın -Denizli Otoyolu Projesi: Proje 163 km otoyol, 23 km bağlantı yolu olmak üzere toplam 186 km uzunluğunda olacaktır. Aydın-Denizli Otoyolu, mevcut Aydın Çevre Yolu Otoyol Ayrım Kavşağından başlayarak Dalama üzerinden Yenipazar'a erişilmekte, Büyük Menderes Nehri'nin güneyinden Hamidiye ve Yazırlı yerleşkelerinin kuzeyinden Kuyucak İlçesi'nin güneyine erişilmektedir. D585 (Aydın-Denizli) Ayr.-Karacasu Devlet Yolunu geçen Otoyol, Karapınar'ın kuzeyinden Azizabat ve Yamalak yerleşkelerinin güneyinden D320 Aydın-Denizli Devlet Yoluna paralel devam etmektedir. Sarayköy'ün güneyinden devam eden Otoyol, Kumkısıık mevkiinde D320 Devlet Yolunun kuzeyine geçmektedir. Buradan itibaren Denizli İlini çevreleyen Otoyol, Çeltikçi-Korucuk-Kocadere istikametinde devam edip, Kocabaş mevkiinde sonlanmaktadır. Otoyol projesinin kamulaştırma çalışmaları halen devam etmektedir. Pamukkale ve Efes Antik kenti gibi önemli turizm merkezlerine Aydın-Denizli otoyolu ile ulaşım sağlanacaktır. Ege Bölgesindeki turizm, ticaret ve tarım bölgelerine otoyol ile hızlı, güvenli ve kesintisiz ulaşım sağlanmış olacaktır. [URL 4]

Şekil 169. Denizli İli Ulaşım Altyapısı ve Gösterimi [URL-5]

Ulaşım altyapısında çevre iller ve ilçeler arası ulaşım güzergahları ve lejantı gösterilmektedir.

Tablo 6.Cinslerine Göre Yol Ağları (KM)

SATIİ CİNSLERİNE GÖRE YOL AĞI								
DENİZLİ	ASFALT YOLLAR			PARKE	STABİLİZE	TOPRAK	DİĞER YOLLAR	ŞEBEKE UZUNL.
	Asfalt Betonu	Sathi Kaplama	Toplam					
Devlet Yolu	243	178	421				9	430
İl Yolu	42	345	387				3	390
Toplam	285	523	808				12	820

Kaynakça: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

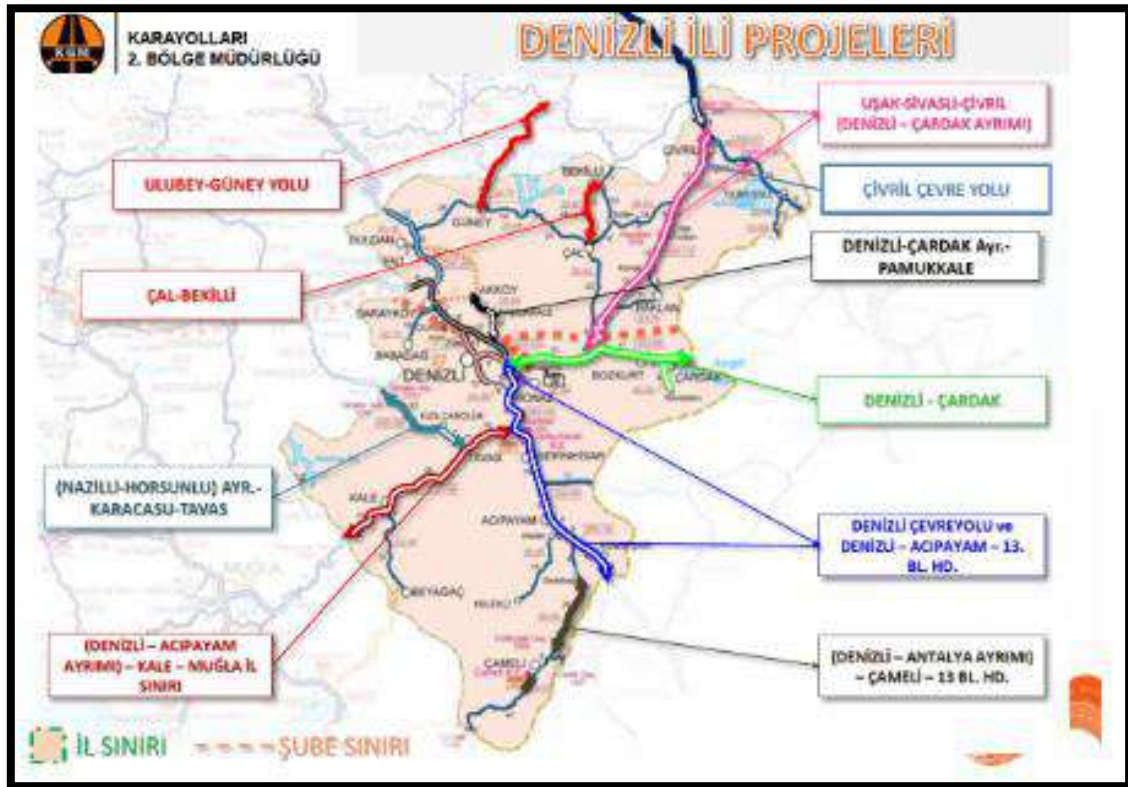
Toplam devlet yolu ve il yolunun asfalt betonu ve sathi kaplama mesafeleri ve toplam değerleri gösterilmektedir.

Tablo 7. İllere KM Cinsinden Uzaklık

KARAYOLU ULAŞIM (KM)							
	AYDIN	MUĞLA	ANTALYA	AFYONKARAHİSAR	İZMİR	ANKARA	İSTANBUL
DENİZLİ	126	145	220	223	224	475	639

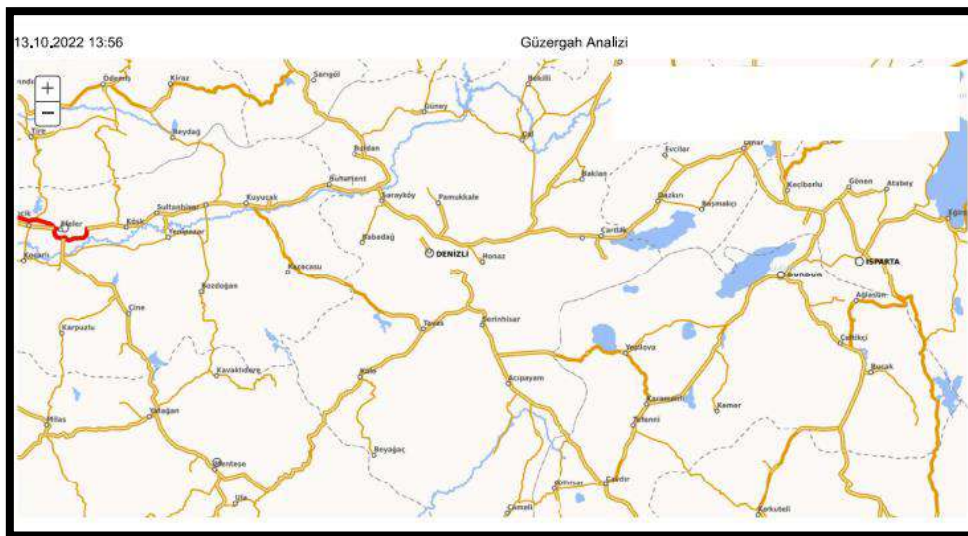
Kaynakça: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

İller arası karayolu erişimi mesafeleri km cinsinden verilmiştir.

Şekil 170. Denizli İli Yapılan Önemli Ulaşım Projeleri [URL-5]

Geçmiş yıllarda yapılan önemli yatırım projeleri şematik olarak detaylı gösterilmiştir.

Şekil 171.Denizli İli Güzergâh Analizi[URL-5]

Havayolu

Son güncel iller ve ilçeler arası ulaşım güzergahları gösterilmiştir. Havayolu ulaşımı Merkez ile Çardak arası 65 Km'dir. Çardak ilçesinden havaalanına ise uzaklık 5 KM uzaklıkta, yurtdışı ve yurtiçi uçuşlar sağlanmaktadır. Uçuşlar Çardak Havalimanı'ndan Türk Hava Yolları, Pegasus ve Anadolu Jet firmaları ile gerçekleştirilmektedir. Merkezden havalimanına ulaşım çoğunlukla servisler, taksiler ve özel araçlar ile sağlanmaktadır.

Şekil 172.Denizli Çardak Havalimanına Ulaşım Güzergahları [URL-6]

Demiryolu

Demir yolu ulaşımı; Denizli il merkezi, TCDD'ye ait İzmir- Aydın- Eğirdir Ana hattına, Goncalı (Denizli) İstasyonu'nda bağlantı hattı ile (Ulusal Demir yolu Şebekesine) bağlanmakta olup Denizli- İzmir (Basmancı) ve Denizli- İstanbul (Pendik) arası şehir dışı yolculuklarında ve yük taşımacılığında kullanılmaktadır. Denizli'den demiryoluyla İstanbul'a bir, Söke'ye iki sefer yapılmaktadır. Demiryolu güzergahı Sarayköy, Honaz (Kaklık), Bozkurt ve Çardak ilçelerinden geçmektedir. Bu ilçelerde toplam nüfus 83.246'dır. Demiryolu hattı Merkezefendi ve Pamukkale İlçelerinden de geçmektedir. Hat üzerinde yer alan duraklar; Sarayköy, Üzerlik, Goncalı, Böceli (Pınarkent), Kocabaş, Kaklık, Bozkurt ve Çardak şeklindedir. Sarayköy ve Kaklık istasyonlarında önemli yükleme merkezleri bulunmaktadır. TCDD 3.Bölge ve TCDD 7.Bölge müdürlükleri sorumludur. Gar kent merkezinde, DBB Şehirlerarası Otobüs Terminali karşısında bulunmaktadır.

2.2. Altyapı Sistemleri

İçme Ve Kullanma Suyu

Denizli ilinin içme suyu, yer altı kuyularından ve birçok doğal su kaynaklarından sağlanmaktadır. Temin edilen su klorlanarak tüketime hazırlanıyor. Halka sağlıklı ve yeterli içme suyu sağlayabilmek için isale hatları, pompa istasyonları, depolar ve şebeke hatları kentin ihtiyacına göre geliştirilmiştir. Denizli iline su sağlayan en büyük kaynaklar Gökpınar ve Derindere kaynaklarıdır. Ayrıca bu kaynakların haricinde birçok kaynak şehir şebekesini ve depolarını beslemektedir. Günlük kişi başı çekilen su miktarı 245 L'dir. Denizli kişi başı çekilen su miktarı sıralamasında 245 L ile Türkiye genelinde 26. Sıradadır. İçme ve kullanmada dağıtılan su miktarı 57 milyon 916 bin 805 metreküptür. İçme Suyu Hattı Uzunluğu: 250.785 m/yıldır. [4]

Kanalizasyon Sistemi

Kanalizasyon sistemi, özel kanallar aracılığıyla atık ve pis suların toplanarak atılmasını sağlayan altyapı sistemidir. Bu kanallarda büz ya da künk adı verilen kalın borular kullanılmaktadır. Diğer kanalizasyon sistemi atıksu içindir. Atıksu sistemi insan atıklarını ve atık sularını evlerden ve iş yerlerinden toplayarak bir arıtma tesisine pompalar. Tesis suyu filtreleme yaparak, insan atığı ve çöp gibi katı maddeleri giderir. Sular ve katıklar zararlı organizmaların uzaklaştırıldığı gibi işlemlerden geçer. Suyun bakteri seviyesi doğal seviyelere döndüğünde su yerel sisteme geri döner. Denizli yağmur suyu ve kanalizasyon hattı yapımı 2020 yılında 9.218 metre kanalizasyon, 3.228 metre yağmursuyu imalatı yapılmıştır. 587 metre yağmursuyu için yapılmıştır. Kanalizasyon hattı bulunmayan yerlerde 8.218 adet vidanjör hizmeti verilmiştir. [4]

Atık Su Arıtma Tesisleri

Denizli'de toplam 46 adet atık su arıtma tesisi vardır. Denizli merkezde bulunan atık su tesisi en büyük kapasiteye sahip olan tesistir. Çivril İlçesi Gümüşsu Mahallesi Topraklık mevkiindeki bulunan tesis en düşük kapasiteli tesistir. Atık su tesisi toplam 1.040.915 kişiye hizmet vermektedir. Şehre verilen su miktarı 59.096.853 metreküp/yıldır. Arıtılan atık su miktarı: 37.651.015 metreküp/yıldır. Denizli merkezdeki arıtma tesisi evsel atık su ile ön

arıtmadan geçmiş sanayi atıklarının arıtıldığı tesistir. Tesis 1. Kademe olup 380 bin kişinin 1.690 lt/sn’lik debideki evsel atık suyunu arıtmaktadır. [4]

Katı Atık Bertaraf Ve Depolama Alanları

Denizli’de Merkezde ve Tavas ilçesinde 2 adet katı atık bertaraf tesisi bulunmaktadır. DBB Kumkısıp katı atık bertaraf tesisine günlük ortalama 750 ton evsel atık geldiği, bugüne kadar tesiste 3 milyon 500 bin ton evsel atığın depolandığı kaydedildi.

3. ARAZİ KULLANIMI

Denizli il ve ilçelerine uygun şekilde hazırlanmış olan 100.000 ölçekli arazi kullanım arazileri 5403 sayılı toprak koruma ve arazi kullanımı kanununa istinaden hazırlanmış olup, kentsel ve kırsal yerleşim alanlarını kapsamaktadır.

Hızlı şehirleşme sürecinin içerisinde bulunduğu sanayileşme sebebiyle hâlihazırda kullanılan arazilerin mantıklı olarak kullanılabilmesi için jeoloji, jeomorfoloji, hidroloji , su ,çevre kimyası vs. Bilgilerin detaylı olarak analizi ve uygulanması ile oluşturulabilir. Bu sebeple devlet sosyal planlama genel müdürlüğünün oluşturmuş olduğu Devlet Planlama Teşkilatı müsteşarlığı ile üstte yazılmış olan inceleme ve değerlendirme sonucunda oluşturulmuş olan arazi kullanım dinamik paftasında , mevcutta kullanılanlara ek olarak Denizli’nin geliştirilmeye açık , sanayi kuruluşlarının kendine has özel sahalar ayrılması gerektiğine , teneffüs etme alanlarına , katı atık bertaraf tesislerine akide , ayrıca bölgeyi olumsuz durumlara sokacak olaylardan mütevellit yeşillendirilmesi (ağaçlandırılması) son derece önemli olan sahaları içerisinde barındırmaktadır [URL 8].

5403 sayılı Kanun’la birlikte Denizli ili ve ilçeleri için geliştirilmiş olan arazi kullanım planının amacı toprağı korumak ve geliştirmek, tarımsal üretim için önemli olan arazilerin sınıflandırılması, yerel halkın kendi iç pazar piyasasında kendine yeterli gelir sağlayan tarımsal arazilere önem verip, sürdürülebilir ve kalkınmasında destek olup gelecek kuşaklara bilgi birikimi ile aktarılmasını amaçlamaktadır [2].

Bu sebeple Denizli'nin arazi ve toprak kaynakların bilimsel kuramlarla örtüşecek şekilde sınıflandırılması, korunması ve geliştirilmesi, amacına uygun olmayan ve hatalı kullanımlarının önlenmesini vurgulamaktadır.

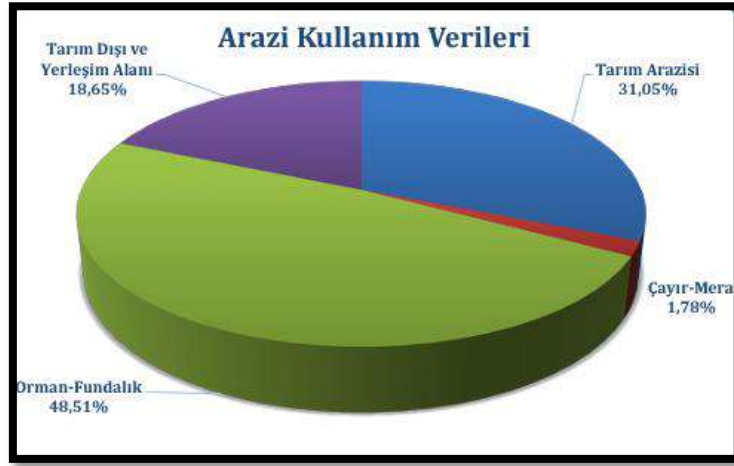
Denizli'nin genel verimli – verimsiz tarım bölgelerine miktar / oran cinsinden bakıldığı zaman %31 oranında tarım arazileri, % 49 orman ve fundalık arazi alanları, % 18 tarım dışı / yerleşim bölgeleri ve %2 oranıyla da çayır ve mera bölgeleri ile bir bütünlük oluşturmaktadır.

Tablo 8. Denizli İli Genel Arazi Kullanım Tablosu Ha/ % Cinsinden

Arazi Cinsi	Miktarı	% Oranı
	(Ha)	
Tarım Arazisi	376.738	31
Çayır Mera Arazisi	21.640	2
Orman ve Fundalık Arazi	588.672	49
Tarım Dışı ve Yerleşim Alanı	226.350	18
Toplam	1.213.400	100

Kaynakça: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur [URL-10]

Denizli ili 2020 tarihine ait arazi kullanım verileri gösterilmiştir. Bu verileri incelediğimizde Denizli de en büyük arazi kullanımı orman alanlarıdır. İkinci olarak tarım arazileri sonra tarım dışı yerleşim alanları ve en sonda genellikle verimli olmayan çayır alanlarıdır. [Şekil 9]

Şekil 173.Denizli İli Arazi Kullanım Verileri (2020) [URL-1]

Tabloda İse Yıllara Göre Denizli İlinin Tarımsal Ürünlerinin Ha/% Cinsinden Değerleri Verilmiştir.

Tablo 9. Denizli İlinin Yıllara Göre Verimli Tarım Alanlarına Ekilen Ürünler

ÜRÜNLER		2016 Alan (Ha)	2017 Alan (Ha)	2018 Alan (Ha)	%
TARLA BİTKİLERİ	Hububat	135.273	122.617	123.377	33
	Endüstri Bitkileri	80.791	71.561	83.872	22
	Baklagiller	10.240	10.625	9.629	3
	Yem Bitkileri	47.124	45.537	47.016	13
	Nadas ve Diğer Alan.	29.548	19.004	27.843	7
	TOPLAM	302.976	269.344	291.737	78
BAĞ ALANLARI	Çekirdekli Üzüm	21.216	21.099	20.407	5
	Çekirdeksiz Üzüm	19.413	19.623	18.199	5
	TOPLAM	40.629	40.722	38.606	10

SEBZE ALANLARI	TOPLAM	12.525	13.492	12.884	3
MEYVE ALANLARI	Zeytin Sahası	4.731	5.021	5.706	2
	Meyve Sahası	25.733	26.316	27.805	7
	TOPLAM	30.464	31.337	33.511	9
GENEL TOPLAM		376.738	376.738	376.738	100

Kaynakça: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur [URL-9]

4. ANALİZ ÇALIŞMALARI

4.1 Mekansal Karakteristik Kimlik İşlevsel Analizi

Yapılan çalışmada çalışma alanının konumu, yıllara göre makroform değişimi, ulaşım ağları şeması, turizm rotası gösterilmiştir.

Yerleşim yerleri; Alanın Türkiye üzerindeki konumu, Ege Bölgesi üzerindeki konumu Photoshop programı ile yapılmış, çalışma alanı sınırları Google Earth'ten görüntüsü alınarak pafta üzerinde gösterilmiş ve konumsal açıklamalar yapılmıştır. Yıllara göre makroform analizinde (1960, 1980, 2020 yılları) yerleşim yerleri; 1960 yılında kent merkezi olarak bilinen Merkezefendi bölgesinde konut ve ticaret gruplarının yoğunlaştığı görülmekte, 1980 yılında kuzey-kuzeybatı yönünde kent makroformun saçaklandığı görülmekte, 2020 yılında ise kentin batı yönünde gelişim gösterdiği pafta üzerinde gösterilmiştir.

Alanın turizm rotasında turistik potansiyeli yüksek olan ve tanınırlığı fazla olan turistik bölgeler ele alınmış, kent merkezine uzaklıkları belirtilmiş ve yol güzergahı gösterilmiştir. Bu doğrultuda Pamukkale Travertenleri, Karahayıt Kaplıcaları, Kaleiçi Bölgesi, Işıklı Gölü, Buldan Evleri ve Bağbaşı Yaylası kentteki önemli turizm ve tarihi odak olarak belirlenmiştir. Kaleiçi bölgesi ve Bağbaşı yaylası kent merkezinde kalmakta olup, Pamukkale travertenleri, Karahayıt Kaplıcaları, Buldan Evleri, Işıklı Gölü kent merkezinin dışında bulunmaktadır. Denizli kent merkezinden Pamukkale travertenleri 24 km, Karahayıt 31 km, Buldan Evleri 53 km, Işıklı Gölü 118 km uzaklıktadır. Alanın ulaşım ağları şemasında

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

[illegible]

Kaynakça: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

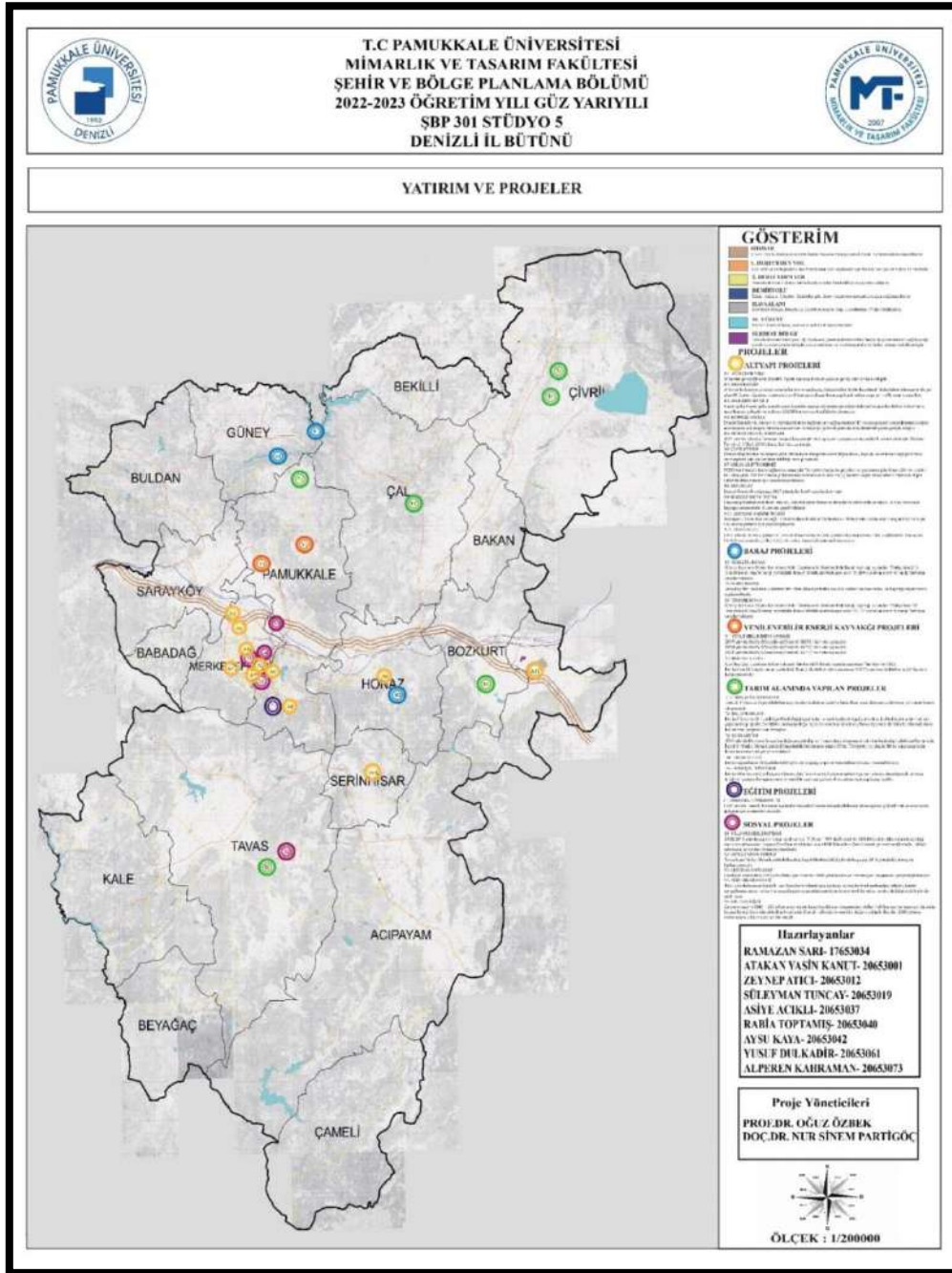
207

4.2 Yatırım Ve Projeler Analizi

Yapılan çalışma kapsamında, 1980 yılından 2022 yılına kadar Denizli İli için gerçekleştirilmiş ve plan halinde olan projeler göz önüne alınarak akıllı büyüme ve sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda projelerde gelişim sağlanarak, kentin gelişimini ve kentin teknolojiyle bütünlüğü sağlayabilecek projeler hazırlanmaktadır.

Denizli'deki ilk yerleşim alanı Bayramyeri ve Kaleiçi yöresinde başlamıştır. İzmir Karayolları ile şehir kuzeybatı yönünde gelişme göstermektedir. Bu gelişme Sümerbank ve İstasyon ile hızlanmıştır. Sonrasında dairesel büyüme gösteren kent tarım açısından Acıpayam-Tavas ve vadinin verimli topraklarına yönelmiştir.

Kentteki önemli olan Sümerbank İplik Fabrikası 1953 yılında kurulmuştur. Bu İplik Fabrikası şehrin gelişmesi ve büyümesi için güzel bir proje olmuştur. Fakat bu fabrika 2000 yılında yıkılmıştır. Bu fabrikanın yıkılması şehirdeki mekânsal izlerin yok olmasına yol açmıştır. Şehrin gelişmesi değişen Belediye Başkanlarına göre farklılık göstermiştir. 1984 yılında Belediye Başkanı olan Ziya Tıkıroğlu kendisi Mimarlık mesleğiyle uğraşmaktadır ve sanatla yönünden şehri geliştirmeye çalışmıştır. Açık hava Tiyatrosu ve Konservatuar gibi sanat ve kültür faaliyetleriyle şehre katkıda bulunmuştur. 1999 yılına Belediye Başkanı olan Ali Aygören İnşaat Mühendisliğiyle uğraşmaktadır. 2004 yılında Belediye Başkanı olan Nihat Zeybekçi aslen mesleği Ekonomistliktir. 2011 yılında Belediye Başkanı olan Osman Zolan' da Hukuk fakültesi mezunudur. Belediye Başkanlığı öncesinde Avukatlık mesleğiyle uğraşmıştır. Şimdi ise hala Belediye Başkanı olarak devam etmektedir. Yaptığı projeler doğrultusunda şehirde Tarım sektöründe, Altyapı alanında, Sürdürülebilir Şehir, Akıllı Şehir gibi projeleriyle Denizli şehrine katkıda bulunmuştur.

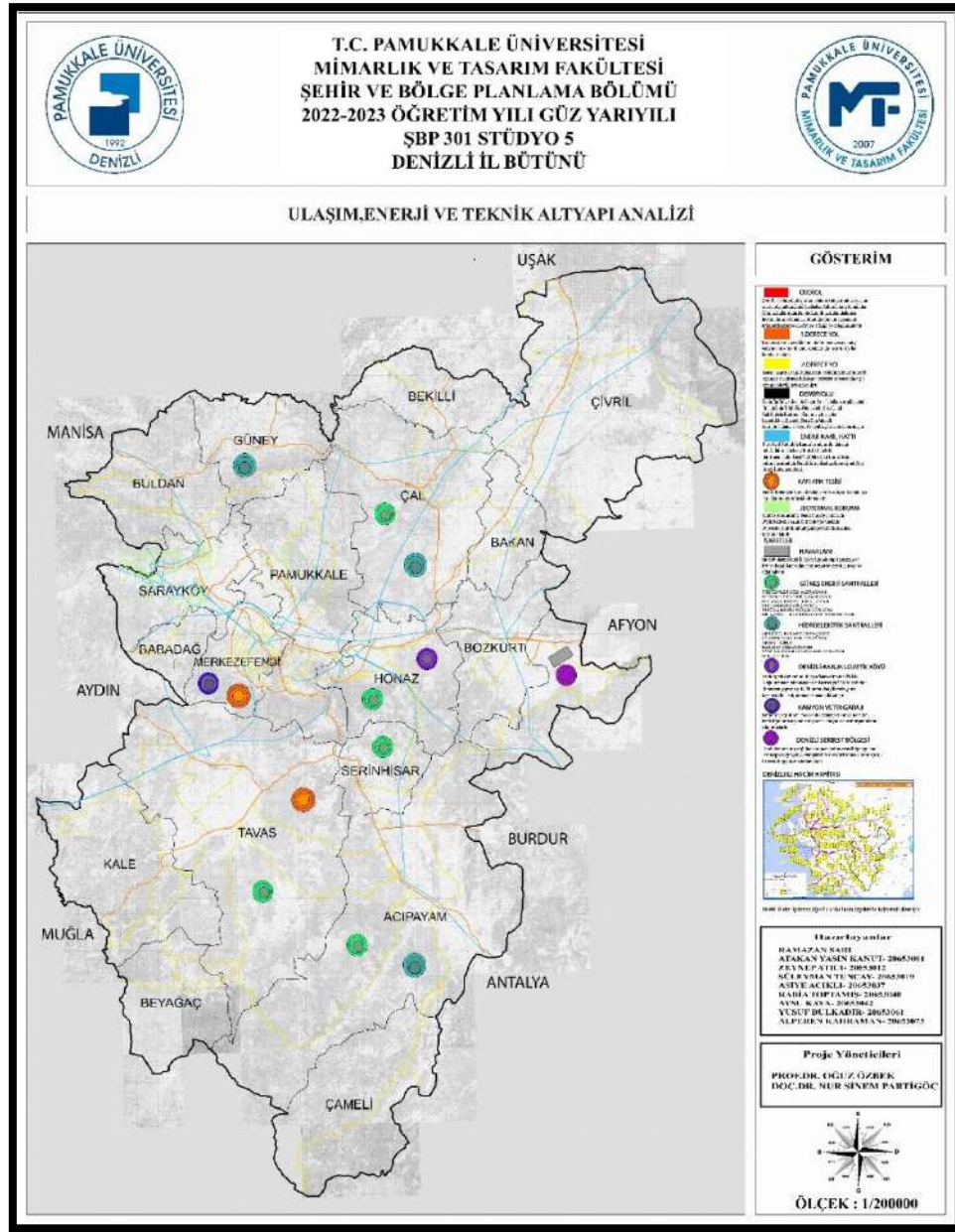

Şekil 175.Yatırım ve Projeler Analizi

Kaynakça: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

4.3 Ulaşım, Enerji Ve Teknik Altyapı Analiz

Denizli İli ulaşım, enerji ve teknik altyapı konularını kapsayan analiz paftası yapılmıştır.

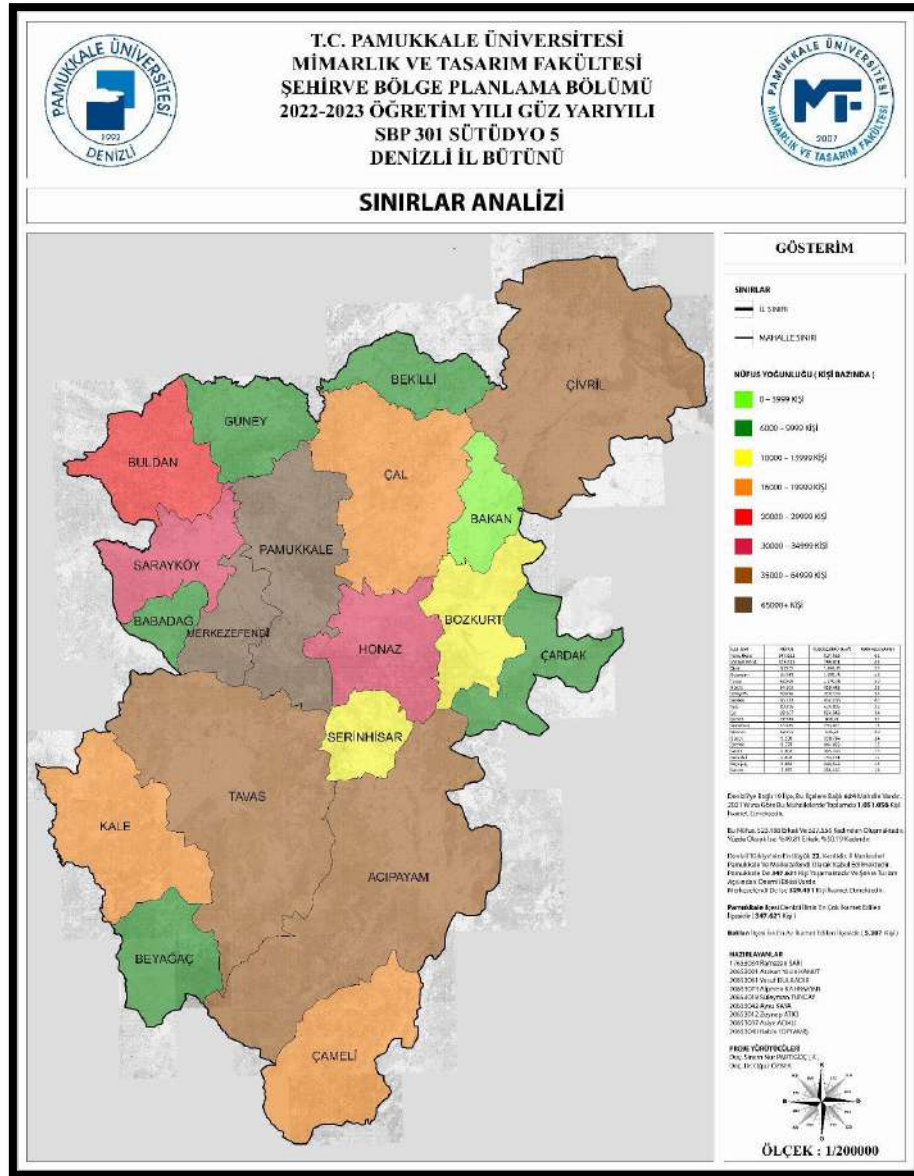
Şekil 176. Ulaşım, Enerji ve Teknik Altyapı Analizi

Kaynakça: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

4.4 Sınırlar Analizi

İlçeleri çeşitli renklendirme ile gösterip, kişi bazında nüfus verilerini sayılı ve tablosal halde gösterilip anekdot bilgiler verildi.

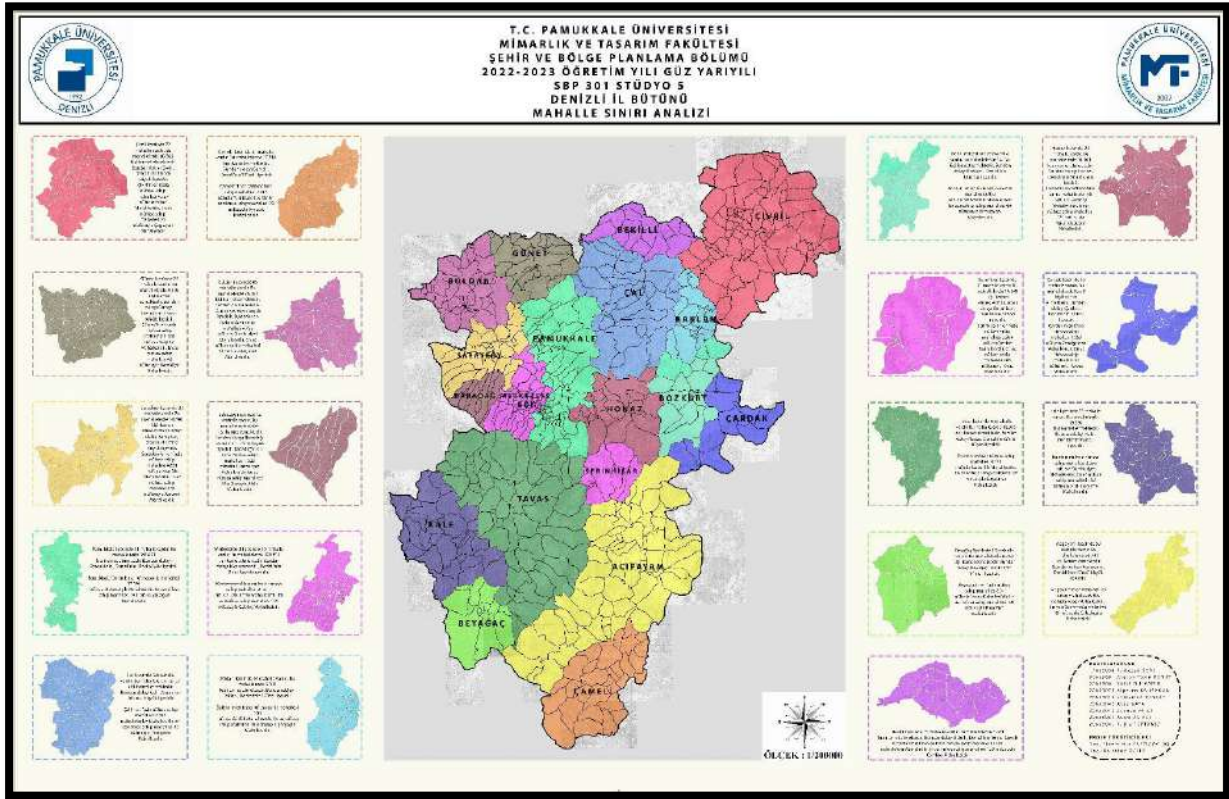
Şekil 177.Sınırlar Analizi

Kaynakça: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Sütüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

4.5 Ek Mahalle Sınırları Analizi

Ana Paftadaki ilçelerin mahalleleri gösterildi köşelerde ise her ilçeye ait bilgiler, toplam nüfus, Denizli'nin kaçınıcı ilçesi , mahalleler ve maksimum ve minimum mahalle ve ikamet sayısı gösterildi.

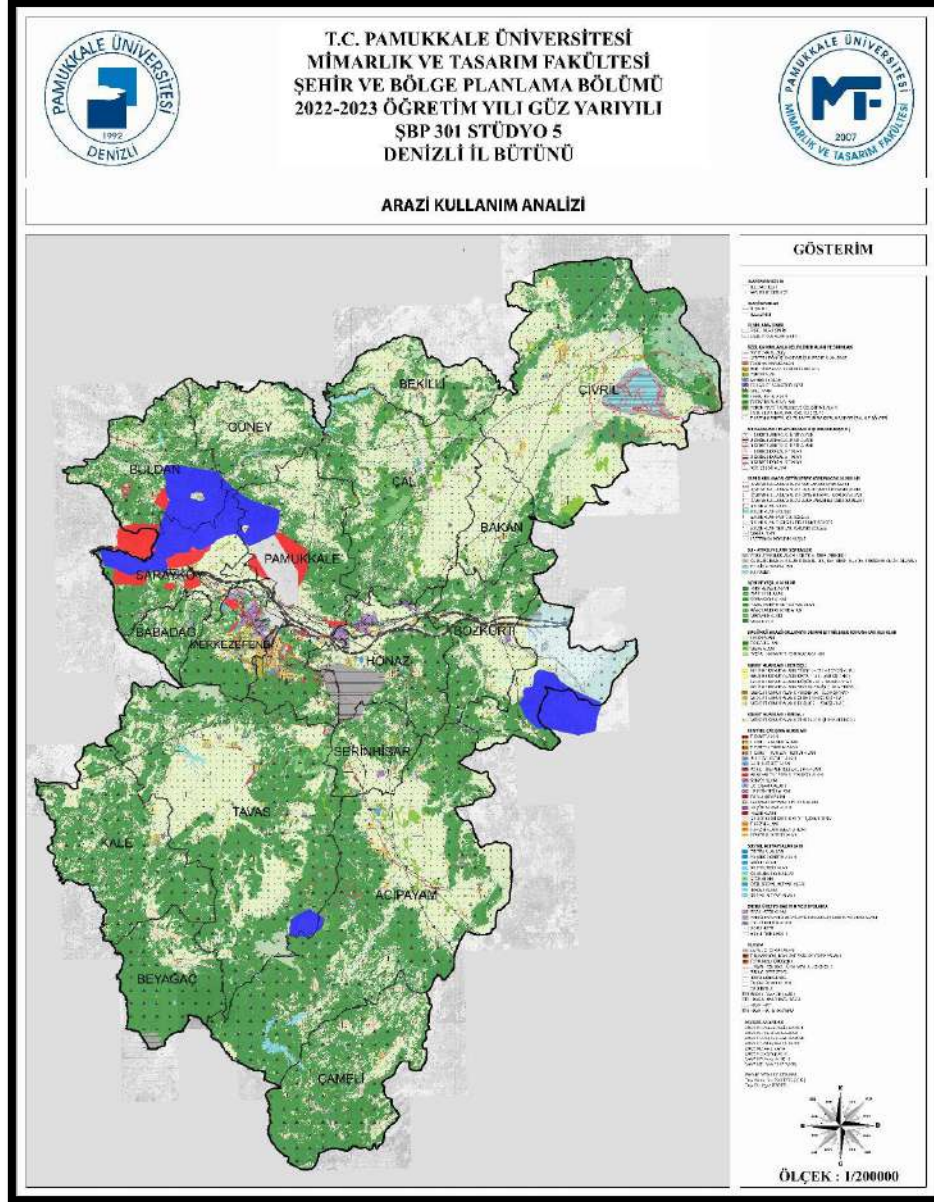

Şekil 178.Ek Sınırlar Analizi

Kaynakça: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

4.6 Arazi Kullanım Analizi

1/200.000 ölçekli Denizli il bütünü arazi kullanım analizi kullanım analizi gösterildi.

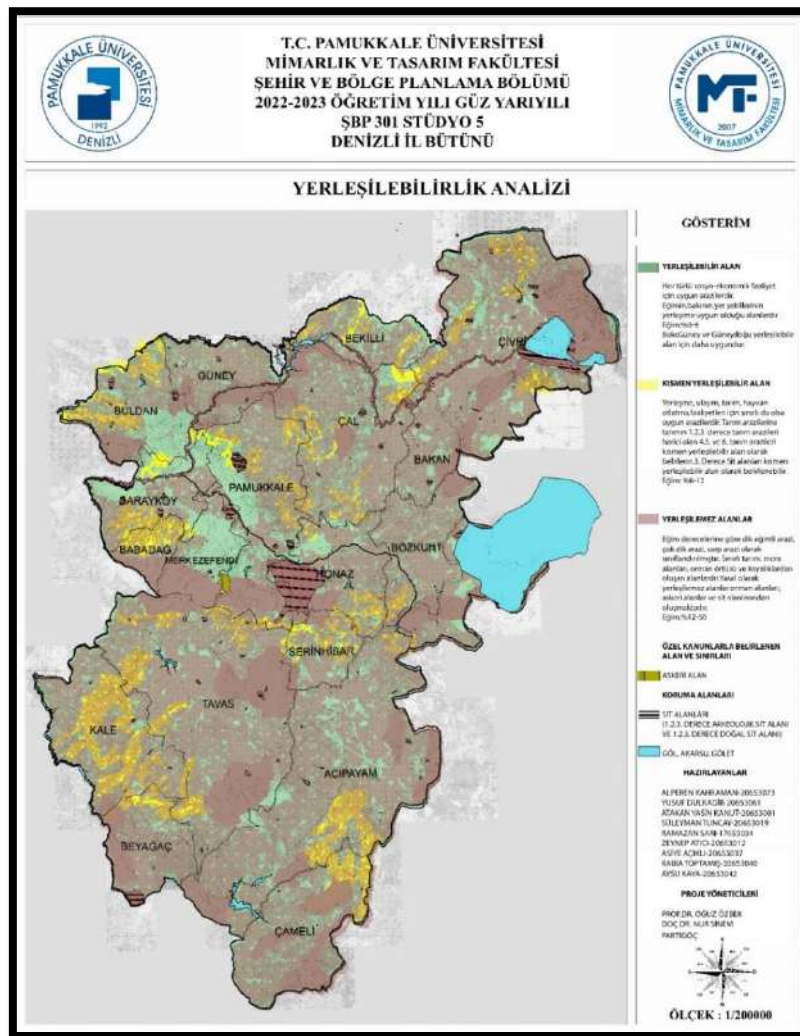

Şekil 179.Arazi Kullanım Analizi

Kaynakça: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

4.7 Yerleşilebilirlik Analizi

Planlamada sürdürülebilirlik çerçevesinde koruma ve kullanma muvazenesine bağlı olarak yerleşebilirlik analizi yapılmaktadır. Yerleşilebilir alanların tespit edilmesi için ekolojik ve doğal kaynaklar ile ekolojik doğal risk alanlarının dışında bulunan alanlar incelenmektedir. Doğal eşikler dahilinde kanunlar tarafından belirtilen yerleşilemez korunacak bölgeler belirlenir. Yapay eşiklerin çakıştırılması ile kentsel yerleşim ve gelişim alanları belirlenir. Bu alanlar nüfus ve sektörel gösterim, mevcut planlar, yerleşmelerde belirlenen roller vizyonların gelişme altlığın oluşturmaktadır.

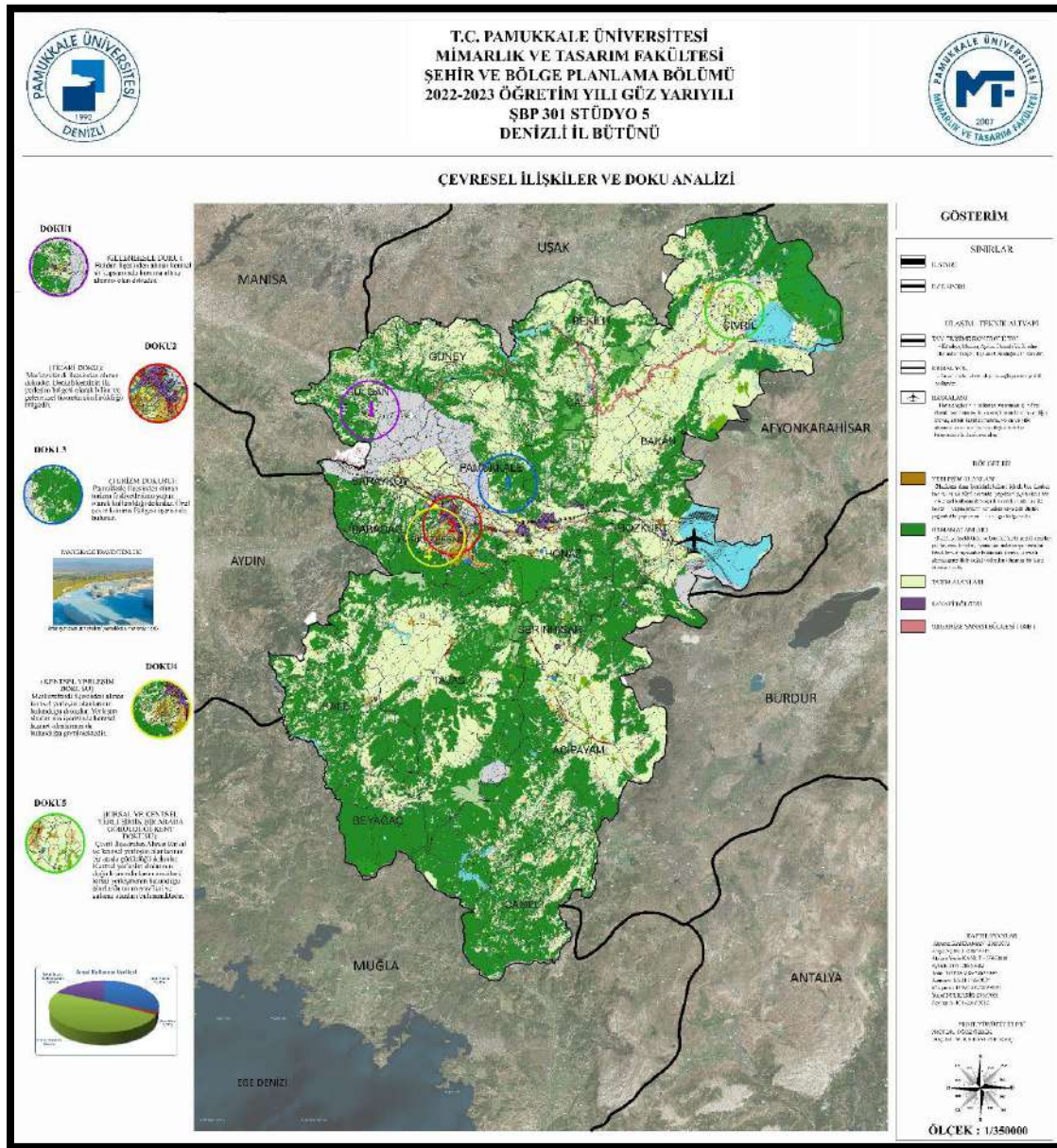
Şekil 180.Yerleşilebilirlik Analizi

Kaynakça: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

4.8 Çevresel İlişkiler Ve Doku Analizi

Çevresel İlişkiler ve Doku Analizi Denizli İl Bütünü 1/350000 ölçekte ele alır.

Şekil 181.Çevresel İlişkiler ve Doku Analizi

Kaynakça: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

4.9 .Sektörel Dağılım Analizi

Denizli, Ege, İç Anadolu ve Akdeniz bölgeleri arasında yer almaktadır. Bu bölgeler arasında konumlanması Denizli'nin iklim ve ekolojik özelliğinin bu bölgelerden almasını sağlamıştır. Denizli'nin ekolojik uygunluğu ve arazi yapısı tarım için önemli bir katma değer oluşturmaktadır. Tarımsal alanda rakım; Aşağı Menderes Havzası Sarayköy İlçesinde 130 metreden başlayıp Çameli İlçesinde 1.700 metreye kadar yükselmektedir. (DTO, 2021)² Denizli ili için arazi dağılımına bakıldığında yaklaşık yarısı ormanlık ve fundalık araziden ve hemen ardından tarım arazisi çoğunluktadır.

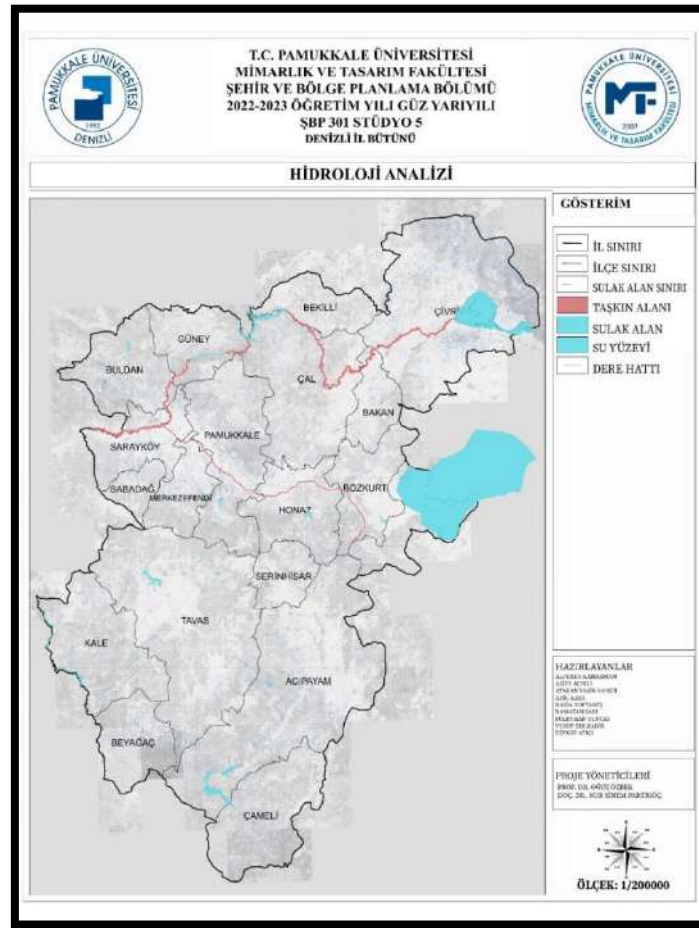
Denizli ili Anadolu Yarımadasının güneybatısında Ege Bölgesin de doğusunda yer almaktadır. Ege, İç Anadolu ve Akdeniz Bölgeleri arasında bir geçit konumundadır. Denizli, antik dönemde bir geçiş ve kavşak noktası, ticaret ve haberleşme merkezi iken günümüzde de aynı özelliğini koruyan nadir illerden biridir. Antik dönemin önemli yerleşim bölgesi olan Lycos Vadisi içinde yer alan İlimiz, verimli toprakları, tarihi, arkeolojik ve doğal güzellikleri yönünden zengin bir yapıya sahiptir. Tekstil, ticaret, sanayi ve tarım sektörlerinde yapılan hamlelerin yanında bir de son yıllarda ilgisi artan Pamukkale ve onun yanında diğer alternatif turizm çeşitleriyle birlikte turizm sektöründe Türkiye genelinde diğer illerin başında geldiği görülmektedir.

Denizli'nin önde gelen sanayi sektörü yüksek istihdam hacmi ile tekstil sanayisidir. Denizli'de atölye tipi küçük sanayi üretimi 1950'li yıllarda başlamıştır. Zamanla girişimcilik artmış ve modern sanayi tesisleri kurulmaya başlanmıştır. Ortaya çıkan ilk tekstil sanayi tesisleri çırçır fabrikalarıdır. Sonrasında büyük tesisler ortaya çıkmış ve Denizli ve çevresinde yaygın olan atölye tipi ham madde bez dokuyan küçük sanayinin ve iplik fabrikalarının iplik ihtiyacını karşılaması amacıyla ortaya çıkmıştır. Dokuma sanayi sektörü teknoloji ile bir araya gelerek zamanla gelişme gösteren yapısıyla iptidai dokuma tezgahının yerini modern dokuma tezgahının vermiş ayrıca atölye tipi üretimden fabrika tipi üretime geçilmesiyle sistemli üretime geçilmiştir.

² Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

4.10 Hidroloji Analizi

Yapılan bu çalışma kapsamında Denizli ilindeki su kaynak varlığı üzerinde hazırlanmıştır. Bölgede Büyük Menderes Nehri bulunmaktadır. Bu nehrin uzunluğu 529 km, debisi m^3/sn' dir. İlin en büyük akarsu rezervidir. Dinar Ovası üzerinden başlayan bu nehir, Başpınar Ovası, Gökgel, Akçay, Işıklı Barajından çıkarak Güney ilçesi sınırlarından tekrar girerek Çallılar Dere alanına, Büyük Sarıkaya, Söke İlçesine bağlı Balat Köyü Dipburun' a oradan da Ege Denizi'ne dökülür. Bu nehrin Havza Yönetim Planı 2018 yılında hazırlanmıştır. Bu plandaki amaç yeraltı ve yerüstü sularını ve bunlara bağlı ekosistemlerin korunmasıdır. Bölgedeki en büyük doğal göl Acıgöl'dür. Barajlardan en büyüğü ise Adıgüzel Barajı'dır. En büyük gölet ise Beylerli Göleti' dir.

Şekil 183.Hidroloji Analizi

Kaynakça: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

5. MEKANSAL YAPI GZFT TABLOSU

GÜÇLÜ YÖNLER
G1-Çivril İlçesinin Kültür ve Doğa Turizmi İçin Gerekli Alanlarının Varlığı (Işıklı Göl, Akdağ Tabiat Parkı, Eumania Antik Kenti Gibi).
G2-Çivril, Çal ve Bekilli İlçelerinde Tarımsal Üretimin Olduğu Bölgelerde, Üretilen Ürünlerinin Toplanarak Gıda Sanayisinde Kullanılması İçin Küçük Sanayi Alanları Kurulup Lojistik Ağ Desteklenmiştir.
G3-Bekilli ve Mahallelerinde ‘Mermer, Asbest, Grafit, Manganez, Talk’ Gibi Madenler Mevcuttur. Ayrıca Son Yıllarda Doğal Taş Ürünü Olan ve ‘Kayrak Taşı’ Üretimi Gittikçe Artmakta ve Yurtdışına İhraç Edilmektedir.
G4- Çivril, Çal ve Bekilli İlçelerinin Coğrafi ve Ekolojik Koşullar İtibariyle Son Derece Kaliteli; Kurutmalık, Sofralık ve Şaraplık Üzüm Yetiştirmeye Uygun Olması.
G5-Çivril’ De Öçek Bölgesi Olan Işıklı Gölünün Bulunması ve bu Gölün Tarım, Su Ürünleri, Balıkçılık ve Avcılık ile Bölge Halkına Büyük Gelir Sağlamakta ve Son Zamanlarda Artan Nilüfer Çiçeği Turizmi ile İlçeye Hareket Kazandırmaktadır.
G6-Bu İlçelerin Bağlı Oldukları Denizli İlinin Sanayi, İhracat ve Ticaret Merkezi Olmasında Bu İlçelerin Büyük Katkısı Olması.
G7-Son Zamanlarda Bekilli İlçesinde Kekik Üretiminin Gün Geçtikçe Artmakta ve Üretilen Kekiklerin Büyük Çoğunluğu Yurt Dışına İhraç Edilmektedir.
G8-Türkiye’nin En Fazla Şaraplık Üzümü Çal İlçesinde Yetiştirmektedir ve Türkiye’ De Üretilen Şarabın Da % 56’sı Çal İlçesinde Üretilmektedir ve Türkiye’de Üretilen Şarabın % 10’u Çal Karası Üzümüdür.
G9-Bu İlçeler Tarım, Hayvancılık, Mermencilik ve Şarapçılık Gibi Birçok Farklı Sektörde Gelişmiştir . Bu Sayede Elde Edilen Ürünler Türkiye’nin Diğer İllerine Aynı Zamanda Yurt Dışına Satılarak Yüksek Gelirler Elde Edilmektedir.
ZAYIF YÖNLER
Z1-Çivril, Çal, Baklan ve Bekilli İlçelerinde Sosyal Donatı Yetersizdir ve Bu İlçelerdeki İnsanlar İhtiyaçlarını Karşılama İçin İl ve İlçe Merkezlerine Gitmektedirler.
Z2-Başta Çal Şarabı Olmak Üzere İlçelerin Kendilerine Has Zenginliklerini, Özelliklerini Ulusal ve Uluslararası Platformda Tanıtma Eksikliği ve Yeterince Kollektif Çalışma Sergilenememesi.
Z3-Bu İlçelerde Üretilen El İşi Vb. Dokuma Gibi Ürünlerin Merkezinde Tanıtılıp Satılabileceği Özgün Mekanların Olmaması.
Z4-Bu İlçelerde Tarımsal Organizasyon ve Pazarlama Stratejilerinin Gelişmemiş Olması.
Z5-Türkiye’nin En Fazla Şaraplık Üzümü Çal İlçesinde Yetiştirmektedir. Fakat Tanınırlığı Yetersizdir.
Z6-Bu Bölgeye Yapılan Yatırımlar Yavaş İlerlemekte ve Yatırımcılar ile İlişki Yeterli Düzeyde Geliştirilmemiştir
Z7- Ülkemizin Dünya Bağcılık Alanlarında 5. Sırada Olmasına Rağmen, Bu İlçelerdeki Bağlardan Elde Ettiği Gelir Açısından Çok Geride Olması.
Z8-Bölgede Tarihi ve Kültürel Zenginliklerin Çoğunlukta Olmasına Rağmen Kültür Turizmi Yok Denecek Kadar Azdır.

Z9-Şarap Sektörü Alanında Girişimcilik ve İşletme Kapasitesinin Arttırılması, Bu Alanda Faaliyet Gösteren Paydaşlara Yönelik Eğitim Programları Düzenlenmesi ve Örgütlenme Modelinin Geliştirilmesine İhtiyaç Duyulmaktadır.
Z10-Çivril’ De Bulunan Işıklı Gölünün Nilüferlerin Görüldüğü Mayıs-Temmuz Döneminde Ekonomik Faaliyetler Artarken, Diğer Aylarda Aynı Faaliyetlerin Bulunmamasıyla Mevsimler Arası Ekonomik Dengenin Sağlanamaması
FIRSATLAR
F1-Batı Anadolu’nun En Büyük Nehri Olan Büyük Menderes Nehri, Çıvrıl, Çal, Bekilli ve Baklan Ovalarından Geçmektedir ve Büyük Menderes Havzası Ülkemizin Tarımsal Potansiyeli Açısından Önemli Alanlardan Biri Olmaktadır.
F2-Bu İlçelerde Tarihi ve Kültürel Mirasın Zengin Olması ve bu Değerlerin Korunuyor Olması
F3-Çal Arabının Tanınması ve Ekonomi Adına Daha Fazla Gelir Elde Edilmesi Adına Çal’ Da Bağ Yolu Projesi Başlatılmıştır.
F4-İlçelerdeki Sektörel Çıtlıların Varlığı ve Bu Sektörlerin Her Geçen Gün Gelmekte Olması.
F5-İlçelerin Organik Tarıma Uygun Birçok Alanın Bulunması ve Bu Alanlardaki Çeşitli Tarımsal Üretimin Zengin Olması.
F6-Bu Bölge Üretilen Tarımsal Ürünlerin Depolandığı 2 Adet Soğuk Hava Deposunun Bulunması.
F7-Kültür ve Doğa Turizmi için Gerekli Alanların Bulunması (Doğa, Yayla, Alışveriş, Kış, Av ve İnanç Turizmi Gibi).
F8-Çıvrıl İlçesinde Bulunan, Akdağ ve Çevresinin İçerdiği Rekreasyon Potansiyeli, Yaban Hayatı Zenginliği, ilgi Çekici Manzara Açılımları Nedeniyle Tabiat Parkı ilan Edilmesi.
F9-Bu Bölgelerin Güneşlenme Süreleri Yüksek Olduğu için diğer Bölgelere Göre Enerji İhtiyacı Düşüktür. Böylelikle Güneş Enerjisi Üretiminin Fazla Olması Yenilenebilir Enerji Potansiyelinin Yüksek olmasına neden olmaktadır.
F10-Sanayi Gelişiminin Çevreye Zarar Vermemesi ve Sürekli Gelişiyor Olması
F11-Tarım Arazhılarının Aynı Zamanda Susuz Taramada Elverişli Olması.
F12-Birçok Tarihi, Doğal, Kültürel Değerlerin Bu İlçelerde Yaşayan Halk Tarafından Korunuyor Olması.
F13-Çıvrıl, Çal ve Bekilli İlçelerinde Sanayinin Sürekli Gelişiyor Olması ve Gelecekte de Daha Fazla İstihdam Sağlama Oranının Yüksek Olması ve Gelecekte de Daha Fazla İstihdam Sağlama Oranının Yüksek Olması.
F14-Altyapı ve Ulaşım Sistemlerinin İyi Durumda Olması.
F15-İl Merkezi ile İlçeler Arasında 1253 Yılında Yaptırılan Anadolu Selçuklularının Batıdaki Son Kervansaraylarından Olan Akhan Kervansarayı Bulunmaktadır.

TEHDİTLER
T1-Denizli İli Merkezi ile İlçeler Arası Gelişmişlik Farklılıkları Nedeniyle Kırdan Kente Göçün Yüksek Olması ve Bu Yüzden Tarım Üreticilerinin Azalma Eğiliminin Yüksek Olması.
T2-Yeraltı Su Kaynaklarının Aşırı Kullanımı.
T3-Tarım Üretiminde Kullanılan Kimyasal Gübrelerin Kullanılması Sebebi ile Toprağa Zarar Verme Riskinin Bulunması.
T4-Afet Riski Olan Bölgenin Bulunması ve Afeti Önlemeye Yönelik Maliyetin Yüksek Olması.
T5-Sanayi Faaliyetlerinin Yoğun Olduğu Bölgelerde Meydana Gelen Çevre Kirlilikleri Doğayı Olumsuz Etkilemektedir.
T6-Sanayi Alanları Verimli Tarım Alanlarını Tehdit Etmektedir.
T7-Küresel İklim Değişikliği ile Birlikte Tarım Alanlarının Geleceğe Dönük Tarıma Dayalı Üretimlerinin Azalma Tehdidi.
T8-Bu İlçelerde Yaşayan Kişiler Azaldıkça Bu İlçelere Özgü Geleneksellik ve Kültürel Mirasın Kaybolmaya Yönelik Tehdidi.
T9-Denizli'nin İlçelerindeki Eğitim Hizmetinin İl Merkezine Göre Daha Düşük Olması ve Bu Nedenle Eğitim Kalitesinin Düşük Olması. İnsanlar Da Bu Eğitim Hizmetlerinden Yararlanabilmek İçin Merkezine Göç Etmektedir.
T10-Bu İlçelerin Turizm Sektör Politikalarının Yetersizliği ve Turizmin Yeterli Düzeyde Olmaması.
T11-Tarım ve Sanayi Sektörlerinde Üretim Değerleri Yüksek Olmasına Rağmen Bu Ürünlerin Tanınırlığının Çok Düşük Olması ile Üreticiler Hak Ettikleri Kazançları Sağlayamamaktadır. Bu Yüzden Üreticiler Üretimi Bırakmayı Tercih Ediyorlar.
T12- Bazı İlçelerdeki Mahallelerde, Yerleşimlerin Orman Alanlarına Çok Yakın Olması ve Olası Yangınlara Karşı Tedbirlerin Yeterli Olmaması.

BÖLÜM ÜÇ

ÇEVRESEL YAPI

KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR

Ekoloji: Ekoloji, canlıların birbirleri ve çevreleriyle ilişkilerini inceleyen bilimdir. Ekosistemse canlı ve cansız çevrenin tamamıdır. [URL 1]

Jeoloji: Jeoloji ya da Yerbilimi, temel inceleme konusu dünya ve özellikle de, yer kürenin üzerinde yaşadığımız dış kabuğunu oluşturan katı maddesi "taş küre" nin içeriğinin, yapısının, fiziksel özelliklerinin, tarihinin ve yer kabuğunu şekillendiren süreçlerin incelenmesi olan bilim dalıdır Doğal Sit: Doğal sit, 2863 sayılı Kanunun 3.Maddesinin a bendinde yer alan tanımlara göre; Jeolojik devirlere ait olup, ender bulunmaları nedeniyle olağanüstü özelliklere sahip yer üstünde, yeraltında veya su altında bulunan korunması gerekli alanlardır. [URL 2]

Arkeolojik Sit: İnsanlığın varoluşundan günümüze kadar ulaşan eski uygarlıkların yer altında, yer üstünde ve su altındaki ürünlerini, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerini yansıtan her türlü kültür varlığının yer aldığı yerleşmeler ve alanlardır. [URL 3]

Hidroloji: Suların yerküre üzerindeki dağılımını ve mekanik, fiziksel, kimyasal ve biyolojik özelliklerini inceleyen disiplinler arası bir bilimdir. [URL 4]

Endemik Tür: Endemik türler, yeryüzünün yalnızca belirli bölgelerinde yayılış gösteren yerel ve ender (yaşam alanı belirli bir bölge ile sınırlı) canlılardır. [URL 5]

Flora: Flora ya da bitey bir ülke, bir bölge veya belirli bir yöredeki bitki, mantar ve bakteri türlerinin tümüne verilen addır. [URL 6]

Fauna: Fauna veya direy, belli bir bölgede yaşayan hayvanların tümüne verilen addır. [URL 7]

2B Orman Arazisi: Orman vasfını kaybetmiş hazine arazileri ya da 2B, Türkiye sınırları dâhilinde, orman vasfını yitirmiş, kadastro marifetiyle orman alanları dışına çıkartılmış, bir daha geri kazanılamayan ve ıslah edilemeyen arazilerdir. [URL 8]

Kahverengi Orman Toprakları: Orta kuşağın nemli iklim bölgelerinde geniş yapraklı orman örtüsü altında gelişen topraklardır. Humus bakımından zengin, verimli topraklardır [URL 78]

Kolüvyal Topraklar: Dağ yamaçlarında fiziksel çözülme sonucu ayrışan malzemelerin yağmur ve sel suları ile taşınarak eğimin azaldığı dağların etek kısımlarında birikmesi ile oluşan topraklardır. [URL 78]

Rendzina Topraklar: Yumuşak kireç taşları üzerinde oluşan bu topraklar, genellikle koyu renkli olup alt kısmında kireç birikimi mevcuttur. [URL 78]

Alüvyal Topraklar: Akarsular tarafından taşınan kil, kum, çakıl gibi maddelerin birikmesiyle oluşan topraklardır. Mineral ve organik madde yönünden zengin olan bu topraklar verimli oldukları için üzerinde tarım faaliyetleri yoğun olarak yapılır. [URL 78]

Kırmızı Akdeniz (Terra Rossa): Akdeniz iklim bölgesinde kalkerli araziler üzerinde oluşan topraklardır. Genellikle makiler ile kızılçam ormanlarının altında gelişir. Bu topraklarda kireç yıkanma olayı 3 ile uzaklaşır ve demiroksit birikir. Bu nedenle toprakta kırmızı ve buna yakın renk tonları hâkimdir. Renginden dolayı “kırmızı Akdeniz toprakları” adı ile de anılır. Orta verimli topraklardır. [URL 78]

Podzolik Topraklar: Nemli ve soğuk iklim bölgelerinde iğne yapraklı ormanların altında oluşmuştur. Sibiryâ, Kuzey Avrupa ve Amerika’da ve Türkiye’de Karadeniz Bölgesi’nin özellikle denize bakan yamaçlarında yaygın olarak görülür. Aşırı yıkanma nedeniyle topraktaki mineral maddelerin çoğu taşınmıştır. Verimsiz topraklardır. [URL 78]

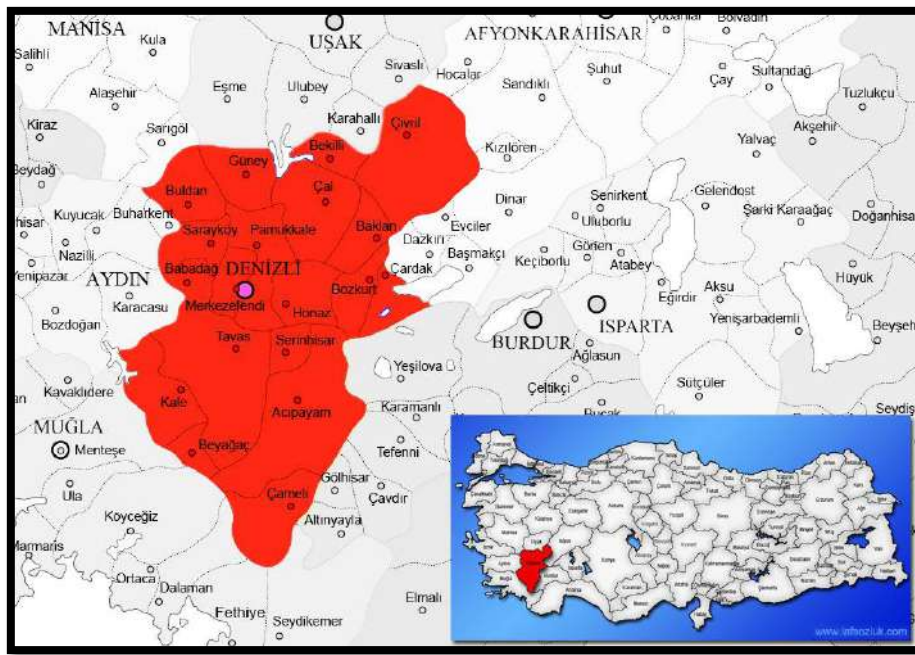
1. COĞRAFİ KONUM

Denizli, Anadolu Yarımadasının güneybatı, Ege Bölgesinin doğusunda yer almaktadır. Ege, İç Anadolu ve Akdeniz Bölgeleri arasında bir geçit durumundadır. Denizli ilinin, her iki bölge üzerinde de toprakları vardır. Denizli ili 28° 30' – 29° 30' doğu meridyenleri ile 37° 12'

– 38°12' kuzey paralelleri arasında yer alır. Doğudan Burdur, Afyon, batıdan Aydın, Manisa, kuzeyden Uşak, güneyden Muğla illeri ile komşudur.[4]

İlin yüzölçümü 12.134 km²'dir, il Türkiye'nin yaklaşık % 1, 5'ini ve Ege Bölgesinin %18,5'ini oluşturmaktadır. Merkezin denizden yüksekliği 354 metredir. Deniz yüzeyine en yakın yer 170 metre rakımla Sarayköy ilçesi, en uzak yer ise 1350 metre rakımla Çameli ilçesidir.[4]

İlin Coğrafi Konum Analizi EK-1 de gösterilmiştir.

Şekil 184.Denizli Coğrafi Konumu - [URL 9]

Denizli İl'inde idari olarak Merkezefendi ve Pamukkale il merkezi olmak üzere; Acıpayam, Babadağ, Baklan, Bekili, Beyağaç, Bozkurt, Buldan, Çal, Çameli, Çardak, Çivril, Güney, Honaz, Kale, Sarayköy, Serinhisar ve Tavas olmak üzere 19 ilçe, her ilçenin kendisine ait belediyesi olmak üzere 19 belediye teşkilatı bulunmakta olup; il toplamda 622 mahalleye sahiptir.[7]

2. COĞRAFI ÖZELLİKLER

2.1 Topografya

Denizli Büyükşehir belediyesi mülki idari sınırları içerisinde arazinin yapısal özelliklerine bir bütün olarak bakıldığında monografik üniteler birbirinden kolayca ayırt edilebilmektedir. Bu coğrafi ünitelerin kendine mahsus karakteristik özellikleri bulunmaktadır. İl arazisinin genel görünümüne bir bütün olarak bakıldığında fiziki coğrafya özellikleri dikkat çekici şekilde farklılık göstermesi dolayısıyla ilin jeomorfolojik özellikleri kısa mesafede değişmektedir.

Denizli ilinde topografya ile yerleşim birimlerinin sayısında ve nüfus yoğunluğunda birtakım farklılıklar gözlemlenmektedir. Yüzey şekilleri bakımından çeşitlilik gösteren ilde yerleşim birimleri yükseltinin daha az olduğu kuşakta kümelenmiştir. Özellikle ova tabanı ve dağların yükseltisinin az olduğu yamaçlarda yerleşmeler yoğunluk kazanırken dağlık alanlar yerleşim birimlerinin seyrekleştiği alanlara tekabül etmektedir. Bu bağlamda; Denizli ili farklı morfolojik üniteler barındırmakta ve yerleşim birimlerinin dağılışı, dokusu ve sayısı ile nüfus yoğunluğu topografik faktörlere bağlı olarak il sınırları içerisinde farklılık göstermektedir.

İlin Morfolojik Gelişim Analizi, Yükselti Analizi sırasıyla EK-2 ve EK-5 de gösterilmiştir.

2.2. Eğim

Eğim değeri beşerî coğrafyanın değişiminde önemli rol oynamaktadır. Denizli ili yerleşim için genel olarak elverişli bir eğime sahiptir. Denizli, alçak ve yüksek ovaların birbirini tamamladığı, topraklarının yaklaşık %47,1' i dağlardan, %23,2' si platolardan ve %1,5'i yaylardan oluşan bir ildir.[6]

Eğim değeri yerleşmenin değil nüfus yoğunluğu üzerin de de etkilidir. Denizli ilinin eğim değerleri şekil 3'te verilmiştir. Denizli ili genel olarak eğimi az olan ovalardan oluşması bu parametreleri olumlu etkilemektedir.

İlin Eğim Analizi EK-3 de gösterilmiştir.

2.3. Bakı

Denizli ili geniş platolar ve yüksek dağlardan oluşmaktadır. Genel olarak yerleşim dağ etekleri, plato ve ovalarda görülmektedir. Bunların konumuna göre bakı değişkenlik göstermektedir. Genel olarak doğu ve kuzeye doğru olduğu görülmektedir. Özellikle merkez mahalleler olan Pamukkale ve Merkezefendi ilçelerinin Bakı durumu kuzey ve kuzeydoğu yönündedir.

Denizli ili yüzey şekilleri itibarıyla dalgalıdır. Alçak ve boylu ovalar, yaylalar ve dağlar birbirini bütünüler. Arazisi denizden yüksektir. Deniz yüzeyine en yakın yer Sarayköy ilçesi olup, 170 metre rakımındadır. Karcı Dağı'nın kuzey eteklerine düşen Denizli kent merkezi, meyilli bir arazi üzerinde bulunur ve bu arazi hafif tepeler dizisi ile Çürüksu vadisindeki alçak ovalardan ayrılır.

İlin Bakı Analizi sırasıyla EK-4 de gösterilmiştir.

3. İKLİMSEL VE METEOROLOJİK ÖZELLİKLER

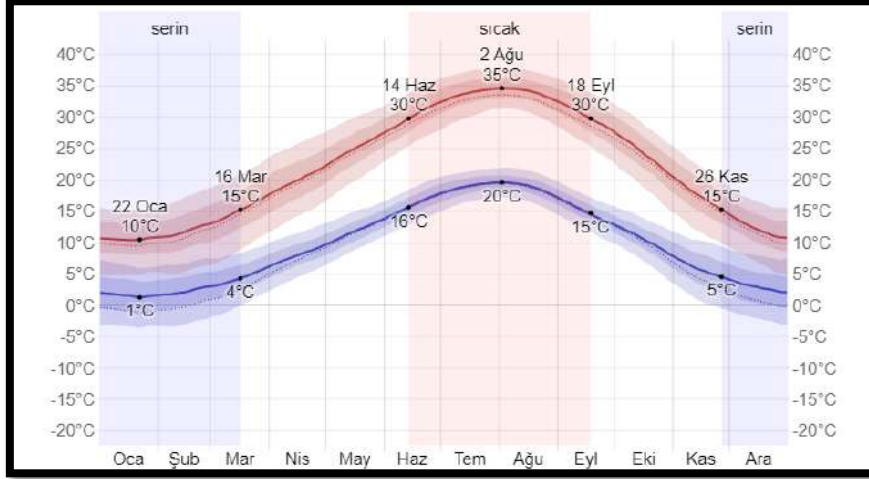
3.1. Denizli İklim Özellikleri

Denizli ili Ege bölgesinde hem İç Anadolu bölgesinden olduğundan dolayı ikliminde değişiklikler göstermektedir. Çoğunlukla İç Anadolu Bölgesi'nde hâkim olan karasal iklimin ve Akdeniz ikliminin kapsamlı özellikleri görülmektedir. Yazları gölgede 44,4 °C'ye varan sıcaklıklar, kış aylarında ise -11 °C'ye kadar düşebilmekte ve bu nedenle Ege Bölgesi ikliminden farklılık göstermektedir. Denizli ili, genel olarak yarı kurak az nemli bir iklime sahip olmakla birlikte kışları serin ve yağışlı, yazları sıcak ve kuraktır. [1]

3.2. Sıcaklık

Denizli ili, genel olarak yarı kurak az nemli bir iklime sahip olmakla birlikte kışları serin ve yağışlı, yazları sıcak ve kuraktır.

İlin Sıcaklık Analizi EK-6 da gösterilmiştir.

Şekil 185.Denizli İli Ortalama Düşük- Yüksek Sıcaklık Grafiği (2021) - URL 11

Yukarıdaki tablo incelendiğinde ortalama yıllık sıcaklık değeri 16.2 °C tır. İlin ortalama en yüksek değeri ise 22.5 °C olup, ortalama en düşük sıcaklık ise 10.8 °C tir. Yıl genelinde en yüksek sıcaklık ise 44.4 °C, en düşük sıcaklık ise -11.4 °C tir. İlin ortalama yağış miktarı ise 568.7 mm'dir.

3.2. Yağış

Denizli ilinde günün yağmurlu olma ihtimali yıl boyunca farklılık göstermektedir. Yağmurlu mevsim 6,5 ay boyunca 3 Kasım tarihinden 18 Mayıs tarihine kadar sürer ve herhangi bir günün yağmurlu olma ihtimali %18 oranından yüksektir. İlde en çok yağmurlu günün olduğu ay Aralıktır.

İlin Yağış Analizi EK-7 de gösterilmiştir.

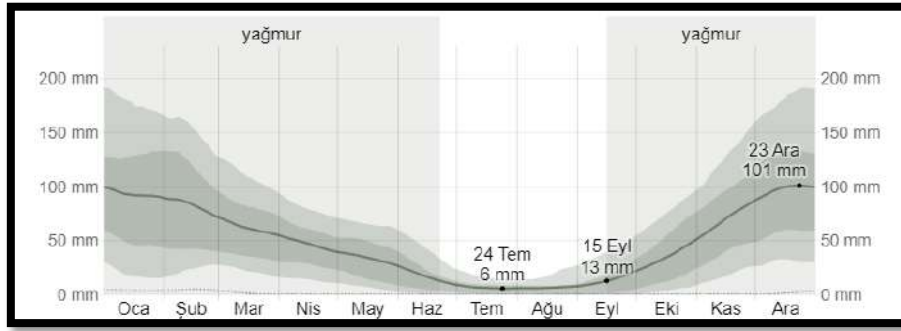

Şekil 186.Denizli İli Günlük Yağış İhtimali Grafiği (2021) - URL 11

Şekil (186) incelendiğinde ise yazları yağış miktarının az olduğu dolayısıyla kurak geçtiği söylenebilir diğer yandan en çok yağışı kışın aldığı özellikle aralık ayında aldığı görülmektedir. Bu da yaz aylarında tarım için sulama ihtiyacını arttırmaktadır.

Yağış Miktarları

Yılın yağmurlu dönemi genel olarak 15 Eylül ve 22 Haziran tarihleri arasında görülmektedir. Denizli bölgesinde en yağmurlu ay aralık ayı olup ortalama yağış 100 mm civarındadır. Yılın yağmursuz dönemi 2.8 ay sürmekte olup en az yağmurlu ay ise Temmuz olup ortalama yağış miktarı 6 mm'dir. [URL 11]

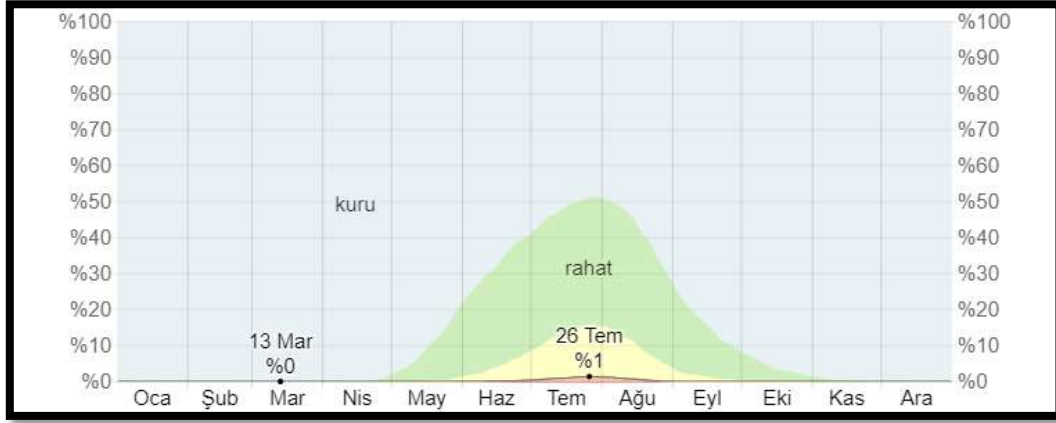

Şekil 187.Denizli İli Ortalama Aylık Yağış Grafiği (2021) - URL 11

Aylık yağış grafiğine bakıldığında en az yağışı temmuz ayında aldığı görülmektedir. Bu kuraklık dönemi eylül ayına kadar sürmekte olup eylül ayından itibaren yağış miktarı artmaktadır.

3.3. Nem

Denizli ilinde nem rahatlık düzeyinin bunaltıcı, basık veya dayanılmaz olduğu zaman yüzdesiyle ölçülen, hissedilen nem oranı yıl boyunca önemli ölçüde değişiklik göstermez ve bütün yıl boyu %1 düzeyinin, %1+ veya %1- civarında kalır. [URL 11]

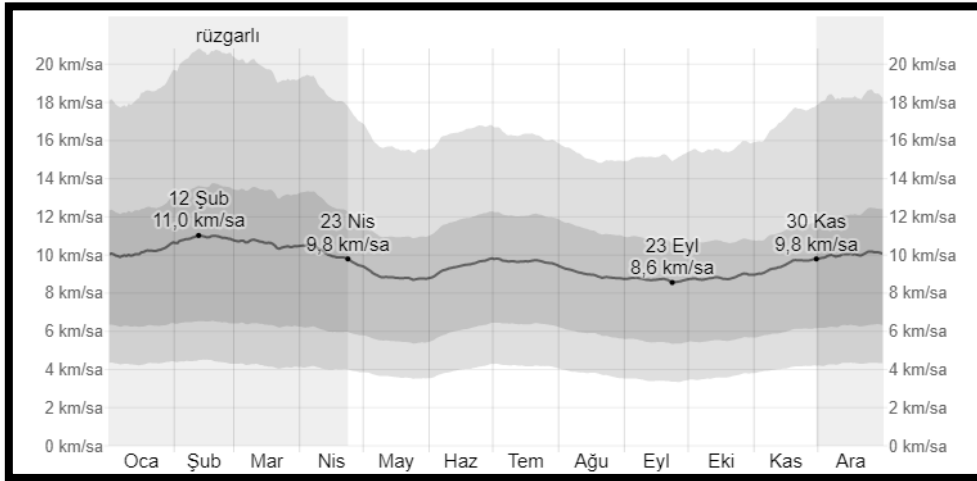

Şekil 188.Denizli İli Nem Rahatlık Düzeyi Grafiği (2021) - URL 11

Nem düzeyine bakıldığında genel olarak nem düzeyi az görülmektedir. Kışları oldukça düşük olan nem düzeyi yazları bunaltıcı düzeye çıkmaktadır. Özellikle haziran, temmuz ve ağustos ayları oldukça bunaltıcı geçmektedir.

3.4. Rüzgar

Denizli ilinde saatlik rüzgâr hızı hafif mevsimsel varyasyonlar gösterir. Bu değişim şekil (189) de gösterilmiştir.

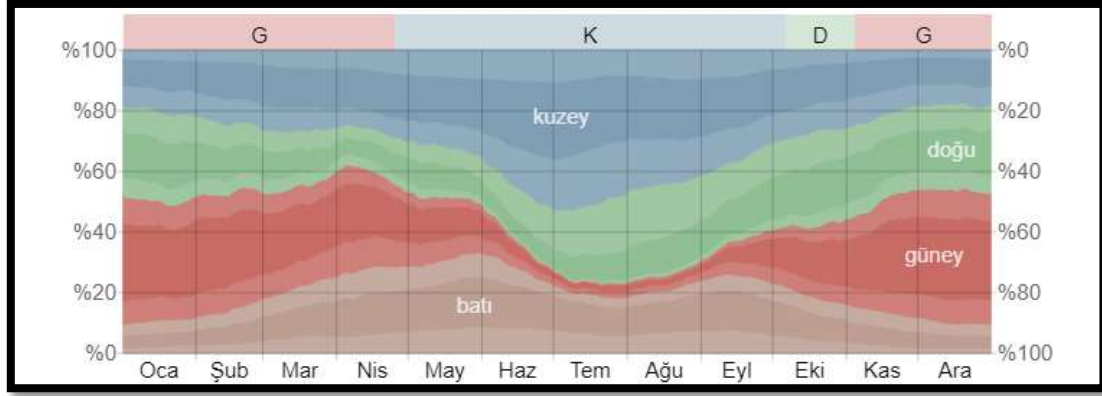

Şekil 189.Denizli İli Ortalama Rüzgâr Hızı Grafiği (2021) - URL 11

Yılın en rüzgârlı olan dönemi 30 Kasım ile 23 Nisan tarihleri arasında 4,8 ay boyunca sürer. En rüzgârlı ay ise 10,9 km/s ile Şubat ayıdır.

3.4.1 Rüzgâr Yönü

İlin hâkim rüzgâr yönü güney yönündendir. Kış boyunca rüzgâr bu yönden esmektedir. Şekil(190)ilin yıl boyunca rüzgâr yönünü göstermektedir.

Şekil 190. Denizli İli Yıllık Rüzgâr Yönü Grafiği (2021) - URL 11

Rüzgâr genelde kuzey yönünden 25 Nisan tarihinden 6 Ekim tarihleri arasında 5,4 ay boyunca esmektedir. En yüksek %53 ile 2 Temmuz tarihinde esmektedir. Doğu yönünde ise 6 Ekim tarihinden 4 Kasım tarihleri arasında 4,1 hafta süresi boyunca en yüksek %32 ile 20 Ekim tarihinde esmektedir. Güney yönünde ise 4 Kasım ile 25 Nisan tarihleri arasında 5,7 ay boyunca en yüksek %42 ile 1 Ocak tarihinde esmektedir. [URL 11]

4. TOPRAK YAPISI

İklim, topografya, ana madde, bitki örtüsü ve zamanın etkisiyle Denizli ilinde çeşitli büyük toprak grupları oluşmuştur. Denizli ve çevresinde tarıma elverişli alanlarda tuzluluk, meyil, su ve rüzgâr erozyonu gibi bazı olumsuzluklar bulunmaktadır. Kentsel yerleşme kararlarını etkileyen önemli verilerden olan toprak kabiliyeti, tarımsal faaliyet ve sulama alanları Denizli Çevre Düzeni Planı için özellikle göz önünde tutulması gereken bir veri olmaktadır.[2]

Denizli'nin gelişmesi tarımsal ürünlere ve özellikle de sanayi bitkileri yetiştiriciliğine dayalıdır. Artan nüfusun gıda ihtiyacını çevrede yapılan tarım karşılamaktadır. Dolayısıyla jeolojik sınırlamaların yanı sıra tarıma elverişli alanların kentsel yerleşmeye açılmasından

sakınılması yerinde olacaktır. Sonuç olarak jeolojik yönden elverişli, tarıma elverişsiz ve parçalı topografyası olan arazilerin yerleşim alanı olarak tercih edilmesi gerekmektedir.[2]

İlin Toprak Kabiliyeti Analizi EK-6 da gösterilmiştir.

İlin Jeolojik Formasyon Analizi EK-11 de gösterilmiştir.

Toprak Sınıfları

Denizli ili büyük toprak grupları ve bu toprak tiplerinin bölgede kapladığı alanlar şunlardır:

Tablo 10. Toprak Sınıfları Tablosu [2]

TOPRAK SINIFLARI	ALAN(ha)	PAYI(%)
Kahverengi Orman Toprakları	318,896	31,31
Kırmızı Kahverengi Akdeniz Toprakları	234,748	23,05
Kolivüyal Topraklar	134,457	13,20
Rendzina	113,052	11,10
Alivüyal Topraklar	75,692	7,43
Kalkersiz Kahverengi Topraklar	40,430	3,97
Kırmızı Akdeniz Toprakları	38,055	3,74
Kırmızı Kestane Toprakları	34,055	3,34
Kırmızı-Sarı Podzolik Topraklar	29,107	2,86
Toplam	1018,492	100

Denizli ilinde bulunan toprak sınıflarına bakıldığında il genelinde en çok paydaya sahip toprak sınıfı kahverengi orman topraklarıdır. Bu pay sıralaması ilk 5'te büyükten küçüğe kırmızı kahverengi akdeniz toprakları, kolivüyal topraklar, redzina, alivüyal topraklar olarak sıralanır.

Denizli yerleşik alanı Rendzina ve Koluviyal topraklarda bulunmaktadır. Honaz Eskişehir-Kumkısıık arası engebeli kuşakta, genellikle VI-VIII. sınıf topraklar bulunmaktadır. Bunlar kalker dolomit ve marnlı topraklar olup, doğal bitki örtüsü ot ve fundadır. Sulanabilir alanlarda bağ ve bahçe tarımı, sulamanın mümkün olmadığı alanlarda ise tahıl yetiştirilmektedir. Tarım kültürü altına alınmamış mera ve fundalık alanlarda bulunmaktadır. [2]

Kayıhan-Hacıeyüplü şeridindeki kolüviyonlar, genellikle sulu tarım yapılan II. sınıf topraklardır. Son yıllarda Denizli yerleşik alanı batı yönündeki bu topraklar üzerinde gelişmektedir. Aynı tip topraklar Eskihisar-Akkonak arasında bir şerit halinde batıya uzanmıştır. Çürüksu'nun iki yanı, alüviyal sulu tarım yapılabilen, genellikle ikinci sınıf arazidir. Denizli'nin batısında Şirinköy-Göveçlik-Kayaköy üçgeninde ise kalkersiz kahverengi topraklar bulunmaktadır. Kısmen mera, bağlık, fundalık alanlar mevcuttur. [2]

Hacıeyüplü'den kuzeybatıya yine Rendzina topraklar uzanmaktadır. Güneydeki dik eğimli dağlık arazi ise VII. Sınıf Kırmızı, Kahverengi Akdeniz topraklarından oluşmaktadır.[2]

5. HİDROLOJİK VE HİDROJEOLJİK DURUM

Denizli ili zengin yeraltı ve yerüstü su kaynaklarına sahiptir. İlde bulunan başlıca akarsu kaynakları; Büyük Menderes (44,32 m³ /sn), Çürüksu Çayı (9,26 m³ /sn), Akçay (Bozdoğan Çayı)(17,37 m³ /sn), Dalaman Çayı (17,37 m³ /sn), Küfi Çayı (3,43 m³ /sn), Gökpinar Çayı (2,86 m³ /sn), Yeni Dere (2,46 m³ /sn).

İlde en yüksek debiye sahip nehir, 44,32 m³ / sn debi ile Büyük Menderes Nehridir. Nehritoplam uzunluğu 529 km'dir. Denizli il sınırları içindeki uzunluğu ise 194 km'dir. Dinar yakınlarından çıkar, Söke ilçesine bağlı, Balat Köyü Dipburnu mevkiinde Ege Denizine dökülür. İlde toplam 23 adet Baraj ve Gölet, inşaat halinde ise 4 adet gölet bulunmaktadır.

Denizli ilinde en Fazla Tarımsal Sulama Sağlayan Baraj, 50486 ha ile Işıklı Gölü Barajıdır. Işıklı Gölü ile Çal, Çivril ve Baklan Ovaları sulanmaktadır.

İlin en büyük gölü Acıgöl (Çardak Gölü), 44,32 km² yüz ölçümüne sahiptir. Denizli İlinin Çardak ilçesi ile Afyon İlinin Dazkırı ilçesi arasındaki graben arazide dünyanın en temiz sodyum sülfat tuzunun elde edildiği (toksik madde içermeyen) tektonik oluşumlu bir göldür.

Buldan Süleymanlı Yayla Gölü; Yüzölçümü 466,5 dekar, denizden yüksekliği 1150 m'dir. Buldan ilçesi sınırları içerisindeki Süleymanlı Mahallesi doğusundaki Süleymanlı Yaylasında ve Sazak düzlüğündedir.

Beylerli (Çaltı) Gölü; derinliği azdır. En derin yeri 4 metredir. Acı Gölün 20 km. güneybatısındadır. Denizden yüksekliği 850 metredir. Gölü Değirmendere ve Başpınar suları besler.

Beyağaç (Kartal) Gölü; Denizli ili, Beyağaç ilçesinin güneyindeki Çiçekbaba dağının zirvesinin kuzeye bakan yamacında yer alır. Denizden yüksekliği 1903 m’dir.

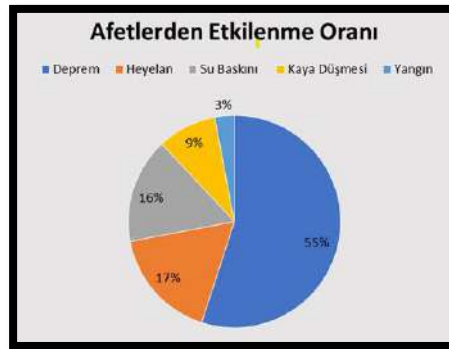
Çivril Işıklı Gölü; Dinar’ın kuzeybatısında Çivril Ovası’nda yer alır. Uluslararası Ramsar Sözleşmesi ile A Sınıfı Sulak Alan statüsüne alınmıştır. Yaklaşık 800 m rakımda, alanı ise 3500 ha civarındadır. Göl, Büyük Menderes Nehri, Karanlık Dere ve Küfi Çayı ile beslenmektedir. Doğudan gelen su kaynaklarıyla beslenen gölün doğu, batı ve güney kıyılarında setler yapılmıştır. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü’nün kontrollüğünde sulama amaçlı kullanılmaktadır.

Karagöl; Çambaşı Mahallesi-Bozkurt ilçesinin üstünde, çamlar arasında yer alan akarsularla beslenen bir göldür.

Yukarı Dağdere (Saklıgöl) Gölü; Honaz ilçesi, Yukarı Dağdere Mahallesi sınırlarında çam ağaçları arasında tatlı su gölüdür. [URL 12]

6. AFET RİSK DURUMU

Afet arşiv kayıtlarına göre yıkıcı etkileri açısından değerlendirildiğinde ilk sırayı alan depremlerden sonra heyelan, taşkın ve kaya düşmeleri, meteorolojik ve iklimsel afetler, endüstriyel kazalar ve yangınlar ilde sık yaşanan afet türleridir.

Şekil 191. Afetlerden Etkilenme Oranı Grafiği - [URL 12]

Yukarıdaki grafik incelendiğinde Denizli ilinde afetten etkilenme oranı en çok %55 ile deprem daha sonrasında %17 ile Heyelan, %16 ile su baskını, %9 ile kaya düşmesi ve %3 ile yangındır. Oranlara bakıldığında en çok afet etkilenme oranının depremi oluşturduğunu, en az ise yangından kaynaklı olduğu görülmektedir.

İlin Afet Risk Analizi EK-6 da gösterilmiştir.

Risk Tanımı

Risk tanımı; zarar, kayıp, tehlike veya hasar olmasına yönelik belirsizlik içeren unsur, etken veya gidişat diye tanımlanabilir.

Belirli bir tehlikenin, gelecekte belirli bir zaman süresi içinde meydana gelmesi hâlinde, insanlara, insan yerleşmelerine ve doğal çevreye, bunların zarar veya hasar görebilirlikleri ile orantılı olarak oluşturabileceği kayıpların olasılığı. Riskten veya kayıp olasılığından bahsedebilmek için belirli büyüklükteki tehlike veya olayın varlığı ve bundan etkilenebilecek değerlerin mevcudiyeti ile bu değerlerin tehlike veya olaydan etkilenme oranları veya zarar görebilirliklerinin tahmin edilebilmesi gerekmektedir.[URL 13]

Afet Tanımı

Toplumun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan, etkilenen toplumun baş etme kapasitesinin yeterli olmadığı doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olay. Afet bir olayın kendisi değil, doğurduğu sonuçtur. [URL 13]

Doğal Kaynaklı Oluşan Afetler

Dünya genelindeki doğal afetler ele alınınca, 31 çeşit doğal afetin 28 tanesini meteorolojik afetlerin oluşturduğu görülür. Doğal afetlerin çeşitleri ve önem sıraları ülkeden ülkeye de değişmektedir. Örneğin, Akdeniz Bölgesinde doğal afetler kuraklık, seller, orman yangınları, heyelan, dolu fırtınaları, çığlar, donlardır. Ülkemizde ise en sık görülen meteorolojik karakterli doğal afetler dolu, sel, taşkın, don, orman yangınları, kuraklık, şiddetli yağış, şiddetli rüzgâr, yıldırım, çığ, kar ve fırtınalardır. Dünya Meteoroloji Örgütüne (WMO)

göre sadece 1980'li yıllarda dünyada 700,000 kişi meteorolojik afetlerden dolayı hayatını kaybetmiştir. [URL 14]

Yavaş Gelişen Doğal Afetler

- Kıtılık Vb.
- Kuraklık
- Şiddetli Soğuklar

Ani Gelişen Doğal Afetler

- Volkanlar
- Fırtınalar, Hortumlar
- Çığ
- Toprak Kaymaları, Kaya Düşmeleri
- Deprem
- Seller, Su Taşkınları
- Yangınlar Vb.

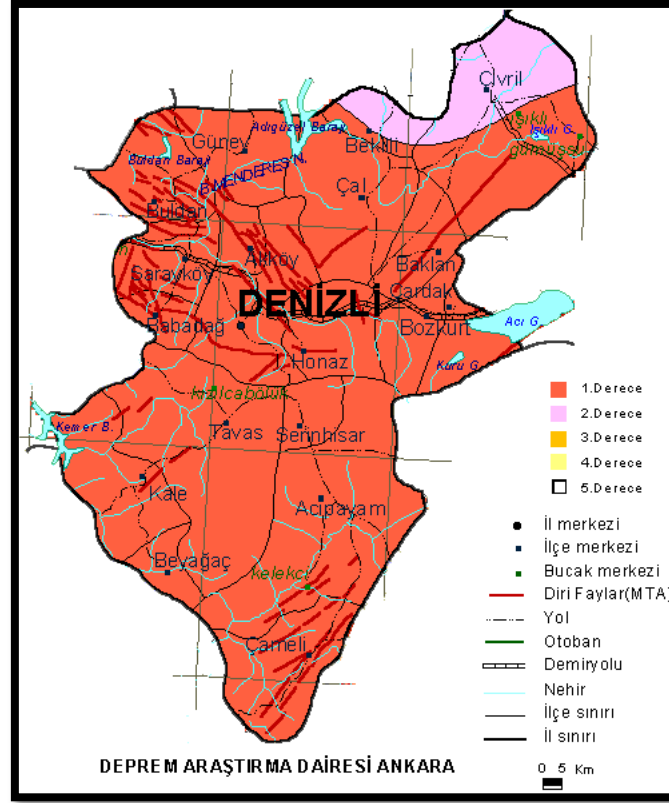
Beşerî Kaynaklı Oluşan Afetler

- Endüstriyel Kazalar
- Nükleer, Biyolojik, Kimyasal Kazalar
- Aşırı Kalabalıktan Meydana Gelen Kazalar
- Taşımacılık Kazaları
- Göçmenler ve Yerlerinden Edilenler Vb.

6.1 Deprem

Denizli İli tarihinde birçok yıkıcı deprem yaşanmıştır. Bu depremlerde iki kez şehir merkezinin tamamı hasar görmüştür. Arşiv kayıtlarına göre; 2430 konut ağır hasar, 3763 konut orta hasar ve 1327 konut az hasar almıştır. 11531 afetzede aileye 1425 adet konut yapılmıştır.

Denizli il merkezi merkezli 100 km yarıçaplı alan içerisinde 1900 yılından 2021 tarihine kadar olan depremler ($M \geq 4.0$) belirlenerek büyüklük ve tarihe göre sınıflandırılmıştır.[URL 12]

Şekil 192. Denizli İli Fay Hatları Haritası - [URL 12]

Denizli ili fay haritasına bakıldığında ilin kuzey batı bölgesinde fay hatlarının oldukça yoğunlaştığı görülmektedir. Özellikle Sarayköy, Buldan ve Akköy ilçeleri oldukça riskli yerleşim allarıdır. Bir diğer yoğunluksa ilin güney kısmında yer almaktadır.

Denizli İlini ve Çevresini Etkileyen Başlıca Faylar

- Pamukkale Fay Zonu
- Büyük Menderes Çöküntü Alanı
- Maymundağı Fayı
- Honaz Karateke Fayı
- Gölhisar- Çameli Fay Zonu
- Babadağ Fayı

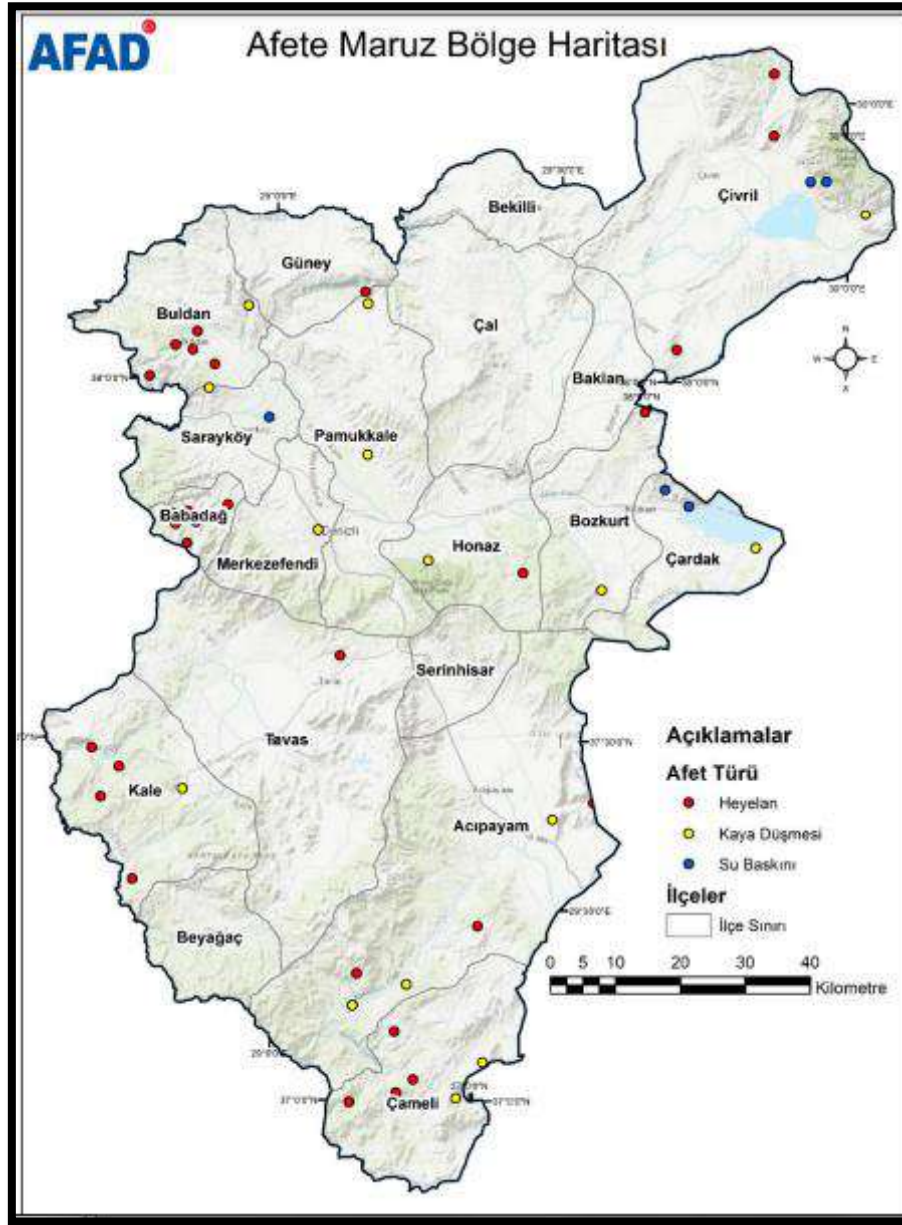
- Çivril ve Acıgöl Fayı
- Dinar Fayı

Şekil 193.1/ 250.000 Ölçekli Türkiye Diri Fay Haritası Serisi Denizli İçin -[URL 12]

6.2 Heyelan

Kütle Hareketleri; yamaç dengesinin bozulmasına bağlı olarak yer çekiminin etkisiyle arazinin bir bölümünün, yamaç eğimi doğrultusunda ve yamacın şekline göre hareket ederek, şekil ve yer değiştirmesidir. Heyelan ve kaya düşmesi olayları bu başlık altında incelenen; yeryüzünü şekillendiren, yerleşim yerlerinde afete neden olan, tarım ve orman bölgeleri, tünel, taş ocağı, maden ocağı, kanal, su, baraj, karayolu, demiryolu gibi yerleri tahrip eden hareketlerdir. [URL 12]

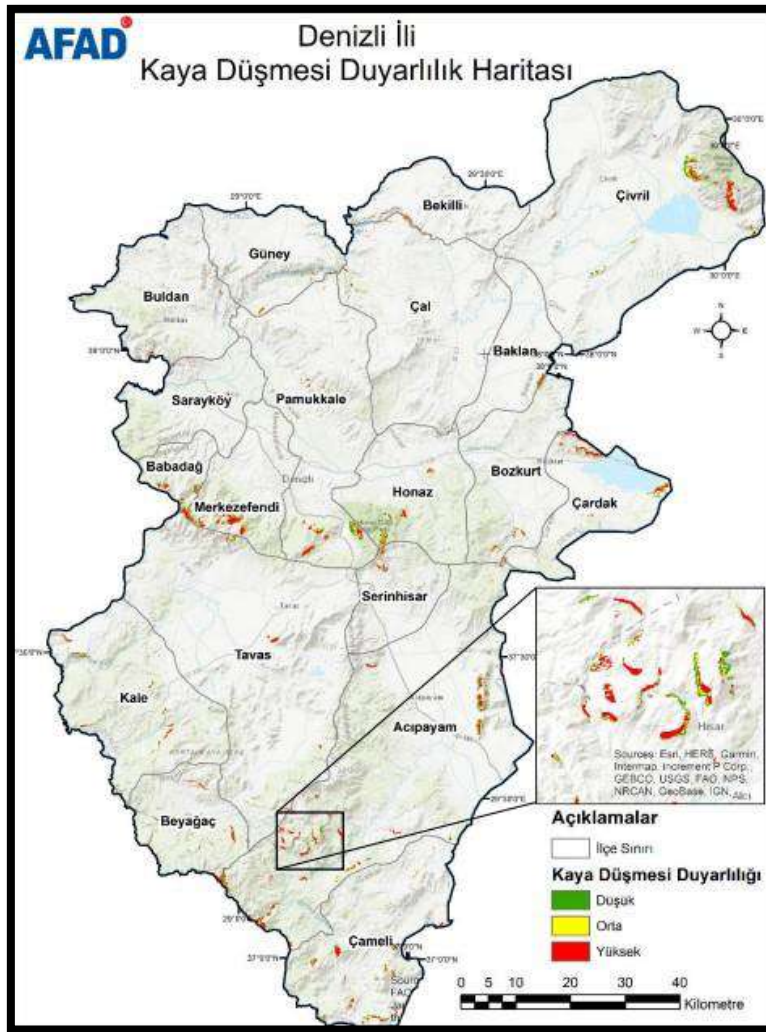

Şekil 194.Denizli İli Afete Maruz Bölge Haritası - [URL 12]

Denizli ili genelinde önceki yıllarda meydana gelen kütle hareketleri incelendiğinde 50 lokasyonda heyelan, 17 lokasyonda da kaya düşmesi olayı meydana gelmiş, 4 lokasyonda ise hem kaya düşmesi hem de heyelan afeti bir arada gerçekleşmiştir. Genel Hayata Etkililik Oluru alınan 23 heyelan ve 6 kaya düşmesi; Genel Hayata Etkisiz Oluru alınan 30 heyelan ve 7 kaya düşmesi olayı gerçekleşmiştir.

6.3 Kaya Düşmesi

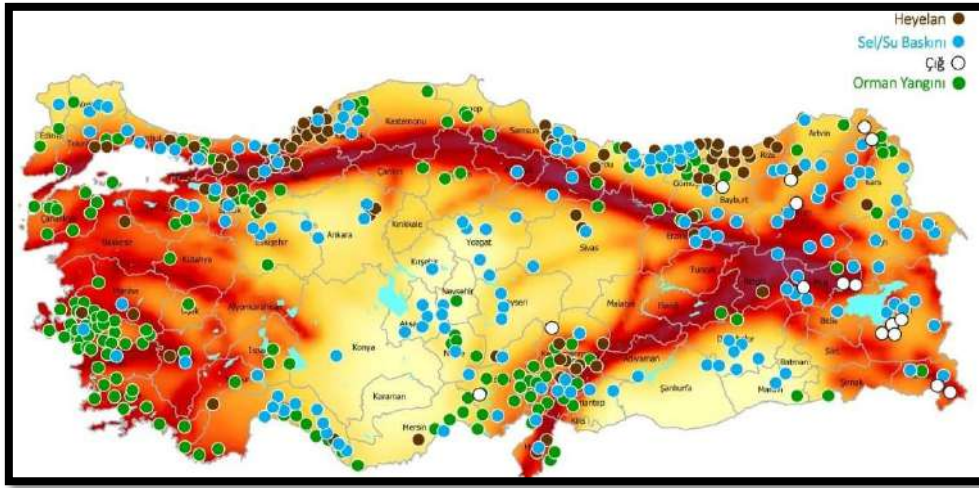
Kaya düşmesi olabilmesi için nispeten yüksek eğimli alanlarda kaya birimlerin bulunması gerekmektedir. İlimizin özellikle Merkezefendi ve Pamukkale ilçelerinin güney bölgeleri, Çameli ilçesi, Acıpayam ilçesinin güney ve batısı, Çivril ilçesi Akdağ bölgesi, Honaz ilçesi Honaz Dağı çevresi, Güney ilçesinde Büyük Menderes nehrinin vadi yamaçları, Çardak ilçesinin güney kesimleri kaya düşmesine maruz kalabilecek alanlardır.

Şekil 195. Denizli İli Kaya Düşmesi Duyarlılık Haritası– [URL 12]

6.4 Sel

Denizli IRAP 1.çalıştayında oluşturulan taşkın/sel/kuraklık çalışma masasında elde edilen analiz sonuçlarına göre il genelinde 38 adet gözlem istasyonu ile meteorolojik verilerin anlık takip edilebildiği; bu verilerin tarımda ve sel/su baskını ve taşkın tahmini ve çalışmalarındaki önemi belirtilmiştir. Elimizde verinin bulunduğu ve bu verilerin bilgiye dönüşmesi yönünde eksiklerimiz olduğuna değinilmiştir.

Şekil 196.Türkiye Geneli Afete Maruz Bölge Haritası – [URL 12]

Denizli ili Akdeniz iklimindeki gibi hızlı ve yoğun yağış yağmadığından dolayı sel baskınları oldukça az görülmektedir. Yukardaki haritada da görüldüğü gibi sel baskınları oldukça nadir görülmektedir.

6.5 Su Taşkınları

Denizli ilinde geçmişte yaşanmış birkaç önemli su taşkını şunlardır:

- 1990 yılında yaşanan su taşkını: Bu taşkın, Denizli ilinin Acıpayam ilçesinde meydana geldi ve yaklaşık 50 kişinin hayatını kaybetmesine neden oldu. Taşkın, şiddetli yağışların ardından Acıpayam Çayı'nın taşması sonucu oluştu.
- 2010 yılında yaşanan su taşkını: Bu taşkın, Denizli'nin Merkezefendi ilçesinde meydana geldi ve birçok ev ve işyeri zarar gördü. Taşkın, şiddetli yağışların

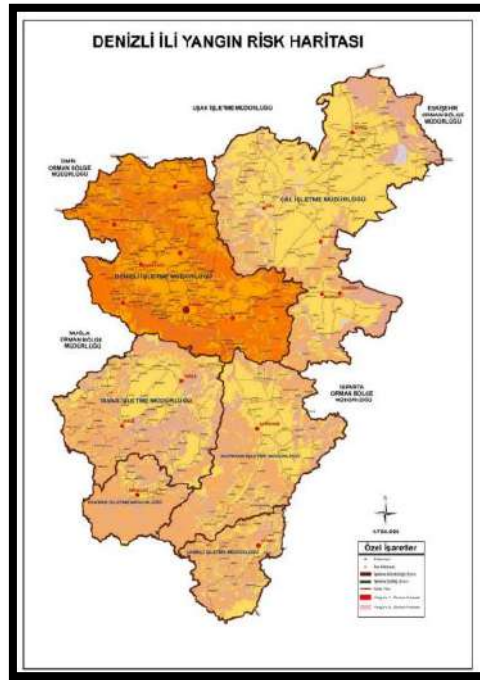
ardından İncilipınar Mahallesi'nde yer alan dere yataklarının taşması sonucu oluştu.

- 2012 yılında yaşanan su taşkını: Bu taşkın, Denizli'nin Pamukkale ilçesinde meydana geldi ve Pamukkale Travertenleri'ni su altında bıraktı. Taşkın, bölgede şiddetli yağışların ardından oluştu.

Bu su taşkınları, Denizli'deki altyapı hizmetlerinin yetersizliği ve doğal faktörlerin bir araya gelmesi sonucu oluştu. Bu nedenle, Denizli ilinde su taşkınlarının önlenmesi için yukarıda belirtilen çözüm önerilerinin uygulanması ve altyapı hizmetlerinin iyileştirilmesi gerekmektedir.

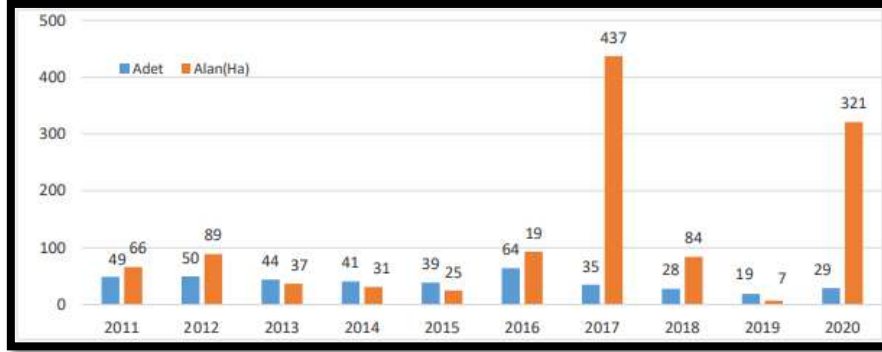
6.6 Orman Yangınları

İldeki Denizli İşletme Müdürlüğü sorumluluk sahasındaki ormanlar 1. derece yangına hassas bölge olarak geçmektedir. Çal İşletme Müdürlüğü, Tavas İşletme Müdürlüğü, Acıpayam İşletme Müdürlüğü, Eskere İşletme Müdürlüğü ve Çameli İşletme Müdürlüğü sorumluluk sahalarında bulunan ormanlar 2. derece yangına hassas bölgelerdir (Şekil 17). Denizli ilinin orman varlığı %42'sini kızılçam, %21'ini karaçam ağaçlarından oluşmaktadır.

Şekil 197. Denizli İli Yangın Risk Haritası – [URL 12]

2011-2020 yılları arasındaki yangın istatistikleri incelendiğinde en çok orman yangınının 2016 yılında çıktığı, en çok zarar gören alanın da 437 hektar ile 2017 yılı olduğu görülmektedir (Şekil 198).

Şekil 198.Denizli İli 10 Yıllık Orman Yangını İstatistikleri Grafiği - [URL 12]

Denizli ilinde son 10 yıldaki istatistikler değerlendirildiğinde yılda ortalama 40 orman yangını meydana geldiği ve bu yangınlarda ortalama 119 ha ormanın yandığı görülmektedir. Çıkan orman yangınlarının çoğunluğunun sebebi bilinmemekle birlikte ihmal sonucu meydana gelen yangınlar çıkış sebebi bilinenler arasında ilk sırada yer almaktadır. Doğal sebeplerle çıkan orman yangınları küçük bir oranı oluşturmaktadır. [URL 12]

6.7 İklim Değişikliği Kaynaklı Afetler

İklim değişikliği (ing. climate change) ise; “Hem genel ortalama hem de 30 yıllık veya daha uzun dönemler itibariyle istatistik olarak iklimde ortaya çıkan değişiklikler” olarak tanımlanmaktadır. Bu, yerkürenin doğal sürecinin veya harici kuvvetlerin etkilerine veya insan kaynaklı olarak atmosferde oluşan kalıcı değişimlere bağlı olarak değişmektedir. [URL 14]

İklim değişikliğinden zarar görebilirlik, geniş anlamıyla bir topluluk ya da sistemin fiziki coğrafyaya ilişkin ekolojik ya da sosyoekonomik olarak iklim değişikliği stresi, gerilimi ve baskısından etkilenmesidir. İklim değişikliğine uyum ise, genel olarak iklim değişikliğinin zararlı etkilerini azaltmak ve olası yararlı fırsatları değerlendirmek amacıyla, beklenen iklim değişikliğine ve iklimsel değişkenliğe karşı hazır olmak için önceden yapılan uyarılama düzenlemelerini kapsamaktadır [URL 15]

7. BİYOÇEŞİTLİLİK

7.1.Flora

Denizli ili Akdeniz ve İran-Turan floristik bölgelerinin geçiş kuşağında yer almaktadır. Bunun doğal sonucu olarak bu iki floristik bölgenin bitki örtüsünü taşımaktadır. Literatür çalışmaları sonucunda Denizli ilinde yayılış gösteren 118 familyaya ait, 570 cins ve 1.326 tür tespit edilmiştir. Söz konusu türlerden 159 tanesi endemiktir. Çardak ilçesine bağlı Gemiş Mahallesi yakınında ve Acıgöl havzası içerisinde bulunan 1.500 lt/sn debili tatlı su kaynağı yaklaşık 50 hektarlık sazlık bir alanı beslemektedir. Acıgöl'de gerçekleştirilen arazi çalışmaları ve literatür çalışmaları ile tespit edilen, 57 familya 90 cinse ait toplam 275 damarlı bitki türünün alanda bulunduğu tespit edilmiştir. Bu taksonların büyük bir kısmı Akdeniz (31 takson) fitocoğrafik bölgesine ait olmakla birlikte, İran-Turan (23 takson) ve ait olduğu fitocoğrafik bölge belirli olmayan çok sayıda takson yer almaktadır. Alanda bulunan taksonlardan 28'ü endemik olup yalnızca Türkiye sınırları içerisinde bulunmaktadırlar.[5]

Şekil 199.Endemik Tür Olan Pülüksün ve Acı Süpürge Bitkileri – [URL 6]

Buldan Yayla Gölü, kamış ve nilüfer gibi bazı sucul bitki türlerinin zenginliğiyle dikkati çeker. Buldan Yayla Gölü Sulak Alan Alt Havzası'nda yapılan flora araştırmaları sonucunda toplanan türlerin teşhis edilmesi ile 57 familyaya ait 156 cins ve 188 bitki türü tespit edilmiş olup bu türlerden 7 tanesi endemiktir. Tespit edilen bu 7 endemik bitkinin familyalara dağılımları şu şekildedir; [5]

Familya	Tür İsmi	Türkçe İsmi
Acanthaceae	<i>Acanthus hirsutus</i> Boiss.	Tüylü Ayıpençesi
Apiaceae	<i>Heracleum platytaenium</i> Boiss.	Öğrekotu
Asteraceae	<i>Onopordum anatolicum</i> (Boiss.) Eig	Eşek dikenli
Campanulaceae	<i>Campanula lyrata</i> Lam. subsp. <i>lyrata</i>	Çan çiçeği
Euphorbiaceae	<i>Euphorbia anacampseros</i> Boiss. var. <i>anacampseros</i>	Sütlegün
Lamiaceae	<i>Stachys cretica</i> L. subsp. <i>anatolica</i> Rech.fil.	Yağlıkara
Rhamnaceae	<i>Rhamnus petiolaris</i> Boiss.	Cehri

Şekil 200. Buldan Gölü Havzasına Ait Endemik Bitki Türleri - [URL 6]

Honaz Dağı'nın floristik zenginliği, çevresindeki diğer alanlara göre daha zengin durumda olup birçok endemik bitkinin yetiştiği ve özel iklim koşullarının etkili olduğu nadir alanlar arasında yer alır. Dağın kuzey ve kuzeybatı yamaçlarında 1100 metreye kadar olan yükseltilerde özellikle ağaç ve çalı formundaki odunsu taksonlar yaygın olarak bulunur. Bu taksonların önemli bir bölümü Asıl Akdeniz ve Sıcak Akdeniz vejetasyon katlarının bitkileridir. 1.150 metrenin üzerindeki yükseltilerde ise bu türlerden bazılarının yayılışı son bulmakta ve 1.750 rakıma kadar daha soğuk ortam şartları toleranslı odunsu formlar diğerlerinin yerini almaktadır. 1.950-2.300 metreler arasında ise eğimli kayalık yerlerde *Juniperus feotidissima* (kokar ardıç) çok seyrek ve nadir olarak bulunur. 2.000 metrenin üzerindeki alanlarda yüksek dağ step vejetasyonu hâkimdir. [5]

Şekil 201. Honaz Dağı Çevresinde Yetişen Bazı Bitki Türleri - [URL 6]

Ülkemizin endemik meşe türlerinden biri olan kasnak meşesi ile Türk meşesinin Karanlıkdere Vadisi'nin yamaçlarında yetiştiği Honaz Dağı Milli parkı kapsamındaki alanlarda yapılan floristik çalışmalar sonucunda 561 takson tespit edilmiştir. Bu taksonların

99'u endemiktir. *Lamium microphyllum*, *Verbascum chrysorrhoea*, *Crocus baytopiorum* türleri dünyada yalnız Honaz Dağı'nda yetişmektedir. Ayrıca Honaz Dağı ve çevresinde tıbbi ve ekonomik değere sahip bitkiler de bulunmaktadır. [5]

Şekil 202. İlçelere Ait Endemik Bitki Türleri - [URL 6]

Işık Gölü, Gökgöl ve yakın çevrelerinden günümüze kadar 71 familya ve bu familyalara ait 22'si endemik olmak üzere 327 tür ve takson tespit edilmiştir. Söz konusu 327 bitkinin 31'i Akdeniz, 30'u İran-Turan ve 26'si Avrupa-Sibirya fitocoğrafik bölge temsilcisidir. Fitocoğrafik bölgesi belli olmayan 240 çok bölgeli bitki mevcuttur. [5]

Şekil 203. Beyaz Niliüfer (Işık Göl) - [URL 6]

7.2. Fauna

Denizli ili Ormanları, Korunan Alanları ve Sulak Alanları özel fauna varlığına sahiptir. Honaz Dağı Milli Parkında; Yaban keçisi, Porsuk, Yaban domuzu, Sansar, Tavşan ve Tilki gibi memeliler bulunmaktadır. Ayrıca Honaz Dağında tespit edilen 4 tür sürüngen ve 64 kuş türü bölgede yaşamaktadır. Honaz Dağı Milli Parkı ve ekolojik sınırları içerisinde 92

omurgalı hayvan türünün yaşadığı belirlenmiştir. İki yaşamlılar için oldukça sınırlı olan Honaz Dağı'nda Yeşil kurbağa, Ağaç kurbaçası, Su kurbaçası türleri bulunmaktadır. [5]

Şekil 204.Honaz Milli Parkı Fauna Örnekleri - [URL 6]

Akdağ Tabiat Parkı ve Yaban Hayatı Geliştirme Sahası'nda / İki Yaşamlılardan Gece kurbaçası, Ova/Su Kurbaçası, Kırmızı kurbağa, Yaprak kurbaçası türleri, Sürüngenlerden Adi tosbağa, Dikenli keler, Şeritli kertenkele, Büyük Yeşil Kertenkel, Toros kertenkelesi, Kafkas Yılanı, Hazer Yılanı, Kara Yılan, Uysal yılan, Küpeli suyanı türleri bulunmaktadır. Akdağ'da kuşlar üzerinde yapılan araştırmalarda 34 familyaya ait 123 kuş türü belirlenmiştir. Tehlike kategorileri dikkate alındığında 107 tür Bern sözleşmesi kapsamında, 3 tür IUCN kapsamında ve 58 tür ise Red Data Book (RDB) kapsamında yer almaktadır. Bu türler arasından Kara akbaba IUCN tarafından hazırlanmış olan Avrupa Kırmızı Listesi (European Red List)'nde NT (Düşük Risk/Tehlikeye Yakın) kategorisinde bulunmaktadır. Böcekçil kuşların yanında doğanın çöpçüleri olarak kabul edilen Kızıl akbaba, Karaakbaba, Sakallı akbaba ile Akkuyruk kartal, Kaya kartalı ve Küçük kerkenez gibi ülkemiz açısından önemli olan yırtıcı kuşlara ve Anadolu'nun tek endemik kuşu olan Anadolu sıvacısı gibi kuşlara da ev sahipliği yapmaktadır. [5]

Şekil 205.Denizliye Ait Endemik Kuş Türlerine Örnekler - [URL 6]

Denizli ili Sulak alanlarından Acıgöl, göçmen kuşlar için önemli bir ortam oluşturmaktadır. Acıgöl suyunun kimyasal yapısı nedeniyle kışın donmayan göllerden biridir. Bu özellik kış döneminde çok sayıda göçmen sığınmasının gölde toplanmasını sağlamaktadır. Işıklı Gölü göçmen kuşlar için önemli bir konaklama yeri teşkil etmektedir. Gerek sonbahar gerekse ilkbahar göçlerinde yoğun kuş topluluklarının barınması ve beslenmesine olanak sağlamaktadır. Işıklı-Gökgöl sulak alanında toplam 153 kuş türü tespit edilmiştir. Bu türlerden 100 tanesi yerli veya yaz göçmeni olarak alanda üremektedir. Ayrıca Gökgöl ve Işıklı Göllerinde doğal ve yapay orijinli 15 balık türü ve alt türün yaşadığı tespit edilmiştir. [5]

Şekil 206. Turna ve Sazan Balığı - [URL 6]

Buldan Yayla (Süleymanlı) Gölü Sulak Alanı ve yakın çevresinde gölün bentik ortamında 25 familyaya ait 61 tür ve alt tür tespit edilmiştir. Gölde tespit edilen omurgalı ve omurgasız su canlıları arasında Sazan balığı, Çin sazanı, Karaburun balığı, Su salyangozu, Sülük türleri bulunmaktadır. Buldan Yayla Gölü ve yakın çevresinde kuş türlerine yönelik yapılan arazi çalışması neticesinde 16 takım ve 47 familyaya ait 158 kuş türünün yayılış gösterdiği görülmektedir. Bu tür sayısı, Türkiye'deki tüm kuş tür sayısının (502 tür) %30'udur. IUCN kırmızı listesinde EN (endangered; vahşi yaşamda soyu tükenme tehlikesi çok büyük olan türler) kapsamında bölgede yaz dönemlerinde zaman zaman görülen Küçük akbaba (Neophron fakahat yakın gelecekte VU, EN veya CR kategorisine girmeye aday olan türler) Kapsamında alanda Aladoğan, Gökkuşgun ve Bölge içinde önemli bir tür olan Anadolu sıvacıları yer almaktadır. Bu tür sayısı, Türkiye'deki tüm kuş tür sayısının (502 tür) %30'udur. IUCN kırmızı listesinde EN (endangered; vahşi yaşamda soyu tükenme tehlikesi çok büyük olan türler) kapsamında bölgede yaz dönemlerinde zaman zaman görülen Küçük akbaba (Neophron percnopterus) yer almaktadır.[5]

İlçeler	Av Hayvanı Çeşitleri
Buldan	Keklik, tavşan, yaban ördeği, yaban domuzu, tilki
Tavas	Keklik, tavşan, tilki, yaban domuzu
Güney	Keklik, tavşan, yaban domuzu, tilki
Denizli	Keklik, tavşan, üveyik, bildircin, toy, dağ keçisi, yaban domuzu, tilki
Çivril	Keklik, tavşan, yaban domuzu, geyik, kaz toy, turaç bağirtlak, bildircin, tilki
Sarayköy	Keklik, tavşan, turna, sarıkuş, üveyik, güvercin, yaban domuzu, tilki
Çal	Keklik, tavşan, sarıasma, ördek, yaban domuzu, tilki
Kale	Keklik, güvercin, tavşan, yaban domuzu, tilki
Çardak	Keklik, tilki, tavşan, yaban domuzu,
Çameli	Keklik, tavşan, yaban domuzu, tilki

Şekil 207.Denizli ilinde mevcut av hayvanları - [URL 6]

Denizli il ve ilçelerde bulunan mevcut av hayvanlarına bakıldığında genel olarak keklik, tavşan, yaban domuzu ve tilki görülmektedir. Bazı özel alanlarda ise üveyik, geyik, turna ve sarıkuş olarak görülmektedir.

İlin Biyoçeşitlilik Analizi EK-14 de gösterilmiştir.

7.3. Yaban Hayatı Geliştirme, Yerleştirme Ve Koruma Sahaları

Akdağ Yaban Hayatı Geliştirme Sahası

Saha Denizli İli, Çivril İlçesi sınırları dâhilinde kalmaktadır. Akdağ Yaban Hayatı Geliştirme Sahası Dinar – Çivril Devlet Karayolunun kuzeyinde yer almaktadır. Alanın büyüklüğü 10634 hektardır. Alanda 1983-86 yılları arasında yapılmış olan çalışma sonucu 106 familya ve 472 cinse ait 1060 takson belirlenmiştir. Fitocoğrafik bölgesi belirlenen türe göre yapılan orantlamada, Akdeniz %18.48, Avrupa-Sibiryaya %8.36, ran-Turan' ın ise %10,75 oranında elemente sahip olduğu görülmektedir. 120 tür yurdumuz için endemiktir. Bu türlerden 2 tanesi ilk olarak çalışma alanında toplanarak bilim dünyasına tanıtılmışlardır. Bu alanda Cervus elapus L. (geyik) bulunmaktadır. Alana başı boş bırakılan yabanlaşmış Equus przewalskii (Yılkı atları), büyükbaş hayvan (sığır) ve küçük baş hayvanların bulunması buradaki tabii vejetasyonun zarar görmesine neden olmaktadır. Bunun yanında Akdağ'daki vadi içlerindeki ormanlarda ve Işıklı gölündeki sazlıklarda Sus scrofa L. (yaban domuzu) bol miktarda bulunmaktadır.[3]

Şekil 208.Akdağ Yaban Hayatı Geliştirme Sahası - [URL 8]

Akdağ'da ki derin vadilerde ve orman alanlarına yuva kuran ve kuş türleri olarak *Aegypius monachus* L. (kara akbaba-3 çift), *Gyps Fulvus* Hablizl.(Sakalı akbaba-1-çift), *Hieraaetus pennatus* Gmelin. (Küçük kartal-4-çift) bulunmakta olup bu yırtıcı kuşlar alana önemli kuş alanı (ÖKA) statüsü kazandırmaktadır. Alanda ayrıca diğer üreyen kuştürleri arasında *Aguila chrysaetos* L.(kaya kartalı-1 çift), *Haiaetus albicilla* L. (ak kuyruklu kartal-1-çift), *Phyrrhocorax phyrrhocorax* L. Kızıl gagalı dağ kargası-50 çift) sayılabilir. Alanda *Aguila Pomarina* CH.L. Brehm. (Küçük orman kartalı)'nın da ürediği görülmektedir. [3]

Beylerli Yaban Hayatı Geliştirme Sahası

Saha, Denizli ili, Çardak ilçesi, sınırları içinde kalmakta olup, Saz köy, Çaltı köyü ve Beylerli kasabası arasındadır. Alan büyüklüğü 920 hektardır. Gölün tamamı saz bitkileriyle kaplıdır. Yaban ördekleri, Turna, Sakarmeke, Saz tavuğu gibi su kuşları bol miktarda mevcuttur. Aşırı yaz kuraklığı ve gölü besleyen kaynakların azlığı nedeni ile bazı yıllarda göl suların azalması sonucu pek az miktarda Boz Ördek (*Anas strepera*), Yeşilbaş (*Anas platyrhynchos*), Turna (*Grus grus*), Sakarmeke (*Fulica atra*) ve Saz tavuğu (*Porphyrio porphyrio*) gibi su kuşlarına az rastlanılır. [3]

Şekil 209.Beylerli Yaban Hayatı Geliştirme Sahası - [URL 8]

8.TARIM ALANLARI VE TARIMSAL ÜRETİM

Denizli İli genelinde tarımsal alanlarda 170 metreden başlayan yükseklik, 1,350 metreye kadar yükselmektedir. Yıllık ortalama yağış miktarı ise 575 mm/yıl olarak belirlenmiştir. İl nüfusunun %45,69'sı kırsal alanlarda yaşaması tarımsal potansiyel açısından değerini açıkça ortaya koymaktadır. Denizli ili toplam tarım alanı 3 milyon 555 bin 630 Daekardır. İle ait mera alanı ise 680.570 dekadardır. ÇKS'ye kayıtlı çiftçi sayısı ise 48.017 kişidir. [8]

	2002		2020		2021	
	Üretim Alanı (da)	Üretim Miktarı (ton)	Üretim Alanı (da)	Üretim Miktarı (ton)	Üretim Alanı (da)	Üretim Miktarı (ton)
Meyve	643.450	546.547	954.455	884.649	949.359	791.688
Sebze	173.220	399.247	142.554	470.737	137.681	391.537
Tarla	2.675.130	753.248	1.916.820	808.166	1.871.068	424.635

Şekil 210.Tarım Alanlarının Dağılımı ve Üretim Miktarı – [URL 7]

Denizli ili 2002, 2020 ve 2021 tarihlerinde tarım alanlarının dağılımı ve üretim miktarına bakıldığında 2002 yılında üretim alanında; en çok tarla, sebze ve meyve olarak

üretim miktarında da tarla, meyve ve sebze olarak sıralanmaktadır. 2020 yılında üretim alanında; tarla, meyve ve sebze; üretim miktarında meyve, sebze ve tarla olarak sıralanmaktadır. 2021 yılında ise üretim alanında tarla, meyve ve sebze olarak, üretim miktarında ise meyve, tarla ve sebze olduğu gözlenmiştir. [8]

Ürün Adı	Türkiye Üretimi (Ton)	İl Üretimi (Ton)	Türkiye Üretimi İçindeki Payı
Şeker Pancarı	18.250.000	99.166	0,54%
Buğday	17.650.000	97.011	0,55%
Mısır (Dane)	6.750.000	68.628	1,02%
Arpa	5.750.000	54.246	0,94%
Pamuk (Kütlü)	2.250.000	52.601	2,34%

Şekil 211.2021 Yılı Tarla Ürünleri Verileri – [URL 7]

Denizli ili 2021 yılı bitkisel üretim değerlerine bakıldığında tarla ürünleri olarak en çok şeker pancarı 99.166 ton, sırasıyla bunu buğday 97.011ton , mısır 68.628 ton, arpa 54.246 ton ve pamuk 52.601 tonla izlemektedir. [8]

Ürün Adı	Türkiye Üretimi (Ton)	İl Üretimi (Ton)	Türkiye Üretimi İçindeki Payı
Domates	13.095.258	117.625	0,9%
Kavun	1.638.638	99.007	6,0%
Karpuz	3.468.717	71.193	2,1%
Biber	3.091.295	31.443	1,0%
Soğan	2.626.185	18.963	0,7%

Şekil 212.2021 Sebze Üretim Verileri – [URL 7]

2021 sebze üretim verilerine Türkiye genelinde bakıldığında en çok domates ve sırasıyla karpuz, biber, soğan ve kavun üretimi iken il üretimine bakıldığında bu sıra domates, kavun, karpuz, biber ve soğandır. Denizli'nin Türkiye üretimi içindeki payı ise kavun 6,0%, karpuz 2,1%, biber 1,0%, domates 0,9% ve soğan 0,7% olarak görülmektedir. [8]

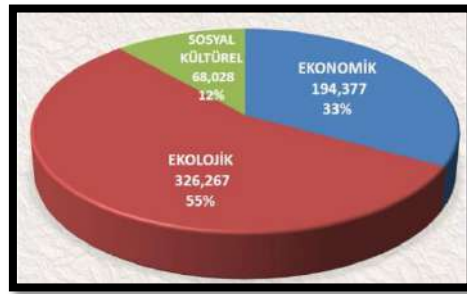
Ürün Adı	Türkiye Üretimi (Ton)	İl Üretimi (Ton)	Türkiye Üretimi İçindeki Payı
Üzüm	3.670.000	324.974	8,85%
Elma	4.493.264	257.767	5,74%
Şeftali	891.857	55.464	6,22%
Nar	647.676	44.242	6,83%
Zeytin	1.738.680	18.341	1,05%

Şekil 213.2021 Meyvecilik Verileri – [URL 7]

2021 meyvecilik verilerine Türkiye genelinde bakıldığında en çok elma ve sırasıyla üzüm, zeytin, şeftali ve nar üretimi iken il üretimine bakıldığında bu sıra üzüm, elma, şeftali, nar ve zeytindir. Denizli'nin Türkiye üretimi içindeki payı ise üzüm 8,85%, nar 6,83%, şeftali 6,22%, elma 5,74% ve zeytin 1,05% olarak görülmektedir. [8]

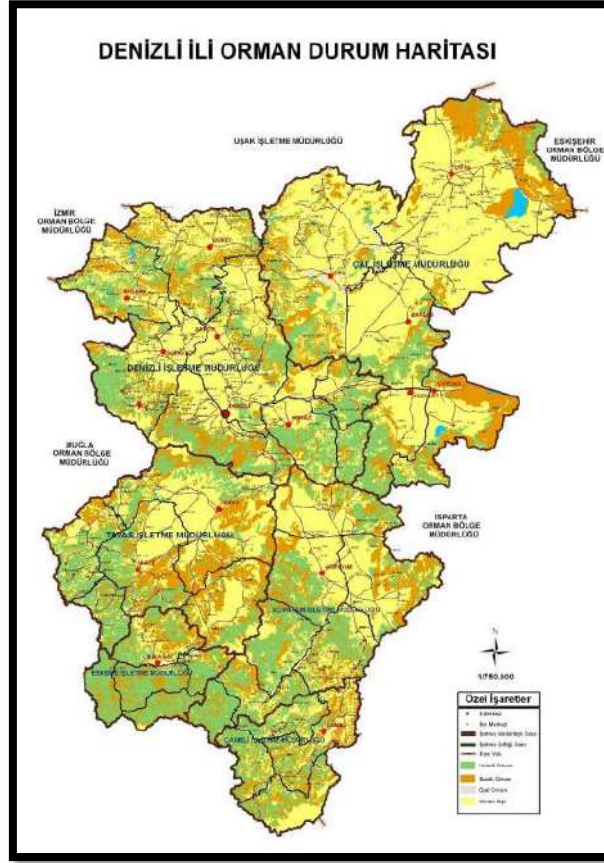
9. ORMAN ALANLARI

İlimizin toplam alanı 1.217.933 hektar olup, bu alanın 588.672 (%48,3) hektarı orman; 629.312 (%51,7) hektarı açıklık alandır. Ormanlık alanların verimlilik durumu değerlendirildiğinde toplam orman alanının 245.169 hektarı boşluklu yapıya sahip olup, 343.503 hektarı ise verimli orman alanı olarak geçmektedir. [5]

Şekil 214.Denizli İli Orman Alanlarının Fonksiyonel Dağılım Grafiği - [URL 6]

Denizli ilindeki orman alanlarının fonksiyonel dağılımına bakıldığında %55'ini ekolojik alan, %33'ünün ekonomik alan, %12'sinin ise sosyal kültürel alan olarak kullanılmaktadır.

Şekil 215.Denizli İli Orman Durum Haritası - [URL 6]

İlin güney kısmı verimli orman alanı ile kaplıyken, ilin kuzeydoğusu orman dışı alanlar ile kaplıdır. İlin yüksek rakımlı bölgelerinde orman alanları bozuk nitelikte olup il geneline yayılmış durumdadır.

Tablo 11. Denizli İli Korunan Alanlar

Korunan Alan Adı	Büyüklüğü (ha)
Honaz Dağı Milli Parkı	9616
Akdağ Tabiat Parkı	14781
Çivril-Akdağ Yaban Hayatı	12365
Beylerli Yaban Hayatı Geliştirme	682

Kaynak: ŞBP 305 Dersi Kapsamında Üretilmiştir.

Denizli ili genelinde toplamda 37.444 hektar büyüklüğünde korunan alan vardır. Bu alanlardan ise 9616 ha büyüklüğünde Honaz Dağı Milli Parkı, 14781 ha büyüklüğünde Akdağ Tabiat Parkı, 12365 ha büyüklüğünde Çivril- Akdağ Yaban Hayatı Geliştirme Sahası ve 682 ha büyüklüğünde Beylerli Yaban Hayatı Geliştirme Sahası olarak bahsedilebilir.

10. ÇEVRESEL GÖRSEL DEĞERLER

İlin Çevresel ve Görsel Değerler Analizi EK-16 da gösterilmiştir.

- **Pamukkale Travertenleri**

Pamukkale UNESCO tarafından belirlenen Dünya Miras Listesi'nde yer almaktadır. Travertenler; görsel zenginliğin yanı sıra kalp rahatsızlıkları, romatizma, sindirim, solunum, dolaşım ve deri rahatsızlıklarına iyi gelmektedir. Pamukkale terasları, kaplıca suyu tarafından çökeltilmiş bir tortullu kayaç olan travertenden oluşur. Bu bölgede, 35 °C den 100 °C ye kadar olan sıcaklık aralığında 17 adet sıcak su kaynağı vardır.[URL 16]

Şekil 216.Pamukkale Travertenleri – [URL 16]

- **Karahayıt Kaplıcaları**

Denizli Karahayıt Mahallesi'ndedir. Yılın her mevsiminde ana kaynağından çıkan kendine has kırmızı renkli şifalı termal suyun ve termal çamurun sıcaklığı 58 °C olup Ege Üniversitesi hidroklimatoloji enstitüsünün vermiş olduğu rapora göre içerdiği zengin mineralleri ile eşsiz bir sağlık kaynağıdır.[URL 17]

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

Şekil 217.Karahayit Kaplıcaları- [URL 17]

- **Akköy Gölemezli Çamur Kaplıcaları**

Termal Turizm Merkezi alanı Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi sınırlarına bitişik olarak, bu bölgenin kuzey batısında yer almakta, Akköy İlçesine bağlı Gölemezli Beldesi, Çeşmebaşı ve Kavakbaşı Köyleri yerleşim alanlarını da içine alacak şekilde yine Akköy İlçesine bağlı Belenardıç Köyünün yerleşim alanı dışında güneydoğu bölgesi ile Denizli merkez İlçeye bağlı Haytabey ve Eymir Köylerinin yerleşim alanaltı dışındaki güney-batı bölgelerini kapsamaktadır. [URL 18]

Şekil 218.Akköy Gölemezli Çamur Kaplıcaları - [URL 18]

- **Işık Gölü ya da Çivril Gölü**

Denizli ili Çivril Ovası üzerinde yer alan bir tatlı su gölüdür. Büyük Menderes ırmağı Işık Gölü'nden çıkar. Göl yazın karasal tarımda sulama amacıyla kullanılması nedeniyle derinliğinde 3 metreye varan yıllık varyasyon göstermektedir. Aslında doğal bir göl olmasına karşın su seviyesinin yükseldiği dönemlerde etrafında yer alan

yerleşim yerlerinin ve tarım alanlarının su baskınlarından korunması için DSİ tarafından etrafına bent yapılması suretiyle bir baraj gölüne dönüşmüştür. Günümüzde göl sulama, balıkçılık ve balık çiftlikleri amaçları ile değerlendirilmektedir. [URL 19]

Şekil 219. Işıklı Göl (Çivril Gölü)- [URL19]

- **İnceğiz Kanyonu**

Kale İlçemize bağlı İnceğiz mahallemizde bulunan, Kemer Barajı'nı besleyen akarsuların aşındırmasıyla oluşan kanyon keşfedilmeyi bekliyor. Tamamen doğal oluşuma sahip kanyon, mahalli halk tarafından "Arapapıştı" olarak biliniyor. İlçe merkezine 45 Km. uzaklıkta olan İnceğiz Kanyonuna; Denizli, Aydın ve Muğla illerinden doğaseverler akın ediyor. Ziyaretçiler kanyonun güzelliğini izlemenin yanı sıra İnceğiz'in zeytin ve incirinin lezzetini de tatma şansı yakalıyor. [URL 20]

Şekil 220. İnceğiz Kanyonu – [URL 20]

- **Çivril Tokalı Kanyonu**

Çivril Tokalı Kanyonu, 20 kilometrelik alana uzanmaktadır. 1600 metre rakımlı kanyon Çivril'in Gümüşsu (Homa) Beldesi'nin 900 metre rakımlı yerleşiminde sona

ermektedir. Kanyonun 1200 metre uzunluğundaki kısmı bıçakla kesilmişçesine yüksekliği yer yer 200 metreyi bulan kaya kütlelerinden oluşmaktadır. En geniş yeri 4 metre en dar yeri ise 1,5 metre aralıktaki bu kayaların arasından akan derenin oluşturduğu Akdağ Kanyonu ancak 7-8 saatte geçilebilmektedir. Kocayayla çevresinden kaynaklanan sular bir araya gelerek Akçay'ı, Akdağ'ın Çivril yamaçlarındaki kaynaklardan gelen sular Karanlıkdere'yi oluşturmaktadır. [URL 21]

Şekil 221.Çivril Tokalı Kanyonu- [URL 21]

- **Kaklık Mağarası**

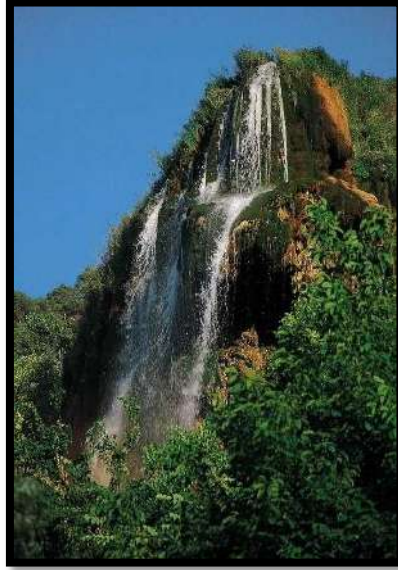
Denizli Ankara karayolunda Denizli il merkezine 30 km. mesafede Honaz ilçesi Kaklık Kasabasıdır. Mağaralar insanların ilk doğal barınaklarına oluştururlar. Bu nedenle uzun yıllardan beri araştırmacıların dikkatlerini üzerlerine çekmiş ve ayrıntılı araştırmalara konu olmuştur. Ancak bu özelliklerinin yanında mağaralar içlerinde sakladıkları gizli güzelliklerin keşif ve seyrinin insanlara verdiği mutluluk, mağaracılığın son yıllarda bir bilim dalı olarak karşımıza çıkarmaktadır. Bunun yanında bir spor dalı olarak da karşımıza çıkmaktadır. Kaklık Mağarası damlataşı, sarkıtları ve diktleriyle süslü olup, Pamukkale'de bulunan travertenlere benzer ,traverten basamaklarıyla eşine rastlanmaz güzellikte olup, Küçük Pamukkale veya Mağara Pamukkale olarak adlandırılmaktadır. Mağara içerisinde bol miktarda termal su bulunmaktadır. Berrak, renksiz ve kükürt kokulu olan bu su varlığı bazı cilt hastalıklarına iyi geldiği bilinmektedir. [URL 22]

Şekil 222.Kalklık Mağarası- [URL 22]

- **Güney Şelalesi**

Denizli ili Güney ilçesi Cinlere Mahallesi sınırları içinde yer almaktadır. Güney ilçesinin yaklaşık 4 kilometre güneyinden geçen Menderes Nehri'nin kenarındadır. Şelale doğal güzelliği bakımından görülmeye değer yerlerdendir. Denizli'ye 70 kilometre uzaklıktaki gizli cennet, Birinci Derece Doğal Sit Alanıdır. [URL 23]

Şekil 223.Güney Şelalesi - [URL 23]

- **Denizli Ağlayan Kaya Şelalesi**

Çal İlçemiz Sakızcılar Mahallesi'nde yer alan Şelale essiz bir tabi güzellik sergilemektedir. Suların kayalar üzerinden yere düşmesi nedeniyle Ağlayan Kaya olarak da bilinen Şelale 30 m. yükseklikten dökülmektedir. Doğal güzelliğinin yanında

"Hocanın Yeri" olarak bilinen alabalık tesisi de çok sevilen gözde bir piknik yeridir. Şelalenin İlçe merkezine uzaklığı 22 km'dir. [URL 24]

Şekil 224.Ağlayan Kaya Şelalesi- [URL 24]

- **Honaz Dağı Milli Parkı**

Denizli Honaz, Pamukkale ve Serinhisar ilçeleri sınırları içinde yer alan Honaz Dağı ve çevresinden oluşur. Honaz Dağı yüksekliği 2.571 metre rakımla Ege Bölgesi'nin en yüksek noktasıdır. Akdeniz ikliminin hâkim olduğu milli park; flora, fauna ve jeolojik olarak zengin özellikler göstermektedir. Ormanlarla kaplı olan dağın özel iklim koşulları dolayısıyla bitki çeşitliliği zengin olup, çevresindeki diğer alanlardan daha çok bitki türü bulunmaktadır. Milli park ayrıca nadir olarak gözlemlenen endemik bitki türleri, yaban keçisi, yaban domuzu, porsuk, tilki, tavşan ve porsuk yanı sıra 4 çeşit sürüngen ve 64 kuş türünü barındırmaktadır. Honaz Dağı Milli Parkı kayalık dik yamaçları, şelaleleri ve jeolojik özellikleri bakımından eşsiz bir peyzaj özelliği gösterir. [URL 25]

Şekil 225.Honaz Dağı Milli Parkı- [URL 25]

- **Akdağ Tabiat Parkı**

Akdağ Tabiat Parkı ormanları, su kaynakları, Tokalı Kanyonu, sakın yaylaları, kültürel değerleri, zengin flora ve fauna (yılık atları, kızıl geyik, sakallı akbaba, kızıl akbaba, tilki, kurt, tavşan, keklik, vs.) özellikleri, doğal peyzaj özellikleri ile tabiat turizmi açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Akdağ Tabiat Parkında “Zorluk Derecesi Yüksek Yürüyüş Güzergâhları” bulunmakta ve “Karanlık Dere-Tokalı Kanyonu Yürüyüş Güzergâhı ile Sığır Kuyruğu-Akkale Tepe Zirve Yürüyüş güzergâhı mevcuttur. [URL 26]

Şekil 226.Tokalı Kanyonu- [URL 26]

Şekil 227.Akdağ Tabiat Parkı- [URL 26]

- **Tarihi Kaleiçi Çarşısı**

Kaleiçi Çarşısı; Denizli’nin ilk kurulduğu yer olarak tarih sahnesine çıkmıştır. Kalenin yapım tarihi olarak 1243-1250 yılları olarak gösterilse de Laodikya’daki depremlerden

kaçan halkın buralara yerleşmeye başladığı ve yapılan kazılarda Roma ve Bizans dönemine ait kalıntıların bulunması, depremlerde yıkılan kale ya da benzeri bir yapının malzemesinin kullanılarak tekrar yapıldığı anlaşılmaktadır. Kaleiçi şu an çarşı olarak kullanılmakta tekstil, ayakkabı, bakır ve demir el sanatları gibi ürünlerin satıldığı Denizli'nin en eski çarşısı olma özelliğini devam ettirmektedir. [URL 27]

Şekil 228.Tarihi Kaleiçi Çarşısı- [URL 27]

- **Denizli UFO Müzesi**

İstanbul'da 2002 yılında açılan UFO Müzesi, 2005 yılında Denizli'ye taşınmış ve Denizli UFO Müzesi olarak yeniden hizmet vermeye başlamıştır. Türkiye'nin ilk ve tek, dünyanın ise dördüncü Uluslararası UFO Müzesi olma özelliğine sahip. UFO'lar ile ilgili tarihi olayların anlatıldığı bu müze, aynı zamanda Avrupa'nın, Ortadoğu'nun ve Balkanlar'ın ilk Uluslararası UFO Müzesi'dir. [URL 28]

Şekil 229.Denizli Ufo Müzesi- [URL 28]

- **Pamukkale Hierapolis Arkeoloji Müzesi**

Hierapolis Antik Kenti'nin en büyük yapılarından biri olan Roma Hamamı, 1984 yılından beri **Hierapolis Arkeoloji Müzesi** olarak hizmet vermektedir. Müzede Hierapolis kazılarında çıkan eserlerin yanında Laodikeia, Colossai, Tripolis, Attuda gibi Lycos (Çürüksu) vadisi antik kentlerinden gelen eserler de bulunmaktadır. Ayrıca Tunç Çağı'nın en güzel örneklerini veren Beycesultan Höyüğü'nden elde edilen arkeolojik buluntular müzenin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Ayrıca Caria, Pisidya ve Lidya bölgelerindeki bazı yerleşimlerden ortaya çıkarılan eserler Hierapolis Müzesi'nde toplanmış ve sergilenmektedir. Küçük ve büyük birçok eserin sergilendiği müze üç kapalı mekândan oluşmaktadır. Bunlar heykeller ve lahitler salonu, küçük buluntular salonu ve tiyatro buluntuları salonudur. [URL 29]

Şekil 230. Pamukkale Hierapolis Arkeoloji Müzesi- [URL 29]

- **Folklorik Bez Bebek Müzesi (Denizli Bez Bebek Evi Müzesi)**

Folklorik Bez Bebek Müzesi, Denizli şehir merkezinden ortalama olarak 3 km uzaklıkta yer almaktadır. Denizli'nin tarihi yapılarından olan Balcı Evi Konağı, yangınla harabeye dönünce, buraya sahip çıkılarak önemli bir projeye el atılmıştır. Bina restore edilmiş ve Folklorik Bez Bebek Müzesi'ne dönüştürülmüştür. Emekli öğretmen Zeynep Karaaslan'ın yaptığı 500'den fazla bez bebeğin sergilendiği müze, Türkiye'de tek müze olma özelliğine sahiptir. Sadece, Türk folklorunu tanıtan bebekler değil, aynı zamanda dünya folklorunu tanıtan bebekler de içerisinde yer almaktadır. Ayrıca müzede, çocuklar için kukla gösterileri de düzenlenmektedir. [URL 30]

Şekil 231.Denizli Bez Bebek Evi Müzesi- [URL 30]

- **Laodikeia Antik Kenti**

Laodikeia, Denizli İli'nin, 6 km. kuzeyinde Eskihsar, Goncalı, Bozburun Mahalleleri (eski köyler) sınırları içerisinde yer almaktadır.

Antik coğrafyada Frigya, Lidya, Karya bölgelerinin ortak sınırlarını oluşturan Lykos (Çürüksu) Vadisinin ortasında yer alır, Vadi'nin güneyinde Babadağ (Salbakos), kuzeyinde Çökelez, doğusunda Honaz (Kadmos) ve batısında Buldan Dağları yer alır. [URL 31]

Şekil 232.Laodikeia Antik Kenti - [URL 31]

- **Pamukkale Hierapolis**

Denizli ilinin 18 km. kuzeyinde yer alan Hierapolis antik kentinin Arkeoloji literatüründe “Holy City” yani Kutsal Kent olarak adlandırılması, kentte bilinen birçok tapınak ve diğer dinsel yapının varlığından kaynaklanmaktadır. Kentin hangi eski coğrafi bölgede yer aldığı tartışılır. Hierapolis coğrafi konumu ile kendisini çevreleyen çeşitli tarihi bölgeler arasında yer almaktadır. Antik coğrafyacı Strabon ile Ptolemaios verdikleri bilgilerde, Karia bölgesine sınır olan Laodikeia ve Tripolis

kentlerine yakınlığı ile Hierapolisin bir Frigya kenti olduğunu ileri sürerler. Antik kaynaklarda, kentin Hellenistik dönem öncesi adı ile ilgili bir bilgi bulunmamaktadır. Hierapolis olarak adlandırılmadan önce kentte bir yaşamın var olduğunu Ana Tanrıça kültünden dolayı biliyoruz. [URL 32]

Şekil 233.Pamukkale Hierapolis- [URL 32]

- **Tripolis Antik Kenti**

Büyük Menderes Nehri'nin kenarındaki Tripolis Antik Kenti verimli Lykos/ Çürüksu Ovası'nın kuzey doğusunda bugünkü Denizli İli, Buldan İlçesi, Yenicekent Mahallesi sınırları içerisinde yaklaşık 3km² lik bir alana yayılmaktadır. Kentin konumu ile ilgili en erken bilgileri antik dönemin tarihçileri ve coğrafyacıları verir. Kentin konumlandığı bölgenin antik dönemde Lydia sınırları içerisinde yer aldığını işaret eden ilk bilgi Herodotos tarafından verilmiştir. Farklı bir görüş olarak Tripolis'in Karia sınırları içerisinde yer aldığını bildiren antik yazarlar da bulunur. Kent Sbyla metinlerinde Maiandros (Menderes) yanındaki Tripolis olarak geçer. [URL 33]

Şekil 234.Tripolis Antik Kenti- [URL 33]

- **Tabea Antik Kenti**

Denizli-Muğla karayolunun 78.km'sinde bulunan Tabae, doğal bir kale görünümündedir. Şimdiki Kale İlçesinin 1 km kadar güney batısında yer alır.30 yıl öncesine kadar eski kale üzerinde iskân sürmekteydi. Tabae, Büyük İskender'den sonra Anadolu'da kurulan kent devletlerindendir. Tabae, Helenistik dönemden günümüze kadar kesintisiz bir yerleşime sahne olmuştur. Antik dönemde kendi adına sikke bastırmıştır. Sikkeler önceleri gümüş daha sonra bronz olarak basılmıştır. [URL 34]

Şekil 235.Tabea Antik Kenti- [URL 34]

Şekil 236.Tabea Antik Kenti- [URL 34]

- **Herakleia Salbace Antik Kenti**

Herakleia antik kenti Denizli ili, Tavas ilçesi, Vakıf Köyü sınırları içinde yer almaktadır. Bugün antik kentin bir kısmının üzerinde köy yerleşimi bulunur. Kent, Tabae (Davaz) Ovası'nın kuzey-doğu sonunda Salbacos (Babadağ) dağ silsilesinin eteklerinde Vakıf Köyünün bulunduğu alandadır. Antik kentin yönetim alanı,

Aphrodisias'a komşu olarak küçük Timelos nehri tarafından sınırlandırılmıştır. Bu nedenle hem Aphrodisias'ın hem de Herakleia'nın nehir tanrısı Timelos'tur. Bu tanrı her iki antik kentin Roma İmparatorluğu sikkeleri üzerinde gösterilmiştir. Kent adı Sikkeler üzerinde HERAKLEOTON olarak geçmektedir. Adından da anlaşılacağı üzere kent yarı tanrı kahraman Herakles adına kurulmuştur. [URL 35]

Şekil 237. Herakleia Salbace Antik Kenti- [URL 35]

- **Colossae Antik Kenti**

Denizli ilinin 25 km. doğusunda, Honaz ilçesinin 2 km kuzeyinde yer almaktadır. Denizli- Ankara karayolunun 16. km'sinde bulunan Organize Sanayi Bölgesi'nden, Honaz'a giden karayolu Colossae kentinin içinden geçmektedir. Antik kent, Honaz (Cadmos) dağının kuzeyinde, Aksu çayının kenarına kurulmuştur. Antik çağdan beri kullanılan güney şark yolu üzerindedir. Büyük Frigya içinde bulunan en önemli merkezlerdendir. Ksenophon'a göre Frigya'nın 6 büyük kentinden biridir. [URL 36]

Şekil 238. Colossae Antik Kenti- [URL 36]

- **Tarihi Babadağ Evleri**

18-20. yüzyıllar arasında yapılan, kendine özgü mimarisi olan evleri özellikle Gazi, Gündoğdu ve Cumhuriyet mahallelerinde görmek mümkün, ancak Gündoğdu Mahallesi'ndeki evler gerçekleşen heyelanlar sebebiyle boşaltılmış veya riskli oldukları için yıkılmış durumdadır. [URL 37]

Şekil 239.Tarihi Babadağ Evleri- [URL 37]

- **Tarihi Buldan Evleri**

Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinin özelliklerini yansıtan, Buldan yöresine özgü mimari özellikleri ile Buldan Evleri Çarşı, Çaybaşı, Yeşildere, Girne ve Helvacılar mahallelerini kapsayan bir alana yayılır. Evler kentsel SİT kapsamında koruma altına alınmış. Birbirlerinin manzarasını engellemeyecek şekilde inşa edilen evler saçak ve bacaları, cumbalı sundurmaları, işlemeli kapı ve pencereleriyle ayrı bir güzellik taşır. Tarihi Buldan Evleri'ni gelecek yıllara taşımak amacıyla gerçekleştirilen restorasyon çalışmaları sayesinde 117 ev ve 31 sokak tescilli eser olarak koruma altındadır. Örneğin, Beyler Sokağı ve Dokuma Pazarı Caddesi elden geçirilme sürecinde kapı ve pencereleri aslına uygun şekilde ahşap malzeme ile yenilenen, sarı ve mavi renklere boyanmış evleriyle dikkat çeker. [URL 38]

Şekil 240.Tarihi Buldan Evleri- [URL 38]

Tren İstasyonları

- **Kaklık Tren İstasyonu,**

Denizli'nin Honaz ilçesi Kaklık Mahallesi'nde yer alan TCDD'ye ait tren istasyonudur. İstasyon, TCDD Taşımacılık tarafından işletilen Pamukkale Ekspresi ve Göller Ekspresi Anahat Trenleri'ne hizmet vermektedir. İstasyon, 1889 yılında Ottoman Railway Company tarafından inşa edilmiş ve daha sonra 1934 yılında TCDD tarafından devralınmıştır. 2011 yılında istasyon platformu yeniden inşa edilmiş ve istasyon binası küçük bir lojistik merkezinin inşası ile birlikte yenilenmiştir. [URL 39]

Şekil 241.Kaklık Tren İstasyonu- [URL 39]

- **Sarayköy Tren İstasyonu,**

Denizli'nin Sarayköy ilçesinde yer alan TCDD'ye ait tren istasyonudur. İstasyon, TCDD Taşımacılık tarafından işletilen Göller Ekspresi Anahat Treni ile Basmane – Denizli, Söke – Denizli Bölgesel Trenleri tarafından

kullanılmaktadır. istasyon, 1 Temmuz 1882 tarihinde Ottoman Railway Company (ORC) Şirketi tarafından İzmir-Alsancak – Aydın Demiryolu ve Şubeleri hattı için inşa edilerek hizmete girmiştir. ORC Şirketi, 1935 yılında TCDD tarafından satın alınarak feshedilmiş ve şirketin işlettiği hatlar ve tren istasyonları TCDD tarafından işletilmeye başlanmıştır. [URL 40]

Şekil 242.Sarayköy Tren İstasyonu- [URL 40]

- **Goncalı Tren İstasyonu**

Denizli'nin Goncalı mahallesindeki demiryolu istasyonudur. Denizli'ye 9 km uzaklıktadır. İstasyon ayrıca Goncalı-Denizli demiryolunun demiryolundan ayrıldığı bir kavşaktır. Bir taraf Denizli, bir taraf Söke, İzmir diğer taraf da Eskişehir istikametine doğru bağlanmaktadır. Goncalı istasyonu 13 Ekim 1889 yılında Ottoman Railway Company tarafından açılmıştır. [URL 41]

Şekil 243.Goncalı Tren İstasyonu- [URL 41]

- **Denizli Teleferik**

Denizli ilinin Pamukkale ilçesinin Kervansaray mahallesinde bulunan teleferik hattıdır. Hat, 1500 metre uzunluk ile Ege Bölgesi'nin en uzun teleferik hattıdır. Bağbaşı Yaylası'na ulaşım sağlamaktadır. Üst istasyonun rakımı 1400 metre, alt istasyonun ise 300 metreye ulaşmaktadır. [URL 42]

Şekil 244. Denizli Teleferik- [URL 42]

11.SİT VE KORUMA ALANLARI

Tablo 12. Denizli Doğal Sit Alanları

Denizli Doğal Sit Alanları			
Pamukkale (Hierapolis)		Kartal Gölü	
Koruma Alanın Yeri:	Pamukkale/Denizli	Koruma Alanın Yeri:	Beyaz/Çameli/Denizli
Koruma Alanın Derecesi:	1. Derece Sit Alanı	Koruma Alanın Derecesi:	1. Derece Sit Alanı
Karahanlı Kırması Su Travertenleri		Süleymanlı (Yayla) Gölü	
Koruma Alanın Yeri:	Pamukkale/Denizli	Koruma Alanın Yeri:	Buldan/Denizli
Koruma Alanın Derecesi:	2. Derece Sit Alanı	Koruma Alanın Derecesi:	1. Derece Sit Alanı
Beyinli Mağarası		Gölcük (Kapı) Şelalesi	
Koruma Alanın Yeri:	Pamukkale/Denizli	Koruma Alanın Yeri:	Acıpayım/Denizli
Koruma Alanın Derecesi:	1. Derece Sit Alanı	Koruma Alanın Derecesi:	Nitelikli Doğal Koruma Alanı, Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı
Aslanini Mağarası		Karagöl	
Koruma Alanın Yeri:	Acıpayım/Denizli	Koruma Alanın Yeri:	Boxkur/Denizli
Koruma Alanın Derecesi:	1. Derece Sit Alanı	Koruma Alanın Derecesi:	Kesin Korunacak Hassas Alan, Nitelikli Doğal Koruma Alanı
Keloğlan Mağarası		Çal (Kısık) Kanyonu	
Koruma Alanın Yeri:	Acıpayım/Denizli	Koruma Alanın Yeri:	Çal/Denizli
Koruma Alanın Derecesi:	1. Derece Sit Alanı	Koruma Alanın Derecesi:	Nitelikli Doğal Koruma Alanı
Sırçalık Köyü Asırlık Çınar Ağaçları Bölgesi		Kusuru (Kolak) Gölü	
Koruma Alanın Yeri:	Acıpayım/Denizli	Koruma Alanın Yeri:	Çameli/Denizli
Koruma Alanın Derecesi:	2. Derece Sit Alanı	Koruma Alanın Derecesi:	Kesin Korunacak Hassas Alan, Nitelikli Doğal Koruma Alanı
Kamara Traverten Sırtı		Işık Gölü ve Gököl	
Koruma Alanın Yeri:	Buldan/Denizli	Koruma Alanın Yeri:	Çivril/Denizli
Koruma Alanın Derecesi:	2. Derece Sit Alanı	Koruma Alanın Derecesi:	Nitelikli Doğal Koruma Alanı, Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı
Çakırlar Mağarası		Tokalı Kanyonu	
Koruma Alanın Yeri:	Çal/Denizli	Koruma Alanın Yeri:	Çivril/Denizli
Koruma Alanın Derecesi:	1. Derece Sit Alanı	Koruma Alanın Derecesi:	Nitelikli Doğal Koruma Alanı
Güney Şelalesi		Saklıgöl	
Koruma Alanın Yeri:	Güney/Denizli	Koruma Alanın Yeri:	Honaz/Denizli
Koruma Alanın Derecesi:	1. Derece Sit Alanı	Koruma Alanın Derecesi:	Kesin Korunacak Hassas Alan, Nitelikli Doğal Koruma Alanı
Honaz Dağı Milli Parkı		Gavur Deligi Kanyonu	
Koruma Alanın Yeri:	Honaz, Pamukkale, Serinhisar, Tavas/Denizli	Koruma Alanın Yeri:	Çameli/Denizli
Koruma Alanın Derecesi:	2. Derece Sit Alanı	Koruma Alanın Derecesi:	Nitelikli Doğal Koruma Alanı
Kaklık Mağarası		Haytabey Şelalesi	
Koruma Alanın Yeri:	Honaz/Denizli	Koruma Alanın Yeri:	Pamukkale/Denizli
Koruma Alanın Derecesi:	2. Derece Sit Alanı	Koruma Alanın Derecesi:	Nitelikli Doğal Koruma Alanı, Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı
Kızılhisar Mağarası		Zeytinköy Kanyonu	
Koruma Alanın Yeri:	Serinhisar/Denizli	Koruma Alanın Yeri:	Pamukkale/Denizli
Koruma Alanın Derecesi:	2. Derece Sit Alanı	Koruma Alanın Derecesi:	Nitelikli Doğal Koruma Alanı
Servergazi Türbesi		Salbakos (Babadag) Dağları	
Koruma Alanın Yeri:	Merkezefendi/Denizli	Koruma Alanın Yeri:	Babadag, Merkezefendi ve Tavas/Denizli
Koruma Alanın Derecesi:	1. Derece Sit Alanı	Koruma Alanın Derecesi:	Nitelikli Doğal Koruma Alanı

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir.

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

Denizli ilinde toplamda 26 adet doğal sit alanı bulunmaktadır. Bunlardan en bilindik ve önemli olanları Pamukkale Hierapolis, Karahayıt Kırmızı Su travertenleri ve Honaz Dağı Milli parkıdır. Bu alanlar doğal sit kategorisine alınarak özel koruma bölgeleri ilan edilmiştir. Yukarıdaki tabloda sit alanlarının bulunduğu alanların il/ilçe ve koruma alanı derecesi yer almaktadır.

İlin Özel Statü ve Sit Alanları Analizi EK-15 de gösterilmiştir.

Doğal Sit Alanları

Pamukkale (Hierapolis)

- Pamukkale İlçesi / Denizli 1. Derece Sit Alanı

Kültürel geleneğe tanıklık; İnsanlık tarihindeki önem; Doğal olaylar veya güzellikler' kriterlerini sağlanması nedeniyle 1988 yılında UNESCO Dünya Kültür Mirası listesinde yer almaktadır. 2700 m uzunlukta ve 60 m yükseklikte olan travertenlerde sıcaklıkları 35-100 derece arasında değişen 17 sıcak su alanı bulunmaktadır. [URL 47]

Şekil 245.Pamukkale Travertenleri- [URL 46]

Karahayıt Kırmızı Su Travertenleri

- Pamukkale İlçesi/Denizli 2. Derece Sit Alanı

Kırmızı su, Pamukkale'nin 5 km. kuzeyinde Karahayıt kasabası içindedir. Kırmızı su travertenleri, 60° C sıcaklıkta çıkan termal su çevresinde, termal suyun içindeki maden

oksitleri nedeniyle kırmızı, yeşil ve beyaz renkli traverten tabakaları şeklinde oluşmuştur. Travertenler yaklaşık 500m²'lik bir alandadır. [URL 48]

Şekil 246.Karahayit Kırmızı Su Travertenleri- [URL 48]

Sırçalık Köyü Asırlık Çınar Ağaçları Bölgesi

- Acıpayam/Denizli 2. Derece Sit Alanı

Dedekavak mevkiindeki çınar ağaçları grup halinde akarsuyun kenarında ve bölgenin güneydoğu yamacına doğru uzanan arazi üzerinde bulunmaktadır. Bu 11 adet ağacın bulunduğu alan; eski yıllardan beri Sırçalı köylülerince kutsal alan olarak kabul edilmiş olup, yağmur duası ve toplumsal eğlencelerin düzenlendiği yerdir. [URL 49]

Şekil 247.Sırçalı Köyü Asırlık Çınar Ağaçları Bölgesi- [URL 49]

Kamara Traverten Sırtı

- Buldan/Denizli 2. Derece Sit Alanı

Büyük Menderes nehri ile asfalt karayolu arasında uzanan ve kendiliğinden oluştuğu düşünülen traverten tepciğinin ölçüleri yaklaşık 17m. Uzunluğunda, 4m.

yüksekliğinde ve 4m. yüksekliğinde olduğu; traverten üzerinde mevcutta faal olmayan ancak zeminde yerleri açıkça görülebilen jeotermal sıcak su kaynak çıkışları bulunmaktadır. Sayıları dünyada birkaç taneyi geçmeyen ender, doğal/jeolojik oluşumlara örnek olan ve yakın zamanımıza kadar oluşumunu sürdürmüş ve morfolojisi büyük oranda bozulmamış doğal ya da jeolojik olarak korunması gerekli traverten oluşumudur. [URL 50]

Şekil 248.Kamara Traverten Sırtı- [URL 50]

Servergazi Türbesi

- Merkezefendi/Denizli 1. Derece Sit Alanı

Yeşilköy (Gerzele) çıkışında, köyün batısında, yamaca yakın bir mevkide bulunan türbenin çevresi oldukça büyük çınar ve meşe ağaçlarıyla çevrelenmiştir. Doğal güzelliği olan bu yer aynı zamanda mesire yeri olarak da kullanılmaktadır. [URL 51]

Şekil 249.Servergazi Türbesi- [URL 51]

- **Salbakos Babadağ Dağları**

Babadağ, Merkezefendi ve Tavas İlçeleri/Denizli

Şekil 250.Salbakos Babadağ Dağları- [URL 52]

Milli Parklar

- **Honaz Dağı Milli Parkı**

Honaz/Pamukkale/Serinhisar/Tavas/Denizli 2. Derece Sit Alanı

Honaz Dağı'nın zirvesi ege bölgesinin en yüksek noktasıdır. Jeomorfolojik olarak tek kütle yapısı şeklinde yükselmekte oluşu önemli bir görsel peyzaj değeri yaratmaktadır. Honaz Dağı Milli Parkı sahip olduğu doğal ve kültürel kaynak değerleri ile bilimsel amaçlı araştırmalara olanak sağlayan, insanların eğlenmelerine, dinlenmelerine ve kısa süreli tatil yapmalarına olanak veren orman, dağ ve vadi peyzajlarının bütünleştiği doğal kaynak değerlerinin yanında, eğlence ve dinlence tesisleriyle rekreasyonel kullanım taleplerini karşılayacak kültürel ve rekreasyonel kaynak değerlerine de sahiptir.[URL 53]

Şekil 251.Honaz Dağı Milli Parkı- [URL 53]

Mağaralar

- **Beyinli Mağarası**

Pamukkale İlçesi/Denizli 1. Derece Sit Alanı

Alanda kısmen metamorfizma sonucu bozulmuş kireç taşları gözlenmektedir. Mağara çıkmaz bir vadinin sonunda bulunmaktadır. Mağaranın bulunduğu kör vadi tipik bir karstik vadi şeklindedir. Sonunda ya bir su çıkışı ya da bir su batışı bulunmaktadır.

[URL 54]

Şekil 252.Beyinli Mağarası- [URL 54]

- **Aslanini Mağarası**

Acıpayam/Denizli 1.Derece Sit Alanı

Söz konusu mağara; Dodurgalar Kasabasına 2 km. mesafede ve Dodurga dağ yolunun 200 m. kadar üst yamacında yer almaktadır. Mağaranın girişi sarp ve kayalık olup, 65 cm. çapında bir delikten içeriye girilebilmektedir. [URL 55]

Şekil 253.Aslanini Mağarası- [URL 55]

- **Keloğlan Mağarası**

Acıpayam/ Denizli 1.Derece Sit Alanı

Dodurgalar Keloğlan İni Mağarası Denizli'ye 60 km mesafedeki Acıpayam İlçesinin 18 km doğusundaki Dodurgalar Kasabasının 3 km batısındaki Mallı Dağın Doğu yamacında yer alır. Batı Anadolu ve Ege Bölgelerini Akdeniz'e bağlayan Denizli-Antalya Karayolu bu mağaranın hemen yakınından geçmektedir. Toplam uzunluğu 145 m olup, yatay olarak gelişmiş geçit konumlu fosil bir mağaradır. Mağaranın içindeki bol miktardaki sarkıt, dikit, sütün, makarna sarkıtı ve örtü damlataşları bulunmaktadır. 2003 yılında turizme kazandırılmış olup sosyal imkanlar mevcuttur. [URL 56]

Şekil 254.Keloğlan Mağarası- [URL 56]

- **Çakırlar Mağarası**

Çal/Denizli 1. Derece Sit Alanı

Çal İlçesi, Çakırlar Köyü, Bodrum Mevkii'nde bulunur. Doğal mağara, traverten ocağında rastlanmıştır. Traverten alımları sırasında mağaranın içinde ve dış bölgesinde derin çatlaklar meydana gelmiştir. Bu çatlaklar hem dışında hem içinden izlenebilmektedir. Mağara birbirine bağlı iki galeriden oluşmaktadır. Yaprak şeklinde, damla şeklinde, sarkıt dikitler meydana gelmiştir. [URL 57]

Şekil 255.Çakırlar Mağarası- [URL 57]

- **Kaklık Mağarası**

Honaz/Denizli 2. Derece Sit Alanı

Denizli Ankara karayolunda Denizli il merkezine 30 km. mesafede Honaz ilçesi Kaklık Kasabasındadır. Kaklık Mağarası damlataşı, sarkıtları ve dikitleriyle süslü olup, Pamukkale’de bulunan travertenlere benzer olduğundan, Küçük Pamukkale veya Mağara Pamukkale olarak da adlandırılmaktadır. Mağara içerisinde bol miktarda kükürt içerikli termal su bulunmaktadır.[URL 58]

Şekil 256.Kaklık Mağarası- [URL 58]

- **Kızılhisar Mağarası**

Serinhisar/Denizli 2. Derece Sit Alanı

Denizli İli, Serinhisar İlçesi, Sarp Deresi Mevkii, halk arasında Gavuralanı Tepesi olarak adlandırılan tepede bulunan ve yörede Kızılhisar Mağarası adıyla anılan, karstik değişik şekillerde çok sayıda sarkıt ve dikitlerden oluşan, içerisinde korunması gerekli kültür varlığı özelliği taşımayan, ancak korunması gerekli tabiat varlığı özelliği gösteren mağaradır. Mağara 1140 m. rakımda bulunmakta olup, içerisinde en fazla 30 m.’ye kadar gezilebilmektedir. Girişi ise, tepenin en zirve noktasındandır. [URL 59]

Şekil 257.Kızılhisar Mağarası- [URL 59]

Sulak Alanlar

- **Güney Şelalesi**

Güney/Denizli 1. Derece Sit Alanı

Güney Şelalesi, Denizli ili Güney ilçesi Cinlere Mahallesi sınırları içinde yer almaktadır. Güney ilçesinin yaklaşık 4 kilometre güneyinden geçen Menderes Nehri'nin kenarındadır. Şelale doğal güzelliği bakımından görülmeye değer yerlerdendir. Denizli'ye 70 kilometre uzaklıktaki gizli cennet, Birinci Derece Doğal Sit Alanıdır. [URL 60]

Şekil 258. Güney Şelalesi- [URL 60]

- **Gölcük (Kapız) Şelalesi**

Acıpayam/Denizli

Denizliden yaklaşık 95 km uzaklıkta olup, Acıpayam Gireniz vadisinde bulunmaktadır. Gölcük kasabasının doğu kısmında yer alır. Çameli ile sınırdır. Ayrıca burada küçük bir kanyon oluşmuştur. İki tane şelale bulunmaktadır. Yukarıdaki şelaleye köylüler tarafından Kapız başı denmektedir. Doğası çok güzeldir. Yürümek için elverişli bir yerdir.[URL 62]

Şekil 259. Gölcük (Kapız) Şelalesi- [URL 61]

- **Haytabey Şelalesi**
Pamukkale/Denizli

Şekil 260.Haytabey Şelalesi- [URL 63]

- **Kartal Gölü**

Beyağaç/ Denizli 1. Derece sit alanı

Denizli İli, Beyağaç İlçesi' nin yaklaşık 20 km güney-batısında Sandıras (Çiçekbaba) Dağı doruğunun yaklaşık 2 km kuzey doğusunda yer alan Kartal Gölü'nün Antik Çağda kutsal alan olarak kullanıldığı göl kıyısında kaçak kazılar sonucunda bulunan buluntulardan anlaşılmaktadır. Etrafı yamaç ve yüksek olan Kartal Gölü, Çiçekbaba Dağı'na bol yağın karların erimesiyle beslenmektedir. Göl kıyısında bulunan buluntular (sikke, pirinç kaseler) Kartal Gölü'nün Antik Dönemlerde de Adak Gölü olarak kullanıldığını göstermektedir.[URL 64]

Şekil 261.Kartal Gölü- [URL 64]

- **Süleymanlı Yayla Gölü**

Buldan/Denizli 1. Derece Sit Alanı

Yüzölçümü 466,5 dekar, denizden yüksekliği 1.150 m'dir. Buldan ilçesi sınırları içerisindeki Süleymanlı Köyünün doğusundaki Süleymanlı Yaylasında ve Sazak

düzlüğündedir. Gölün suları tatlıdır. Nilüferlerin gelişmesi ve alanın % 15 inde ağaçlık alan oluşmaya başlaması gölün derinliğinin az olduğunun göstergesidir. Göl çevresinde özellikle küçükbaş olmak üzere hayvancılık yapılır. Göç eden kuşların kısa süreli konaklama yeri olan gölde sazan ve yayın balığı bulunur. Göl çevresinde yabani tavşan, domuz, oklu kirpi, porsuk, yeşilbaş ördek, ak pelikan, sakar meke gibi yabani hayvanlar sıklıkla görülür. Gölün çevresinde kuru ve ıslak nemli zeminlerde 95 bitki grubu bulunmakta bunlardan 2 çeşidi endemik, 62 çeşidi göl çevresinde ve 33 adedi de göl içerisinde askıda veya göl zeminine tutunmuş olarak yaşamaktadır.[URL 66]

Şekil 262. Süleymanlı Yayla Gölü- [URL 65]

- **Karagöl**

Bozkurt/Denizli

Bozkurt-Çambaşı Mahallesi'nin güneybatısında ormanlık alanda yer alır. Karagöl olarak bilinen mesirelikte çeşitli su kaynakları, kar ve yağmur suları ile beslenen küçük bir göl bulunmaktadır. Gölün etrafı mesirelik olarak düzenlenmiş ve seyir alanları oluşturulmuştur. Bahar ve yaz aylarında bölge halkı tarafından sıklıkla ziyaret edilen yerlerden birisidir.[URL 67]

Şekil 263. Karagöl- [URL 67]

- **Kusuru gölü**

Çameli/Denizli

Çameli ilçesinin Kolak Mahallesi'nde çam, çınar ve kavak ağaçları arasında bulunan, yaklaşık 700 metre rakımdaki, potansiyel doğal sit alanı durumundaki Kusuru Gölü, doğal güzelliğiyle 4 mevsim görenleri kendisine hayran bırakıyor. Tektonik olaylar sonucu çökmeye oluşan ve Denizliye 109 kilometre mesafedeki göl, doğaseverlerin yoğun ilgisini çekiyor. İçerisinde sazan balıklarının yaşadığı gölün üzerinde yüzen ördek ve kazlar, görsel bir şölen oluşturuyor. [URL 69]

Şekil 264.Kusuru Gölü- [URL 68]

- **Işıklı Gölü ve Gököl**

Çivril/Denizli

Gököl ve Işıklı gölü Dinar'ın kuzeybatısında Çivril Ovası'nda yer alır. Göl, Büyük Menderes Nehri, Karanlık Dere ve Kufi Çayı ile beslenmektedir. Doğudan gelen su kaynaklarıyla beslenen gölün doğu, batı ve güney kıyılarında setler yapılmıştır. Bu nedenle gölde su seviyesi yükselmiş ve sazlıklar azalmıştır. Göl, su kuşları için de önemli bir yaşam ortamı oluşturmaktadır.

Bölgede kuluçkaya yatan türlerden; Küçük Baladan, Alaca Balıkçıl, Küçük Ak Balıkçıl, Büyük Ak Balıkçıl, Erguvan Balıkçıl, Çeltikçi, Boz Kaz, Angıt, PasbaşDalağan, Deniz Kartalı, Saz Delicesi, Kızıl Şahin, Uzunbacak, Gülen Sumru, Bıyıklı Sumru, Akkanatlı Sumru, Kır İncirkuşu önemli örneklerdir. [URL 70]

Şekil 265. Işıklı Gölü ve Gököl- [URL 70]

- **Saklıgöl**

Honaz/Denizli

Saklı Göl ya da diğer adıyla **Yukarı Dağdere Gölü** çam ağaçları arasında oldukça güzel manzaraya sahip doğal bir göldür. Gölün çevresinde piknik yapılabilir. Gününbirlik geziler ve doğa yürüyüşleri için ideal bir alandır. Suyu tatlı olup, tatlı su balığı bulunmaktadır.[URL 71]

Şekil 266. Saklıgöl- [URL 71]

Kanyonlar

- **Kısık Kanyonu**

Çal/Denizli

Denizli il merkezine 60 kilometre Çal İlçesi'ne 7 kilometre mesafede Kumral Mesireliği yakınında bulunan **Kısık Kanyonu**'nun yüksekliği 80 metre, dik yamaçtaki asma köprü 650 metre uzunluğunda yürüyüş yoluna sahip olup suyun derinliği 1.70 metredir. İçerisi aydınlık ve serin olan kanyon içerisinde Bizans ve Roma dönemine

ait antik kaya mezarlar mevcuttur. Söz konusu Büyük Menderes Vadisi ilginç güzellikler sunmakta olup derin kanyonların bulunduğu Kısık Vadisi eşsiz doğal güzelliği ile dikkat çekmektedir. [URL 72]

Şekil 267.Kısık Kanyonu- [URL 72]

- **Tokalı Kanyonu**

Çivril/Denizli

Çivril Tokalı Kanyonu, 20 kilometrelik alana uzanmaktadır. 1600 metre rakımlı kanyon Çivril'in Gümüşsu (Homa) Beldesi'nin 900 metre rakımlı yerleşiminde sona ermektedir. Kanyonun 1200 metre uzunluğundaki kısmı bıçakla kesilmişçesine yüksekliği yer yer 200 metreyi bulan kaya kütlelerinden oluşmaktadır. En geniş yeri 4 metre en dar yeri ise 1,5 metre aralıktaki bu kayaların arasından akan derenin oluşturduğu Akdağ Kanyonu ancak 7-8 saatte geçilebilmektedir. [URL 73]

Şekil 268.Tokalı Kanyonu- [URL 73]

- **Zeytinköy Kanyonu**

Pamukkale/Denizli

Şekil 269.Zeytinköy Kanyonu- [URL 74]

- **Gavur Deliği Kanyonu**

Çameli/Denizli

Emecik ile Cevizli mahalleleri arasındaki dağlık bölgede olan kanyon gavur deliği adı ile bilinmektedir. Kanyon girişi 2 metre genişliğinde, 14 kilometre uzunluğundadır. Kanyon, Çameli İlçesine 15, Muğla'nın Fethiye İlçesine ise 60 kilometre mesafededir. Kanyonun içinde yüzlerce küçük şelale ile 16 metre yüksekliğinde büyük bir şelale bulunuyor. Kanyonun zemininde tatlı su kaynakları var. Suda da çay balıkları ve yengeçler yaşıyor. [URL 76]

Şekil 270.Gavur Deliği Kanyonu- [URL 75]

12. ÇEVRESEL SORUNLAR

Denizli İlinde kirliliğin nedenleri; evsel ısınma amaçlı kalitesiz yakıt kullanımının yaygın olması, sanayide kullanılan yakıtlar, yakılması uygun olmayan maddelerin izinsiz yakılması, maden faaliyetleri sırasında oluşan toz kirliliği, trafikten kaynaklı oluşan emisyonlar (egzoz)'dır. Denetim yapan personelin yetersiz olması, halkın kaliteli yakıt temin etmesinde yaşadığı zorluklar, kaliteli yakıt kullanılması, meteorolojik faktörler, halkın kaliteli yakıt temin etmesinde yaşanan maddi zorluklar, halkın bilinçsiz olması sorunun giderilmesine engel olmaktadır. [URL 45]

İlin Çevre Sorunları Analizi EK-17 de gösterilmiştir.

Hava Kirliliği

Hava kirliliğine neden olan etkenler;

- Evsel ısınma amaçlı kalitesiz yakıt kullanımının yaygın olması,
- Sanayide kullanılan yakıtlar,
- Yakılması uygun olmayan maddelerin izinsiz yakılması,
- Maden faaliyetleri sırasında oluşan toz kirliliği,
- Trafikten kaynaklı oluşan emisyonlar (egzoz),
- Sanayi bacalarından çıkan kirli gazlar,
- Denetim yapan personelin yetersiz olması,
- Halkın bilinçsiz olması,

Şeklinde maddeler halinde gösterilmektedir. Oluşan hava kirliliğinin önlenmesine yönelik yapılması gereken çalışmalar; kaliteli katı/sıvı yakıt kullanımı, doğalgaz kullanımı, bilgilendirme çalışmaları, ağaçlandırma çalışmaları, egzoz ölçümleri, işletmelerin çevre izni alması, sanayi tesislerinin yerleşim yerinden çıkarılması, denetim yapılması ve teşvik çalışmaları hava kirliliğinin engellenebilmesini sağlayan uygulamalar olarak gösterilmektedir. [5]

Şekil 271.Hava Kirliliği- [URL 79]

Su Kirliliği

Su kirliliğine yol açan birçok neden bulunmaktadır. Bu nedenlerin en başında kanalizasyon sisteminin yetersiz olması, evsel nitelikli atıksuların arıtılmaması, sanayi kuruluşlarının atıksularını arıtmaması, fosseptik çukurunun sızdırmaz yapılmaması, fosseptikten çekilen atıkların gelişigüzel her yere boşaltılması, zirai ilaçlar, kimyasal gübre kullanımı, arıtma sistemlerinin yetersiz olması, halkın bilinçli olmaması, arıtma tesislerinin çeşitli mali sıkıntılardan dolayı yapılamaması, yasal eksiklikler, denetim yapan personelin yetersiz olması hayvancılık ve maden atıkları bulunmaktadır.

Bu nedenlerin yol açtığı su kirliliğinin önlenmesi için yapılması gereken uygulamalar maddeler halinde gösterilmektedir.

- Kanalizasyon sistemlerinin yeniden düzenlenmesi,
- Arıtma sistemlerinin yapılması,
- Sızdırmaz fosseptik kullanılması,
- Fosseptikten çekilen atıkların direk arıtma sistemlerine götürülmesi,
- Tarımsal faaliyetler konusunda yanlış uygulamaların önlenmesi,
- Denetimlerin sıkı ve özverili yapılması,
- İşletmelerin çevre izni alması ve bu izinlerin varlığına dair kontrollerinin yapılması,
- Toplumun bilinçlendirilmesi,
- Sanayi faaliyetlerinde temiz üretim tekniklerine yönelmesi [5]

gibi çalışmalar ile su kirliliğinin önlemlerinin alınması mümkün görülmektedir.

Şekil 272..Su Kirliliği- [URL 81]

Toprak Kirliliği

Toprak kirliliğine neden olan etkenler;

- Aşırı gübre kullanımı,
- Aşırı tarım ilacı kullanımı,
- Vahşi depolanan evsel katı atıklar,
- Vahşi depolanan tehlikeli atıklar,
- Plansız kentleşme,
- Madencilik atıkları,
- Hayvancılık atıkları,
- Sanayi kaynaklı atık boşaltımı
- Halkın bilinçli olmaması,
- Yasal eksiklikler,
- Denetim yapan personelin yetersiz olması,

şeklinde yukarıda sıralanmıştır. Toprak kirliliği sonucunda ortaya çıkan olumsuz sonuçlar aşağıda maddeler halinde gösterilmektedir.

- Sağlık problemleri,
- Verimli toprakların kaybolması,
- Erozyon,
- Heyelan,
- Ekosistemin olumsuz etkilenmesi,

Toprak kirliliğinin neden olduğu en olumsuz sonuçlar olarak görülmektedir. Bu olumsuz sonuçların giderilmesi ve toprak kirliliğinin önlenmesine yönelik yapılması gerekenler aşağıda maddeler halinde bulunmaktadır.

- Halkın bilinçlendirilmesi,
- Yasal kurallar çerçevesinde gübreleme,
- Atıkların mevzuata uygun bertarafının sağlanması,
- kentleşmenin çevre düzeni planına göre planlı yapılması,
- doğal arıtma teknolojilerinin teşviki, toprak kirliliğinin önlenmesi adına atılacak

önemli adımlar olarak görülmektedir. [5]

Şekil 273. Toprak Kirliliği- [URL 80]

Gürültü Kirliliği

Günümüzde artan nüfusa bağlı olarak kent sakinlerinin en şikayetçi olduğu konulardan birisi de gürültü kirliliğidir. Gürültü kirliliğinin nedenleri; halkın bilinçsiz olması, plansız kentleşme, trafik, sanayi alanları ve inşaatlar olarak görülmektedir.

Bu sorunun giderilmesine yönelik yapılacak çalışmalar;

- Planlı yerleşmeye yönelme,
- sanayi tesislerine gürültü yalıtımının yapılması,
- yasal mevzuata uyulması,

- halkın bilinçlendirilmesi
- halkın toplu taşımaya yönlendirilmesi
- inşaatların izin saatlerinin yeniden düzenlenmesi

gibi uygulamalar ile gürültü kirliliğinin önlenmesi mümkün görülmektedir. [5]

Şekil 274.Gürültü Kirliliği- [URL 82]

Doğal Çevrenin Tahribatı (Orman, Mera, Sulak Alan, Kıyı, Biyolojik Çeşitlilik Ve Habitat Kaybı)

Doğal çevrenin tahribatına neden olan etkenler;

- Halkın bilinçsiz olması,
- Yasal eksiklikler,
- Atıkların yasal mevzuata uygun bertarafının sağlanmaması,
- Isınmada ve sanayide kullanılan yakıtlar,
- Yangınlar,
- Aşırı ve yasak avlanma,
- Aşırı gübre ve zirai ilaç kullanımı

şeklinde sıralanmaktadır. Doğal çevrenin tahribatına neden olan etkenler sonucunda doğal ekosistemin bozulması, iklim değişiklikleri, sağlık problemleri, habitat zincirinin bozulması ve verimli toprağın kaybolması gibi olumsuz sonuçlar görülmektedir. Bu olumsuz sonuçların giderilmesi konusunda;

- Halkın bilinçlinmesi,

- Yasal eksikliklerin giderilmesi,
- Denetim yapan personelin yetersiz olması,
- Atıkların bertarafının mevzuat çerçevesinde yapılması,
- Aşırı ve kaçak avcılığın yasaklanması,
- Doğal sulak alanların korunması,

gibi adımlar son derece önem taşımaktadır. [5]

Atıklar

Atıklar, insan faaliyetleri sonucunda ortaya çıkan ve doğal çevreye zarar verebilen malzemelerin genel adıdır. Atıkların doğru bir şekilde yönetilmemesi çevre kirliliği, kaynak israfı ve sağlık sorunlarına yol açabilir.

- Halkın bilinçsiz olması,
- Yasal eksiklikler,
- Atıkların yasal mevzuata uygun bertarafının sağlanmaması,
- Özel atıkların kaynağında ayrılmasına özen gösterilmemesi
- Tekstil sektörü

Atıkların en temel nedenleridir. Atıklar sonucunda sağlık problemlerinin artması, iklim değişikliği, verimli toprak ve su kaynaklarının kirlenmesi gibi sorunlar görülmektedir. Bu sorunların giderilmesine yönelik;

- Halkın bilinçlendirilmesi,
- Atıkların bertarafının mevzuat çerçevesinde yapılması,
- Yasal eksikliklerin giderilmesi,
- Personel desteğinin sağlanması,

Uygulamaları son derece önemlidir. [5]

Erozyon

Çevresel sorunlar arasında erozyon, önemli bir konudur. Erozyon, toprak ve doğal kaynakların rüzgar, su veya buz gibi doğal etkilerle aşındırılması ve taşınması sürecidir. Erozyonun ciddi sonuçları vardır ve çevre, tarım, su kaynakları ve ekosistemler üzerinde olumsuz etkileri bulunmaktadır. Erozyonun nedenleri;

- Halkın bilinçsiz olması,
- Yasal eksiklikler,
- Atıkların yasal mevzuata uygun bertarafının sağlanmaması,
- Verimli toprak arazilerinin yok edilmesi,
- Bitki örtüsünün tahribatı,
- Vahşi depolama yapılması,
- Ormanların tahribatı

şeklinde sıralanmaktadır. Erozyonun önüne geçebilmek için halkın bilinçlendirilmesi, atıkların bertarafının mevzuat çerçevesinde yapılması, yasal eksikliklerin giderilmesi, personel desteğinin sağlanması, yeşil alanların ve doğal bitki örtüsünün korunması gibi konularda düzenlemeler yapılması son derece önemlidir.[5]

13. YENİLENEBİLİR ENERJİ KAYNAKLARI

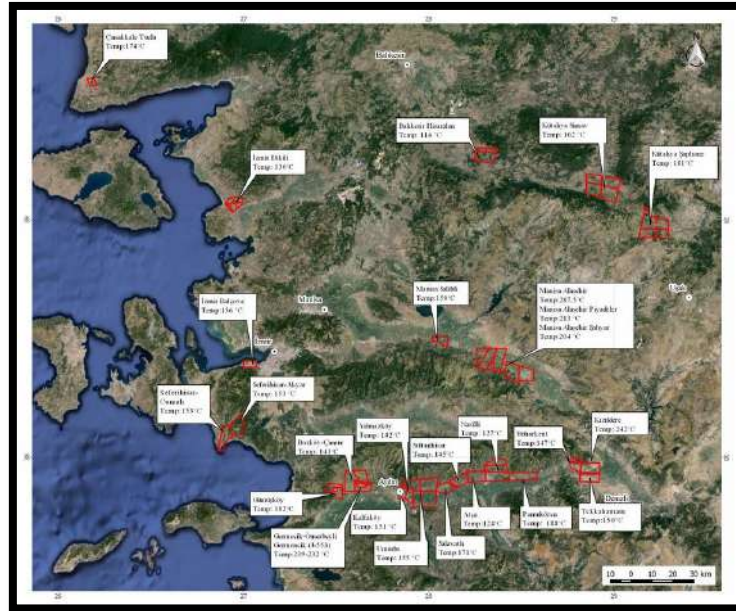
Yenilenebilir Enerji Santralleri

Enerjisi Santralleri Kızıldere Jeotermal Santrali, Denizli ili Sarayköy ilçesinde kuruludur. Kurulu gücü 6,85 MW, yıllık enerji üretim ortalaması 38 milyon kWh'dir. Santral, 2008 yılında işletmeye alınmıştır.

Hidroelektrik Enerji Santralleri

Türkiye'de devletin dışında ilk kurulan özel sektör santrali olan Bereket 1 ve 2 Hidroelektrik Santralleri, Büyük Menderes Nehri'nin kolu olan Çürüksu tarafından beslenen ve Denizli merkezden 5 km mesafede bulunan Bereket Sulama Kanalı üzerinde kuruludur.

Yukarıdaki haritaya Türkiye genelinde baktığımızda jeotermal kaynakların Ege bölgesinde daha zengin olduğu görülmektedir. Sıcaklığı 70-100°C olan kaynaklar, sıcaklığı 50-69°C olan kaynaklar ve sıcaklığı 25-49°C kaynaklar olarak noktasal olarak belirtilmiştir.

Şekil 276.Ege Bölgesi Jeotermal Kaynaklar - [URL 77]

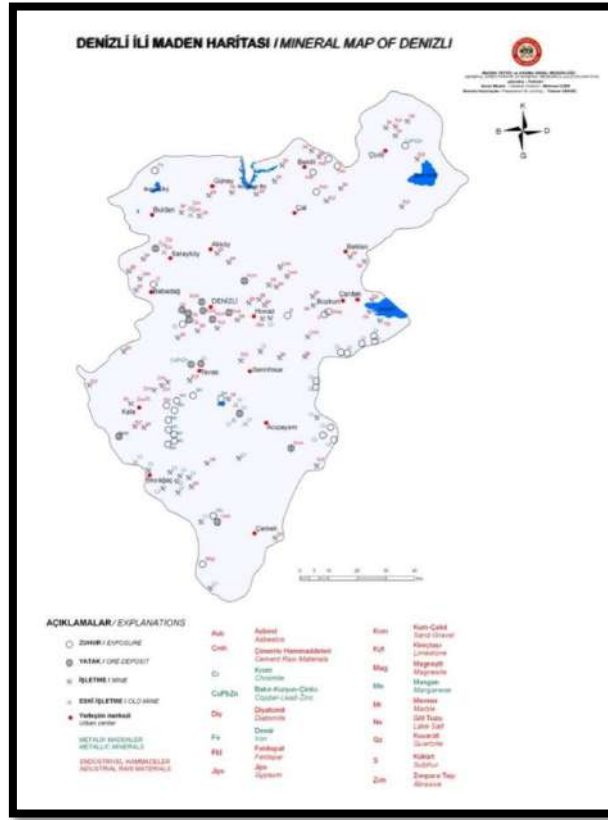
Yukarıdaki haritada Ege bölgesinde bulunan jeotermal kaynakların konumları ve ortalama sıcaklık dereceleri (°C) gösterilmiştir.

İlin Yenilenebilir Enerji Kaynakları Analizi EK-13 de gösterilmiştir.

14. MADEN VE ENERJİ KAYNAKLARI

Denizli ili ve yakın çevresinde yapılan çalışmalar sonucunda önemli endüstriyel hammadde ve metalik maden yatağı ve zuhurları ortaya çıkarılmıştır. Bunlardan en önemlileri mermer (traverten), kum-çakıl, kuvarsit, manganez ve krom olarak sayılabilir. Balıkesir'den sonra Türkiye'nin ikinci büyük mermer ve traverten yatakları, Denizli ilinde bulunmaktadır. Kocabaş ve Kaklık mevkieinde büyük traverten rezervleri bulunmaktadır. 1979 yılında ilk tesisin kurulmasıyla faaliyete başlayan mermer sanayii, daha sonraki yıllarda da gelişmesini sürdürmüştür. Mermer dışında endüstriyel hammaddeler bakımından Merkez ilçe kuvarsit ve kum-çakıl bakımından önemli potansiyele sahiptir.

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

[illegible]

cevher üretilmektedir. Çivril ve Tavas ilçelerinde linyit yatakları ile Sarayköy, Buldan ve Acıpayam ilçelerinde de linyit zuhurları belirlenmiştir. Çivril ilçesindeki Tokça sahasında 10.066.000 ton görünür+muhtemel, Tavas ilçesindeki Kurbalık ve Narlıköy sahalarında ise toplam 19.934.000 ton mümkün rezerv bulunmaktadır.[URL 43]

ASBEST (Asb)

Çal (Süller, Bekilli, Uçkuyu, Poyrazlı, İkizbaba) zuhurları

Tenör :Lif uzunlukları 4 mm

Rezerv :Rezerve yönelik çalışma yoktur.

BAKIR-KURŞUN-ÇİNKO (Cu-Pb-Zn)

Tavas-Kızılcabölük Sahası

Tenör :% 0.8 Cu

Rezerv :300.000 ton görünür+muhtemel rezerv.

ÇİMENTO HAMMADDELERİ (Çmh)

Kaklık Yatakları

Kalite :Orta

Rezerv :29.500.000 ton kireçtaşı, 13.000.000 ton kil-marn rezervi vardır.

DİYATOMİT (Diy)

Sarayköy (Karakıran, Tırkoza) Sahası

Kalite :Orta

Rezerv :Rezerve yönelik çalışma yoktur.

JİPS (Jips)

Sarayköy, Yeşilyurt Sahası

Kalite :Mercek seklinde

Rezerv :2.000.000 ton muhtemel rezerv.

KROM (Cr)

Acıpayam-Karaismailler sahaları

Tenör :% 35-46 Cr₂O₃

Rezerv :260.000 ton görünür+muhtemel rezerv.

Acıpayam-Alaattin sahası

Tenör :% 33 Cr₂O₃

Rezerv :4000 ton görünür+muhtemel rezerv.

Tavas-Kozlar sahası

Tenör :% 42 Cr₂O₃

Rezerv :5594 ton görünür+muhtemel rezerv.

Tavas-Mevlütler sahası

Tenör :%40-52 Cr₂O₃

Rezerv :600.000 ton görünür+muhtemel rezerv.

Tavas-Uzunoluk sahası

Tenör :%36-44 Cr₂O₃

Rezerv :200.000 ton görünür+muhtemel rezerv.

KUM-ÇAKIL (Kçm)

Merkez-Kocadere Sahası

Kalite :Orta

Rezerv :120.000 m3 mümkün rezerv.

Merkez-Eldenizler Sahası

Kalite :İyi

Rezerv :225.000 m3 mümkün rezerv. Yatak işletilmektedir.

Buldan-Kadıköyü Sahası

Kalite :İyi

Rezerv :112.500 m3 mümkün rezerv. Yatak işletilmektedir.

Merkez-Karakurt Sahası

Kalite :Düşük kaliteli olup yıkanarak kullanılabilir

Rezerv :240.000 m3 mümkün rezerv.

Merkez-Göveçli Sahası

Kalite :Düşük

Rezerv :Rezerve yönelik çalışma yoktur.

Merkez-Kuruçay sahası

Kalite :Orta

Rezerv :60.000 m3 mümkün rezerv.

Çal-Kuyucak sahası

Kalite :Orta

Rezerv :Rezerve yönelik çalışma yoktur.

KUVERSİT (Qz)

Şirinköy Sahası

Tenör :% 91-96.6 SiO₂

Rezerv :17.500.000 ton görünür, 55.000.000 ton muhtemel rezerv.

KÜKÜRT (S)

Gölemezköy-Aşağı Tırkaz-Çambaşı Sahaları

Tenör :% 10 S

Rezerv :45.000 ton görünür+muhtemel rezerv.

MANGANEZ (Mn)

Tavas-Ulukent, Çağırgangözü, Kale- Dodupınarı ve Tavas-Erdoğan Sahaları

Tenör :% 22-51 Mn

Rezerv :4.000.000 ton görünür+muhtemel, 55.000 ton mümkün rezerv. Ulukent yatağı

işletilmektedir. Diğer iki yatak ise geçmiş yıllarda işletilmiştir.

MANYEZİT (Mag)

Hırsızdere Sahası

Tenör :% 41.9-43.7 MgO, %3.4-5.1 SiO₂, %3.1-3.5 CaO

Rezerv :450.000 ton görünür+muhtemel+mümkün rezerv.

MERMER (Mr)

Tavas-Vakıfköy Sahası

Kalite :Orta

Rezerv :72.000 000 m3 muhtemel rezerv.

Acıdere Mah-Killik, Zeytinlieğrek ve Etence Sahaları

Kalite :Orta

Rezerv :42.500 000 m3 jeolojik rezerv. Traverten yatakları işletilmektedir.

SEPIYOLİT

Serinhisar-Kocapınar sahası

Tenör :% 14.4 MgO; % 11 Fe₂O₃ ve % 5.5 Al₂O₃

Rezerv :116.359 ton görünür sepiyolitik kil rezervi.

Acıpayam sahası

Tenör :% 75 paligorskit-simektit içerikli

Rezerv :110.317 ton görünür rezerv.

LİNYİT

SAHA ADI	Rezerv (1000 ton)								Analiz Sonuçları				Eş değeri (1000 ton)		Kullanım Yeri	İşletme Şekli
	Görünür	Muhtemel	Mümkün	Toplam	Kaynak	Potansiyel	Genel Toplam	İşletilebilir	Su %	Kül %	S %	AİD Kcal/kg	Petrol	Taş Kömürü		
Çivril Tokça	4.566	5.500	10.066	20.132	-	-	20.132	-	22,23	24,40	-	3065	94	135	Teshin Sanayi	Kapalı
Kale Kurbalık	-	-	8.184	8.184	-	-	8.184	-	25,57	31,60	-	2280	1.866	2.666	Teshin	
Kale Narlıköy	-	-	11.750	11.750			11.750		39,29	19,89	2,59	2454				
TOPLAM	4.566	5.500	30.000	40.066	-	-	40.066	-					1.960	2.801		

Şekil 278.Denizli Linyit Madeni Verileri - [URL 43]

Denizli ili Çivril ve Tavas ilçelerinde linyit yatakları ile Sarayköy, Buldan ve Acıpayam ilçelerinde de linyit zuhurları belirlenmiştir. Çivril ilçesindeki Tokça sahasında 10.066.000 ton görünür +muhtemel, Tavas ilçesindeki Kurbalık ve Narlıköy sahalarında ise toplam 19.934.000 ton mümkün rezerv bulunmaktadır.

15. ANALİZ PAFTALARI

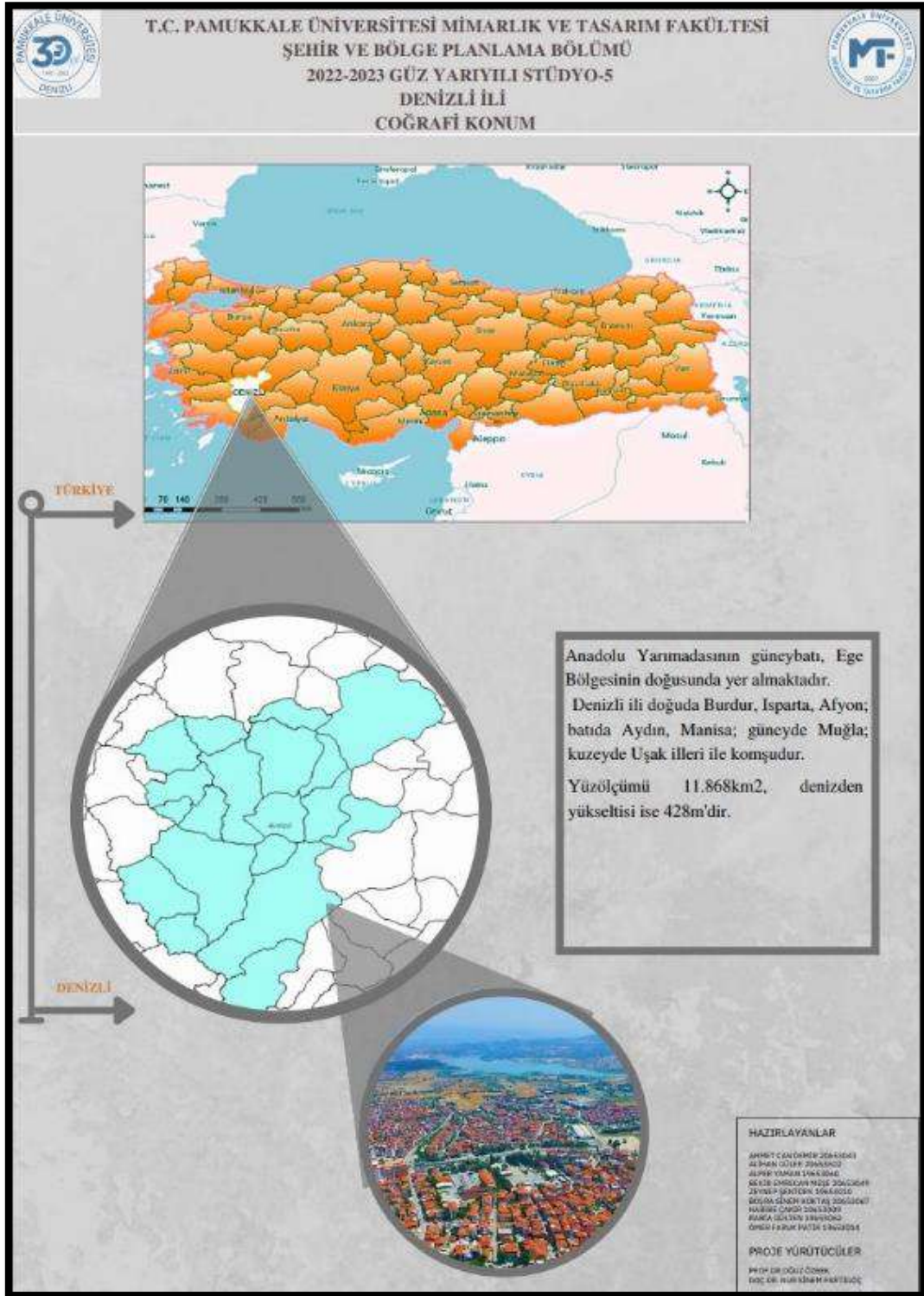
15.1 Coğrafi Konum Analizi (Ek 1)

Denizli ili ve alt bölgelerinin (Tavas, Beyağaç, Kale) arcmay üzerinden haritası yapılmıştır. Yüzölçümü 11.868 km² olan Denizli ili, Anadolu yarımadasının güneybatısında, Ege Bölgesinin doğusunda, Ege-İç Anadolu ve Akdeniz Bölgeleri kesişme noktasında bulunur.

Beyağaç ilçesi İl merkezine 94 km uzaklıkta olup, ilin güneyinde yer almaktadır. Doğusunda Acıpayam ve Çameli, batısında Kale, kuzeyinde Tavas ve güneyinde Muğla ile Köyceğiz ilçeleriyle çevrilidir. Eskere ova üzerinde kurulmuş olup, ilçenin rakımı 650 m, yüzölçümü 436 km² dir.

Tavas ilçesi 1691 km kare yüzölçümündedir. Kasaba ve köyleriyle beraber nüfusu 50.703 dir. 10 kasaba ve 36 köyü vardır. Tavas'ı doğudan Acıpayam, batıdan Aydın Karacasu, güneyden Kale, kuzey batıdan Babadağ ilçeleriyle kuzeyden Denizli ili çevrelemektedir.

Kale Denizli- Muğla karayolu üzerinde, Denizli il merkezine 75 km. Muğla iline ise 80 km. mesafede orta büyüklükte bir Anadolu şehridir. İlçe; Tavas, Beyağaç, Karacasu ilçeleri ile Muğla ili ile çevrilidir.

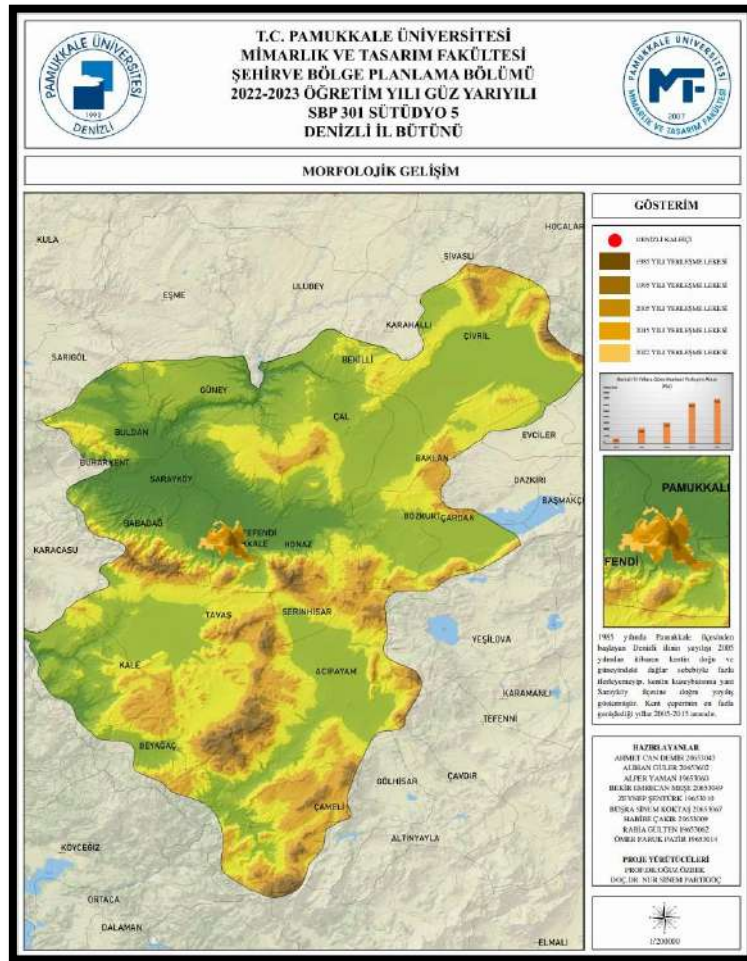

Şekil 279.Coğrafi Konum Analizi

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir.

15.2 Morfolojik Gelişim Analizi (Ek-2)

Morfolojik Gelişim paftasında Denizli ilinin morfolojik gelişim haritası Google Earth kullanılarak geçmiş yıllara ait hava fotoğraflarına bakılarak yapılmıştır. Bu hava fotoğraflarından 1985'ten 2022 yılına kadar her 10 yılda bir kentin morfolojik gelişimi halihazıra eklenip, her dönem farklı renklerde taranmıştır. 1985 yılında Pamukkale ilçesinden başlayan Denizli ilinin yayılışı, 2005 yılından itibaren kentin doğu ve güneyindeki dağlar sebebiyle çok fazla ilerleyemeyip kentin kuzeybatısına yani Sarayköy ilçesine doğru yayılış göstermektedir. Kent çeperinin en fazla genişlediği dönem 2005 ile 2022 yılları arasındır. Ayrıca yapılan paftada 1985, 1995, 2005, 2015 ve 2022 yıllarına ait kentin kapladığı yüzölçümü hektar (Ha) cinsinden grafik olarak gösterilmiştir.

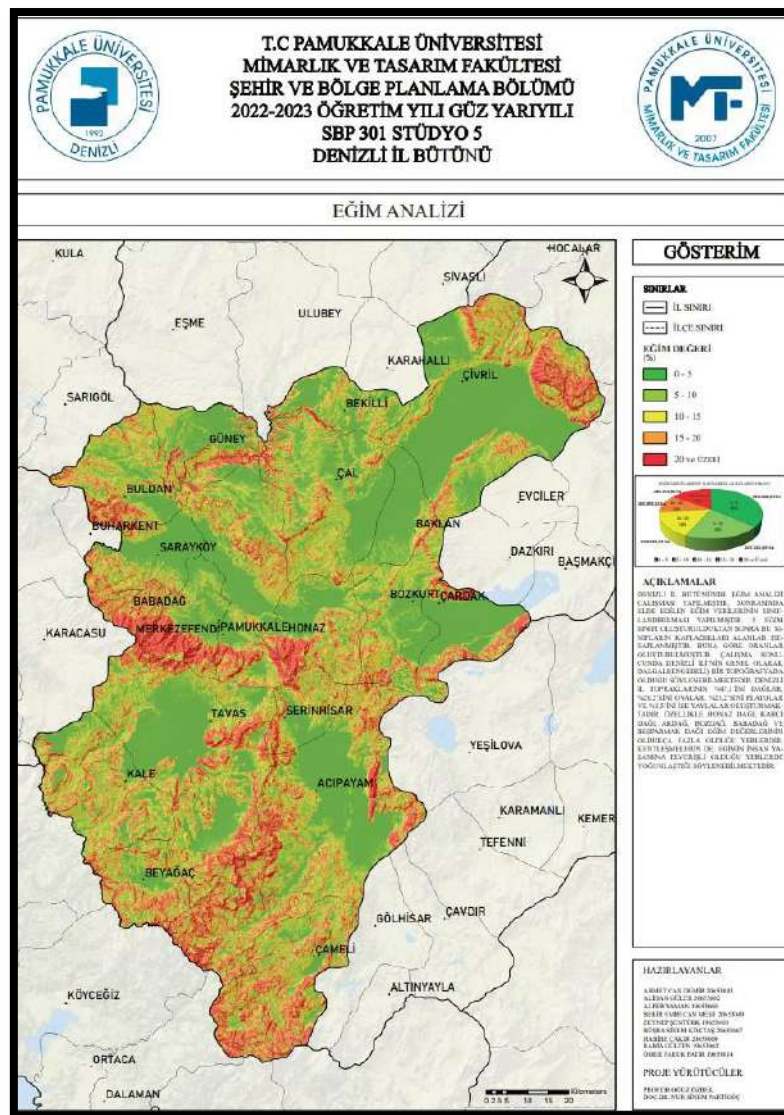
Şekil 280.Morfolojik Gelişim Analizi

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir.

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

15.3 Eğim Analizi (Ek-3)

Denizli İl bütünüünün eğim özellikleri bakımından dalgalı(engebeli) bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Denizli İl bütünüünde, %0–5 eğim grubu 440.308 Ha alan kaplamaktadır ve %36’lık orana sahiptir. %5-10 eğim grubu 247.023 Ha alan kaplamaktadır ve %20’lik orana sahiptir. %10-15 eğim grubu 198.014 Ha alan kaplamaktadır ve %16’lık orana sahiptir. %15-20 eğim grubu 140.395 Ha alan kaplamaktadır ve %12’lik orana sahiptir. %20 ve Üzeri eğim grubu 186.722 Ha alan kaplamaktadır ve %16’lık orana sahiptir.

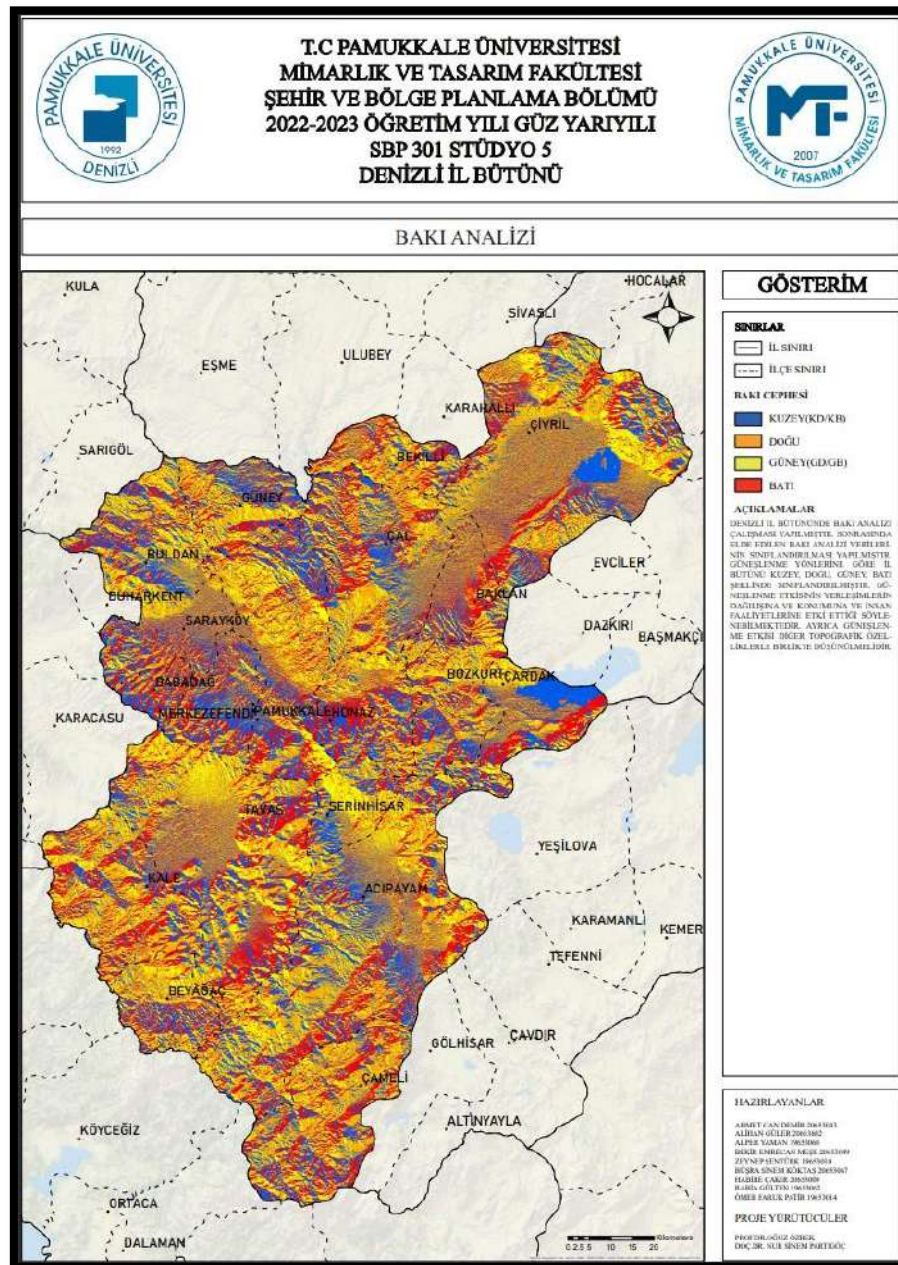
Şekil 281.Eğim Analizi

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir.

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

15.4 Bakı Analizi (Ek-4)

Bakı cephesi bakımından Denizli İl bütününde 4 sınıflandırma yapılmıştır. Bunlar; Kuzey, Doğu, Güney, Batı şeklindedir. Bu analize bakılarak güneşlenme yönlerinin kentleşmenin yönünü ve insan faaliyetlerini ve yaşamını etkilediği söylenebilmektedir.

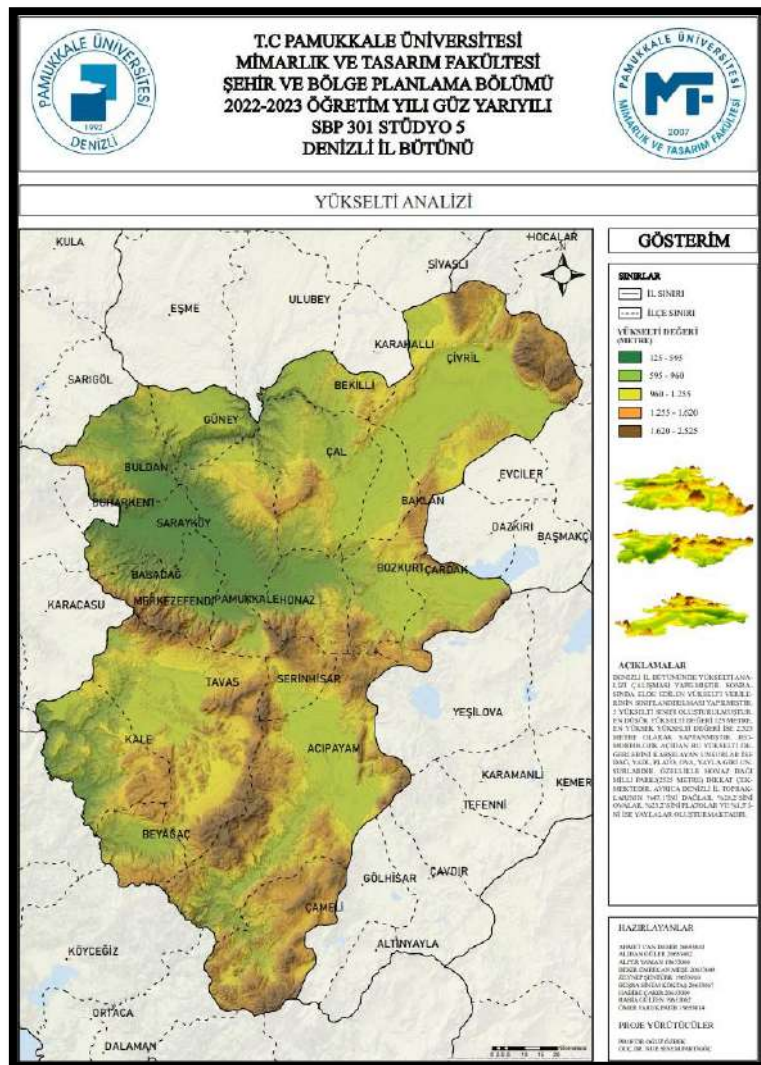
Şekil 282.Bakı Analizi

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir.

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

15.5 Yükselti Analizi (Ek-5)

Eğimin fazla olduğu yerler özellikle Honaz Dağı, Karcı Dağı, Akdağ, Bozdağ, Babadağ ve Beşparmak Dağı gibi yerlerdir. Yükselti değerleri bakımından da bu yerler oldukça yüksek değerlere sahiptir. Honaz Dağı Milli Parkı Denizli il sınırlarındaki en yüksek dağ olma özelliğine sahiptir(2525m). Denizli Ovası, Sarayköy Ovası, Yüksekovalar Tavas Ovası, Acıpayam Ovası, Çivril ve Baklan Ovaları deniz seviyesinden 0-1000 m aralığındaki yükseklik seviyelerinde yer almaktadır. Denizli İl topraklarının %47,1'ini Dağlar, %28,2'sini Ovalar, %23,2'sini Platolar ve %1,5'ini İse Yaylalar oluşturmaktadır.

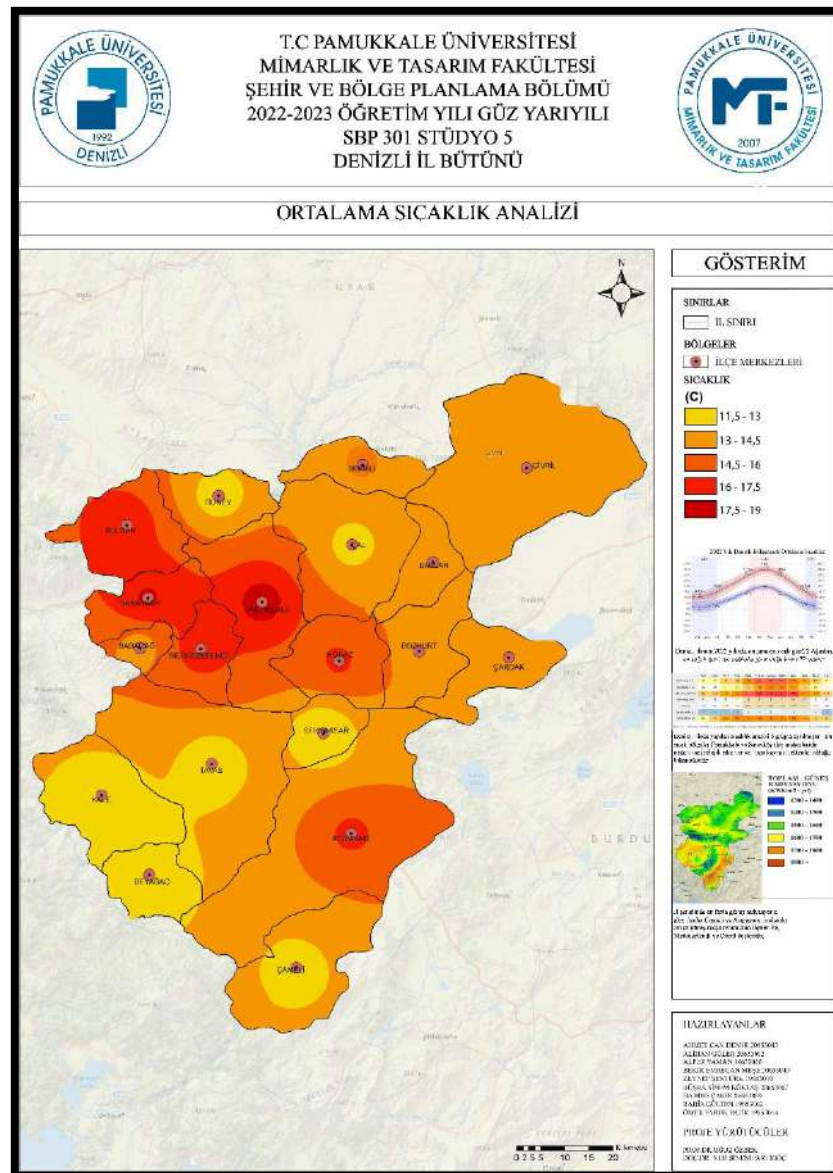
Şekil 283.Yükselti Analizi

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir.

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

15.6 Sıcaklık Analizi (Ek-6)

Denizli ili sıcaklık ortalaması bakımından 5 gruba ayrılmış olup sıcaklık değerleri haritaya işlenmiştir. Sarayköy ve Pamukkale ilçe merkezleri en sıcak ortalamaya sahip bölgelerdir. Bu bölgenin sıcaklık ortalamasının fazla olmasının nedeni jeolojik faktörler ve insan kaynaklı faktörler olduğu bilinmektedir. Yapılan bu sıcaklık analizi birçok analiz doğrultusunda açıklanabilir.

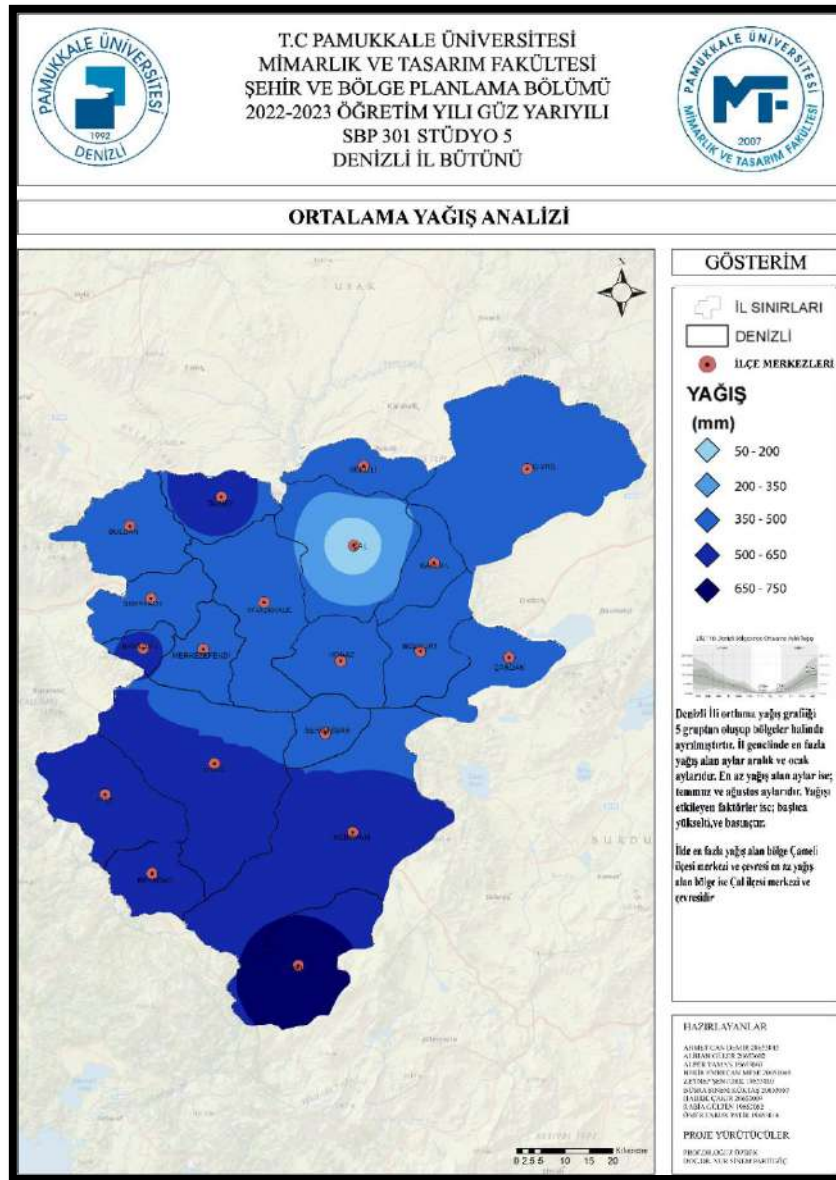
Şekil 284.Ortalama Sıcaklık Analizi

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir.

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

15.7 Yağış Analizi (Ek-7)

Denizli ili genelinde yapılan yağış analizi Denizli ilinin yağış miktarını 5 grupta ayırmış olup iklim verileri kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucu yapılaşma için dikkate alınması gereken unsurlar değerlendirilmeli, doğal afetlerin ortaya çıkmaması için çalışmalar yapılmalıdır. Yağış analizini etkileyen faktörler genel olarak jeolojik yapı ile ilgili olduğu bilinmektedir.

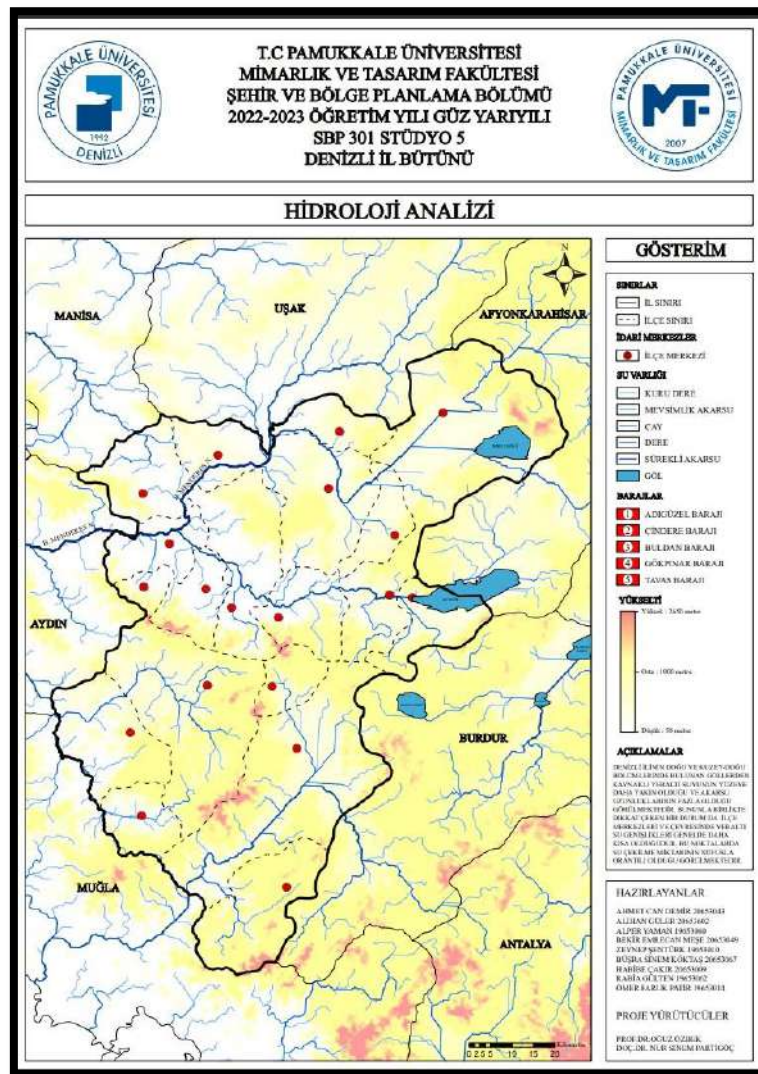
Şekil 285.Ortalama Yağış Analizi

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir.

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

15.8 Hidroloji Analizi (Ek-8)

Denizli ilinin doğu ve kuzey-doğu bölümlerinde bulunan göllerden kaynaklı yeraltı suyunun yüzeye daha yakın olduğu ve akarsu uzunluklarının fazla olduğu görülmektedir. Denizli il genelinde yeraltı ve yerüstü sularının uzunluğu ve desisi yüksek olduğundan baraj kullanımına uygundur. Denizli’de 5 adet önemli Adıgüzel, Çindere, Buldan, Gökpınar ve Tavas barajı bulunmaktadır. Bir diğer dikkat çeken durum ise ilçe merkezleri ve çevresinde yeraltı su genişlikleri genelde daha kısa olduğudur. Bu noktalarda su çekilme miktarının nüfusla orantılı olduğu görülmektedir.

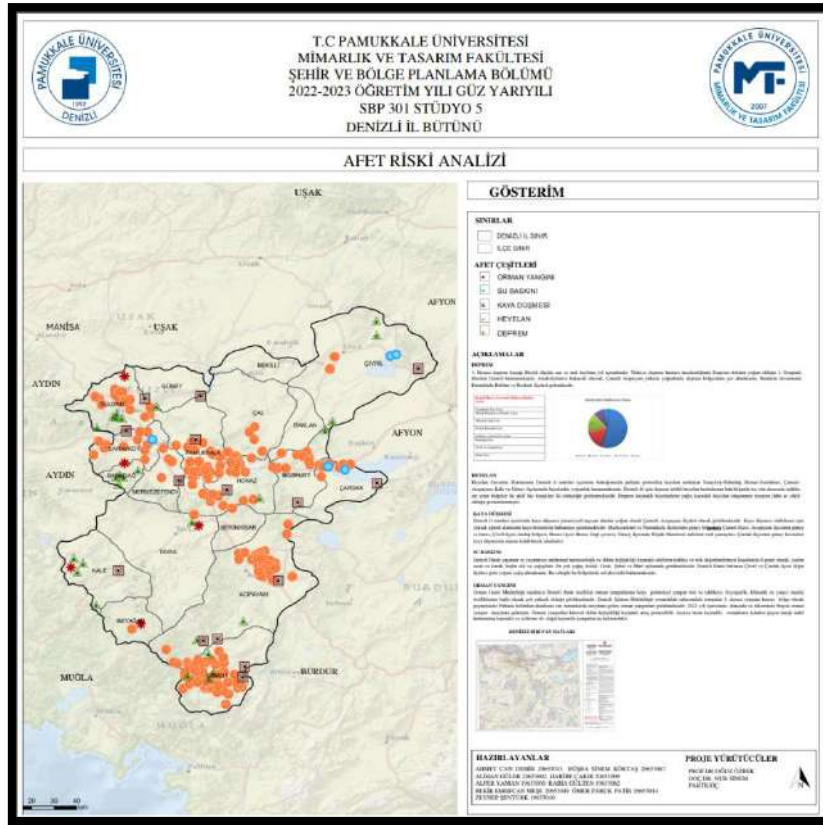
Şekil 286.Hidroloji Analizi

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir.

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

15.9 Afet Risk Analizi (Ek-9)

Derece deprem kuşağı Büyük ölçüde can ve mal kaybına yol açmaktadır. Türkiye deprem haritası incelendiğinde Deprem riskinin yoğun olduğu 1. Gruptaki illerden Denizli bulunmaktadır. Analizlerimize bakacak olursak; Çameli Acıpayam yüksek yoğunluklu deprem bölgesinde yer almaktadır. Bunların devamında Pamukkale Buldan ve Bozkurt ilçeleri gelmektedir. Deprem yoğunlukları hariç İRAP tan alınan Su baskını Heyelan ve Kaya düşmesi bulunan yerlerdeki konumları belirtilmiştir. Denizli il sınırları içerisinde kaya düşmesi potansiyeli taşıyan alanlar yoğun olarak Çameli, Acıpayam ilçeleri olarak görülmektedir. Kaya düşmesi olabilmesi için yüksek eğimli alanlarda kaya birimlerin bulunması gerekmektedir. Denizli İlinde yaşanan ve yaşanması muhtemel meteorolojik ve iklim değişikliği kaynaklı afetlerin tehlike ve risk değerlendirmesini de içinde barındırmaktadır.

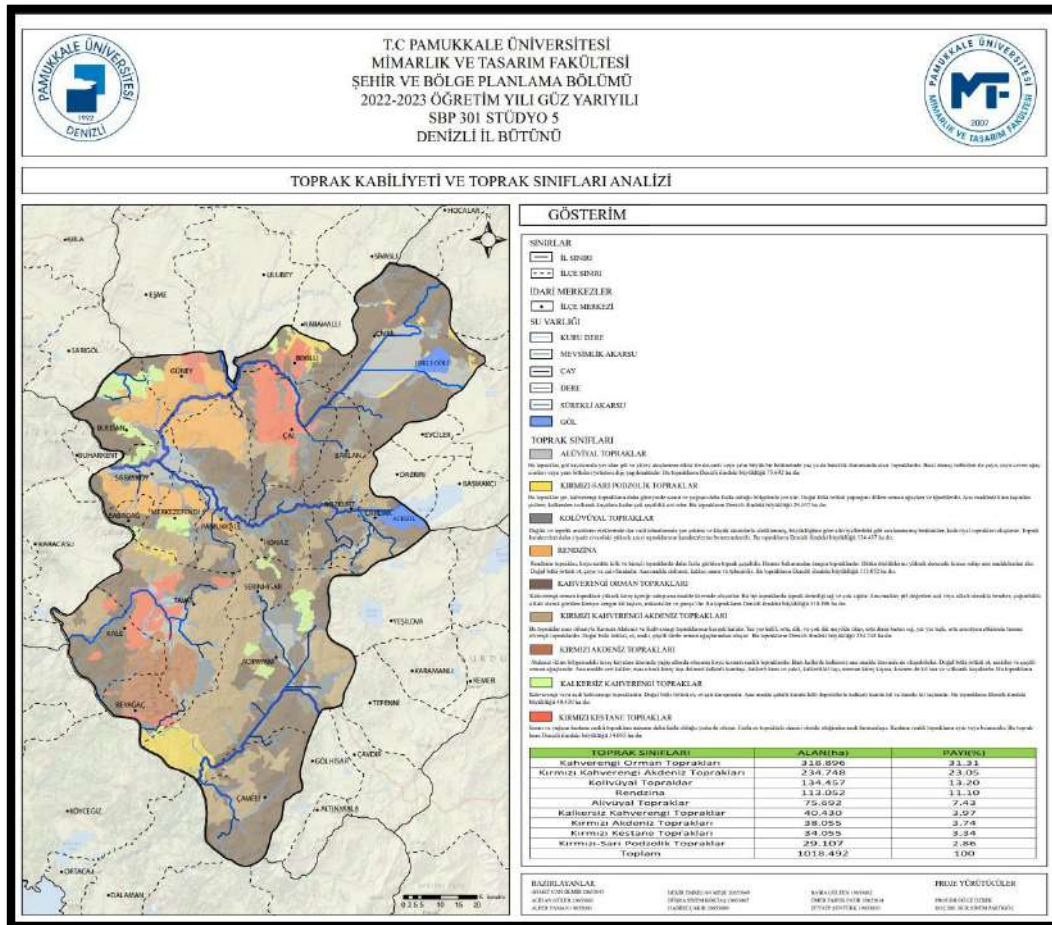
Şekil 287. Afet Risk Analizi

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir.

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

15.10 Toprak Kabiliyeti Ve Toprak Sınıfları Analizi (Ek-10)

Denizli geneli beşinci sınıf toprak arazisine sahiptir. Beşinci toprak sınıfı sığ veya çok sığ olup kireççe zengin kil taşlarına sahiptir. Diğer geniş yer kaplayan toprak arazisi altıncı sınıf kırmızı Kahverengi Akdeniz topraklarıdır. Bu toprak sınıfı yer yer hafif, orta ve dik ve çok dik olup sığ, orta sığ ve çok sığ, yer yer taşlı orta erozyon etkili tarıma elverişli topraklardır. Üçüncü toprak sınıfı Kolüvyal topraklar dağlık ve tepelik alanlarda küçük akıntılarla sürüklenerek oluşmuş topraklardır. Alüvyal toprak sınıfı sulu tarım yapılabilen arazidir. Denizli yerleşik alanı Rendzina ve Kolüvyal topraklarda bulunmaktadır. Kuzeybatıya yine Rendzina topraklar uzanmaktadır. Güneydeki dik eğimli dağlık arazi ise Kırmızı, Kahverengi Akdeniz topraklarından oluşmaktadır.

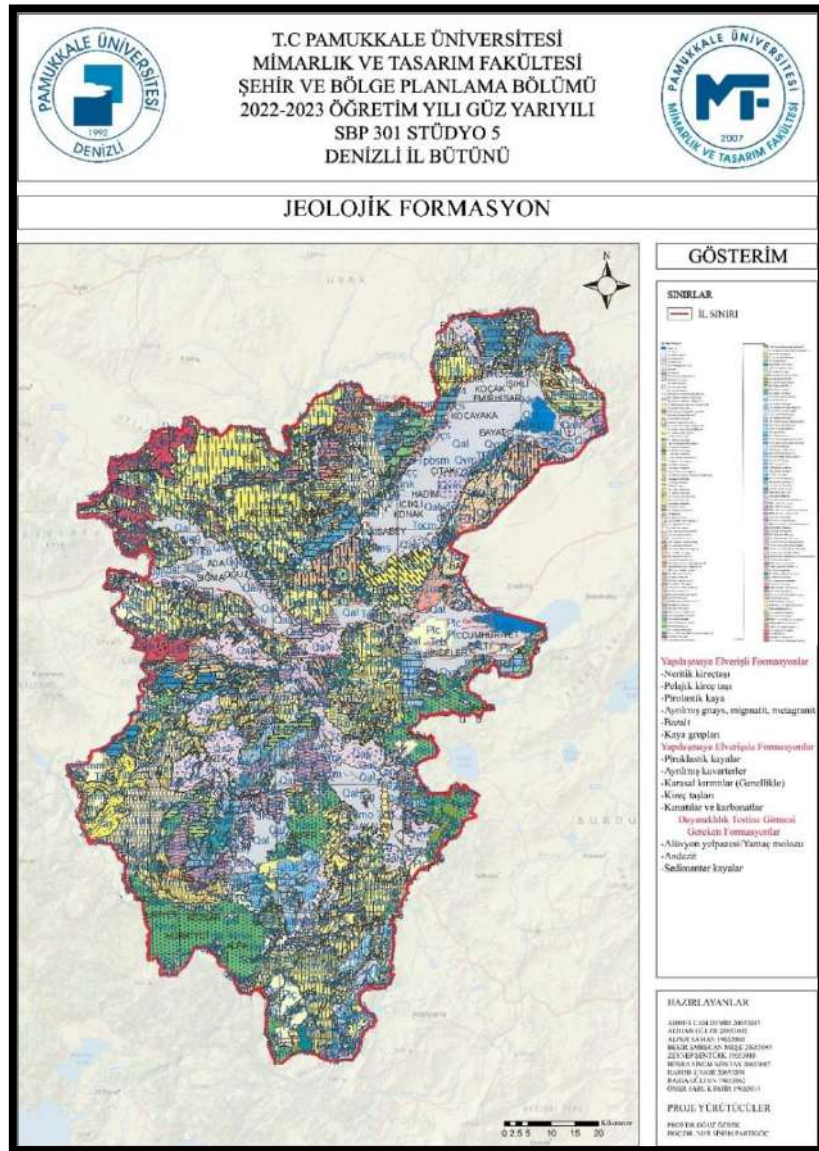
Şekil 288. Toprak Kabiliyeti ve Toprak Sınıfları Analizi

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir.

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

15.11 Jeolojik Formasyon Analizi (Ek-11)

Denizli ili genelinde yapılan jeolojik formasyon çalışması işlenmiştir . Formasyonlar yapılaşma ya uygun , uygun olmayan , testlere tabi tutulması gereken olarak ayrılmıştır. Denizli ili genel olarak Yapılaşmaya uygun alanların hektar olarak azlığı bilinmektedir . Bu bilgi bazı sorunları da beraberinde getirmektedir . Çözüm olarak dayanıklılık testleri yapılmalı ona göre yapılaşmalar yapılmalıdır.

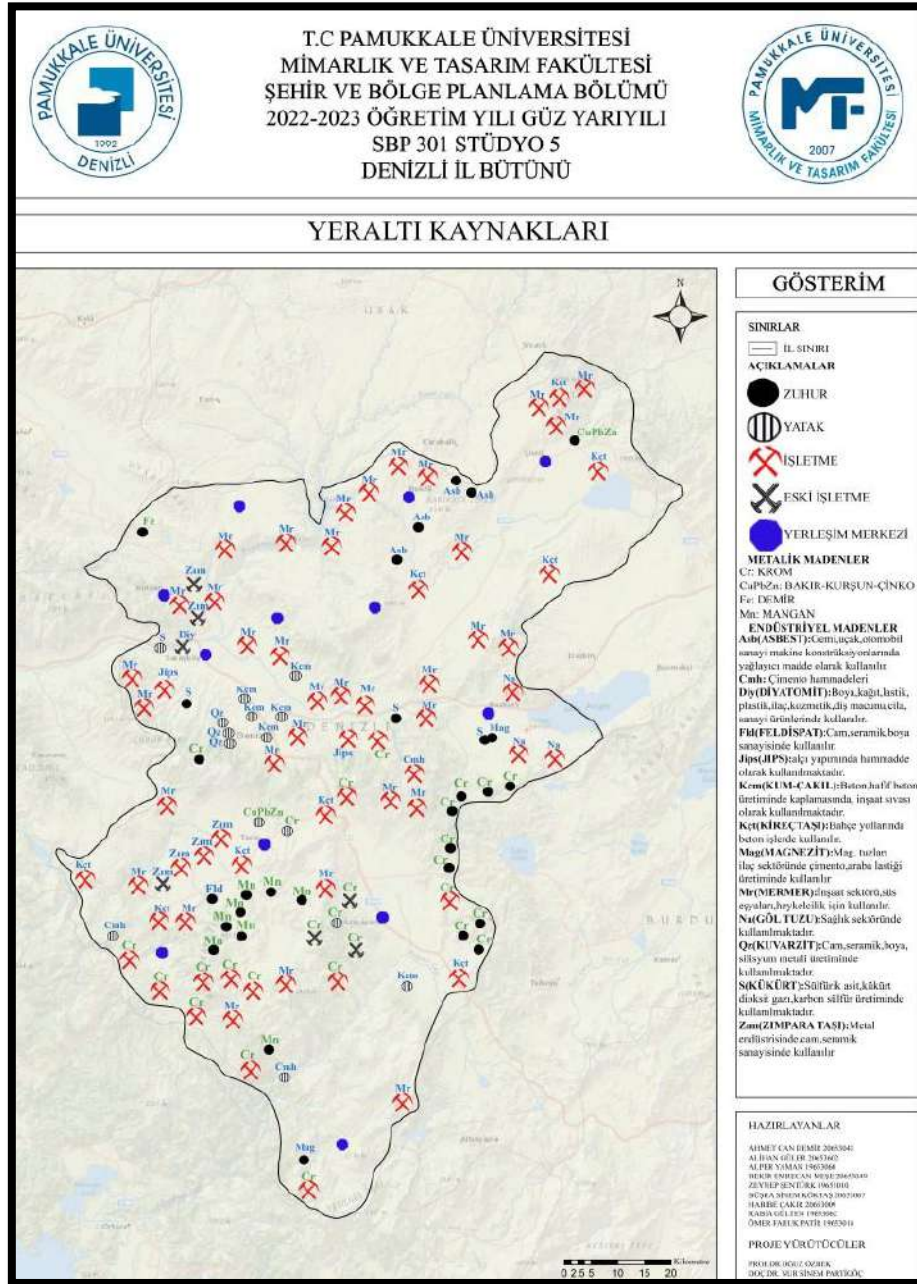
Şekil 289.Jeolojik Formasyon Analizi

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir.

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

15.12 Yeraltı Kaynakları Analizi (Ek-12)

Bu çalışma Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmış olan Denizli ili Maden Haritasından alınan bilgilere göre yapılmıştır. Haritadan alınan bilgilere göre Denizli ili Maden Haritası stüdyo 5 öğrencileri tarafından yeniden üretilmiştir.

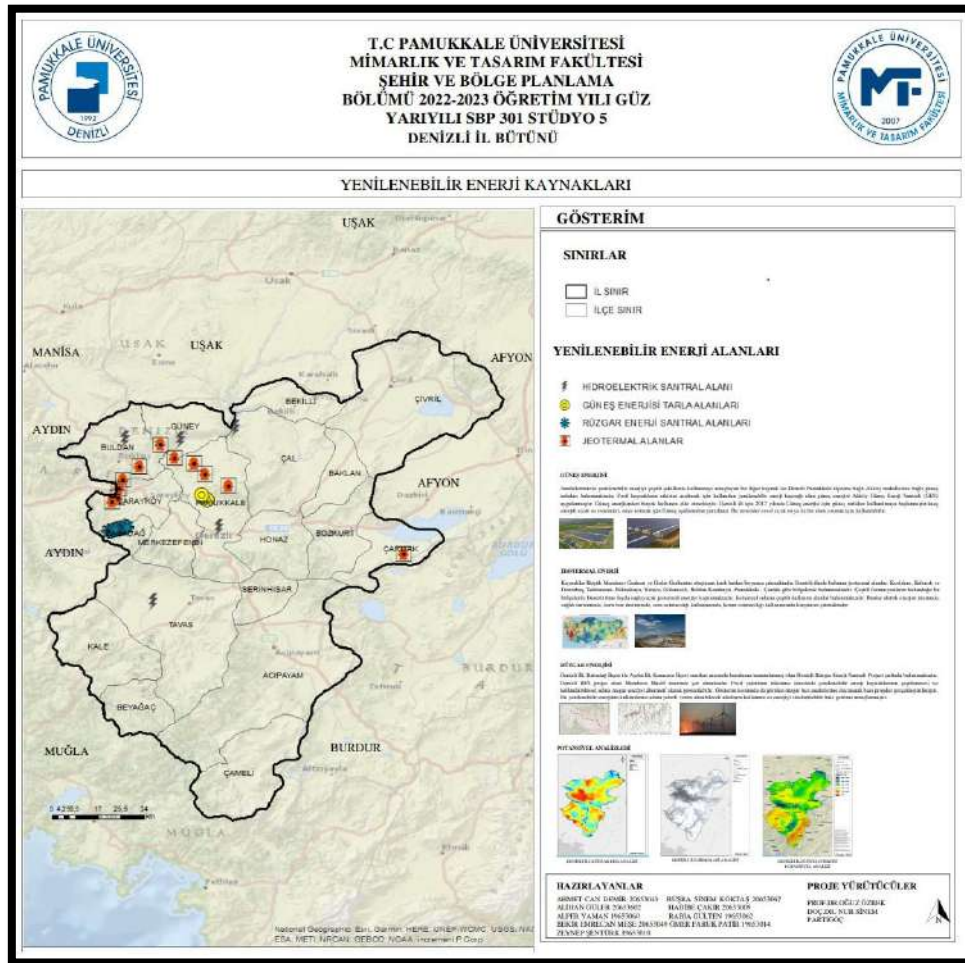
Şekil 290. Yeraltı Kaynakları Analizi

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir.

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

15.13 Yenilenebilir Enerji Kaynakları Analizi (Ek-13)

Ülkemizde genel olarak enerji ihtiyacını doğalgaz, petrol gibi enerji kaynakları kullanılarak karşılanmaktadır. Bunun yanı sıra bu gibi konvansiyonel enerji kaynakları sınırlıdır. Denizli ilini ele alırken bu koşullar göz önüne alınmıştır. Başta jeotermal, rüzgâr, güneş, hidrolik olmak üzere alternatif ve yenilenebilir enerji sistemleri bulunmaktadır. Denizli ili sıcak su bakımından zengindir. Bunun yanı sıra jeotermal sahaları da içinde bulundurur. Denizli ilinde yapılan bir çalışma daha rüzgâr enerjisini kullanmaya yöneliktir. Bu enerji Babadağ İlçesi ve Aydın İli Karacasu İlçesi sınırlarında yapılmaya çalışılmıştır. Proje alanı Menderes Masifi üzerinde yer almaktadır. Bir diğeri ise Denizli ilinin Pamukkale ilçesine bağlı Akköy mahallesinde bulunun güneş tarlalarıdır.

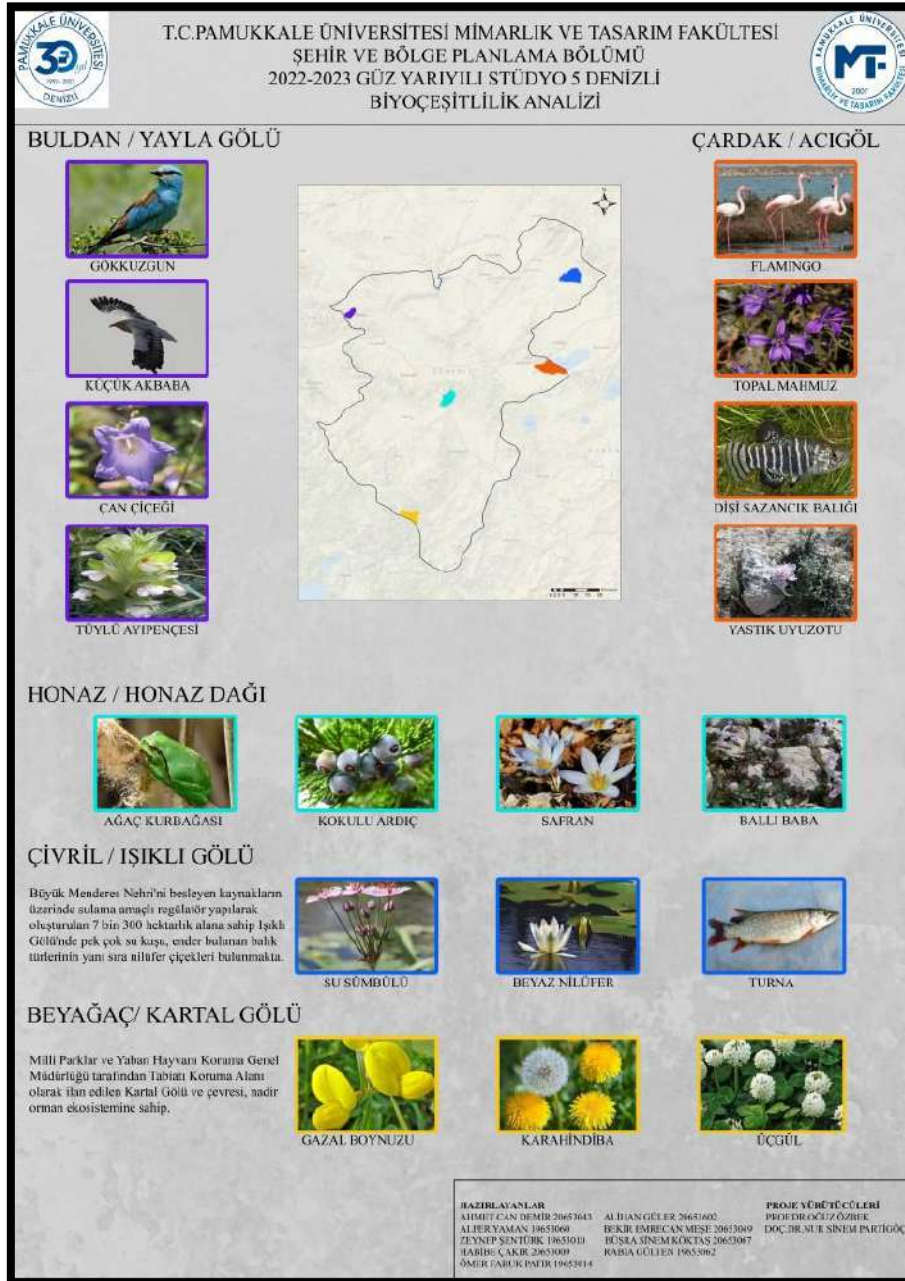
Şekil 291. Yenilenebilir Enerji Kaynakları Analizi

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir.

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

15.14 Biyoçeşitlilik Analizi (Ek-14)

Bu çalışma Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından yayımlanan Denizli ili özel çevre durum raporundan alınan bilgilere göre yapılmıştır. Rapordan alınan bilgilere göre Denizli'nin flora ve faunası hakkında bilgiler bu çalışma da yer verilmiştir.

Şekil 292.Biyoçeşitlilik Analizi

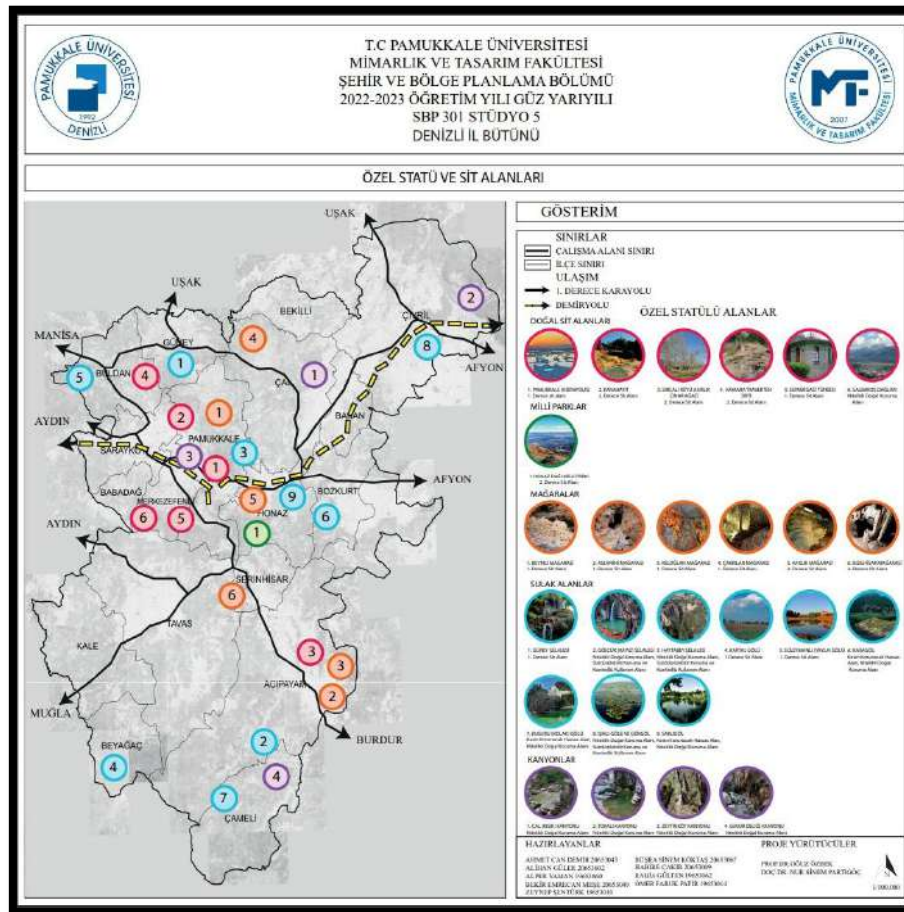
Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir.

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

15.15 Özel Statü Ve Sit Alanları Analizi (Ek-15)

Denizli ilinin birbirinden değerli koruma statüsüne sahip özel statülü doğal sit alanları toplamda 24 adettir. Her sit alanı kendine özgü özellikleriyle koruma altına alınmıştır. Bu alanlar pafta üzerinde noktasal şekilde gösterilmiştir. Noktasal şekilde niteliklerine ve amacına göre ayırımı yapılmıştır. Sit derecelerine göre 1. 2. ve 3. derece olarak nitelendirilmiştir. Koruma alanları nitelikli koruma alanı, kesin korunacak hassas alanlar ve sürdürülebilir koruma ve kontrollü kullanım alanları statüsüne göre belirtilmiştir.

Denizli ilinin ilçelerinden merkezine doğru, sit koruma alanlarının yoğunlaştığı görülmektedir. Denizli ilinde önemli özellikleriyle var olan alanlar, doğal sit alanları; milli parklar, sulak alanlar, mağaralar ve kanyonlar başlıkları altında toplanmıştır.

Şekil 293.Özel Statü ve Sit Alanları Analizi

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir.

Çevresel ve Görsel Değerler posterinde Denizli ilinin Doğal ve Kültürel değerlerine, Sit alanlarına, UNESCO Dünya Mirası Listesindeki Doğal ve Tarihi miraslarına yer verilmiştir. Bu poster hazırlanırken Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın web sitesinden görsel ve yazılı olarak yararlanılmıştır. Denizli'nin halihazır haritasındaki ilçeler renklendirilerek, ilgili ilçenin doğal ya da tarihi değeri paftada renkli, fotoğraflı ve açıklamalı bir şekilde belirtilmiştir.

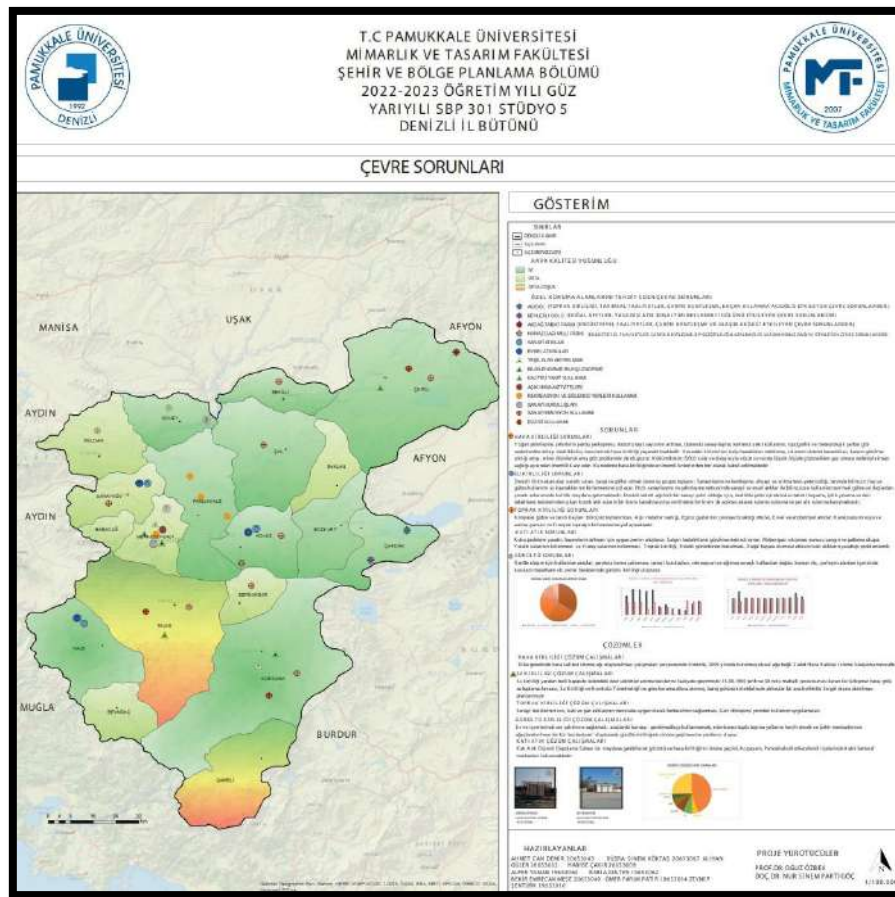
Şekil 294.Çevresel ve Görsel Değerler Analizi

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir.

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

15.17 Çevre Sorunları Analizi (Ek-17)

Denizli’de görülen çevre sorunları öncelik sırası hava kirliliği, su kirliliği, gürültü kirliliği, atık ve toprak kirliliği şeklinde sıralanmıştır. Şehirleşmenin bir sonucu olan hava kirliliği, yerel ve bölgesel olduğu kadar küresel ölçekte önemli etkiye sahiptir. Hava kalitesinin derecelendirilmeli için Hava Kalitesi İndeksi (HKİ) denilen sınıflama sistemi kullanılır. Hava kirliliğini önlemek amacıyla altyapısı sağlanan evlerde doğalgaz kullanma zorunluluğu vardır, kömür kullanımı denetleme çalışmaları yapılır, temiz hava eylem planları hazırlanmıştır. Topografik faktörler, evsel atıksular, sanayi atıkları, katı atıklar su kirliliği yaratmaktadır. Toprak kirliliğinin önlenmesi için Sanayi tesislerinin sıvı, katı ve gaz atıklarının mevzuata uygun olarak bertarafının sağlanması, Geri dönüşüm/ yeniden kullanım uygulamaları yapılmaktadır.

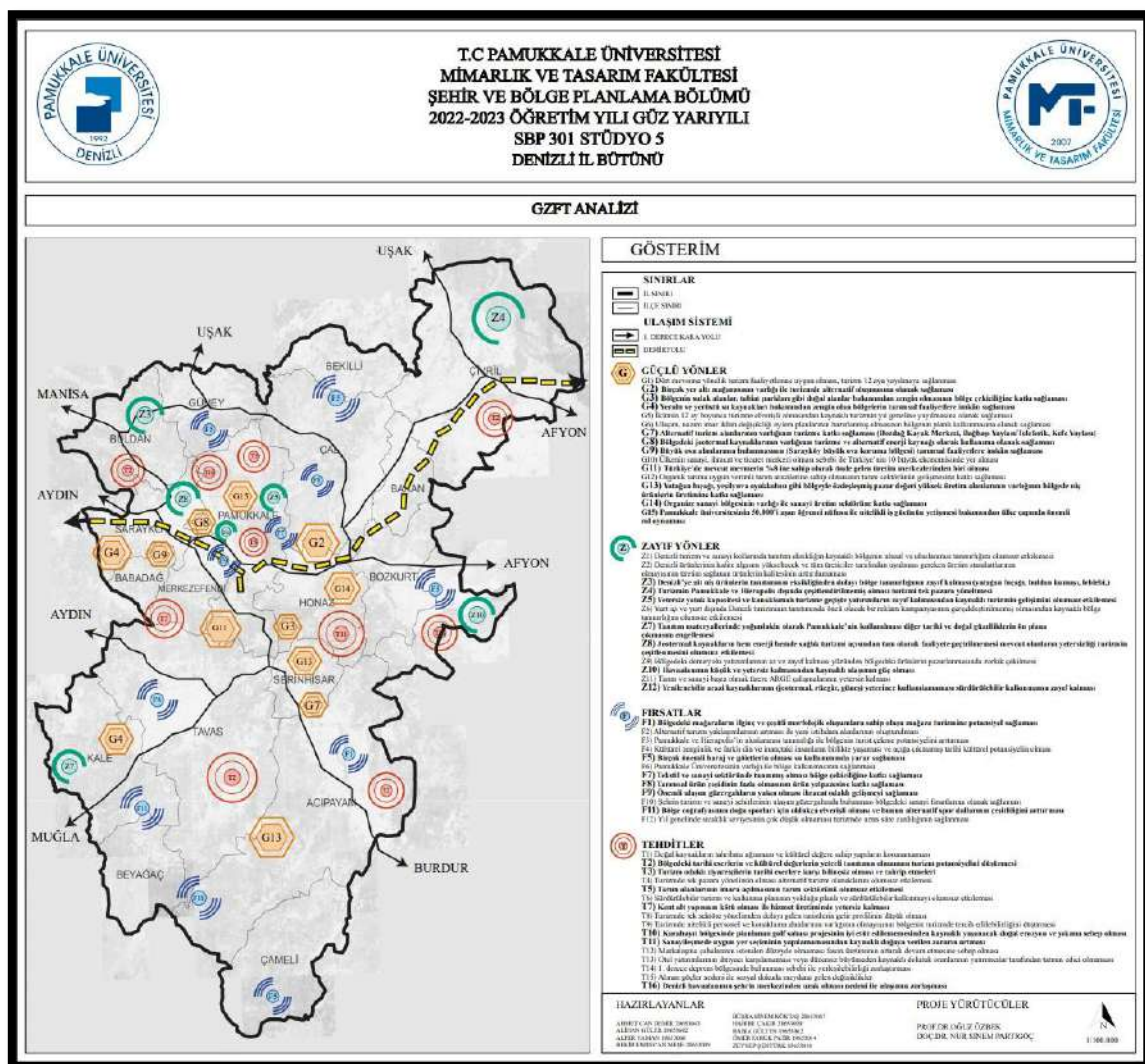
Şekil 295.Çevre Sorunları Analizi

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir.

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

15.18 Gzft (Swot) Analizi (Ek-18)

Denizli ili Ege Bölgesinde yer alan 1,28 milyon nüfusu ile Büyükşehir Belediye statüsünde yer alan 19 ilçenin bağlı olduğu bir yerleşim bölgesidir. Bölgenin coğrafi konumu ve gerek iklim koşulları gerekse topografik yapısı ve yeraltı kaynakları bakımından oldukça zengin ve önemli bir ildir. İlin mevcuttaki güçlü-zayıf- fırsat- tehdit yönleri detaylıca araştırılarak liste haline getirilmiştir. Daha sonrasında bu listenin daha anlaşılır bir hale getirilmesi amacıyla mekansallaştırılabilen maddeler görsel olarak noktasal bir şekilde 1/100.000 halihazır pafta üzerine işlenmiştir.

Şekil 296.GZFT (SWOT) Analizi

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir.

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

16. GZFT TABLOSU

GÜÇLÜ YÖNLER
Dört mevsime yönelik turizm faaliyetlerine uygun olması, turizm 12 aya yayılmaya sağlanması
Birçok yer altı mağarasının varlığı turizmde alternatif oluşmasına olanak sağlaması
Bölgenin sulak alanlar, tabiat parkları gibi doğal alanlar bakımından zengin olmasının bölge çekiciliğine katkı sağlaması
Yeraltı su kaynakları bakımından zengin olan bölgelerin tarımsal faaliyetlere imkân sağlaması
İklimin 12 ay boyunca turizme elverişli olmasından kaynaklı turizmin yıl geneline yayılmasına olanak sağlaması
Ulaşım, nazım imar iklim değişikliği eylem planlarının hazırlanmış olmasının bölgenin planlı kalkınmasına olanak sağlaması
Alternatif turizm alanlarının varlığının turizme katkı sağlaması (Bozdağ Kayak Merkezi, Bağbaşı Yaylası, Teleferik, Kefe Yaylası)
Bölgedeki jeotermal kaynaklarının varlığının turizme ve alternatif enerji kaynağı olarak kullanıma olanak sağlaması
Büyük ova alanlarının bulunması (Sarayköy büyük ova koruma bölgesi) tarımsal faaliyetlere imkân sağlaması

Ülkenin sanayi, ihracat ve ticaret merkezi olması sebebi ile Türkiye'nin 10 büyük ekonomisinde yer alması
Dünya tekstilinin en önemli başkentleri arasında olması ve ABD ve AB ülkelerinde yüksek bir prestije sahip olması
Türkiye'de mevcut mermerin %8 ine sahip olarak önde gelen üretim merkezlerinden biri olması
Organik tarıma uygun verimli tarım arazilerine sahip olmasının tarım sektörünün gelişimine katkı sağlaması
Yatağan bıçağı, yeşilyuva ayakkabısı gibi bölgeyle özdeşleşmiş Pazar değeri yüksek üretim alanlarının varlığının bölgede niş ürünlerin üretimine katkı sağlaması
Leblebi ve kuruyemiş ithalat ve ihracatında önemli bir yere sahip olarak bölge ekonomisine katkı sağlaması
Organize sanayi bölgesinin varlığı ile sanayi üretim sektörüne katkı sağlaması
Pamukkale üniversitesinin 50.000 aşan öğrenci nüfusu ile nitelikli iş gücünün yetişmesi bakımından ülke çapında önemli rol oynaması

ZAYIF YÖNLER
Denizli dahil turizme ve sanayi kollarında tanıtım eksikliğinden kaynaklı bölgenin ulusal ve uluslararası tanınırlığını olumsuz etkilemesi

Denizli ürünlerinin kalite algısını yükseltecek ve tüm üreticiler tarafından uyulması gereken üretim standartlarının olmayışının üretim sağlanan ürünlerin kalitesinin arttırılamaması
Denizli'ye ait niş ürünlerde tanıtım eksikliği (yatağan bıçağı, buldan kumaşı, leblebi,)
Turizmin Pamukkale ve Hierapolis dışında çeşitlendirilmemiş olması turizmi tek pazara yöneltmesi
Yetersiz yatak kapasitesi ve konaklamalı turizme geçişte yatırımların ağır kalmasından kaynaklı turizmin gelişiminin olumsuz etkilenmesi
Yurt içi ve yurt dışında Denizi turizminin tanıtımında öncü olacak bir reklam kampanyasının gerçekleştirilmemiş olmasından kaynaklı tanınırlığının olumsuz etkilenmesi
Tanıtım materyallerinde yoğunluklu olarak Pamukkale'nin kullanılması diğer tarihi ve doğal güzelliklerin ön plana çıkmasını engellemesi
Jeotermal kaynakların hem enerji hemde sağlık turizmi açısından tam olarak faaliyete geçirilmemesi mevcut olanların yetersizliği çeşitlenmesini olumsuz etkilemesi
Bölgedeki demiryolu yatırımlarının az ve zayıf kalması yüzünden bölgedeki ürünlerin pazarlanmasında zorluk çekilmesi
Havaalanının küçük ve yetersiz kalmasından kaynaklı ulaşımın güç olması
Tarım ve sanayi başta olmak üzere ARGE çalışmalarının yetersiz kalması
Yenilenebilir arazi kaynaklarının (jeotermal, rüzgâr, güneş) yeterince kullanılamaması sürdürülebilir kalkınmanın zayıf kalması

FIRSATLAR
Bölgedeki mağaraların ilginç ve çeşitli morfolojik oluşumlara sahip oluşu mağara turizmine potansiyel sağlaması
Alternatif turizm yaklaşımlarının artması ile yeni istihdam alanlarının oluşturulması
Pamukkale ve Hierapolis'in uluslararası tanınırlığı ile bölgenin turist çekme potansiyelini arttırması
Kültürel zenginlik ve farklı din ve inançtaki insanların birlikte yaşaması ve açığa çıkmamış tarihi kültürel potansiyelin olması
Birçok önemli baraj ve göletlerin olması su kullanımında yarar sağlaması
Pamukkale Üniversitesinin varlığı ile bölge kalkınmasının sağlanması
Tekstil ve sanayi sektöründe tanınmış olması bölge çekiciliğine katkı sağlaması
Tarımsal ürün çeşidinin fazla olmasının ürün yelpazesine katkı sağlaması
Önemli ulaşım güzergahların yakın olması ihracat odaklı gelişmeyi sağlaması
Şehrin turizm ve sanayi şehirlerinin ulaşım güzergahında bulunması bölgedeki sanayi fırsatlarına olanak sağlaması
Bölge coğrafyasının doğa sporları için oldukça elverişli olması ve bunun alternatif spor dallarının çeşitliliğini arttırması
Yıl genelinde sıcaklık seviyesinin çok düşük olmaması turizmde uzun süre canlılığının sağlanması

Üst ölçekli planların varlığı ve kent gelişim yönlerinin belirlenmiş olması

TEHDİTLER

Doğal kaynakların tahribata uğraması ve kültürel değere sahip yapıların korunamaması

Bölgedeki tarihi eserlerin ve kültürel değerlerin yeterli olmaması turizm potansiyelini düşürmesi

Turizm odaklı ziyaretçilerin tarihi eserlere karşı bilinçsiz olması ve tahrip etmeleri

Tarım ve sit alanlarının rant haline gelmesi ile doğal ve kültürel değerlerin yok olması

Turizmde tek pazara yönelimin olması alternatif turizm olanaklarını olumsuz etkilemesi

Tarım alanlarının imara açılmasının tarım sektörünü olumsuz etkilemesi

Sürdürülebilir turizm ve kalkınma planının yokluğu planlı ve sürdürülebilir kalkınmayı olumsuz etkilemesi

Kent alt yapısının kötü olması ile hizmet üretiminde yetersiz kalması

Turizmde tek sektöre yönelimden dolayı gelen turistlerin gelir profilinin düşük olması

Turizmde nitelikli personel ve konaklama alanlarının varlığının olmayışının bölgenin turizmde tercih edilebilirliğini düşürmesi

Karahayıt bölgesinde planlanan golf sahası projesinin iyi etüt edilememesinden kaynaklı yaşanacak doğal erozyon ve yıkıma sebep olması

Sanayileşmede uygun yer seçiminin yapılamamasından kaynaklı doğaya verilen zararın artması
Markalaşma çabalarının istenilen düzeyde olmaması fason üretiminin artarak devam etmesine sebep olması
Otel yatırımlarının ihtiyacı karşılamaması veya düzensiz büyümeden kaynaklı doluluk oranlarının yatırımcılar tarafından tatmin edici olmaması
1.Derece deprem bölgesinde bulunması sebebi ile yerleşilebilirliği zorlaştırması
Alınan göçler nedeni ile sosyal dokuda meydana gelen değişiklikler
Denizli havaalanının şehrin merkezinden uzak olması nedeni ile ulaşımın zorlaşması

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SOSYO-KÜLTÜREL YAPI

1.DEMOGRAFİK YAPI VE NÜFUS VERİLERİ

1.1 Demografik Yapı Verileri Ve Nüfus Projeksiyonları

Denizli ili ve ilçelerinin yıllar bazında toplam nüfus verileri aktarılmaktadır. Tablo şeklinde gösterimler desteklenmektedir

Denizli İlinin 1927-1980 Yılları Arasında Toplam Nüfusu

Denizli ili 1927-1980 yılları arasında sürekli olarak artış göstermektedir. Fakat 1935-1940 yıllarında ise sürekli olarak devam eden nüfus artışının duraksadığı görülmektedir. Yaklaşık 60 yıllık değişim oranı ise %60'a yakındır.

1925 yılında Çivril'in Denizli'ye bağlanmasıyla birlikte 1927 yılında Denizli ilinin nüfusunda artış görülmektedir. Acıpayam ilçesinin yaklaşık 11.000'lik nüfusu 1940 yılında yapılan nüfus sayımında idari teşkilatta yer almadığından dolayı 1935-1940 yılları arasındaki düşüş meydana gelmiştir.

Tablo 13. 1927-1980 Toplam Nüfus [KARAÇAM, N.T.(2006)]

Yıllar	Toplam Nüfus	Mutlak Nüfus Artışı	Artış	Kentsel Nüfus	Kentsel Artış Hızı %	Kırsal Nüfus	Kırsal Artış Hızı
1927	245048			41816		203232	
1935	285918	40870	14.3	43866	14.3	242052	16
1940	285225	-693	-0.2	47619	-0.2	237606	-1.9
1945	315934	30709	9.7	51251	9.7	264683	10.2
1950	340277	24343	7.2	61297	7.2	278980	5.1

1955	352515	12238	3.5	70891	3.5	281624	0.9
1960	375127	22612	6	94281	6	280846	-0.3
1965	463369	88242	19	117739	19	345630	18.7
1970	511160	47791	9.3	141309	9.3	369851	6.5
1975	560916	49756	8.9	171586	8.9	389330	5
1980	603338	42422	7	205938	7	397400	2

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

Denizli İli 1997-2007 Yılları Toplam Nüfus

1997-2007 yılları arasında sürekli artışın sebebi iş olanaklarının artması ve sürekli olarak gelişim halinde bulunmasıdır.

Tablo 14. Yılları Göre Nüfus [TUİK]

	1997	1998	1999	2000	2001	2007
Denizli	812294	822164	831000	840166	848471	907325

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

Denizli İli ve İlçelerinin Yıl Bazında Toplam Nüfusu

2007 yılında Denizli nüfusu toplam 907.325'tir. Bu nüfusun, 453.569 kadın 453.756 erkekten oluşmaktadır. Yüzde olarak ise: 49,99 kadın %50,01 erkektir. Denizli İlının yüzölçümü 11.861 km²' dir. 2007 yılı verilerine göre kilometrekareye 76 insan düşmektedir. Denizli nüfus yoğunluğu 76/km² 'dir.

Tablo 15. 2007 Yılı Nüfus Değerleri [DTO,2007]

		2007 Genel Nüfus Sayımı kesin Sonuçları		
		Toplam	Şehir	Köy
00	Merkez	494961	323151	171810

01	Acıpayam	58687	12002	46685
02	Akköy	5225	2583	2642
03	Babadağ	7950	4408	3542
04	Baklan	6913	2108	4805
05	Bekilli	8691	3505	5186
06	Beyağaç	7122	2520	4602
07	Bozkurt	11834	4517	7317
08	Buldan	27380	15066	12314
09	Çal	24157	3629	20528
10	Çameli	20953	2962	17991
11	Çardak	9372	4450	4922
12	Çivril	61301	14618	46683
13	Güney	12422	6207	6215
14	Honaz	28941	9239	19702
15	Kale	22542	7713	14829
16	Sarayköy	30028	18370	11658
17	Serinhisar	15371	10699	4672
18	Tavas	53475	13000	40475
	Toplam	907325	460747	446578

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

2009 yılında Denizli nüfusu toplam 926.362'dir. Bu nüfusun, 463.448 kadın 462.914 erkektir. Yüzde olarak ise: %50,03 kadın %49,97 erkektir. Denizli İlinin yüzölçümü 11.861 km² 'dir. 2009 yılı verilerine göre kilometrekareye 78 insan düşmektedir. Denizli nüfus

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

yoğunluğu 78/km² 'dir. Denizli İli ve İlçelerinin 1990, 2000 ve 2007 yıllarındaki genel nüfusuna bakılıp karşılaştırma yapıldığında, Denizli Merkez, Çivril, Buldan, Kale, Çameli, Honaz ve genel olarak Denizli'nin nüfusunda arttığı diğer ilçelerini nüfuslarının da azaldığı görülmektedir. Türkiye'de sos.ye-ekonomik gelişmişlik açısından bakıldığında dokuzuncu sırada bulunmaktadır. Bundan dolayı çok göç almasının normal olduğu ve nüfus ortalamasının da normalin üstünde seyretmedi doğal karşılanmaktadır.

Tablo 16. 2009 Yılı Nüfus Değerleri [DTO,2009]

		2009 Genel Nüfus Sayımı kesin Sonuçları		
		Toplam	Şehir	Köy
01	Acıpayam	58560	12154	46406
02	Buldan	27194	14966	12228
03	Çal	23339	3741	19598
04	Çameli	20424	2793	17631
05	Çardak	9637	4719	4918
06	Çivril	61601	17299	44302
07	Merkez	508870	479381	29489
08	Güney	11889	6003	5886
09	Kale	22006	7864	14142
10	Sarayköy	30310	18655	11655
11	Tavas	51891	12709	39182
12	Babadağ	7844	4278	3566
13	Bekilli	8322	3401	4921
14	Honaz	29146	9187	19959
15	Serinhisar	15464	10870	4594

16	Akköy	5609	2860	2749
17	Baklan	6679	3162	4517
18	Beyağaç	7304	2738	4566
19	Bozkurt	11747	4413	7334
20	Toplam	917836	620193	297643

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi verilerine göre; 2010 yılında Denizli Merkez, Çivril, Kale ve Bozkurt ilçelerinin nüfusunda artış olduğu geri kalan diğer ilçelerde nüfusun azaldığı görülmektedir. 2010 yılında Denizli nüfusu toplam 931.823'tür. Bu nüfusun, 467.719 kadın, 464.104 erkekten oluşmaktadır. Yüzde olarak ise: %50,19 kadın %49,81 erkektir. Denizli İlının yüzölçümü 11.861 km² dir. 2010 yılı verilerine göre kilometrekareye 79 insan düşmektedir. Denizli nüfus yoğunluğu 79/km² 'dir.

Tablo 17. 2010 Yılı Nüfus Değerleri [DTO,2010]

		2010 Genel Nüfus Sayımı kesin Sonuçları		
		Toplam	Şehir	Köy
00	Merkez	527617	498643	28974
01	Acıpayam	57533	12965	44568
02	Akköy	5492	2766	2726
03	Babadağ	7583	4087	3496
04	Baklan	6265	2012	4253
05	Bekilli	8165	3387	4778
06	Beyağaç	7181	2595	4586
07	Bozkurt	11738	4589	7149

08	Buldan	37092	15086	12006
09	Çal	22249	3949	18300
10	Çameli	19999	2802	17197
11	Çardak	9454	4586	4868
12	Çivril	61815	17989	43826
13	Güney	11487	5832	5655
14	Honaz	30530	9830	20700
15	Kale	21840	8106	13734
16	Sarayköy	29854	18510	11344
17	Serinhisar	15226	10639	4587
18	Tavas	50703	12720	37983
	Toplam	931823	641093	290730

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi verilerine göre; 2010 yılında Denizli Merkez, Buldan, Honaz ve Bozkurt ilçelerinin nüfusunda artış olduğu geri kalan diğer ilçelerde nüfusun azaldığı görülmektedir. 2011 yılında Denizli nüfusu toplam 942.278'tür. Bu nüfusun 472.251'i kadın, 470.027'si erkekten oluşmaktadır. Yüzde olarak ise: %50,12 kadın %49,88 erkektir. Denizli İlının yüzölçümü 11.861 km² dire. 2011 yılı verilerine göre kilometrekareye 79 insan düşmektedir. Denizli nüfus yoğunluğu 79/km² 'dir.

Tablo 18. 2010 Yılı Nüfus Değerleri [DTO,2011]

		2011 Genel Nüfus Sayımı kesin Sonuçları		
		Toplam	Şehir	Köy
00	Merkez	540989	511751	29238
01	Acıpayam	57173	13297	43876

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

02	Akköy	5466	2747	2719
03	Babadağ	7418	3923	3495
04	Baklan	6121	1984	4137
05	Bekilli	8027	3352	4675
06	Beyağaç	7083	2545	4538
07	Bozkurt	11924	4958	6966
08	Buldan	27135	15309	11826
09	Çal	21764	3906	17858
10	Çameli	19730	2789	16941
11	Çardak	9472	4663	4809
12	Çivril	61495	17988	43507
13	Güney	11206	5722	5484
14	Honaz	31731	10459	21272
15	Kale	21406	8182	13224
16	Sarayköy	29842	18612	11230
17	Serinhisar	15109	10572	4537
18	Tavas	49187	12563	36624
	Toplam	942278	655322	286956

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

2012 yılında Denizli nüfusu toplam 950,557'dir. Bu nüfusun, 477.516'sı kadın 473.041'ı erkekten oluşmaktadır. Yüzde olarak ise: %50,24 kadın %49,76 erkektir. Denizli ilinin yüzölçümü 11.861 km² dir. 2012 yılı verilerine göre kilometrekareye 80 insan düşmektedir. Denizli nüfus yoğunluğu 80/km² 'dir.

Tablo 19. 2012 Yılı Nüfus Değerleri [DTO,2012]

		2012 Genel Nüfus Sayımı kesin Sonuçları
		Toplam
00	Merkez	554424
01	Çivril	61004
02	Acıpayam	56330
03	Tavas	47773
04	Honaz	31470
05	Sarayköy	29650
06	Buldan	27484
07	Kale	21333
08	Çal	21079
09	Çameli	19314
10	Serinhisar	14896
11	Bozkurt	12353
12	Güney	10999
13	Çardak	9386
14	Bekilli	1838
15	Beyağaç	7020
16	Babadağ	6848
17	Baklan	5964
18	Akköy	5392

Kaynakça: SBP351 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

2013 yılında Denizli nüfusu toplam 963.464'tür. Bu nüfusun, 483.240 kadın, 480.224 erkekten oluşmaktadır. Yüzde olarak ise: %50,16 kadın %49,84 erkektir. Denizli İlının yüzölçümü 11.861 km2 dir. 2013 yılına göre kilometrekareye 81 insan düşmektedir. Denizli nüfus yoğunluğu 81/km2 'dir.

Tablo 20.2013 Yılı Nüfus Değerleri [DTO,2013]

		2013 Genel Nüfus Sayımı kesin Sonuçları
		Toplam
00	Pamukkale	311496
01	Merkezefendi	262825
02	Çivril	60615
03	Acıpayam	55971
04	Tavas	47044
05	Honaz	32324
06	Sarayköy	29650
07	Buldan	27558
08	Kale	21293
09	Çal	20587
10	Çameli	19315
11	Serinhisar	14817
12	Bozkurt	12279
13	Güney	10796
14	Çardak	9386
15	Bekilli	7751
16	Beyağaç	7116

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

17	Babadağ	9707
18	Baklan	5934

Kaynakça: SBP351 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

2014 yılında Denizli Nüfusu toplam 978.700'dir. Bu nüfusun, 490.742 kadın 487.958 erkekten oluşmaktadır. Yüzde olarak ise: %50,14 kadın %49,86 erkektir. Denizli İlının yüzölçümü 11.861 km² ' dir. 2014 yılı verilerine göre kilometrekareye 83 insan düşmektedir. Denizli nüfus yoğunluğu 83/km² 'dir.

Tablo 21. 2014 Yılı Nüfus Değerleri [DTO,2014]

		2014 Genel Nüfus Sayımı kesin Sonuçları
		Toplam
00	Pamukkale	320142
01	Merkezefendi	271942
02	Çivril	61007
03	Acıpayam	55722
04	Tavas	46463
05	Honaz	32282
06	Sarayköy	29739
07	Buldan	27455
08	Kale	21133
09	Çal	20218
10	Çameli	18819
11	Serinhisar	14796
12	Bozkurt	12352

13	Güney	10697
14	Çardak	9076
15	Bekilli	7512
16	Beyağaç	6922
17	Babadağ	6623
18	Baklan	5800

Kaynakça: SBP351 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

2015 yılında Denizli nüfusu toplam 993.442'dir. Bu nüfusun, 498.634 kadın 494.808 erkekten oluşmaktadır. Yüzde olarak ise: %50,19 kadın %49,81 erkektir. Denizli İlının Yüzölçümü 11.861 km² 'dir. 2015 yılına göre kilometrekareye 84 insan düşmektedir. Denizli nüfus yoğunluğu 84/km² 'dir.

Tablo 22. 2015 Yılı Nüfus Değerleri [DTO,2015]

		2015 Genel Nüfus Sayımı kesin Sonuçları
		Toplam
00	Pamukkale	331000
01	Merkezefendi	280341
02	Çivril	60716
03	Acıpayam	55406
04	Tavas	45214
05	Honaz	31779
06	Sarayköy	29964
07	Buldan	27359
08	Kale	20667

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

09	Çal	19699
10	Çameli	18442
11	Serinhisar	14649
12	Bozkurt	12597
13	Güney	10399
14	Çardak	8906
15	Bekilli	7164
16	Beyağaç	6713
17	Babadağ	6611
18	Baklan	5816

Kaynakça: SBP351 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

2016 yılında Denizli nüfusu toplam 1.005.687'dir. Bu nüfusun, 505.289 kadın 500.398 erkekten oluşmaktadır. Yüzde olarak ise: %50,24 kadın %49,76 erkektir. Denizli İlinin yüzölçümü 11.861 km2 dir. 2016 yılına göre kilometrekareye 85 insan düşmektedir. Denizli nüfus yoğunluğu 85/km2 'dir.

Tablo 23. 2016 Yılı Nüfus Değerleri[DTO,2016]

		2016 Genel Nüfus Sayımı kesin Sonuçları
		Toplam
00	Pamukkale	337444
01	Merkezefendi	287852
02	Çivril	60721
03	Acıpayam	55279
04	Tavas	44517

05	Honaz	32136
06	Sarayköy	30173
07	Buldan	27335
08	Kale	20465
09	Çal	19431
10	Çameli	18238
11	Serinhisar	14600
12	Bozkurt	12715
13	Güney	10197
14	Çardak	8798
15	Bekilli	7045
16	Bey ağaç	6611
17	Babadağ	6498
18	Baklan	5632

Kaynakça: SBP351 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

Bu nüfusun, 511.192 kadın 507.543 erkekten oluşmaktadır. Yüzde olarak ise: %50,18 kadın %49,82 erkektir. Denizli İlinin Yüzölçümü 11.861 km² dir. 2017 yılına göre kilometrekareye 86 insan düşmektedir. Denizli nüfus yoğunluğu 86/km² 'dir.

Tablo 24. 2017 Yılı Nüfus Değerleri [DTO,2017]

		2017 Genel Nüfus Sayımı kesin Sonuçları
		Toplam
00	Pamukkale	343290
01	Merkezefendi	295699

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

02	Çivril	60503
03	Acıpayam	55384
04	Tavas	43873
05	Honaz	33456
06	Sarayköy	30462
07	Buldan	27248
08	Kale	20262
09	Çal	19254
10	Çameli	18111
11	Serinhisar	14488
12	Bozkurt	12736
13	Güney	9896
14	Çardak	8673
15	Bekilli	6824
16	Beyağaç	6549
17	Babadağ	6495
18	Baklan	5532

Kaynakça: SBP351 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

2018 yılında Denizli nüfusu toplam 1.027.782'dir. Bu nüfusun, 515.673 kadın 512.109 erkekten oluşmaktadır. Yüzde olarak ise: %50,17 kadın %49,83 erkektir. Denizli İlinin Yüzölçümü 11.861 km² 'dir. 2018 yılına göre kilometrekareye 87 insan düşmektedir. Denizli nüfus yoğunluğu 87/km² 'dir.

Tablo 25. 2018 Yılı Nüfus Değerleri[DTO,2018]

		2018 Genel Nüfus Sayımı kesin Sonuçları
		Toplam
00	Pamukkale	344065
01	Merkezefendi	302213
02	Çivril	60429
03	Acıpayam	55648
04	Tavas	43845
05	Honaz	33184
06	Sarayköy	30768
07	Buldan	27241
08	Kale	20393
09	Çal	19259
10	Çameli	18256
11	Serinhisar	14430
12	Bozkurt	12788
13	Güney	9975
14	Çardak	9144
15	Bekilli	7065
16	Beyağaç	6903
17	Babadağ	6522
18	Baklan	5654

Kaynakça: SBP351 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

2019 yılında Denizli nüfusu toplam 1.037.208'dir. Bu nüfusun, 519.492 kadın 517.716 erkekten oluşmaktadır. Yüzde olarak ise: %50,09 kadın %49,91 erkektir. Denizli İlının Yüzölçümü 11.861 km2 dir. 2019 yılına göre kilometrekareye 87 insan düşmektedir. Denizli nüfus yoğunluğu 87/km2 'dir.

Tablo 26. 2019 Yılı Nüfus Değerleri[DTO,2019]

		2019 Genel Nüfus Sayımı kesin Sonuçları
		Toplam
00	Pamukkale	346625
01	Merkezefendi	311177
02	Çivril	60333
03	Acıpayam	55351
04	Tavas	43320
05	Honaz	34343
06	Sarayköy	30810
07	Buldan	27179
08	Kale	20310
09	Çal	18869
10	Çameli	18039
11	Serinhisar	14451
12	Bozkurt	12671
13	Güney	9802
14	Çardak	8736
15	Bekilli	6826
16	Beyağaç	6445

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

17	Babadağ	6397
18	Baklan	5524

Kaynakça: SBP351 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

2020 yılında Denizli nüfusu toplam 1.040.915'tir. Bu nüfusun, 522.173 kadın 518.742 erkekten oluşmaktadır. Yüzde olarak ise: %50,16 kadın %49,84 erkektir. Denizli İlının yüzölçümü 11.861 km²'dir. 2020 yılına göre kilometrekareye 88 insan düşmektedir. Denizli nüfus yoğunluğu 88/km² 'dir.

Tablo 27. 202 Yılı Nüfus Değerleri [DTO,2020]

		2020 Genel Nüfus Sayımı kesin Sonuçları
		Toplam
00	Pamukkale	342608
01	Merkezefendi	321546
02	Çivril	60345
03	Acıpayam	55359
04	Tavas	42922
05	Honaz	33765
06	Sarayköy	30872
07	Buldan	27223
08	Kale	19978
09	Çal	18579
10	Çameli	18008
11	Serinhisar	14321
12	Bozkurt	12148

13	Güney	9746
14	Çardak	.8574
15	Bekilli	6660
16	Beyağaç	6438
17	Babadağ	6320
18	Baklan	5503

Kaynakça: SBP351 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

2021 yılında Denizli nüfusu toplam 1.051.056'dır. Bu nüfusun, 527.558 kadın 523.498 erkekten oluşmaktadır. Yüzde olarak ise: %50,19 kadın %49,81 erkektir. Denizli İlının Yüzölçümü 11.861 km² dir. Kilometrekareye 89 insan düşmektedir. Denizli nüfus yoğunluğu 89/km² 'dir.

Tablo 28. 2021 Yılı Nüfus Değerleri [DTO,2021]

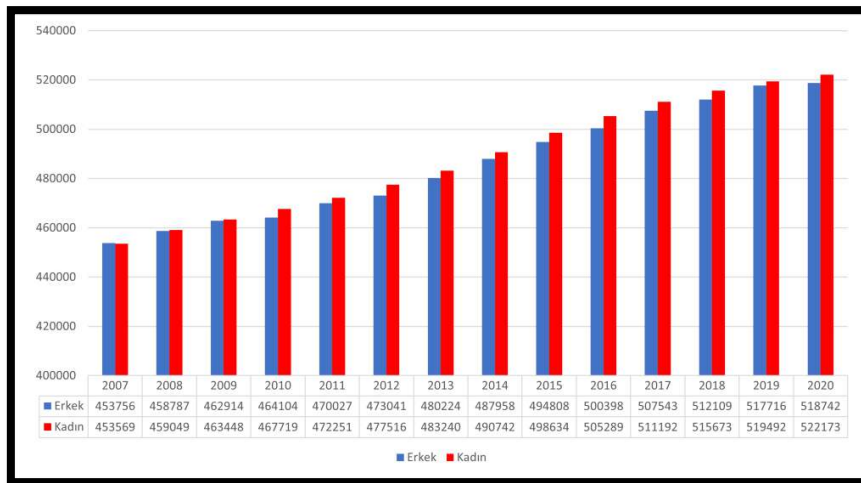
		2021 Genel Nüfus Sayımı kesin Sonuçları
		Toplam
00	Pamukkale	347621
01	Merkezefendi	329451
02	Çivril	60362
03	Acıpayam	55141
04	Tavas	42506
05	Honaz	34103
06	Sarayköy	30696
07	Buldan	26781
08	Kale	19396

09	Çal	18107
10	Çameli	17749
11	Serinhisar	14349
12	Bozkurt	12192
13	Güney	9506
14	Çardak	8578
15	Bekilli	6464
16	Beyağaç	6404
17	Babadağ	6263
18	Baklan	5387

Kaynakça: SBP351 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

1.2 Denizli Kadın Erkek Nüfus Dağılımı

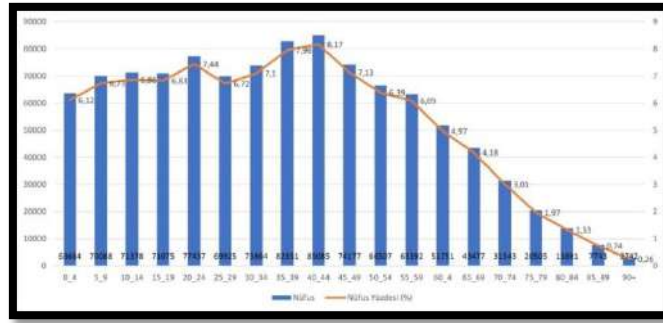
Cinsiyete göre bu tabloyu inceleyecek olursak 2007-2009 arası kadın-erkek sayılarının birbirine eşit denilecek kadar yakın sayılarda olup diğer yıllarda kadın sayılarının erkek sayılarından genellikle fazla olduğu görülmektedir [URL 1].

Şekil 297.Denizli Kadın-Erkek Nüfus Dağılımı [URL 1]

1.3 Denizli Yaş Grupları Nüfusu

NUTS Bölgeleri içinde Denizli ili için sınıflandırmaya baktığımızda Denizli ili Düzey 1’de bölge kodu TR3 olup Ege Bölgesi’nde yer almaktadır. Ege Bölgesi içinde Düzey 2 bölge kodu TR32 ve Aydın alt bölgesi adı altında Düzey 3 TR322 ve il adı olarak Denizli bölgesi olarak yerini almaktadır. Bu kısımda Denizli’nin komşusu olan Aydın iline bağlı bir bölge olup Aydın ise Ege Bölgesinin alt bölgesi olarak kendini göstermektedir [URL 1].

Şekil 298.Denizli Yaş Grupları Nüfusu [URL 1]

1.4 Denizli Nüfus Artış Hızı

Denizli ilindeki istihdam, ihracat, ithalat ve net göç arasında bir ilişki bulunmaktadır. İldeki sanayi sektöründeki gelişmeler, turizmden yararlanma ve tarım sektöründekileri sağlamakta, istihdamı artırmaktadır. Artan istihdam ise, net göçün artması ve bazılarının artmasının artması neden olmaktadır. Öte yandan, ihracat ve ithalat da ilin ekonomik tüketicileri ve istihdamı elinde tutan önemli faktörler bulunmaktadır. Denizli ilindeki sanayi sektöründeki gelişmeler, ihracatın artmasının nedenidir. İhracatın geneli ise, istihdamın artması ve toplam net göçün nihai değerlerine neden olmaktadır. İthalat ise, ülke ekonomisine döviz çıkışına neden olması nedeniyle olumsuz bir etki yaratmaktadır. Ancak, ithalatın da belirli ölçüde yararlanarak, yerli üretimi ve istihdamı destekleyebilmektedir. [3]

Sonuç olarak, Denizli ilindeki istihdam, ihracat, ithalat ve net göç arasında bir ilişki vardır. Bu yapısal dalgalanmalar olan etkileşimleri, ilin ekonomik organları ve etkilerinin artması üzerinde önemli bir tüketiciye sahiptir.

Denizli ilinde son yıllarda sektörel nüfus değişimleri gözlemleniyor. İldeki toplam verim hala tarım sektöründe çalışıyor ancak sanayi sektöründe çalışan oranı da giderek artıyor. Ayrıca, turizm sektörü de son yıllarda hızlı bir şekilde büyümüştür ve turizm sektörü işçi sayısı da artmaktadır.

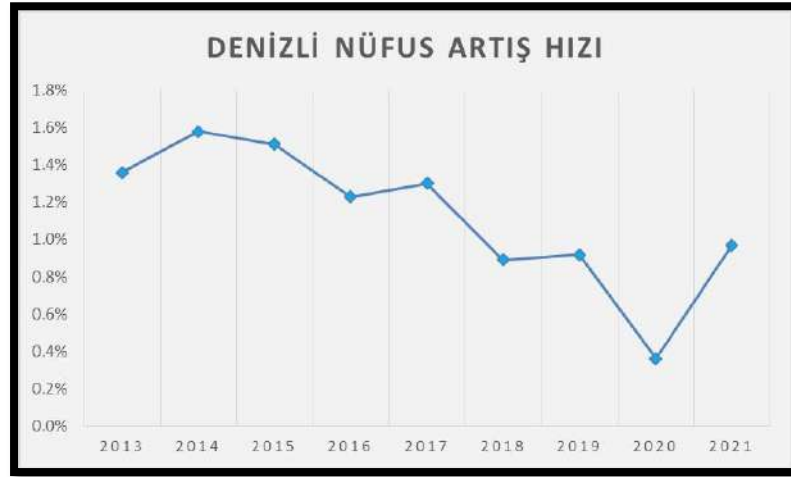
Tarım sektörü, Denizli ilinin geleneksel sektörlerinden biri ve ildeki kitlenin önemli bir kısmı hala tarım işleri ile uğraşmaktadır. İlin tarım ürünleri arasında pamuk, kestane, tütün, elma, armut, üzüm, kiraz ve sebzeler yer alır. Ancak son yıllarda, tarım sektöründe çalışan tüketimin azalması nedeniyle tarım sektörü istihdamı da azalma göstermektedir. [3]

Sanayi bölgesi, Denizli ilinde son yıllarda hızla gelişmektedir. İldeki en önemli sanayi dalı tekstil sektörüdür. Tekstil ürünleri Denizli ilinde yaygın olarak bulunur ve Türkiye'nin en büyük havlu, bornoz, pike ve nevresim üretim merkezlerinden biridir. Bunun yanı sıra, ilde gıda, kimya, deri, plastik, mobilya ve metal sanayi gibi diğer sektörler de faaliyet göstermektedir. Sanayi sektöründe çalışan nüfus oranı da son yıllarda bir dizi gösteriyor. [3]

Turizm sektörü de Denizli ilinde son yıllarda hızlı bir şekilde büyümüştür. İl, Pamukkale Travertenleri, Hierapolis Antik Kenti, Laodikeia Antik Kenti, Çardak Ilıcası ve Kaklık Mağarası gibi pek çok yerli ve yabancı turistin ziyaret edildiği yerler bulunmaktadır. Turizm sektöründeki istihdam sayısı da artıyor. [3]

Sonuç olarak, Denizli ilinde kitlesel sektörel dağılım son yıllardaki değişimleri göstermektedir. Tarım sektöründeki istihdam oranı azalmakta, sanayi sektörü hızla gelişmekte ve turizm sektörü de hızlı bir şekilde büyümektedir.

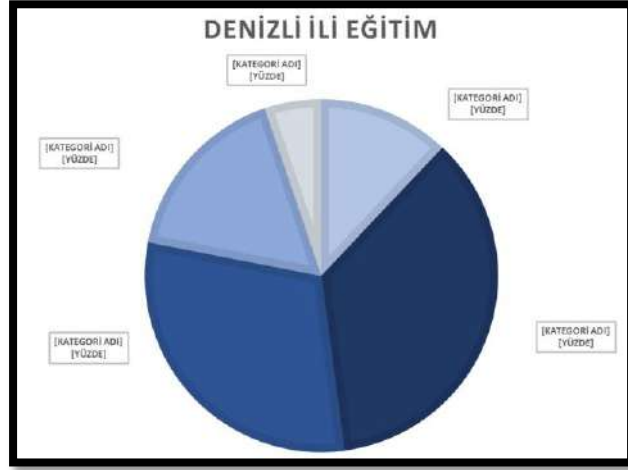
Nüfus artışı/büyüme hızı, doğal artış ve net göçün toplamından ibarettir. Başka deyişle nüfus artışı, doğumlarla ölümlerin farkının, göçle gelenlerle gidenlerin farkına eklenmesiyle hesaplanır. Nüfus değişiminin en önemli belirleyicilerinden olan doğum ile ölümler arasındaki ilişkiye bağlı olarak nüfusun doğal artışı/azalışından söz edilebilir.

Şekil 299.Denizli Nüfus Artış Hızı [URL 2]

2. EĞİTİM

Denizli ‘de eğitim donatılarının oranlarına bakıldığında anaokulu %12, ilkokul %36, ortaokul %30, lise %17, eğitim merkezleri %5 oranında bulunmaktadır. Bu oranlara bakıldığında ilkokul oranının diğer eğitim düzeylerine göre sayıca yoğun olduğu ve halk eğitim merkezi oranının diğer eğitim düzeylerine göre az sayıda olduğu görülmektedir. Halk eğitim merkezleri her ilçede en az bir tane bulunmaktadır. Merkez ilçeler dışında eğitim donatıları diğer ilçelerde incelendiğinde en az Bekilli ve Güney ilçelerinde en fazla ise Çivril ve Acıpayam ilçelerinde olduğu görülmektedir. İlçelerin eğitim donatı sayıları incelendiğinde Pamukkale – Merkezefendi ilçelerinde diğer ilçelere oranla yoğunlaştığı görülmektedir. Bunun sebebi merkez ilçelerde nüfusun yoğunlaşmasıyla eğitim donatılarına olan ihtiyacın artmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca Çivril, Merkezefendi, Pamukkale ve Serinhisar ilçelerinde İlçe Eğitim Müdürlükleri bulunmaktadır [1].

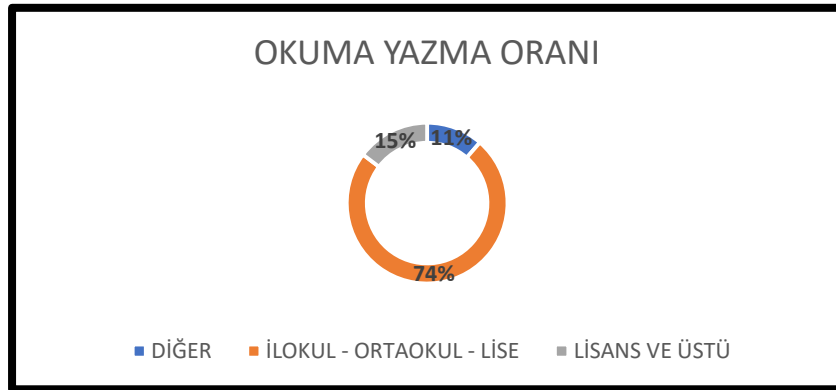

Şekil 300. Denizli'de Bulunan Eğitim Donatı Oranları

Kaynakça: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

2.1 Okuma Yazma Oranı

Okuma – yazma oranları incelendiğinde ilköğretim ve ortaöğretimin %74 oranıyla Denizli ilinde en fazla oranda olduğu görülmektedir. %15 oranında Lisan ve Lisansüstü eğitimin olduğu ve %11 ile okuryazar olmayan, okuryazar eğitimsiz olduğu görülmektedir. Bu da bölgenin okuma – yazma oranının yüksek olmasına rağmen Lisans eğitiminin az olduğu görülmektedir. [2]

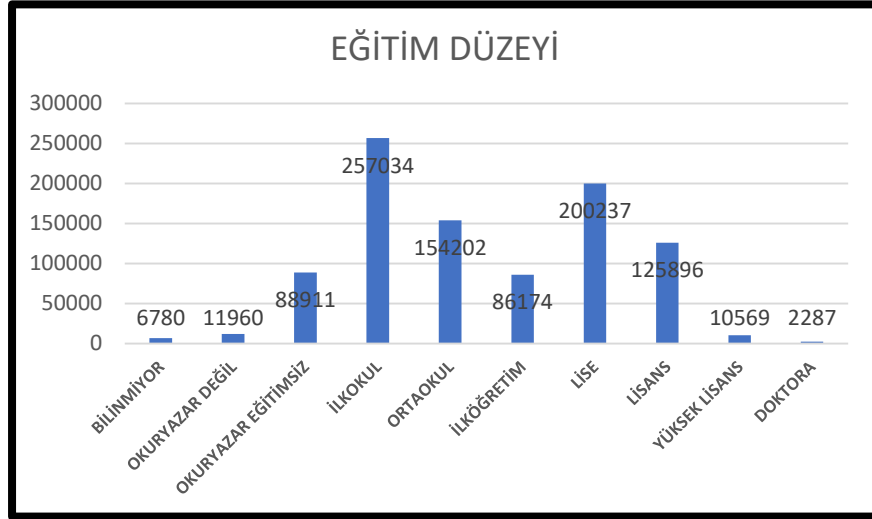

Şekil 301. Denizli Okuma Yazma Oranı

Kaynakça: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

2.2 Eğitim Düzeyi

Denizli ilinin eğitim düzeyine bakıldığında ilkokul ve lise eğitiminin daha fazla olduğu görülmektedir. Yüksek lisans ve doğra eğitiminin az sayıda olduğu görülmektedir. Ayrıca okuryazar olmayan az sayıda kişi bulunmaktadır.

Şekil 302.Denizli Eğitim Düzeyi

Kaynakça: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

2.3 Eğitim Kurumları

Denizli ilinde bulunan eğitim kurumlarının yüzdeliği aşağıdaki grafikte gösterilmişidir. Çivril, Merkezefendi, Pamukkale, Serinhisar ilçelerinde İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri bulunmaktadır. Ayrıca eğitim donatıları Pamukkale ve Merkezefendi ilçelerinde sayıca fazladır. Pamukkale ve Merkezefendi ilçelerinde diğer ilçelere oranla fazla olmasının sebebi nüfus yoğunluğudur. [2]

Şekil 303. Denizli Eğitim Kurumları

Kaynakça: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

3. SAĞLIK KURUMLARI

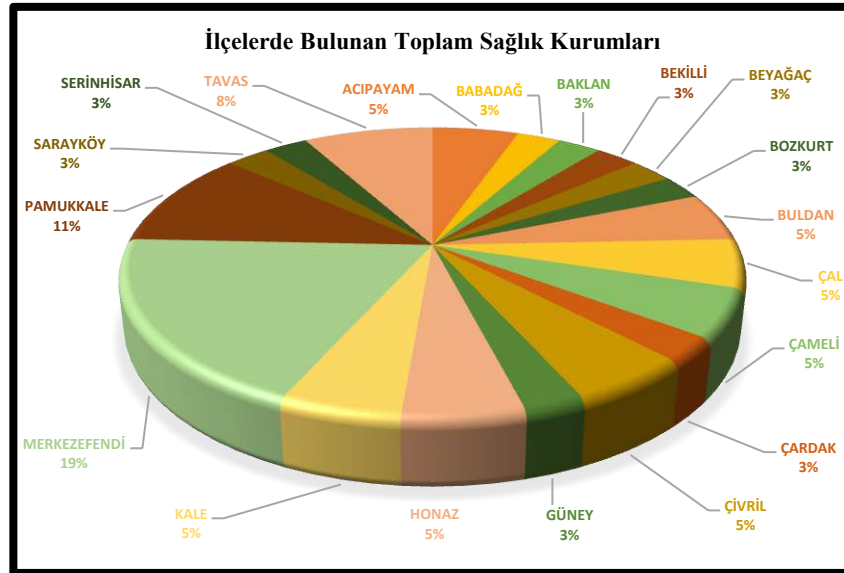
Toplum Sağlığı Merkezleri ve hastanelerden oluşmaktadır. Bu merkezler temel sağlık hizmetlerini tek çatı altında toplayarak daha etkin ve verimli hizmet sunmak amacıyla kurulmuşlardır. Acıpayam, Çivril, Honaz, Merkezefendi, Pamukkale, Sarayköy ve Tavas da İlçe Sağlık Müdürlükleri bulunmaktadır. [URL 3]

Acıpayam, Buldan, Çal, Çameli, Çardak, Çivril, Güney, Honaz, Kale, Merkezefendi ve Tavas ilçelerinde Kamu Hastaneleri bulunmaktadır. Merkezefendi ilçesinde 3 tane kamu hastanesi bulunmakta olup en çok kamu hastanesi bulunan ilçedir.

Merkezefendi, Pamukkale ve Tavas ilçelerinde Kanser Erken Teşhis Tarama Merkezi (KETEM) bulunmaktadır. Merkez büyüklüğü ve donanımı göz önüne alınarak kanser tarama, danışmanlık, eğitim faaliyetleri yürütülür. Bu merkezlerin büyüklüğü ile donanımı düşünülerek kanser tarama, danışmanlık ve eğitim faaliyetleri burada yürütülmektedir. Merkezde yürütülen çalışmalarda her yıl hedef nüfus belirleyerek yıllık faaliyet planı hazırlanmaktadır. Belirlenen hedef nüfusa yönelik grup ve halk eğitimi çalışmaları yapılmaktadır ve korun, erken tanı gibi bilgiler aktarılmaktadır. Bireyler Aile hekimlerince yönlendirilmektedir. KETEM 'de danışmanlık hizmeti hem toplu halde hem de bireysel olarak verilmektedir. Bireysel olarak danışma hizmeti süresi 15 dakikadır. [URL 3]

Pamukkale ve Merkezefendi ilçelerinde ise Sağlık Hayat Merkezleri bulunmaktadır. Merkezlerde bireyleri sağlığa yönelik riskler ile ilgili bilgilendirerek ve sağlıklı yaşam tarzına teşvik ederek toplumu bilinçlendirmek hedeflenmektedir. Bu merkezler topluma hedeflenen hizmetlerin ulaşımını kolaylaştırmak amacıyla kurulan çok amaçlı bir kuruluştur. Ayrıca SHM'ler toplum sağlığı merkezlerine bağlı ek hizmet birimi olarak çalışmalarını yürütmektedir. [URL 3]

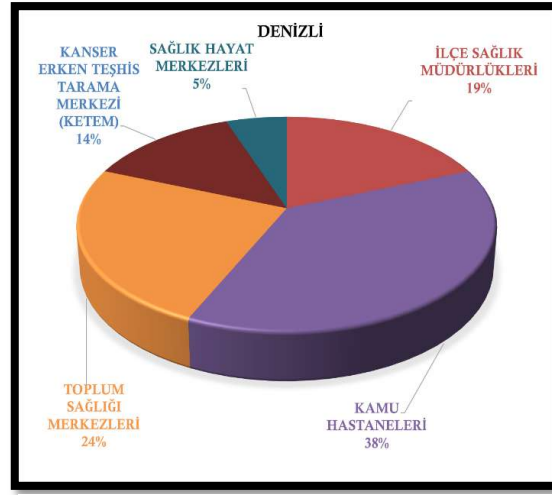
Aşağıda yer alan grafikte ilçelerde bulunan sağlık kurumlarının yüzdelikleri verilmiştir. Grafiğe bakıldığında Pamukkale – Merkezefendi ilçelerinde daha fazla kurum olduğu görülmektedir.

Şekil 304.Denizli İlçelerde Bulunan Sağlık Kurumları

Kaynakça: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

Denizli il bütününe bakıldığında ise Kanser Tarama Merkezi, Sağlık Hayat Merkezi, İlçe Sağlık Müdürlükleri, Kamu Hastaneleri ve Toplum Sağlığı Merkezleri bulunmaktadır. Grafikte de çoğunluğa göre kıyaslaması gösterilmektedir. [URL 3]

Şekil 305.Denizli İli Sağlık Kurumları

Kaynakça: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

4. İBADET ALANLARI

Denizli de sayıca fazla ibadet alanı bulunmaktadır. Ayrıca ibadet alanları Pamukkale ve Merkezefendi ilçelerinde sayıca fazladır. Pamukkale ve Merkezefendi ilçelerinde diğer ilçelere oranla fazla olmasının sebebi nüfus yoğunluğudur. 1206 ibadet alanı bulunmaktadır.

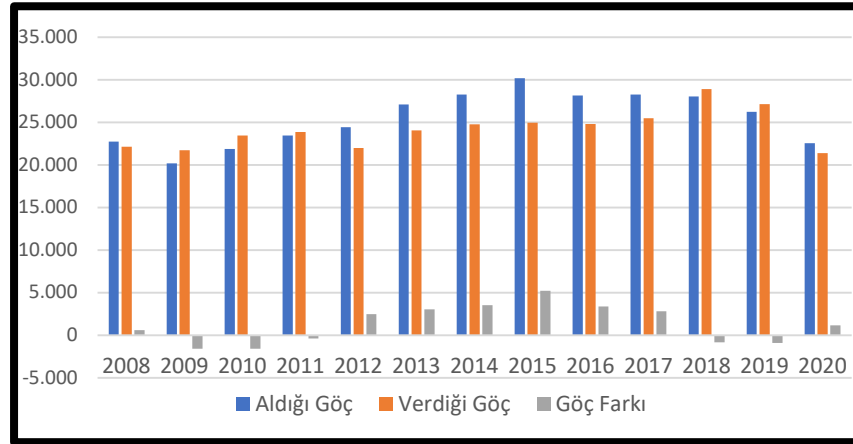
5. GÖÇ OLGUSU

Göç insanlığın başlamasıyla oluşan bir olgudur. Göç kavramı insanların ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasi sebeplerden dolayı mekân ve coğrafi bölge değiştirme durumudur. İnsanlar çeşitli sebeplerden dolayı bulundukları alandan başka bir alana gitmektedirler. Göç hareket kalıcı olabilmekle birlikte mevsimli ya da geçicidir. Bu geçici durumlar eğitim amaçlı ya da çalışma amaçlı insanların bir yerden başka bir yere geçici olarak gitmesi ve o sürenin bitmesi durumunda geri dönelebilen yer değiştirme olabilme durumu da göç hareketi sayılabilir. İnsanlık boyunca yapılan göçler o bölgede eşit olmayan bir biçimde dağıtılan ekonomik fırsatlardan uzaklaşarak daha eşit bir şekilde dağıtılan ekonomiden yararlanma isteği olabileceği gibi ekolojik dayatmalar ya da devlet gibi sosyal bir otoritenin gündeme getirdiği sürgünler, iskanlar ve savaşlar nedeniyle de ortaya çıkabilmektedir. Göç olgusu tek

bir yere özgü değildir. İnsanın ve toplumun var olduğu her alanda gerçekleşmesi olanaksızdır. Göçlerin var olmasına sebep olan olaylar tüm ülkelerin hepsinde benzerdir. [URL 4]

5.1 Denizli'nin Yıllara Göre Göç Değişimi

Denizli ilinde alınan ve verilen göçlere bakıldığında 2020 yılında aradaki farkın 2008 yılından daha fazla olduğu görülmektedir.

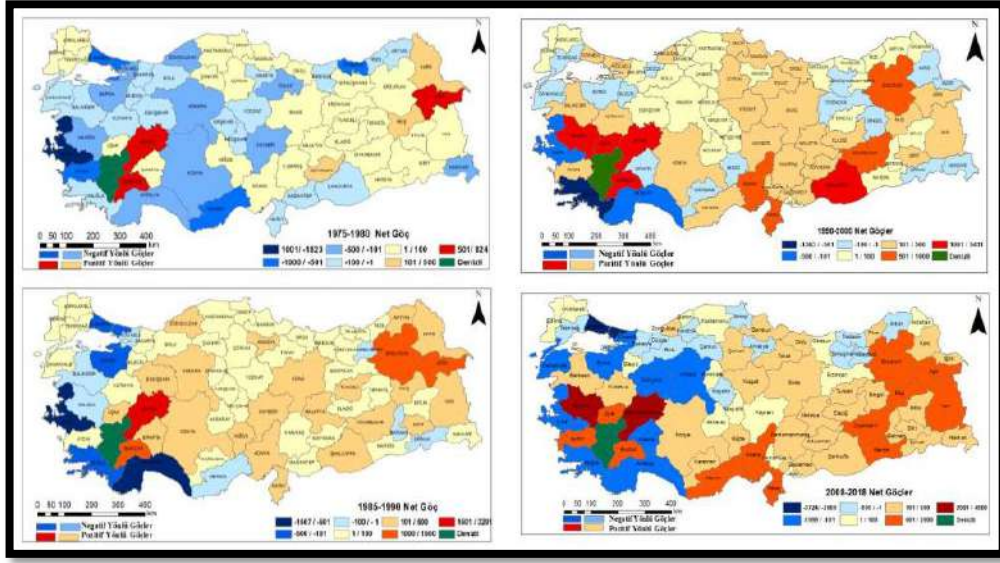
Şekil 306.Denizli Yıllara Göç Değişimi

Kaynakça: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

5.2 Denizli'nin İller Arası Net Göçlerin Dağılımı

Harita 6'ya bakıldığında 1975-1980 yılları arasında pozitif yönlü göçler komşu illerden Burdur, Uşak, Isparta ve Afyon illerinde; negatif yönlü göçler Aydın, Manisa ve Antalya illerinde görülmüştür.

1985- 1990 yılları arasında pozitif yönlü göçler komşu illerden Afyon, Isparta ve Uşak illerinde, negatif yönlü göçler Muğla ve Manisa illerinde görülmüştür. 1990-2000 yılları arasında pozitif yönlü göçler komşu illerden Burdur, Uşak ve Afyon', negatif yönlü göçler Antalya ilinde görülmüştür. 2008-2018 yılları arasında pozitif yönlü göçler komşu illerden Burdur, Uşak; negatif yönlü göçler Muğla ve Antalya'da görülmektedir. [URL 5]

Şekil 307. Denizli İller Arası Net Göç Dağılımı

Kaynakça: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

6. KÜLTÜR BİRİMİ

Bölgenin konumu itibariyle doğu ve batı arasında bir köprü niteliğinde olduğu ve çeşitli kültürlerle zaman içinde ev sahipliği yaptığı görülmektedir. Roma döneminde inşa edilen Leodikeia ve Hierapolis antik kentleri bölgede tarihte farklı kültürlerin yaşadığını göstermektedir. Hierapolis antik kenti Roma ve Bizans dönemlerinde antik kaplıca kenti olmakta ve günümüzde Hristiyanlık açısından kutsal bir yerlerinden biri olarak görülmektedir. (Şekil 1) Ayrıca Leodikeia antik kenti M.S. 4 yüzyıldan beri kutsal hac merkezi olarak görülmektedir. (Şekil 2) Buldan ilçesinde bulunan Yenicekent kaplıcaları Tripolis Antik Kenti döneminde termal su kaynakları bölgede tedavi amaçlarıyla kullanılmıştır.

Denizli Halk Kültürü Ve Yemekleri

Denizli, Ege Bölgesi'nin İç Batı Ege bölümünde yer alır. Büyük Menderes Nehrinin yukarı kesiminde yer alan Denizli, kuzeyde Çökelez Dağı ve Aydın Dağları'nın doğu uzantısı ve güneyde Akdağ arasında kalır. Şehrin kuzeyinde Büyük Menderes Nehrinin önemli bir kolu olan Çürüksu (Aksu) geçer (Şekil 2). Şehir, bu konumu ile kıyı Ege bölgesi ve Anadolu'nun yüksek kesimleri arasında bir geçiş güzergâhı üzerinde yer alır. Şehrin etrafında

verimli arazilerin yer alması, doğal kaynakların bol olması ve konumu sayesinde tarih boyunca bölgenin önemli merkezlerinden biri olmuştur. [URL 6]

Denizli İli Yöresel Yemekler

Denizli ilinde çeşitli yöresel yemekler bulunmaktadır. Yemek kültürü geliştirilmiş ve lezzetli yöresel yemekleri bulunmaktadır. Yöresel çorbalar Kedi börülcesi çorbası, Mercimek çorbası, Domates çorbası, kuru börülce çorbası, Tarhana çorbası, ovmaç çorbası gibi çorba türleridir. Et yemeklerinin başlıcalarından tas kapaması ciğer sarma saçta işkembe gibi yemeklerdir. Bunların dışında Denizli mutfağında önemli bir yere sahip sebzeli yemekler bulunmaktadır. Taratorlu börülce salatası, ebe gümeci salatası, filiz salatası yöreye özgün salata türleridir. Börek ve tatlı türlerinde ise yufka, şipit ve bazdırma evlerde yapılan ekmeklerdir. Denizli mutfağında kendine özgü yemek çeşitleri tescillenmiş geleneksel ürünleriyle de yapıldığı görülmektedir. Kale biberi, Serinhisar leblebisi, Çameli fasulyesi ve Meneviş otu yoğurtlaması bunlara örnektir.

- **Çameli Meneviş Yoğurtlaması**

Meneviş yoğurtlaması Çameli’nde yapılan kurutulmuş meneviş ve asma yaprağı ile yapılan yöreye özgü bir yemektir. (Şekil 9) Ayrıca Tavas baklavası, aşuresi, Tavas ballı tahinli pidesi, kekik ve adaçayı da yöresel ürün ve yemekleridir. Denizli’de lezzetiyle meşhur olan Denizli Kebabı bulunmaktadır. Türk kültürüne özgü bir tören yemeği olan keşkek yemeği Babadağ ilçesi başta olmak üzere geleneksel bir yemek türüdür. Bu yemek yardımlaşma, tören ve kutlamalarda başyemek olarak sunulmaktadır. Ayrıca Babadağ ilçesinde her yıl Eylül ayında Geleneksel Keşkek Günü etkinli yapılmaktadır. [URL 6]

Şekil 308.Çameli Meneviş Yoğurtlaması [URL6]

- **Pamukkale Kekik ve Adaçayı**

Kekik ihtiyacının büyük bir bölümü Denizli ilinde karşılanmaktadır. Ayrıca Pamukkale’de yerel üreticiler tarafından doğal yöntemler ile yetiştirilen adaçayı ilçenin eko turizmine değer katmaktadır. [URL 7]

Şekil 309.Pamukkale Kekik ve Adaçayı [URL7]

- **Tavas Baklavası**

Düğünlerin vazgeçilmezi olan Tavas Baklavası ve Tavas Tahinli Pide kendine has yöntemlerle hazırlanan geleneksel yiyeceklerdir.

Şekil 310.Tavas Baklavası [URL 8]

- **Biber Tatarı ve Kale Biberi**

Denizli’nin Kale ilçesinde yerel üreticiler tarafından yetiştirilen Kale biberi tescillenmiş bir üründür. Ayrıca Kale ve çevresinde yüz yıldır üretimi yapılan Kale biberi taze olarak, kızartılarak, közlenerek ve kurutularak tüketilmektedir. Buna ek olarak Biber tatarı bölgeye özgü yöresel yemeğidir. [URL 9]

Şekil 311.Biber Tatarı ve Kale Biberi [URL9]

- **Çameli Fasulyesi**

Çameli ilçesi yayla özelliği taşıyan organik madde üretimi yönünden zengin toprağı ve elverişli iklimi ile yetiştirilen Çameli fasulyesi yöreye özgü ürünlerdendir. Çameli fasulyesinin tohumu kuşaktan kuşağı aktararak geleneksel yöntemlerle yetiştirilmektedir. [URL 10]

Şekil 312.Çameli Fasulyesi [URL10]

Denizli İli Yöresel Kıyafetler

Denizli'nin çeşitli yörelerinde giyimde farklılıklar görülür. Kadın giysilerinde görülen bazı özellikler: Acıpayam, Tavas ve Çameli yöresinin günümüzdeki kadın giysileri arasında fazla farklılık yoktur. Kadınlar genel olarak geniş ve paçaları golf tipi, lastikli şalvar giyerler. Üst giysiler dizlere kadar uzayan bazıları parçalı, bazıları yekpare biçimde “fistanlar” dır. Başa genellikle ön tarafına sarı pul paralar dizilmiş fesler giyilir. Fes üzerine bir örtü bağlanır. Giysiler renk renk kumaşlardan yapılır. Baş örtüleri deç beyaz veya renkli kreplerdir. [URL 11]

Güneyde, Buldan yöresi kadın giysilerinde topuklara kadar uzayan “fistan” lardan ibarettir. Ayrıca “peştamal” denen bir örtü bele sarılır. Özellikle giyilen peştamallar pamukludan yapılmış, çizgili ve renk renktir. Düğün derneklerinde kullanılanlar ise ipekten yapılmış, renkli ve düz desenlidir. Yine aynı yöre köylerinde kadınlar kat kat çeşitli kumaşlardan yapılmış topuğa kadar uzayan şalvar da giyerler. Peştamal ve fistan üzerine renkli veya düz üstlükte kullanılır. Bu üstlükler “Buldan üstlüğü” denir. Çal, Çivril yöresi giysileri Tavas Yöresi ‘ne uyarsa da bazı farklılıkları vardır. Köylerde genellikle renkli kumaşlardan üç etek adı verilen fistan, şalvar ve pullarla süslü fes giyerler.

7. KÜLTÜR SANAT VE ENTELEKTÜEL YAŞAM

Etkinlik Ve Festivaller

Tablo 29. Denizli Festivalleri

YETKİLİ KURUM	FESTİVALLER
Denizli Büyükşehir Belediyesi	Uluslararası Halk Dansları Festivali
Denizli Büyükşehir Belediyesi	Uluslararası Türkçe Sözlü Müzik Festivali (Türkçe)
Denizli Büyükşehir Belediyesi	Uluslararası Çocuk Şenliği
Denizli Büyükşehir Belediyesi	Uluslararası Sivil Toplum Fuarı
Denizli Büyükşehir Belediyesi	Uluslararası Amatör Tiyatrolar Festivali
Denizli Büyükşehir Belediyesi	Bozdağ Kar Şenliği
Denizli Büyükşehir Belediyesi	Ege Aşıklar Bayramı
Denizli Büyükşehir Belediyesi	Cam Festivali
Denizli Büyükşehir Belediyesi	Koruyucu Aile Şenliği
Denizli Büyükşehir Belediyesi	Bahar Spor Şenlikleri
Denizli Büyükşehir Belediyesi	Liselerarası Tiyatro Festivali

Denizli Büyükşehir Belediyesi	Geleneksel Türk Spor Oyunları
Denizli Büyükşehir Belediyesi	Genç Denizli Rock Müzik Festivali
Denizli Büyükşehir Belediyesi	Genç Denizli Film Festivali
Denizli Büyükşehir Belediyesi	Japon Filmleri Festivali
Denizli Büyükşehir Belediyesi	Merkez Efendi Tıp Festivali
Buldan Belediyesi	Uluslararası Dokuma, Kültür ve El Sanatları Festivali
Çal Belediyesi	Sudan koyun Geçirme ve Bağbozumu Şenlikleri
Honaz Belediyesi	Kiraz Bayramı Şenlikleri
Kale Belediyesi	Geleneksel Kale Biberi ve Pehlivan Güreşleri Festivali
Bekilli Belediyesi	Kültür-Sanat-Üzüm ve Şarap Festivali
Pamukkale Üniversitesi	Syot Şenliği
Pamukkale Üniversitesi	Bahar Şenlikleri
Pamukkale Üniversitesi	Teknoloji ve Arge Günleri
Pamukkale Üniversitesi	Uçurtma Şenliği
Pamukkale Üniversitesi	Tiyatro Festivali
Pamukkale Üniversitesi	Uluslararası Sanat Kolonisi
Pamukkale Üniversitesi	Bilim Şenliği
Pamukkale Üniversitesi	Dans Festivali
Pamukkale Üniversitesi	Yörük Şenliği
Pamukkale Üniversitesi	Aşıklar Şöleni
Pamukkale Üniversitesi	Best Şenliği
Pamukkale Üniversitesi	Satranç Şenliği
Pamukkale Üniversitesi	Gülümse Çocuk Şenliği

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

Pamukkale Üniversitesi	Zeybek Şenliği
Pamukkale Üniversitesi	Edebiyat Buluşmaları
Pamukkale Üniversitesi	Genç Tema Çevre Şenliği
Pamukkale Üniversitesi	Rock Festivali
Pamukkale Üniversitesi	Sinema Günleri
Pamukkale Üniversitesi	Maliye Topluluğu Şenliği
Pamukkale Üniversitesi	Uluslararası Aphrodisias-Laodikeia Gençlik, Spor, Kültür ve Sanat Festivali

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

Yöresel Oyunlar

Denizli il genelinde bölgeye özgü olan halk müziği, kadın oyunları, erkek oyunları ve geleneksel halk oyunları bulunmaktadır.

Halk Müziği

Kerem çeşitlemeleri, garipler, misket ezgileri Denizli yöresinin özgün müzik yapısını oluşturur. Yörenin ritmik özelliği, dokuz zamanlı oluşudur. Denizli yöresinde bağlama düzeninde saz çalmak yaygındır. Tezeneli sazlardan bağlama ailesi (divan, bağlama, tambur, cura) yörede çok kullanılır. Yaylı sazlardan, çeşitli boylarda kabak kemaneler vardır. Üflemeli sazlardan zurna, sipsi, dilli düdükler kemikten yapılmış dilsiz kavallar bölgede yaygın olanlardır. Zil, leğen, kaşık, tef, davul Denizli yöresinin vurmali sazlardır.

Geleneksel Halk Oyunları

Denizli'de zeybek oyunları ve türleri yaygındır. Zeybek, yörede çok çeşitli sazlı-sözlü havalarıyla zengin folklor kaynağıdır. Oyunlar açık havada davul-zurna, davul-klarnet, kapalı yerlerde meydan sazı, darbuka eşliğinde oynanır.

Erkek Oyunları

Erkeklerin oynadığı oyunlara “Efe Oyunu” denir. Bu oyunlar zeybek türündedir. Tavas Zeybeği, Çal Feraisi, Acıpayam Zeybeği, Harmandalı, Çivril Zeybeği, Kerimoğlu Zeybeği bunlar arasında sayılabilir.

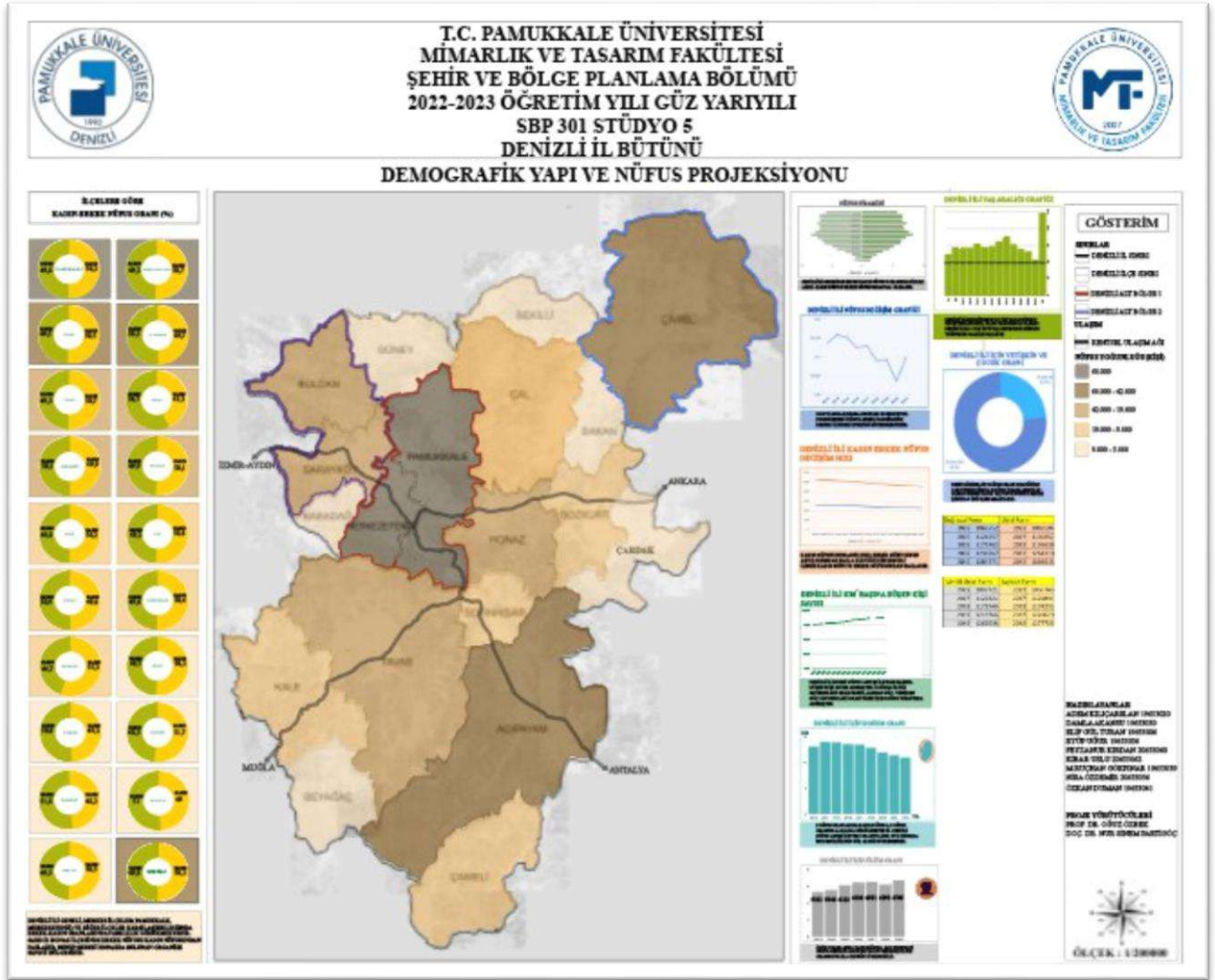
Kadın Oyunları

Bunlara “Kız Oyunu” denir. Bazıları; Keten Gömlek, Düz Oyun, Çameli'dir. Kız oyunları genellikle kapalı yerlerde cümbüş, tef, darbuka (dümbelek), leğen eşliğinde oynanır.

8. ANALİZLER

8.1 Demografik Yapı Ve Nüfus Projeksiyonu Analizi

Denizli'nin genel nüfusu Denizli nüfusu 1.051.56'dır. Denizli nüfusu bir önceki yıla göre 10.141 artmıştır. Denizli il geneli merkez ilçeler ve diğer ilçeler karşılaştırıldığında erkek kadın oranlarında farklılık az gözükmemektedir. Honaz ilçesinde erkek nüfusu kadın nüfusunda fazladır bunun sebebi ise Honaz'da bulunan organize sanayi bölgesidir. Genel olarak kadın nüfusu erkek nüfusundan %0.4 fazladır. Doğum oranlarında ise azalma görünmektedir Denizli nüfus artışı ile ters orantıdadır bu durumda ise Denizli ilinin göç aldığı söylenilebilir ölüm oranlarına bakıldığında 2019 yılındaki dünya geneli salgın hastalık sebebi ile ölüm oranının fazla olduğu söylenebilir. Doğum oranlarının az olması sebebi ile 18 yaş üstü nüfus Denizli ilinin 3/4 ünü kapsamaktadır. Dört farklı 20 yıllık nüfus tahminleri hesaplanmıştır 2042 yılına kadarki nüfus verileri de tabloda belirtilmiştir. Denizli ilini alt bölge olarak ayıracak olursak nüfus yoğunluğundan ve komşu ilçe olmasından kaynaklı 2 bölge olarak ayırabiliriz birinci alt bölgemiz merkez ilçeler olmaktadır bunlar ise Pamukkale ve Merkezefendi'dir diğer bölge ise Sarayköy ve Buldan'dır.

Şekil 313. Demografik Yapı ve Nüfus Projeksiyonu Analizi

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

8.2 Sosyal Gelişme Statüsü Analizi

Denizli ili sosyal gelişim statüsü paftasında; Denizli ilinin ekonomik gelişim statüleri baz alınmıştır. Bu başlık altında Denizli'nin merkez ilçeleri olan Pamukkale ve Merkezefendi'den dokular alınmıştır.

A grubu ekonomik açıdan en gelişmiş, E grubu en düşük yerleri göstermektedir. Denizli ilinin genel ekonomik statüsüne bakacak olursak 288.190 kişi ile en yüksek oranın C grubunda ve 53.725 kişi ile en düşük grubun A grubu olduğu görülmektedir.

Sosyo-ekonomik gelişim için alınan dokularda;

A Grubu İçin: Mehmetçik Mahallesi

B Grubu İçin: Kınıklı Mahallesi, Servergazi Mahallesi

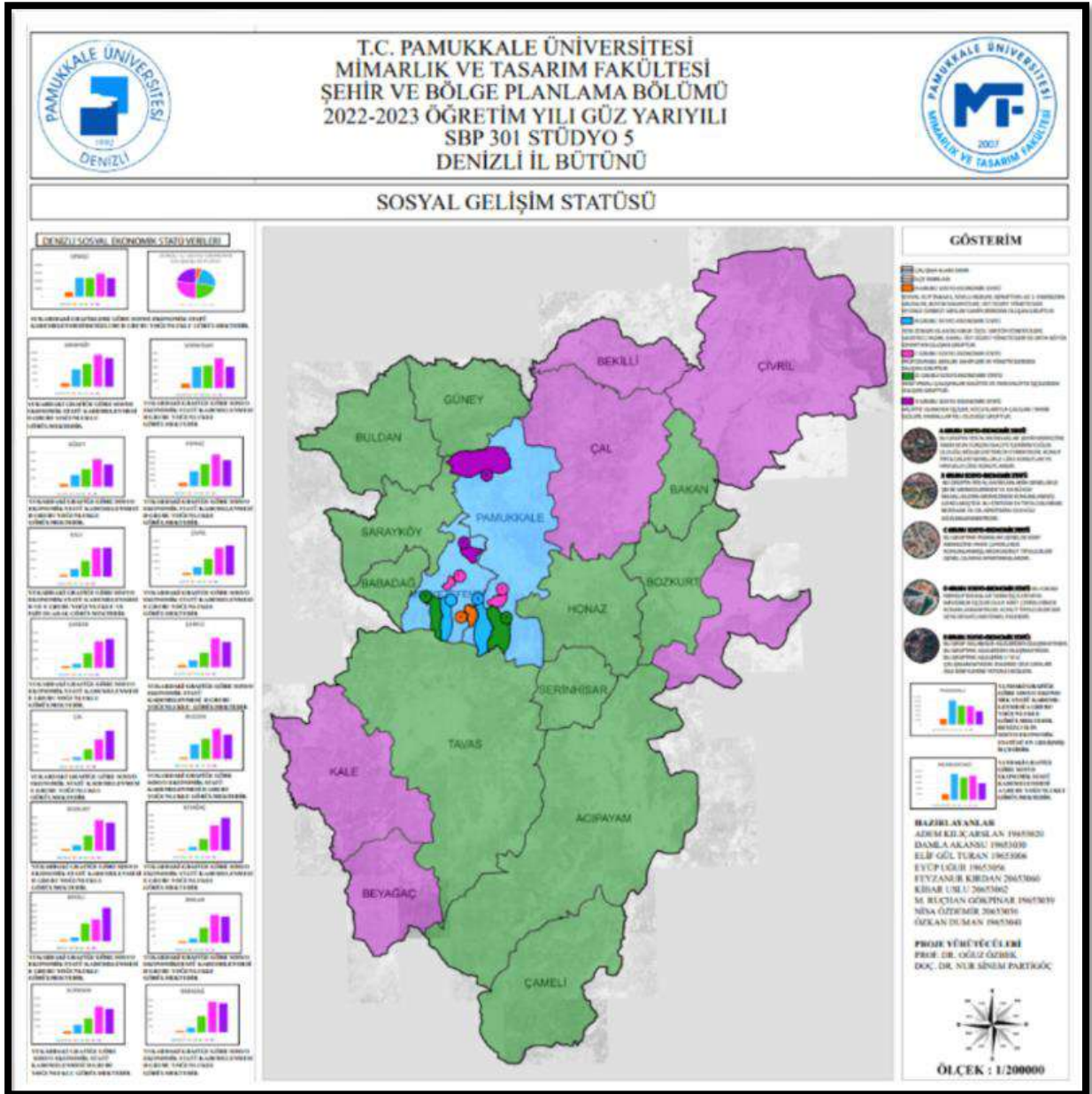
C Grubu İçin: Karahayit Mahallesi, Karahasanlı Mahallesi

D Grubu İçin: Zeytinköy Mahallesi, Şirinköy Mahallesi

E Grubu İçin: Çeltikli Mahallesi, Belenardıç Mahallesi

Örnek olarak gösterilmiştir. Pamukkale ve Merkezefendi ilçelerinde bulunan bu mahalleler pafta üzerinde gösterilmiştir.

Genel olarak Denizli ili incelenirse aşağıdaki grafikte de görüldüğü gibi d grubu sosyo-ekonomik statünün en çok, a grubu sosyo-ekonomik statünün en az olduğu görülmektedir.

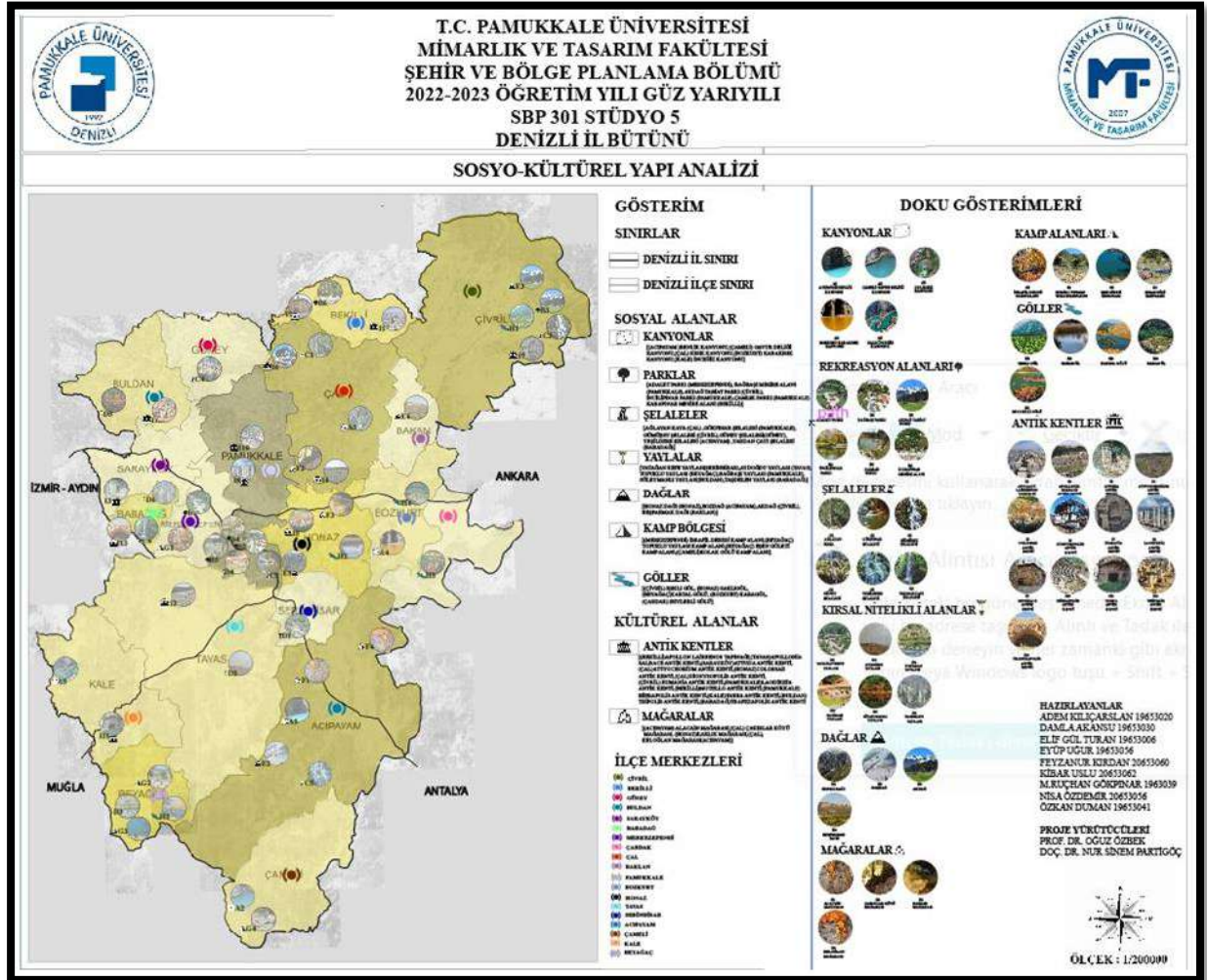

Şekil 314.Sosyal Gelişim Statüsü Analizi

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

8.3 Sosyo-Kültürel Yapı Analizi

Denizli ili genelinde sosyal ve kültürel alanlar paftaya işlenmiştir. Kanyonlar, parklar, şelale, yaylalar, dağlar, kamp bölgesi ve göller sosyal donatı alanları, antik kentler ve mağaralar kültürel alan olarak belirlenmiştir. İlçe merkezlerine uzaklıkları pafta üzerinde konumlandırılarak belirtilmiştir.

Şekil 315.Sosyo-Kültürel Yapı Analizi

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

8.4 Donatı Yeterlilik Ve Erişebilirlik Analizi

Donatı yeterlilik ve erişilebilirlik paftasında Denizli ili komşu olduğu iller; Uşak, Afyon, Burdur, Muğla, Aydın, Manisa bulunmaktadır. Komşu illere giden 4 ana aks bulunmaktadır. İzmir – Aydın, Ankara, Antalya ve Muğla yolları bulunmaktadır. Eğitim, donatı alanları, sağlık donatı alanları ve ibadet donatı alanları tablo haline getirilmiştir. Bu tabloların donatı alanlarının yüzdeliğini ifade eden pasta grafiği oluşturulmuştur. Eğitim odakları, sağlık odakları, ibadet odakları, sosyal odaklar ve kültürel odaklar incelenmiştir. İncelenen bu odaklar noktasal olarak bir etki alanında gösterilerek Acıpayam, Babadağ, Baklan, Buldan, Merkezefendi, Pamukkale ve Tavas ilçelerinin doku örneği alınmıştır.

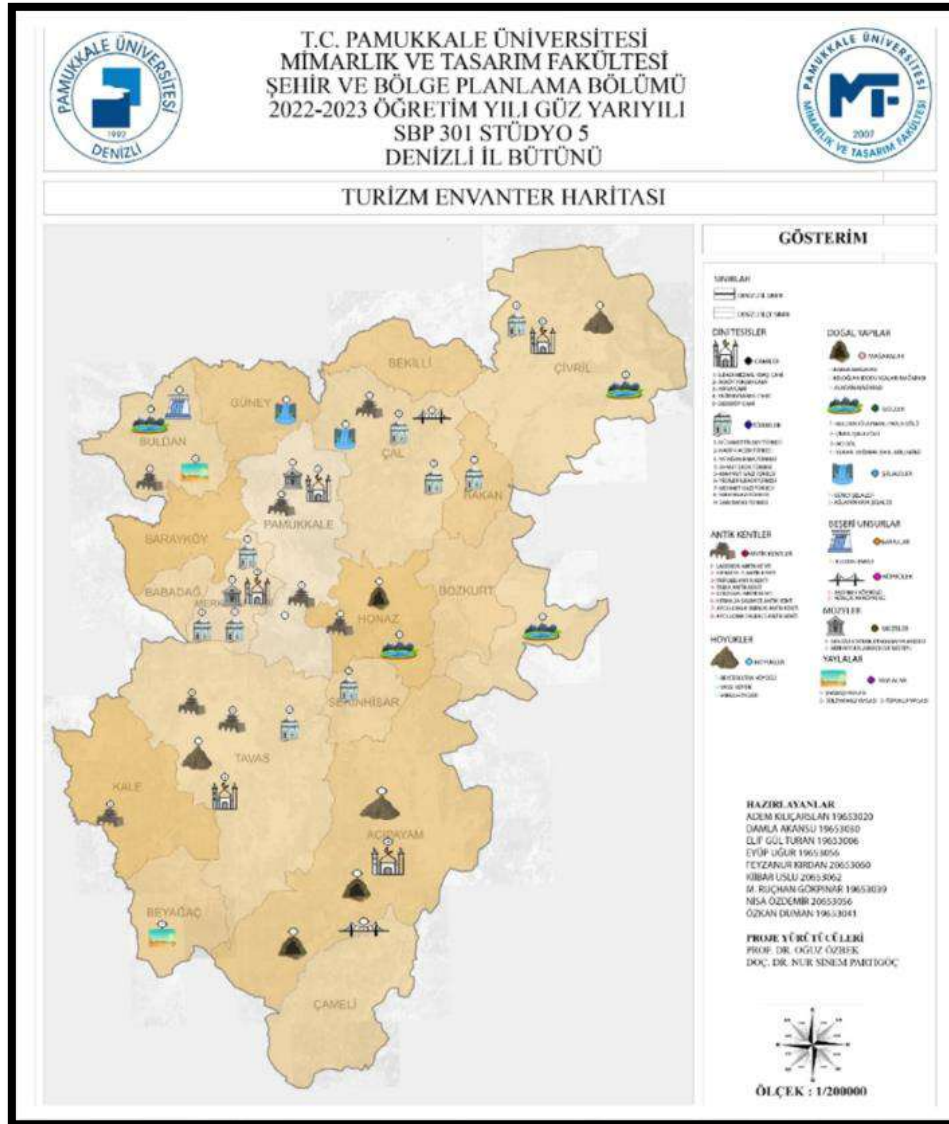
Eğitim odakları; ilkokul (500 metre), ortaokul (1000 metre), lise (2500 metre), alanlarından ve erişim mesafelerinden oluşmaktadır. Ayrıca Çivril, Merkezefendi, Pamukkale, Serinhisar ilçelerinde İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri bulunmaktadır.

Sağlık odakları Toplum Sağlığı Merkezleri ve hastanelerden oluşmaktadır. TSM'ler bireye yönelik koruyucu sağlık hizmetleri ile tanı, tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri dışında kalan temel sağlık hizmetlerini tek çatı altında toplayarak, daha etkili ve verimli hizmet sunmak üzere kurulmuşlardır. (1.Akdağ ve diğ.2008) Acıpayam, Çivril, Honaz, Merkezefendi, Pamukkale, Sarayköy ve Tavas da İlçe Sağlık Müdürlükleri bulunmaktadır. Acıpayam, Buldan, Çal, Çameli, Çardak, Çivril, Güney, Honaz, Kale, Merkezefendi ve Tavas ilçelerinde Kamu Hastaneleri bulunmaktadır. Merkezefendi ilçesinde 3 tane kamu hastanesi bulunmakta olup en çok kamu hastanesi bulunan ilçedir. Merkezefendi, Pamukkale ve Tavas ilçelerinde Kanseri Erken Teşhis Tarama Merkezi (KETEM) bulunmaktadır. Merkez büyüklüğü ve donanımı göz önüne alınarak kanser tarama, danışmanlık, eğitim faaliyetleri yürütülür. Bu faaliyetler için hedef nüfus göz önüne alınarak yıllık faaliyet planı hazırlanır. Hedef nüfusa yönelik; korunma ve erken tanı öncelikli olmak üzere grup ve birebir halk eğitimi çalışmaları yapılır. Aile hekimlerince yönlendirilen bireyler dışında hedef nüfusun taramalara etkin katılımı için aktif çaba sergilenir. Doğrudan iletişim araçları ve medya yoluyla vatandaş hizmete yönlendirilir. Danışmanlık hizmetleri KETEM 'de toplu halde verilmekte olup birebir danışma için ortalama süre 15 dakikadır. İbadet odakları dini tesis alanı olan camilerden oluşan yerlerdir. Erişim mesafesi 500 metredir. İlçelerde çok sayıda bulunmaktadır.

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

8.5 Turizm Envanter Haritası

Turizm envanter paftasında Denizli ilinin en çok turist alan yerler konumlandırılarak gösterilmiştir. Denizli ilinin en çok turist çeken 2 yeri Pamukkale ve Laodikeai'dır. Diğer ilçeler de bulunan envanterler bu iki envantere göre daha az turist çekmektedir.

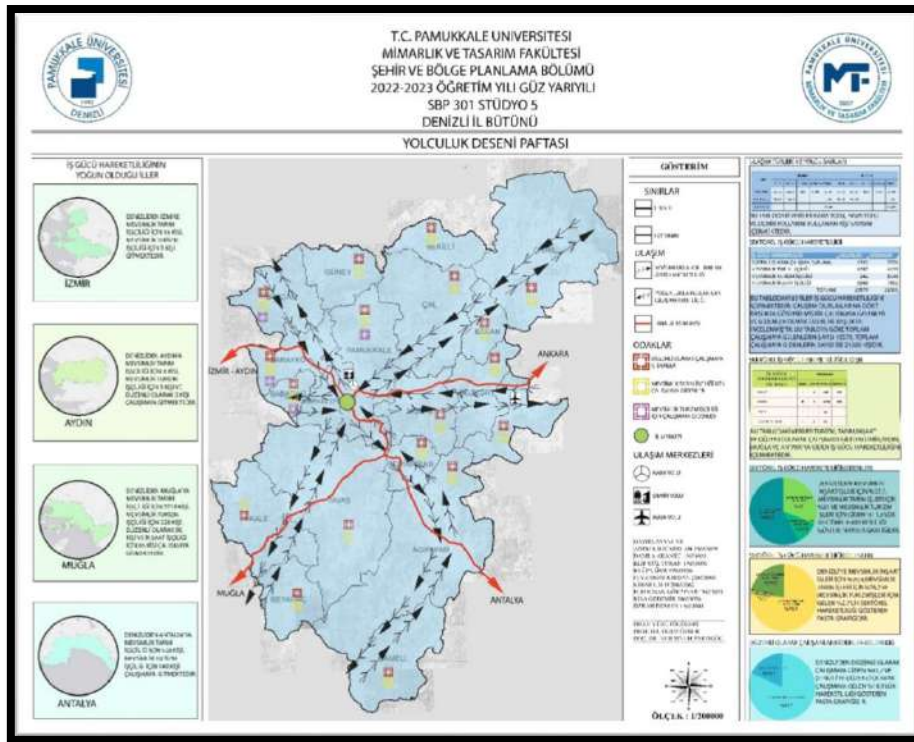
Şekil 317.Turizm Envanter Haritası

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

8.6 Yolculuk Deseni Analizi

Yolculuk deseni paftasına bakıldığında yoğunlukla kullanılan gidiş hareketliliği ve yoğunlukla kullanılan geliş hareketliliği olarak bir iz ortaya çıkmıştır. İnsanların iş gücü hareketliliği genellikle bu iz üzerinden sağlamaktadır. Bu iş gücü hareketliliği paftada üç tane odakla gösterilmiştir. Bu odaklar; düzenli olarak çalışmaya gidenler, mevsimlik tarım işçiliği için çalışmaya gidenler ve mevsimli turizm işçiliği için çalışmaya gidenler olarak belirlenmiştir. Bu iş güçlerinin yanında mevsimlik inşaat işçiliği de yer almaktadır ama düzenli bir çalışma alanı bulunmadığı için paftada gösterilmemiştir. Paftanın sol kısmında ise Denizli'den diğer illere yoğun iş gücü hareketliliği belirtilmiştir. Bu iller İzmir, Aydın, Muğla ve Antalya illeridir. Paftanın sağ tarafında ise ulaşım türleri ve yolcu sayıları, sektörel iş gücü hareketliliği (genel tablo), sektörel iş gücü hareketliliği (il dışına gidenler ve gidilen iller), sektörel iş gücü hareketliliği(gidenler) yoğunluğu, sektörel iş gücü hareketliliği(gelenler) yoğunluğu ve düzenli olarak çalışanlar(gidenler-gelenler) yoğunluğu verilmiştir.

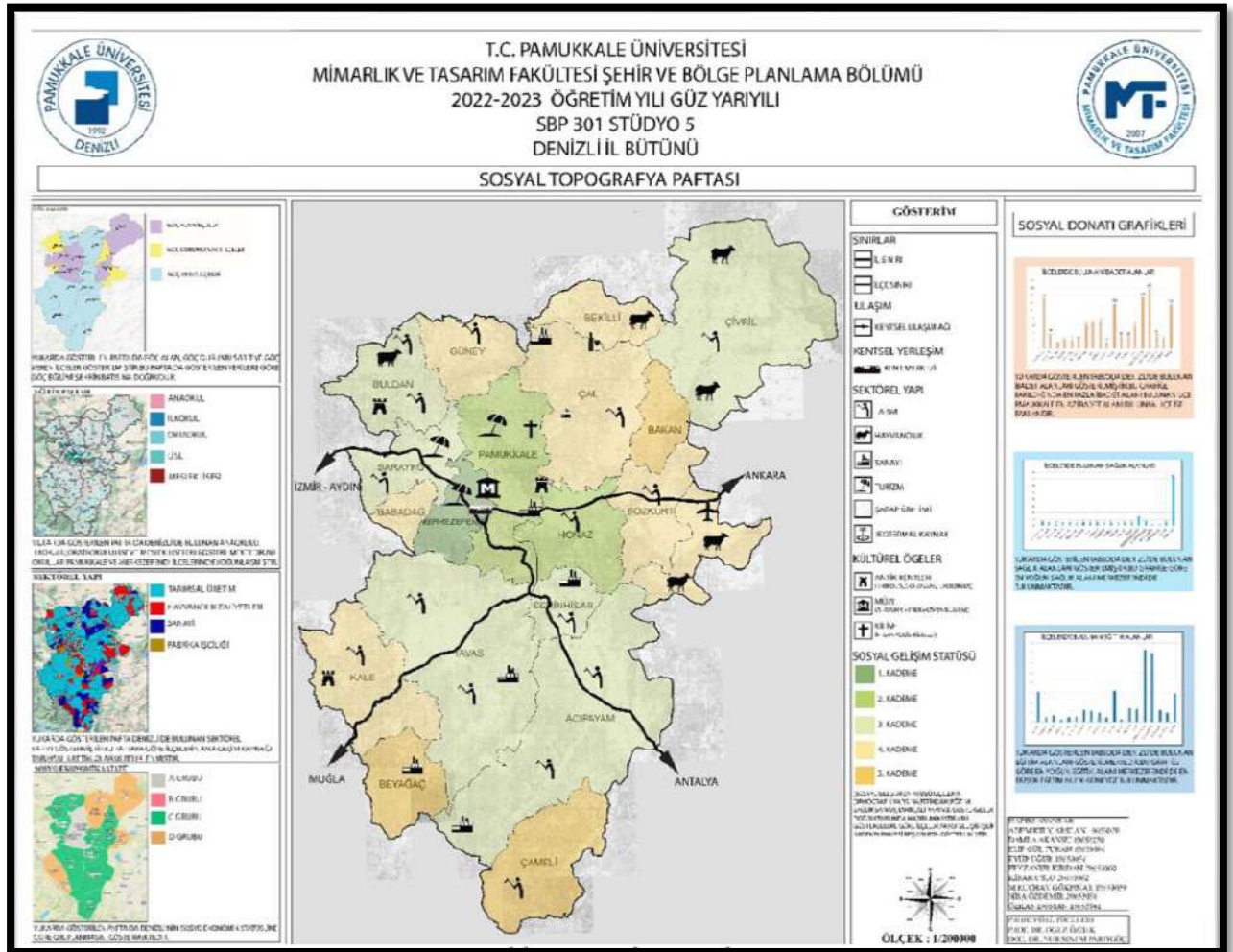
Şekil 318.Yolculuk Deseni Analizi

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

8.7 Sosyol Topografya Analizi

Sosyal topografya paftasında göç bilgileri, eğitim bilgileri, sektörel yapı ve sosyo ekonomik statü pafta şeklinde verilmiştir. Paftanın üzerinde ise kademedan oluşmuş sosyal gelişim statüsü ve ilçelerde çoğunlukla yapılan işler gösterilmiştir. Paftanın sağ tarafında ise sosyal donatı grafikleri yer almaktadır.

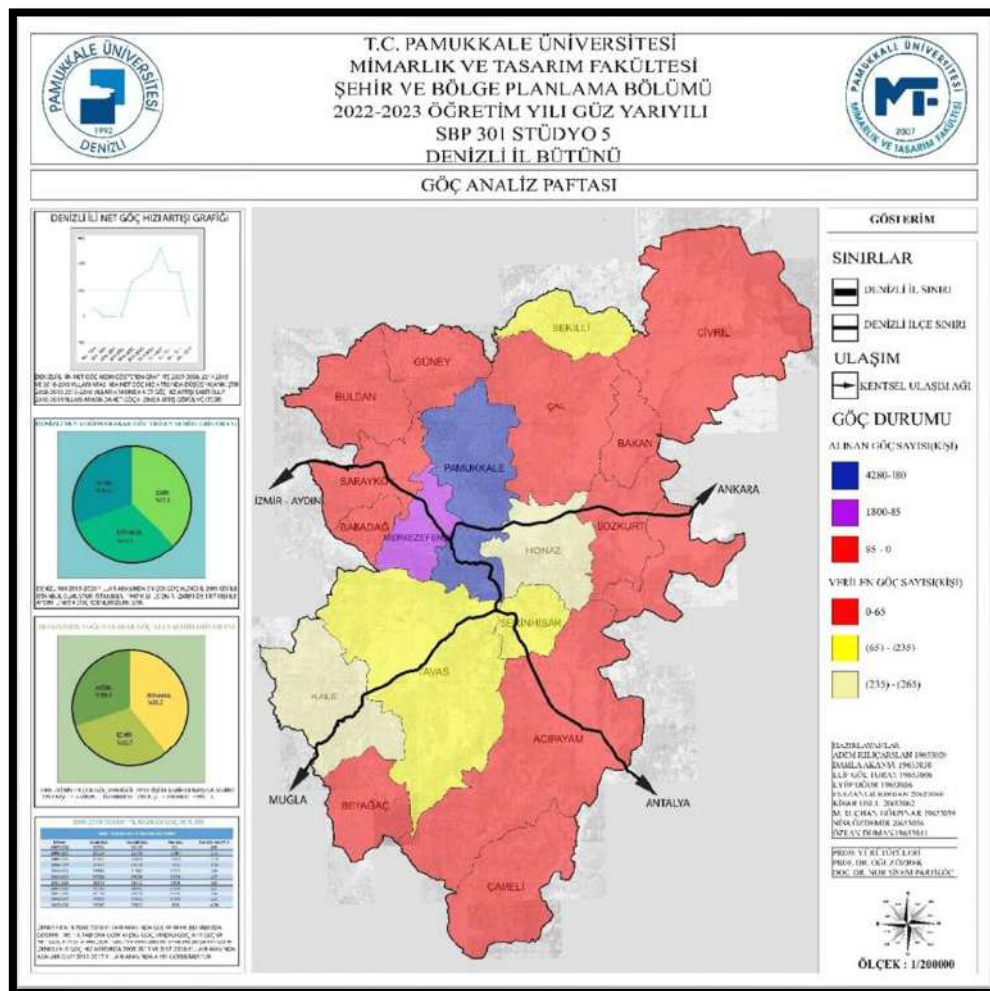
Şekil 319.Sosyal Topografya Analizi

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

8.8 Göç Analizi

Bu paftada ilçelerin aldıkları ve verdikleri göçler görülmektedir. En çok Pamukkale ilçesi göç almıştır. Pamukkale ilçesinden sonra Merkezefendi ilçesi göç almıştır. Verilen göç Kısımına baktığımızda ise en az Buldan, Güney Sarayköy, Babadağ, Çal, Çivril, Baklan, Bozkurt, Acıpayam, Çameli, Beyağaç ilçelerinin göç vermediği görülmektedir. En çok Honaz ve Kale İlçeleri göç vermiştir. Denizli'nin 2019-2020 yılları arasında en çok göç aldığı il 2490 kişi ile İstanbul olmuştur. İstanbul'u 1947 kişi ile İzmir, İzmir'i de 1907 kişi ile Aydın ilinden göç edenler izlemiştir. Denizli'nin en çok göç verdiği il 2199 kişi ile İzmir olmuştur. İzmir'i 1917 kişi ile İstanbul, İstanbul'u 1789 kişi ile Aydın izlemiştir.

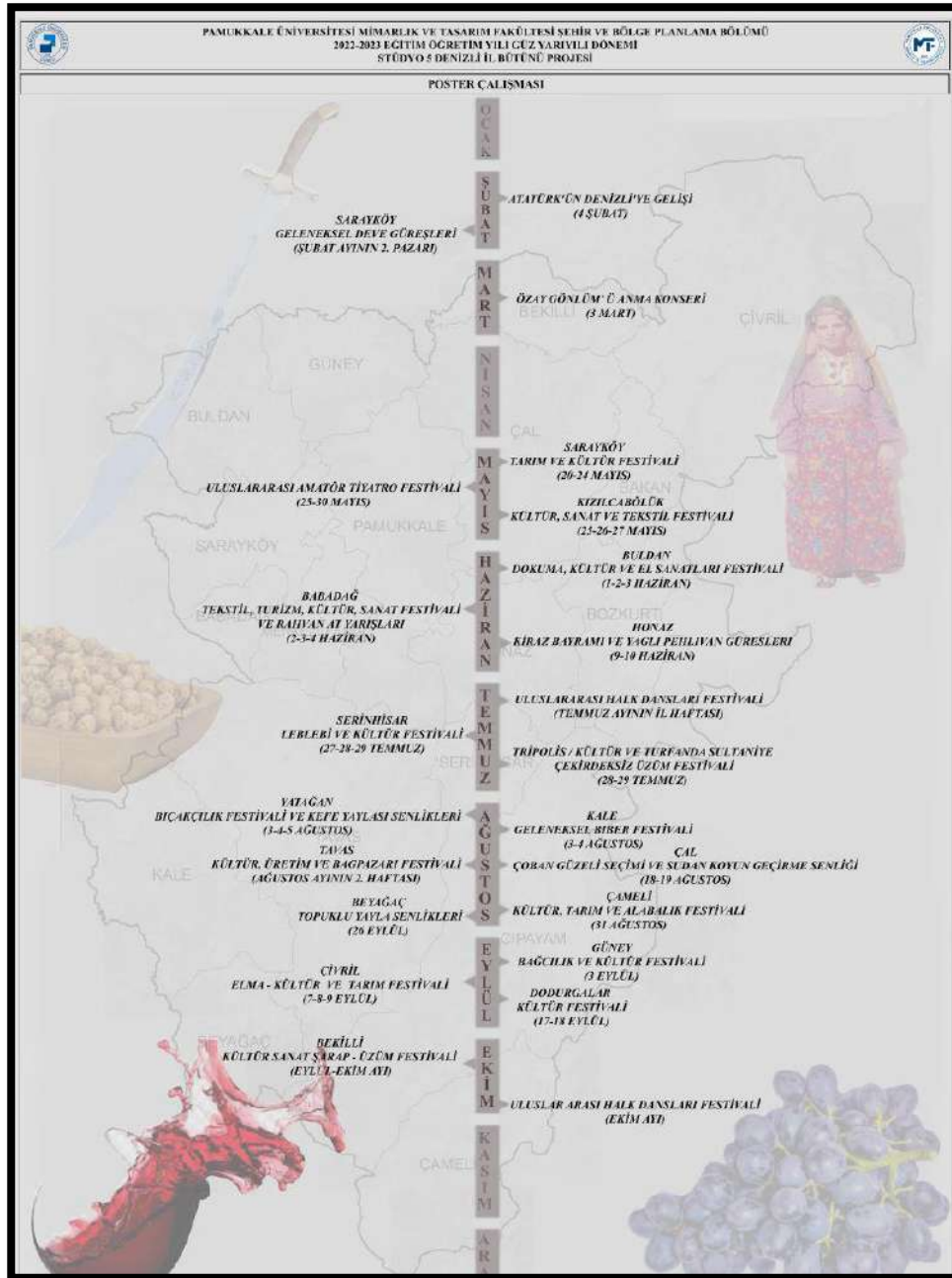
Şekil 320. Göç Analizi Paftası

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı
Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri
Tarafından Hazırlanmıştır.

8.9 Festivaller Posteri

Hemen hemen her ilçesinde bir festival düzenlenen Denizli’de, yılda yaklaşık 23 festival düzenlenmektedir.

Şekil 321.Festivaller Posterleri

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

8.10 Fotoğraf Paftası

Bu paftada; ilçe ilçe Denizli'nin önemli yerlerinden, yemeklerinden ve el işçiliklerinden bahsedilmiştir. Denizli hem tarihi ve kültürel açıdan zengin hem de eşsiz doğal güzelliklere sahiptir.

Şekil 322.Fotoğraf Paftası

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

9. GZFT TABLOSU

GÜÇLÜ YÖNLER
Bayramyeri Meydanı ile bütünleşik niteliği ile geniş bir etkinlik alanına sahip olması.
Tarihsel ve kültürel kimliği ile Denizli kentinin geleneksel alışveriş merkezi niteliğinde olması.
Bakırcılık, demircilik, yorgancılık, saraçlık gibi geleneksel mesleklerin turizme yönelik el sanatları bağlamında gündelik–güncel yaşam ile bütünleşme potansiyelinin olması.
İlçe esnafları arasında var olan birlik ve dayanışma bağlamında düzenli olarak yapılan geleneksel etkinliklerin günümüzde de sürdürülmeye devam etmesi.
Çıkarılan ve işlenen mermerin Türkiye geneline dağıtılması.
Denizli çevresinde daha önceki çağlarda bulunan Hierapolis ve Leodikeia Denizli’nin farklı kültürlerle etkileşimde bulunmasına katkı sağlamıştır.
Oluk başı Kanyonu Acıpayam lavanta bahçeleri ve birçok doğal güzelliği ile ün kazanmış olması.
Çameli’ndeki alabalık kültürünün Denizli ve çevre şehirlerde ilgi çekmesi.
Serinhisar, Sarayköy ve Çivril ilçelerinde tarihten günümüze yapılmakta olan Bardakçılık ve Çömlekçilik geleneğinin devam etmesi.
Güney ve Çal üzümlerinden yapılan şarapların kalitesinin standartların üstünde olması.
Gastronomi, Kuyumculuk ve Hazır Giyim sektörlerinde öne çıkan marka değerlerinin tanınırlık–bilinirlik ve cazibe alanı niteliğine olumlu katkısı
Serinhisar leblebisi, Kale biberi ve Tavas baklavasının coğrafi işaret alması.
Yerel yönetim destekli olarak kampüs ve çevresinde konser, açık sergi, tanıtım, etkinlik şenlik, kermes vb. sosyal projelerinin özendirilmesi desteklenmesi.
Pamukkale de üniversitenin bulunması ve ülkenin tüm coğrafyalarından insanların gelmesi sebebiyle Denizli genelinde kültür zenginliği olması.
İşhanı, pasaj ve dükkân gibi farklı mekânsal–işlevsel nitelikte ticaret yapı tipolojilerinin sunduğu alternatif alışveriş olanaklarına dayalı mekânsal hareketliliğin olması.
Başta Babadağ olmak üzere tekstil merkezi Buldan ve Kızılca Bölük’ün özellikle havlu ve bornoz ihracatında önemli bir yer tutması.
ZAYIF YÖNLER
Kaleiçi ve yakın çevresinin mekânsal ve işlevsel açıdan birlikte ele alan bütüncül bir koruma amaçlı plan olmaması.

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

Geleneksel zanaatların yaşatılması ve istihdam olanaklarına yönelik meslek edindirme kurslarının yetersizliği.
Güvenlik ve denetim–izleme sorunlarına bağlı olarak gece/akşam kullanım olanaklarının kısıtlanmasına dayalı olarak gece/akşam kullanılamayan “ölü mekân” niteliğinde olması.
Ahilik geleneğinin günümüzdeki yansıması olarak bakırcılık, demircilik, vb. mesleklerin usta–çırak–kalfa zincirinde devamlılık sağlanmasına yönelik istihdam cazibesi olmaması.
Geleneksel olarak her yıl düzenlenen etkinliklerin yazılı ve görsel basında yeteri kadar yer bulmaması, tanıtılmaması.
Kaleiçi ve çevresinin genellikle alışveriş için kısa zamanlı kullanılması ve kullanıcı yaş grubunun ağırlıklı olarak orta yaş veya yaşlı kesim olması.
Ziyaretçiler için konaklama–mola ve dinlenme alanlarına ilişkin yeterli mekânsal düzenlemelerin olmaması.
Çardak havalimanının şehirden uzak ve ulaşılabilirliğinin zor olması.
Çal ve Güneydeki üretilen şarapların yeterli seviyede tanıtılamaması.
Serinhisar da üretilen leblebinin olması gereken prestije ulaşmaması.
FIRSATLAR
Demir yolunun ve çevresindeki yerleşim yerleriyle etkileşiminin güçlü olması nedeniyle bu tarihi alanlara tur düzenlenmesinde etkili olması.
Denizli tarihi ve kültürel varlıklarının korunaklı bir biçimde bulunması alanda çekici bir unsur oluşturmakta Denizli içi ve çevreden gelen turizm etkisini arttırması Tekstil ve sanayi sektöründe tanınmış olması.
Denizli’nin turizm ve sanayi şehirlerinin ulaşım güzergahında bulunması.
Somut ve somut olmayan miras değerleri bağlamında kent tarihi ve geleneksel mesleklerin belgelenmesi açısından önemli bir kaynak alanı potansiyeli olması.
Marka ve imaj değeri olabilecek nitelik ve içerikte geleneksel zanaat dallarının turizme yönelik ticaret potansiyeli olması.
Geleneksel ticaret ve perakende ticaret potansiyeli dayalı olarak kentsel ve kırsal nüfus olmak üzere farklı nüfus gruplarının bir araya gelmesini sağlayan bütünleştirici niteliği taşıması.
Pamukkale ve Leodikeia antik kentleri üzerine odaklanan turizm hareketlerinin Kaleiçi ile etkileşimin kurulabilirliği olması.
Kültürel miras alanları ve yakın çevresine yönelik düzenleme projeleri hazırlanması
Pamukkale travertenlerinin yurt içi ve yurt dışından turistler çekerek ülkenin en çok ziyaret edilen yerlerden

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

birisi olması.
TEHDİTLER
Alınan göçler nedeniyle sosyal dokuda yaşanan değişikliklerin olması.
Yeterli otopark alanı olmaması kaynaklı olarak yerel halk ve turistlerin Kaleiçi ve çevresine gelmekten çekinmesi.
Usta-çırak zincirinin son temsilcilerinin kalmasına dayalı olarak geleneksel el sanatlarının kaybolma riskinin olması.
Bakırcılık, demircilik, yorgancılık, saraçlık gibi geleneksel mesleklerin arz-talep ilişkisi bağlamında istihdam ve geçim sorunlarına dayalı yok olma riskinin olması.
Bayramyeri Meydanının mekânsal ve işlevsel kullanımlar bakımından genç nüfus için giderek cazibe merkezi niteliğini kaybetmesi.
Özellikle Kale, Tavas Honaz, Beyağaç Serinhisar, Beikilli ilçelerinden kent merkezine bu ilçelerle merkez arasındaki gelişmişlik farkları nedeniyle kırdan kente göçün yüksek olması.
İlçelerin kısa, orta ve uzun vadeli planlarının spor tesisleri oluşturma yönünde yeterli olmaması.

BEŞİNCİ BÖLÜM

EKONOMİK YAPI

1. SOSYO-EKONOMİK DURUM

Sosyo-ekonomik durum başlığı altında Denizli ilinin yıllara göre nüfus dağılımlarına ve istihdam verilerine değinilmiştir.

Denizli, Türkiye'nin batısında yer alan bir ilimizdir. Nüfus sayımına göre 2021 yılı itibarıyla Denizli'nin nüfusu 1.039.254'tir. Bu nüfusun %50,6'sını erkekler, %49,4'ünü ise kadınlar oluşturuyor. (TÜİK, 2022)

Denizli'nin son on yılda nüfusunda yaklaşık %13,5 oranında bir artış meydana gelmiştir. Bu artışın nedenleri arasında ilin gelişen ekonomisi, sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi, eğitim imkanlarının artması ve göçler yer almaktadır.

Denizli, turizm sektöründe önemli bir yere sahiptir. İlde Pamukkale Travertenleri, Hierapolis Antik Kenti, Leodikya Antik Kenti gibi tarihi ve doğal güzellikler turistlerin ilgisini çekmektedir. Ayrıca ilin tekstil sektörü de oldukça gelişmiştir. İlde birçok tekstil fabrikası ve atölyesi bulunmaktadır. Tarım sektörü de Denizli için önemli bir gelir kaynağıdır. İlde özellikle pamuk, buğday, mısır, üzüm, pamuk, domates, biber, elma, armut, ceviz gibi ürünler yetiştirilir. Hayvancılık ise özellikle süt üretimi konusunda önemlidir.

1.1 İstihdam

Bireylerin yaşamını sürdürebilmeleri için belirli şartlar ve sorumluluklar dahilinde çalışmaları gerekmektedir. Bireylerin çalışması, bu çalışma karşılığında belli bir ödeme almaları, üretim ve tüketim yapmaları istihdamı oluşturmaktadır. İstihdam oranı, çalışanların çalışma nüfusuna oranıdır. Aynı zamanda istihdam oranı, ülkenin refah düzeyini ortaya çıkarmaktadır.

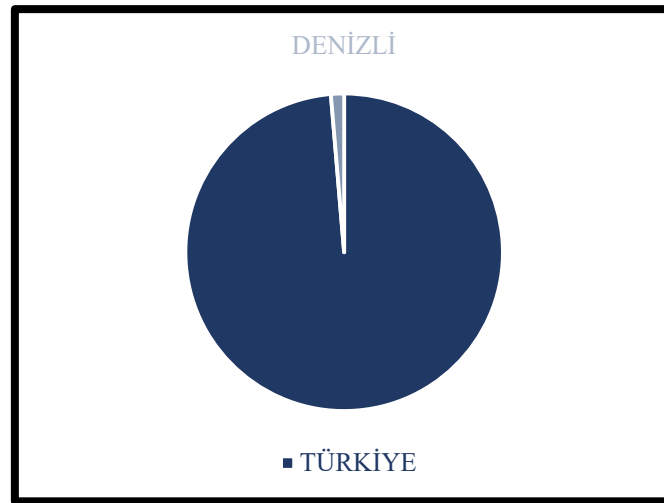
İstihdam artışının sağlanabilmesi için insanların kalitesinin ve gelir düzeylerinin yükseltilmesi amacı sağlanmalıdır. Bunun için ise tüm illerdeki kaynakların kişi ve kurumlar

tarafından harekete geçirilmesi ve daha özenli bir şekilde ilgilenilip değerlendirilmesi gerekmektedir.

Denizli ili için bakıldığında sürekli yükselen bir işgücü, sektörel faaliyetlerin verimli ve çalışır durumda olması, güçlü bir istihdam yapısını oluşturmaktadır. İstihdamın sektörel dağılımı da illerin ekonomik yapısının bir göstergesidir. Aynı zamanda Denizli sektörel bakımdan sanayi, tarım ve hizmetler sektörü birbiri ile uyum içinde gerçekleşmektedir. Bununla birlikte kentte ekonomi ve işgücü piyasasına ilişkin yapısal dönüşümlerin yaşanmaya başladığı bir süreçten geçmektedir.

Denizli İlinin Türkiye Sosyal Güvenlik Alanındaki İstihdamına Oranı

Türkiye geneline bakıldığında sosyal güvenlik kapsamında çalışanların sayısı 20.214,050, Denizli ili özeline bakıldığında ise toplam çalışan sayısı 274.627'dir. Denizli ili sosyal güvenlik kapsamında çalışan istihdamı, Türkiye'nin sosyal güvenlik kapsamında çalışan istihdamının %1' ini oluşturmaktadır.

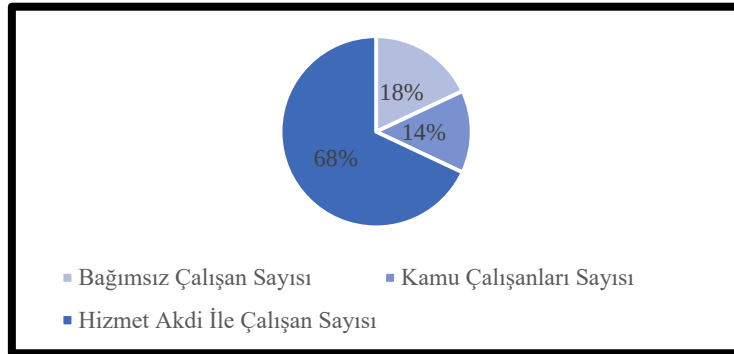
Şekil 323. Denizli İlinin Türkiye Sosyal Güvenlik Kapsamındaki İstihdamına Oranı (DSO)

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

Denizli Sosyal Güvenlik Kapsamındaki İstihdam İstatistikleri

Denizli ilinde hizmet akdi, kamu ve bağımsız çalışanların sayısı 187.763'tür. Denizli ilinin sosyal güvenlik kapsamındaki istihdam oranı ise %68'tir. Bu oranın %14'ünü kamu

çalışanları, %18'ini bağımsız çalışanlar geri kalan %32'lik kısmı ise hizmet akdi çalışanları oluşturmaktadır.

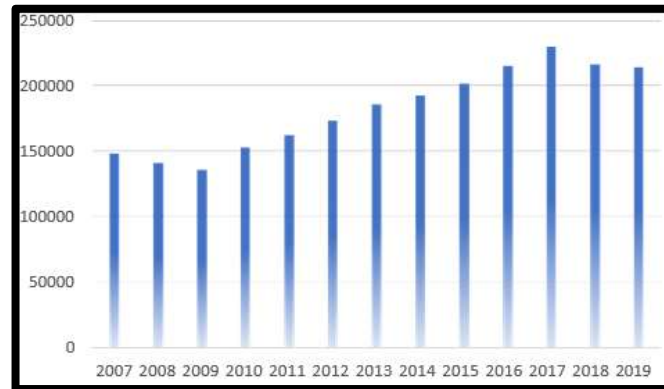

Şekil 324. Denizli Sosyal Güvenlik Kapsamındaki İstihdam İstatistikleri

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

Sigortalı Çalışan Sayısı

2007-2019 yılları arasındaki sigortalı çalışanların sayısı aşağıdaki grafikte gösterilmektedir. Sigortalı çalışanların sayısında 2008-2009-2018 ve 2019 yıllarında düşüş olduğu diğer yıllarda ise artış olduğu görülmektedir. Bu düşüş ve artışların nedeni ise, 2008-2009 yıllarındaki akaryakıt fiyatlarının artmasıyla çiftçilerin çoğunluğun işi bırakmasından kaynaklıdır. 2018-2019 yıllarında ise çıkan salgından kaynaklı birçok işyerinin kapatılması, işverenlerin işçi giderlerini karşılayamaması ve bu nedenle de işçi azaltılmasından kaynaklı sigortalı çalışan sayısında düşüşe neden olmuştur.

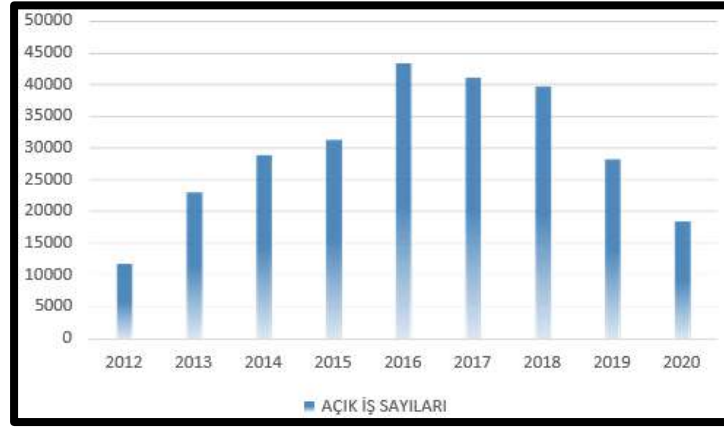

Şekil 325. Sigortalı Çalışan Sayısı (SGK)

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

Açık İş Sayıları

Denizli ili açık iş sayıları grafiğine göre 2016 yılında darbe girişimi nedeniyle işçi çıkarma durumunda olan işgücü ihtiyacını karşılamak amacıyla işverenlerin açık iş ilanlarından dolayı sayının epey arttığı görülmektedir. 2019-2020 yıllarında ortaya çıkan salgın nedeniyle işyerlerinin kapatılması durumunda düşüş yaşandığı görülmektedir.

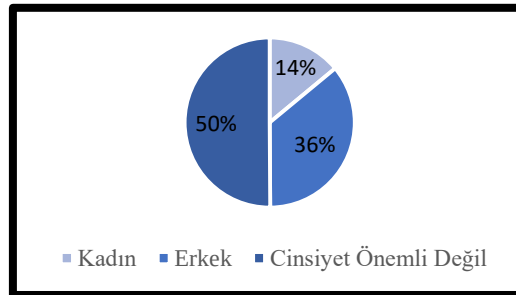

Şekil 326. Açık İş Sayıları (SGK)

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

Mevcut Açık İşler İçin Cinsiyet Tercihi

Erkek işçi isteğinin kadın işçi isteğinden daha fazla olduğu görülmektedir. Bunun nedeni ise anatomik olarak erkeklerin kadınlardan daha güçlü oluşundan kaynaklı 5 kadının yapabileceği bir işi 3 erkeğin yapabilmesinden dolayı erkek işçi isteği daha fazladır. Fakat grafikten de anlaşılacağı üzere cinsiyet fark etmeksizin olan iş ilanları da oldukça fazladır.

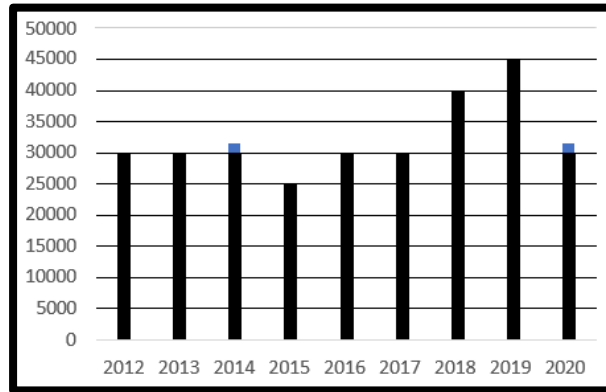

Şekil 327. Mevcut Açık İşler İçin Cinsiyet Tercihi (SGK, 2021)

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

Yıllar İtibariyle İşkur Kayıtlı İşsiz Sayısı

2019 yılında çıkan salgından dolayı evde çalışan sayıları artmıştır. Yine salgın nedeniyle çıkan sokağa çıkma yasaklarından kaynaklı birçok işyeri kapanmak ya da işçi sayısını azaltmak mecburiyetinde kalmıştır. 2020 yılındaki düşüş ise salgından dolayı sağlık personellerine (doktor, hemşire, temizlik personeli vs.) olan ihtiyaç daha da artmıştır ve iş sahibi olmuşlardır. Bundan dolayı da bu sektörde işsizlik azalmıştır.

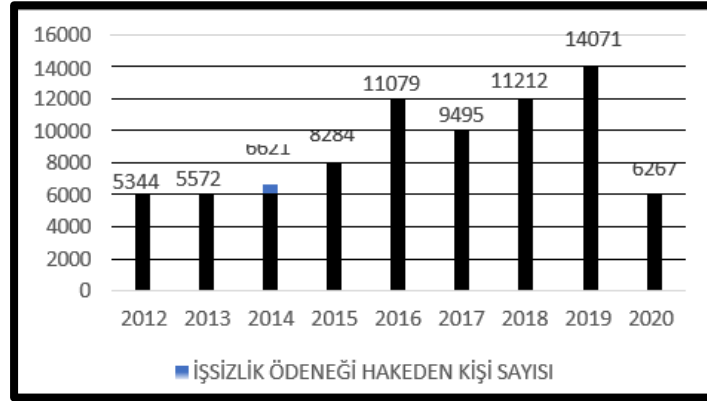

Şekil 328.Yıllar İtibariyle İşkur Kayıtlı İşsiz Sayısı

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

İşsizlik Ödeneği Hak Eden Kişi Sayısı

İşsizlik ödeneği, kişilerin çalışmak için bir engeli bulunmamasına rağmen işten çıkartılması sonucunda ödenen tutardır. Bu tutar İŞKUR tarafından her ayın beşinde ödenmektedir. 2016 ve 2019 yıllarında sayının arttığı görülmektedir. Bunun nedeni ise 2016 yılında olan darbeden kaynaklı birçok insan haksız yere işten çıkartılmış ve bunun sonucunda da işsizlik ödeneğini almaya hak kazanmışlardır. 2019 yılında da çıkan salgından kaynaklı birçok insan haksız yere işten çıkartılmış ve bunun sonucunda da işsizlik ödeneğini almaya hak kazanmışlardır.

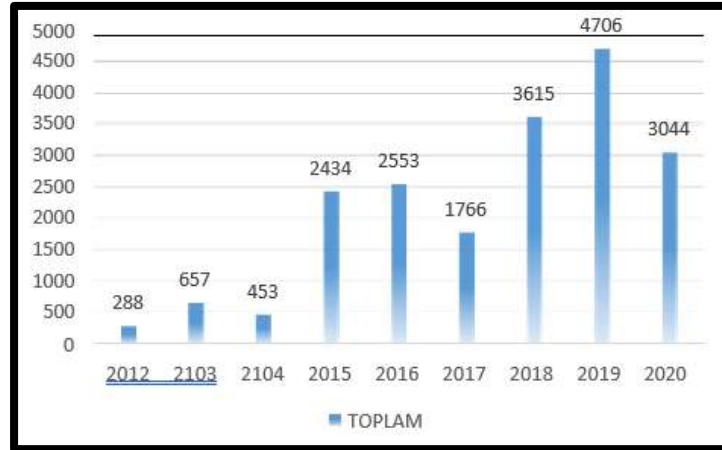

Şekil 329.İşsizlik Ödeneği Hak Eden Kişi Sayısı (İŞKUR)

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

İşbaşı Eğitim Yararlanıcıları Sayısı

Denizli ili işbaşı eğitim yararlanıcıları sayısına bakıldığında 2012, 2013 ve 2014 yıllarında bu sayı oldukça azdır. Bundan kaynaklı da işsiz sayısı oldukça fazladır. İşsiz sayısının fazla olmasının nedenlerinden birisi de işbaşı eğitim programlarının ve işbaşı eğitim programı kursiyeri yetersizliğinin olduğu düşünülmektedir. 2015 ve 2016 yıllarında da 4-5 kata varan bir artışın olduğu görülmektedir. Bu artışla birlikte de işsiz sayısında azalma meydana gelmiştir.

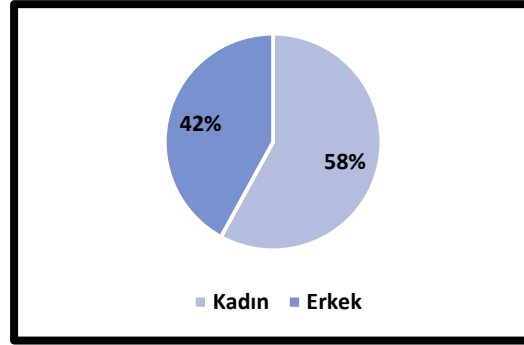

Şekil 330.İşbaşı Eğitim Yararlanıcılar Sayısı (İŞKUR)

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

İşbaşı Eğitim Yararlanıcıların Cinsiyet Dağılımı

İşbaşı eğitim yararlanıcılarında kadınların sayısının daha fazla olduğu görülmektedir. Bu da Denizli ilinde kadın istihdamının kalkındığını göstermektedir. Bu kalkınmada, kadın istihdamının artırılmasına için yapılan projelerin de payı yüksektir.

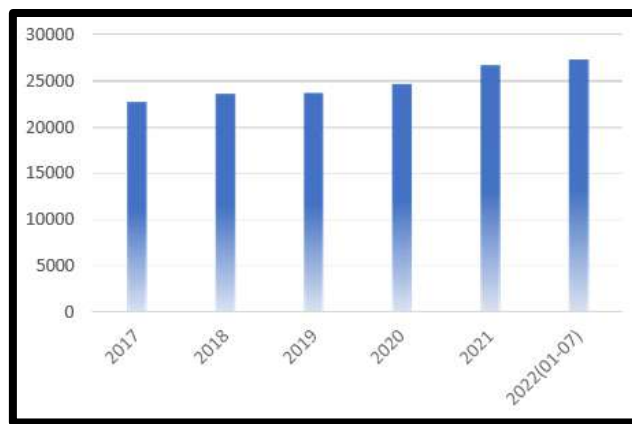

Şekil 331.İşbaşı Eğitim Yararlanıcılarının Cinsiyet Dağılımı

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

SGK Daimi İş Yeri Sayısı

Daimi işyeri sayısı bir şehrin, bir devletin ticari düzeyini belirleyen faktörlerden biridir. Denizli’de bu veriler sürekli artış göstermektedir. Bu grafiğe bakarak Denizli ilinin ticari düzeyinin sürekli arttığı söylenmektedir.

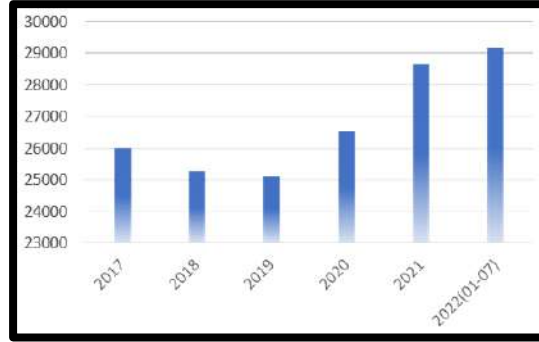

Şekil 332.SGK Daimi İş Yerleri Sayısı (SGK)

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

SGK Özel İş Yeri Sayısı

Pandemi sonrası işyerinden çıkarılmış olanların çoğu aldıkları tazminatı özel işyeri açmakla kullanmışlardır. 2019 yılında yine pandemi nedeniyle gelir elde edemeyen, kazancı giderinden az olan özel işyeri sahipleri kepenk indirmek zorunda kalmışlardır.

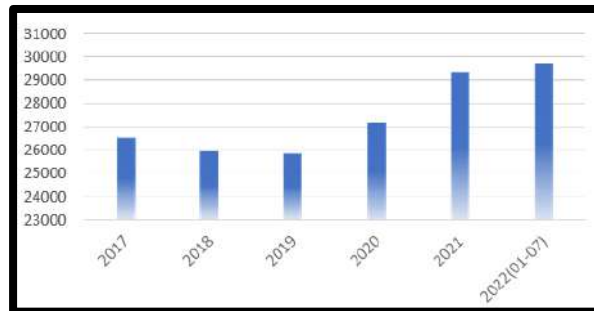

Şekil 333.SGK Özel İş Yeri Sayısı (SGK)

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

SGK Toplam İş Yeri Sayısı

Denizli gelişmiş ve hala daha gelişmekte olan, iş istihdamı her geçen gün artmaya devam eden bir şehirdir. Her geçen yıl daha fazla işyeri açılmakta ve bununla birlikte iş imkânı da artmaktadır. Denizli ili için halk arasında işçi memleketi olarak da bilindiği söylenmektedir. 2018 ve 2019 yıllarında bir düşüş görülmektedir bu düşüşün sebebi de pandemidir. Pandemiden dolayı kapanmak mecburiyetinde kalan özel işyeri sayısı, daimî işyeri sayısından fazla olduğu için toplam işyeri sayısında da düşüşe neden olmuştur.

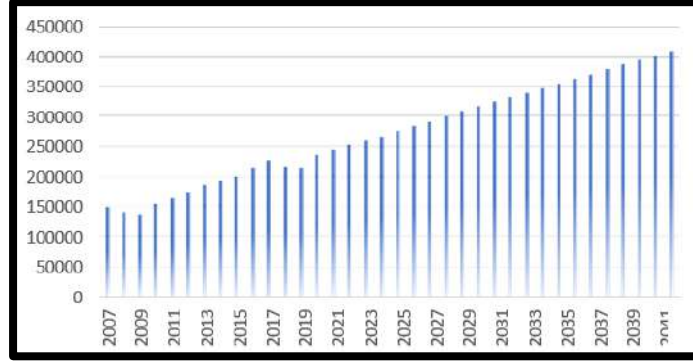

Şekil 334.SGK Toplam İş Yeri Sayısı (SGK)

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

2042 Yılına Kadar Ulaşılması Beklenen Sigortalı Çalışan Projeksiyonu

Sigortalı çalışan sayılarına bakıldığında 2007 ve 2019 yılları arasında elde edilen verilere dayanarak 2042 yılına gelindiğinde 409.881 sigortalı çalışan sayısına ulaşılması olması öngörülmektedir.

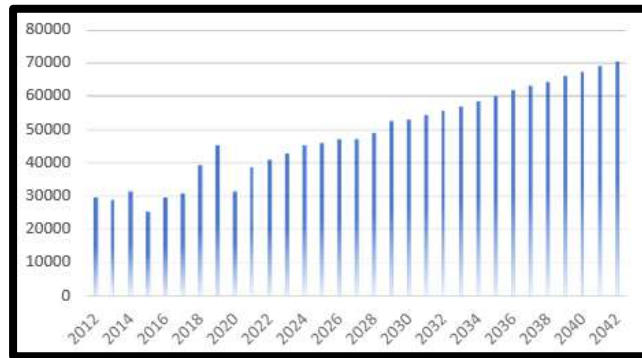

Şekil 335.Sigortalı Çalışan Sayısı- 2042

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

2042 Yılına Kadar Ulaşılması Beklenen Kayıtlı İşsiz Sayısı Projeksiyonu

2012 ve 2019 yılları arasında elde edilen verilerden yola çıkılarak, 2042 yılına gelindiğinde 70.555 kişinin işsiz olacağı öngörülmektedir. 2042 yılına gelindiğinde bu durumun yaşanmaması için işbaşı eğitim programlarına katılmak ve destek vermek, İŞKUR gibi diğer birçok işveren kurumların sayısını artırmak aynı zamanda halkın bu konuda bilgi sahibi olmasını, bilinçlenmesini ve desteklemesini sağlamak gerekmektedir.

Şekil 336.İşsiz Sayısı- 2042

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

2. SEKTÖREL DAĞILIM

Bu bölümde Denizli ilindeki tarım ve ormancılık, hayvancılık, eğitim, turizm, sanayi ve ticaret sektörleri incelenmiştir.

2.1 Tarım Ve Ormancılık

Denizli'de orman varlığı sınırlıdır ve genellikle milli park ve tabiat parkları şeklindedir. Ormancılık faaliyetleri daha çok ağaçlandırma ve erozyon kontrolü projeleriyle ilgilidir. Son yıllarda şehir merkezi ve yakın çevresinde ağaçlandırma çalışmalarına önem verilmektedir. Denizli, diğer Türkiye bölgelerine göre orman varlığı açısından daha sınırlı olsa da ormancılık faaliyetleri ve ağaçlandırma projeleri ile yeşil alanların artırılması ve doğal kaynakların korunması için çalışmalar devam etmektedir.

TARIM

Denizli, Ege, İç Anadolu ve Akdeniz bölgeleri arasında yer almaktadır. Bu bölgeler arasında konumlanması Denizli'nin iklim ve ekolojik özelliğinin bu bölgelerden almasını sağlamıştır. Denizli'nin ekolojik uygunluğu ve arazi yapısı tarım için önemli bir katma değer oluşturmaktadır. Tarımsal alanda rakım; Aşağı Menderes Havzası Sarayköy İlçesinde 130 metreden başlayıp Çameli İlçesinde 1.700 metreye kadar yükselmektedir. (DTO, 2021)²

Denizli ili için arazi dağılımına bakıldığında yaklaşık yarısı ormanlık ve fundalık araziden ve hemen ardından tarım arazisi çoğunluktadır.

Tablo 30. Arazi Dağılımı (Denizli Tarım ve Orman İl Müdürlüğü)

Arazi Cinsi	Miktar(ha)	Oran (%)
Tarım Arazisi	376.738	31
Çayır-Mera Arazisi	22.703	2
Orman ve Fundalık Arazi	588.672	49
Tarım Dışı Yerleşim Alanı	225.287	18

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

Toplam	1.213.400	100

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

1980 Öncesi Tarım

Osmanlı döneminin başından sonuna kadar tarım, Denizli ve çevresini ihtiyaçlarını karşılayabilecek kadar yapıliyordu. 19. Yüzyılın ikinci yarısından sonra Avrupa ile yaşanan gelişmeler Denizli'nin tarım üretimini de etkilemiştir. 1866 yılında İzmir-Aydın demiryolunun açılması, 1891 yılında Goncalı 'ya kadar uzanması tarımın ürünlerinin değerlendirilmesi, tarımın gelişmesi ve pazarlara çıkabilecek üretimin yapılması sağlanmaktadır.

Denizli her türlü tahıl ürününü yetiştirebilmektedir. Bunun yanında bir de kendiliğinden yetişen meyan kökü vardır. Meyan kökü, Denizli dokumacılığında boyanın hammaddesi ve 1.338.700 kilo ürünün de İzmir'e ihracatı sağlanmaktadır.

Denizli'de Ekili Alanın Ana Ürünlere Göre Dağılım Oranları (%)

1950-1980 yılları arasında ekili olan tarım alanı sürekli bir artış göstermektedir. Tarımda çalışan nüfus 1950-1955 yılları haricinde sürekli artış göstermektedir. Düşüşün yaşandığı yıllarda da en fazla tahıl üretimi yapılmaktadır. Tahılların arasında da en fazla buğday üretiminin yapıldığı anlaşılmaktadır. Son yıllara da Denizli çiftçisi baklagillerden nohut, tahıllardan mısıra doğru yöneldiği görülmektedir.

Tablo 31. 1950-1980 Yılları Ürün Dağılımı

	1950	1960-61-62	1970-71-72	1978-79-80
Toplam ekili alan (ha)	148.496	192.999	256.679	272.135
Toplam Tahıl	77.1	77.6	69.3	68
Buğday	39.7	35.4	39.8	39.7
Arpa	27.7	31.1	21.7	21.1
Mısır	1.2	5.1	5	5.2

Toplam Baklagiller	8.3	9.2	13.1	15
Nohut	2.4	5.6	6.8	11.4
Tütün	1	1.5	7	4.8
Haşhaş	1	1.6	0.2	1.4
Pamuk	8.6	7	7.3	7.1
Susam	1.3	0.5	0.3	0.2
Diğerleri	3.7	2.6	2.8	3.5

Kaynakça: Nilgün Taşkın KARAÇAM, Denizli Ekonomisi (Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, 2006; 46

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Bağcılık

Denizli İlinde bağcılık denilince ilk akla gelen ilçelerden birisi Çal ilçesidir. Bağların %65'i Çağ ilçesindedir. Çal'daki kadar çok olmasa da Çivril'de de bağcılık yapılmaktadır. Çivril ve Çal'da 1960'lardan bu yana taze üzün dış ülkelere ihracatı sağlanmaktadır.

Tablo 32. 1950-1980 Yılları Bağcılık Faaliyetleri

Yıllar	Alan (ha)	Üretim (ton)
1950	18.000	33.400
1960	26.900	111.000
1970	37.500	151.500
1980	28.500	190.000

Kaynakça: Nilgün Taşkın KARAÇAM, Denizli Ekonomisi (Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, 2006; 72

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Tabloda da görüldüğü gibi Çal'daki bağ alanı diğer ilçelerdeki alanlardan kat kat fazladır. Kuru ve yaş üzüm üretimi de aynı şekildedir. Çal ilçesinde üzüm çeşitleri olarak

çoğunlukla çekirdeksiz üzümün yetiştiği görülmektedir. Çal ilçesi her sene 50-60 bin tona yakın yaş ve kuru üzüm satışı yapmaktadır. Satışlar en çok Afyonkarahisar ve Konya illerine yapılmaktadır. Bekilli’de de yaş üzüm satışı yapılmaktadır. Satışlar yıl sonuna kadar Denizli ve diğer illere satılmaktadır. Denizli İlinin Güney ilçesinde de siyah üzümden şarap üretimi yapılmaktadır. 1962 yılında Pamukkale Şarapları, 2004 yılında ise Selcen Şarapları İşletmeleri kurulmuştur.

Tablo 33. Çal ve Diğer İlçelerin Bağcılık Karşılaştırması

	Hektar	Yaş üzüm	Kuru üzüm
Çal ilçesi	20.000	140.000 ton	9.000 ton
Diğer ilçeler	9.080	43.500 ton	2.251 ton

Kaynakça: Nilgün Taşkın KARAÇAM, Denizli Ekonomisi (Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, 2006; 73

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Sebzecilik

Denizli ili için sebzecilik daha çok su bakımından zengin olan yerlerde yapılmaktadır. Özellikle Sarayköy, Çivril ve Çal ilçelerinde sebzecilik üretimi yoğunluk göstermektedir. 1980 yılında toplam sebzecilik 218.500 tona ulaşmıştır.

Tablo 34. Denizli İli İçin Sebze Ürünleri- 1980

Sebzeler	Üretim (ton)	Denizli/Türkiye (%)
Lahana	4.374	1,02
Pırasa	4.469	1,49
Domates	47.500	1,34
Taze Fasulye	4.900	1,63
Taze Bakla	1.105	2,46
Patlıcan	9.500	1,46

Kaynakça: Nilgün Taşkın KARAÇAM, Denizli Ekonomisi (Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, 2006; 74

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Meyvecilik

Denizli İlinde yapılan meyvecilik, 1960'lı yıllardan sonra gelişmeye başladığı görülmektedir. İlde hava koşullarına uygun olarak yetiştirilen elma, armut, ayva ve badem gibi meyvelerin yanı sıra kiraz ve şeftali gibi meyvelerde oldukça yoğun şekilde yetiştirilmektedir. Denizli İlinde yetiştirilmekte olan meyvelerin payı, sebzelere göre daha fazladır.

Tablo 35.Denizli İli İçin Meyve Ürünleri ve Değerleri

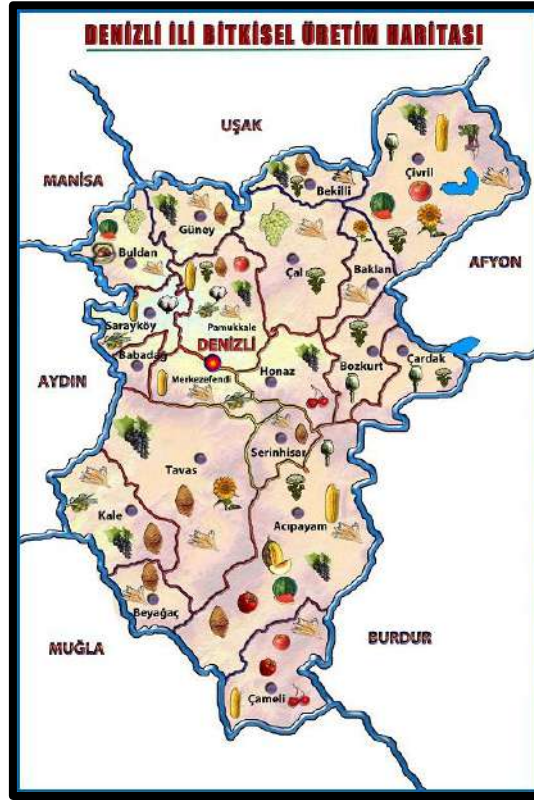
Meyve Türü	Meyve Veren Ağaç	Üretim (ton)	Denizli/Türkiye (%)
Elma	583.400	40.853	2,86
Armut	256.750	3.644	1,10
Kiraz	119.980	2.330	2.43
Şeftali	119.670	8.324	3,47
Badem	230.350	2.113	6,6
Nar	72.550	5.333	14,8

Kaynakça: Nilgün Taşkın KARAÇAM, Denizli Ekonomisi (Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, 2006; 76

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

Denizli İl'inin Bitkisel Üretim Haritası

Denizli İl'inin Kekik üretiminde dünya birinciliğinin olduğu bilinmektedir. Aynı şekilde Ay çekirdeği ve Haşhaş üretiminde de Türkiye birinciliği, üzüm üretiminde de Türkiye ikinciliği olduğu bilinmektedir.

Şekil 337.Tarım Deseni Haritası

Kaynakça: Denizli İl Tarım ve Orman Müdürlüğü

Tarım Alanların Dağılımı ve Üretim Miktarı

Denizli İlinin tarla ürünlerinde %30'lara varan düşüş görülmektedir. Bu düşüş aynı şekilde sebze de görülmektedir. Bunların aksine meyve üretiminde ise %40'a varan artış görülmektedir.

Tablo 36. 2002-2021 Tarla Üretim Miktarı

	2002		2020		2021	
	Üretim Alanı	Üretim	Üretim Alanı	Üretim	Üretim Alanı	Üretim
Meyve	643450	546547	954455	884649	949359	791688
Sebze	173220	399247	142554	470737	137681	391537

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

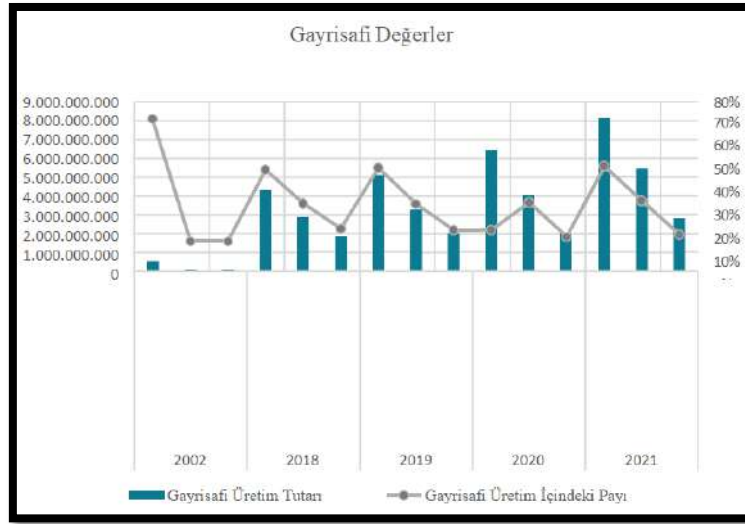
Tarla	2675130	753248	1916820	808166	1871068	424635

Kaynakça: Denizli İl Tarım ve Orman Müdürlüğü

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Gayrisafi Hasıla Değerleri

2002-2018-2019-2020-2021 Yıllarındaki gayrisafi değerleri gösteren grafik oluşturulmuştur. 2002 yılında toplam gayrisafi gelir 741 Milyon TL iken 2021 yılına kadar 22 kat artarak toplam gayrisafi gelir 16.5 Milyar TL'ye ulaşmıştır.

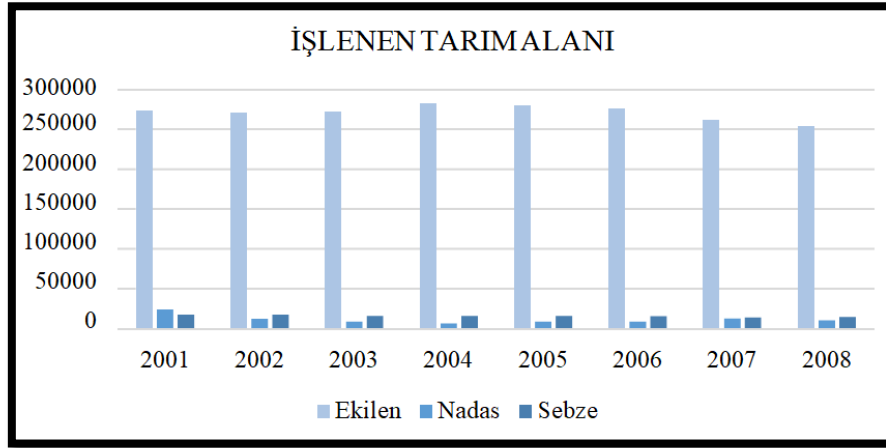

Şekil 338. Gayrisagi Hasıla Değerleri

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

2001-2008 Yılları Tarım Alanları Dağılımı

2001-2008 yılları arasında tarım alanlarına ekilen nadas ve sebze oranları grafikte görülmektedir. Nadas için bakıldığında 2001-2004 yılları arasında bir düşüş vardır. 2004-2007 yılları arasında ise bu düşüş %42 oranında artış göstermiştir. 2007 yılından sonra ise tekrar düşüşe geçtiği görülmektedir. Ekilen alanlarda ise 2004 yılından sonra sürekli olarak bir düşüş görülmektedir. 2004 yılında ekilen alan 282.386 ha iken 2008 yılında %10 azalarak toplam ekilen alan 254.613 ha'a düşmüştür.

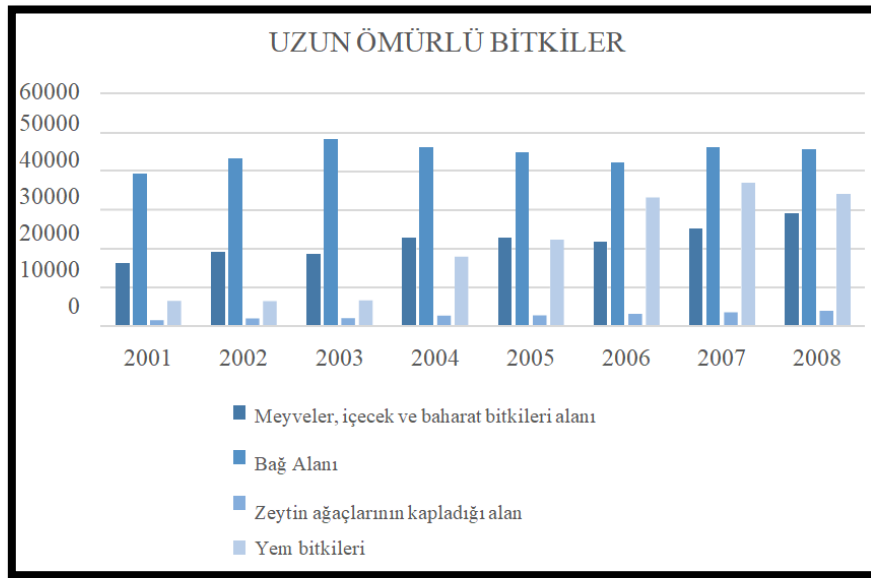

Şekil 339.2001-2008 Yılları Tarım Alanları Dağılımı

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Uzun Ömürlü Bitkiler

Denizli ili için uzun ömürlü bitkiler olarak ayrılan meyveler, bağ alanları, zeytin ağaçları ve yem bitkileri önemli rol almaktadır. Grafikte de görüldüğü gibi Denizli için meyvecilik ön plandadır.

Şekil 340.2001-2008 Yılları Bitki Dağılımı

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

2010-2015-2020 Tarımsal Ürünler

Denizli ili genelinde tarımsal üretime bakıldığında tütün, üzüm, ayçiçeği gibi başlıca ürünler yer almaktadır. Bununla birlikte tarımsal ürünlerin yıl bazında değişim oranı fazla değişim göstermemektedir.

Tablo 37. Tarımsal Ürünler 2010-2015-2020

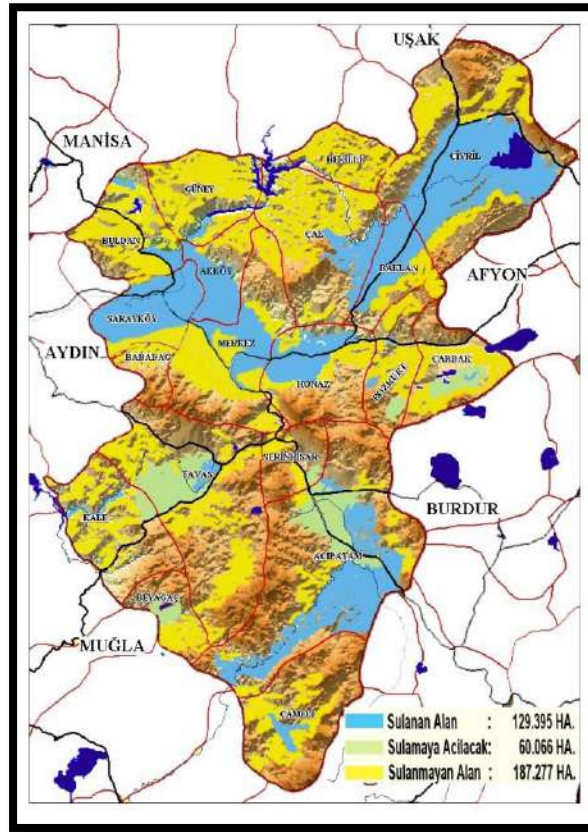
	2010	2015	2020
Tütün	5963	5975	5984
Üzüm (Şaraplık)	6477	6459	6443
Üzüm (Kurutmalık-Çekirdekli)	6439	6448	6460
Üzüm (Kurutmalık-Çekirdeksiz)	6462	6430	6412
Üzüm (Sofralık-Çekirdekli)	6542	6547	6562
Üzüm (Sofralık-Çekirdeksiz)	6568	6523	6490
Ayçiçeği Çerezlik	6155	6143	6141
Elma	6219	6200	6126
Arpa	6118	6113	6101
Kavun	5556	5514	5480
Mısır Silaj	5828	5756	5614
Ceviz	4762	6094	6099
Kekik	6099	6117	6126
Buğday	6012	6049	6077
Domates	5417	5422	5429
Kiraz	6134	6149	6166
Nar	6083	6088	6097

Mısır Dane	6081	6114	6115
Pamuk	5987	5998	6015
Şeftali	472	262	269

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Sulama Durumu

Denizli ili 376.738 ha alanı kaplayan toplam tarım arazisinin yaklaşık %35'i sulanan tarım alanı, %49'u sulanmayan alan ve kalan %15'lik kısım ise sulamaya açılacak alan olarak gözlemlenmektedir. Bu sulamaya açılacak alan için ise sulama projesinin tamamının faaliyete geçmesi ile tarım arazisinin su ihtiyacı karşılanacak ve milli ekonomiye ek gelir artışı sağlanacaktır.

Şekil 341.Denizli Sulama Haritası

Kaynakça: Denizli İl Tarım ve Orman Müdürlüğü

Modern Sulama Yöntemleri

Denizli ili için sulama yöntemi olarak damlama ön plandadır. Bunun ardından ise yağmurlama işlemi de yeterince önemlidir. Toplamda 328.075 ha sulanan alan için iki farklı yöntem kullanılmaktadır.

Tablo 38. Sulama Yöntemine Göre Basınçlı Sulama

Sulama Yöntemi	Alan (ha)
Damlama	250.295
Yağmurlama	77.780
Damlama + Yağmurlama	-
Toplam	328.075

Kaynakça: Denizli İl Tarım ve Orman Müdürlüğü

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

ORMANCILIK

Denizli ilinde normal (verimli) orman alanı 343.503 ha ve bozuk orman alanı 245.169 ha olarak toplamda 588.672 ha orman alanı bulunmaktadır. Denizli il genelinin toplam arazisinin yaklaşık %48'i ormanlık alandan oluşmaktadır.

Tablo 39. Orman Alan Dağılımı-2021 (DTO,2021)

Koru Orman Alanı (ha)		
Normal (Verimli)	Bozuk	Toplam
343503	245169	588672

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Denizli Orman Bölge Müdürlüğü Gelirleri

Ormancılık için yapılan faaliyetler için satış gelirleri ve diğer gelirler olarak toplamda 340.537.000 TL olarak gözlemlenmektedir.

Tablo 40. Orman Bölge Müdürlüğü Gelirleri (DTO, 2021)

Gelir Kalemleri	Gerçekleşme (TL)
Satış Gelirleri	330.757.000
Diğer Gelirler	9.780.000
Toplam	340.537.000

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Denizli Orman Bölge Müdürlüğü Giderleri

Ormancılık için yapılan faaliyetler için yıl bazında bakıldığında üretim giderleri, araştırma geliştirme giderleri, genel yönetim giderleri, pazarlama satış ve dağıtım giderleri, ilk madde ve malzeme giderleri ve diğer giderler olarak toplamda 238.656.000 TL'dir. Bu sebepten dolayı kara geçilen tutar ise 101.881.000 TL'dir.

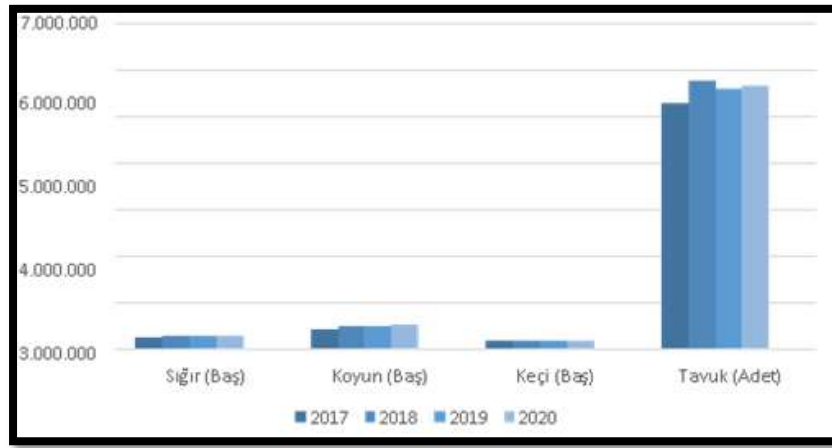
Tablo 41.Orman Bölge Müdürlüğü Giderleri (DTO, 2021)

Gider Kalemleri	Gerçekleşme (TL)
Üretim Giderleri	77.366.544
Araştırma Geliştirme Giderleri	44.671.392
Genel Yönetim Giderleri	115.993.944
Pazarlama Satış ve Dağıtım Giderleri	89.000
İlk Madde ve Malzeme Giderleri	415.985
Toplam	238.656.000

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

2.2 Hayvancılık

Denizli ili, hayvancılık faaliyetleri açısından oldukça gelişmiş bir ilimizdir. Özellikle küçükbaş hayvancılık (koyun, keçi) yaygın ve Denizli horozu, tiftik keçisi ve tiftik tavşanı gibi yüksek kaliteli hayvansal ürünler üretilmektedir. Ayrıca, ilde büyükbaş hayvancılık (sığır) ve kümes hayvancılığı (tavuk, hindi) da yapılmaktadır. Aşağıda yer alan grafikte Denizli ilinde bulunan mevcut hayvan sayıları hakkında bilgi verilmiştir.

Şekil 342.Denizli İli Mevcut Hayvan Sayıları (Baş-Adet) (DTO, 2021)

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

Hayvansal Üretim

Hayvansal üretimin başında süt üretimi gelmektedir. Süt üretimi 2020 yılında 737.174 ton olarak hesaplanmıştır. İnek sütü üretimi süt üretimi verilerinin başında gelmekte ve inek sütüyle birlikte koyun sütü üretimi ve keçi sütü üretimi de yapılmaktadır. Hayvansal üretim listesinde süt üretiminden sonra başta gelen et üretimi takip etmektedir. Et üretiminin içerisinde tavuk eti ve kırmızı et bulunmaktadır.

Tablo 42. Hayvansal Üretim (Ton)

Ürünler	2017	2018	2019	2020
İnek Sütü	598.840	701.388	420.116	723.498

Koyun Sütü	6.369	3.095	20.725	8.300
Keçi Sütü	4.995	5.345	9.659	5.376
Toplam Süt	610.204	709.828	450.500	737.174
Yapağı	212	252	1.020	270
Keçi Kılı	135	140	128	141
Kırmızı Et	8.611	11.837	11.661	12.446
Bal	946	851	703	767
Bal Mumu	47	35	44	40

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

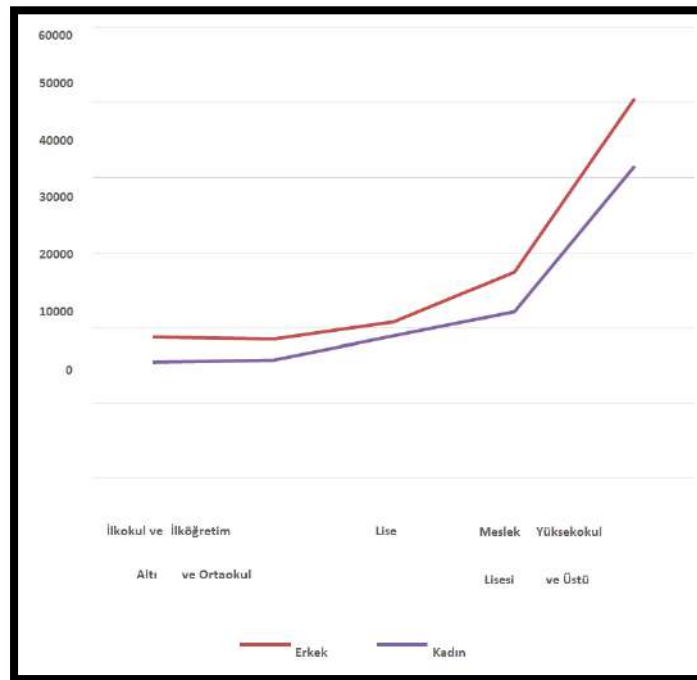
2.3 Eğitim

Günümüzde birçok gelişmişlik tanımı yapılmaktadır. Bu tanımlar yapılırken kullanılan en önemli değişkenlerden birisi de eğitimidir. Devletler eğitimin yaymış olduğu pozitif dışsallık sebebiyle eğitim hizmetini hem sunmakta hem de bu eğitimi sunan özel sektöre destek sağlamaktadır. Türkiye’de bu yolu izlemektedir. Devlet kendi eğitim kurumları yardımıyla doğrudan eğitim hizmetini sunmakta ve yine devlete bağlı olan özel eğitim kurumlarını da çeşitli yollarla destek sunmaktadır. Yıllar itibariyle de eğitimin gerek devlet bütçesindeki gerekse GSYH içerisindeki payı giderek artmaktadır. Ekonomik büyümeyi ve kalkınmayı arzu eden toplumlar açısından eğitim en temel araçtır. (Yayla, N.; Uzun, Ö., 2017)³ Gördükleri eğitim sayesinde daha nitelikli hale gelen bireylerin gerek şahsi kazançları gerekse de ekonomiye olan katkıları artmaktadır. Vatandaşın aldığı eğitimi ne kadar seviye atlayıp artarsa hane içene giren aylık bütçe fiyatı da o kadar artmaktadır. Toplum içerisinde ilkökul mezunu ile yüksek lisans yapıp üniversite mezunu olmuş vatandaşlar aynı aylık gelirine sahip olmamaktadır. Hatta son yıllarda iş başvurularında göz önüne alınan faktörlerden biri üniversite mezunu olup olmamasıdır. Ama ele alınması gereken diğer ekonomik kriz üniversite mezunu olmuş hatta yüksek lisansını almış bireyler günümüzde işsiz kalabilmektedir.

³ Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerinde de 15–24 yaşları arasında bulunan işsizler, genç işsiz olarak kabul edilmektedir. Türkiye’ de genç işsizliğinin (15-24 yaş) %27,1 ve ne eğitimde ne işte olan gençlerin oranının %29,4 (TÜİK, İşgücü İstatistikleri) olarak tespit edilmektedir. (Çakır, Ö.; Kellevezir, I., 2019)⁴ bu veriler oldukça yüksek olmasıyla birlikte ülkenin genel ekonomik durumu riske girmektedir. Toplum düşüncesi git gide kötüye gitmekte ve bazı kesimler okusam da bir yere gelemeyeceğim düşüncesi ile yaşamaya başlamaktadırlar. Genel ekonomik durum sebebiyle iş bulamama oranı eğitimi de kötü etkilemektedir. Bu döngü çözülmezse ülkenin ekonomisi değer kaybederek batma eşiğine gelebilir.

Eğitimli bireyler eğitimsiz bireylere göre daha bilinçli olacaklardır. Bilinçlenen bireyler ekonomik durumunun farkında olarak sisteme ayak uydurarak eğitim seviyesine yükseltmeye bakmaktadır. Yukarıda görülen grafikte eğitim durumu ile yıllık ortalama brüt ücreti karşılaştırması bulunmaktadır. Eğitim seviyesi arttıkça alınan brüt oranının arttığı görülmektedir.

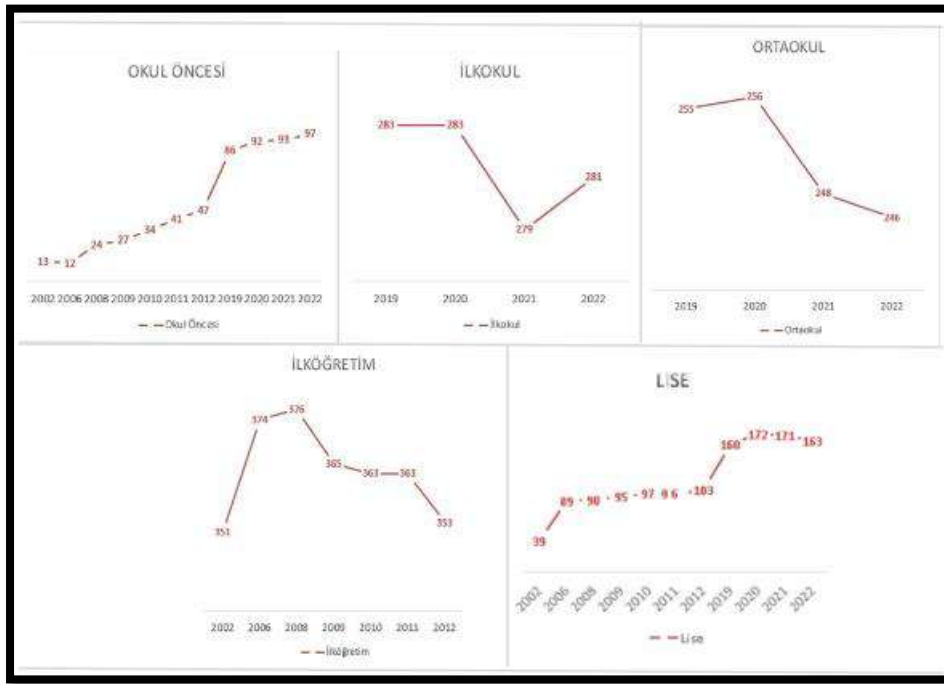

Şekil 343. Eğitim Durumu ile Yıllık Ortalama Brüt Ücreti Karşılaştırması (DTO)

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

Temel Eğitim

2021-2022 eğitim-öğretim yılında temel eğitimde il genelinde resmi ve özel 793 okulda, 10.226 derslikte, 15.297 öğretmen ile 188.005 öğrenci eğitim-öğretim görmektedir. (DTO, 2021)² Okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve lise öğretimi dönemlerinde 2002-2022 yılları arasında yapılan araştırmaya göre oluşturulan grafikler oluşturulmuştur. Hazırlanan grafiklerde kaç adet okul olduğu görülmektedir.

Şekil 344. Okul Öncesi, İlkokul, Ortaokul, İlköğretim ve Lise Eğitimin Okul Sayılarının Yıllara Göre Karşılaştırması (DTO, 2002-2022)

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Türkiye’de okullaşma oranları, okul, derslik ve öğretmen sayısı artmaktadır. Eğitimde bütçe imkânlarının artması ile derslik başına ve öğretmen başına düşen öğrenci sayısı uluslararası ortalamalara yaklaşmıştır. Zorunlu eğitimin 12 yıla çıkarılması okullaşma oranlarının yükselmesini sağlamıştır. Okul öncesi eğitimde de erişim artmış olmakla beraber bu kademede alınması gereken mesafe bulunmaktadır. (SBB, 2018)⁵

2002 yılından 2022 yılına kadar bulunan bilgiler doğrultusunda okul sayısının günümüze yaklaştıkça arttığı, okul sayısının artmasıyla okullarda daha fazla 18 yaş altı

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

insanların temel eğitim aldığı görülmektedir. Eğitime ayrılan bütçe imkanlarının artması sebebiyle okul sayısının artması ile okuma yazma bilmeyen kişi sayısının düştüğü gözlemlenmiştir. Aynı zamanda topluma temel eğitim hizmetinin daha fazla ulaştığı gözlemlenmektedir.

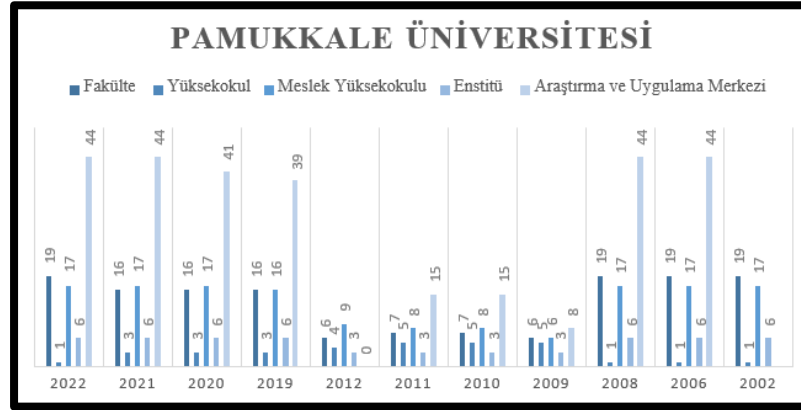
Eğitim, ülke içindeki gelir dağılımının da önemli bir belirleyicisidir ve eğitim seviyesinin artması gelir adaletsizliğine çözüm sunan bir unsur olarak da öne çıkmaktadır. Gelir adaletsizliğinin bir nedeni, nitelikli olan ve olmayan işgücü arasındaki ücret farkından kaynaklanmaktadır. (MEB, 2021)⁶ Ekonomik etkenlerin yansıtıldığı eğitim sisteminde ücret karşılığı daya iyi eğitim alabilme ne yazık ki mevcuttur. Örneğin YKS gibi önemli sınavlara hazırlanan öğrenciler belirli bir fiyat karşılığı ek ders alabilmektedirler. Aynı zamanda bu öğrenciler bilgilerini kurs merkezleri gibi yerler sayesinde canlı tutup daha çok ders alabilmektedirler. Ekonomik etkenlerin yansıtıldığı bu sistemde öğrencilerin hangi gelir seviyesine sahip olduğuna bakılmaksızın eşit eğitim verilmesi amaçlandırılmalıdır. Gelir adaletsizliği eğitim sistemine yansıtılmamalıdır.

Yüksek Öğretim

Denizli İlinin Pamukkale İlçesinde bulunan Pamukkale Üniversitesi şehrin eğitim açısından canlılığını arttırmış ve öğrencilerle canlanan bu il aynı zamanda öğrenci gelirleriyle ekonomisini de güçlendirmiştir.

2002-2022 yılları arasında oluşturulan grafikte Pamukkale Üniversitesinin fakülte sayısı, yüksekokul sayısı, meslek yüksekokulu sayısı, enstitü sayısı ve araştırma ve uygulama merkezi sayısı görülmektedir. Günümüze yaklaştıkça arttığı gözlemlenen araştırma ve uygulama merkezi sayıları üniversitede eğitim öğretimin desteklendiğini göstermektedir. Ekonomik desteğin sağlandığını diğer eğitim kuruluşlarında da büyük ölçüde görebilmekteyiz. Aynı zamanda üniversitenin gelişmesiyle bu kurumda eğitim alan öğrenci sayısında artış olduğu aşağıda bulunan tabloda gösterilmektedir.

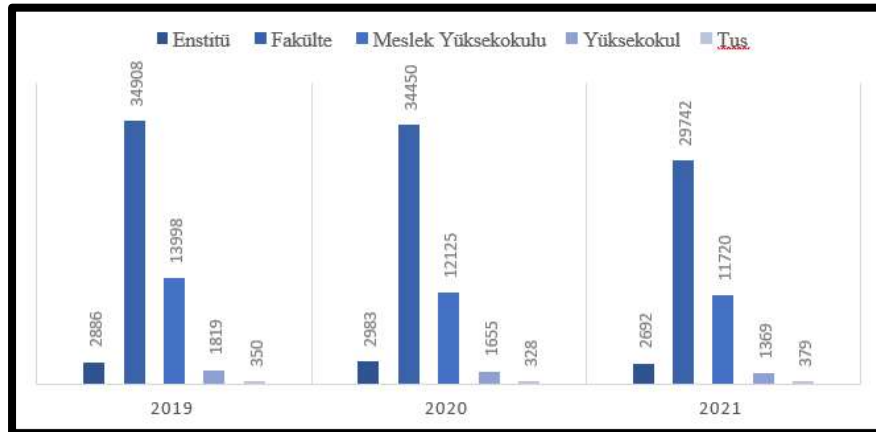
Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

Şekil 345.Pamukkale Üniversitesi (DTO, 2002-2022)

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Öğrenci sayılarındaki artış ekonomik destek ile açılan yeni kurumlar sayesinde meydana gelmiştir. Bu artış okulun güz döneminde ve bahar döneminde devamlılığını sağlayan bir gelir kapısı da olduğu görülmektedir. Eylül- Haziran ayları aralığında artışı bulunan öğrenci sayıları yerel halkın ekonomik gelirini de etkilemektedir. Örneğin öğrenci apartları ile yerel halk gelir kapısı oluşturmuş ve ekonomik gelirini etkilemiştir.

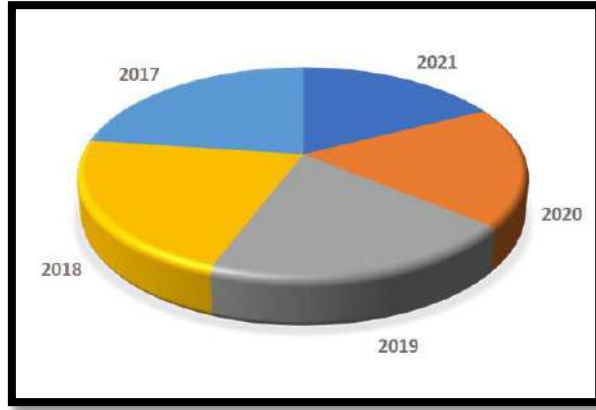
Şekil 346.Pamukkale Üniversitesi Öğrenci Sayıları [DTO (2019-2021)]

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Denizli’de Okuma Yazma Bilmeyen Kişi Sayısı

2017’den 2021 yılına kadar edinilen bilgiler doğrultusunda okuma yazma bilmeyen kişi sayısının azaldığı görülmektedir. Okuma yazma bilmeyen kişi sayısının azalmasında okul

sayısının çoğaltılması büyük rol oynamıştır. Okumaya teşvik edici eylemler düzenleyerek bu oranın daha da düşmesi sağlanmalıdır. Örneğin halkın kolay ulaşım sağlayabileceği yerlere ücretsiz kurslar açılmalı, halka okuma yazma öneminin vurgulanması gerekmektedir. Bunun için belediyeleri daha dikkatli çalışıp halka hizmet oranını arttırmalıdır.

Şekil 347.Okuma-Yazma Bilmeyen Kişi Sayısı (TÜİK)

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Türkiye İstatistik Kurumu- TÜİK Coğrafi İstatistik Portalında bulunan ve Denizli İlinin ilçelerinde 2021 yılına göre okuma yazma bilmeyen kişi sayısı ile ilgili yapılan araştırma sonucu oluşturulan tabloda en düşük okuma yazma bilmeyen kişi sayısının Baklan İlçesinde olduğu görülmektedir. İlçenin nüfusu okuma yazma bilmeyen kişi sayısı ile oranlandığında

%1.02 kişi okuma yazma bilmemektedir. Baklan İlçesinde toplam 15 adet okul bulunmaktadır. İlçede bulunan nüfus sayısına okul sayısı yeterli geldiğinden ilçenin okuma yazma sayısı düşüktür.

Ülkemizde okuma yazma bilmeyen kimse kalmayacak sloganıyla başlatılan seferberlik kapsamında Denizli ilimiz genelinde 2019 yılında 471 kurs açılarak, 1942 kursiyer bu kurslardan faydalandırılmış, 2020 yılında ise 90 kurs açılarak 582 kursiyer bu kurslardan belge almaya hak kazanmıştır. (MEB, 2020)⁶ Denizli İlinde okuma yazma bilmeyen kişi sayısı 2021 yılında git gide düşmesine rağmen %17'lik bir kısımla varlığına devam etmektedir. Bu kesime yönelik açılan kurslar ile okuma yazma bilmeyen kişi sayısının azalması ve bu sayının son bulması beklenmektedir.

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

2.4 Turizm

Denizli ili Anadolu Yarımadasının güneybatısında Ege Bölgesin de doğusunda yer almaktadır. Ege, İç Anadolu ve Akdeniz Bölgeleri arasında bir geçit konumundadır. Denizli, antik dönemde bir geçiş ve kavşak noktası, ticaret ve haberleşme merkezi iken günümüzde de aynı özelliğini koruyan nadir illerden biridir. Antik dönemin önemli yerleşim bölgesi olan Lykos Vadisi içinde yer alan İlimiz, verimli toprakları, tarihi, arkeolojik ve doğal güzellikleri yönünden zengin bir yapıya sahiptir. Tekstil, ticaret, sanayi ve tarım sektörlerinde yapılan hamlelerin yanında bir de son yıllarda ilgisi artan Pamukkale ve onun yanında diğer alternatif turizm çeşitleriyle birlikte turizm sektöründe Türkiye genelinde diğer illerin başında geldiği görülmektedir.

Turizmin İstihdama Etkisi

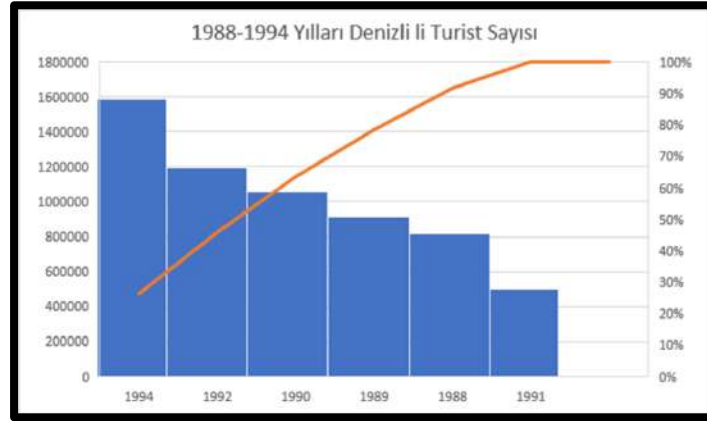
Turizm sektörü, yoğun bir sektör olduğundan dolayı turizm alanlarında yaratılan istihdam ve diğer ekonomik değerlerde yaratılan istihdamlardan dolayı önemli bir güce sahip olduğu bilinmektedir.

Turizmin istihdama olan etkileri;

- Turistik harcamaların sonucunda oluşmayan ama turizmle ilgisi olan sektörlerle girdi imkanı sağlayan ve bunun sonucunda diğer sektörlerde oluşan istihdam.
- Otel, restoran gibi turizm sektöründe direkt olarak bulunan, turistlerin harcamaları sonucunda oluşan istihdam.
- Turizmden kazanılan gelirin yeniden harcanması ve bunun etkisinde oluşan uyarılmış istihdam ya da ek istihdam.

Denizli İli 2000 Yılı Öncesi Turist Sayıları

1988-1994 yılları arasındaki Denizli ilindeki turist sayısında sürekli olarak artış görülmektedir. 1961 yılında Pamukkale'nin turizme açılmasının bu artışlarda payı yüksektir.

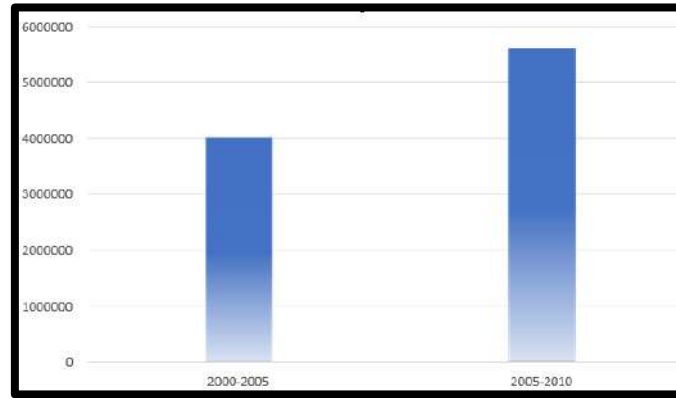

Şekil 348.1988-1994 Yılları Denizli İli Turist Sayıları (DTO)

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

2000-2005 Yılları Arasındaki Pamukkale Ören Yeri Yabancı Turist Sayıları

2000-2005 yılları arasında toplamda 4.020.624 yabancı turist gelmiştir. Yani her yıl ortalama 804.124,8 yabancı ziyaret etmiştir. 2005-2010 yılları arasında toplamda 5.616.892 yabancı turist gelmiştir. Ortalama her yıl 1.123.378,4 yabancı ziyaret etmiştir.

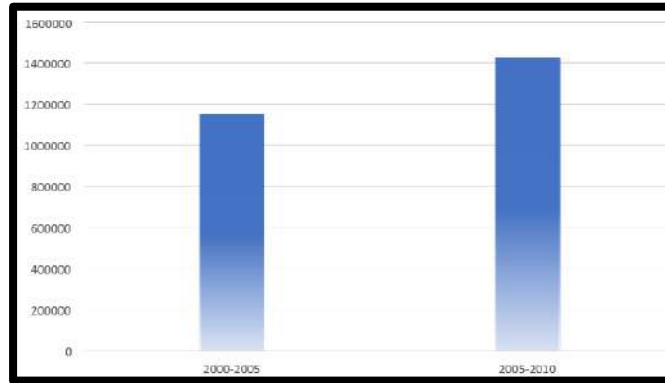
Şekil 349.Yabancı Turist Sayıları (DTO)

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

2000-2005 Yılları Arasındaki Pamukkale Ören Yeri Yabancı Turist Sayıları

2000-2005 yılları arasında toplamda 1.152.780 yerli turist gelmiştir. Yani her yıl ortalama 230.556 yerli ziyaret etmiştir. 2005-2010 yılları arasında toplamda 1.426.156 yerli turist gelmiştir. Ortalama her yıl 285.231,2 yerli ziyaret etmiştir. 2005-2010 yılları arasında

Pamukkale’yi ziyaret eden yerli turist sayısında bir önceki yıllara göre yüzde 15’lik, yabancı turist sayısında ise yüzde 12’lik bir artış meydana gelmiştir.

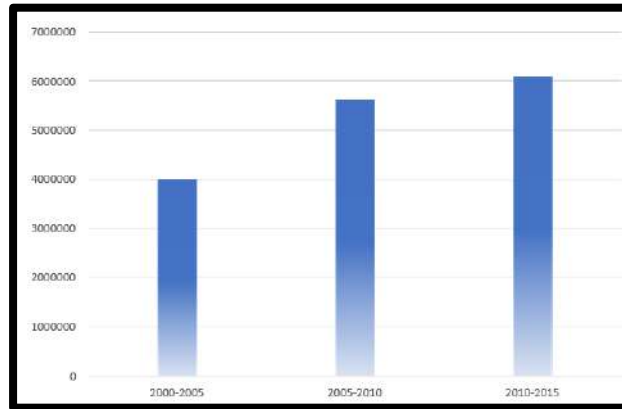

Şekil 350.Yerli Turist Sayısı (DTO)

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

2010-2015 Yılları Arasındaki Pamukkale Ören Yeri Yabancı Turist Sayıları

2010-2015 yılları arasında toplamda 6.086.823 yabancı turist gelmiştir. Yani her yıl ortalama 1.217.364,6 yabancı turist ziyaret etmiştir.

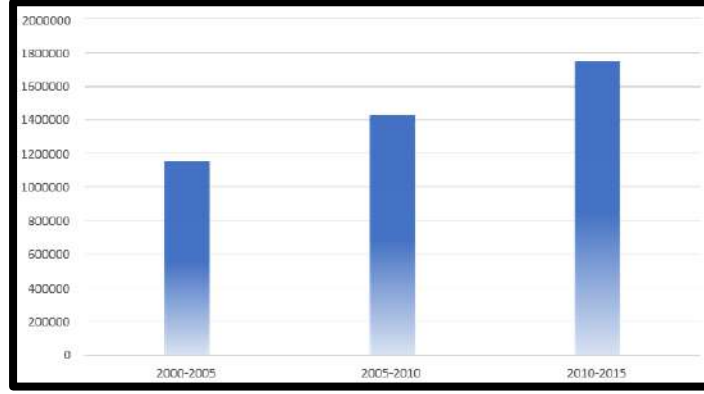

Şekil 351.Yabancı Turist Sayısı (DTO)

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

2010-2015 Yılları Arasındaki Pamukkale Ören Yeri Yerli Turist Sayıları

2010-2015 yılları arasında toplamda 1.753.775 yerli turist gelmiştir. Yani her yıl ortalama 350.755 yerli turist ilimizi ziyaret etmiştir.

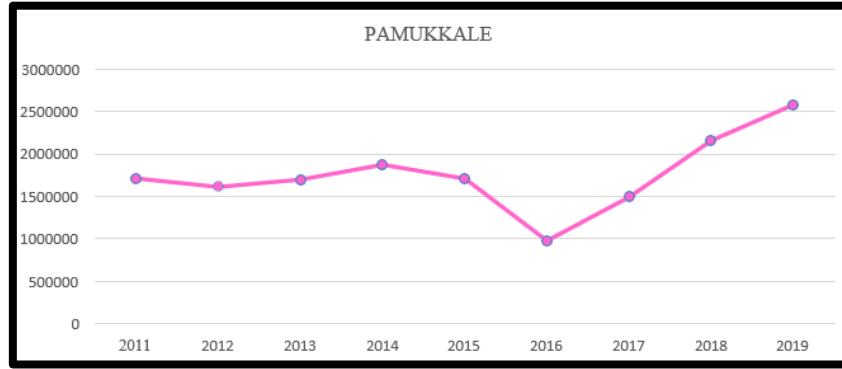

Şekil 352.Yerli Turist Sayıları (DTO)

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

2011-2019 Pamukkale’ye Gelen Toplam Turist Sayısı

Bir önceki yıllardaki verilerle karşılaştırıldığında 2012, 2015 ve 2016 yıllarında Pamukkale Ören Yeri turist sayılarında düşüş olduğu, diğer yıllardaki turist sayılarında ise artış olduğu görülmektedir. 2016 yılındaki bu ciddi düşüşün sebebi ise Türkiye genelindeki ekonomik krizden dolayı olduğu bilinmektedir.

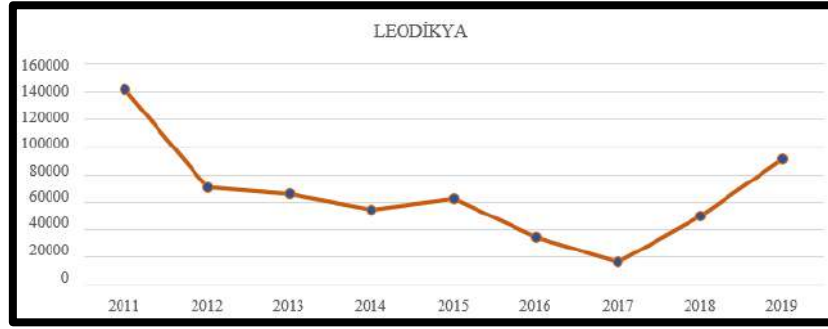

Şekil 353.Pamukkale'ye Gelen Turist Sayısı (DTO)

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

2011-2019 Leodikya 'ya Gelen Toplam Turist Sayısı

Leodikya Antik Kentine gelen turist sayılarında da 2015 ve 2018 yıllarında artışın olduğu, diğer yıllarda ise düşüşlerin olduğu görülmektedir.

Şekil 354.Leodikya'ya Gelen Turist Sayısı (DTO)

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Pamukkale-Hierapolis-Karahayıt

Denizli turizminin başında gelen ve Denizli'nin turistik sembolü olan Pamukkale, Hierapolis Antik Kentiyle buluşarak UNESCO Dünya Kültür Mirasına dahil olmuştur. Aynı zamanda dünyanın sayılı turizm merkezlerinden biri haline gelmiştir. Pamukkale turizminin gelişmesi 1960'lı yıllara dayanmaktadır. Çevre kirliliğinin azaltılması, Koruma-Kullanma dengesinin sağlanması ve bölge turizminin gelişmesi amaçlanarak 1921 yılında Pamukkale Koruma Amaçlı İmar Planı uygulaması başlatılmıştır. 1950'li yıllarda ziyaretçi sayısı oldukça az olmasına rağmen halkın Pamukkale'ye olan ilgisinin artması ve Türkiye'de bir turizm merkezi haline gelmesiyle birlikte günümüzde ziyaretçi sayısı oldukça artış göstermiştir. Hierapolis ve Karahayıt'ın bunda katkısı çok fazladır. Şifalı suları ile de oldukça fazla turist çeken Karahayıt 'da yerli ve yabancı turist çekmektedir.

Şekil 355.Pamukkale

Kaynakça: Denizli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

Şekil 356. Hierapolis Antik Kenti

Kaynakça: Denizli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

Denizli İlinde Alternatif Turizm Bölgeleri

Denizli ilinde botanik turizm, kuş gözlem turizmi (ornitoloji), kış turizmi, alışveriş turizmi bulunmaktadır.

Turizm Tesisleri ve Konumları

Denizli ilinde bulunan 22 otelin oda ve yatak sayılarına yer verilmiştir.

Tablo 43. Turizm Tesisleri ve Konumları

Otel Adı	Oda	Yatak
Anemon Otel	126	256
Anım Butik Otel	60	120
Angel's Park Hotel	60	120
Aygören Otel	42	84
Casa Bianca Hotel	24	48
Çimenoglu Otel	75	150
Dedeman Park Otel	120	240
Grand Denizli Otel	75	144
Grand İtimat Otel	71	142

Grand Keskin Otel	99	198
Güntur Park Otel	24	48
Halley Otel	60	120
İnci Class Otel	47	94
Koşar Otel	36	77
Leodikya Otel	76	152
Lavin Otel	56	110
Leman Kültür Otel	54	108
Napa Otel	61	122
North Point Otel	95	190
Pişkin Otel	42	84
Şiir Otel	52	104
Vista Royal Otel	34	68

Kaynakça: Denizli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Pamukkale Mahallesiindeki Turizm İşletme Belgeli Oteller

Pamukkale mahallesinde yer alan turizm işletme belgeli 10 adet otelin oda ve yatak sayılarına yer verilmiştir.

Tablo 44. Pamukkale Mahallesiindeki Turizm İşletme Belgeli Oteller

Adı	Oda	Yatak
Spa Hotel Colossae Termal	310	620
Karahayıt Doğa Termal	120	222
Herakles Termal Otel	128	256
Polat Termal Otel	257	514

Richmond Termal Otel	315	630
Pam Termal Otel	236	472
Lycus River Termal Otel	272	550
Pamukkale Ece Otel	18	36
Hierapark Termal Otel	129	258
Adempira Termal Otel	150	318

Kaynakça: Denizli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

İl Merkezi Belediye Belgeli Oteller

İl merkezi belediye belgeli 15 otelin oda ve yatak sayıları yer verilmiştir.

Tablo 45. İl Merkezi Belediye Belgeli Oteller

Otel Adı	Oda	Yatak
Akdeniz Otel	18	32
Akkan Otel	68	146
Anya Suit Otel	45	90
Avail Otel	15	35
Belova Dinlenme Tesisleri	30	70
Bulut Otel	42	126
Business Address otel	89	240
Demasus Otel	60	110
Ekinci Otel	42	84
Esin Otel	41	82
Garaj Otel	18	30
Grand Öz fidan Otel	24	56

Keskin Kaya Otel	26	58
Konfor Palas	24	45
Seza Otel	28	49

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Kaynakça: Denizli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

Pamukkale Mahallesi Belediye Belgeli Oteller

Pamukkale mahallesinde belediye belgeli 20 otelin oda ve yatak sayılarına yer verilmiştir.

Tablo 46. Pamukkale Mahallesi Belediye Belgeli Oteller

Otel Adı	Oda	Yatak
Altın Yunus Otel	28	100
Ano Otel	67	140
Artemis Yörük Otel	40	105
Asi Otel	17	17
Acıpayam Butik Otel	20	44
Haltur Otel	11	22
Kale Otel	17	34
Kardelen Otel	23	46
Kardeşler Otel	45	90
Koçak Otel	28	50
Konak Sade Otel	20	40
Koray Otel	45	90
Maritim Otel	18	48
Özbay Otel	23	46

Öz Star Otel	45	90
Pamuksu Otel	59	110
Sevgi Otel	142	300
Traverten Otel	57	120
Uyum Otel	54	110
Yıldızhan Otel	24	53

Kaynakça: Denizli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Karahayıt Mahallesi Belediye Belgeli Oteller

Karahayıt mahallesinde belediye belgeli 9 adet otelin oda ve yatak sayılarına yer verilmiştir.

Tablo 47. Karahayıt Mahallesi Belediye Belgeli Oteller

Otel Adı	Oda	Yatak
Elit Otel	26	100
Grand Marden Otel	330	1077
Halıcı Otel	175	380
Kurtur Otel	30	60
Oskar Otel	45	90
Termotes Otel	33	65
Topaloğlu Otel	37	70
Şamdan Otel	34	80
Villa Lycus Otel	60	120

Kaynakça: Denizli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

İlçelerde Belediye Belgeli Oteller

İlçelerde belediye belgeli 9 adet otelin oda ve yatak sayılarına yer verilmiştir.

Tablo 48. İlçelerde Belediye Belgeli Oteller

Otel Adı	Oda	Yatak
Keyfi Saray Otel (Acıpayam)	36	80
Biricik Pansiyon (Bekilli)	24	110
Emre Otel (Çivril)	23	49
Pamukkale Gül Termal (Akköy)	40	80
Erdoğan Otel (Bekilli)	36	100
Grand Ödemiş Otel (Çivril)	35	70
Paris Otel (Çivril)	32	64
Park Otel (Çivril)	24	50
Şenses Otel (Çivril)	37	80
Yiğit Otel (Çivril)	33	85
Belediye Oteli (Kale)	28	60
İnaltı Termal Otel (Sarayköy)	70	120
Belediye Oteli (Baklan)	5	10
Şehir Oteli (Buldan)	12	33
Gelişim Pansiyon (Çameli)	15	26
Yayla Otel	10	20
Belediye Oteli (Kale)	3	9
Ömür Otel	15	38

Babacık Kaplıcası (Sarayköy)	14	30
Kızılhisar Kalesi Otel (Serinhisar)	8	20
Büyükkonak Belediye Otel (Tavas)		

Kaynakça: Denizli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

2.5 Sanayi

Denizli'nin önde gelen sanayi sektörü yüksek istihdam hacmi ile tekstil sanayisidir. Denizli'de atölye tipi küçük sanayi üretimi 1950'li yıllarda başlamıştır. Zamanla girişimcilik artmış ve modern sanayi tesisleri kurulmaya başlanmıştır. Ortaya çıkan ilk tekstil sanayi tesisleri çırçır fabrikalarıdır. Sonrasında büyük tesisler ortaya çıkmış ve Denizli ve çevresinde yaygın olan atölye tipi ham madde bez dokuyan küçük sanayinin ve iplik fabrikalarının iplik ihtiyacını karşılaması amacıyla ortaya çıkmıştır.

Dokuma sanayi sektörü teknoloji ile bir araya gelerek zamanla gelişme gösteren yapısıyla iptidai dokuma tezgahının yerini modern dokuma tezgahının vermiş ayrıca atölye tipi üretimden fabrika tipi üretime geçilmesiyle sistemli üretime geçilmiştir.

Sanayi Sektöründeki Gelişmeler

Ekonomik faaliyetler bakımından ilk 13 il, sanayi bakımından ise ilk 9 il arasında Denizli İli bulunmaktadır. Küçük, orta ve büyük işletmelerden Denizli İli sanayisi oluşmaktadır. Denizli de yaratılan katma değer %31'i ekonomik faaliyetler sonucu sanayi sektöründen kaynaklanmaktadır.

Faaliyet gösteren firmaların %45'i dokuma sanayide, %21.4'ü metal sanayide, %11 kadarı metal eşya sanayide ve %22.6'sı ise diğer sektörlerde üretim yapmaktadır.

DENİZLİ ORGANİZE SANAYİ ALANLARI

Denizli'de kurulmuş veya kuruluş aşamasında olan 7 adet Organize Sanayi Bölgesi bulunmaktadır. Bunlardan Denizli Organize Sanayi Bölgesi tamamlanmış, her türlü altyapı ve donanımına sahip olup kent merkezi ile bağlantısı bulunmaktadır. Organize sanayi bölgelerinin

toplam 12.175.913 m² alanı bulunmaktadır. Bu alanların 5.569.841 m²'si halen boş bulunmaktadır ve toplam 160 firma faaliyet göstermektedir.

Denizli Organize Sanayi Bölgesi (Honaz)

Organize sanayi bölgesi Denizli- Afyonkarahisar karayolu üzerine konumlanmaktadır. Büyüklükleri değişen 213 adet sanayi parseli mevcuttur. Bu organize sanayinin içerisinde ağırlıklı olarak tekstil firmaları bulunmaktadır. Yanı sıra cam, plastik, gıda, mermer, enerji üretimi yapan firmalar da bulunmaktadır.

Şekil 357.Denizli Organize Sanayi Bölgesi Yerleşim Planı (DSO)

Deri Organize Sanayi Bölgesi

Organize sanayi bölgesinde 78 firmanın faaliyet göstereceği ancak henüz faaliyette olmayıp yapım aşamasında olan bölgedir. Yol üst yapısı ve su depoları, elektrik ve arıtma sistemi proje çalışmaları tamamlanmış ve inşaat aşamasının tamamlanması beklenmektedir.

Şekil 358.Deri Organize Sanayi Bölgesi (DSO)

Mermer Organize Sanayi Bölgesi

Honaz İlçesi, Kaklık Kasabasında 50 firma kapasiteli olarak planlanan organize sanayi bölgesinde halen 10 firma faaliyetini sürdürmekte ayrıca 3 firma da kuruluş aşamasındadır. Ayrıca 39 firma sanayi bölgesinden yer talebi istemiştir.

Şekil 359.Mermer Organize Sanayi Bölgesi (DSO)

Çardak Özdemir Sabancı Organize Sanayi Bölgesi

13.09.1996-22.10.1997 yılları arasında inşaatı tamamlanmıştır. Sanayi bölgesinin Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığından hiçbir yatırım döneminde hiçbir kredi alınmadan tamamlanmıştır. Bu sanayi bölgesi Çardak İlçesindeki tren istasyonuna yakın konumda bulunmaktadır.

Şekil 360.Çardak Özdemir Sabancı Organize Sanayi Bölgesi (DSO)

Serbest Bölge (Çardak)

Tekstil, mermer-traverten, demir-çelik alanlarında toplam 41 firma bulunmaktadır. Bu firmaların 29'u ticari, 12'si ise üretim ruhsatlıdır. Aralarından 3 tanesi ise sermayeli türk ortaklı firma bulunmaktadır.

Kaklık Lojistik Merkezi

120.000 m²'lik alana sahip ve yıllık 250 tonluk kapasitesindeki Kaklık Lojistik Merkezi, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları'nın ihracata katkı sağlaması için ülkede kurduğu 20 merkezden biridir. 2014 yılında faaliyetlerine başlamıştır.

Denizli'de üretilen ürünlerin Alsancak Limanı ve iç bölgelere taşınması, yük taşınmasında yaşanan sıkıntıların ortadan kaldırılması ve kapasitenin arttırılması için son derece önemlidir. Başta mermer ve çimento olmak üzere üretilen tekstil ve diğer ürünlerin, Alsancak Limanı ve Aliğa Bölgeleri'ndeki limanlara ulaşımı sağlanarak ithalat ve ihracatın daha verimli hale gelmesi için son derece önemlidir.

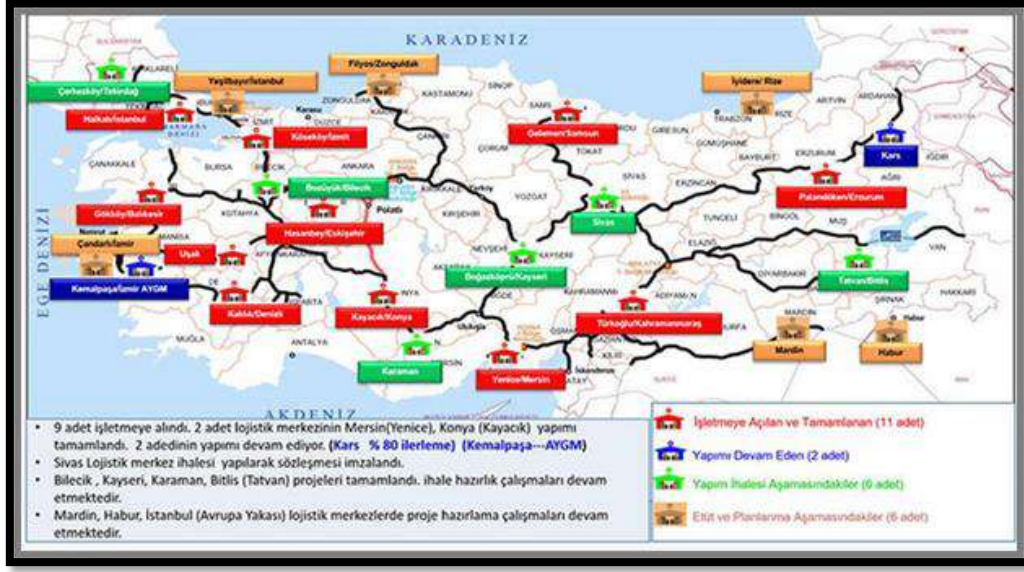
Sarayköy Günaydın Lojistik Merkezi

2011 Yılı'nın Ekim ayında 23.000 m²'lik demiryolu taşımacılığı ile hizmete açılan Sarayköy Günaydın Lojistik Merkezi 2016 yılında 83.000 m²'lik alanda faaliyetine devam etmektedir.

İhracat ve ithalata yönelik konteyner işlemi yapmaktadır. Deposuna genellikle konteyner indirme-bindirme ve konteyner taşımacılığı işlemlerini gerçekleştirilmektedir.

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

Türkiye Lojistik Merkezleri

Şekil 361..Türkiye Lojistik Merkezleri (TCCD,2016)

KÜÇÜK SANAYİ ALANLARI

Denizli İlinde Organize Sanayi Alanları dışında çok sayıda küçük sanayi alanı bulunmaktadır. Bu sanayi alanlarının büyük bir kısmı halkın günlük ihtiyaçlarını karşılayama yönelik faaliyet göstermektedir. Çardak, Tavas, Sarayköy, Buldan, Baklan, Bekilli, Beyağaç, Çameli, Kale, Bozkurt, Serinhisar, Honaz, Güney, Çal, Çivril, Acıpayam ve Babadağ ilçelerinde oto sanayi faaliyetlerinin ağırlıklı küçük sanayi siteleri mevcuttur. Merkezefendi ve Pamukkale ilçelerinde ortak bulunan 1.Sanayi Sitesi daha büyük ölçekte oto sanayi faaliyetleri gerçekleştirmektedir.

• Leblebi Üretimi-Serinhisar

Küçük sanayi sitesinde leblebi imalatçılarına ait 96 adet dükkân ve işletme bulunmaktadır. 10 adet büyük işletme şeklinde işyeri bulunmaktadır. İmalathaneler genellikle aile işletmesidir ve aile fertleri çalışmaktadır. Aile işletmeleri birinci imalatı, büyük işletmeler ise ikinci imalatı gerçekleştirmektedir. Leblebi İmalatçıları Küçük Sanayi Sitesi yapımına 01.05.2004 tarihinde başlanmış olup inşaat tamamlanmış ve 01.12.2013 tarihinde resmi açılış yapılmıştır. Bu küçük sanayi sitesi Antalya Yolu üzerinde 320.000 m2'lik saha içerisinde faaliyete geçirilmiştir.

- **Yatağan Bıçakları-Serinhisar**

Denizli İli Yatağan İlçesinde, demircilik mesleği babadan oğula geçerek yüzyıllardır devam etmektedir. İlçenin en büyük geçim kaynağı demirciliktir. 7'den 70'e hemen herkes evinin yakınında açtığı atölye ile bıçak üretmektedir.

- **Sarayköy Jeotermal**

16.12.2006 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile Denizli İli Sarayköy İlçesi- Aydın İli Buharkent Bölgesi jeotermal turizm sahası olarak ilan edilmiştir. 13.03.2008-26815 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan karar ile Sarayköy- Buldan- Akköy'ü kapsayan bölge, Buharkent Bölgesi'nden ayrılarak jeotermal turizm bölgesi olarak ilan edilmiştir.

- **Çameli Alabalığı**

Denizli İli Çameli İlçesinde Bakanlık onaylı Yetiştiricilik Belgesi verilmekte ve Alabalık üretimi yapan 98 adet işletme bulunmaktadır. 6.899.800 adet yavru alabalık üretimi yapılmaktadır.

- **Ayakkabıcılık-Acıpayam**

Denizli İli Acıpayam İlçesi Yeşilyuva Köyünde yaşayanların %95'i ayakkabı imalatı ile geçimini sağlamaktadır. Yılda 3 milyon çift ayakkabı yapılmaktadır ve 36 bin çift ayakkabı ihraç edilmektedir. Yeşilova Köyü ayakkabıcılık sektörüyle tanındığı için mahallenin nerdeyse her evinin küçük bir imalathanesi bulunmaktadır. Ayakkabıcılar Köyünde üretilen ayakkabılar ihraç olarak Türkiye dışına da gönderilmektedir. Kasabada 1500 işletme bu iş ile uğraşmaktadır. Yeşilyuva Köyünde ayakkabıcılar sitesi 1986 yılında inşa edilmiştir.

- **Dokumacılık-Buldan**

Buldan'da dokumacılık ev ve işletmeler ev sanayi şeklinde başlamıştır, daha sonra küçük sanayi, atölyelerde toplu çalışma ve fabrika tipi işletmelere geçiş yapılmıştır. 1955'te gelişen tekstil sanayisinin büyük kazançlar sağlamasından sonra makineleşmeye gidilmiştir. Teknolojinin gelişmesi ve yeni yatırımlar ile buldan da başlayan dokumacılık bugün ki halini almıştır.

2.6 Ticaret

Denizli, Türkiye'nin varlığı bulunan bir ilimizdir ve oldukça canlı bir ticaret konutuna sahiptir. İlin ekonomisi, tarım, tekstil, turizm ve sanayi gibi sektörlerle yöneliyor. İlin özellikle

tekstil sektörü, dünya çapında ünlüdür ve bu amaçla faaliyet gösteren birçok büyük firma bulunmaktadır.

Denizli'nin en önemli ticaret merkezleri arasında Merkezefendi, Çamlık, Çardak, Çivril, Honaz, Serinhisar ve Tavas ilçeleri yer almaktadır. Bu ilçelerde toptan ve perakende satış yapan birçok mağaza, market ve alışveriş merkezi bulunmaktadır.

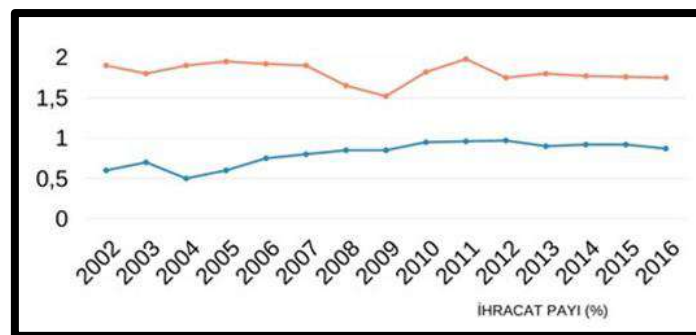
Denizli, aynı zamanda turizm açısından da oldukça zengin bir ilimizdir. Pamukkale Travertenleri, antik kentler, müzeler ve termal tatil merkezleri gibi birçok turistik mekana ev sahipliği yapmaktadır. Bu turistik yerler, ildeki turizm bölümlerine katkı sağlamaktadır.

Denizli İli İhracat ve İthalatı

İhracatın % 66'sı Tekstil- Konfeksiyon, % 20'si mermer-traverten, % 7'si kablo-metal, % 7'si de gıda ve diğer maddelerden oluşmaktadır. 2006 yılında Denizli'ye yapılan ithalat yaklaşık % 37 oranında artarak 992.058.000 dolara ulaşmıştır.

Toplam İhracat-İthalat İçinde Denizli'nin Payı (%)

Denizli ilinin payı, 2008 Küresel Kriz ve 2009 Avrupa Borç Krizinden dolayı %1,66 ve %1.55'lere kadar düşüş göstermiştir. Bu düşüşün diğer önemli etkenlerinden birisi olarak da Denizli ilinin ihracatının çoğunluğunu Avrupa Birliği ve ABD'yle gerçekleştiriyor olması düşünülmektedir.

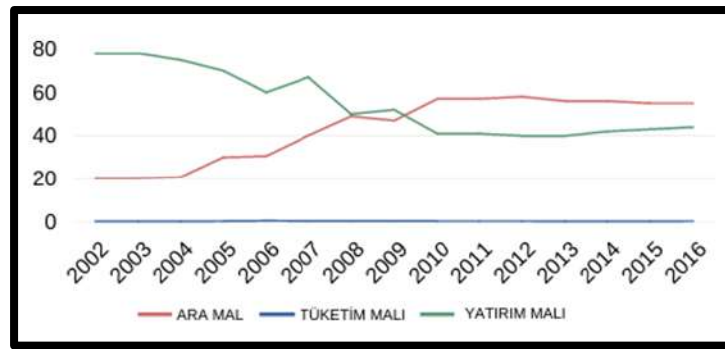

Şekil 362. Toplam İhracat İthalat İçinde Denizli'nin Payı (%) [DTO]

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

Denizli'nin Toplam İhracatı İçinde Malların Payı

İhracatta en büyük payın tüketim malı ihracatı olduğu görülmektedir. Tüketim payının 1990'lı yıllardaki ortalaması %70.3 iken, 2000'li yıllarda bu ortalama %50'lere kadar düşmüştür. Denizli ili, ara mal ihracatında ikinci sıradadır. Bu mal grubunun payı ise 1990'lı yıllarda %29 iken, 2000'li yıllarda %40'a yükselmiştir. Üçüncü sırada ise tüketim malının olduğu görülmektedir. Bu düşüş ve yükselişlerde 2001 yılında yaşanan Ekonomik Krizin etkileri fazladır. Bu kriz ile gelen duraksama ve 2008 yılı Küresel Ekonomik Kriz, yatırım malında düşüşe ara mal da ise yükselişe neden olduğu bilinmektedir.

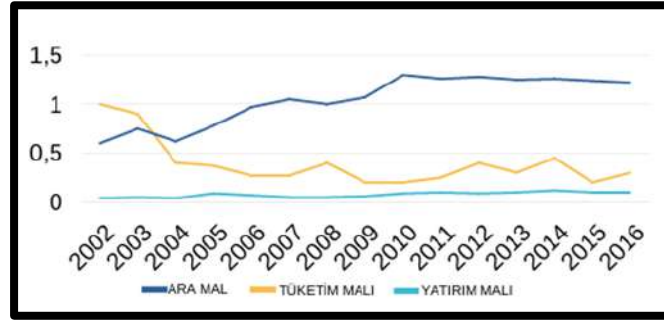

Şekil 363. Denizli'nin Toplam İhracatı İçinde Malların Payı (%) [DTO]

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Mal Bazında Toplam İthalat İçinde Denizli'nin Payı

Denizli Sanayi Sektörü üretime dayalı bir sektör olması nedeniyle hazır ürün kullanmayıp işlenmemiş veya yarı işlenmiş ürün olarak kendi sanayilerinde tüketim ürünü haline getirmektedir. Denizli ilinin toplam ara mal ithalatındaki payı, 1990'lı yıllardaki toplam yatırım malı ithalatı Denizli'nin genel payının gerisinde iken 2000'li yıllarda birinci sıraya yükseldiği bilinmektedir.

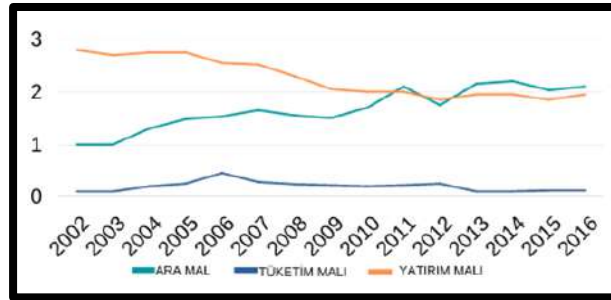

Şekil 364. Mal Bazında Toplam İthalat İçinde Denizli'nin Payı (%) [DTO]

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Mal Bazında Toplam İhracat İçinde Denizli'nin Payı

Denizli ihracatının Türkiye ihracatı içindeki payı gösterilmektedir. 2002-2016 yılları boyunca toplam tüketim ihracatı Denizli'de sürekli düşüş göstermektedir. 2000'li yılların başlarında ara mal ihracatı tüketim malı ihracatının gerisinde seyretmiştir. Fakat 2010 yılından sonra ara mal ihracatı artışa geçmiş tüketim malı ihracatı ise düşüşe geçmiştir. Tüketim malı düşüşünün aksine ara mal ihracatı da sürekli artış göstermeye devam etmektedir. 2010 yılındaki değişimlerle Denizli ilinin ihracatında meydana gelen değişimlerle Denizli ilinin Türkiye ekonomisindeki yerinin öneminin arttığı bilinmektedir.

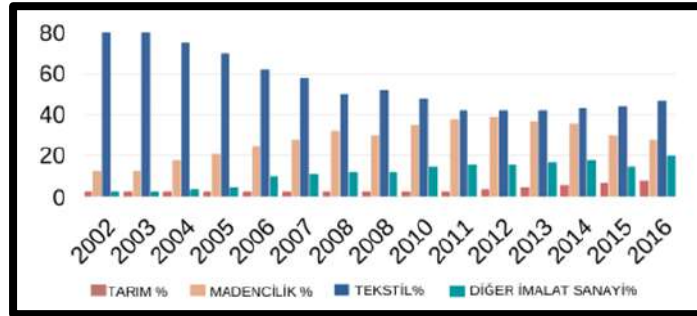
Şekil 365. Mal Bazında Toplam İhracat İçinde Denizli'nin Payı (%) [DTO]

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Denizli İhracatının Sektörel Dağılımı

Denizli ili ihracatının sektörel dağılımına bakıldığında, 2002-2016 yılları arasındaki imalat sanayide en yüksek paya sahip olanların tekstil ve hazır giyim sektörünün olduğu

görülmektedir. Denizli'nin ihracatında tekstil ve hazır giyimin payı 1990'lı yıllarda %70'lerde iken 2002 sonrasında %55'lere kadar düştüğü söylenebilmektedir. Son yıllarda ise demir-çelik ürünleri, diğer imalat sanayi sektörü, elektrik elektronik dahil tüm madencilik sektörlerinde artışlar meydana gelmiştir.

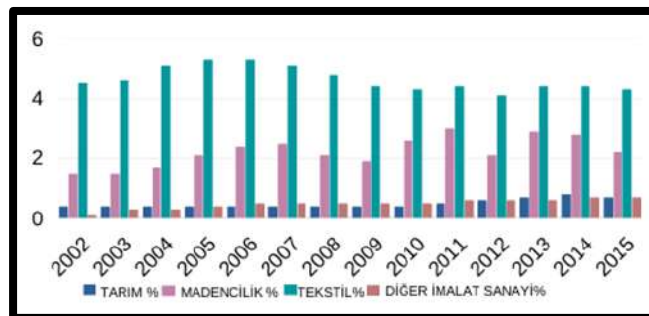

Şekil 366. Denizli İhracatının Sektörel Dağılımı [DTO]

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Sektör Bazında Toplam İhracat İçinde Denizli'nin Payı

Denizli İlinin sektör bazında toplam ihracat içindeki payı Denizli ihracatının sektörel dağılımı grafiğinde gösterilmiştir. Genel ihracat içindeki en yüksek rakamlar tekstil sektöründe olduğu görülmektedir. Tekstil sektörünün toplam ihracat içindeki en yüksek yüzdeliği 2005- 2006 yılları arasında gözetlenmektedir. Tekstil sektörünü madencilik sektörü takip etmektedir. Madencilik sektörü yüzdeliğinin en yüksek olduğu yıl ise 2011 yılı olarak görülmektedir.

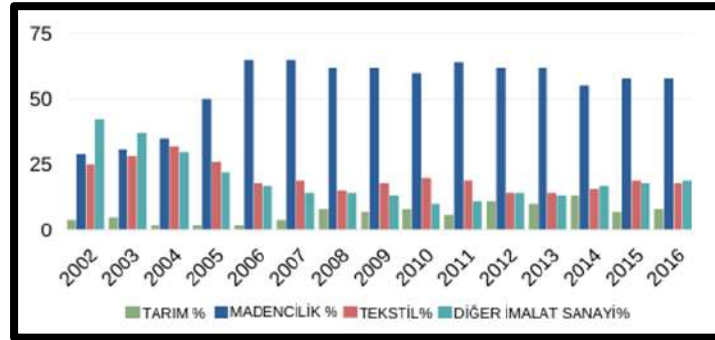

Şekil 367. Sektör Bazında Toplam İhracat İçinde Denizli'nin Payı [DTO]

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Denizli İthalatının Sektörel Dağılımı

Denizli ili İthalatının Sektörel Dağılımına bakıldığında Tarım Sektörü hariç diğer sektörlerin yüksek olduğu görülmektedir. İthalat Sektörü, İhracat Sektörünü destekler niteliktedir.

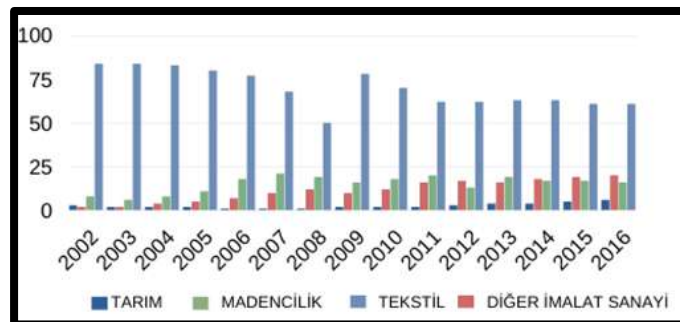

Şekil 368.Denizli İthalatının Sektörel Dağılımı [DTO]

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

AB'ye Denizli İhracatının Sektörel Dağılımı

Denizli İlinin AB Ülkelerine yaptığı ihracat verileri sektörel dağılım yönüyle incelendiğinde tekstil sektörünün 2002-2009 yılları arasında ekonomik kriz sebebiyle düşüşe uğradığı, 2010 yılında ciddi farkla tekrar arttığı ancak bu artıştan sonra belirli oranlarla tekrar düşüşe geçtiği görülmektedir. Diğer sektörlerin ise (madencilik sektörü, tarım sektörü vb.) 2007-2008 yıllarına kadar belirli oranlarla arttığı ancak ilerleyen yıllarda aynı oranda kaldığı ya da düşüşe geçtiği görülmektedir.

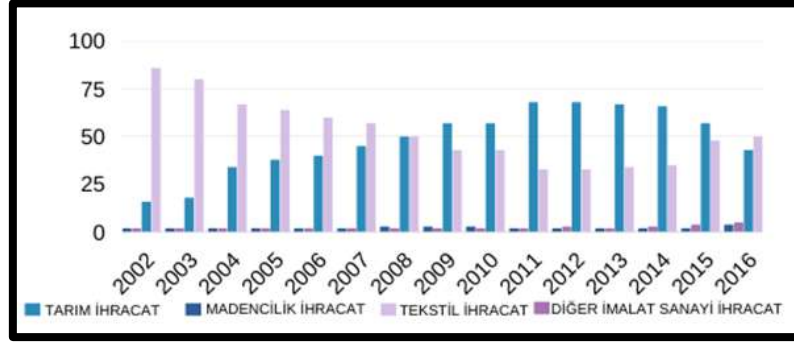

Şekil 369.AB'ye Denizli İhracatının Sektörel Dağılımı [DTO]

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

ABD'ye Denizli İhracatının Sektörel Dağılımı

ABD Ülkelerine Denizli İli ihracatının sektörel dağılımına bakıldığında tarım sektörünün 2002-2011 yılları arasında belirli oranlarla arttığı 2011 yılından sonra 2014 yılına kadar aynı düzeyde kaldığı ancak 2014 yılından sonra düşüşe geçtiği görülmektedir. Tekstil ihracatının ise düşüşe geçtiği ancak 2013 yılından itibaren yükselişe geçtiği görülmüştür.

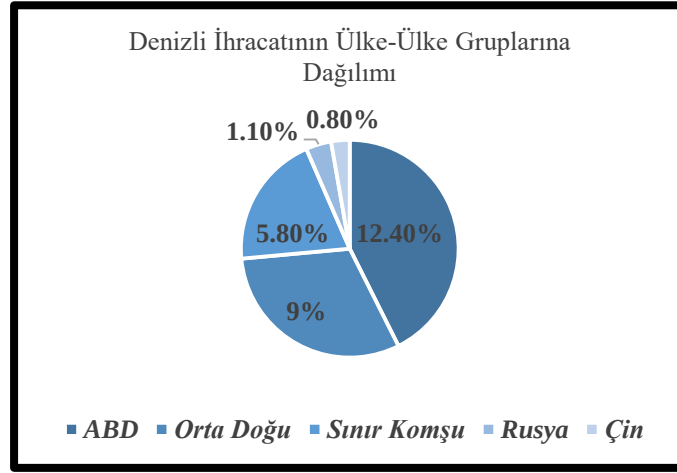

Şekil 370.ABD'ye Denizli İhracatının Sektörel Dağılımı [DTO]

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Denizli İhracatının Ülke-Ülke Gruplarına Göre Dağılımı

Denizli İlinin en çok dış ticaret yaptığı ülke Avrupa Birliği'dir. 2002 ve 2016 verilerine bakıldığında yapılan dış ticaretin %58'i Avrupa Birliği'ne (Birleşik Krallık, İtalya, Almanya, Hollanda, İspanya), %12'lik kısmı Amerika Birleşik Devletleri'ne, %9'luk kısmı Ortadoğu'ya, %6'lık kısmı sınır komşusu olan ülkelere, %5'i Afrika'ya, %1'lik kısmı Rusya'ya yaklaşık %1'lik kısmı ise Çin'e yapılmaktadır. Genel olarak baktığımızda Denizli İli, ticaretin büyük bir kısmını Avrupa Birliği'yle, en az ticareti ise Çin ile yaptığı anlaşılmaktadır.

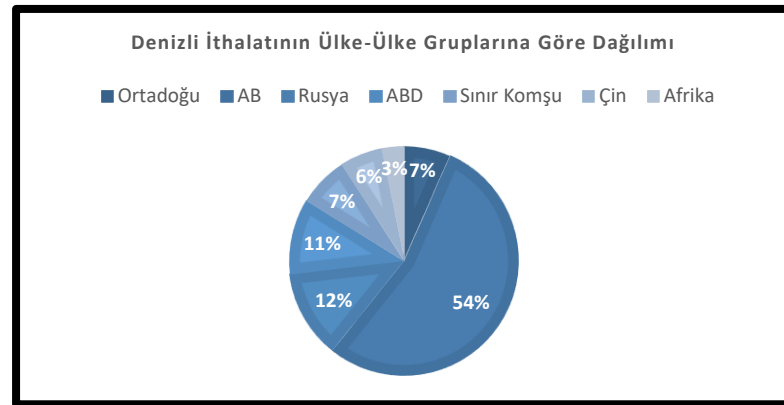

Şekil 371.Denizli İhracatının Ülke-Ülke Gruplarına Göre Dağılımı (DTO)

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Denizli İthalatının Ülke-Ülke Gruplarına Göre Dağılımı

Denizli ili ithalatına bakıldığında yapılan ihracat ile benzerlik gösterdiğini söyleyebiliriz. İhracatta olduğu gibi ithalatta da en fazla ürün alımı yapılan ülke Avrupa Birliği, en az ürünün alındığı ülke ise Afrika'dır. Hem ithalat hem de ihracat için ülke çeşitliliğinin fazla olması ve gelişmesi görülmekte iken, ülke yoğunluğunda istenilen durumun görülmediği söylenebilir.

Şekil 372.Denizli İthalatının Ülke-Ülke Gruplarına Göre Dağılımı (DTO)

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

3.EMLAK DEĞERLERİ

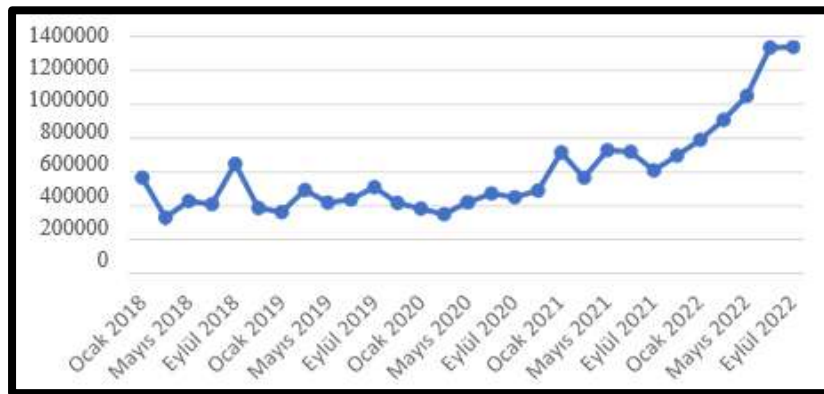
Denizli, Ege Bölgesi'nin iç kesimlerinde yer alan bir ilimizdir. İlin emlak mülkleri, genellikle konut, arsa ve ticari gayrimenkullerden oluşmaktadır. İl merkezindeki emlak fiyatları, ilçelerine göre biraz daha yüksek ihtimali bulunmaktadır.

Denizli'nin merkez ilçelerindeki konut fiyatları, konumu, büyüklüğü, özellikleri ve yaşı gibi faktörlere bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Örneğin, 2021 yılında Denizli merkezde ortalama bir daire fiyatı 300.000 TL ile 600.000 TL arasında olması gerekir. Bu Fiyatlar, konutun bulunduğu semt, bina yaşı, konutun büyüklüğü ve diğer etkenlere bağlı olarak bileşenleridir.

Denizli'nin ilçelerinde ise konut fiyatları genellikle il zamanına göre daha düşük gösterimdir. Örneğin, Çardak ilçesinde ortalama bir daire fiyatı 200.000 TL ile 400.000 TL arasındadır. Acıpayam, Çivril ve Honaz ilçelerinde ise ortalama bir daire fiyatı 150.000 TL ile 300.000 TL arasında değişiyor.

3.1 Satılık Konut Değerleri

Denizli ilinde Eylül 2022 verilerine göre satılık durumda bulunan konut işlevindeki ortalama gayrimenkul değeri 1.255.178₺'dir. Bu değer son 4 yıl içerisinde %355, son 1 yıl içerisinde ise %159 artış göstermektedir.

Şekil 373.Satılık Konut Değerleri (TL) [ENDEKSA], 2022

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

Denizli ili sınırları içerisinde bulunan 19 ilçede de aynı artış görülmektedir. Eylül 2022 verileri, Babadağ ve Bekeilli ilçelerindeki veri eksikliği nedeni ile belirli bir ilan sitesinden alınan ortalama verilere göre, konut işlevi gören satılık gayrimenkul fiyatları en düşük Beyağaç ve Güney ilçelerinde, en yüksek fiyat ise Çivril ve Merkezefendi ilçelerindedir.

Tablo 49. İlçe Bazında Konut Değerleri [ENDEKSA. Sahibinden]

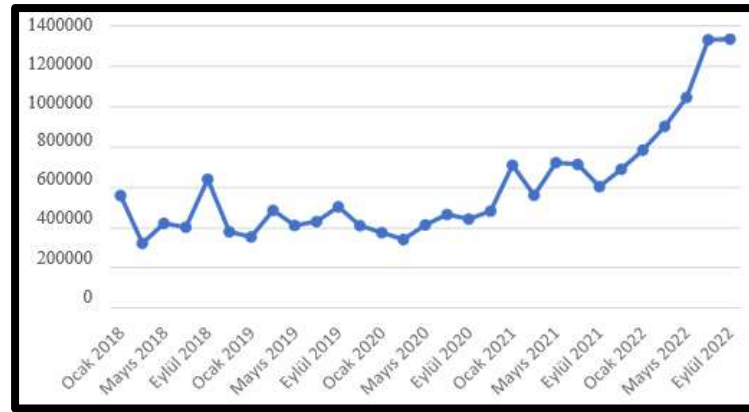
İlçe	Konut Değeri
Acıpayam	675.000
Babadağ	259.380
Baklan	236.400
Bekilli	320.000
Beyağaç	200.000
Bozkurt	465.360
Buldan	500.752
Çal	272.580
Çameli	704.280
Çardak	349.960
Çivril	882.700
Güney	227.331
Honaz	490.375
Kale	420.992
Merkezefendi	1.048.350
Pamukkale	654.350
Sarayköy	488.940

Serinhisar	582.360
Tavas	658.840

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

3.2 Satılık Konut Birim Değerleri

Denizli ilinde Eylül 2022 verilerine göre satılık durumda bulunan konut işlevindeki ortalama gayrimenkul birim değeri (₺/m²) 9.367₺'dir. Bu değer son 4 yıl içerisinde %332, son 1 yıl içerisinde ise %172 artış göstermektedir.

Şekil 374.Satılık Konut Birim Değerleri (TL/m²) [ENDEKSA]

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Denizli ili sınırları içerisinde bulunan 19 ilçede de aynı artış görülmektedir. Eylül 2022 verileri ve bazı ilçelerdeki (Babadağ, Baklan, Bekilli, Beyağaç, Bozkurt, Çal, Çameli, Çardak, Güney) veri eksikliği nedeni ile belirli bir ilan sitesinden alınan veriler ile yapılan varsayım tekniği sonucunda konut işlevi gören satılık gayrimenkul birim fiyatları en düşük Baklan ve Bekilli ilçelerinde, en yüksek fiyat ise Çameli ve Merkezefendi ilçelerindedir.

Yapılan varsayım tekniği, kesinliği doğrulanmış veriler ile karşılaştırma yapılarak oluşturulmuştur. Acıpayam ve Merkezefendi ilçelerinin verileri doğrulanmış olan kaynak ile belirli bir ilan sitesinden alınan veriler ile oranlanmıştır. İki ilçe içinde yaklaşık olarak aynı oran hesaplanmıştır. Bu oran sonucunda ilan sitesinden alınan veri oranlanarak, doğrulanmış olan en güncel veri tablosuna eklenebilecek sonuçlar elde edilmiştir.

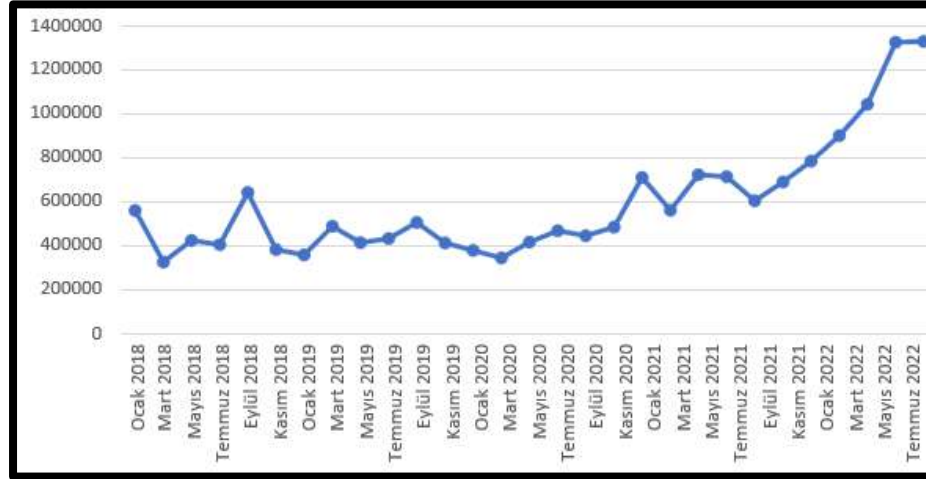
Tablo 50. İlçe Bazında Konut Birim Değerleri (ENDEKSA, Sahibinden)

İlçeler	Konut Birim Değerleri
Acıpayam	6.695
Babadağ	3.766
Baklan	1.762
Bekilli	3.593
Beyağaç	4.194
Bozkurt	4.061
Buldan	5.282
Çal	6.108
Çameli	10.486
Çardak	5.842
Çivril	8.251
Güney	5.687
Honaz	6.797
Kale	5.231
Merkezefendi	10.010
Pamukkale	8.576
Sarayköy	5.719
Serinhisar	5.030
Tavas	6.756

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

3.3 Kiralık Konut Değerleri

Denizli ilinde Eylül 2022 verilerine göre kiralık durumda bulunan konut işlevindeki ortalama gayrimenkul değeri 2.642₺'dir. Bu değer son 4 yıl içerisinde %193, son 1 yıl içerisinde ise %113 artış göstermektedir.

Şekil 375. Kiralık Konut Değerleri (TL) [ENDEKSA]

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Denizli ili sınırları içerisinde bulunan 19 ilçenin 12'sinde aynı artış görülmektedir. Eylül 2022 verilerine göre, konut işlevi gören kiralık gayrimenkul birim fiyatları en düşük Çal ve Tavas ilçelerinde, en yüksek fiyat ise Pamukkale ve Merkezefendi ilçelerindedir. Babadağ, Baklan, Bekilli, Beyağaç, Çal, Çameli ve Serinhisar ilçelerinde doğrulanmış veri bulunmamakta, ilan sayfasındaki ortalama değerler, konut türünden ötürü sağlıklı sonuç vermemektedir.

Tablo 51. İlçe Bazında Kiralık Konut Değerleri (ENDEKSA)

İlçeler	Konut Değeri
Acıpayam	1300
Babadağ	-
Baklan	-
Bekilli	-

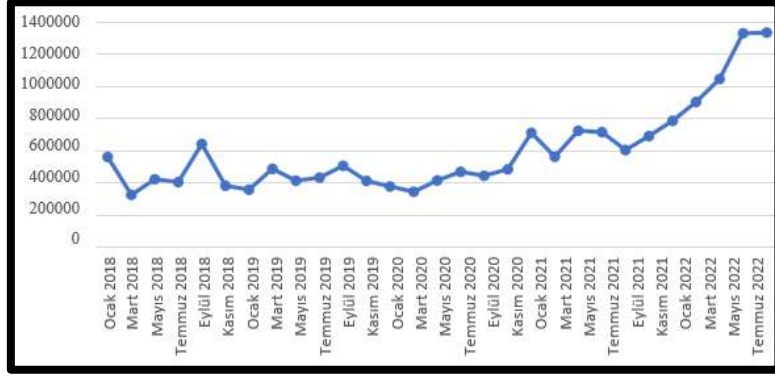
Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

Beyağaç	-
Bozkurt	-
Buldan	1.221
Çal	990
Çameli	-
Çardak	1.313
Çivril	1.371
Güney	-
Honaz	1.634
Kale	1.323
Merkezefendi	2.437
Pamukkale	1.690
Sarayköy	1.500
Serinhisar	-
Tavas	1.103

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

3.4 Satılık Konut İmarlı Arsa Değerleri

Denizli ilinde Eylül 2022 verilerine göre satılık durumda bulunan konut imarlı arsa değeri 968.192 ₺'dir. Bu değer son 4 yıl içerisinde %210, son 1 yıl içerisinde ise %75 artış göstermektedir.

Şekil 376. Satılık Konut İmarlı Arsa Değerleri (TL) (ENDEKSA)

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Denizli ili sınırları içerisinde bulunan 19 ilçede de aynı artış görülmektedir. Eylül 2022 verilerine göre, konut imarlı arsa fiyatları en düşük Bekeilli ve Baklan ilçelerinde, en yüksek fiyat ise Pamukkale ve Merkezefendi ilçelerindedir.

Tablo 52. İlçe Bazında Satılık Konut İmarlı Arsa Değerleri (TL) (ENDEKSA)

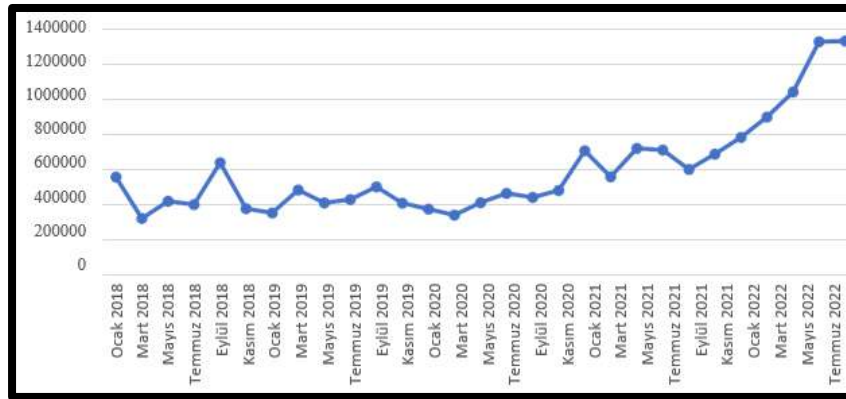
İlçeler	Konut Değeri
Acıpayam	426.404
Babadağ	245.637
Baklan	115.997
Bekeilli	70.200
Beyağaç	369.648
Bozkurt	243.360
Buldan	234.840
Çal	144.336
Çameli	287.419
Çardak	185.020
Çivril	437.920
Güney	290.864

Honaz	341.880
Kale	233.264
Merkezefendi	1.466.928
Pamukkale	642.880
Sarayköy	442.260
Serinhisar	300.295
Tavas	381.920

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

3.5 Satılık Konut İmarlı Arsa Birim Değerleri

Denizli ilinde Eylül 2022 verilerine göre (4) satılık durumda bulunan konut imarlı arsa birim değeri 1.952 ₺’dir. Bu değer son 4 yıl içerisinde %172, son 1 yıl içerisinde ise %70 artış göstermiştir.

Şekil 377. Satılık Konut İmarlı Arsa Birim Değerleri (TL/m2) (ENDEKSA)

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Denizli ili sınırları içerisinde bulunan 19 ilçede de aynı artış görülmektedir. Eylül 2022 verileri ve Babadağ, Beyağaç, Güney ilçelerindeki veri eksikliği nedeni ile belirli bir ilan sitesinden alınan ortalama verilere göre, konut işlevi gören satılık gayrimenkul fiyatları en düşük Bekilli ve Beyağaç ilçelerinde, en yüksek fiyat ise Pamukkale ve Merkezefendi ilçelerindedir.

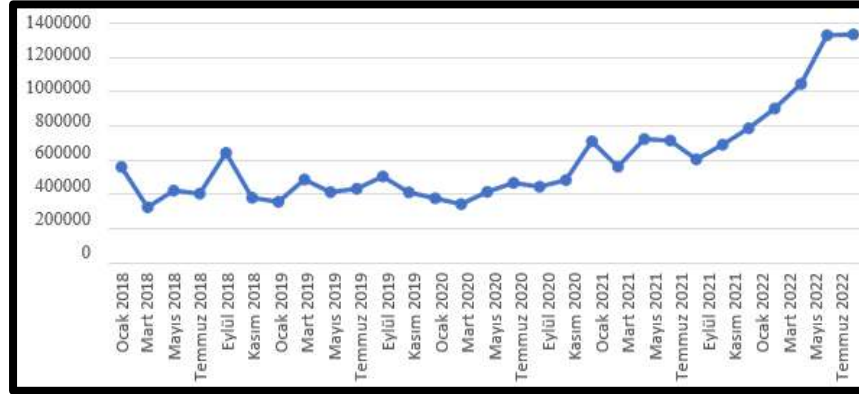
Tablo 53. İlçe Bazında Satılık Konut İmarlı Arsa Birim Değerleri (ENDEKSA)

İlçeler	Konut Değeri
Acıpayam	1.046
Babadağ	443
Baklan	336
Bekilli	135
Beyağaç	265
Bozkurt	493
Buldan	599
Çal	345
Çameli	772
Çardak	410
Çivril	825
Güney	396
Honaz	718
Kale	456
Merkezefendi	3.717
Pamukkale	1.865
Sarayköy	852
Serinhisar	617
Tavas	779

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

3.6 Satılık Ticari Gayrimenkul Değerleri

Denizli ilinde Eylül 2022 verilerine göre (5) satılık durumda bulunan ticari amaçlı gayrimenkul değeri 1.331.759 ₺’dir. Bu değer son 4 yıl içerisinde %108, son 1 yıl içerisinde ise %120 artış göstermiştir.

Şekil 378. Satılık Konut İmarlı Arsa Birim Değerleri (TL) (ENDEKSA)

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Denizli ili sınırları içerisinde bulunan 19 ilçenin 10’unda aynı artış görülmektedir. Eylül 2022 verilerine göre, konut işlevi gören kiralık gayrimenkul birim fiyatları en düşük Kale ve Çivril ilçelerinde, en yüksek fiyat ise Tavas ve Honaz ilçelerindedir. Babadağ, Baklan, Bekilli, Beyağaç, Bozkurt, Çameli ve güney ilçelerinde doğrulanmış veri bulunmamakta, ilan sayfasında yeterli sayıda ticari gayrimenkul verisi bulunmamaktadır.

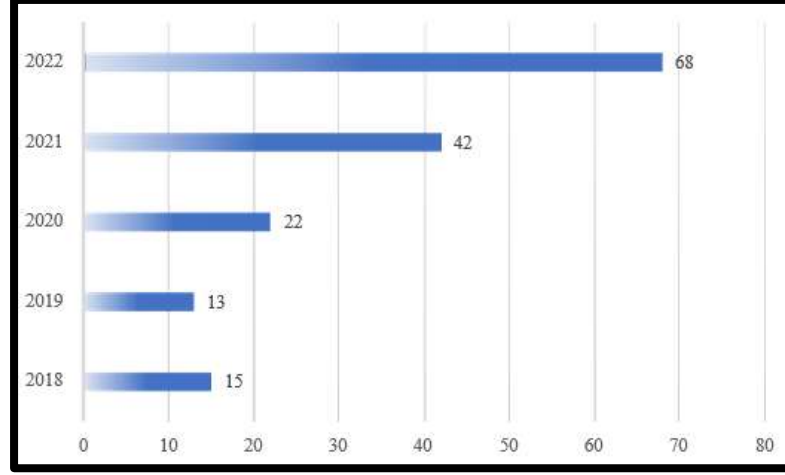
3.7 Arsa Ve Arazi Değerleri

Denizli ili toplam 12.134 km² alana sahiptir. Denizli İli ilçelerinin en fazla nüfusa sahip ilçesi üniversitenin varlığı sebebiyle Pamukkale’dir ve ilçe nüfusu 347.621’dir. En az nüfusa sahip olan ilçe Baklan’dır ve ilçe nüfusu 5.387’dir. Yüzölçümü olarak en çok alana sahip olan ilçe Acıpayam, en az alana sahip olan ilçe Babadağ’dır.

2018-2022 Yılları Arasında Elde Edilen Arazi Değerleri (₺/birim m²)

Grafikte 2018-2022 (Temmuz ayına kadar) süreleri arasında elde edilen arazi değerlendirmelerini görmekteyiz. 2019 yılında yaşanan düşüşten sonra değerler hızla

artmıştır. Sebebinin enflasyon olduğunu varsayarsak 2022 yılının temmuz ayında, 2021 yılının yükselişinden biraz fazla yükseldiğini ve ekonomik sorunların arttığını, tarımda düşüş yaşanabileceğini söyleyebiliriz.

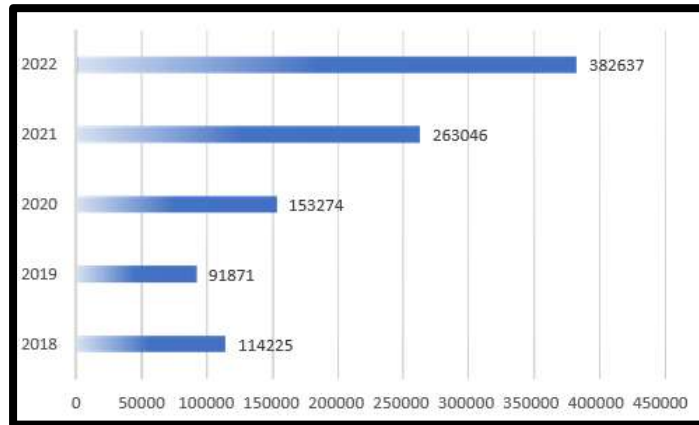

Şekil 379. 2018-2022 Yılları Arasında Elde Edilen Arazi Değerleri (TL/birim m²) (ENDEKSA)

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

2018-2022 Yılları Arasında Elde Edilen Arazi Değerleri (TL/ alan m²)

Grafikte 2019 yılında 91.871 TL'ye kadar düşen fiyatların yıllar geçtikçe hızla arttığını görmekteyiz. 2021 yılında 263046 TL olan arazi değerleri yaklaşık 50% artış göstererek 2022 yılının temmuz ayına kadar elde edilen verilere göre 382637 TL 'ye kadar yükselmiştir.

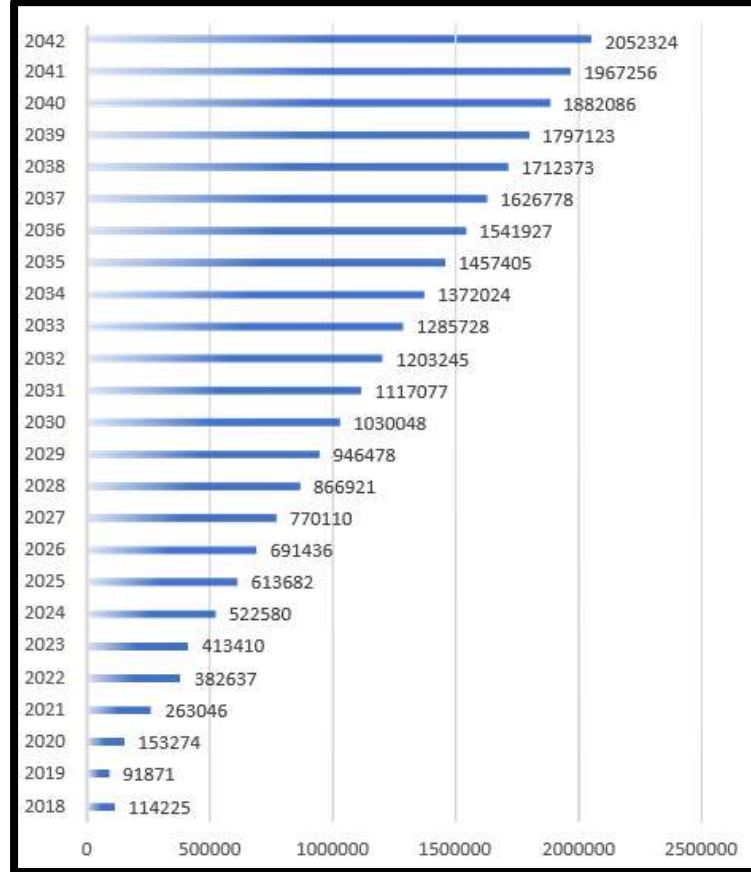

Şekil 380.2018-2022 Yılları Arasında Elde Edilen Arazi Değerleri (TL/ alan m²) (ENDEKSA)

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Denizli İli 2042 Yılına Kadar Beklenen Arazi Fiyatı Değerlendirmesi

2018 yılında 114.225₺ olan arazi fiyatları, şu an 382.637₺ 'ye kadar yükselmiştir. Yapılan projeksiyona göre 2042 yılına gelindiğinde bu fiyatların 2.052.323₺ olacağı tahmin edilmektedir.

Şekil 381. Denizli İli 2042 Yılına Kadar Beklenen Arazi Fiyatı Değerlendirmesi (₺/alan m²) (ENDEKSA)

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

4. DENİZLİ İLİ YATIRIM PROJELERİ

Denizli ilinde yaklaşık olarak 15 projeye ve buna ek olarak yıllara göre yapılan yatırımlardan ayrıntılı olarak bahsedilmiştir.

4.1 Doğalgaz Projesi

Denizli ilinde doğal gaz hattı döşeme çalışmaları ve doğal gaz altyapısı için yapılan denetimler ve projeler yer almaktadır. Denizli Belediyesi, 2007 yılında doğal gaz hattı döşeme çalışmalarına devam etmiştir. 2008 yılında, Denizli Belediyesi ve İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, kömürle kalorifer yakılan apartmanlarda doğal gaz hattı geçişi için denetim başlatmıştır.

Şekil 382 Doğalgaz Projesi (DBB Arşiv-Projeler)

2014 yılında, Denizli ilinde 9 mahalleyi kapsayan doğal gaz projesi başarı ile sonuçlanmıştır ve aynı yılın Kasım ayında Anafartalar, Dokuzkavaklar, Karşıyaka, Aktepe ve Sümer mahallelerinde doğal gaz altyapısı için çalışmalar başlamıştır. 2015 yılında ise bu mahallelerdeki doğal gaz çalışmaları hala devam etmektedir.

Tablo 54. İlçe Bazında Satılık Konut İmarlı Arsa Birim Değerleri (ENDEKSA)

12.02.2007	Denizli belediyesi doğalgaz hattı döşemesine devam ediyor.
22.01.2008	Denizli Belediyesi ile İl Çevre ve Orman Müdürlüğü doğalgaz hattı geçip kömürle kalorifer yakılan apartmanlarda denetim başlatıldı.
16.11.2014	Denizli ilinde 9 mahalleyi kapsayan doğal gaz projesi başarı ile sonuçlanmıştır.
30.11.2014	Denizli’de Anafartalar, Dokuzkavaklar, Karşıyaka, Aktepe ve Sümer Mahallerinde de doğal gaz altyapısı için çalışmalar başlamıştır.

13.04.2015	Denizli’de 30 Kasım 2014’te temeli atılan Anafartalar, Dokuzkavaklar,Karşıyaka, Aktepe ve Sümer Mahallerini doğalgaza kavuşturacak çalışmalar devam etmektedir
24.08.2015	Denizli’de Anafartalar, Dokuzkavaklar, Karşıyaka, Aktepe ve Sümer Mahallerinde doğalgaz çalışmaları hala devam etmektedir

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

4.2 Altyapı Projeleri

Denizli Büyükşehir Belediyesi, çevre sağlığına yönelik önemli bir adım olarak, 2004 yılından bu yana toplam 82 km inşaat hattı döşemiştir.

Şekil 383. İçme Suyu Projesi (DBB Arşiv-Projeler)

Ayrıca DESKİ, kuraklık nedeniyle içme suyu kaynaklarının debisinin azalmasıyla mücadele etmek için yatırımlarına devam etmektedir ve Buldan ilçesindeki Karaköy Mahallesi'nde yapılan araştırmalar sonucu 15 litre/sn debiye sahip içme suyu kaynağına ulaşılmıştır. Bu, su yönetimi açısından önemli bir gelişmedir.

Tablo 55. Altyapı Projeleri (DBB Arşiv)

12.02.2008	2004 yılından bu yana 13,5 milyon YTL harcanarak toplam 82 KM kanalizasyon hattı döşenmiştir.
22.11.2021	Kuraklık nedeniyle içme suyu kaynaklarının debisinin azalmasına karşı yatırımlarına devam eden Denizli Büyükşehir Belediyesi DESKİ, Buldan ilçesinin Karaköy Mahallesi’nde açtığı sondaj ile 15 litre/sn debiye sahip içme suyu kaynağına ulaşmıştır.

13.10.2022	Denizli Büyükşehir Belediyesi, suya ulaşmada zorluk çeken, uzun yıllar önce yapılmış altyapı hatlarında sık sık arıza sebebiyle susuz kalan muhtelif mahallelerde içme suyu hatlarının yenilenmesi için açılan ihaleyi kazanan firma ile sözleşme imzalamıştır. Sözleşme ile 183 milyon liranın üzerinde alt yapı yatırımı yapılacaktır.

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

4.3 Eğitim Projesi

Denizli'de, maddi yetersizlik nedeniyle üniversite hazırlık kursuna katılamayan lise son sınıf öğrencilerine ücretsiz kurs düzenlenmiştir. Kale Meslek Yüksekokulu tamamlanmıştır. Denizli Büyükşehir Belediyesi, lise ve dengi okullarda öğrenim gören öğrencilere 4,8 milyon TL öğrenim yardımı sağlamıştır. Ayrıca, Mesleki Eğitimde 1000 Okul İyileştirme Projesi kapsamında, Denizli Büyükşehir Belediyesi 14 Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesine destek sağlayacaktır.

Tablo 56. Eğitim Projeleri (DBB Arşiv)

24.05.2009	Denizli'de, maddi yetersizlik yüzünden üniversite hazırlık kursuna gidemeyen lise son sınıf öğrencilerine, Denizli'de bu işi yapan özel kursları etkilememek koşuluyla ücretsiz olarak kurs düzenlenmiştir
20.03.2019	Kale Meslek Yüksekokulu tamamlanmıştır
25.09.2021	Denizli Büyükşehir Belediyesi lise ve dengi okullar düzeyinde eğitim gören öğrencilere yönelik 2021-2022 eğitim öğretim yılında yapacağı 4,8 milyon TL'lik öğrenim yardımı yapılmıştır
05.10.2021	Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülen Mesleki Eğitimde 1000 Okul İyileştirme Projesi'ne destek protokolü Denizli'de imzalanmıştır. Denizli Büyükşehir Belediyesi, protokolle mesleki eğitimi güçlendirmek amacıyla kentte eğitim veren 14 Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesine destek verecektir.

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

4.4 Engelli Koordinasyon Projesi

Denizli Belediyesi'nin engellilere yönelik yaptığı çalışmaları göstermektedir. Her yıl, birçok engelli vatandaşa akülü veya tekerlekli sandalye, beyaz baston veya konuşan saat gibi ihtiyaçlarına yönelik yardımlar yapılmıştır. Ayrıca, Engelliler Çalışıyor projesi kapsamında engelli vatandaşlara eğitim verilmiştir. Bu çalışmalar, engelli vatandaşların yaşam kalitesini arttırmak ve onların topluma daha fazla katılımını sağlamak için önemli adımlardır.

Tablo 57. Engelli Koordinasyon Projesi

2010	15 adet akülü, 33 adet tekerlekli sandalye, 100 adet konuşan saat, 100 adet beyaz baston engelli vatandaşlara yardım olarak verilmiştir. 2010 yılı içerisinde 114 engelli vatandaşlara, engelliler çalışıyor projesi kapsamında eğitim verilmiştir
2011	34 adet akülü, 98 adet tekerlekli, 17 adet konuşan saat, 13 adet beyaz baston, 5 adet ortopedik minder engelli vatandaşlara yardım olarak verilmiştir.
2012	36 adet akülü, 77 adet tekerlekli sandalye, 35 adet konuşan saat, 43 adet beyaz baston engelli vatandaşlara yardım olarak verilmiştir.

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

4.5 Yol Projeleri

Denizli ilinde son yıllarda ulaşım yatırımlarına önem verilmektedir. Büyükşehir Belediyesi tarafından yürütülen birçok proje ile ulaşımın daha rahat, güvenli ve çevre dostu hale getirilmesi hedeflenmektedir. Bu projeler arasında, yeni yol açma, mevcut yolların genişletilmesi ve bakım-onarım çalışmaları yer almaktadır. Ayrıca kavşak düzenlemeleri ve ulaşım araçlarına öncelik veren düzenlemeler de yapılmaktadır.

Tablo 58. Yol Projeleri (DBB Arşiv)

25.04.2011	Denizli Belediyesi'nin sürdürdüğü üst yapı çalışmalarında yüzde 75 dolayında fiziki gerçekleştirme sağlandı. Çalışmaların yürütüldüğü tüm cadde ve sokaklar, 20 Mayıs'a kadar yolları, kaldırımları ve yağmursuyu oluklarıyla bitirilecektir.

29.07.2015	Denizli Büyükşehir Belediyesi'nin şehir trafiğinin yoğun olduğu bölgelerde başlattığı kavşak düzenleme ve yenileme çalışmaları Albayrak Meydanı ile Vatan Caddesi ve Şehit Er Salih Bitiktaş Caddesi kesişimindeki kavşakta sürüyor. Güvenlik ve yüksek kapasiteli kullanım sağlanması amacıyla başlatılan çalışmalar kısa sürede tamamlanacaktır
27.12.2017	Modern bir tesisle hizmet verecek yeni asfalt şantiyesinin tamamlandı. Kısa süre sonra yeni yerine taşınacak tesis modern ve çevreci özellikleri ile örnek olacaktır.
05.10.2021	Kocabaş-Kızılyer-Honaz arasındaki engebeli ve yıpranmış yol sorununa el atan Denizli Büyükşehir Belediyesi, toplamda 11 mahalleye hizmet eden ana arter niteliğindeki yolu tamamen yenilenmektedir.

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

4.6 Yeşil Alan Projesi

Denizli'de yapılan çeşitli sosyal ve doğa projelerinden bahsedilmektedir. Sevindik Mahallesi'nde planlanan Sevindik Vadi Parkı Projesi, 92 bin metrekarelik bir alanda yapılacak ve ihale ağustos ayında gerçekleştirilecektir. Bu proje ile mahalle sakinlerinin doğa ile iç içe vakit geçirmeleri sağlanacaktır.

Şekil 384. Yeşil Alan Projesi (DBB Arşiv-Projeler)

Teleferik ve Bağbaşı Yaylasında kurulan tırmanma ve atlama kulesi ile macera parkuru ise Denizlililerin sosyal yaşantılarını zenginleşmektedir. Bu alanlar, özellikle farklı bir gün geçirmek isteyenler için uğrak noktası haline gelmiştir. Yine doğa ile iç içe bir ortam olan 1350 metre rakımlı yayla, temiz ve serin havası ile sıcaktan bunalanlara hitap etmektedir. Yaylada çadır alanları ve günübirlik tesisler de bulunmakta, böylece kamp tutkunları ve diğer vatandaşlar da burada vakit geçirebilmektedir. Bu projeler, Denizli'nin sosyal ve turistik alanlarını geliştirmeye yönelik çalışmalar olarak değerlendirilebilir.

Tablo 59. Yeşil Alan Projeleri (DBB Arşiv)

16.07.2012	Denizli Belediyesi'nin Sevindik Mahallesi'nde yapılması planladığı 'Sevindik Vadi Parkı Projesi' için ihale ağustos ayında gerçekleştirilecek. 92 bin metrekarelik bir alanda yapılacaktır.
14.11.2016	Denizlililerin sosyal yaşantılarını daha da zenginleştirerek, doğa ile iç içe ortamlarda vakit geçirmelerini sağlayan Teleferik ve Bağbaşı Yaylasında kurulan tırmanma ve atlama kulesi ile macera parkuru, farklı bir gün geçirmek isteyen Denizlililerin uğrak yeri olmaktadır.
13.07.2021	Temiz ve serin havası ile sıcaktan bunalanların adresi olan 1350 m rakımdaki yayla, çadır alanları ve günübirlik tesisleriyle kamp tutkunları başta olmak üzere tüm vatandaşlara hizmet vermektedir.

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

4.7 Pazar Yeri Projesi

Denizli'deki pazaryerleri ve sosyal tesisler hakkında bilgi vermektedir. 2013 yılında hizmete girecek olan Kayıhan Kaplı Pazaryeri ile Bilgi Evi ve Kurs Merkezi, bölgenin ihtiyacını karşılayacaktır.

Şekil 385.Pazar Yeri Projesi (DBB Arşiv-Projeler)

2014 yılında, Denizli Belediyesi'nin kapalı pazaryerleri hizmete sunulmuş ve vatandaşlar sağlıklı ve hijyenik bir ortamda alışveriş yapma imkanına kavuşmuştur. 2020 yılında ise Denizli Büyükşehir Belediyesi, Bozkurt'un İnceler Mahallesi'nde bir sosyal tesis ve pazaryeri yapmıştır. Bu tesisler, bölge halkının ihtiyaçlarını karşılamakta ve vatandaşların daha rahat bir şekilde alışveriş yapmalarına olanak sağlamaktadır.

Tablo 60. Pazar Yeri Projeleri (DBB Arşiv)

22.09.2013	Hizmete girecek olan Kayıhan Kaplı Pazaryeri ile Bilgi Evi ve Kurs Merkezi bölgenin önemli bir ihtiyacını giderecektir.
29.01.2014	Denizli Belediyesi, hizmete sunduğu kapalı pazaryerleri ile gerek pazarcı esnafını ve gerekse alışveriş yapan vatandaşları kışın yağmur ve çamurdan, yazın da toz ve rüzgârdan kurtararak sağlıklı ortamlarda, hijyenik kurallara uygun alışveriş imkânı oluşturmaktadır.
30.01.2020	Denizli Büyükşehir Belediyesinin Bozkurt'un İnceler Mahallesi'nde bir süre önce yapımını tamamladığı sosyal tesis ve pazaryerinin açılışı yapılmıştır.

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

4.8 Köprülü Kavşak Projesi

Denizli'de son 10 yılda hizmete sunulan 9 köprülü kavşak, şehir giriş ve çıkışlarında yaşanan trafik keşmekeşliğini ortadan kaldırmıştır.

Şekil 386. Köprülü Kavşak Projesi (DBB Arşiv-Projeler)

Denizli Büyükşehir Belediyesi, ulaşım yatırımlarını hizmete açmaya devam etmektedir ve son dönemde hizmete aldığı 6 köprülü kavşak, 141 milyon 350 bin aracın kullanımına hizmet vermektedir. Bu yatırımlar, Denizli'nin ulaşım altyapısının gelişmesine ve trafiğin daha akıcı hale gelmesine katkı sağlamıştır.

Tablo 61. Köprülü Kavşak Projesi

28.01.2014	10 yılda 9 adet köprülü kavşağı hizmete sunuldu." Hizmete sunulan köprülü kavşaklar ile bir zamanlar Denizli giriş çıkışlarında yaşanan keşmekeşlik ortadan kalktı.
31.01.2018	Hal Kavşağı'nda Denizli-İzmir yönü trafiğe açıldı. Denizli Büyükşehir Belediyesi, ulaşım yatırımlarını birer birer hizmete açıyor. Üçgen Köprülü Kavşaklarının ardından tamamlanma aşamasına getirilen Hal Köprülü Kavşağı da İzmir-Denizli yönüne trafiğe açılmıştır.
24.10.2019	Denizli Büyükşehir Belediyesinin son dönemde hizmete aldığı 6 köprülü kavşağı bugüne kadar 141 milyon 350 bin araç kullandı.

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

4.9 Spor Tesisleri Projesi

Denizli Büyükşehir Belediyesi, kentteki amatör spor kulüplerine ulaşım yardımıyla bulunmakta ve spor tesisleri yapımı için çalışmaktadır. Ayrıca Denizli Kayak Merkezi gibi turistik yerleri de desteklemektedir. Son olarak, Amatör Spor Kulüpleri Federasyonu'na bağlı spor kulüplerine maddi destek sağlamıştır. Bu yatırımlar, kentin spor ve turizm alanında gelişimini desteklemeyi amaçlamaktadır.

Tablo 62. Spor Tesisleri Projesi (DBB Arşiv)

15.09.2015	Denizli Büyükşehir Belediyesi kentte faaliyet gösteren Amatör Spor Kulüpleri Federasyonu'na bağlı 73 amatör spor kulübüne 245.000 TL ulaşım yardımıyla bulunmuştur.
28.04.2017	Denizli Büyükşehir Belediyesi 121 Dev Projesi içerisindeki 7 yüzme havuzundan biri olan Honaz Kapalı Yüzme Havuzu inşaatı başladı. İçerisinde 1 adet yarı olimpik yüzme havuzu, 1 adet eğitim havuzu, 2 adet spor salonu ve 1 adet de kafe yer alacaktır.
13.01.2020	Denizli Kayak Merkezi, ziyaretçi sayısı hızlı bir şekilde artıyor. Yeni sezonda bugüne kadar yaklaşık 50.000 kişinin geldiği tespit edilmiştir.
26.01.2021	Denizli Büyükşehir Belediyesi, Amatör Spor Kulüpleri Federasyonu'na bağlı Denizli genelindeki 117 spor kulübüne 1 milyon 200 bin TL destek vermiştir.

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

4.10 İklim Değişikliği Projesi

Denizli Büyükşehir Belediyesi, çevre ve doğa konusunda hassasiyet gösteren bir belediyedir. "İklim Hareketi İçin Değişime Güç Ver" projesi gibi çevre dostu projeleri AB tarafından desteklenmektedir.

Şekil 387. İklim Değişikliği Projesi (DBB Arşiv- Projeler)

Ayrıca, Dünya Doğal Hayatı Koruma Vakfı'nın düzenlediği Tek Dünya Kentleri Yarışması'nda Türkiye şampiyonu olarak uluslararası alanda da çevre konusunda örnek gösterilmektedir. WTF tarafından düzenlenen yarışmada da Türkiye şampiyonu olarak, dünya şampiyonluğu için mücadele etmektedir.

Tablo 63. İklim Değişikliği Projeleri (DBB Arşiv)

12.10.2016	Denizli Büyükşehir Belediyesi, "İklim Hareketi İçin Değişime Güç Ver" projesi başlattı. İklim değişikliğinin gelecekte insan hayatına vereceği zararı en aza indirmek için başlatılan çalışma kapsamında Denizli Büyükşehir Belediyesinin projesi AB tarafından desteklenen 38 projeden biri olmuştur.
02.07.2020	Dünya Doğal Hayatı Koruma Vakfı'nın (WWF) düzenlediği Tek Dünya Kentleri Yarışması'nın Türkiye şampiyonu Denizli Büyükşehir Belediyesi olmuştur.
06.10.2020	WTF' nin düzenlediği yarışmada Türkiye Şampiyonu olan Denizli Büyükşehir Belediyesinin Dünya Şampiyonluğu için mücadelesinde girmiştir.

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

4.11 Konut Projesi

Verilen tarihler arasında TOKİ tarafından Denizli'nin farklı bölgelerinde yapılan konut projeleri hakkında bilgiler verilmektedir. Çivril TOKİ konutlarında kura çekimi yapılmış, Bozkurt İlçesi'nde depremde etkilenen vatandaşlar için TOKİ konutlarının yapımı tamamlanmış ve Kayaköy Mahallesi'nde yapılan 938 konutun satışı başlamıştır. Bu veriler, Denizli'deki konut ihtiyacının karşılanması için TOKİ tarafından yürütülen çalışmalar hakkında bilgi vermektedir.

Tablo 64. Konut Projesi (DBB Arşiv)

28.09.2018	Çivril TOKİ konutları kura çekilişi yapılmıştır.
26.10.2019	Bozkurt İlçesi'nde depremde etkilenen vatandaşlar için yapımı süren TOKİ konutlarının yapımı tamamlanmıştır.
24.01.2020	TOKİ tarafından Denizli'nin Kayaköy Mahallesi'nde yapımı tamamlanan 938 konutun satışı başlamıştır.

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

4.12 Sokak Hayvanları Projesi

Denizli Büyükşehir Belediyesi, sokak hayvanları için modern ve konforlu bir barınma ve rehabilitasyon merkezi oluşturarak, bu hayvanların bakımı ve korunması için önemli bir adım atmıştır. Bu merkez sayesinde, sokak hayvanlarına daha iyi bir yaşam ortamı sağlanmış ve toplumun hayvanlara olan duyarlılığı artırılmıştır.

Tablo 65. Sokak Hayvanları Projesi (DBB Arşiv)

20.06.2019	Sokak hayvanlarının daha modern ve konforlu bir tesise kavuşması için Denizli Büyükşehir Belediyesinin hayata geçirdiği Sokak Hayvanları Barınma ve Rehabilitasyon Merkezi, kısa süre içerisinde misafirlerini ağırlamaya başlatılmıştır.

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

4.13 E-Devlet Projesi

Denizli Büyükşehir Belediyesi, teknolojik yenilikleri vatandaşların yaşam kalitesini artırmak için kullanmaktadır. Akıllı şehir uygulamaları sayısı hızla artarken, özellikle COVID-19 pandemisi sırasında temassız ödeme sistemi gibi yenilikler hayata geçirilmiştir. Ayrıca, çevresel gürültüye karşı duyarlı bir yaklaşım benimsenmekte ve insan sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri yok etmek için çalışmalar yapılmaktadır.

Tablo 66. E-Devlet Projesi (DBB Arşiv)

16.04.2020	Denizli Büyükşehir Belediyesinin, geçen yıl kullanıma sunduğu Denizli Kart online dolum işlemi 280.000 yükleme sayısına ulaşırken, temassız yükleme sisteminin Kovid-19 tedbirleri kapsamında önemli olduğu açıklanmıştır.
01.02.2021	Teknolojik yeniliklerle vatandaşlarının yaşam kalitesini artırmayı sürdüren Denizli Büyükşehir Belediyesinin akıllı şehir uygulamaları sayısı 23'ten 46'ya yükseldi. Ulaşımdan enerjiye, sağlıktan altyapıya onlarca uygulama ile "Akıllı Şehir" ödülü bulunan Denizli Büyükşehir Belediyesi, akıllı şehir teknolojisinde de öncü olmaya devam etmektedir.
01.10.2021	Çevresel gürültüye maruz kalma seviyelerinin insan sağlığı üzerindeki zararlı etkilerini yok etmek için çalışan Denizli Büyükşehir Belediyesi, Denizli'nin Gürültü Eylem Planı'na yön verecek anket çalışması başlatmıştır.

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

4.14 Akıllı Şehir Projeleri

2017 yılı kapsamında başlanan akıllı şehir projesi için hedefler bulunmaktadır. Bu hedefler doğrultusunda;

- Daha Fazla Enerji Tasarrufu,
- Trafik Yönetim Sistemleri,

- Akıllı Uygulamalar,
- Dinamik Kavşak Yönetim Sistemleri bulunmaktadır.

Akıllı Uygulamalar

Denizli ili için akıllı uygulamalar bulunmaktadır. Bunlardan biri olan otomasyonlar, enerji tasarrufu ve zaman tasarrufu için önemli rol oynamaktadır. Bununla birlikte yönetimin sağlıklı karar almasında da fayda sağlanmıştır. Denizli ilinde enerji, çevre gibi alanlarda sıkça aktif olarak kullanılır. Ve her geçen gün teknolojinin de artmasıyla bu projelerin devamı gelmektedir.

- **Dinamik Kavşak Yönetim Sistemi**

Denizli ili için trafikte araçların zamandan tasarruf sağlamasını ve çevre kirliliğinin önüne geçilmesini sağlanması için oluşturulan kavşak yönetim sistemi kavşak yöntemini mümkün kılan tüm sinyalizasyon ile uyumlu çalışabilmektedir.

- **Trafik Yönetim Sistemleri**

Artan nüfusun bir etkisi olan trafikteki taşıt kullanımı artışı bulunmaktadır. Bu yoğunlukla alakalı olarak akıllı çözüm gerçekleştirilmesi gereklidir.

Şekil 388. Akıllı Şehir Projesi-Trafik Yönetim Sistemleri (DBB)

4.15 Altyapı Projeleri

Altyapı projelerinde 1997 yılından 2022 yılına kadar yapılan altyapı yatırımlarının tahsil edilen ödenekleri, harcanan miktarları, fiziki gerçekleştirmeleri hakkında bilgi verilmiştir.

1997 Yılında Gerçekleştirilen Projeler

Denizli'de gerçekleştirilen su yönetimi projeleri için tahsil edilen ödenek miktarları ve bu ödeneklerin ne kadarının harcandığını göstermektedir. Tabloya göre, Gölhisar-Acıpayam, Büyük Menderes, Işıklı-Baklan, Çürüksu Gökpınar, Tavas ve Çardak Beylerli Göleti projeleri için toplam 5.625.108 milyon TL tahsil edilmiş ve bu projeler için 5.524.041 milyon TL harcanmıştır. Ayrıca, işletme bakım-onarım için 2.350 milyon TL tahsil edilmiş ve 2.344 milyon TL harcanmıştır. Tablo, Denizli'deki su yönetimi projelerinin ciddi yatırımlar gerektirdiğini ve bu projelerin başarılı bir şekilde tamamlandığını göstermektedir.

Tablo 67. 1997 Yılı Altyapı Projeleri (DBB Arşiv)

İşin Adı	Tahsil Edilen Ödenek Miktarı (Milyon TL)	Harcanan Miktar (Milyon TL)
Gölhisar- Acıpayam 1. Merh Projesi (Taşkın Amacıyla Ağaçlandırma Çalışması)	442.385	442.006
Büyük Menderes Projesi (Sulama Yapımı Ve Suların Bertarafı)	1.579.942	1.570.951
Işıklı- Baklan Projesi (Su Depolaması, Sulama Yapımı)	2.032.385	2.032.187
Büyük Menderes Cindere Projesi (Su Depolaması, Sulama Yapımı)	172.500	82.500
Çürüksu Gökpınar Projesi (Gökpınar Barajı)	896.316	896.316
Tavas Projesi (Su Depolama, Sulama Yapımı)	182.314	182.314

Küçük Su İşleri (Çardak Beylerli Göleti Ve Sulaması)	316.916	315.423
İşletme Bakım - Onarım	2.350	2.344
Toplam	5.625.108	5.524.041

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Pis Su

Denizli ili içme suyu ihtiyacını, Gökpınar Deresi ve Derebeyi su kaynaklarını da içine alarak 20 adet derin su kuyusunun Hastane Deposu, Kiremitçi Su Deposu, Çamlık Su Deposu ve Toplu Konut Su Depolarında toplanarak şebeke boruları sayesinde kullanıcılara dağıtılmaktadır.

Pis Su Sistemi-Kanalizasyon

Denizli Büyükşehir Belediyesi'nin kanalizasyon atık sularını atacak, arıtma tesisi bulunmamaktadır. 1995 yılında arıtma tesisi ihalesi bir firma tarafından alınmış ve bu firmanın tesis inşasına devam ettiği bilinmektedir.

1997 Yılı İçme Suları Şube Birim Çalışmaları

1997 yılına ait Genel İdare programındaki 15 üniteden 13'ü için içme suyunun inşaatı ve Askeri Gazinodan da bir işin inşaatı tamamlanmıştır. Bu bölgede olan ve sondaj programında bulunan 30 işten 5'i sondaja açılmış, 11 işten de 6'sı tamamlanmıştır. Bunun karşılığında ise 350.420.000-TL harcanmış ve %79 oranında gerçekleştirme sonucuna varılmıştır.

2001 Yılı Mali Yatırımlar

Denizli ili 2001 yılındaki nakdi gerçekleştirme ile fiziki gerçekleştirme oranını kıyaslandığında, nakdi gerçekleştirme oranının yüksek, fiziki gerçekleştirme oranının düşük olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 68. Mali Yatırımlar- 2001

		Gerçek Oran (%)	
İş Adı	2001 Yılı	Nakdi	Fiziki
Büyük Su İşleri (Sulama Baraj)	16055053	97	52
Küçük Su İşleri (Gölet, Taşkın Koruma, Yas İşleri)	519058	79	38
Anadone Planlama ve Katı Proje Yapımı	22155	68	73
İşl.-Onarım ve Drenaj Faaliyetleri	38475	89	33
Planlanmayan Hizmetler	142205	10	-
Kamulaştırma (Taşınmazların Kamulaştırılması)	328616	93	15
Özel Tertip	11927	84	-
Toplam	17117489	96	48

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

2005 Yılı Yatırımları- 2005 Yılı Mali Yatırımları

Denizli ili, 2005 yılının fiziki gerçekleşme yüzdesi hesaplandığında 2001 yılına göre oldukça fazla olduğu anlaşılmaktadır. Bu yüzdelerden de anlaşılaacağı üzere yapılan yatırım ve ödeneklerin geri dönüşleri alınacak, Denizli ili ekonomik açıdan gelişme sağlayacaktır.

Tablo 69. 2005 Yılı Yatırımları (YTL)

İş Adı	Ödenek	Harcama
Büyük Su İşleri	38.365.479	38.227.309
Küçük Su İşleri	3.727.826	3.722.963
Anadone Planlama ve Proje	153.500	-
İşletme Bakım Onarım	260.000	242.716

Kesin Hesap	1.150.000	1.125.728
Kamulaştırma (Taşınmazların Kamulaştırılması)	2.087.370	2.087.370
Toplam	45.744.175	45.406.050

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Tablodaki verilere göre, Denizli ili 2005 yılında bir dizi mali yatırım gerçekleştirmiştir. Bu yatırımlar arasında sulama projeleri, baraj inşaatları ve küçük su işleri yer almaktadır. Gökpınar Barajı, Acıpayam Ovası Sulaması, Baklan Ovası Sulama ve Yenidere Barajı gibi projeler ödenek ve harcama açısından önemli yer tutmaktadır. Toplamda, 658 milyon TL ödenek ayrılmış ve 599 milyon TL harcanmıştır.

Tablo 70. 2005 Yılı Mali Yatırımları (YTL)

İş Adı	Ödenek	Harcama
Çürüksu Gökpınar Projesi (Gökpınar Barajı)	129.705	24
Göhlisar Acıpayam 1. Merhale Projesi (Acıpayam Ovası Sulaması 1. Kısım)	5.822	76
Çivril Işıklı Baklan Projesi (Baklan Ovası Sulama 4. Kısım Ana Kanal)	22.678	84
Aş. Büyük Menderes (Gölemezli Sarayköy Sulaması 3. Kısım)	18.538	76
Çivril Işıklı Baklan Projesi (Baklan Ovası Sulama 4. Kısım Şebeke)	336.548	91
Tavas Projesi (Yenidere Barajı)	-	69
Küçük Su İşleri (Çardak Beylerli Göleti ve Sulaması)	75.739	79
Küçük Su İşleri (Denizli Merkez Cankurtaran Kas. (Çukurköy))	69.420	100
Toplam	658.450	599

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

2013 Yılı Yatırımları

Denizli il sınırları içinde oluşan atıksuların doluluğunun azaltılması ve önlenmesi için planlanmış kanalizasyon şebekelerinin tümünün bir atıksu arıtma tesisine bağlanması amaçlanmış ve tarım sulama sisteminde temiz su kullanımı başlamıştır.

Tablo 71. 2013 Yılı Yatırımları (TL)

İş Adı	Ödenek	Harcama
Tarım (Sulama ve Su Depolaması Yapımı)	124.519.620 TL	124.516.939 TL
Hizmet (Psikiyatri Hastanesi Yapımı)	54.870 TL	54.870 TL
Kamulaştırma (Denizli Hizmet Binasının Yenilenmesi)	3.203.760 TL	3.203.760 TL
Toplam	127.778.250 TL	12.775.569 TL

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

2017 Yılı Yatırımları

2017 yılında yapılan yatırımlarda genellikle barajlar ve göletler üzerinde yoğunlaşmış ve yoğunlaşılacak bu yatırımların %85'i gerçekleştirilmiştir.

Tablo 72. 2017 Yılı Yatırımları

İşin Adı	Harcama Miktarı
Beyaz Sazak Barajı	14.000.000 TL
Buldan Aktaş Barajı	19.400.000 TL
Güney Koparan Barajı	15.040.000 TL
Acıpayam Akdere Barajı	60.000.000 TL

Kale Ortaköy Barajı	10.000.000 TL
Pamukkale Akdere Barajı	8.000.000 TL
Pamukkale Haytabey Barajı	10.000.000 TL
Tavas Kızılca Göleti	8.000.000 TL
Çameli Kolak Göleti	8.000.000 TL
Kale Kayabaşı Göleti	8.500.000 TL

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Bu tabloda Denizli ili 2021 yılında yapılan yatırımlar listelenmiştir. İçme suyu kaynağı, altyapı sorunlu mahallelerin düzenlenmesi, yeni altyapı çalışmaları, atık su arıtma tesisleri gibi projelerin yanı sıra Denizli Entegre Kentsel Su Yönetimi projesi de yer almaktadır. Toplam harcanan miktar 30 milyon TL'ye yakındır.

Tablo 73. 2021 Yılı Yatırımları

İşin Adı	Harcana Miktar
İçme Suyu Kaynağı	3.735.839 TL
Çivril Sarayköy Altyapı Hattı Temizliği	550.000 TL
Altyapı Sorunlu Mahalle (Sevindik, Sümer, Karşıyaka)	8.500.00 TL
Yenişafak Altyapı Çalışmaları	4.449.657 TL
Acıpayam Atık Su Arıtma	4.390.000 TL
Acıpayam Atık Su Arıtma	4.390.000 TL
Akbaş Barajı İçme Suyu İsale Hattı	8.500.000 TL
Ekse Projesi (Denizli Entegre Kentsel Su Yönetmeliği)	4.979.354 TL

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

2022 Yılı Projeler-İçme Suyu Tesisleri

2021 yılının sonuna kadar 2 adet içme suyu tesisinin kesin tamamlanması ve 575.000 kişi içinde içme suyu temini sağlanacağı bilinmektedir.

İnşaat Safhasındaki İçme Suyu Tesisleri

Denizli İçme Suyu Arıtma Tesisi: günlük su arıtma kapasitesi 100.000m³ olan bu tesis, Denizli ili ve yakınında olan yerleşimlerine kaynak kalitesinde değerli bir su verilecektir.

Denizli içme suyu hattı: Akbaş Kaynağından alınması düşünülen suyun, 53km uzaklığında bulunan İsale hattı bağlantısı ile Denizli ili ve yakınında olan yerleşimlere içme suyu tahsil edilecektir.

Barajlar ve Göletler

2003 yılından 2022'ye kadar toplamda 15 baraj ve 9 gölet yapılmış ve 221 milyon m³ birikim hacmine kadar ulaştığı söylenmektedir.

4.16 Enerji Yatırımları

Denizli, enerji yatırımları bakımından oldukça zengin bir ildir. Yapılan yatırımlarda hangi enerji santrallerine hangi konuda ne kadar yatırım yapılmış, işletmede olan santraller, yapım aşamasındaki santraller ve ön lisans alan santrallerin isimleri, firmaları ve güçleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Yenilenebilir Enerji Potansiyeli

Ülke ortalamasının üstünde potansiyele sahip olan Denizli İli yenilenebilir enerji kaynakları açısından başta güneş enerjisi ve jeotermal enerjiye sahiptir. Denizli İli Büyük Menderes Ovası içinde ve jeotermal enerji kaynakları açısından zengin olup Türkiye'deki MW'si yüksek elektrik üretimine uygun sahaların önemli bir kısmına ev sahipliği yapmaktadır.

Güneş Enerji Santrali

Sahip olduğu iklimsel koşulların ve coğrafi konumunun Denizli İline getirdiği avantajlar ile potansiyeli sahip yüksek güneş enerjisine sahiptir. Temmuz ayında 12 saat ile Denizli’de en yüksek güneşlenme süresine, haziran ayında ise yüksek global radyasyon değerine ulaşmaktadır. Ortalama güneşlenme süresi 8,04 saat ile Türkiye ortalamasının üzerinde yer almaktadır.

Şekil 389. Güneş Enerji Santrali

Kaynakça: Denizli Valiliği

Tablo 74. Güneş Enerji Santralleri (Enerji Atlası, 2022)

İŞLETMEDEKİ GÜNEŞ ENERJİ SANTRALLERİ		
SANTRAL ADI	FİRMA	GÜÇ
Renoe Acıpayam GES	Erikoğlu Holding	10 MW
Yeşilvadi GES	Akfen Enerji	6.61 MW
Dalsan Enerji Tavas GES	Dalsan Enerji	5 MW
Honaz GES	Fina Enerji	5 MW
Fina Enerji Acıpayam GES	Fina Enerji	4 MW
Fit Enerji Denizli Çivril GES	Fit Enerji	3 MW

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

Astürk Enerji GES	Astürk Enerji	2.69 MW
Gündem Enerji GES	Gündem Enerji	2.10 MW
Bozkurt GES		1 MW
Tuğba Kuruyemiş GES	Tuğba Kuruyemiş	0.99 MW
Ülkü Meyvecilik	Ülkü Meyvecilik	0.92 MW
Denizli Pamukçu Enerji GES	Pamukçu Enerji	0.89 MW
Erikoğlu Özel Sağlık GES	Erikoğlu Holding	0.89 MW
Galata Renova GES	Galata Renova Energy	0.89 MW
Pozitif Enerji Denizli Bozkurt GES	Firt Enerji	0.89 MW
Gün Gıda GES	Gün Gıda ve İhtiyaç	0.79 MW
Balres Elektrik Üretim GES	Fina Enerji	0.70 MW
Uzman Çatı GES		0.60 MW
Fartaş Mühendislik Enerji GES	Fartaş Mühendislik Enerji	0.54 MW
Erikoğlu Holding Güneş Santrali	Erikoğlu Holding	0.50 MW
Mega watt Enerji Acıpayam GES	Mega watt Enerji	0.36 MW
Atsco Enerji GES	Atsco Enerji	0.35 MW
Aksoy Taban Denizli GES	Aksoy Taban İmalat	0.19 MW
Aksoy Taban Denizli GES	Aksoy Taban	0.19 MW
Denizli Valiliği GES	Denizli Valiliği	0.075 MW
Ahmet Koç GES	Ahmet Koç	0.032 MW
Denizli'deki Diğer Lisanssız GES'ler	Çeşitli Firmalar	144 MW
YAPIM AŞAMASINDAKİ SANTRALLER		
SANTRAL ADI	FİRMA	GÜÇ

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

Erikoğlu Sunsystem Bekilli GES	Erikoğlu Sunsystem	5.03 MW
Bozkurt Belediyesi GES	Bozkurt Belediyesi	1 MW
Çivril Belediyesi GES	Çivril Belediyesi	0.89 MW
ÖN LİSANS ALAN SANTRALLER		
SANTRAL ADI	FİRMA	GÜÇ
Uran Holding Acıpayam GES	Uran Holding	3 MW

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Jeotermal Enerji Santrali

Denizli İli Büyük Menderes Ovası içinde yer aldığı ve jeotermal alanlarına ait çalışmalara 1970li yıllarda başlanmış Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü (MTA) tarafından yapılmış olup 40 yılı aşkın süredir devam eden graben yapısına ve tektonik hatlara bağlı olarak kent içerisinde önemli bir jeotermal potansiyel bulunduğu bu detaylı araştırmalar sonucunda belirlenmiştir. Enerji üretim amaçlı Türkiye’de keşfedilen ilk saha alanı olan Kızıldere Sahası’nın, Türkiye’nin en yüksek sıcaklığa sahip akışkanın uzun bir süre buradan elde edildiği görülmüştür.

Şekil 390. Jeotermal Enerji Santrali (Zorlu Enerji)

Bu tabloda, Türkiye’de bulunan işletmedeki jeotermal santraller ve bu santralleri işleten firmaların bilgileri yer almaktadır. Ayrıca her santralin gücü de megavat (MW)

cinsinden verilmiştir. Toplamda 10 adet jeotermal santral bulunmaktadır. En güçlü santral 165 MW ile Zorlu Enerji'ye aittir. En küçük santral ise 3.50 MW ile Emirler Enerji'ye aittir.

Tablo 75. İşletmedeki ve Ön Lisan Alan Santraller (Enerji Atlası,2022)

İŞLETMEDEKİ JEOTERMAL SANTRALLER		
SANTRAL ADI	FİRMA	GÜÇ
Kızıldere 3 JES	Zorlu Enerji	165 MW
Kızıldere 2 JES	Zorlu Enerji	80 MW
Greeneco 5 JES	Greeneco Enerji	28 MW
Greeneco 6 JES	Greeneco Enerji	26 MW
Greeneco 3 JES	Greeneco Enerji	26 MW
Greeneco JES	Greeneco Enerji	26 MW
Kızıldere (Zorlu) JES	Zorlu Enerji	15 MW
Kızıldere JES	Aydem Enerji	6.85 MW
Tosunlar JES	Akça Enerji	3.81 MW
Emirler 1 JES	Emirler Enerji	3.50 MW

ÖN LİSANS ALAN SANTRALLER		
SANTRAL ADI	FİRMA	GÜÇ
Kızıldere 4 JES	Zorlu Enerji	60 MW
Greeneco 7 JES	Greeneco Enerji	49 MW
Tekkehamam 2 JES	Zorlu Enerji	35 MW
Emirler 2 JES	Emirler Enerji	10 MW

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Şekil 391. Türkiye Jeotermal Enerji Haritası (Enerji Atlası, 2022)

Rüzgar Enerji Santrali

Kara ve deniz üzerinde bulunabilen elektrik üretilen tesislerin, rüzgarın elektrik enerjini kinetik enerjisinden üretildiği bir grup rüzgar türbininin bir arada bulunduğu alanın adıdır. RES'ler (rüzgar enerji santrali) dikey, yatay ve eğik eksenli türbinler olmak üzere üç gruba ayrılır. RES farklı sayıda rüzgar türbininden oluşur. Çevre kirliliği üretmezler. Gürültüsü oldukça fazla olan rüzgar türbinleri gürültü kirliliğine sebep olduğu için kentleşme bölgelerinden uzak yerlere kurulur. 15-18 yıl arasında ömrü bulunan rüzgar türbinleri boyutuna göre farklılık göstermekte ve büyük olan rüzgar türbinleri 20-25 yıl arasında ömrü bulunmaktadır.

Tablo 76. Rüzgar Enerji Santrali (Enerji Atlası)

İŞLETMEDEKİ RÜZGAR ENERJİ SANTRALLERİ		
Santral Adı	Firma	Güç
Denizli RES	Akfen Enerji	66 MW

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Hidroelektrik Enerji Santrali

Suyun belirli seviyeye kadar yükselmesi ile oluşan potansiyel enerji miktarıdır. Bir düzenek sayesinde hidroelektrik enerji mekanik enerjiye, mekanik enerji de elektrik enerjisine

çevrilebilir. Enerji üretilmesi için hidroelektrik santraller kurulmaktadır. Doğal ya da suni olarak seviyesi belirli bir düzeye gelmiş olan suyun daha düşük olan türbinlere iletilmesi sağlanır. Türbin milinin dönmesi türbin çarklarının alt kısımlarına hızlı bir şekilde çarpması ile sağlanmaktadır. Jeneratörün çalışmasının bu düzenek ile ortaya çıkar ve elektrik enerjisi üretilir. Barajlarda elektrik üretmek bu düzenekler ile kurulan bir sistem sayesinde sağlanır. Hidroelektrik santraller bu sistemlerin bütünü olarak bilinir.

Tablo 77. Hidroelektrik Santralleri (Enerji Atlası, 2022)

İşletmedeki Hidroelektrik Santralleri		
Santral Adı	Firma	Güç
Adıgüzel Barajı ve HES	Aydem Enerji	62 MW
Adıgüzel 2 HES	Peker Enerji	30 MW
Cindere Barajı ve HES	Entek Enerji	29 MW
Akkent Çalkuyucak HES	Yılsan Holding	14 Mw
Akbaş HES	Yılsan Holding	13 MW
Karataş HES	Amiroğlu Enerji	9.52 MW
Demirciler HES	Akfen Enerji	8.44 MW
Dodurgalar 1-2 HES	Elta Elektrik Üretim	4.14 MW
Ege 2, 3, 4 HES	Mon Elektrik Üretim	3.82 MW
Bereket HES	Aydem Enerji	3.70 MW
Darıveren HES	Darıveren Enerji	3.07 MW
Çal HES	Yurdemi Enerji	2.50 MW
Ege HES	Denizli Elektrik Üretim	0.92 MW
Yapım Aşamasındaki Santraller	-	
Santral Adı	Firma	Güç

Sarıkavak HES	Denizli Elektrik Üretim	3.14 MW
Planlanan Elektrik Santralleri	-	
Sami Soydan Barajı ve HES	-	124 MW
Yön HES	-	11 MW
Erenler HES	-	7.21 MW
İŞLETMEDEKİ ELEKTRİK SANTRALLERİ		
SANTRAL ADI	FİRMA	GÜÇ
Menderes Tekstil Elektrik Santrali	Akça Enerji	19 MW
Arenko Elektrik Santrali	Arenko Elektrik Üretim	12 MW

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Doğalgaz Santrali

Yer kabuğunun içindeki fosil kaynaklı yanıcı gaz olan doğal gaz bir petrol türevidir. Yakıt olarak yakarak elektrik üretimini doğal gaz güç santralleri gerçekleştirir. Doğal gaz güç santralleri kullanım amaçlarına göre çeşidi oldukça fazladır.

Tablo 78. Doğalgaz Santralleri (Enerji Atlası)

İŞLETMEDEKİ DOĞALGAZ SANTRALLERİ		
SANTRAL ADI	FİRMA	GÜÇ
RWE & Turcas Denizli Doğalgaz Santrali	RWE Enerji	775 MW
Age Denizli Doğalgaz Santrali	Age Enerji	206 MW
Denizli Çimento Doğalgaz Santrali	Eren Enerji	14 MW

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Biyogaz Enerji Santrali

Doğada çürüyerek yok olacak biyolojik atıklardan enerji üretmek için biyogaz elektrik üretim tesisleri tasarlanmıştır. Havuzda biriktirilen hayvan gübresi ya da organik atıkların çürümesi ile oluşan metan gazını yakarak enerji üretilir.

Tablo 79.Biyogaz Enerji Santrali (Enerji Atlası)

İŞLETMEDEKİ BİYOGAZ ENERJİ SANTRALLERİ		
SANTRAL ADI	FİRMA	GÜÇ
Kumkısıık Biyogaz Santrali	Aydem Enerji	0.70 MW

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Termik Santrali

Buhar gücüyle ana işletici makinesi çalışan güç santrali termik santrallerdir. Suyun ısıtılarak ya da kaynatılarak dönüştürülen su buharı, bir elektrik üreticisine süren buhar türbinini döndürmekte kullanılır. Termik santrallerde kömür ile çalışanlar kömürde bulunan kimyasal enerjinin elektrik enerjisine çevrilmesini sağlar.

Tablo 80. Termik Santralleri (Enerji Atlası)

İŞLETMEDEKİ TERMİK SANTRALLERİ		
SANTRAL ADI	FİRMA	GÜÇ
Aynes Gıda Termik Santrali	Aynes Gıda	5.50 MW
Küçükler Tekstil Termik Santrali	Küçükler Tekstil	5 MW

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

5. KALKINMA PLANLARI

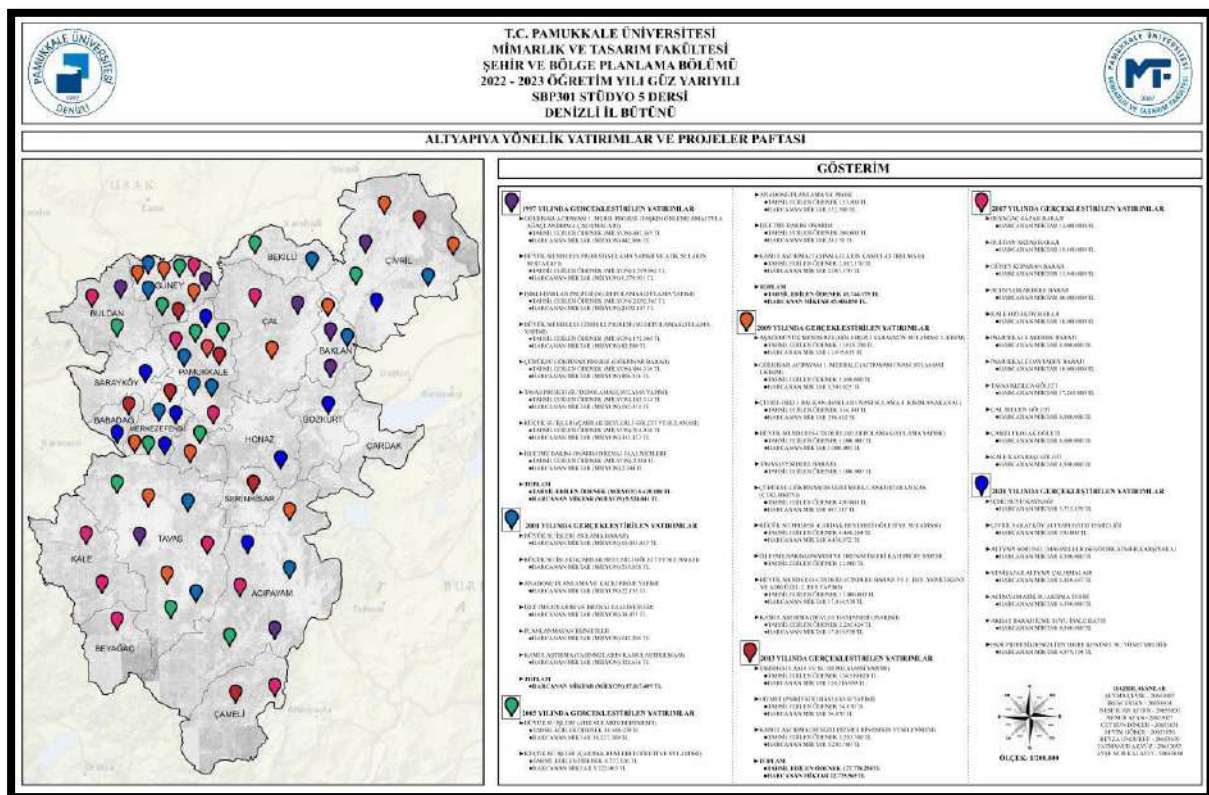
KALKINMA PLANLARI	
Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı	• Sanayileşmeye verilen destek arttırılmıştır. • %7'lik büyüme hızı hedeflenmiştir. • %6,6'lık büyüme hızı gerçekleştirilmiştir. • Denizli'de özel sektörün gelişim gösterdiği bu dönemde, toplam 7 fabrika üretime başlamıştır. Bu dönem, Denizli için sanayileşmenin başlangıcını oluşturan dönem olmuştur.
İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı	• Özel sektör yatırımları arttırılmıştır. • Sanayinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. • -Bu dönem Denizli'ye, sanayi tesislerinde artış ve çeşitlilik olarak yansımış, plastik, metal ve orman ürünleri ile ilgili ilk tesisler kurulmuştur.
Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı	• Ara ve sanayi mallarının üretimine ağırlık verilmiştir. • Sanayileşmede merkezileşmeye gidilmesine karar verilmiştir. • Geri kalmış kentler için, sanayi faaliyetlerinin canlandırılması amacıyla projeler geliştirilmiştir. • 1973 yılında Kalkınmada Öncelikli İller kapsamına alınan Denizli'de, bu sayede yatırımlar artmış, sanayi hızlı biçimde gelişmiştir.
Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı	• Özel ve kamu sektörüne yapılacak yatırımlar belirlenmiştir. • Ülkenin içinde bulunduğu ekonomik durumdan ötürü hedeflerin gerçekleştirilemediği bir plandır. • Bu dönemde Denizli'de gıda, orman, kâğıt ürünleri üretilmeye başlamış, sanayi hızı aynı şekilde devam etmiştir.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı	- İhracata öncelik verilen, dışa açılımcı bir plandır. - Denizli’de özel sektör hareketlenmiş ve ekonomi, ihracat ağırlıklı olmuştur. - Dokuma sanayisindeki teşviklere bağlı olarak, kentteki dokuma ve hazır giyim sektörü ivme kazanmış, üretim tesislerinin sayısı 6’dan 22’ye çıkmıştır.
Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı	- İstikrarlı ve dengeli bir kalkınmanın önemine vurgu yapılmıştır. - Bu dönemde, Denizli’de giyim, dokuma, deri ve metal eşya alanında gelişme yaşanmıştır. - Kentte faaliyet gösteren firmaların bazıları, Türkiye’nin 500 büyük firması arasına girmeyi başarmışlardır.
Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı	- Türkiye’nin gelişmiş ülkeler arasında yer almasını, sürekli büyümenin gerçekleştirilmesini, çevrenin korunmasına yönelik çalışmaları hedef alan bir plandır. 1997 yılında dünyayı etkisi altına alan finansal kriz bu hedeflerin gerçekleşememe nedeni olarak görülmektedir. Gerçekleştirilmesi beklenen ihracatın ancak yarısı yapılabilmektedir. - Denizli’de tekstil sektöründe yatırımın azaldığı dönemdir. Denizli ekonomisinde, bu yıllarda meydana gelen değişim, kentin ekonomik faaliyetlerine ve istihdamına da yansımıştır.
Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı	- Dünyadaki ekonomik ve sosyal gelişmelerden yararlanılması amacıyla geliştirilen, uzun vadeli gelişme stratejisinin ilk planıdır. - Ekonominin rekabet ve uyum gücünü arttırmayı hedeflemektedir. - Türkiye’de Kasım 2000’de başlayan ve Şubat 2001’de derinleşen kriz, hedeflenenin gerçekleşmesine engel olmuştur. - Denizli, sanayi sektöründeki işletmelerin ihracat ağırlıklı çalışması sebebiyle bu sektör için daralma yaşamamıştır.

Dokuzuncu Kalkınma Planı	• Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde temel strateji dokümanı olarak planın dönemi, 7 yıllık olarak belirlenmiştir. • Yıllık ortalama hedefler; büyüme hedefi %7, tarım hedefi %3,6, sanayi hedefi %7,8, hizmetlerde hedef %7,3 olarak belirlenmiştir. • 2008 yılındaki küresel ekonomik kriz, bu hedeflere ulaşılmasını engellemiştir. • Denizli, bu krizden olumsuz etkilenmiştir. Bu dönemde kapanan işletmeler olmuştur ve genel olarak yatırımlarda azalma yaşanmıştır. • Krizin etkileri sanayi sektöründe, günümüzde de devam etmektedir.
Onuncu Kalkınma Planı	• Yüksek, istikrarlı ve kapsayıcı ekonomik büyümenin yanı sıra hukukun üstünlüğü, bilgi toplumu, uluslararası rekabet gücü, insani gelişmişlik, çevrenin korunması ve kaynakların sürdürülebilir kullanımı gibi unsurları kapsayacak şekilde tasarlanmıştır. • Türkiye'nin ekonomik ve sosyal kalkınma süreci bütüncül ve çok boyutlu bir bakış açısıyla ele alınmış, insan odaklı kalkınma anlayışı çerçevesinde katılımcı bir yaklaşım benimsenmiştir. • Denizli'de yeni terminal binası 10. Kalkınma Planı döneminde hizmete girmiştir.
On Birinci Kalkınma Planı	• Plan döneminde, sanayi sektörü baş rolü üstlenmiştir. Halen yürürlükte olan Plan'da, hedefleri ve verimliliği odağına alan, ihracata dayalı istikrarlı bir büyüme modeli belirlenmiştir. • Bölge illerindeki imalat sanayii sektörlerinin demiryolu yük taşımalarının artırılması amacıyla Selçuk-Aydın-Denizli ikinci demiryolu hattının yapımına başlanması ve Aydın-Denizli Otoyol Projesinin tamamlanması hedeflenmiştir.

6.2 Altyapıya Yönelik Yatırımlar Ve Projeler

1997 yılından 2021 yılına kadar, yıl ayırımı yapılarak altyapı yatırımlarını ve projelerini mekânsal olarak gösterilmektedir. Proje ve yatırımlar için ayrılan bütçe ve harcanan ödenek fiyatları belirtilmektedir. İl bütününe baktığımız zaman dengeli bir şekilde yatırım yapılamamakta, genellikle Denizli'nin iki merkez ilçesi olan Pamukkale ve Merkezefendi 'de yatırımlar yoğunlaşmaktadır.

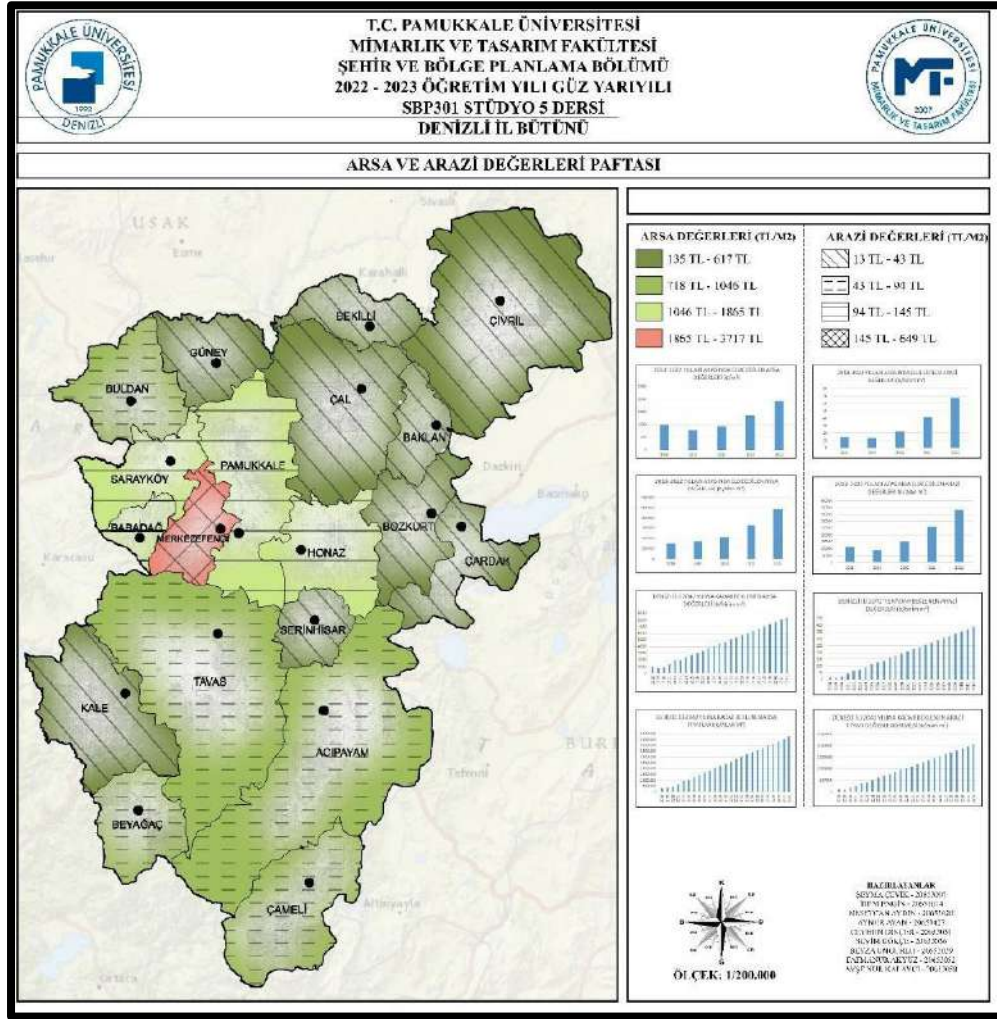

Şekil 393. Altyapıya Yönelik Yatırımlar ve Projeler

Kaynak :Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Hazırlanmıştır.

6.3 Arsa Ve Arazi Değerleri

Arsa ve arazi fiyatları değerlendirilirken dikkat etmemiz gereken unsurlardan en önemlisi hem alan m² hem de birim m² olarak ölçmektir. Çünkü arsa ve arazilerin m² başına değerleri değişebilmektedir. Arsa ve arazilerin 2018-2022 yılları arasındaki verileri grafiklerle destekleyerek anlatmak istersek fiyatların giderek arttığını söyleyebiliriz. Bu verilere dayanarak 2042 yılında fiyatların nasıl olacağını öngörebilmekteyiz. Çivril, Bekeilli, Çal, Çardak, Güney, Bozkurt, Baklan, Serinhisar ve Kale ilçelerinde yapılan değerlemelere göre, arazi fiyatlarını birim m² cinsinden hesaplırsak 13₺-43₺ arasında, arsa fiyatlarını da 135₺-617₺ arasında görmekteyiz. Buldan, Tavas, Acıpayam, Çameli, Beyağaç ilçelerinde de arazi değerlerinin 43₺- 94₺ arasında, arsa değerlerinin de 718₺-1046₺ arasında olduğunu görmekteyiz. Pamukkale, Babadağ, Sarayköy, Honaz ilçelerinin de yapılan değerlendirmelerde arazi değerlerini 94₺- 145₺ arasında, arsa değerlerini 1046₺-1865₺ arasında olduğunu görmekteyiz. Merkezefendi ilçesinde yapılan değerlendirmelerde arazi değerlerini 145₺-649₺ arasında, arsa değerlerini 1865₺-3717₺ arasında olduğunu görmekteyiz.

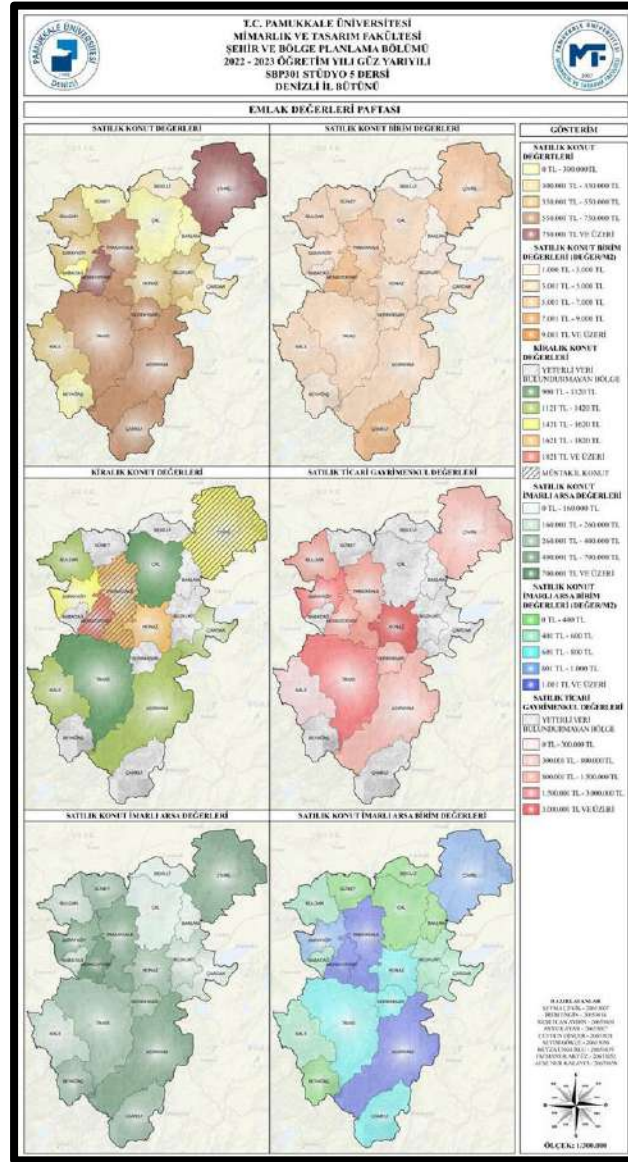

Şekil 394. Arsa ve Arazi Değerleri

Kaynak :Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Hazırlanmıştır.

6.4 Emlak Değerleri

Emlak değerleri paftasında, Denizli ilindeki satılık ve kiralık konut değerleri, satılık konut değerlerinin birim fiyatları, satılık konut imarlı arsa ve ticari gayrimenkul değerler ve satılık konut imarlı arsa birim değerlerinin analizi yapılmıştır. Paftada 1/300.000 ölçeğinde altı adet halihazır kullanılmıştır.

Şekil 395. Emlak Değerleri Paftası

Kaynak :Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Hazırlanmıştır.

6.5 Enerji Yatırımları

Denizli, yenilenebilir enerji kaynakları bakımından Ege bölgesinin oldukça zengin bir ilidir. Güneş enerji santrali, rüzgar enerji santrali, jeotermal enerji santrali, doğalgaz enerji santrali, hidroelektrik enerji santrali, termik santrali, elektrik santrali ve biyogaz elektrik üretimi olmak üzere toplamda sekiz adet enerji üretimine ev sahipliği yapmaktadır. Denizli ilinin en büyük güneş enerji santrali Renoe Acıpayam GES i 10 MW büyüklüğe sahip olup Denizli ilinde toplamda yirmi dört adet işletmede olan güneş enerji santrali vardır. Denizli ilinin 66 MW büyüklüğü ile rüzgar enerji santrali Denizli RES işletmede olan tek rüzgar enerji santralidir. Denizli ili jeotermal kaynaklar bakımından Sarayköy ilçesi başta olmak üzere oldukça zengin bir ilidir. Kızıldere 3 JES Türkiye'nin 165 MW büyüklüğü ile en büyük jeotermal santralidir. Toplamda ilimizde on dört adet işletmede olan santral vardır. Denizli ilinde üç adet doğalgaz enerji santrali bulunmaktadır. RWE & Turcas Denizli 775 MW büyüklüğü ile ilin en büyük doğalgaz santralidir. Denizli ili hidroelektrik enerji santralleri bakımından özellikle Güney ilçesindeki verim ile üretimdedir. Toplamda on üç adet santral bulunmakla birlikte, Adıgüzel Barajı ve HES 62 MW büyüklüğü ile Denizli ilinin hem deneyimli hem de en büyük hidroelektrik santralidir. Denizli ili iki adet termik santrale ev sahipliği yapmakla birlikte, 5.50 MW büyüklüğe sahip Aynes Gıda termik santrali ilin en büyük termik santralidir. Denizli ili işletmede bulunan iki adet elektrik santraline sahip olmakla birlikte 19 MW büyüklüğünde Menderes Tekstil fabrikasının santrali ile en büyük elektrik santraline sahiptir. Son olarak iki adet biyogaz işletmesi ile 0.64 MW büyüklüğe sahip olan Kumkısıık Biyogaz santrali ile Denizli ilinin en büyük biyogaz santraline sahiptir.

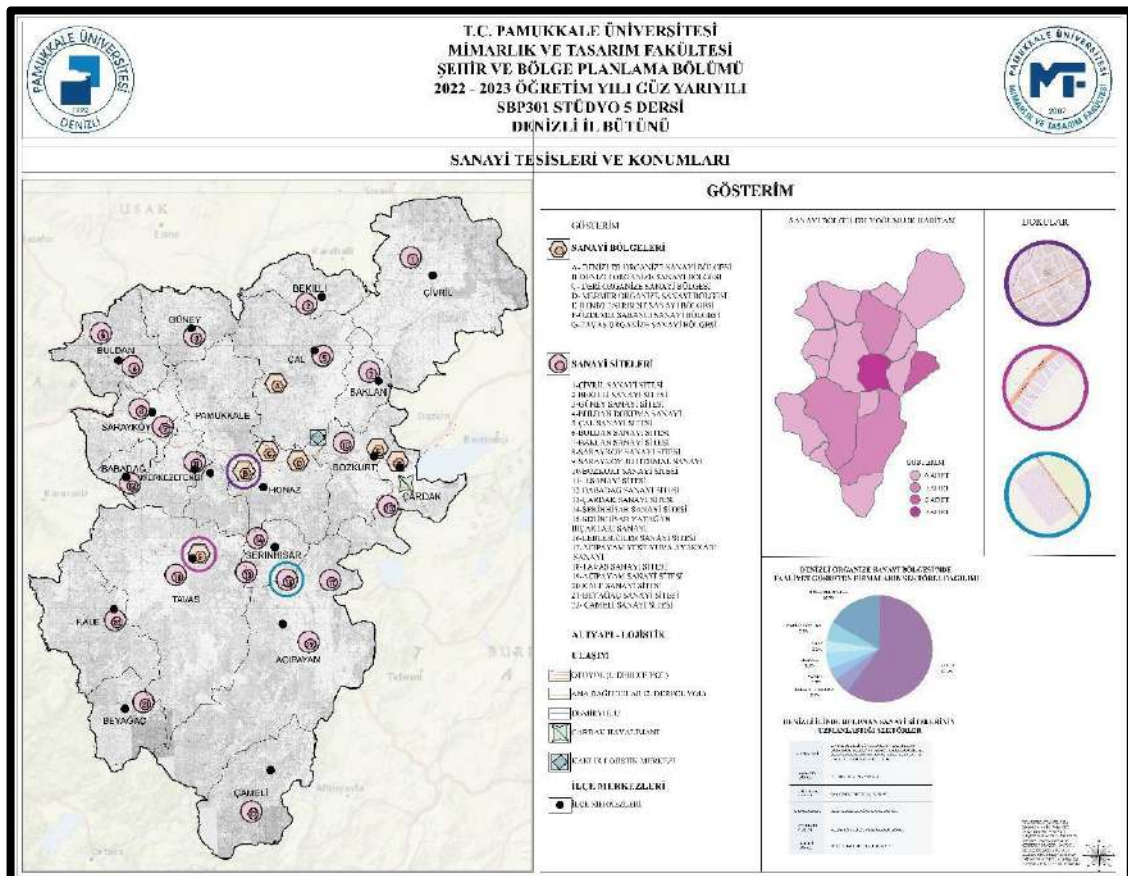
Sonuç olarak oldukça zengin rezervler ve tesislere sahip olan Denizli ili enerjisini üretmekte ve tüketmekte olan bir yapıya sahip olmakla beraber, yapılan yatırımlar olabildikçe çevreye zarar vermeden yapılmaktadır.

6.6 Tarım Ve Hayvancılık-Sektörel Analizler

Denizli İl bütününe yapılan Tarım ve Hayvancılık- Sektörel Analizler paftasında Denizli İli tarımsal ürünler ve hayvancılık verileri işlenmiştir. Tarımsal ürünler için Denizli İlinde mısır tahıllar grubunun en çok görülen üründür. Buğday ve arpa da sırayı takip etmektedir. Meyve ürünleri içerisinde üzüm meyveler arasında kendini göstermektedir ve neredeyse Denizli'nin tamamında üretimi sağlanmaktadır. Tarımsal ürünlerin son başlığı olan sebze kategorisinde şeker pancarı, biber ve domates bulunmaktadır. Sebze üretimi Denizli genelinde fazla yapılmamaktadır. Tarımsal sulama alanlarına bakıldığında sulanan alanları tarımsal ürünlerinin büyüme evresinde ihtiyaç duyduğu suyun, yeterli ve kontrollü sulama yapılan alanlardır. Sulamaya açılacak- projelendirilen alan ile sulama projesinin tamamının faaliyete geçmesi ile tarım arazisinin su ihtiyacı karşılanacak ve milli ekonomiye ek gelir sağlanacaktır. Denizli İl bütünü hayvancılık yönüyle değerlendirildiğinde kümes hayvancılığı, küçükbaş ve büyükbaş hayvancılıktır. Denizli İlinin bütününde bulunan hayvancılık sektörünün başında kümes hayvancılığı bulunmaktadır. Kümes hayvancılığının başında ise tavuk üretimi gelmektedir. Denizli Horozu, Denizli İline özgü, yerel tavuk ırklarından biri ve horoz ırkıdır. Tavuk üretimini koyun üretimi takip etmektedir. Devamında sığır üretimi ve keçi üretimi gelmektedir. Hayvansal üretimin başında süt üretimi gelmektedir.

6.7 Sanayi Tesisleri Ve Konumları

Denizli ili içerisinde 7 adet Organize Sanayi Bölgesi bulunmaktadır. Denizli Organize Sanayi Bölgesi içerisinde faaliyet gösteren firmalar ile Denizli ekonomisi için son derece önemli bir konumdadır. Honaz İlçesinde bulunan Organize Sanayi Bölgesi ağırlıklı olarak tekstil sektöründe faaliyet gösteren firmalar bünyesinde barındırmaktadır. Tekstil sektörü dışında plastik, mermer, makine üretimi ve enerji, elektrik sektörlerinde faaliyet gösteren firmalar da bulunmaktadır. Denizli’de bulunan Sanayi Siteleri çoğunlukla oto sanayi sektöründe faaliyet göstermektedir. Bunların yanı sıra leblebi, ayakkabı, bıçak, jeotermal ve dokuma sektöründe uzmanlaşan sanayi siteleri de bulunmaktadır.

Şekil 398. Sanayi Tesisleri ve Konumları

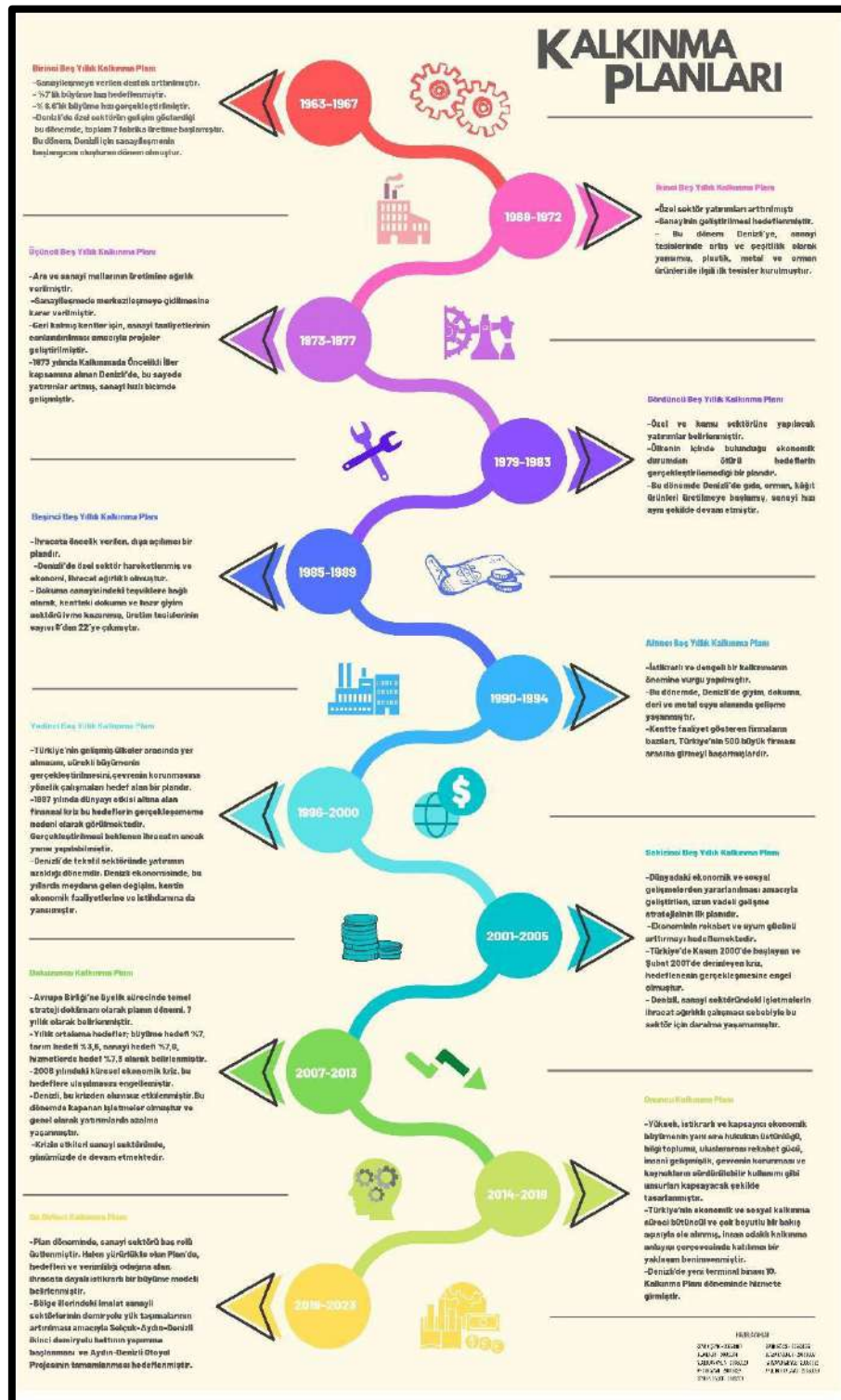
Kaynak: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Hazırlanmıştır.

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürüttüğü 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

482

6.9 Kalkınma Planları

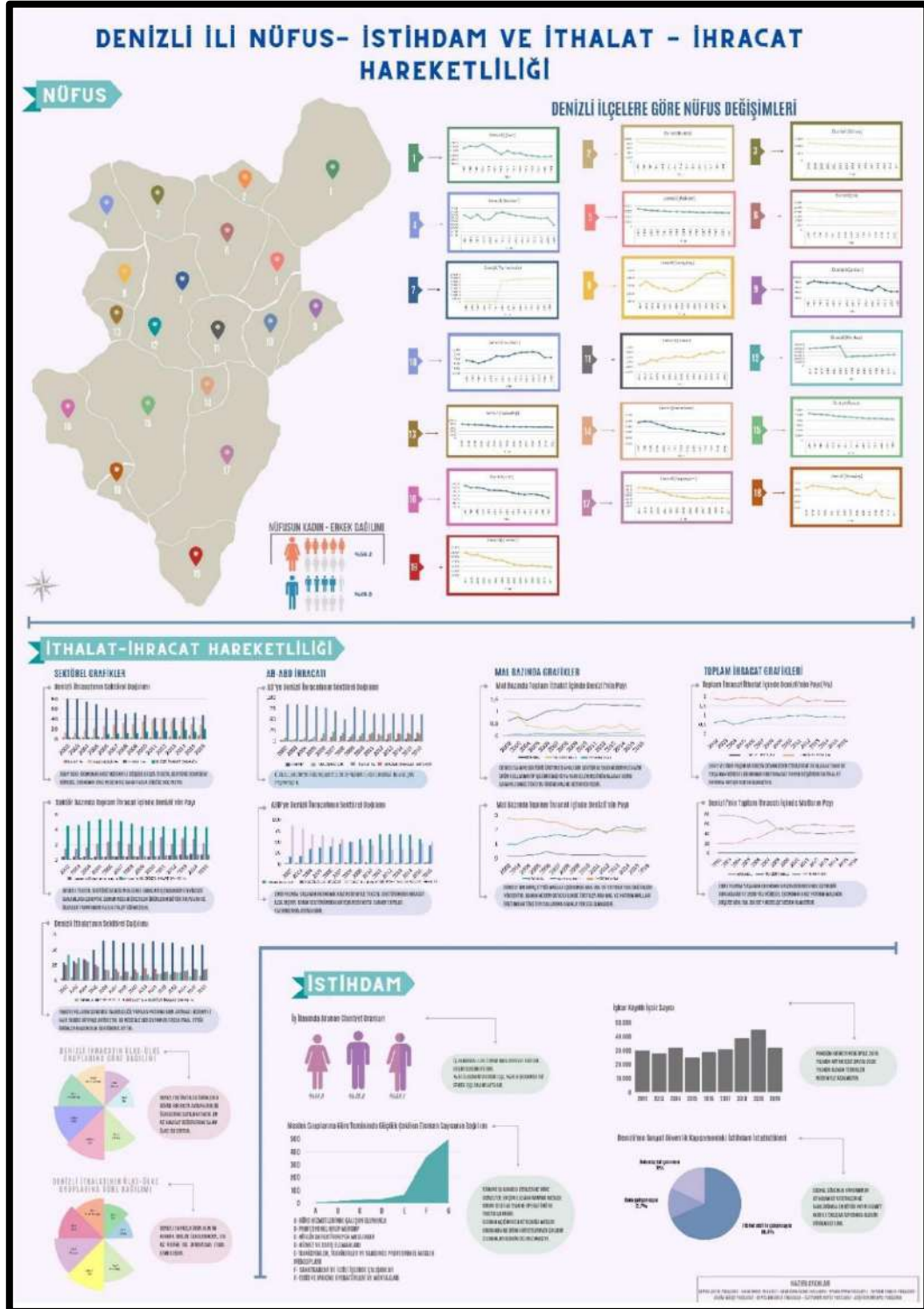

Şekil 400. Kalkınma Planları

Kaynak: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Hazırlanmıştır.

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

7.10 Denizli İli Nüfus-İstihdam Ve İthalat-İhracat Hareketliliği

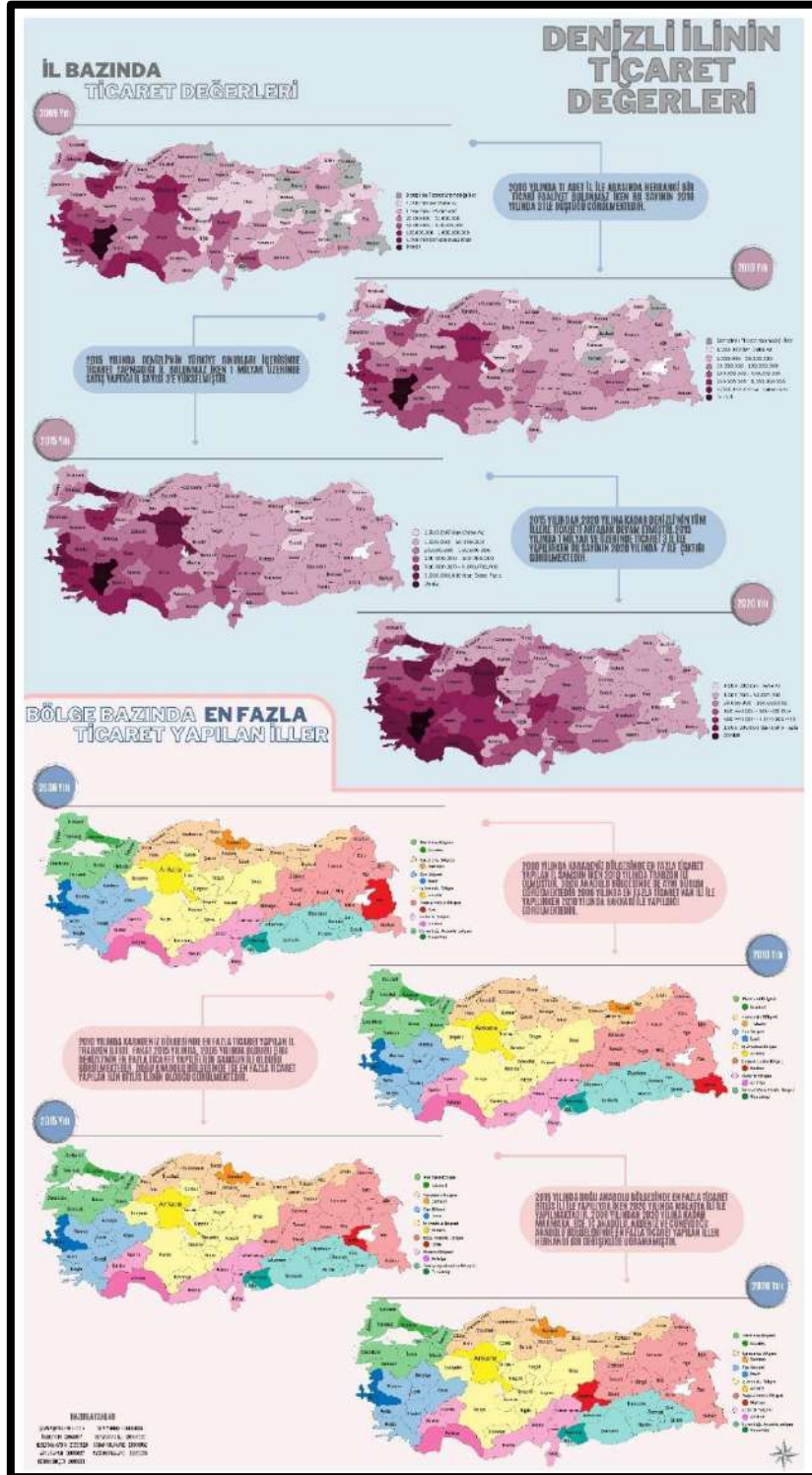

Şekil 401-. Denizli İli Nüfus-İstihdam ve İthalat-İhracat Hareketliliği

Kaynak: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Hazırlanmıştır.

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

7.11 Denizli İlinin Ticaret Değerleri

Şekil 402. Denizli İli Ticaret Değerleri

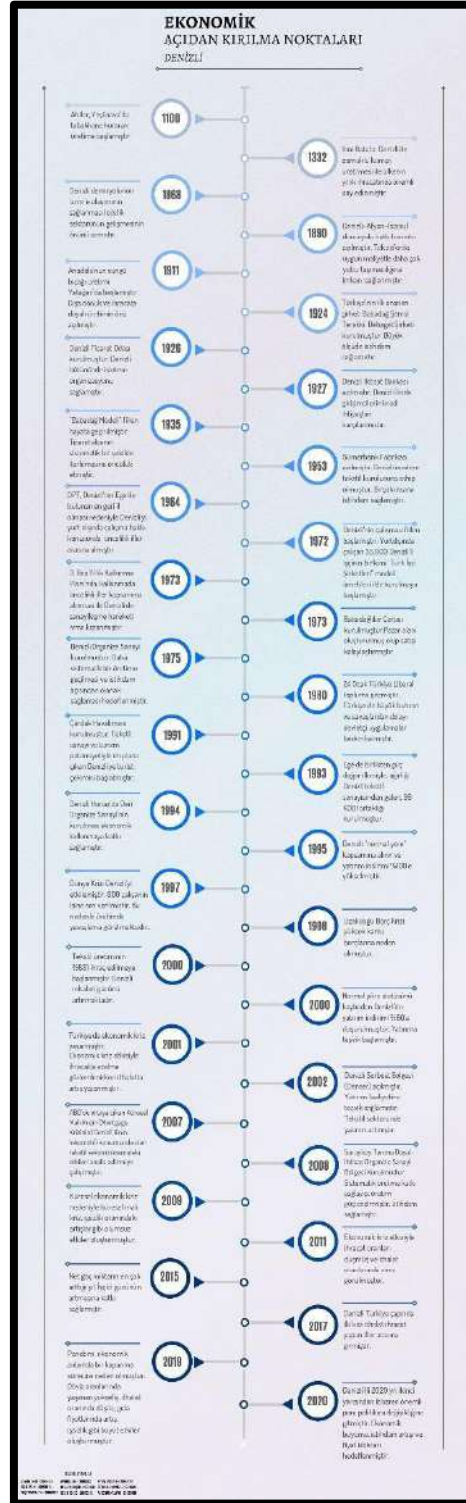
Kaynak: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Hazırlanmıştır.

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

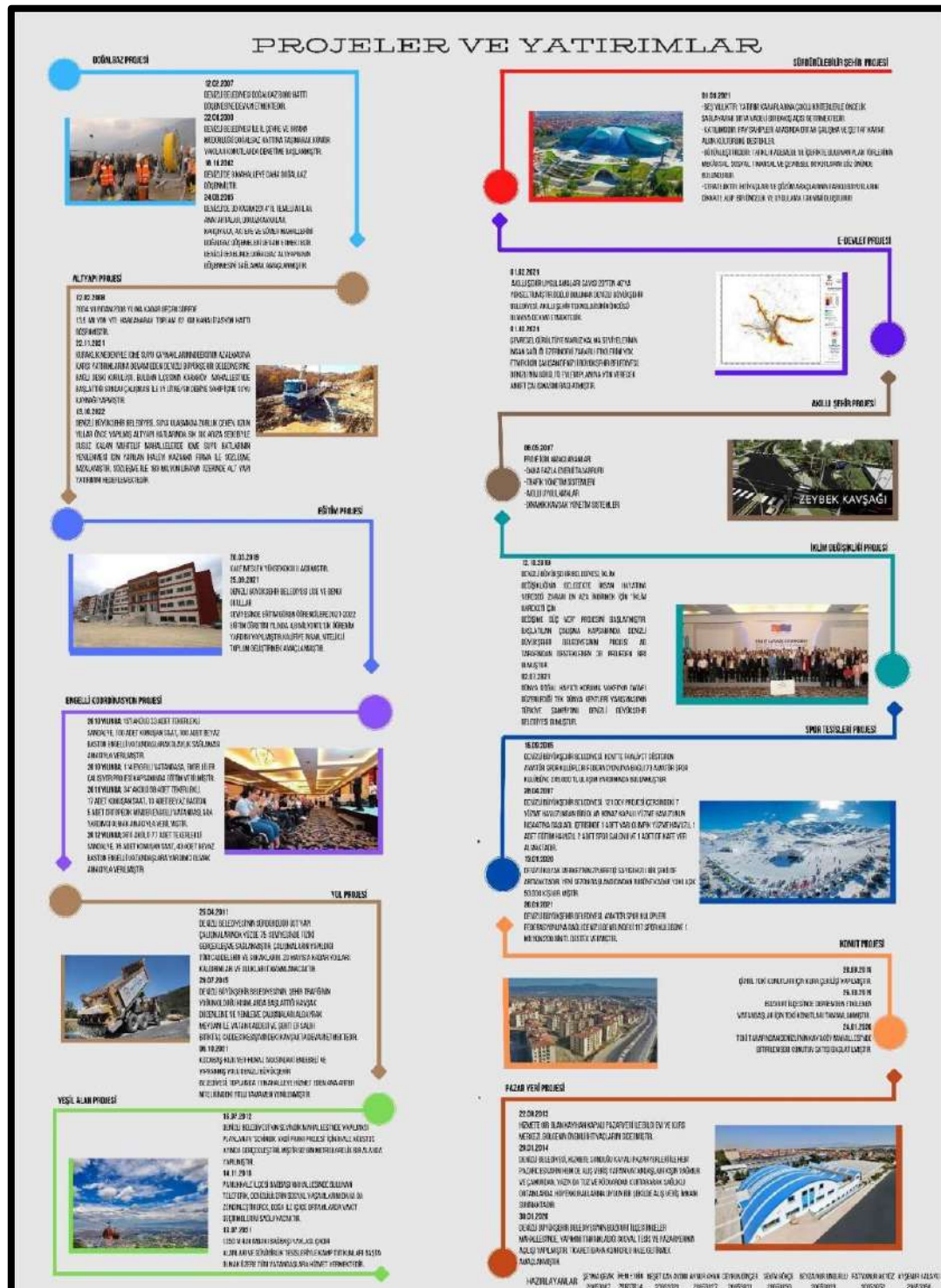
7.13 Ekonomik Açıdan Kırılma Noktaları

Şekil 404. Denizli'nin Ekonomik Açıdan Kırılma Noktaları

Kaynak: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Hazırlanmıştır.

7.14 Yatırım Ve Projeler

Şekil 405. Yatırım ve Projeler Poster

Kaynak: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Hazırlanmıştır.

7. EKONOMİK YAPI GZFT TABLOSU

GÜÇLÜ YÖNLER
1. Bölgenin rakımı, deniz seviyesinin oldukça üzerinde olduğundan kaynaklı güneş enerjisi ve rüzgar enerjisi gibi yenilenebilir enerji kaynaklarının bölgede var olması. 2. Doğal ve kültürel varlıkların var olması ile turizm sektöründeki gelişme potansiyelinin artması. 3. Üniversitenin varlığı ile yıllık olarak gelen geçici nüfusun bölgeye ekonomik kazanç sağlaması. 4. Denizli ilinde, ege iklimi dışında Akdeniz ikliminin de görülmesinden dolayı zengin bir bitki örtüsüne sahip olması. 5. Kaplıcaların ve termal turizmin ham maddesi olan şifalı ve jeotermal (sıcak mineralli) suyun bölgede bulunması. 6. Bölgedeki doğa, inanç, yayla, alışveriş ve kış turizmi gibi alternatif turizm çeşitliliğinin fazla olması ile bölgedeki istihdam oranının artması, bununla birlikte ülke ekonomisinin olumlu yönde etkilenmesi. 7. Bölgenin kuzeyinde ve güneyinde yağış miktarının az olması nedeni ile sulu tarım yapılmasından kaynaklı olarak yıl içerisinde birden fazla kez ürün hasadı yapılması. 8. Bölgenin kuzeyindeki toprağın veriminden dolayı birden fazla üzüm çeşidinin yetişmesi. 9. Birden fazla türde üzüm çeşidi yetişmesinden kaynaklı olarak bölgede şarap üretiminin fazla olması. 10. Bölgedeki sağlık turizminden (kaplıcalar) kaynaklı olarak, dokumacılık ürünlerinin (havlu vs.) satışının sağlık turizminin bulunduğu bölgelerde fazla olması. 11. Bölgede ev tekstili ürünlerinin dünyaca tanınmasının, geleneksel bir kültüre dayanıyor olması (Leodikya' da 3000 yıl öncesinin boyama atölyelerinin varlığı) 12. Organize sanayi bölgesinin 25 yıllık geçmişinin olmasından dolayı sanayinin bölgedeki sanayi olanaklarının bilinmekte olması. 13. Büyükbaş ve küçükbaş hayvanların tamamının kayıt altına alınmış olmasından kaynaklı olarak hayvan sağlıklarının sürekli olarak denetlenebilmesi. 14. Bölgedeki üniversitenin sanayi ile iş birliği içerisinde çalışması ile mezun olan öğrencilerin kısa sürede istihdama kazandırılması. 15. Kampüs alanında oldukça iyi bir kongre merkezinin bulunmasından dolayı çeşitli alanlarda kongreler düzenlenmesi. 16. Havalimanının faal olması nedeni ile bölgedeki turizm oranının yüksek olması. 17. Sanayi, ihracat ve ticaret merkezi olması sebebi ile Türkiye'nin on büyük ekonomisi içerisinde yer alması. 18. Bölgede ana metal sanayinin gelişmiş olması nedeni ile Türkiye kablo ihtiyacının % 80'ini ve ABD NASA uzay üssünün bakır kablo ihtiyacının büyük bir kısmını karşılıyor olması. 19. Denizli, gelişimine açık turizm olanakları ile turist sayısını arttıracak yeni konseptleri

bakımından zengin bir doğa ve tarihe sahip olması.

20. Bölgenin havlu, bornoz ve ev tekstili ürünlerinin tanınıyor olması nedeni ile ABD ve AB ülkelerinde yüksek bir prestij getirisinin olması
21. Bölgenin havlu, bornoz ve ev tekstili ürünlerinin tanınıyor olması nedeni ile ABD ve AB ülkelerinde yüksek bir prestij getirisinin olması
22. Faal nüfusunun %45'inin tarım, balıkçılık, arıcılık, ormancılık ve hayvancılıkla uğraşıyor olmasıyla birlikte toplam sebze üretiminin 250 bin tonu bulunması ve Türkiye'nin diğer şehirlerine aktararak ciddi bir tarım ekonomisi yaratması.
23. Tütsülenmiş balık gibi niş gıda üretimiyle ihracatta önemli bir gelir kaynağı oluşturması.
24. Yatağan bıçağı, Yeşilyuva ayakkabısı gibi bölge ile özdeşleşmiş pazar değeri yüksek üretim alanlarının var olması.
25. Tekstil sanayini inovasyon yoluyla devamının sağlanması.
26. Denizli ilinde deniz olmamasına rağmen bazı ilçelerde özellikle (Çameli) balık tesislerinin bulunması.

ZAYIF YÖNLER

1. Çal başta olmak üzere sahip olduğu kaynakların tanıtımının yapılamaması.
2. Tarım ve sanayi başta olmak üzere AR-GE çalışmalarının yetersiz kalması, fason üretimden kaynaklı özgün tasarım, model ve malzeme çeşitliliğine gerekli ilginin gösterilmemesi.
3. Turizmin Pamukkale ve Hierapolis dışında çeşitlendirilmemiş olması.
4. Yetersiz yatak kapasitesi ve konaklamalı turizme geçişte yatırımların ağır kalması.
5. Tanıtım materyallerinde yoğunluklu olarak Pamukkale'nin kullanılmasından dolayı diğer tarihi ve doğal güzelliklerin ön plana çıkarılamaması.
6. Yatırımların yavaş ilerlemesi, Denizli'nin ekonomik ve istihdam gücünü katlayacak yatırımcı ilişkilerinin istenilen düzeyde geliştirilememesi.
7. Nitelikli göç alma oranının düşük olması.
8. Jeotermal kaynakların hem enerji hem de sağlık turizmi açısından tam olarak faaliyete geçirilememesi ve mevcut alanların yetersiz olmasından dolayı üretilen verimli enerjinin miktarının diğer enerji kaynakları ile karşılaştırıldığında düşük kalması.
9. Küçük sanayi alanlarının şehir merkezinde bulunması nedeni ile görüntü ve gürültü kirliliği oluşturması.
10. Turizm kaynaklarının sınırlı olmasından dolayı, yatırımcıların kente gerekli ilgiyi göstermemesi.
11. Otel yatırımlarının ihtiyacı karşılamaması ve düzensiz büyümeden kaynaklı doluluk oranlarının yatırımcılar tarafından tatmin edici olmaması.
12. Bazı ilçelerdeki başta Sarayköy olmak üzere jeotermal kaynaklardan dolayı tarımsal üretimde düşüş

yaşanması.
13. Çevreye olumsuz etkilerinden dolayı yenilenebilir enerji kaynaklarının (Güneş, Rüzgar, Jeotermal...) yeterince kullanılmaması.
FIRSAT
1. Bölgenin üç iklim kuşağında bulunuyor olmasından dolayı tarımsal ürün Çeşitliliğine olanak sağlaması. 2. Uzun yıllardır geleneksel sektör varlığına sahip olmasından dolayı gelecek yıllarda da bu sektörlerin faaliyetlerine devam edebilme ihtimalinin bulunması (dokumacılık, leblebicilik, şarapçılık) 3. Bölgenin nitelikli eleman yetiştirme alışkanlığından dolayı, bölge istihdamının uzun yıllarca düşük seviyeye inmemesi. 4. Yer altı ve yer üstü kaynaklarının ihracat kalemlerinin önemli bir yer tutması nedeni ile ürünler (Mermer, Jeotermal Enerji) bazında Zengin rezervlere sahip olması. 5. Bölgede sanayi kültürünün var olması sebebi ile gelişe bilirlilik oranının sürekli yüksek kalması. 6. Sağlık turizmine olanak sunan yer altı kaynaklarının var olması. 7. 5 adet antik kentin varlığı ve birbirine yakın olması ile turistik açıdan birden fazla bölgenin aynı anda gezilebilmesinden dolayı bölgenin ekonomik kazancının beklentinin üstünde olması yöresel ve doğal ürünlerin popülerlik kazanması nedeni ile tanıtım yapılabilecek ürünlerin fazlalaşması. 9. Arkeolojik alanların varlığıyla birlikte tarihi değerlerin korunması. 10. Havalimanının dış hatlara açık olmasıyla birlikte bölgeye gelecek turistlerin daha kolay şekilde (daha az aktarmayla) ulaşım sağlaması. 11. Sanayi gelişiminin, mevcut durumda çevreyi tahrip etmeyecek boyut ve niteliklere olması. 12. Kalkınma ajanslarının kurulmuş olup yatırımcı adına hareket etmekle görevlendirilmesi. 13. İhtisas OSB'lerinin planlanmış olmasıyla birlikte her bölgenin belli bir sanayi dalında gelişmesi. 14. Organik tarıma uygun verimli tarım arazilerinin bulunması ile birden fazla çeşit ürünün aynı toprakta hasat edilebiliyor olması. 15. Denizli'yi ziyaret eden turist sayısının her yıl ortalama %15 oranında artması. 16. Ege kalkınma ajansı ile ortak çalışma modellerinin geliştirilmesi bölgenin gelişim göstermesi. Sektörel çeşitliliğin bulunması, ulusal gündemde Denizli ilinin eskiye oranla daha çok ön plana
TEHDİT
1. Turistik alanların mevcudiyetinden fazla ziyaretçi yoğunluğunu kaldıramaması, tahrip ve zarar görmesi, doğal yapısının kaybetmeye başlaması ve bu sebepten dolayı kirliliğin artması. (Antik kent deformasyon, Pamukkale'de Travertenlerin zarar görmesi vs.) 2. Sağlık turizminde ileriki dönemlerin planlanmadan gerçekleştirilebilecek otel yatırımlarının jeotermal kaynaklarda yaratacak kirlilik, alt yapı sorunları, kaynak paylaşımı gibi sorunların ortaya

çıkması.

3. Teşviklerle artan sanayileşmenin uygun alanlarda yapılaşmamasından kaynaklı doğaya zarar vermesi.
4. Sanayi yatırımına açılan arazilerin teşvikten yararlanılarak çok uygun fiyatlara hiçbir üretim tesisi kurulmadan kapatılması.
5. 5084 sayılı yasadan Denizli'nin yeterince yararlanamaması nedeni ile bölgedeki GSYH'nin düşme ihtimalinin bulunması.
6. İlçelerde merkez arasındaki gelişmişlik farklılıkları nedeniyle kırdan kente göçün yüksek olması (kültür kaybı).
7. Büyük illerdeki eğitim hizmetlerinin Denizli'ye göre daha gelişmiş olması sebebi ile eğitim oranının düşme ihtimalinin bulunması.
8. Bir ihracat kenti olan Denizli'nin, çevredeki limanlara yük taşımamış olmasının hala tamamlanamamış olması.
9. Çardak havalimanının kötü hava koşullarından olumsuz etkilenmesi.
10. Şehre gelen yerli ve yabancı turistlerin şehir merkezine çekilememesi.
11. Ekonomik dalgalanma ve maliyet enflasyonundaki artış oranlarının maaliyetlerinin (yatırım, işçilik, enerji vb.) faiz ve döviz kurlarını etkilemesi mevzuat gereği alınan genel bütçe ve vergi gelirlerinin az olması sebebiyle ilin tamamına hizmet götürülememesi.
13. Denizli çardak havaalanının şehrin merkezinden 60 km uzak mesafede olması.
14. Afet ve önlemeye yönelik maaliyetlerin yüksek olması.
15. Denizli ilinden dışarıya beyin göçünün olması.
16. Büyük ölçekli teknoloji tabanlı uluslararası firmaların yatırım için bölgeyi tercih etmemeleri.

ALTINCI BÖLÜM

KURUMSAL YAPI

KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR

Merkezi Yönetim: Merkezden yönetim olarak da bilinen merkezi yönetim hiyerarşik yapısı ile devlete bağlı kişilerden oluşan ve merkez yani devlete bağlı kişilerin, kamu hizmetlerinde birlik ve bütünlüğü sağlamak için verdiği karar şeklidir. (Yerel Yönetim Araştırma Yardım ve Eğitim Derneği)

Merkezi Yönetim İlkesi: İdari ve siyasi olarak iki gruptan oluşan merkezi yönetim, Bakanlar Kurulu, Başbakanlık ve Cumhurbaşkanlığından oluşur. Merkezden yönetim, ülkede hükümetin tek olmasını ve buna bağlı olarak da hukuki birliğin sağlanmasını ve siyasi otoritenin tamamen merkezi devlet birliğinde bütünleşmesi olarak açıklanır. (Yerel Yönetim Araştırma Yardım ve Eğitim Derneği)

Yerel Yönetim: 1982 Anayasasına göre yerel yönetim, il, il ve köy halkının mahalli ortak sorunlarını çözen ve genel karar organı halk tarafından seçilen bir kamu tüzel kişiliğidir. (Yerel Yönetim Araştırma Yardım ve Eğitim Derneği)

İlçe Protokol Teşkilatı

Kaymakam: Hükümetin temsilcisi olarak bilinmekte olur ilçede genel idareden sorumlu kişi olarak görev yapar. (Denizli Valiliği)

Belediye Başkanı: Bu kişiler il, ilçe gibi yerleşim merkezlerinde ilçeyi yöneten ve belediyenin haklarını korur. (Denizli Valiliği)

Askerlik Şube Başkanlığı: Türk asker alma faaliyetlerini yöneten, şehit ve aileleriyle ilgilenen, emekli personellerin haklarını yönetir. (Denizli Valiliği)

İlçe Emniyet Müdürü: Sorumlu olduğu bölgedeki meydana gelen olaylardaki soruşturmalara bakıp, koruyucu tedbirleri almakta görevlidir. (Denizli Valiliği)

İlçe Jandarma Komutanı: Sorumlu olduğu bölgede güvenlik ve düzeni sağlamak amacıyla görev yapar. (Denizli Valiliği)

İlçe Müftülüğü: İlçe Diyanet İşleri Bakanlığını temsil eder. Dini hizmet veren müesseseleri düzenleyip denetler. (Denizli Valiliği)

İlçe Tapu Müdürü: Devletin sorumluluğu altında bulunan, tapu kütüğü taşınmaz varlıklara dair kaydetme işlemlerinin yapılarak yenilenip denetlenmesiyle görevlendirilir. (Denizli Valiliği)

İlçe Gençlik Spor Müdürü: Spor ileri seviyeye taşımak için çabalayan ve spor faaliyetlerini düzenlenir. (Denizli Valiliği)

İlçe Tarım Müdürü: İlçenin ter türlü tarımsal ihtiyaçlarını gidermek, eksikleri tespit edip etmekle görevlendirilmiş kişidir. (Denizli Valiliği)

İlçe Yazı İşleri Müdürü: Belediye gibi kamu kurumlarında, evrakların düzenlenmesi, arşivlenmesi, encümen kararların alınması için görevlendirilir. (Denizli Valiliği)

İlçe Nüfus ve Vatandaşlık Müdürü: Adrese bağlı işlemlerin yürütülmesinden, ilçenin idaresinden ve denetlenmesinden, evlenme işlemlerinin yürütülmesinden sorumludur. (Denizli Valiliği)

İlçe Mal Müdürü: Çoğunlukla maliye ile ilgili işlerle sorumlu olan kişidir. Vezne ve muhasebe haricindeki diğer tüm servislerin işleyişini sağlamaktan sorumludurlar. (Denizli Valiliği)

İlçe Milli Eğitim Müdürü: Eğitim düzeyini refah bir seviyeye getirmek, mevzuat düzeyinde yönetmek için çalışır. (Denizli Valiliği)

İlçe Sağlık Müdürü: Bireylerin sağlıkla ilgili şikâyet ve özetlerini değerlendirip sonuçlandırır. (Denizli Valiliği)

İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Başkanlığı: Belli kanunlara uyarak kendi rütbesinden üstün kişilere karşı sorumlu olarak yardımlaşma vakfının faaliyetlerini yönetir. (Denizli Valiliği)

İlçe Sosyal Hizmet Müdürlüğü: Yardıma muhtaç bireyleri belirleyerek o kişinin gereksinimlerini tespit gidermeye çalışır. (Denizli Valiliği)

İl Protokol Listesi

TBMM Başkanı: Meclisi ve mecliste yaşanan problemleri yönetir. (Denizli Valiliği)

Cumhurbaşkanı Yardımcısı: Cumhurbaşkanının sağlık sorunları ya da seyahat gibi nedenlerden görevine ara verdiğinde ona ait yetkileri kullanır. (Denizli Valiliği)

Anayasa Mahkemesi Başkanı: Anayasa değişikliklerini şekil bakımından inceler ve denetler. (Denizli Valiliği)

Eski cumhurbaşkanları: 2017 yılına kadar cumhurbaşkanlarını millet vekilleri seçerdi. 2017 yılından sonra referandumun gelmesiyle halk seçmeye başlamıştır. (Denizli Valiliği)

Yargıtay Birinci Başkanı: Hukuk ve ceza arasındaki sorumlulukları ve iş bölümü ikilemlerini çözüme kavuşturur. (Denizli Valiliği)

Danıştay Başkanı: İdare ve vergi mahkemelerinde alınan kararlar Danıştay'daki kararlarla gözden geçirilerek karara bağlar. (Denizli Valiliği)

Bakanlar: Başbakana karşı görevleri ve kendi rütbesinden daha düşük rütbedeki kişilerden sorumlu olan kişilerdir. (Denizli Valiliği)

Genelkurmay Başkanı: Sorumlu olduğu personellerin donanımlarını, eğitimlerini ve istihbarat hizmetlerine uygun tespitleri yapar. (Denizli Valiliği)

Kuvvet Komutanları: Askeri disiplini ve sorumluluğu altındaki personelleri denetler. (Denizli Valiliği)

Orgeneraller/Oramiraller: Korgenerallikten üstün olan mertebedir. Hava ve kara kuvvetlerinde ordu komutanı olarak görev yapar. (Denizli Valiliği)

1. YASAL DEĞİŞİMLER VE YÖNETSEL İLİŞKİLER

1.1. Türkiye’deki Yönetsel Sistem

Ülkelerdeki tek tip yönetim şekli büyükşehir modellerine göre görülmektedir. Ülkeden ülkeye değişen yönetim geleneği doğal olarak siyasal ve toplumsal etki değişkenleri ile oluşmaktadır. Zamanla başarılı uygulamalar geliştiren ve örnek model olan gelişmiş modern toplumlar büyükşehir kavramının ana hatlarını çalışma ve organizasyonlarla ortaya koymaktadır. Türkiye’nin yerel sistemine bakılacak olursa her alanda görülen Türk devlet geleneği ve Osmanlı’dan bu yana gerçekleşen köklü yerel yönetim kültürünün izleri görülmektedir. (ÖZGÜR H, 2014)

6360 sayılı yasa ile gelen hizmet sunumları ayrıntılı bir şekilde tüm kentsel alanlarda ve sınırlarda düzenlenmektedir. Üst yerel yönetim birimleri tarafından düzenlenen planlama, eğitim, altyapı vb. teknik ve stratejik hizmetler ve buna bağlı olarak hizmetler sunan alt yapı, yerel yönetim birimleri tarafından yerine getirilen hizmetler ise temizlik, kanal ve yolların yapım ve düzenlenmesi, sokak ve caddelerin alt yapı ve aydınlatılması gibi hizmetlerdir. (ÖZGÜR H, 2014)

1.2. Türkiye Büyükşehir Yasası

1984 yılında, Türkiye'de büyük şehirlerde yoğunlaşan nüfus artışı ve şehirleşme trendleri, belediye hizmetlerinin etkin bir şekilde yürütülmesini zorlaştırmıştır. Bu nedenle, 27 Haziran 1984 tarihinde kabul edilen ve Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun ile İstanbul, Ankara ve İzmir'in yanı sıra Adana, Bursa, Gaziantep, Konya, Kayseri, Antalya, Diyarbakır, Erzurum, Eskişehir, İzmit, Mersin, Samsun ve Sakarya gibi ek ilçelerde büyükşehir belediyeleri kurulmuştur. Toplamda 16 il, bu yasa ile büyükşehir belediyesi statüsüne kavuşmuştur. (Stüdyo 5 Antalya İli Adrasan – Tekirova – Kemer – Göynük Alt Bölgeleri Analitik Etüt Raporu, 2021; 324)

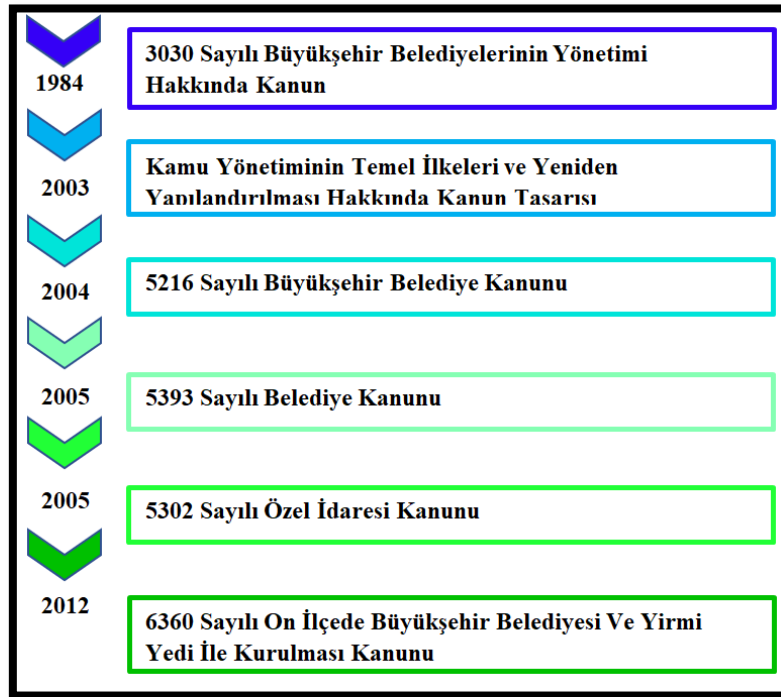
3030 sayılı Kanun, Türkiye'de büyükşehir belediyeleri ve ilçe belediyeleri olmak üzere iki düzeyli ve merkezi bir yönetim yapısı öngörmüştür. Bu kanunla, belediyeler arasındaki koordinasyonun sağlanması amacıyla büyükşehir belediye meclisi ve başkanına vesayet yetkileri verilmiştir. Belediyenin organları yine meclis, encümen ve başkandan oluşmaktadır. (Stüdyo 5 Antalya İli Adrasan – Tekirova – Kemer – Göynük Alt Bölgeleri Analitik Etüt Raporu, 2021; 324)

3030 sayılı Kanun, birden fazla ilçesi olan il merkezlerinin büyükşehir belediyesi olmasını öngörmüştür. Bu kanunla, ek mali kaynaklar sağlanması nedeniyle, birçok gelişmekte olan kentte büyükşehir statüsü kazanma eğilimleri ortaya çıkmıştır. Bunun sonucunda, daha sonra çıkarılan kanun hükmünde kararnameler veya kanunlarla, bu niteliğe sahip olmayan belediyeler de büyükşehir belediyesi statüsüne yükseltilmiştir. (Stüdyo 5 Antalya İli Adrasan – Tekirova – Kemer – Göynük Alt Bölgeleri Analitik Etüt Raporu, 2021; 324)

Büyükşehir belediyesi uygulamasına tabi olan yerlerde, yerel ortak hizmetler iki düzeyli bir örgütlenme yapısıyla gerçekleştirilmektedir. Bu örgütlenme yapısı, büyükşehir, ilçe ve ilk kademe belediyelerinden oluşmaktadır. Ayrıca, büyükşehir belediyesinin bağlı kuruluşları arasında su, kanalizasyon ve ulaşım hizmetleri gibi alanlarda hizmet veren özel nitelikli örgütler de bulunmaktadır. Bu özel nitelikli örgütler, büyükşehir belediyesinin diğer

hizmet yapısını oluşturmaktadır. (Stüdyo 5 Antalya İli Adrasan – Tekirova – Kemer – Göynük Alt Bölgeleri Analitik Etüt Raporu, 2021)

12 Kasım 2012 tarihinde kabul edilen 6360 sayılı kanun, Türkiye'deki yerel yönetimlerin ölçek, kapasite, model, kentsel ve kırsal altyapı, yerleşme ve yapılaşma sorunlarına katkı vereceği iddiasıyla önemli bir değişiklik getirmiştir. Bu değişiklik öncesinde ülkede 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu gibi yasalar mevcuttu. 6360 sayılı kanunla birlikte büyükşehir belediyesi olma ölçütü değiştirilerek il merkezinde minimum 750.000 nüfus, il sınırlarında ise minimum 750.000 nüfus şartı getirildi. Bu kanunla birlikte büyükşehir belediyesi statüsüne erişmek 3030 ve 5216 sayılı kanunlara kıyasla daha kolay hale geldi ve Türkiye'de büyükşehir belediyesi sayısı 30'a yükseldi. Ayrıca, İl Özel İdaresi kaldırılarak Planlama ve Koordinasyon Birimlerine dönüştürüldü ve köyler de mahalleler haline getirildi. (Stüdyo 5 Antalya İli Adrasan – Tekirova – Kemer – Göynük Alt Bölgeleri Analitik Etüt Raporu, 2021; 324)

Şekil 406.Yerel Yönetimler ve Yasal Düzenlemeler

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

6360 Sayılı Kanun'un Türkiye Geneli Kırsal Alana Etkileri

6360 sayılı yasa, özellikle kırsal alanları etkileyen önemli değişiklikler getirmiştir. Yasa ile Türkiye'deki 34.395 köyün yaklaşık %48' inin tüzel kişiliği kaldırılmıştır. Bu değişiklikler, sosyo-kültürel, hukuksal, ekonomik ve fiziksel açılardan ele alınmaktadır. (Stüdyo 5 Antalya İli Adrasan – Tekirova – Kemer – Göynük Alt Bölgeleri Analitik Etüt Raporu, 2021; 325)

Sosyo-kültürel açıdan bakıldığında, yerel varlığın kaybı ve temsiliyetin azalması endişe vermektedir. İl özel idarelerinin ortadan kalkması, kırsal yapının temsiliyeti açısından önemli bir yapılanma olan il özel idarelerinin ortadan kalkmasıyla belirsizliklere neden olmaktadır. (Stüdyo 5 Antalya İli Adrasan – Tekirova – Kemer – Göynük Alt Bölgeleri Analitik Etüt Raporu, 2021; 325)

Hukuksal sonuçlar açısından, Anayasa'da belirtilen mahalli idarelerden il özel idareleri ve köyler büyükşehirlerde kaldırılmıştır. Büyükşehir olmayan illerde il özel idare ve köy birimleri devam ederken, büyükşehirlerdeki köyler kentin bir mahallesinin haline gelmiştir. Bu durum, hizmet alımı ve erişiminde büyükşehir ve büyükşehir olmayan şehirler arasında ayrılık yaratmaktadır. (Stüdyo 5 Antalya İli Adrasan – Tekirova – Kemer – Göynük Alt Bölgeleri Analitik Etüt Raporu, 2021; 325)

Ekonomik sonuçlar açısından, kanunun mali açıları kırsal alanlar üzerinden değerlendirildiğinde, mahalle olan köylere bazı kentsel yükümlülükler getirilmiştir. Ancak, kırsal alanlarda yaşayan insanların mali gücünün altında olan bu hizmet bedellerinin alınmasına yönelik eleştiriler mevcuttur. (Stüdyo 5 Antalya İli Adrasan – Tekirova – Kemer – Göynük Alt Bölgeleri Analitik Etüt Raporu, 2021; 326)

Köylerde yaşayanların fiziksel mekânı kullanım biçimleri, ekonomik geçim kaynakları ile doğrudan ilişkilidir. Yasa değişiklikleri, kent mahallesi olan köylerde hayvancılıkla geçinen köylülerin ahır yapacağı yerlere sınırlamalar getirebilecektir. Büyükşehirlerde köylerdeki hayvancılığın tehlikeye girmesi, tarımsal faaliyetlerin kentsel

arazilere dönüşmesi gibi sorunlar da ortaya çıkabilecektir. (Stüdyo 5 Antalya İli Adrasan – Tekirova – Kemer – Göynük Alt Bölgeleri Analitik Etüt Raporu, 2021; 326)

6360 Sayılı Kanun’un Denizli İli Kırsal Alana Etkileri

6360 sayılı kanun, Türkiye'nin Büyükşehir Belediye Kanunu olarak bilinir ve büyükşehirlerde belediye hizmetlerinin yönetiminde bir dizi değişiklik yapmıştır. Bu kanunun Denizli'nin kırsal alanları üzerindeki etkisi, Denizli'nin büyükşehir statüsüne yükseltilmesi sonrasında ortaya çıkmıştır.

Denizli, 6360 sayılı kanunla birlikte büyükşehir statüsüne yükseltelen illerden biridir. Bu statü değişikliği, Denizli'nin kırsal alanlarını etkilemiştir. Büyükşehir belediye sınırları içinde yer alan kırsal alanlar, artık Denizli Büyükşehir Belediyesi'nin yönetimine girmiştir. Bu da kırsal alanlardaki belediye hizmetlerinin Denizli Büyükşehir Belediyesi tarafından yönetilmesi anlamına gelmektedir.

Denizli Büyükşehir Belediyesi'nin kırsal alanda yürüttüğü hizmetler arasında yol yapımı, alt yapı çalışmaları, çevre düzenlemesi, tarım ve hayvancılık destekleri gibi konular yer almaktadır. Bu hizmetler, kırsal alanlarda yaşayan insanların yaşam kalitesini artırmayı hedeflemektedir. Ancak, kanunun Denizli'nin kırsal alanları üzerindeki etkileri konusunda daha ayrıntılı bir yorum yapmak için, kanunun hangi maddelerinin ve bölümlerinin incelendiği konusunda daha fazla bilgiye ihtiyaç vardır.

Kanunun uygulanmasının Denizli'nin kırsal alanlarında çeşitli değişikliklere neden olduğu söylenebilir. Denizli Büyükşehir Belediyesi'nin kırsal alanlarda yürüttüğü hizmetlerin yanı sıra, bu alanlarda yaşayan insanların sosyal ve ekonomik hayatlarına da olumlu etkileri olmuştur.

Örneğin, kanunla birlikte Denizli'de kurulan Büyükşehir Belediyesi Tarımsal Hizmetler Daire Başkanlığı, kırsal alanda tarım ve hayvancılıkla ilgili hizmetler sunmaktadır. Bu hizmetler arasında tarım danışmanlığı, tohum, fide ve gübre desteği, sulama sistemleri gibi

konular yer almaktadır. Bu hizmetler, kırsal alanda yaşayan çiftçilerin üretim kapasitelerini artırmalarına ve ekonomik olarak daha güçlü olmalarına yardımcı olmaktadır.

Bunun yanı sıra, kanunla birlikte Denizli'deki kırsal alanlarda alt yapı çalışmaları da hızlandırılmıştır. Yapılan çalışmalar sayesinde, kırsal alanlarda yaşayan insanların su, kanalizasyon ve yol gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması daha kolay hale gelmiştir.

Sonuç olarak, 6360 sayılı kanunun Denizli'nin kırsal alanlarına etkisi, büyükşehir belediye sınırları içinde kalan kırsal alanların Denizli Büyükşehir Belediyesi'nin yönetimine girmesi, kırsal alanlarda sunulan hizmetlerin genişlemesi ve kırsal alanlarda yaşayan insanların sosyal ve ekonomik hayatlarının iyileştirilmesi gibi değişiklikleri içermektedir.

Kırsala Özgün Yaklaşımların Gerekliliği

Kırsal alanlar sosyal yapısı, ekonomik geçim kaynakları gibi birçok özelliklerle kentlerden ayrılmaktadır. Doğa ve insanın iç içe olduğu bir yaşam sürdürülmeye çalışılırken, gelişmeler ve yatırımlar daha çok kentsel alanlarda yoğunlaşmaktadır. Kırın; teknik ve sosyal altyapı sorunları iyileştirilerek, kırsalda yaşayanların çalışma ve yaşam koşulları kalitesinin artırılması gerekmektedir. Planlama ve yönetim sisteminde köy kavramı ile karşılaşılan kırsal alanlara özgü çalışmalar yapılmalıdır. Kırsal alanlarla ilgili olarak; Türkiye'de kırsal alanlardaki kalkınma politikaları ve uygulamaları desteklemek amacı ile T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından hazırlanan Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejileri raporu yer almaktadır. Bu stratejilerin yer aldığı belgede (Stüdyo 5 Antalya İli Adrasan – Tekirova – Kemer – Göynük Alt Bölgeleri Analitik Etüt Raporu, 2021; 326);

- Kırsal ve kentsel alanlar arasındaki gelişmişlik farkını azaltmak,
- Göçlerin kırsal alanlar üzerindeki olumsuz etkileriyle mücadele etmek,
- Kırsal politika yönetim merkezi ve yerel düzeyde güçlendirmek,

Yerel yönetimler de kırsal alanlardaki yaşam ve çalışma hayatının iyileştirilmesine yönelik stratejiler geliştirmektedir. Kırsal alanlara yönelik olumlu çalışmalar yer alsa da 6360 Sayılı Kanun ile olası sorunların önüne geçilmesi gerekmektedir. Bu nedenle kırsal alanlara

özgü bir ihtiyaç programı oluşturulmalı ve büyükşehirde olsun ya da olmasın bütün kırsal alanları kapsamalıdır. Kırsal alanların durumlarının incelendiği ve bilgilerin güncel olduğu bir ‘Kırsal Yapı Bilgi Sistemi’ oluşturulmalıdır. Ayrıca, planlama ve yönetim sisteminde yer edinen, yerel halkın görüşleri alınarak kararların geliştirildiği, kır geleneksel dokunun ve yaşamın korunduğu bir ihtiyaç programına yanıt veren gelişmeler olmalıdır. Bununla beraber kırsal alanların; kent merkezine uzaklıkları, hizmete erişimleri, doğal, sosyal, fiziksel ve ekonomik özellikleri kentlerden farklılaştığı gibi kendi içlerinde de farklılaşabilmektedir. (Stüdyo 5 Antalya İli Adrasan – Tekirova – Kemer – Göynük Alt Bölgeleri Analitik Etüt Raporu, 2021; 326)

Öncelikle bütün kırsal yerleşmeler için benimsenmesi gereken temel ilkeler yer almalı, sonrasında yere özgü kararlar geliştirilmelidir. (Stüdyo 5 Antalya İli Adrasan – Tekirova – Kemer – Göynük Alt Bölgeleri Analitik Etüt Raporu, 2021; 327)

6360 Sayılı Kanun’un Yerel Yönetim Sistemine Etkileri

6360 sayılı Kanunun oluşturulması, kabulü ve uygulanması sırasında kanunun Türk idari sistemini derinden etkileyeceği ifade edilmiştir. Bu görüşler, merkezi ve yerel yönetimler arasında sorumluluk, yetki ve sorumluluk dağılımı, görev dağılımı, katılım ve demokrasi gibi birçok farklı konuya odaklanmakta ve kanunun uygulanmasında karşılaşılabilecek olası sorun ve güçlükleri ortaya koymaktadır. Kanunun genel gerekçesinde de belirtildiği gibi, özellikle hizmet sunumu ve uygulama aşamalarında mevcut yerel yönetim sisteminin olumsuz etkileri ortadan kaldırılacak, katkı ve faydalar büyük ölçüde artırılabilecektir. (KALAĞAN G, 2018)

2. DENİZLİ İLİ YÖNETSEL YAPI VE YASAL DEĞİŞİMLER

Osmanlı İmparatorluğu döneminde Denizli, Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçasıydı ve 1867 yılında bir kaza merkezi (ilçe) olarak kuruldu. İlk olarak, Denizli'nin yönetimi, bir kaymakam tarafından sağlanmaktaydı. Daha sonra 1910 yılında vilayet (il) statüsüne yükseltildi ve vali tarafından yönetilmeye başlandı. (Denizli Valiliği)

Cumhuriyet döneminde 1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte, Denizli yeni bir döneme girdi. Şehir, ilk olarak 1924 yılında il statüsü kazandı ve Denizli valiliği kuruldu. 1930'larda, Denizli'nin nüfusu hızla artmaya başladı ve 1954 yılına kadar ilçe sayısı altıdan onbir'e yükseldi. Bu dönemde, Denizli'nin yönetimi, vali, kaymakam ve belediye başkanı gibi yetkililer tarafından sağlanmaktaydı. (Denizli Valiliği)

1984 yılında Denizli, büyükşehir statüsü kazandı ve 14 ilçeye ayrıldı. Bu değişimle birlikte, Denizli Büyükşehir Belediyesi kuruldu ve şehrin yönetimi daha merkezi hale getirildi. Denizli'nin ilçeleri, il merkezine bağlı altı bölgeye ayrıldı ve her bölgenin kendi belediye başkanı vardı. Bu dönemde, Denizli'nin yönetimi, büyükşehir belediye başkanı, ilçe belediye başkanları ve kaymakamlar tarafından sağlanmaktaydı. (Denizli Valiliği)

2001 yılında yürürlüğe giren 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile birlikte, Denizli Büyükşehir Belediyesi'nin yetkileri ve sorumlulukları arttı. Ayrıca, 2004 yılında çıkarılan 5216 sayılı kanunla birlikte, Denizli'nin ilçeleri de kapsayan geniş bir bölge "Denizli Büyükşehir Belediyesi" adı altında yönetilmeye başlandı. Bu dönemde, Denizli'nin yönetimi, büyükşehir belediye başkanı, ilçe belediye başkanları ve kaymakamlar tarafından sağlanmaktaydı. (Denizli Valiliği)

Günümüzde Denizli'nin yönetimi, halen büyükşehir belediye başkanı, ilçe belediye başkanları ve kaymakamlar tarafından sağlanmaktadır. 2019 yılında yapılan yerel seçimlerde, Denizli Büyükşehir Belediyesi Başkanlığına CHP adayı Osman Zolan seçildi. (Denizli Valiliği)

Ayrıca, Denizli'nin son yıllarda turizm alanında gelişmesiyle birlikte, çevre koruma yasaları da önem kazanmıştır. Özellikle, Pamukkale'nin dünya mirası olarak ilan edilmesi ve turizm faaliyetlerinin artması, çevre koruma yasalarının uygulanmasını zorunlu kılmıştır. Bu nedenle, Denizli'nin çevre koruma yasaları, turizm sektörünün gelişmesine paralel olarak daha da sıkılaşmıştır. (Denizli Valiliği)

Sonuç olarak, Denizli tarihi boyunca birçok yönetsel yapı ve yasal değişim yaşamıştır. Osmanlı İmparatorluğu döneminden günümüze kadar, Denizli'nin yönetimi vali, kaymakam,

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

belediye başkanları ve büyükşehir belediye başkanı gibi yetkililer tarafından sağlanmıştır. Ayrıca, turizm faaliyetlerinin artmasıyla birlikte, çevre koruma yasaları da Denizli'de önem kazanmıştır. (Denizli Valiliği)

Denizli İlinde Yönetmel Amaç Ve Hedefler

- Kurumsal kapasitenin güçlendirilerek etkinliğinin ve verimliliğinin artırılması
- Hizmetlerin kalitesinin ve verimliliğinin artırılmasına yönelik çalışmaların yapılması
- Kent kimliğine ve estetiğine katkı sağlayan, birey ve toplum ihtiyaçlarına cevap veren kullanılabilir ve sürdürülebilir alanların oluşturulması
- Kentte konforlu, ekonomik, güvenli, çevre ve engelli dostu bir ulaşım ağının oluşturulması
- Sağlıklı birey sağlıklı toplum anlayışıyla çevresel riskleri ortadan kaldırarak yaşanabilir ve sürdürülebilir bir çevrenin oluşturulması
- Bütünleşik afet yönetimini uygulayarak afetlere zamanında ve etkin müdahale edilmesi
- Kent ve toplum düzeninin iyileştirilmesine, yaygınlaştırılmasına ve toplumsal bütünleşmeye katkı sağlanması, aidiyet duygusunun güçlendirilmesi ve kırılganlığın engellenmesi
- Kültürel zenginlik ve çeşitliliğin korunup geliştirilerek kent kültürünün devamlılığı niteliğindeki aktif sosyo-kültürel yaşama tüm kesimlerin katılımının sağlanması
- Halkın spora olan ilgisini artırarak sporun bir yaşam alışkanlığı haline getirilmesi
- Denizli'nin rekabet gücünü artırmaya yönelik destek faaliyetlerinin geliştirilmesi ve uygulanması (Denizli Büyükşehir Belediyesi)

3. DENİZLİ BÖLGE VE ALT BÖLGE DÜZEYİNDE YÖNETSEL YAPISI

Aydın-Muğla-Denizli 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı'nda (ÇDP) yer alan yerleşim alanları ve Adnan Menderes Üniversitesi Buhakent Meslek Yüksekokulu önerilen plan değişikliği çerçevesinde tarım arazisi olarak tanımlanan Bölge Planlama Alanları, insan

yapımı ve doğal eşikler çerçevesinde belirlenen yaklaşık 11 hektarlık bir alanın çevre düzenleme ölçeği için gerekli olan detay hassasiyeti ile “kentsel gelişme alanı” olarak düzenlendiği 13 Eylül 2019 Resmi Gazete 30887 sayılı tarih, kültürel ve turistik sit alanları ile gelişim bölgelerinin sınırlarının yeniden düzenlenmesini değiştirilmiştir. Aydın-Muğla-Denizli imar alanı için 23 Aralık 2021 tarihli onayını da içeren 1/100.000 ölçekli çevre imar planında 1 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 102. Maddesi uyarınca değişiklik yapılmıştır. Onaylanan Çevre Planlama Değişikliği İmar Kanunu Madde 8(b) ve Mekânsal Planlama ve İmar Yönetmeliği Madde 33, Aydın İli Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bürosu ilan panosu, internet sitesinde ve e-Plan otomasyonunda 7 Ocak 2022 tarihinden itibaren otuz gün süreyle askıya alınmıştır.

3.1. Denizli İli Yönetmelik Tarihi

Denizli'nin yönetim tarihi, antik çağlara kadar uzanmaktadır. Bölge, antik dönemlerde Lidya, Frigya ve Karya gibi önemli uygarlıklara ev sahipliği yapmıştır. Bölgenin en önemli antik kenti Laodikya Antik Kenti'dir. Roma İmparatorluğu döneminde Laodikya, önemli bir ticaret merkezi haline gelmiştir.

Orta Çağ döneminde, Denizli Bizans İmparatorluğu'nun egemenliği altındaydı. 1200'lü yıllarda bölge, Selçuklu İmparatorluğu'nun kontrolüne girdi. Selçuklu İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla, bölge Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliği altına girdi. 1390'larda Denizli, Osmanlı İmparatorluğu'nun kontrolüne girdi.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde, Denizli, Germiyan Beyliği'nin bir parçasıydı. İmparatorluğun ileri gelenleri, bölgeyi stratejik öneminden dolayı takip etmiş ve Denizli'nin gelişimine destek olmuşlardır. Bölgede, tarım ve hayvancılık önemli bir yer tutmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra, Denizli il statüsüne kavuştu. 1923 yılında il olan Denizli, Türkiye'nin batısında yer alan önemli illerden biridir. İlin ekonomisi, pamuk ve tekstil üretimi üzerine kuruludur. Ayrıca, bölgede turizm de önemli bir yer tutmaktadır.

Denizli, idari olarak 19 ilçeden oluşmaktadır. İlçeler; Acıpayam, Babadağ, Baklan, Bekilli, Beyağaç, Bozkurt, Buldan, Çal, Çameli, Çardak, Çivril, Güney, Honaz, Kale, Sarayköy, Serinhisar, Tavas ve Merkezefendi'dir. Denizli Valiliği, ilin merkezi olan Merkezefendi ilçesinde yer almaktadır.

Denizli, Türkiye'nin önemli turizm merkezlerinden biridir. İlin doğal güzellikleri, tarihi ve kültürel zenginlikleri, turistlerin ilgisini çekmektedir. Pamukkale Travertenleri, antik kentler ve müzeler, ilin en popüler turistik mekanları arasındadır.

Denizli, Türkiye'nin önemli sanayi merkezlerinden biridir. İlin ekonomisi, pamuk ve tekstil üretimi üzerine kuruludur. Ayrıca, ilde mermer ve madencilik sektörleri de gelişmiştir.

Denizli'nin idari tarihi ise, 1864 yılında Aydın Vilayeti'nin bir ilçesi olan Denizli, 1912 yılında da ilçe merkezi oldu. 1923 yılında ise il statüsüne kavuştu. Cumhuriyet döneminde ilçe sayısı zaman içerisinde arttı. 1924 yılında 6 ilçesi olan Denizli, günümüzde 19 ilçeden oluşmaktadır.

Denizli, aynı zamanda Türkiye'nin önemli tarım merkezlerinden biridir. İlin ekonomisi, özellikle pamuk ve hububat tarımına dayalıdır. Ayrıca, üzüm, incir, zeytin ve sebze yetiştiriciliği de yapılmaktadır.

Denizli'nin turizm potansiyeli oldukça yüksektir. İlin en önemli turistik mekanlarından biri, UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer alan Pamukkale Travertenleri'dir. Ayrıca, Hierapolis Antik Kenti, Laodikya Antik Kenti, Afrodias Antik Kenti, Kaklık Mağarası, Karahayıt Kaplıcaları, Buldan El Dokuması ve Denizli Atatürk Evi gibi turistik mekanlar da ziyaretçi çekmektedir.

Denizli'nin sanayisi, pamuk ve tekstil üretimi üzerine kuruludur. İlde ayrıca mermer ve madencilik sektörleri de gelişmiştir. Denizli'nin en önemli sanayi tesisleri arasında, tekstil firmaları, makine ve ekipman üreticileri, mermer ocakları ve mobilya üreticileri yer almaktadır.

Sonuç olarak, Denizli'nin yönetim tarihi antik dönemlere kadar uzanmaktadır. İmparatorluklar dönemlerinde stratejik öneminden dolayı takip edilen bölge, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra il statüsüne kavuşmuştur. İlin ekonomisi, tarım, turizm ve sanayi üzerine kuruludur. Denizli, turistik mekanları, doğal güzellikleri ve kültürel zenginlikleriyle ziyaretçilerin ilgisini çekmektedir.

İlk Çağlarda Denizli Yönetsel Tarihi

Denizli yöresinin ilk ve en önemli yerleşim yeri Beycesultan Höyüğü 'dür. M.Ö 1200-1700 arası süren Karanlık Çağ'dan sonra yöreye Frigler hâkim olmuşlardır. Xenophon'a göre Frigya'nın batı sınırlarındaki en önemli yerleşimlerinden biri Collosai (bugün Honaz) şehri idi. Friglerin yıkılmasının ardından bölge Lidyalıların eline geçmişti. Lidya Devletinin doğu sınırı ünlü Yunanlı tarihçi Herodot'a göre Karura adlı yerleşimdir. Karura şehri bugün Denizli'ye bağlı Sarayköy ilçesinde bulunmaktadır. Batı Anadolu bölgesi ve dolayısıyla Denizli yöresi M.Ö 129 yılında Romalılarca Asya eyaletine bağlanarak prokonsüllerce yönetilmeye başlanmıştır. Romalılar Asya eyaletindeki mevcut yolları ıslah edip yol akışını Bergama yönünden Efes ve Milet yönüne çevirdiler. Denizli Bölgesi doğu-batı yönünde önemli nokta haline gelmiştir. Roma Devleti'nin M. S 395 yılında ikiye ayrılması sonucu Anadolu Doğu Roma yani Bizans idaresi altında kalmıştır. Bizans Devleti zamanında Denizli yöresi Helenistik ve Roma dönemlerindeki önemini kaybetmiş ve bir süre sonra bölgeye gelen Türklerin eline geçmiştir. (Denizli Valiliği)

Denizli'de Türk Hakimiyeti Yönetsel Tarihi

Denizli ve yakın çevresi 12. Yüzyılın sonlarına kadar Türklerle Bizanslılar arasında sürekli el değiştirir ve sonunda Selçuklu Sultanı I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in ikinci kez tahta çıkışıyla birlikte, 1206-1207'de tamamen Türklerin eline geçer. (Denizli Valiliği)

Beylikler Döneminde Denizli'de ilk Türk Beyliği 1260 tarihinde kurulmuş olup uzun ömürlü olamamıştır. Sahip Ataoğulları, Germiyanogulları ve İnançoğulları Beylikleri yörede hâkimiyet kurmuşlardır. (Denizli Valiliği)

Osmanlı Devleti Döneminde Denizli Yönetsel Tarihi

Denizli ilk defa 1391 yılında Osmanlı topraklarına katıldı. 1402 yılında Ankara savaşında Osmanlı Devleti'nin Timur tarafından mağlup edilmesi sonucu Denizli yeniden Germiyanoglu Beyliği'ne verildi. 1429 yılında Denizli tüm Germiyan topraklarıyla birlikte Osmanlıların eline geçti. Denizli Osmanlı yönetimine geçtikten sonra yöre ahalisinin büyük çoğunluğu kırsal kesimde yaşamaya devam etti. (Ayna Haber, 2018)

Osmanlı Devleti idari bakımdan eyaletlere, eyaletler sancaklara, sancaklar, kazalara, kazalar nahiyelere taksim edilmiştir. Denizli yöresi 1429 yılında hakimiyetine girdiği Osmanlılar tarafından kazalar halinde coğrafi durumuna göre üçe bölünerek, üç ayrı sancağa bağlanmıştır. Asi Karaağaç'ın Hamid, Tavas'ın ise Menteşe sancaklarına bağlanmasına rağmen, bugünkü Denizli'nin büyük kısmını teşkil eden Homa, Işıklı, Çal, Baklan, Denizli, Honaz, Sarayköy ve Buldan Kütahya sancağına bağlanmıştır. (Denizli Valiliği)

Denizli kazasının idari yapısı ufak tefek değişikliklerle 17. yüzyıla kadar devam etmiş, ancak bu yüzyılda Kütahya'da bulunan Anadolu Beylerbeyliği dağıtılınca Denizli toprakları Aydın Eyaleti topraklarına dahil edilerek bir değişim yaşamıştır. (Denizli Valiliği; Mart 2023)

Denizli'de 1876 yılında ilk Belediye Teşkilatı kurulmuştur. 1883'te Sarayköy, Buldan ve Tavas İlçelerinin bağlanmasıyla "Sancak" haline getirilen Denizli, 1884'te Çal, 1888'de Acıpayam ilçelerinin katılımıyla Aydın'a bağlı mutasarrıflık, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla da 1923'te il olmuştur. (Denizli Valiliği)

3.2. Denizli Büyükşehir Belediyesi

Denizli'nin ilk belediye teşkilatı 1876 yılında kurulmuştur. Şu anda Denizli, Aidan Liwa yönetimindeki Sivil Tümeni'nin bölgesel merkeziydi. 1883 yılında Sarayköy, Buldan ve Tavas ilçelerine bağlanan Denizli, bir "Sancak" vilayeti, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla 1884'te Çal, 1888'de Acıpayam ilçesi olmuştur. 1927 yılında yapılan ilk nüfus sayımına göre kent merkezinde 15.704 kişi yaşarken 1985 yılında bu sayı 172.000'e ulaşmıştır. (Denizli Büyükşehir Belediyesi)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

Bugün Denizli'nin merkez ilçesine ek olarak 14 ilçesi (1986 yılına göre) bulunmaktadır. Bunlar; Acıpayam, Babadağ, Bekilli, Buldan, Çal, Çameli, Çardak, Çivril, Güney, Honaz, Kale, Sarayköy, Serinhisar ve Tavas'tır. İldeki 61 belediye ve 403 köy yerleşimiyle Denizli, Konan'dan sonra Türkiye'de ikinci sırada yer almaktadır. (Denizli Büyükşehir Belediyesi)

Denizli, Cumhuriyet öncesi bir köy, daracık sokakları, çamurlu ve ışıksız yolları, çoğunlukla çıkmaz sokaklardaki bahçeli tek katlı evleri ve çevresinde dönen iş yerleriyle henüz gelişmeye başlamamış bir şehir özellikleri göstermektedir. Aslında Atatürk 4 Şubat 1931'de Denizli'ye gelmiş ve geceyi bugün etnografya müzesi olarak kullanılan binada geçirmiş, oradan geçmiştir. Denizli'nin yoksunluğunu vurgulamak için Denizli ile ilgili "büyük bir köy" demiştir. (Denizli Büyükşehir Belediyesi)

Denizli'de artezyen kaynakları içme ve kullanma suyu için olduğu kadar evden eve dolaşan ark için de kullanılmaktadır. Elektrik ve buzdolabı olmadığı için arkları kirletmemeye çok dikkat edilir, bu nedenle bulaşıkları bu arklarda hazırlanmış özel yerlere yerleştirilmiş tencerelerde saklamaya çalışılır. Şehirde belediye hizmetleri çok yetersiz. Yolun olmadığı yerde en iyi ulaşım araçları atlar ve eşekler, onların çektiği arabalar ve faytonlardır. Kendine özgü ticari, kültürel ve sosyal yapısıyla Denizli, 1950'li yıllara kadar kırılmaya ve gelişmeye başlayamayan kapalı bir ekonomi sergilemiştir. Yeni okulların, fabrikaların açılması ve işçi talebi ile gelişen kültürel yaşamın yanı sıra şehir merkezi özellikle 1950 yılından sonra hızla gelişmeye başlamıştır. Bu hızlı gelişmenin beraberinde getirdiği yeni sorunlara hazırlıksızlık, hizmet almayı zorlaştırmaktadır. Bunlar, alt bölüm geliştirme, altyapı ve benzeri hizmetleri içermektedir. (Denizli Büyükşehir Belediyesi)

Günümüzde Denizli'nin gelişimi teknolojik gelişmelerin de etkisiyle daha planlı ve prosedürel bir imar yoluna gitmektedir. 1976 depremi birçok binayı yaşanamaz hale getirince veya yıkılınca, afet sonrası geniş yollar açıldı ve inşaat hızla başlamış ve bugün Denizli, Ege Bölgesi'nin İzmir'den sonra ikinci büyük şehri, ikinci büyük şehri olmaktadır. Bugün Denizli, eğitim kurumlarında örnek alınacak gelişmeler, sanayi, tarım ve turizm gibi ticari sektörler ve modernleşme ile büyüyen bir yerleşim alanı ile Atatürk'ün görmek istediği kentsel kimlik haline gelmiştir. 1985 yılında Denizli şehri fiilen kanalizasyon inşaatına başlamıştır ve bu şu

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

ana kadar çözülememiştir. Buna ek olarak Denizli'nin ihtiyacının karşılanması için büyük ölçekli bir içme suyu projesi başlatılmış ve jeotermal enerjinin işlenmesi ve bölgesel ısıtma hizmetleri ile modern kentleşmeye giden yol başlamıştır. Ayrıca tiyatroları, spor sahaları, yüzme havuzları ve oyun alanları, otoparkları, çok amaçlı açık semt pazarları, düzenli toplu taşıma, toplu konut hizmetleri, kültür ve sanat etkinlikleri ile Denizli Şehri çağdaş bir kent profiline kavuşmuştur. Bugün Denizli, Hollanda'da Almelo, Pakistan'da Faisalabad ve Bursa gibi şehirlerle kardeş şehirler kurmaya devam ediyor. Denizli şehri aynı zamanda Avrupa Birliği Şehirler Birliği üyesi olup, uluslararası misafirleri ağırlamakta ve 1982 yılında Pamukkale'de bir konferansa ev sahipliği yapmaktadır. (Denizli Büyükşehir Belediyesi)

Denizli arması üzerindeki renk ve sembollerin anlamları şu şekildedir: Mavi daireler güneşi, yeşili, havayı, suyu, doğal değerleri, endüstriyel tesisleri ve modern binaları temsil eder; turuncu daireler, tarihi yerleri (kemerler, tiyatrolar, taş mezarlıklar, sila polis harabeleri), saz, yazı ve dokuma (halı, kilim ve kumaş dokuma); üçgenler bir traverten göl şeklinde birleşir ve bir arada bulunur; MÖ 1876, belediyenin kuruluş tarihi; horoz, şehri ve belediyeyi simgelemektedir ve aristokrat sembolüdür. (Denizli Büyükşehir Belediyesi)

Şekil 407. Denizli Büyükşehir Belediyesi Logosu

Kaynak: Denizli Büyükşehir Belediyesi

4. DENİZLİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ'NİN TÜRKİYE VE AVRUPA'DAKİ YERİ

Hasan Gönüllü belediye başkanıyken, 1580 sayılı Kanuna göre, Belediye Başkanı her haziran ayında yapılan bir toplantıda yaptığı yıllık çalışmalarından dolayı Kent Konseyi'ne karşı sorumluydu. Belediye meclisi, meclise sunduğu yılın çalışmalarını anlatırken bunu tartıştı. Tartışma sonunda çalışmanın meşruluğu ve yeterliliği konusunda oylama yapılmıştır. Oyların yeterli görülmesi halinde raporun ait olduğu yılda belediye başkanı beraat eder. Kabul edilmezse Kent Konseyi'nin ret kararı Danıştay tarafından incelenir ve karara bağlanır. Mahkeme, belediye meclisinin kararını haklı bulursa, belediye başkanı mahkeme kararıyla görevden alınacak. Geçmişte her yıl belediye meclisine Hasan Gönüllü'nün sunduğu yıllık çalışma raporunu yayınlayıp, belediye meclisine Hasan Gönüllü sunmuştur ve çalışmalarını halka göstermek için belli sayıda kamuoyuna dağıtmıştır. Bu arada yerel medyaya ve yerel kütüphanelere dağıtacağını belirtmiştir. Medyaya bildirirken amacı ise onu Denizli kütüphanesinin kütüphanesine eklemektir.

Hasan Gönüllü Bu yıllık çalışma raporlarından 1977-1978 çalışma raporunun 125 sayfasında bu bölümün yukarıdaki başlığını kullanmıştır. Bu başlık altına şunları yazmıştır: 1973-1977 döneminde (birinci dönem) yapılan mükemmel çalışmalardan dolayı Avrupa Türk Delegasyonu Başkanı'nın teklifi üzerine Belediye Meclisi'nin yazısı gelecek. Mutlaka Türkiye'yi temsilen komiteye katılmıştır, Türk medyasında belediye ile ilgili haberler yayınlanmaktadır. 1973 – 1980 yılları arası Belediye Başkanlığı yapan Hasan Gönüllü aşağıdakileri yazmış bulunmaktadır.

Aşağıda, Avrupa Komisyonu'nun Kültürel Gelişim Departmanı başkanı Birinci İdari Direktör Bay Jean Ratti'nin bana anlattığı bir mektup var. Temsil ediyoruz demektir. 8-12 ülkenin belediyeleri toplantıya katılarak çalışmalarını ve projelerini tartışmaya sundu. Tartışmalardan ve projelerden her başkan yeni fikirleri ve deneyleri kendine göre öğrendi.

5. DENİZLİ İLİ YÖNETİM ŞEKLİ

5.1. Vilayet Yönetimi

Antik coğrafyaya göre, Denizli ilinin toprakları Bizans döneminde ağırlıklı olarak Frigler ve Karya kıtasının Anadolu ve toprak birimleri de dahil olmak üzere güneybatı kesiminin parçalarıydı. Ancak bu tema, Alexis Comenez'in ilk Türk fethinden sonra İzmir veya Alaşehir merkezli kurduğu Menderes temasına aittir. (UYSAL M,2016)

13. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Denizli, "Dar us sağır" lakaplı Selçuklu eyaleti "Ladik Serleşkerliği" oldu. Bölgenin ilk valisinin Esedüddin Ayaz olduğu tahmin edilmektedir. Bu adamdan sonra vali olarak Seyfeddin Karasungur görüldü. Bu adamdan sonra Seyfeddin Karasungur vali olarak kabul edilmiş ve valiliği 1235'ten 1255'e kadar sürmüştür. Selçuklu nazırı Sahibinden Atta'nın oğulları olarak kabul edilen bu valilerin ardından 1276'da Denizli bölgesi Germiano Olal'a devredildi ve Germiyanlı ailesinin eline geçti. Sahibi Ataoğulları, Ali Bey'i buradan sürerek hükümeti yeniden ele geçirmesine rağmen, Germiyanlar 1277'de Denizli'yi ikinci kez işgal ettiler. Bedreddin Murad'ı hükümet üyesi olarak atadılar. Ancak Muradbe 1289'da Selçuklularla girdiği bir savaşta öldürülür ve şehir Sacramento'nun Oğulları tarafından geri alınır. Daha sonra burayı üçüncü kez Germiler işgal etmiş ve Germiyan ailesinin üyeleri olan Alibe ailesi yaklaşık bir asır boyunca burayı yönetmiştir. Bu ailenin kurduğu beyliğe Ladik veya İnanoğulları denir. (UYSAL M,2016)

İnanoğulları Beyliği'nin toprakları batıda Aydınoğulları, güneyde Babadağ ile çevrili olup, Honaz Tepesi ve 1330'da daha bağımsız Davas Beyliği ve onu ilhak eden Menteşe Beyliği tarafından oluşturulan doğal bir sınırdır. Karaağaç Ovası (Acıpayam) bu yüzyılda Denizli ile aynı teşkilat içinde olup, bu yüzyılda Hamidoğulları tarafından yönetilmektedir. (UYSAL M,2016)

Sonuç olarak, 14. yüzyılın ilk yarısında Denizli ili toprakları, üzerinde yaşayan Türkmenlerin kan bağı olmasına rağmen çok parçalı ve birleşik olmaktan uzaktı. Buna göre;

- İnanoğulları Beyliği sadece bugünkü Denizli şehrinin kurduğu ovaları içerir

- Germiyanogulları Beyliği Honaz'dan Buldan'a kadar olan bölgeye hakimdir. 1370'lerden sonra Babadağ-Honaz dağ hattının kuzeyi kesin olarak Germiyanogulları'na geçmiştir.
- Hamidoğulları, Karaağaç bölgesi olan Yöredağı-Bozdağ'ın doğusundaki alanın sahibidir.
- Tavas Dükalığı, Babadağ'ın güneyindeki arazinin ve şimdi Tavas ve Kale kasabalarının arazilerinin sahibidir. Burası daha sonra Menteşeoğulları tarafından yönetilmiştir. Ayrıca Karaman'ın eski ilçesi ve şimdilerde Çameli olarak adlandırılan bölge Menteşe Beyliği'ne bağlanmıştır (UYSAL M,2016)

Çağdaş Nizli şehri Osmanlı İmparatorluğu tarafından yönetildiğinde (M. 1428), Germiyan, Hamed ve Menteşe dükleri mevcut vilayetin topraklarını yönetiyordu. Bu üçlü durum Osmanlı hakimiyetinden sonra da değişmedi. Germiyanogulları'nın yerini Anadolu Kütahya Paşa sancağı, Hamidoğulları'nın yerini Hamid sancağı ve Menteşe Beyliğinin yerini Menteşe sancağı aldı. Bu düzen 19. yüzyılın ortalarına kadar devam etti. Kütahya Paşa sancağında Işıklı, Homa, Çal, Baklan, Denizli, Honaz, Sarayköy ve Buldan; Hamid sancağında Asi Karaağaç (Acıpayam), Menteşe sancağında Tavas yer almıştır. (UYSAL M,2016)

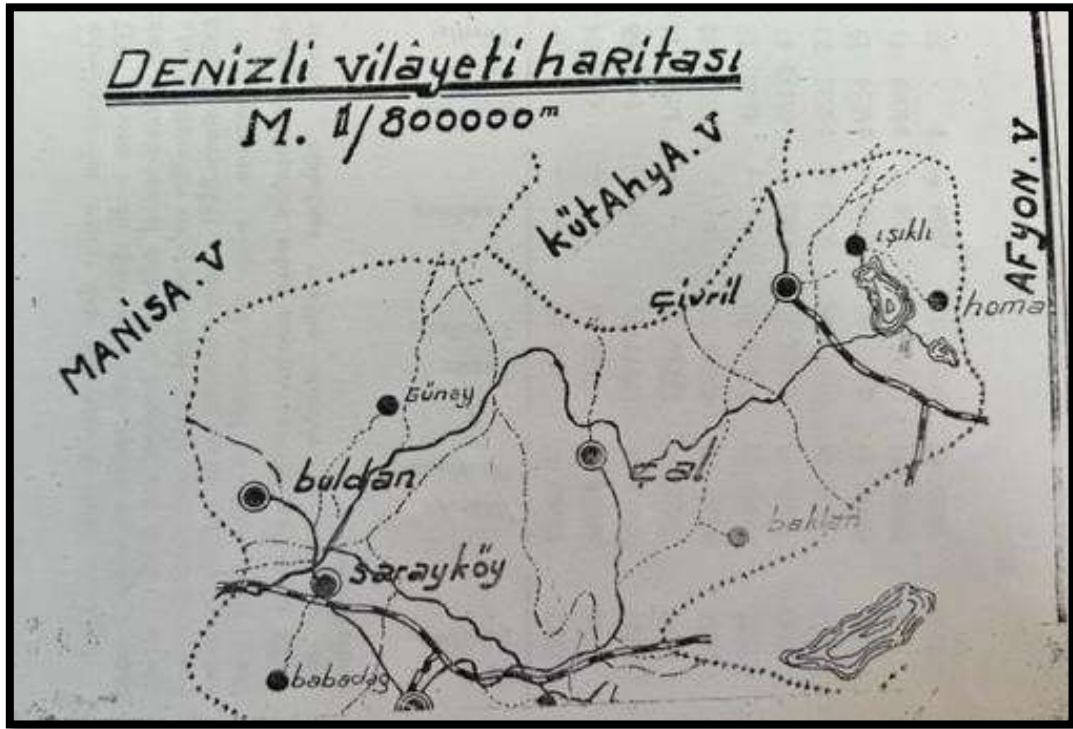
19. yüzyılın başlarında Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü idari yapıyı olumsuz etkilemiştir. Bu durum, Mısır Valisi Muhammed Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa'nın ordusunun Anadolu'dan çekilmesiyle ortaya çıktı. İbrahim Paşa, Anadolu'ya hükmederek 1833 başlarında Kütahya'ya geldiğinde, Paşa devlet mütevellilerinin neredeyse tamamının yerine yeni kişileri atadı. Ancak bu uzun sürmedi ve İbrahim Paşa'nın ordusu geri çekilince birbirlerinden kaçtılar. Sonuç olarak, Anadolu bir idari boşluk yarattı. Anadolu Mısır birlikleri tarafından boşaltıldıktan sonra, Osmanlı hükümeti Anadolu'da idari değişiklikler yapmaya karar verdi. 2 Haziran 1833'te Aydın sancağına mükellef tayin edilen Karaosmanoğlu Yakup Paşa, Menteşe, Saruhan ve Sığla sancağına da valilik yaptı. Böylece Aydın İli fiilen oluşturmuştur. 1836'da atandı. Yapılan düzenlemelerle idari teşkilattaki devlet tamamen ortadan kaldırılmıştır. Yeni düzenlemeye göre Batı Anadolu'daki geniş sancaklar parçalandı. Bu yönüyle Denizli, geniş yüzölçümüne sahip Kütahya Sancağından ayrılmaktadır. Aydın Vilayeti; Aydın, Menteşe, Saruhan ve Sığla sancağından oluşan kimliğini 1845 yılına kadar

korumuştur. 1845 yılında Denizli; Aydın Vilayetinde "Denizli Hassı Kaza Vilayeti" olarak adlandırılan bir sancak haline geldi. Bu dönemde 10 nahiye Denizli sancağına bağlanmıştır. Bu alanlar Denizli (Lakıyye), Ezine-i Ladıkiyye (Saray-köy), Honaz, Çarşanba -i Ladıkiyye (Boladan), Gököyük, Eşme, Nahiye-i İnay, Nahiye-i Sirke, Nahiye-i Silinti'dir. Güre-i Yenişehir idi. Ancak 1868 yılında Denizli sancağı kaldırılarak Menteşe'ye bağlanarak Menteşe – Denizli olmuştur. Denizli, ertesini yıl 1869'da Aydın sancağına bağlı bir bölge oldu. 1881 yılına kadar Aydın sancak'a bağlı bir bölge haline gelmemiştir. 1881 yılına kadar Aydın ilinin bir ilçesi olan Denizli, bu tarihte Aydın ilinin bir ilçesiydi. Buldan, Sarayköy ve Tavas ilçeleri bu yeni sancağına bağlıdır. 1883'te Çal'ın ve 1886'da Asikaraağaç'ın (Acıpayam) bağlanmasıyla Denizli merkez olmak üzere Sancak kazalarının sayısı altıya yükseldi. Acıpayam Mahallesi 1886 yılına kadar Konya Vilayetine bağlı Burdur sancağına bağlıydı. İdari birim olarak Denizli, yapıyı 1910 yılına kadar korumuştur. Bu yapıda altı mahalle ve beş sokak bulunmaktadır. Bu ilçeler Honaz, Baklan, Güney, Kadıköy (Babadağ) ve Erle'dir. Güney, Selçuklu hükümdarı Gıyaseddin Keyhüsrev döneminde 1211 yılında Türkler tarafından yönetilen bu beş kazadan biridir. Güney, 1277'den 1344'e kadar Germiyanogulları'nın, 1390'dan sonra da Osmanlı egemenliğinde kaldı. Bugünkü Güney yerleşimine en yakın yerleşimin "İnönü" olarak adlandırılan bölgede 1500'lü yıllara ait olduğu tahmin edilmektedir. 16. yüzyılda Denizli ilçesine bağlı Kaş-Yenice nahiyesi içinde bir yerleşim yeri olarak geçmektedir. Osmanlı Devleti'nin 8 Kasım 11864 tarihinde çıkardığı idare kanunu ile Günay, Aydın vilayetine bağlanmıştır. (UYSAL M,2016)

Denizli, 1910'da idari değişikliklere uğrayarak "bağımsız vali" oldu. 1923 yılında cumhuriyetin ilanı ile il olmuştur. Denizli merkez ilçe ile birlikte 6 ilçeye sahipken, 1925 yılında Çivril'in de katılmasıyla ilçe sayısı 7'ye çıkarılmıştır. Çivril, 1880'lerde Afyon'un Sandıklı ilçesine bağlı Işıklı ilçesine bağlı bir köydü ve 1892'de bucak oldu. Çivril bir nahiye olarak hızla gelişerek 1910-11 yıllarında Afyon'un ilçesi olmuştur. Çivril ayrıca 1925 yılında Denizli ile ilişkilendirilmiştir. 1926 yılına gelindiğinde Denizli Vilayeti, Merkez İlçe ile birlikte 7 mahalle ve 6 sokağına sahipti. Bu ilçeler; Merkez İlçe'de Honaz, Sarayköy İlçesinde Kadıköy (Babadağ), Buldan İlçesinde Güney, Tavas İlçesinde Kaletavas, Garbikaraağaç (Acıpayam) İlçesinde Erle ve Çal İlçesinde Baklandereköy'dür. Bu yıllarda Yarangume Tavas ilçesinde, Acıbadem Garbikaraağaç semtinde, Demirciköy Çal ilçesinde, Bağçe Buldan ilçesinde yoğunlaşmıştır. (Denizli Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

1930'lara gelindiğinde Denizli'nin bucak sayısı 11'e çıkmıştır. Bu ilçeler Honaz, Erle, Kızılhisar, Karaman, Kale, Kızılcabölük, Baklan, Güney, Işıklı, Homa ve Kadıköy'dür. 1953 yılında Dedeköy ve Erle ilçelerinin merkezi olan Satırlar köyü Çameli (Karaman) ilçesi olmuştur. 14. yüzyılda Menteşe Beyliği'ne "Karaman" adıyla bağlı olan Çameli, cumhuriyetten önce Köyceğiz'e bağlı bir köy iken 1930'da nahiye olmuş ve 1932'de Acıpayam'a bağlanmıştır. 1953 yılında 287 ilçe statüsüne kavuşmuş, 1959 yılında Tavas'ta Kale ve Bozkurt'a bağlı Çardak köyü ilçe olarak belirlenmiştir. Şu ana kadar ilde 11 ilçe var. 1987 yılında Serinhisar (Kızılhisar), Honaz, Bekilli ve Babadağ ilçe statüsü alırken, 1990 yılında Bozkurt, Akköy, Buckland ve Beyağaç ilçeleri ilçe statüsü almıştır. Sonuç olarak, Denizli ilçelerinin sayısı merkez ilçelerle birlikte 19'a yükselmiştir. (Denizli Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliği)

Şekil 408.Yüzyılda Denizli Vilayeti Haritası

Kaynak: Denizli Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliği

5.2. Denizli İli Yerel Yönetimi

Denizli şehrinin kayıt ve tabelalarında kuruluş tarihi 1876'dır. Ancak ilk belediye başkanı Hacı Molla Ahmet Efendi 1881'de göreve başlamıştır. 1892'de Hacı Molla Ahmet Efendi bu görevi yerine getirdikten bir yıl sonra Lengerlioğlu Hacı Hafız Efendi'ye devretmiştir. O dönemde şehrin ilk hizmet binası olarak bir Bayramyer evi kullanılmıştır. (UYSAL M,2016)

H.1308 (M.1890) Aden Vilayeti Salnamesi'nde verilen bilgilere göre belediye başkanı halen Hacı Ahmed Efendi'dir. Şakir Efendi belediye tabibi, Ahmet Efendi editör, Hafız Ahmed Efendi muhasebecidir. Belediye üyeleri Hacı Nafiz Efendi, Hacı Mehmet Ağa, Hacı Süleyman Ağa, Mihilaki ve Serkez'dir. (UYSAL M,2016)

H.1313 (M.1895) tarihli Aden Vilayeti Salnamesi'nde verilen bilgilere göre belediye başkanı Hacı Nazif Efendi'dir. Belediye Başkanı Şakir Efendi, Yazı İşleri Müdürü Ahmed Efendi, Hesap Müdürü İsmail Efendi'dir. Kentin üyeleri: Tevfik Bey, Hac Mehmet Ağa, Hafız Ahmed Efendi, Hacı Süleyman Ağa ve Ohanin Efendi'dir. (UYSAL M,2016)

Eden Vilayeti Salnamesi H.1314'e (1896) göre belediye başkanı Konyalıoğlu Mustafa Efendi'dir. Şakir Efendi Sağlık İşleri Müdürü, Ahmet Efendi Genel Yayın Yönetmeni ve Sadık Efendi Muhasebe Müdürüdür. Şehrin bu yılki üyeleri: Hafız Ahmed Efendi, Süleyman Efendi, Hacı Ali Efendi, Nikola Efendi ve İstapan Efendi. Bu da Denizli şehrinin gayrimüslim bir nüfusa sahip olduğunu göstermektedir. (UYSAL M,2016)

1896 itibariyle, Denizli şehrinin yıllık geliri 75.000 kuruştı ve şehrin geliri ağırlıklı olarak sergi, kile, kantar, hayvan kesimi ve hayvan ticaretinden alınan vergilerden geliyordu. Bu vergi gelirleri, açık artırmalar yoluyla vergi veren çiftçilere satılmaktadır. Multezims, sözleşme metninde belirtilen şartlara göre belirlenen tarihlerde taksitler halinde belediye veznesine ödeme yapmaktadır. Bu bakımdan Denizli şehrinin 1900 ve 1902 yıllarında yıllık 75.000 kuruş297 geliri vardır. Geçen altı yıla rağmen belediyenin gelirlerinin artmadığı görülmektedir. Denizli Belediyesi gelirlerini artırmak için 1 eczane, 1905'te 14 dükkân, 1906'da 3 dükkân, 11 araba kanopisi, 1 ahır ve samanlık inşa etmiştir. (UYSAL M,2016)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

Cumhuriyet öncesi belediye hizmetlerine baktığımızda bu hizmetlerin ağırlıklı olarak kaldırım yapımı, yol temizliği, kanalizasyon arıtma vb. olduğunu görebiliriz. Ayrıca şehirde umumi tuvaletler, kumarhaneler ve dükkanlar bulunmaktadır. Şehir hükümeti ayrıca yeni ev inşaatını ve ev onarımlarını da kontrol edilmektedir. (UYSAL M,2016)

1892'de şehir 666 arşın kaldırımını onardı ve 6660 arşın yeni kaldırım inşa etti. Ayrıca 360 arşın kanalizasyon ve iki yeni yol açıldı. Bu yıl 72 yeni konut inşaatı ve 155 konut onarımı denetlenmiştir. (UYSAL M,2016)

1893'te şehir 1.150 arşın yol yüzeyini onardı ve 1.451 arşın yol inşa etti. Bu yıl tamamlanan bir diğer çalışma ise 701 arşın olan Denizli Kalesi'nin restorasyonu. Denizli Belediyesi, geliri artırmak için Deretekke adı verilen mevkiyeye 4.500 kavak ve 300 söğüt dikmiştir. Bu yıl 2 yeni vitrin inşa edilmiş, 2746 arşın restore edildi ve 300 yeni 2870 lokasyon yapılmıştır. (UYSAL M,2016)

1894'te şehir 1.140 arşın kaldırımını onardı ve 1.140 arşın kaldırım inşa etti. Bunun yanı sıra 3.355 arşın onarım ve 3.395 arşın yeni zemin yapılmıştır. Bu yıl 3 su pompası ve 1 gazhane inşaatı belediyeye gelir getirmeye başlamıştır. 1925 yılına gelindiğinde şehrin yıllık geliri 90.672 kuruşa yükselmiştir. Ancak 1926'da belediyenin geliri ve yıllık geliri azalmıştır. (UYSAL M,2016)

Denizli şehrinin kuruluşundan Çin Cumhuriyeti dönemine kadar üç temel birim hizmet etmeye çalışmıştır (sağlık, yazı, muhasebe). Modern anlamda belediye teşkilatlarının kurulması cumhuriyetin ilanından sonra gerçekleşmiştir. 14 Nisan 1930 tarihli Belediye Kanunu'na göre Denizli ili bünyesinde İlim İşleri, Mezbaha, Temizlik, Polis ve İtfaiye Umum Müdürlüğü kurulmuştur. (UYSAL M,2016)

Tablo 81. 1962 – 1967 Yıllarında Denizli Belediyesi Memur ve İşçilerin İşletmelere Göre Dağılımları

Daire İsmi	Maaşlı						Ücretli					
	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1962	1963	1964	1965	1966	1967

Yazı İşl. Md.	5	5	5	4	5	5	1	1				
Hesap İşl.	15	15	16	16	17	21	6	7	8	12	14	15
İktisat İşl.	1	1	-	-	-	-						
Zabıta İşl.	17	17	20	22	23	25						
Hukuk İşl.	1	1	2	2	2	2						
Sağlık İşl.	6	6	6	6	7	7	4	5	6	8	9	12
Mezbeha İşl.	2	2	2	2	3	3	8	9	11	16	22	23
Fen İşl.	4	4	5	6	6	6	15	15	20	8	15	25
Asfalt İşl.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temizlik İşl.	1	1	1	1	2	2	29	39	49	60	71	79
İtfaiye İşl.	1	1	1	1	1	1	20	21	23	26	31	31
Hal İşl.	-	-	-	2	3	4				6	11	13
Soğuk Hava					1					7	16	16
Blando İşl.											21	31
Ulaştırma İşl.					1	1					3	6
Mazot İşl.												24
Arık Sul. İşl.												5
Yüzme Hav.	5											
Toplam	53	53	58	62	71	77	83	97	117	143	213	267

Kaynak: UYSAL M,2016

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Tablo 82. Denizli Büyükşehir Belediyesi Memur ve İşçilerin İşletmelere Göre Durumları

Birim Adı	Memur			İşçi			Toplam
	E	K	T	E	K	T	
Hesap İşleri	16	4	20	33	-	33	53
Yazı İşleri	75	32	107	63	1	64	171
İmar İşleri	5	7	12	4	1	5	17
Fen İşleri	14	12	26	12	1	13	39
Kabul İşleri	11	8	19	138	-	138	157
Su İşleri	2	1	3	54	-	54	57
Temizlik İşleri	3	1	4	63	-	63	67
Atölye Müdürlüğü	3	-	3	126	1	127	130
Ulaştırma	5	-	5	101	-	101	106
Zabıta	2	-	2	116	-	116	118
İtfaiye	70	5	75	2	-	2	77
Park ve Bahçeler	50	-	50	-	-	-	50
Gündüz Bakım Evi	6	3	9	52	-	52	61
Su İşleri	-	1	1	-	-	-	1
Sağlık İşleri	6	6	12	8	1	9	21
Basın-Yayın	1	-	1	5	1	6	27
Emlak-İstimlak	3	2	5	1	-	1	6
Hukuk İşleri	3	1	4	1	-	1	5
Satın Alma Memurluğu	1	1	2	6	-	6	8
Oda Tiyatrosu	-	-	-	6	-	6	6

Çamlık Evl.	2	2	4	9	-	9	13

Kaynak: UYSAL M,2016

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

5.3. Denizli İl'inin Fiziksel Yapısı

18. yy 'ılın ikinci yarısında Denizli Şehrinin fiziki yapısını etkileyen idari ve hayır kurumları binaları;

Tablo 83. 1850 - 1900 Yılları Arasında Denizli Fiziki Yapısını Etkileyen İdari ve Hayır Kurumları

Yıl	1896	1899	1902
Hükümet Konağı	1	1	1
Karakolhane	2	2	2
Askerlik Dairesi	1	1	1
Redif Deposu	1	1	1
Medrese	29	29	29
Cephanelik	1	1	1
Telgrafhane	1	1	1
Ziraat Bank. İdaresi	1	1	1
Cami	33	33	33
Mescid	14	14	14
Tekke	7	7	7
Kütüphane	2	2	1
Kilise	2	2	2
Havra	1	1	1

Çamaşırlık	33	-	-

Kaynak: UYSAL M,2016

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

21 Mayıs 1933 tarihli Belediye Bina Yolları Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle birlikte Denizli şehrinin fiziki yapısı değişmeye başlamıştır. Şehrin ilk imar planı 1936 yılında, kadastro haritası ise 1926 yılında yapılmıştır. Bu imar planından sonra şehir yönetimi şehrin sokaklarını ve sokaklarını düzenlemeye başlamıştır. İlk olarak şehrin sokakları ve caddeleri 6 kilometre uzunluğunda, yollar, 15 kilometre parke taşı ve 1 kilometre parke zeminden oluşan toplam 34 kilometre uzunluğunda. Birçok ev ve arazi kamulaştırıldı, şehrin sokakları ve caddeleri 6, 9, 12, 15 metre genişliğe kadar açılmıştır. Her blokta 29 çıkmaz sokak açıldı. Diğer kasabalara mümkün olduğunca çok ana yol ve caddeler ağaçlandırılmıştır. Ayrıca İncilipınar mevkiinde 5 ve 6 metre genişliğinde ve 200 metre uzunluğunda (tülünde) pasajlar ve 120 metre çapında büyük bir havuz (devre) ve 40 metre çapında iki küçük havuz yapılmıştır. Havuzun etrafına dağılmış ağaçlar vardır. Buraya bir oyun parkı ve eğlence alanı eklenerek güzel bir park oluşturulmuştur. Bu parkın yanı sıra Çatalçeşme ve belediye çevresine küçük cemaat bahçeleri yapılmış, Delikliçınar Meydanı çevresine de saat yerleştirilerek küçük bir bahçe oluşturulmuştur. Bunun yanı sıra yeni dükkânlar, kafeler, üç resmi daire, bir mezbaha, bir zührevi hastalıklar hastanesi, beş umumi tuvalet ve çeşme yapılmıştır. (UYSAL M,2016)

1950'li yıllara doğru şehrin ana yapısını belirleyen binalar şunlardır: 1 hastane, 1 kadın sanat okulu, 5 ilköğretim okulu, 8 un değirmeni, 2 tabak (deri), 4 tahin, 4 çırçır, 4 köknar fabrikası, tarımsal, ekonomik ve kamu banka binaları. 3 otel, I City Club ve yaklaşık 1400 mağaza vardır. (UYSAL M,2016)

Denizli şehri, İzmir Otoyolu ve 42. Gar'ın çekim gücü altında kuzeybatıya doğru gelişmektedir. Bu gelişme, 6 Kasım 1953'te Sümerbank iplik fabrikasının açılmasıyla hızlandı. Bu aşamadan sonra şehir döngüsel olarak büyümeye başlar ve Tavas-Acıpayam istikametinde vadinin en verimli topraklarına taşmaktadır. Aynı zamanda şehir merkezi kuzey-güney doğrultusunda gelişmekte ve ticari mekanların yoğunlaştığı Enver Paşa Caddesi

(Atatürk Caddesi) ve uzantısı İstiklal Caddesi şehrin bel kemiği haline gelmiştir. 1955 yılında Nedsley soyundan gelenlerin hızlı göçü ve göçmenlerin apartman yönetimi konusundaki bilgisizliği ve bahçeli evlerde yaşama istekleri şehirdeki binaların zarar görmesine neden olmuştur. Bu hızlı göç nedeniyle, 1960 yılında 3.600 hektarlık bir arazi üzerine kurulan kentin imar planı uygulanamamış ve rantiyeler kentin gelişimine yön vermeye başlamıştır. Bu kontrolsüz yerleşim sırasında kale yıkılmış, önce kapılar yıkılmış, ardından surlar belediye tarafından esnafa satılmıştır. Sonuç olarak, Denizli'nin tarihi kalesi yıkılmıştır. (UYSAL M,2016)

1970'lerden sonra kentin gelişimi, çevredeki merkezleri birbirine bağlayan ana yollar boyunca neredeyse her yöne doğru gelişmiştir. Ankara'nın doğusundaki ve özellikle Tavas Yolu'ndaki hazine sandıkları hızla doluyor. Yerleşim alanı Çamlık yönünden güneye, İzmir Yolu boyunca kuzeye doğru gitmektedir. Kentin güneybatısındaki askeri bölge bu yönde gelişmeyi engellemektedir. Ancak son yıllarda askeri bölge fethedildi ve bölgenin daha güneyinde konut geliştirmeleri yapılmıştır. (UYSAL M,2016)

Son yıllarda kentlerde, kentlerde vb. sermaye birikiminin oluşturduğu sanayi sektörü; belediye sınırlarının taşmasına neden olmaktadır. Toplu konutlar bu gelişmeyi hızlandırmıştır. Örneğin 1976 yılında Şirinköy hududu içinde inşa edilen deprem evi, 1984 yılında Bahçelievler adı ile il hududuna katılmıştır. Sanayi kuruluşları her yönden ucuz arsa üzerinde yer almakta ve yerleşim alanı şehir sınırlarının ötesine geçerek çevredeki yerleşim ile şehrin bütünleşmesini sağlamaktadır. Göveçlik, Şirinköy, Hallaçlar, Barutçular, Bereket, Saruhan, Çakmak ve Başkarcı gibi şehir merkezi ile doğrudan bağlantılı olan batı köylerinde yolların iyileştirilmesi bu süreci hızlandırmıştır. Ancak 1967 yılında yapılan imar planına göre İzmir Otoyolu ile Ankara Otoyolu (Kirişane, Sümer Mh.) arasındaki mesafe ağır sanayi bölgesi olarak ayrılmıştır. Ancak şehrin hızlı büyümesi ve bölgenin şehre yakınlığı arsa fiyatlarında hızlı bir artışa neden olmuştur. Sonuç olarak, sanayi tesisleri, özellikle büyük otoyol bağlantılarında, şehrin her yerine dağılmıştır. Büyük sanayi kuruluşları Ankara Yolu üzerinde, küçük sanayi kuruluşları ise Tavas-Acıpayam Yolu üzerinde yoğunlaşmaktadır. Zamanla İzmir Yolu ile Ankara Yolu arasındaki alan küçük sanayi kooperatifleriyle dolmuştur. Daha sonra kooperatifler bölgenin ağır sanayiden çekilmesini ve küçük sanayiye dönüştürülmesini talep etmişlerdir. 1976 yılında Bakanlık önerilen alanı 1/5000 ölçekli plan kapsamında küçük

sanayi bölgesi olarak onaylamıştır. Bu kararın ardından 1/1000 ölçekli yerel imar planı geliştirilmiştir. Plan Dokuzkavaklar Yerel Kalkınma Planı ile entegre edilerek kooperatifin ötesindeki alan üzerinden bütünlük sağlanmaktadır. Planlanan alan yaklaşık 160 hektardır. Alanın yaklaşık %5'i konut, %7'si iş, %6'sı resmi tesisler, %14'ü sosyal tesisler ve %8'i yol ve otopark olarak kullanılmaktadır. (UYSAL M,2016)

Şehir merkezinden bakıldığında kuzeyde Kaleiçi semtinden güneyde Delikliçınar Meydanı'na kadar olan aks üzerinde yer almaktadır. Merkezi işlevler, doğuda İstasyon Caddesi'ne, batıda Hastane Caddesi'ne uzanan Kaleiçi çevresinde yoğunlaşmıştır. İzmir Yolu, Kaleiçi'nin kuzeyinden başlar ve merkezin devamı niteliğindedir. Diğer bir merkez ise 1976 depreminde hasar gören Şeytan Pazarı. Şehir merkezinin güney uzantısı Enver Paşa Caddesi'dir (Atatürk Caddesi). İdari, dinlenme, konaklama ve sosyal donatı aksı olarak ortaya çıkan cadde, kentin bir alt merkezi olarak Delikliçınar'da son bulmaktadır. Şehrin üst gelir gruplarının konutları bu cadde üzerindedir. Enverpaşa Caddesi Delikliçınar Meydanı'nda iki ana caddeye ayrılmaktadır. Bir şube (İstiklal Caddesi) güneydoğuya uzanır ve Tavas Acıpayam karayoluna bağlanmaktadır. Başka bir şube (High Street) güneybatıya şehrin çeşitli kollarına yayılmaktadır. Merkez, bu iki sokağın bir uzantısını sergilemektedir. (UYSAL M,2016)

1967 imar planındaki kentsel alan 338 hektar iken, 1980 yılında 1.250 hektara çıkarılmıştır. Sanayinin gelişimi göçü hızlandırmaya devam ediyor ve Denizli şehri böylece yatay olarak hızla büyümüştür. (UYSAL M,2016)

Sonuç olarak, Denizli şehri ana trafik aksı üzerinde yer almakta ve üç kola sahiptir. Üst çatalda, sanayi sektörü hakimdir. Şehrin ana merkezi bu üst çataldan sarkıyor ve ana trafik aksı güneye doğru uzanan alt elemanlara paralel ilerliyor. Yerleşim bölgeleri bu merkezin çevresinde güney, doğu ve batı yönlerinde dairesel bir şekilde dağılmıştır. Kentin güneybatısı askeri bölge nedeniyle kapalı. Yerleşim alanı, resmi ve sosyal tesislerin aralıklı bir karışımı ile güneydoğuya uzanır. Şehir merkezi toplam arazinin %1.4'ünü kaplar. Merkezi kullanıştan pay alan mahalleler Saraylar, Uçancıbaşı, Gürcan, Altıntop ve Topraklık mahalleleridir. (UYSAL M,2016)

5.4. Denizli İli Planlama Süreci Ve Geçmişi

1. Büyükşehir yasası ile beraber köy ve beldelerin mahalle olması sonrasında yaşanan yetki kargaşası, iş yükü ve belediye onaylarının önceliğinin merkez ilçelere yönelik kararlar beraberinde hizmet yetersizliğini getirmiştir.
2. Denizli ilçe merkezleri donatı ve hizmet yetersizliği yaşamaktadır yaka verilerine dayanılarak il merkezinde yoğunluk gösteren yatırım ve çalışmalar ilçelerdeki altyapı ve hizmet yetersizliği sorunlarına yol açmaktadır. Dolayısıyla halk ihtiyaçları karşılanmamaktadır.
3. Kentteki vatandaşlar özellikle kamusal ihtiyaçlar için kent merkezine gitmek zorunda kalmaktadır.
4. Bu hizmet yetersizliği temel ihtiyaç eksikliklerini beraberinde getirmektedir. Temel ihtiyaç olan sağlık hizmeti yetersizliği, kent sağlığı açısından uluslararası önem taşıdığı için yerel girişimlerin uluslararası programlarla ortak yürütülmelidir.
5. Zayıf erişilebilirlik sadece vatandaşı olumsuz etkilememektedir. Hava alanının kent merkezine uzaklığı, şehirler arası erişim etkinliğini ve günübirlik turizm ve iş potansiyellerini olumsuz etkilemektedir.
6. OSB bölgelerindeki maddelerin fazla maliyetli olması demiryolu hattının rehabilite edilmesini gerektirmektedir
7. Ayrıca mevcut otobüs ve tren terminallerinin kapasitesi yetersiz kalmaktadır kentteki büyük organizasyon ve iş- yaşam akışı ihtiyaçları da karşılanmamaktadır.
8. 1 / 25.000 ölçekli Denizli çevre düzeni planında bazı vadiler ve baraj çevresi rekreasyon alanı olarak planlanmasına rağmen uygulamaya geçirilememiştir. İmar planlarında uyumsuzluklar güncel olmamalarından dolayı sorunlar çıkarmaktadır. Ayrıca planlama ve kentleşme ile ilgili bütünleşik bir sistem ve örgütlenmenin bulunmaması çevre beldeleri ile bütünleşme sorunlarına yol açmaktadır.

Tablo 84. Denizli İline Ait Planlama Süresi Geçmişi

YIL	PLAN – HARİTA	KISA BİLGİ
1926	1/200 Kadastral Harita	Kaleiçi bölgesinin yerleşik düzenini gösterir (Özkan, 2010)
1934	İmar Planı Girişimi	Şehre getirilen Alman şehir plancısı H. Jansen’ın yüksek ücret isteminden dolayı plan yaptırılmıyor. (Coşkun 2007)
1936	İlk İmar Planı	1930 yılında çıkartılan Belediye Kanunu kapsamında uygulamaya konulmuştur. (Denizli Valiliği, 1998; savaş yavuz çehre, 2010)
1960	1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı	Kente yönelik ilk kapsamlı plan olup İmar ve İskan Bakanlığı-İller Bankası hazırlamıştır. (Savaş Yavuz Çehre).
1965	Yol ve İstikamet Haritası	Mevcut durumun paftalar üzerine aktarılmasıyla oluşturulmuş bir plandır (Yavuz Çehre, 2011).
1967	1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı	Nazım İmar Planına uygun bir biçimde hazırlanmıştır.
1977	Afet Evleri İlave İmar Planı	1976 yılı depreminden sonra yapılmıştır. (Kozak, 1979; Özkan 2010).

1978	Dokuzkavaklar İlave İmar Planı	1976 yılı depreminden sonra yapılmıştır. (Kozak 1979; Özkan 2010)
1978	Çevre Düzeni Planı	Uygulanabilirlik açısından önemli bir plandır. (Savaş Yavuz Çehre 2010).
1979	Binevler İlave İmar Planı	İhtiyaç duyulan konut gereksiniminden dolayı hazırlanmıştır. (Özkan 2010).
1981-1982	Mevzi İmar Planı	Sümerbank Bankası ve çevresindeki sanayi bölgeleri için üretilen plandır. (Erkin, 1983; Savaş Yavuz Çehre 2011).
1982	Mevzi İmar Planı	Güney kesimde bulunan Yenimahalle ve İstiklal mahalleri için hazırlanan plandır. (Erkin, 1983; Savaş Yavuz Çehre, 2010).
1984	1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı	Denizli kent bütünün içeren plandır. (Özkan, 2010). Bu plan içeriğince 10 etaplı imar planları yapılmıştır.
1986	1 Mevzii İmar Planı	İzmir asfaltı çevresi sanayi alanları için yapılan plandır. (Özkan, 2010).
1987	2 Islah İmar Planı	Kınıklı, Bağbaşı, Zeytinköy, Tekkeköy, Kayhan bölgeleri konut alanı olarak planlanmıştır. (Özkan 2010; Savaş Yavuz Çehre, 2011).
1987	3 İlave İmar Planı	Çakmak, Bereketler bölgeleri konut alanı olarak planlanmıştır. (Özkan, 2010).

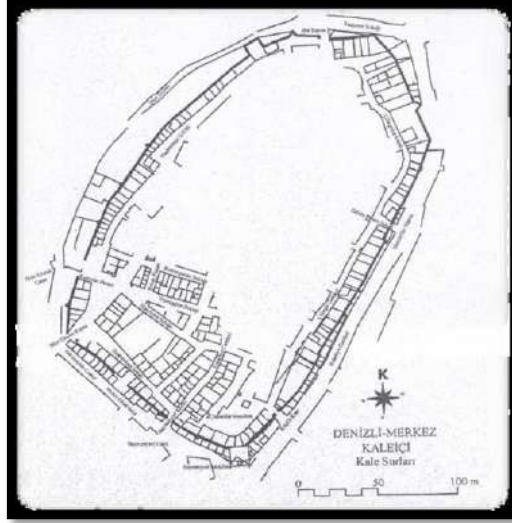
1987	4 Islah İmar Planı	Kiremitçi, Karaman bölgelerinin konut alanı olarak planlanmıştır. (Özkan, 2010).
1988	5 Revizyon-Islah İmar Planı	Deliktaş mahallesi konut alanı olarak planlanmıştır. (Özkan, 2010).
1988	6 İlave İmar Planı	Ankara asfaltı çevresinin sanayi alanı olarak işlev belirlendiği plandır. (Özkan, 2010).
1989	7 Revizyon İmar Planı	Kirişhane ve Sevindik mahalleleri konut alanı olarak planlanmıştır. (Özkan, 2010).
1989	8 Mevzii İmar Planı	Yeşilköy ve Künarlar bölgelerinin toplu konut alanı olarak planlandığı paftalar (Özkan, 2010).
1989	9 Islah İmar Planı	Deliktaş, Dokuzkavaklar ve Karşıyaka mahallelerinin konut alanı olarak belirlendiği plandır. (Özkan, 2010).
1989	10 İlave İmar Planı	Yeşilköy ve Sırapapılar mahallelerinin konut alanı olarak belirlendiği plandır. (Özkan, 2010).
1990	Islah İmar Planı	Bakırlı, Yenimahalle mahallelerine yönelik hazırlanmış plandır (Savaş Yavuz Çehre, 2011).
1991	Islah İmar Planı-Revizyon İmar Planı	Kent merkezi ile karayolu kenarı için hazırlanmış olan planlardır. (Savaş Yavuz Çehre, 2011).

1994	1/25000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı	1984 yılında yapılmış olan Nazım İmar Planı revizyonu için hazırlanmıştır. (Özkan 2010)
2007	1/25000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı	1994 yılı 1/25000 ölçekli Denizli ve yakın çevresi Çevre Düzeni Planının iptali üzerine yeniden hazırlanan plandır. (Savaş Yavuz Çehre, 2011).
2011	Aydın-Muğla-Denizli Planlama Bölgesi Kapsamında 1/100000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı	Daimi bir çevre oluşturulması için yapılan plandır.
2016	Büyük Menderes Havzası Koruma Eylem Planı	Havza içerisindeki sorunların tespitinin yapıp tedbirlerinin alındığı projedir.

Kaynak: SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

6. PLANLAMA ÇALIŞMALARI VE UYGULAMALARI

Denizli ili 1976 yılında 4.6 şiddetinde bir deprem yaşamıştır ve bunun sonucunda, kuzeydoğusunda yer alan yerleşim alanları çok fazla hasar görmüştür. 1967 planında belirlenenlerin aşılmış olması ve depremten dolayı oluşan hasarlar neticesinde yeni bir imar planı gerekmiştir. 120 ha. alana ait bir imar planı 1977 yılında onanmıştır. Bu plan Afet Evleri Planıdır ve 1979 yılında yerleşime açılmıştır. Plan yetersiz görülerek Çamlık Mahallesi'nin planlanması gerektiği öne sürülmüş, belediye depremten hasar alan şehrin doğusunda planlanmasını istemiştir. Planların ayrı ayrı yapılması sonucu arada kalacak olan boş alanda denetim yapılamayacağından dolayı bu iki plan birleştirilmiştir. Kentin güneyindeki Deliktaş, Yenimahalle, Çamlık mahalleleri ve kuzeyindeki Karşıyaka, Dokuzkavaklar mahallelerini kapsayacak 800 ha. bir alan planlanarak 1978 de plan yürürlüğe girmiştir. Bu dönemde nüfusun hızlı artışı ve sanayileşmenin hızlanması sebebiyle mekânsal gelişmeye olan istek belediye sınırlarında olmayan ve kent etrafında yer alan köylerin de kentsel alan ile planlı olmayan gelişmeler sonunda birleşmesiyle yeni bir imar planını gerekli hale getirmiştir. (ÖZKAN H, 2010)

Şekil 409.1926 Yılında Kaleiçi'ne Ait İlk 1/200 Ölçekli Haritalama

Kaynak: ÖZKAN H, 2010

6.1. İlk İmar Planı Girişimi

Denizli'yi geliştirmek, düzenini sağlamak amacıyla bir plan yapılması için, 1934 yılında Alman şehir plancısı Prof. H. Jansen şehre davet edilmiştir. Bu davet üzerine alanı inceleyen ve fotoğraflayan Jansen'in, yapılacak planlamalar için talep ettiği yüksek ücretlerden dolayı plan hazırlatılamamıştır. Kente ait ilk imar planı ve şehir planı, 1936 yılında “Bayındırlık ve İskân Bakanı ve Ali Çetinkaya'nın katkısıyla bakanlık tarafından “şehircilik bürosuna” hazırlatılarak şehre gönderilmiştir. Plan 1931 yılında yürürlüğe giren “Belediye Kanunu” kapsamında uygulamaya koyulmuştur. 1936 yılı imar planının amacının Denizli'yi gelişmiş bir il olarak gösterebilmek olduğu belirtilmiştir. (ÖZKAN H, 2010)

6.2 Deprem Sonrası Planlama Çalışmaları (1976 – 1983)

Denizli'nin kurulduğu ilk yeri ve düzenini gösteren belge 1926 yılında Fransız bir topografin hazırladığı 1/200 ölçekli kadastral haritadır. Bu harita kroki niteliğindedir. Kaleiçi bölgesi için ilk haritalama çalışması olan ve İmar ve İskân Bakanlığı tarafından onaylanan haritaya dair bilgiler şu şekildedir (ÖZKAN H, 2010);

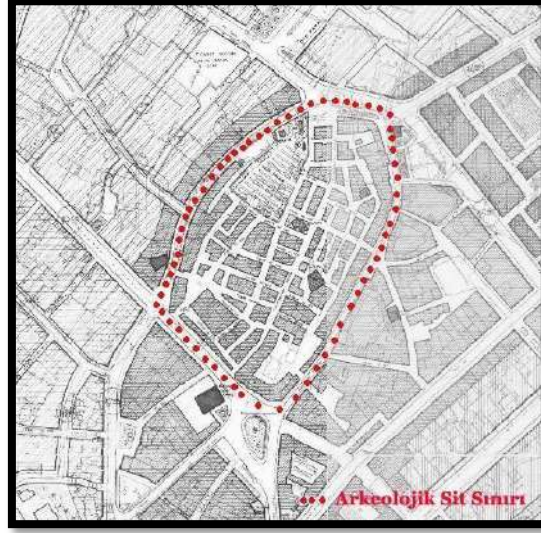
- Tarihsel açıdan değerli bir kaynak niteliğindedir.
- Bölgedeki ilk haritalama çalışması, 240m uzunluğunda, 160m genişliğinde olan bir alan içinde yapılmıştır.
- Öncesinde yerleşim yeri olan zamanla Türklerin hakimiyetiyle gelişen şehir iskân merkezine dönüşerek artık ticaret yapabilme özelliğinin de yer aldığı bir bölge olarak işlendiği kalede, yapılaşma bitişik nizam ve tek sıra halindedir.

6.3. İlk Üst Ölçekli Plan: Çevre Düzeni Planı

1983 yılında İller Bankası tarafından tüm Denizli şehrinin analitik çalışması ve 1/25.000 ölçekli bir çevre planı geliştirdi. Bu sürecin ardından 1984 1/5.000 Yıllık Denizli İmar Planı onaylandı. Ancak 1984 yılında İmar Kanunu'nda değişiklik yapılarak 3194 sayılı İmar Kanunu yürürlüğe girmiştir. İmar Kanunu kapsamında ise planlama yetkisi yerel yönetime devredilecek. Denizli şehrinin planlama tecrübesi yeni bir süreci başlattı. Bu süreçte Denizli Nazım Şehri 1984 yılında 2981 ve 3290 sayılı Tümen Af Yasası uyarınca onaylanmıştır. Özellikle plansız imar alanları için imar planı dahilinde 1/1.000 ölçekli iyileştirme çalışmaları bir plan yaparak 10 aşamada uygulamaya başladıkları görülmektedir. Bu planlar, özellikle Denizli-Afyon Karayolu ve Denizli-İzmir Otoyolu Yakındaki endüstriyel gelişmeye paralel bağlantılar ve kaçak konut alanları. Kent makroformları ve kentsel yerleşimlerin çevresinde kırsal karakteristik yerleşimler Alanlar arasındaki kaçak konut alanlarına odaklanmıştır. (ÖZKAN H, 2010)

6.4. İlk Koruma Deneyimi – Sit Kararı (1991)

Denizli'de koruma hukuku kapsamında ilk planlama kararlarının 1991 yılında alındığı görülmektedir. Denizli'de tarihsel çekirdeği oluşturan Kaleiçi-Bayramyeri bölgesinde sur izleri boyunca 5 metreye yakın olan koridor İzmir Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Kararıyla Arkeolojik Sit Alanı olarak belirlenmiştir. Fakat 1991 yılından 1998'e kadar bu bölgeye dair koruma içerikli bir plan ve tespit yapılmadığı gibi korumaya yönelik bir hazırlık çalışması da yapılmamıştır. 2000 yılında Denizli Belediyesi, 1960'lı yıllarda parsellenip özel mülkiyet olarak devredilen Birinci Derece Arkeolojik Sit Alanı olan "sur dibi" arsalarının bir kısmın kamulaştırılıp yeşil alan olarak nitelendirilmiştir. (ÖZKAN H, 2010)

Şekil 410. Kaleiçi Arkeolojik Sit Alanı (1991)

Kaynak: ÖZKAN H, 2010

6.5. Bölgesel Ölçekli Planlama Çalışmaları

1/100000 ölçekli Çevre düzeni planı 2025 yılı baz alınarak ve sosyal idami sağlayabilecek kent kimliği ve kent ekonomisi konusunda yardımcı politikalar üretmek maksadıyla planlamayı amaçlamaktadır. Bu hedefleri oluşturduğu Aydın-Muğla-Denizli illerini kapsayan 1/100000 ölçekli çevre düzeni planı çevre ve orman bakanlığınca oluşturularak o dönemin mevcut bakanlığınca 16,04,2007 tarih ve 1481-366 sayılı kararınca uygun bulunmuştur. (ÖZKAN H, 2010)

Çevre ve Orman Bakanlığı idari yargı merceği esas alınarak dava konusunda bulunan plan değişikliği ve düzeltmelerine tamamlayarak 2009 yılında çevre düzeni planının Denizli ayağını planlamıştır. (ÖZKAN H, 2010)

6.6. Denizli İl'ine Ait İmar Planları

Denizli şehrinin ilk kadastro haritası 1926 yılında, ilk imar planı ise 1936 yılında hazırlanmıştır. Kentin topografyası ve güncel haritası da 1963 yılında yapılmıştır. Denizli İli düzenlemesi için imar planı hazırlanmadan önce kişisel eğlence ve resmi düzeyde araştırma

yapılmıştır. Bu amaçla dahi 1934 yılında ünlü şehircilik uzmanı Yasen Denizli'ye davet edilmiş, ancak maaş gereksinimlerinin yüksek olması nedeniyle Denizli'nin planı yapılamamıştır. Vatandaşlık, Bayındırlık ve İskan Bakanı Ali Çetinkaya, 1936. Plan, 1931 yılında çıkarılan belediye kanunu çerçevesinde ve belediyenin imkanları dahilinde uygulanmaya çalışılmaktadır. Plan, sosyal kentsel yaşamın tüm yönlerini iyileştirmeyi ve şehre modern bir görünüm kazandırmayı amaçlamaktadır. Bunun için şehirde insanların eğlenebileceği bir gazino inşa edildi. 1936 imar planı yetersiz belediye bütçeleri nedeniyle beklendiği gibi uygulanamamaktadır. 1936 imar planı 1960 yılına kadar yürürlükte kaldı. Plan beklendiği gibi uygulanamadı ve şehrin fiziki yapısında büyük değişikliklere yol açmayacaktı. Şehir 1950'lere kadar bahçe şehir görünümünü korumuştur. Denizli İli için ikinci nazım imar planı 29 Ocak 1960'ta yapıldı. Plan 1965'te kısmen onaylandı ve 1967'de tamamen onaylandı. Bu 1/1000 ölçekli geliştirme, tüm master planlama sınırlarını kapsar. Büyük hasara yol açan 1976 Denizli depremi, 1967 planının uygulanmasını büyük ölçüde etkilemiştir. 1967 kalkınma planı, kentin 1995 yılında öngörülen 85.000 nüfusa dayanıyordu. Ancak şehrin nüfusu 1970' de 82 bine, 1975'te 107.000'e ulaştı. Yani 30 yılda ulaşılacağı varsayılan nüfus düzeyine 5 yılda ulaşılmıştır. Bu hızlı gelişme, kentin çoğunun planın aksine gelişmesine neden olmuştur. Ayrıca yerleşim alanları için yoğunluk faktörünün planda verilmemesi de sorunlara neden olmuştur. Parsel önündeki yolun genişliğine göre binanın yüksekliğinin belirlenmesi, şehir merkezinin yenilenmesine yol açmış ve bunun sonucunda neredeyse tüm arsayı kullanan çok katlı bir yapı ortaya çıkmıştır. (ÖZKAN H, 2010)

Öte yandan, hızlı nüfus artışı şehirlerde arazi spekülasyonlarına yol açmıştır. İmar planlarında yer alan alanlar, şehirlere katma değeri yüksek göçmenlerin satın alma gücünü aştı. Bu gelişme şehirlerde gecekonduların ve ortak sitelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Gecekondular kuzeyde Ankara karayolunun, batıda İzmir karayolunun güneyindeki araziye yayılmıştır. Yine planın aksine, özellikle kavşağın kuzeybatı bölgesinde (Üçgen bölgesi) Ankara ve İzmir yollarının birleştiği yerde kaçak yapılaşma meydana geldi. Diğer yandan park, oyun parkı, okul gibi sosyal tesisler için ayrılmış alanlarda da inşaat yapılıyor. 1967 imar planında ağır sanayi bölgesi olarak sınıflandırılan bölge, şehrin kuzeyinde Ankara ve İzmir karayolları arasında yer almakta olup, imar amacına aykırıdır ve bu alanlar kooperatifler tarafından işgal edilmektedir. Sanayi tesisleri de ana yollara dağılmış durumda. (ÖZKAN H, 2010)

1974 yılında il yönetimini devralan personel, bu anormal gelişmeyi durdurmaya ve düzeltmeye çalıştı. Bu amaçla, "Belediye, imar sınırları içindeki arsa ve parselleri, planlandığı şekilde devlete kazandırmak amacıyla malikinin onayı olmaksızın idareye yetkilidir." yapma hakkı yürürlüğe girmiştir. Uygulama nispeten uygun bir yapı sağlar. İlçe sınırlarının 1967 planının ötesinde olması, 1976'da yeni imar planlarını gündeme getirdi. Bu amaçla, şehir sınırları dışında kalan mücavir alanlar İnşaat ve İskan Bakanlığı tarafından belirlenir ve şehir yönetimi tarafından onaylanır. Ancak belirlenen bu alanların onaylanması valiliğe bağlı 11 idari kurul tarafından onaylanmamıştır. Valinin karara onay vermesinin arkasındaki ana faktör, belediye sınırları dışındaki kontrolsüz alanlardan yüksek kazanç elde eden çevrelerin baskısıydı. Komşu bölgelerin sınırları gündemde olmasına rağmen, 1976'lı yıllarda şiddetli bir deprem Denizli'yi vurdu ve Denizli'de birçok bina hasar gördü. Depremi hemen ardından kentin batı kesiminde yaklaşık 120 hektarlık bir alanda afetten etkilenen evler planlandı. Bu nedenle 1967 imar planından sonra 1976 afet konut planı ek plan olarak kabul edildi. Burası Çamlık Rekreasyon ile şehir arasında, bazı kaçak villaların bulunduğu açık bir alandır. Bölgenin imar planı tamamlanınca il yönetimi, depremde harap olan şehrin doğu kısmının planlanmasını istedi. Bu ihtiyaç nedeniyle Çamlık bölgesi ile doğu yerleşim alanının ayrı planlanmasına karar verildi. Ancak o zaman, iki plan arasındaki boş alan imar kontrolü dışında kabul edildi ve iki plan birleştirildi. Bu nedenle Ankara girişinden başlayıp güneye doğru giden Karşıyaka, Dokuzkavaklar, Deliktaş, Yeni ve Çamlık mahallelerini kapsayan 800 hektarlık bir alan planlandı. Plan 1978'de onaylandı ve uygulandı. Bu planların ardından Denizli ek imar planlarını uygulamaya koymuştur. Bunlar; 1979, Binevler İmar Planı ve Batı Belediye Konutları, 1981 Sümerbank Çevresi Sanayi Planı, 1981 İşadamları Vazife Planı, 1982 Yeni ve İstiklal Mahalleleri İmar Planı, İzmir Asfalt Sanayi Kuşağı Planı 1986, 1987 Kınıklı Zeytinköy, Kiremitçi-Karaman Rehabilitasyon Planı ve Çakmak -Berekets Ek İmar Planı, Deliktaş Revize İmar Planı ve 1988 Ankara Asfalt Ek Sanayi Planı, Kirişane-Sevindik 1989 Revize İmar Planı, Yeşilköy-Kunarlar Toplu Konut Alanı Planı Deliktaş-Dokuzkavaklar-Karşıyaka İmar İmar Planı, Yeşilköy-Sırapapılar Ek İmar Planı. (ÖZKAN H, 2010)

Denizli Şehir Planı

Şehrin mevcut temel haritası bir vekaletname ile üretilir ve onaylanır. İmar ve temel plana göre düzenlenmesi için çeşitli girişimlerde bulunuldu, hatta 1934 yılında ünlü şehir planlama uzmanı mimar Yan Şen davet edildi, ancak bu plan kendisi tarafından çok pahalı olduğu için formüle edilmedi. İncelenmek üzere Belediye Meclisine sunulur. (ÖZKAN H, 2010)

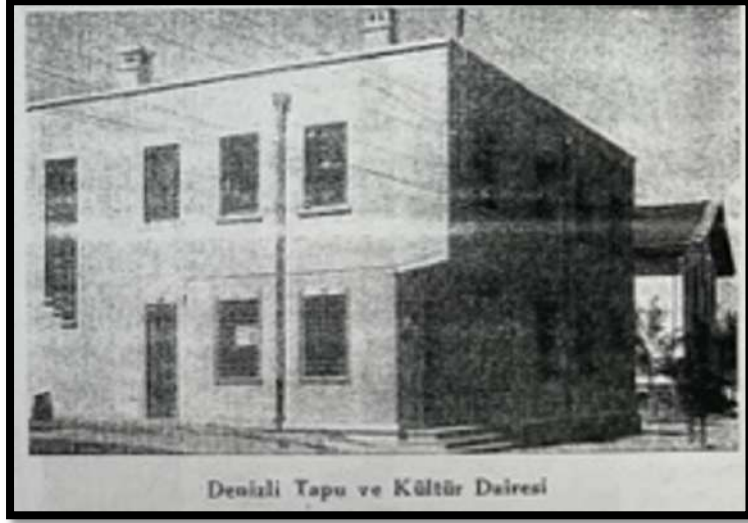
Denizli Büyükşehir Belediyesi Bütçesi

Cumhuriyetin ilk yıllarında 40.000 liralık bir bütçe ile karşı karşıya kalan kent, sonraki yıllarda faaliyetlerini artırarak, bütçeyi 1938 yılında kademeli olarak 117.530 liraya çıkarmıştır. (Denizli Büyükşehir Belediyesi)

Denizli Büyükşehir Belediyesi, Büyükşehir DESKİ'nin 2023 yılı toplam bütçeleri, performans programları ile 19 ilçenin bütçeleri oylanarak kabul edildi. Bu kapsamda Denizli Büyükşehir Belediyesinin bütçesi 4 Milyar 226 milyon TL, Büyükşehir DESKİ'nin bütçesi ise 1 Milyar 710 milyon TL olmak üzere rekor bir seviye ile toplamda 5 milyar 936 milyon TL olarak belirlendi. (Denizli Büyükşehir Belediyesi)

6.7. Denizli’de Mevcut Vakıflar

Cumhuriyetin ilk yıllarında 40.000 liralık bir bütçe ile karşı karşıya kalan kent, sonraki yıllarda faaliyetlerini artırarak, bütçeyi 1938 yılında kademeli olarak 117.530 liraya çıkarmıştır. Cumhuriyetten önce Denizli’de vakıf yönetimi şimdikiyle kıyaslandığında yok denecek kadar azdı. Vakıf harap ve kimsenin umurunda değil. Çalışanlar aylık maaş almıyor. Çin Cumhuriyeti’nden sonra inşa edilen ve giderek gelişen temeller, her geçen gün daha düzgün ve özenli bir şekilde korunmaktadır. Maliyeti 14 bin lirayı aşan Denizli Oteli yeniden değerlendirilerek Tapu ve Kültür Dairesi kuruldu. (Denizli Ticaret Odası Başkanlığı, 1989)

Şekil 411.Denizli Tapu ve Kültür Dairesi

Kaynak: Denizli Ticaret Odası Başkanlığı

6.8. Denizli Kamusal Yatırımlar

- **Ulaşım:**   gen Köprülü Kavşağı, Zeybek Köprülü Kavşağı, Sanayi Köprülü Kavşağı,  evre Yolu Bozburun Kavşağı, Ankara Yolu Köprülü Kavşağı, Akhan Yaya Köprüsü,  niversite Yaya Köprüsü, muhtelif semtlere giden 1.5 milyon metrekare mihenk taşı, 800 kilometre asfalt yol yapımı, 60 kilometrelik sıcak asfalt yol yapımı, belediye otobüsü bakım sahaları ve depolama alanları, sinyalsiz 90 akıllı kavşak;
- **Trafik Sistemi,** TEDES (trafik elektronik kontrol sistemi), trafik ana planı, 40 köprü, 28 menfez, 8 katlı otopark talep edildi;
- **Altyapı:** 1.272 kilometre içme suyu boru hattı, 1.122 kilometre kanalizasyon boru hattı, 105 kilometre yağmur suyu boru hattı, 25 kanalizasyon arıtma tesisi, 54 içme suyu deposu, 53 içme suyu sondaj kuyusu;
- **Park ve Yeşil alanlar:** 80 adet park ve mesire yeri, 6 adet kent ormanı, 160 adet mezarlık yapım ve onarımı, Asri Mezarlık Kompleksi, Gümüşsu şelalesi  evre düzenlemesi, Işıklı Gölü  evre düzenlemesi;
- **Kapalı Yüzme Havuzları:** Kent Merkezinde 3 adet kapalı yüzme havuzu ( ncilipınar Dokuzkavaklar - Karahasanlı), 4 ilçemize kapalı yüzme havuzu (Acıpayam - Çivril - Honaz - Tavas);

- **Gençlik Projeleri:** Ege Bölgesi'nin en büyük gençlik merkezi, 3 ilçemize gençlik ve kültür merkezi, Akademi Denizli Projesi;
- **Spor:** 24 adet halı saha. 5 adet tenis kortu, 6 adet basketbol ve voleybol sahası, tüm ilçelerde ücretsiz spor kursları;
- **Otobüs Terminali:** 3 ilçemize otobüs terminali;
- **Yaşam Projeleri:** Tüm ilçelerde gençlik ve çocuk kulüpleri kurulması, 4 adet kent meydanı düzenlemesi, yaşam ve kültür merkezi, Türkiye'nin en büyük sokak hayvanları barınma ve rehabilitasyon kompleksi, 4 adet tescilli yapının restorasyonu, 6 adet tarihi binanın kamulaştırılması, Hayri Dev Kültür Merkezi, Evde Bakım Koordinasyon Merkezi;
- **Enerji:** Güneş Enerji Santrali (GES), Akköy Güneş Enerji Santrali;
- **Çevre ve Sağlık:** Büyükşehir asfalt şantiyesi kompleksi, Tavas Katı Atık Bertaraf Tesisi, 3 adet katı atık aktarma istasyonu gibi yatırımlar yapılmıştır. (Denizli Büyükşehir Belediyesi, 2022)

7. YEREL BASININ GÜNÜMÜZDEKİ YERİ VE DENİZLİ'DE YEREL BASININ GELİŞİMİ

Denizli Basın, “yerel medya”, “yerel medya”, “Anadolu medyası” veya “il medyası” olarak değerlendirilen medyanın bir parçası olarak varlığını sürdürmeye çalışmaktadır. 2. İkinci Meşrutiyet döneminde basın özgürlüğü ve iletişimin etkisi Denizli'de de hızla görüldü. 1909 yılında Mustafa Naili Küçükka, gazetecilik hayatının ilk adımlarını Denizli'de Hülâsa gazetesini çıkararak attı. Görüldüğü gibi Denizli 1909 yılından bu yana pek çok gazete ve dergi çıkarmıştır. Gazeteler Kahraman gazetesini çıkarmaya devam etti ve Sanisat, Şafak, Vicdan ve Kasatura'yı yayınlamaya devam etti. (HAYTOĞLU E, 2009)

1923 yılında Denizli gazetesinin yayımlanması, Cumhuriyet döneminde yeni bir dönemi başlatmıştır. Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra yerel gazetelerin sayısı artmasına rağmen tiraj süresi uzun sürmedi. Zamanla hem yayınlanmış hem de yeni çıkan gazeteler kapatıldı. 1930 yılına kadar barışçıl olan Denizli'de, 1930'dan itibaren basın kısmen aktif hale geldi. 29 Ekim 1923'ten 31 Aralık 1940'a kadar Denizli'de yedi gazete ve beş dergi

çıktı. 1943 yılında Denizli'de Yeni Denizli gazetesi ve Denizli Halkevi'nin çıkardığı aylık İnanç dergisi çıktı. Diğer gazete ve dergiler çeşitli nedenlerle yayın hayatına devam edememiştir. 1956'da İsmail Yaşaroğlu "Denizli" franchise sahibi, Ahmed Imre-Khalil Bluucci'nin franchise sahibi "Denizli Demokrat" ve Fahri Karaka franchise sahibi Yeni Denizli raporlamaya devam ediyor. Onların yayınları. Ayrıca "Acıpayam" dergisi "Acıpayam Öğretmenler Derneği" franchise olarak yayın hayatına devam etmektedir. (HAYTOĞLU E, 2009)

1959'da Erol Özbal'ın "Akşam", İsmail Yaşaroğlu'nun "Denizli", Ahmet İmre ve Halil Buluç'un "Demokrat Denizli" ve Fahri Karaca'nın "Yeni Denizli" kitapları yayımlanmaya devam etti. 1960'larda yerel medyanın harekete geçmesinden Denizli de pay almış ve medya hayatı daha aktif hale gelmiştir. 1964 yılında 66 il ve 138 ilçede 35'i Denizli'de olmak üzere 322 günlük ve 205 haftalık gazete yayınlanmıştır. 1964 yılında Denizli, dört günlük, haftalık ve daha sık olarak iki siyasi gazete, bir güncel gazete, on beş günlük ve aylık bir sanat gazetesi, bir iş gazetesi ve bir siyasi gazete çıkardı. (HAYTOĞLU E, 2009)

1967 yılında Denizli'de bir günlük gazete ve dört sayfalık "Denizli", "Son Haber", "Pamukkale" ve "Duş" gazeteleri çıkarken, adlarını Acıpayam, Çal, Çivril, Sarayköy, Tavas'ta yayımladı ve Buldan yayın alanları. 1973 yılında Denizli Center, Denizli, Güz, Şafak ve Dogg adında dört gazete çıkarmaya devam etti. Denizli ve yöresinde yayınlanan gazetelerin lisans sahibi ve yazı işleri müdürünün aşağıdaki isimlerden oluştuğu gözlemlendi. Denizli'de yayınlanan gazete sayısı 1978'de 17, 1981'de 14, 1985'te 8, 1989'da 10, 1990'da 16 ve 1993'te 12'dir. 1988 yılında Denizli Center dört günlük gazete çıkarmaya devam etti. 1980'li yıllar, Denizli'nin yayıncılık kariyerine dörde yakın gazete ile devam ettiği yıllardı. Denizli'de 1990 yılında 13 gazetenin çıkması, bu yıllarda basın faaliyetine geçtiğini göstermektedir. Gazetelerin dördü günlük, ikisi aylık, dördü haftalık, ikisi haftada iki ve bir gazete iki haftada bir yayınlanmaktadır. (HAYTOĞLU E, 2009)

2000'li yıllarda Denizli'de basın hareketinin devam ettiği anlaşılmaktadır. Denizli'de 2004 yılında 15 günlük, 10 günlük ve haftalık dergi ile 20'ye yakın gazete yayınlanmıştır. Bu kağıtların toplam satışı 15.000 kopyayı geçmez. Bu gruptan Denizli'nin 1000 gazete okuru birden fazla gazeteye abone oluyor, "politikacılar, iş adamları, sivil toplum Kitle benzeri bir

8. DENİZLİ'DE 6360 SAYILI KANUN'UN DENİZLİ'DEKİ KAMU HİZMETLERİNE ETKİSİ

Tablo 85. Denizli'de ve Türkiye'de Bütünşehir Tasarımları: Önemleri, Ortaya çıkışları ve Kısa İçerikler

[illegible]

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

9. DENİZLİ'DE BÜYÜKŞEHİRLEŞME SÜRECİ

6360 sayılı Kanun yürürlüğe girmeden önce Denizli'de 1 merkez, 18 ilçe ve 68 belde olmak üzere toplam 87 belde ve 359 köy bulunuyordu. 6360 sayılı Kanun ile Pamukkale ve Merkezefendi mahalleleri merkeze kurulup, 5392 nüfuslu Akköy ilçe belediyesi merkeze 23 km uzaklıkta kapatılarak Merkezefendi mahallesi ile birleşerek ilçeye dönüştürülür (6360 SK/11. Md, Ek 4); 2 merkez ilçe, 17 ilçe belediyesi, 623 mahalle kuruldu. 6360 sayılı Kanunun 2'nci maddesinin 4'üncü fıkrasına ekli üç liste, Denizli iline bağlı mahalleler ve köylerden oluşan Merkezefendi İlçesini kurdu. Böylece Merkezefendi İlçesi'nde 50 mahalle (6360 SK/11. Md, Ek 3) bulunmaktadır. Pamukkale İlçesi Akköy mahallesinin adının değiştirilmesiyle, Denizli Belediyesine bağlı Köy ve Mahalleler, Akköy mahallesi sınırları içinde bulunan ve 6360 sayılı Kanunun 2. maddesinin 5. bendine göre değiştirildi. Böylece Pamukkale ilçesi 68 ilçeye sahiptir. (ÖZGÜR H. 2014)

Tablo 86. 6360 Sayılı Kanun Öncesi ve Sonrası Denizli'de İdari Durum (ÖZGÜR H. 2014)

Yıllar	İlçe Sayısı	Belediye	Köy	Mahalle
2011	18	87	359	284
2014	19	20	--	623

Kaynak: ÖZGÜR H. 2014

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Denizli İlinde 2011 yılına bakıldığında görülen ilçe sayısı 18 iken 2014 yılında görülen ilçe sayısı 19'a yükselmiştir. 2011 yılında belediye sayısı 87 iken 2014 yılında 20 adet belediye görülmektedir. 2011 yılında köy sayısı 359 iken 6360 Sayılı Kanun'la beraber köyler mahalleye dönüştüğü için 2014 yılında köy bulunmamaktadır. Mahalle sayısı 2011 yılında 284 iken 2014 yılında 623 adet mahalle bulunmaktadır.

Tablo 87. Denizli'de Uygulanmayan Ama Türkiye'de Örnekleri Olan Büyükşehir Tasavvurları ve Uygulamaları

Bütünşehir (Belediyesi) Tanımı ve Temel Özellikleri (Kısaca)	Bütünşehir Söylemi Adı	Dönemi	İlçe Sayısı	İlçe Sayısı
Denizli bütünşehir tasavvuru : --, Denizli dışı Türkiye tasavvuru: 1			2004-2008	2008-2012
1	5216 sayılı Kanunla büyükşehir belediyelerinde 20, 30, 50 km sınır genişlemesi, İstanbul ve Kocaeli il sınırlarında büyükşehir belediyesi	Çember Düzenlemesi	07.2004-03.2013	101143

Kaynak: ÖZGÜR H. 2014

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Bütünşehir söylemi adı bir kanunda geçici madde düzenlemesi olarak bilinmektedir. 07.2004 ve 03.2013 dönemlerinde görülmektedir. 2004 ve 2008 yılları arasında ilçe sayısı 101 olarak görülmektedir. 2008 ve 2012 yılları arasında ise ilçe sayısı 143 olarak görülmektedir. Denizli ve Denizli dışı Türkiye tasarım çalışmalarında 5216 Sayılı Kanun'la büyükşehir belediyelerinde 20,30 ve 50 km sınır genişlemesi ve İstanbul ve Kocaeli il sınırlarında büyükşehir belediyesi olduğu görülmektedir.

Tablo 88. Denizli Bütünşehir Öncesi (1976 - 2001) Kentsel Alan Yönetimi Durumu

Bütünşehir (Belediyesi) Tanımı ve Temel Özellikleri (Kısaca)	Denizli’de bütünşehir benzeri tasarımın adı	Dönemi: Ay ve yıl olarak
Bütünşehir Öncesi –1: İdari parçalanma öncesi, mücavir alan. Denizli Merkez ilçede bütünşehir benzeri etkiler gösteren ancak bütünşehir sözcüğü kullanılmadan mücavir alan ve belediye birlikleri	Bütünşehir benzeri: Köyleri mücavire alma	06.1976- 03.1989
Bütünşehir Öncesi –2: İdari ve siyasi parçalanma. Türkiye geneline paralel olarak Merkez ilçede ve diğer ilçelerde yeni belediyeler.	Belediyeleşme ve parçalanma	04.1989- 12.2000

Kaynak: ÖZGÜR H. 2014

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

1. Bütünşehir öncesinde; idari parçalanma ve mücavir alan sorunun getirdiği etkiler görülmektedir. Denizli merkez ilçesinde bütünşehir gibi benzer özellikler gösteren fakat bütünşehir kelimesi kullanılmadan belediye kuruluşları ve mücavir alan denilmesidir. Örnek olarak köylerin mücavir alan sınırına alınması verilebilir.
2. Bütünşehir öncesinde; idari ve siyasi parçalanmanın getirdiği etkiler görülmektedir. Ülke geneline paralel olarak merkez ilçeler ve diğer ilçelerde de yeni belediyelerin kurulmasını ifade etmektedir. Örnek verecek olursak belediyeleşme ve parçalanma kelimelerini verebiliriz.

9.1. Yıllara Göre Bütünşehir Ve Denizli

Denizli ilinin gelişimi ve yapılaşmasının kontrolü için Başkan Hasan Gönüllü döneminde ‘bütünşehir (belediyesi)’ kelimesi kullanılmadan Merkez ilçedeki 34 köy Denizli

Belediyesi'nin kontrolü altına alınmıştır. Amaç köylerdeki yapılaşmanın kontrol altına alınması ve gelişimini sağlamaktır. (ÖZGÜR H. 2014)

1980 yılı sonu, 1990 yıllarında belediyeleşen bu köyler bu yıllara kadar belediyeye karşı şikâyet ve hoşnutsuzluk sorunlarına yol açmıştır. Bu sorunlar siyasi anlamda da hareketlilik sağlamıştır. (ÖZGÜR H. 2014)

1996-2001 yıllarındaki yerel yönetimler yasa tasarılarında ve 2004 Belediye Kanunu'nda ana belediyelerde komşu belediye ve köylerin kendilerine mahalle olarak dahil olmasını kolaylaştıran 5393 sayılı Kanunun 11/1. Maddesiyle ilgili olan bütünşehir ve bütünleştirme düzenlemelerine gerek duyulmuştur. (ÖZGÜR H. 2014)

5393 sayılı Belediye Kanununun 11. Maddesi 1.fıkrası, tüzel kişilikleri kaldıran belediyelerin (Denizli) hizmetlerinin aksamaması ve yürütülmesine yönelik gelişmeleri 5215, 5272, 5393 sayılı Belediye Kanunlarının yasalaşma dönemi (Mart 2004- Temmuz 2005), 5393 sayılı Belediye Kanunu ile Denizli Belediyesi Meclisinde komşu belediye ve köylerin tüzel kişiliğinin sona erdirilmesi kararı arası dönem (Temmuz 2005- Nisan 2006), Denizli Belediyesi Meclis Kararı ile Üçlü Kararnameyle 2006/8352 sayılı sınır tespiti kararı arası dönem (Nisan 2006- Mart 2009) olmak üzere dört dönemde incelemektedir. Bu Kanunca bahsi geçen komşu belde ve köyler tüzel kişilikleri sona erdirilerek Denizli Belediyesine katılması Denizli'de, ilin sorunlarını gidermeye yetmemekle beraber yetki kargaşası ve parçalanmışlık yaşanmasına neden olmuştur. (ÖZGÜR H. 2014)

10. DENİZLİ İLİ VE İLÇELERİ

Tablo 89. Denizli İlçelerine Ait Temel Veriler

Sıra No	İlçe Adı	Nüfusu	Nüfusu	Nüfusu	Yüzölçümü	İl	İlçe	Belde	Mahalle
1	Pamukkale	311.496	320.142	331.000	823	0	Yeni	18	68
2	Merkezefendi	262.825	271.942	280.341	336	0	Yeni		50

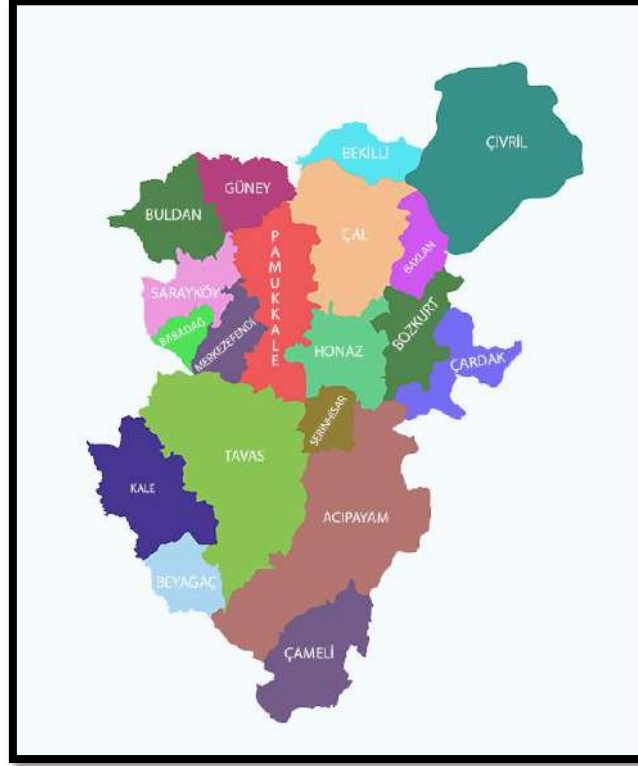
3	Acıpayam	55.971	55.722	55.406	1772	55	5	11	56
4	Babadağ	6.707	6.623	6.611	124	37	3	0	12
5	Baklan	5.934	5.800	5.816	283	59	2	2	14
6	Bekilli	7.751	7.512	7.164	304	82	3	1	15
7	Beyağaç	7.116	6.922	6.713	333	106	7	0	14
8	Bozkurt	12.279	12.352	12.597	462	49	6	1	20
9	Buldan	27.558	27.455	27.359	523	47	16	1	45
10	Çal	20.587	20.218	19.699	860	63	3	6	34
11	Çameli	19.315	18.819	18.442	758	106	3	0	31
12	Çardak	9.386	9.076	8.906	423	56	6	2	17
13	Çivril	60.615	61.007	60.716	1570	93	10	6	76
14	Güney	10.796	10.697	10.399	362	74	7	1	24
15	Honaz	32.324	32.282	31.779	449	21	6	3	22
16	Kale	21.293	21.133	20.667	684	68	5	2	32
17	Sarayköy	29.650	29.739	29.964	379	23	7	4	32
18	Serinhisar	14.817	14.796	14.649	256	36	7	1	11
19	Tavas	47.0044	46.463	45.214	1432	43	4	9	50
Toplam	--	963.464	978.700	993.442	12.133		100	68	623

Kaynak: Wikipedia

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Denizli İli ve ilçelerinin 2013, 2014 ve 2015 yıllarında nüfus sayısı Tablo 9’ de verilmiştir. İl merkezine uzaklığı ve yüzölçümleri verilen Denizli İli ve ilçelerinin Mahalle sayısı, 6360 Sayılı Kanun öncesi ve sonrası belde sayısı ve mahalle sayısı belirtilmiştir.

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

Şekil 412.Denizli İl'ine Bağlı İlçeler

Kaynak: Denizli Büyükşehir Belediyesi

6360 sayılı kanundan sonra Denizli İlinde 19 ilçe bulunmaktadır. Bunlar Pamukkale, Merkezefendi, Babadağ, Acıpayam, Baklan, Beyağaç, Bekeilli, Bozkurt, Çal, Çameli, Çardak, Buldan, Çivril, Güney, Honaz, Sarayköy, Serinhisar, Kale ve Tavas ilçeleridir. İlin en kalabalık ilçesi Çivrildir. Denizli merkezine diğer ilçelere göre en uzak ilçeler 106 km mesafe ile Çameli ve Beyağaç ilçeleridir. En yakın ilçe ise 21 km mesafe ile Honaz ilçesidir.

6360 sayılı kanundan sonra Denizli İlinde 19 ilçe bulunmaktadır. Bunlar Pamukkale, Merkezefendi, Babadağ, Acıpayam, Baklan, Beyağaç, Bekeilli, Bozkurt, Çal, Çameli, Çardak, Buldan, Çivril, Güney, Honaz, Sarayköy, Serinhisar, Kale ve Tavas ilçeleridir. İlin en kalabalık ilçesi Çivrildir. Denizli merkezine diğer ilçelere göre en uzak ilçeler 106 km mesafe ile Çameli ve Beyağaç ilçeleridir. En yakın ilçe ise 21 km mesafe ile Honaz ilçesidir.

10.1. Denizli İli Misyonu Ve Vizyonu

- **Misyon:** Önce insan anlayışıyla hizmette adalet ve eşitliği ilke edinerek tarihi ve çevresel değerlerine sahip çıkan, sağlık ve refah içinde yaşanabilir bir kent oluşturmak. (Denizli Büyükşehir Belediyesi, Nisan 2023)
- **Vizyon:** Gelişimde öncü, insana ve çevreye duyarlı, marka bir şehir olmak. (Denizli Büyükşehir Belediyesi)

10.2. İlkeler Ve Temel Değerler

- İnsana ve çevreye saygı, kültürel ve sosyal değerleri korumak – Adaleti ve hizmet eşitliğini vurgulamak,
- Vatandaşları güler yüzle karşılamak ve gülümseyerek uğurlamak,
- Çalışanların mesleki ve sosyal gelişimini teşvik etmek.
- Modern ve teknolojik gelişmelere açık olmak,
- Katılımcı çok boyutlu yönetim ile gelişim öncüsü olmak
- Eğitim, kültür, sanat ve spor teşviki
- Erişilebilirlik, güvenilirlik, şeffaflık ve hesap verebilirlikten taviz vermemek
- İyi yönetişime dayalı iç ve dış paydaşlarla ilişkiler kurmak
- Kaynakları etkin ve verimli kullanmanın önemine inanmak
- Gençlere, kadınlara, yaşlılara ve engelli vatandaşlara yönelik hizmetlere öncelik vermek
- Tarihi ve değerleri korumak ve gelecek nesillere aktarmak için şehir bilincini oluşturmak
- Şehri ve çevresini, insanların sağlıklı ve müreffeh bir hayat yaşayabileceği modern bir şehre dönüştürmek.
- Acil durum ve afetlerde etkin, hızlı ve doğru müdahale anlamında harekete geçmek ve önleyici tedbirler almak (Denizli Büyükşehir Belediyesi, Nisan 2023)

Tablo 90. İlçe Belediyelerinin Farklılıklarına Göre Sınıflandırılması

Belediye Yönetimindeki Parti	AKP	Pamukkale, Merkezefendi, Acıpayam, Babadağ, Baklan, Beyağaç, Çameli, Çardak, Çivril, Güney, Honaz, Kale, Sarayköy, Serinhisar, Tavas
	CHP	Bekilli, Bozkurt, Buldan
	MHP	Çal
Nüfus	Az	Babadağ, Baklan, Bekilli, Beyağaç, Bozkurt, Çameli, Çardak, Güney, Serinhisar
	Çok	Pamukkale, Merkezefendi, Acıpayam, Buldan, Çal, Çivril, Honaz, Kale, Sarayköy, Tavas
Yüzölçümü	Dar	Merkezefendi, Babadağ, Baklan, Bekilli, Beyağaç, Bozkurt, Buldan, Çardak, Güney, Honaz, Sarayköy, Serinhisar
	Geniş	Pamukkale, Acıpayam, Çal, Çameli, Çivril, Kale, Tavas
Mahalle Sayısı	Az	Babadağ, Baklan, Bekilli, Beyağaç, Bozkurt, Çardak, Güney, Honaz, Serinhisar
	Çok	Pamukkale, Merkezefendi, Acıpayam, Buldan, Çal, Çameli, Çivril, Kale, Sarayköy, Tavas
Merkeze Uzaklık	Yakın	Pamukkale, Merkezefendi, Babadağ, Bozkurt, Buldan, Honaz, Sarayköy, Serinhisar, Tavas
	Uzak	Acıpayam, Baklan, Bekilli, Beyağaç, Çal, Çameli, Çardak, Çivril, Güney, Kale
Gelişmişlik	Az	Acıpayam, Baklan, Bekilli, Beyağaç, Çal, Çameli, Güney, Kale, Tavas
	Çok	Pamukkale, Merkezefendi, Honaz, Sarayköy, Babadağ, Çardak, Serinhisar, Bozkurt, Buldan, Çivril

Kaynak: Wikipedia

SBP301 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur

Pamukkale, Merkezefendi, Babadağ, Acıpayam, Baklan, Beyağaç, Çameli, Çardak, Çivril, Güney, Honaz, Sarayköy, Serinhisar, Kale ve Tavas ilçeleri AKP, Çal MHP, Bekilli, Bozkurt, Buldan CHP partilerinin yönetimindedir. Babadağ, Baklan, Bekilli, Beyağaç, Bozkurt, Çameli, Çardak, Güney, Serinhisar ilçelerinin nüfusları, Pamukkale, Merkezefendi, Acıpayam, Çal, Çameli, Buldan, Çivril, Honaz, Sarayköy, Kale ve Tavas ilçelerine göre azdır.

Pamuklale. Acıpayam, Çal, Çameli çivril kale tavas ilçelerinin yüz ölçümü kalan ilçelerden geniştir; Pamuklale, Merkezefendi, Acıpayam, Buldan, Çal, Çameli Çivril Kale Tavas ve Sarayköy ilçelerinin mahalle sayısı diğer ilçelere göre daha fazladır; Acıpayam, Baklan, Bekilli, Beyağaç, Çal, Çameli, Güney, Çivril, Kale ilçelerinin merkeze olan uzaklıkları diğer ilçelere göre daha fazladır; Gelişmişlik bakımından; Acıpayam, Baklan, Bekilli, Beyağaç, Çal, Çameli, Güney, Kale diğer ilçelere göre gelişmişliği az olan ilçelerdir.

10.3. Denizli İli Merkezi Ve Yerel Yönetimi

Merkezi Yönetim

Büyükşehirlerde merkezi yönetim, vali, ilçe ihtiyarları ve il meclisinden oluşur. Denizli "büyükşehir"dir. Yönetim bu fonksiyon tarafından belirlendi. Protokolde ilk sırada yer alan vali, merkezi hükümeti temsil eder ve cumhurbaşkanı tarafından atanır. Büyükşehirde il meclisi, yetki ve işlevlerini başkent bölgesinin belediye kuruluşuna devretti ve lağvedildi. 1975 Trabzon doğumlu Denizli Valisi Ali Fuat ATİK, Siirt Valisi iken 06.09.2020/27 sayılı kararla atandı. (Wikipedia)

Tablo 91. Denizli İli Görevdeki Vali ve Kaymakamlar

İl-İlçe		Vali-Kaymakam				
Adı	Sınıfı ^[1]	Adı	Doğum	Atanma	Diploması	Önceki Görevi
Vali	1	Ali Fuat ATİK	1975-Trabzon	17 Haziran 2020	Gazi-İİBF-Kamu Y./Ankara (YL)	Siirt Valisi
Acipayam	3	Mustafa GÜRBÜZ	1985-Hatay	20 Ağustos 2021	Hacettepe Ü.-İİBF-Kamu Y.	Ardahan Vali Yard.
Babadağ	5	Adem KARATAŞ	1991-Yenimahalle	20 Eylül 2020	İstanbul Ü.-İktisat-Maliye	Eldivan Kaym.V.
Baklan	6	Onur Alp BIÇAKCI	1995-Bornova	Ağustos 2022/392	Marmara Ü.-İşletme	Oğuzlar Kaym.
Bekilli	5	Dilara ŞENOĞLU	1991-İstanbul	12 Temmuz 2021	Ankara Ü.-SBF-İktisat	Dikmen Kaym.
Beyazıaç	6	Ferdi AKGÜN	1994-Şarköy	11 Şubat 2022	9 Eylül Ü.-İİBF-Kamu Y.	Şarköy Kaym.R.
Bozkurt	4	Tayyar Emre MAHMUTOĞLU	1994-Sivas	20 Ağustos 2021	Ankara Ü.-SBF-Kamu Y.	Şaphane Kaym. V.
Buldan	3	Tayfun DELİ	1991-Fatih	Ağustos 2022/392	İstanbul Ü.-SBF-Kamu Y.	Palu Kaymakamı
Çal	4	Ertuğrul ASLAN	1989-K.kazan	6 Eylül 2021	Gazi Ü.-İİBF-Kamu Y.	Karabük Vali Yard.
Çameli	5	Kerem YENİGÜN	1990-Rize	22 Eylül 2020	Uludağ-İİBF-K. Y./Anadolu(YL)	Demirköy Kaym. V.
Çardak	4	Ökkeş Furkan KARAKURT	1993-Kilis	13 Eylül 2020	Ankara Ü.-SBF-Maliye	Gökçebey Kaym. V.
Çivril	3	Turan SOĞUKOLUK	1985-Akdağmadeni	20 Ağustos 2021	Gazi Ü.-İİBF-Kamu Y.	Hani Kaymakamı
Güney	4	Osman ACAR	1988-Çankaya	12 Temmuz 2021	Başkent Ü.İİBF-SB ve ULİ(YL)	Ağaçören Kaym. V.
Honaz	3	Hamit GENÇ	1984-Çaykara	Ağustos 2022/392	İstanbul Ü.-SBF-Kamu Y.	Gevaş Kaymakamı
Kale	4	Abdulkadir ŞAHİN	1986-Maden	17 Eylül 2020	İstanbul-İşletme/Beykent(YL)	Harmancık K. V.
Merkezefendi	1	Dr. Adem USLU	...Manavgat	20 Eylül 2018	Ankara -SBF-U.İlişkileri/ Fırat Ü.(YL)/S.Demirel Ü.(Dr)	AfyonVali Yrd.
Pamukkale	1	Uğur BULUT	1971-Kırıkkale	20 Ağustos 2021	Ankara Ü.-SBF	Keçiören Kaym.
Sarayköy	2	Celalettin CANTÜRK	1967-Ankara	24 Ağustos 2020	Gazi Ü.-İİBF	Denizli Vali Yrd.
Serinhisar	3	Osman ALTIN	1972-Dursunbey	20 Ağustos 2021	Ankara Ü.-SBF-Kamu Y.	Akyurt Kaym.
Tavas	3	Mutlu KÖKSAL	1983-Kırıkkale	20 Ağustos 2021	Kırıkkale Ü.-İİBF-İktisat(YL)	Gölbasi Kaym.

Kaynak: Wikipedia

Yukarıdaki tabloda Denizli'de görev halinde olan vali ve 19 ilçenin kaymakamı yer almaktadır. Vali kaymakamların önceki atama yerleri ve diploma sahibi oldukları okulların

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

adına yer verilmiştir. Kaymakam ve valiliğin ataması; çışleri Bakanlığının önerisi ile Cumhurbaşkanı tarafından resmî gazete yayınlanarak atamaları yapılır. (Wikipedia)

Yerel Yönetim

Büyükşehirlerde yerel yönetim; Büyükşehir Belediye Başkanı, Büyükşehir Belediye Meclisi ve Büyükşehir Belediye Komisyonu'ndan oluşur. Yerel yönetimi temsil eden büyükşehir belediye başkanı, eyaletteki tüm seçmenlerin oy çokluğu ile seçilir. İlçe meclisleri, belediye seçimlerinde ilçe belediye başkanları ve ilçe meclislerinin seçilmesiyle oluşur. Büyükşehir Belediye Meclisi, İlçe Belediye Meclis üyelerinden (başkanların kontenjanı, ilçe nüfusu ve siyasi parti oylarına göre) oluşur. Konsey ayrıca, Metropolitan alan belediye başkanının başkanlık ettiği ilçe başkanlarını da içerir. Başkanlığını Belediye Başkanı'nın yaptığı Büyükşehir Belediye Meclisi, Kent Konseyi tarafından kendi üyeleri arasından bir yıl için gizli oyla seçilen biri Genel Sekreter ve biri Mali Hizmetler Birimi Başkanı olmak üzere beş üyeden oluşur ve beş üye atanır. Her yıl belediye başkanı grup liderleri arasından seçilir. (5216 SK/11. Md.) (Wikipedia)

Büyükşehirlerde, ilçe belediyelerinin yasama organları yetki ve görevlerini büyükşehir yasama organlarına devretti ve kaldırıldı. 1964 Tavas doğumlu Denizli Büyükşehir Belediye Başkanı Osman Zolan, 31 Mart 2019 seçimlerinde %50,59 oyla seçildi. (Wikipedia)

İlçe belediyeleri, Türkiye'de 2019 yerel seçimlerine göre belediyeler üç farklı siyasi parti tarafından yönetiliyor. Bu seçmenlerin 12'si AK Parti, 5'i CHP ve 2'si MHP belediye başkanıdır. (Wikipedia)

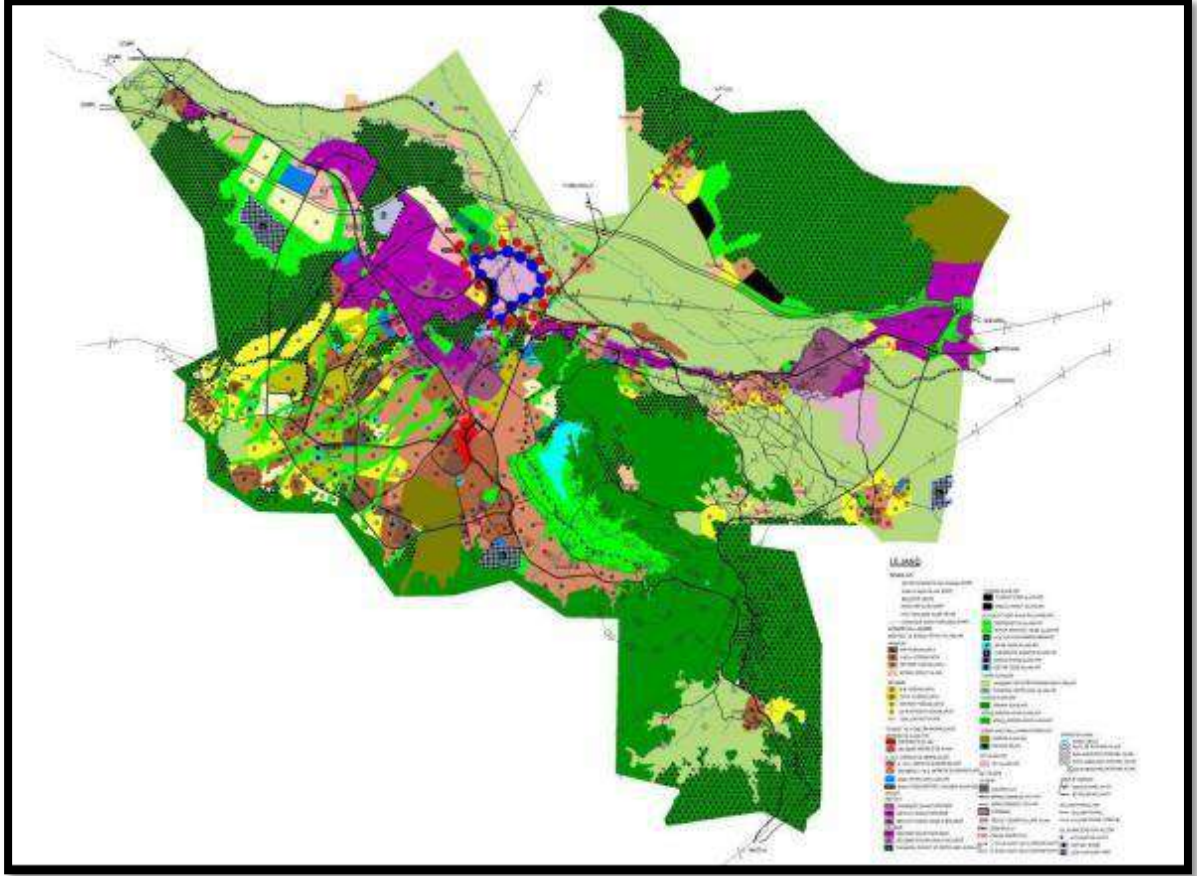
Denizli'de Yönetmel İlişkiler

Denizli Büyükşehir Belediyesi Belediye Başkanı tarafından yönetilir. Özel Kalem Müdürü, Genel Sekreter, DESKİ Genel Müdürlüğü direkt olarak Büyükşehir Belediyesi Başkanı'na bağlıdır. İç Denetim Birimi Başkanlığı Özel Kalem Müdürlüğü'ne bağlıdır. Geriye kalan tüm birimler Genel Sekreter'e bağlıdır. Bu organizasyon şemasının amacı belediyenin yönetsel ilişkisini göstermek için oluşturulmuştur. (Denizli Büyükşehir Belediyesi)

3. Tabakalaşmış merkezler: Bozkurt, Çal, Çardak, Serinhisar ve Tavas ilçelerini kapsamaktadır. Bu yerleşim grubu, birinci ve ikinci düzey merkezlerle doğrudan iletişim kuran merkezdir.
4. Tabakalaşmış merkezler: Babadağ, Bekilli, Baklan, Çameli, Beyağaç, Kale ve Güney ilçeleri dahil hayvan merkezleri; bu grupta yer alan yerleşimler ana ulaşım aksı üzerinde olmayıp, şehir merkezi ve diğer ilçe merkezlerinden izole olup, sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi ve hizmet sunumu açısından 1, 2, 3 düzeyin etkisi altındadır.
5. Tabakalaşmış Merkezler: Buna 6360 sayılı Kanun'dan önce köy statüsüne sahip olan ve şimdi komşu yerleşimler olan yerleşimler dahildir. 6360 sayılı kanun öncesi kırsal merkezler hariç tüm köy, kasaba ve bucaklar bu kapsamda hayvan merkezi sayılır.

12. DENİZLİ İLİNDE YÜRÜRLÜKTE OLAN PLANLAR

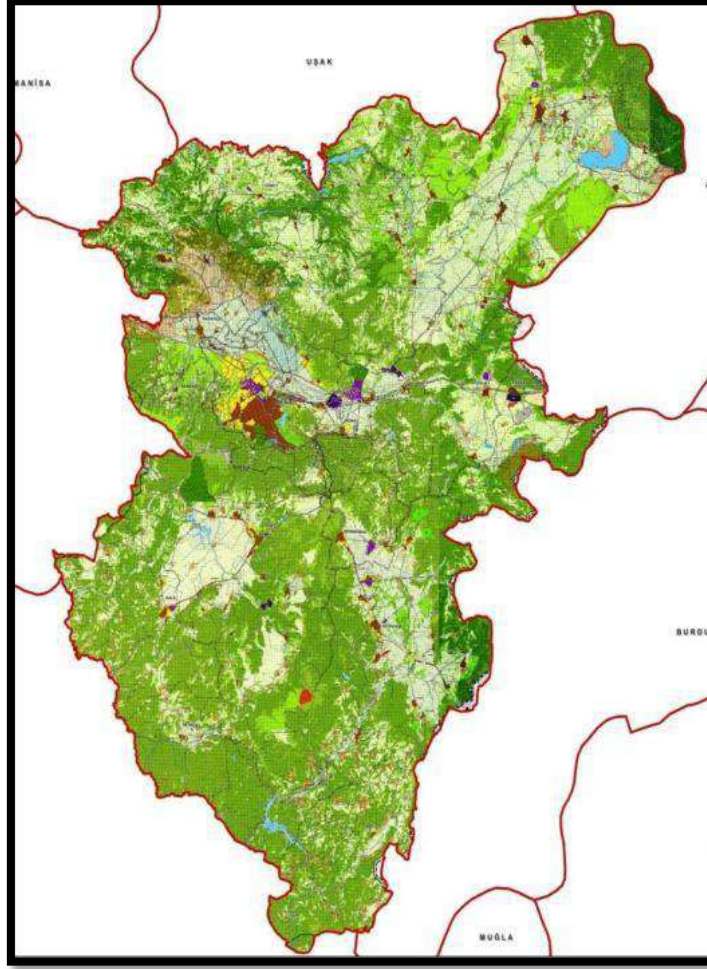
9 Nisan 2011 tarihinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tarafından hazırlanarak onaylanmıştır. Tüm ilçeler potansiyellerine göre değerlendirilmiş ve kararlar geliştirilmiştir. Bu durumda yerleşimler Denizli'nin merkezi ve kendi içlerinde gelişecek olanlar olarak gruplanmıştır. Kendi içlerinde gelişecek olanlar Güney, Çal, Bekilli, Baklan, Çivril, Acıpayam, Kale, Beyağaç ve Çameli'dir. Bozkurt ve Çardak ilçelerinin de hem birbirleri ile hem de Denizli il merkezine göre bir gelişme gösterecekleri düşünülmektedir. İl merkezli gelişecek ilçeler ise Buldan, Sarayköy, Pamukkale, Babadağ, Honaz, Tavas ve Serinhisar ilçeleridir. Planın hedefi 2025 yılında olması düşünülen nüfusun 1.851.682, kırsal alan nüfusunun 173.435 kişi, toplam nüfusun 2.025.117 kişi olmasıdır.

Şekil 414.Denizli İli 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı (2018)

Kaynak: Denizli Büyükşehir Belediyesi

Denizli, 6360 s. Kanunu çıkmadan önce 19 ilçe (2 merkez ilçe) ve 359 köye sahipken kanun sonrası Büyükşehir olmuş ve Akköy ilçesi sınırları Pamukkale ilçesine dönüştürülmüş, diğer merkez ise Merkezefendi ilçesi olmuştur. Dolayısıyla Denizli 2 merkez ilçeye ayrılmış ve belde, köyler mahalleye dönüşmüştür.

Şekil 415. Denizli 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı (2015)

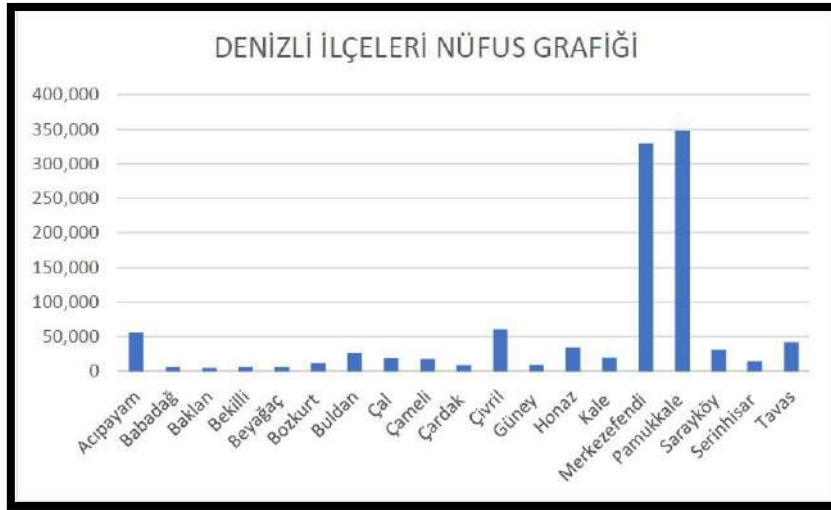
Kaynak: Denizli Büyükşehir Belediyesi

13. KURUMSAL ANALİZ PAFTALARI

13.1. Yerleşim Kademelenmesi – Çevresel İlişkiler Analiz Paftası

Yerleşim Kademelenmesi

Denizli yerleşim kademelenmesi analizi Denizli Valiliğindeki güncel verilere göre incelenmiş ve yararlanılmış olup 5 kademe de incelenmiş, 1. Kademe 0-10.000 nüfus aralığı, 2. Kademe 10.000-20.000 nüfus aralığı, 3. Kademe 20.000-40.000 nüfus aralığı, 4. Kademe 40.000-60.000 nüfus aralığı ve 5. Kademe 60.000+'dan oluşmaktadır. Bu kademelenme grafiklerle birlikte bütünden parçacıla gidilerek incelenmiştir.

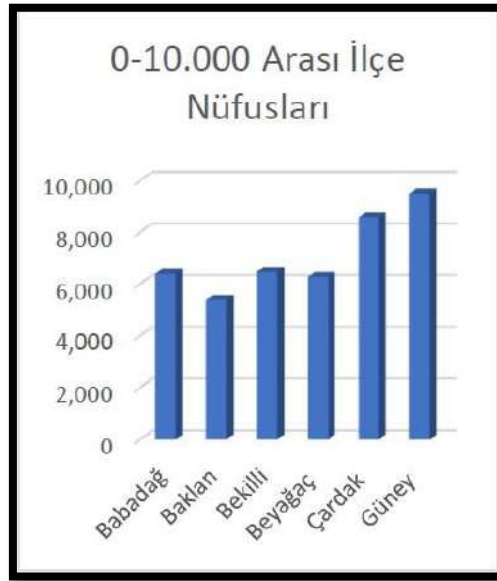

Şekil 416.Denizli İlçeleri Nüfus Grafiği

Denizli 19 ilçeden oluşmakta olup 2021 nüfus sayım verilerine göre, en kalabalık ilçe 347,451 nüfus ile Pamukkale, nüfusu en az olan ise 5,387 nüfus ile Baklan ilçesidir. Grafiğe genel olarak bakıldığında kurum ve yapı yoğunluğu Pamukkale ve Merkezefendi ilçesinde toplanmış olup Çivril, Acıpayam, Tavas'a ve geri kalan diğer ilçelere doğru yoğunluk azalmaktadır.

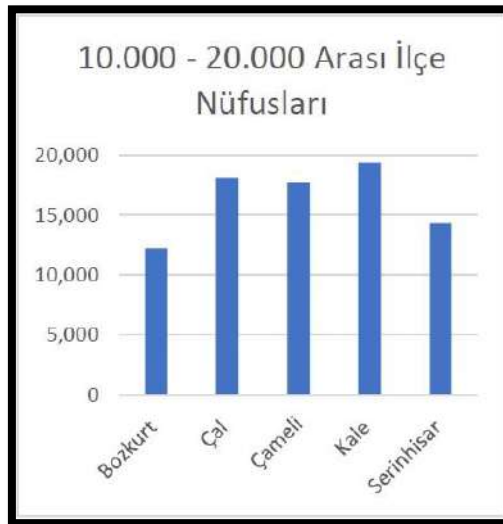
0 – 10.000 nüfus aralığında yer alan ilçeler nüfus fazlalığından azlığına göre sırayla Güney, Çardak, Bekilli, Babadağ, Beyazağaç ve Baklan'dır. Denizli'nin gelişim, kurum ve

donatı bakımından eksiklik gösteren ilçeleri olup nüfusu az ve köy yaşamının yoğunlukta olduğu görülmektedir.

Şekil 417.0 – 10.000 Arası Nüfusa Sahip İlçeler

10.000 – 20.000 nüfus aralığında yer alan ilçeler nüfus fazlalığından azlığına göre sırayla Kale, Çal, Çameli, Serinhisar, Bozkurt'tur. Denizli'nin merkezine olan uzaklığından dolayı nüfus sayısının azlığı dikkat çekmektedir.

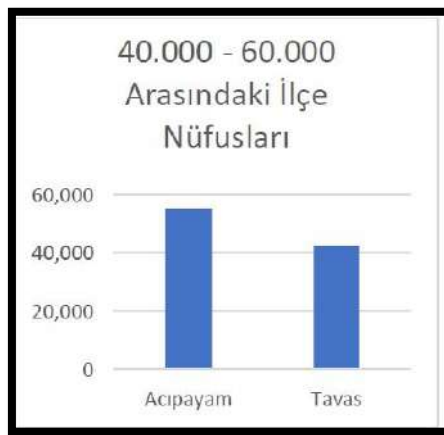
Şekil 418.10.000 - 20.000 Arası Nüfusa Sahip Olan İlçeler

20.000 – 40.000 nüfus aralığında yer alan ilçeler nüfus fazlalığından azlığına göre sırayla Honaz, Sarayköy, Buldan'dır. Bu ilçeler işgücü, sanayi, tekstil bakımından gelişme gösterdiğinden nüfusu gittikçe artmaktadır.

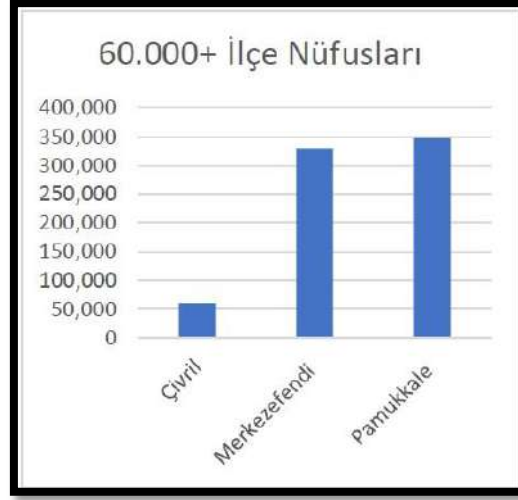
Şekil 419.20.000 - 40.000 Arasında Nüfusa Sahip Olan İlçeler

40.000 – 60.000 aralığında yer alan ilçeler nüfus fazlalığından azlığına göre sırayla Acıpayam, Tavas'tır. Acıpayam'daki Keloğlan Mağarası ve Tavas'taki coğrafi işaret, kayak merkezi ile kış turizmi nedenine bağlı olarak ilçeye turist çekmekte ve nüfus artış hızını değiştirmektedir.

Şekil 420.40.000 - 60.000 Arasında Nüfusa Sahip Olan İlçeler

60.000 ve daha fazla nüfusa sahip olan ilçeler nüfus fazlalığından azlığına göre sırayla Pamukkale, Merkezefendi, Çivril'dir. Konumları, merkezlerinde yer alan kurumların sıklığı, erişim kolaylığı ve buna bağlı göç alan ilçeler olması sebebiyle nüfusları yüksek olup artmaya devam etmektedir.

Şekil 421.60.000 ve daha fazla Nüfusa Sahip Olan İlçeler

Çevresel İlişkiler

Denizli'nin çevresel ilişkiler analizinde TR32 bölgesinin GEKA internet sitesinden bölge planı incelenmiş, plan incelemesinden ayrı olarak araştırmalar yapılarak paftaya gösterilebilecek eklemeler seçilmiş ve şu sonuçlar çıkarılmıştır

TR32 bölgesindeki İzmir Limanı ile Aliğa ve Çeşme limanları, Bölge'nin dış ticaretteki köprüyü oluşturan limanlarıdır. Denizli ve Aydın ili Akdeniz, İç Ege olmak üzere diğer bölgelerin İzmir limanlarına demiryolu ve karayolu ile ulaşımı için bir kesişim noktası görevi görmektedir. (Alata, Kıyak 2015: 28) Bu bağlamda Denizli lojistik ve ihracatını bu kesişim yoluyla gerçekleştirmektedir.

Aydın-Denizli Otoyolu projesi kapsamında Seyahat süresinin 3-3,5 saatten 1.5 saate ineceği öngörülen proje, Aydın ve Denizli gibi kent merkezlerini birbirine bağlayarak ulaşımı kolaylaştırmaktadır. Projenin bitmesi halinde bölgenin ülke ölçeğindeki talep artışından önemli paya sahip olması öngörülmektedir. Bu da Denizli'nin çevresel erişilebilirliğini sağlayacaktır.

Büyük Menderes Havzasının Denizli'ye etkisi Afyonkarahisar, Aydın, Burdur, Denizli, Isparta, Muğla ve Uşak illerinin dâhil olduğu Büyük Menderes Havzası ve Antalya, Muğla, Burdur ve Denizli illerini kapsayan Batı Akdeniz Havzası içerisinde yer almaktadır. (Alata, Kıyak 2015: 28) Bu havzanın varlığı Denizli açısından tarımsal sulamayı %79 oranında karşılayarak Denizli'nin tarımsal üretimine katkı sağlamaktadır.

Tarım ve Orman Bakanlığı sitesindeki Milli Parklar ve Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Portalından alınan veriler ışığında paftaya katkı sağlanmıştır.

- Honaz'da yer alan Honaz Dağı Milli Parkı
- Çivril'de yer alan Akdağ Tabiat Parkı
- Beyağaç'ta yer alan Kartal Gölü Tabiatı Koruma Alanı
- Güney'de yer alan Güney Şelalesi Tabiat Anıtı
- Çardak'ta yer alan Beylerli Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası
- Pamukkale'de yer alan Pamukkale Özel Çevre Koruma Alanı (Termal Su Kaynakları ve Travertenler)
- Merkezefendi'de yer alan Denizli Garı
- Çardak'ta yer alan Havalimanı
- Çal'da yer alan Kısık Kanyonu
- Çivril'de yer alan Tokalı Kanyonu
- Bozkurt'ta yer alan Karakısık Kanyonu
- Çameli'nde yer alan Emecik Gavur Deliği Kanyonu
- Kale'de yer alan İnceğiz Kanyonu
- Acıpayam'da yer alan Benlik (Oluk) Kanyonu
- Pamukkale'de yer alan Denizli Şehirlerarası Otobüs Terminali

Denizli'nin çevresel ilişkilerini kuvvetlendiren ve Denizli'nin kimliğini yansıtan parçalardır.

13.2. Kurum Adedi Analiz Paftası

Denizli ilinde yaklaşık 300'e yakın kamu ve sivil toplum kuruluşu vardır. Bunlardan ayrı ayrı başlıklarda bahsedecek olursak (Firma Rehberim);

Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri: Merkezefendi ilçesinde bulunmaktadır.

Kadastro Müdürlükleri: Merkezefendi, Pamukkale, Honaz, Tavas, Babadağ, Sarayköy, Acıpayam, Bozkurt, Serinhisar, Buldan, Baklan, Çal, Kale ve Bekilli ilçelerinde bulunuyor.
Milli Eğitim Müdürlükleri: Merkezefendi, Acıpayam, Pamukkale, Babadağ, Baklan, Bekilli, Beyağaç, Bozkurt, Buldan, Çal, Çameli, Çardak, Çivril, Güney, Honaz, Sarayköy, Kale, Serinhisar, Tavas ilçelerinde bulunmaktadır.

Öğretmenevleri: Merkezefendi, Acıpayam, Sarayköy, Buldan, Pamukkale, Çal, Çameli, Çardak, Çivril, Güney, Kale, Babadağ, Beyağaç, Serinhisar, Bekilli, Honaz, Tavas, Bozkurt ilçelerinde bulunmaktadır.

Ticaret Odaları: Acıpayam, Babadağ, Buldan, Merkezefendi, Sarayköy, Tavas ilçelerinde bulunuyor.

Aile, Toplum ve Yaşlı Bakım Merkezleri: Merkezefendi ilçesinde bulunmaktadır.

Çocuk Yuvaları: Merkezefendi ve Güney ilçelerinde bulunmaktadır.

KOSGEB Müdürlükleri: Acıpayam, Buldan, Merkezefendi, Tavas ilçelerinde bulunmaktadır. **Müftülükler:** Merkezefendi, Acıpayam, Pamukkale, Babadağ, Baklan, Bekilli, Beyağaç, Bozkurt, Buldan, Çal, Çameli, Çardak, Çivril, Güney, Honaz, Sarayköy, Kale, Serinhisar, Tavas ilçelerinde bulunmaktadır.

Sanayi Odaları: Merkezefendi ilçesinde bulunmaktadır.

Valilikler ve Kaymakamlıklar: Valilik Merkezefendi ilçesinde bulunmaktadır. Kaymakamlıklar Merkezefendi, Acıpayam, Pamukkale, Babadağ, Baklan, Bekilli, Beyağaç, Bozkurt, Buldan, Çal, Çameli, Çardak, Çivril, Güney, Honaz, Sarayköy, Kale, Serinhisar, Tavas ilçelerinde bulunmaktadır.

Yerleştirme Yurtları: Merkezefendi ilçesinde bulunmaktadırlar.

Huzurevleri: Çivril ve Merkezefendi ilçelerinde bulunmaktadırlar.

Mal Müdürlükleri: Pamukkale, Babadağ, Baklan, Bekilli, Beyağaç, Bozkurt, Çameli, Çardak, Güney, Honaz, Kale ve Serinhisar ilçelerinde bulunmaktadır.

Nüfus Müdürlükleri: Merkezefendi, Acıpayam, Pamukkale, Babadağ, Baklan, Bekilli, Beyağaç, Bozkurt, Buldan, Çal, Çameli, Çardak, Çivril, Güney, Honaz, Sarayköy, Kale, Serinhisar, Tavas ilçelerinde bulunmaktadır.

Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşma Vakıfları: Merkezefendi, Acıpayam, Pamukkale, Babadağ, Baklan, Bekilli, Beyağaç, Bozkurt, Buldan, Çal, Çameli, Çardak, Çivril, Güney, Honaz, Sarayköy, Kale, Serinhisar, Tavas ilçelerinde bulunmaktadır.

Ticaret Borsaları: Merkezefendi ilçesinde bulunmaktadır.

Vergi Daireleri: Acıpayam, Buldan, Çal, Merkezefendi, Sarayköy ve Tavas ilçelerinde bulunmaktadır.

Adliyeler: Çivril, Buldan, Çardak, Çal, Sarayköy, Acıpayam, Merkezefendi, Kale, Tavas ve Çameli ilçelerinde bulunmaktadır.

Askerlik Şube Başkanlığı: Acıpayam (Çameli ilçesi de buraya bağlıdır), Çivril, Sarayköy (Güney, Buldan ve Babadağ ilçeleri de buraya bağlıdır), Tavas (Kale ve Beyağaç ilçeleri de

buraya bağlıdır), Merkezefendi (Honaz, Serinhisar, Çal, Bekilli, Çardak ve Bozkurt ilçeleri de buraya bağlıdır), Pamukkale ilçelerinde bulunmaktadır.

Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü: Pamukkale ilçesinde bulunmaktadır.

İlçe Müdürlüğü: Merkezefendi, Acıpayam, Pamukkale, Babadağ, Baklan, Bekilli, Beyağaç, Bozkurt, Buldan, Çal, Çameli, Çardak, Çivril, Güney, Honaz, Sarayköy, Kale, Serinhisar, Tavas ilçelerinde bulunmaktadır.

Sosyal Güvenlik Kurumları: Çivril, Çal, Buldan, Sarayköy, Acıpayam, Tavas, Honaz ve Merkezefendi (diğer ilçeler buraya bağlıdır)

Jandarma Komutanlığı: Merkezefendi, Pamukkale, Honaz, Babadağ, Sarayköy, Kale ve Serinhisar ilçelerinde bulunmaktadır.

Emniyet Müdürlüğü: Merkezefendi, Acıpayam, Pamukkale, Babadağ, Baklan, Bekilli, Beyağaç, Bozkurt, Buldan, Çal, Çameli, Çardak, Çivril, Güney, Honaz, Sarayköy, Kale, Serinhisar, Tavas ilçelerinde bulunmaktadır.

İlçe Sağlık Müdürlüğü: Merkezefendi, Pamukkale, Acıpayam, Honaz, Çivril, Sarayköy ve Tavas ilçelerinde bulunmaktadır.

Kütüphane: Merkezefendi, Acıpayam, Pamukkale, Babadağ, Baklan, Bozkurt, Çal, Çardak, Çivril, Güney, Honaz, Sarayköy, Kale, Serinhisar, Tavas ilçelerinde bulunmaktadır.

Tablo 92. Denizli İlçelerinin Kurum Sayıları

Acıpayam	17
Babadağ	13
Baklan	10

Bekilli	11
Beyağaç	9
Bozkurt	12
Buldan	15
Çal	15
Çameli	11
Çardak	12
Çivril	11
Güney	12
Honaz	15
Kale	14
Merkezefendi	25
Pamukkale	15
Sarayköy	17
Serinhisar	13
Tavas	17

Kaynak:Denizli Valiliği

Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

Tablo 93. Denizli'de Bulunan Kurumlar ve Sayıları

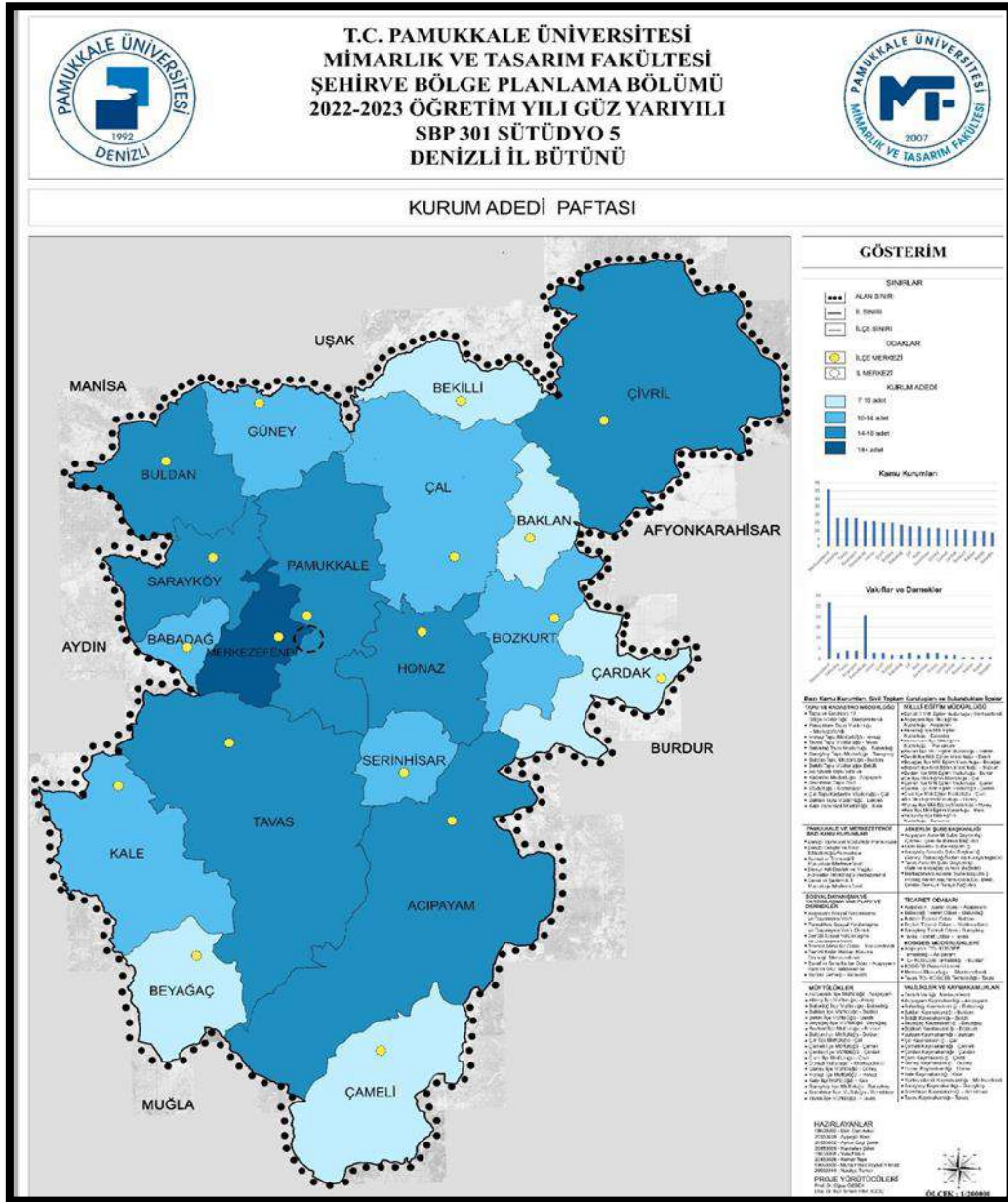
Kadastro Müdürlüğü	14
Milli Eğitim Müdürlüğü	19
Öğretmenevi	18
Ticaret Odası	6

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

Müftülük	19
Kaymakamlık	19
Mal Müdürlüğü	12
Nüfus Müdürlüğü	19
Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşma	19
Vergi Dairesi	6
Adliye	10
Askerlik Şube Başkanlığı	6
İlçe Müdürlüğü	19
Sosyal Güvenlik Kurumları	8
Jandarma Komutanlığı	7
Emniyet Müdürlüğü	19
İlçe Sağlık Müdürlüğü	7
Kütüphane	14
KOSGEB Müdürlüğü	4

Kaynak: Firma Rehberim

Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

Şekil 423. Kurum Adedi Analiz Paftası

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

13.3. Altyapı – Enerji Ve Çevresel Yatırımlar

Denizli’de altyapı yatırımlarına 2006 yılından itibaren yüksek derece önem verilmiştir. Yatırımların büyükşehir bünyesinde yapılmasından ziyade kamu yatırımlarının yanında özel sektörde enerji ve altyapıya ait yatırımlarda önemli payı bulunmaktadır.

Denizli’de GES Yatırımları

İşletmedeki Güneş Enerji Santralleri			
Santral Adı	İlçe	Firma	Güç
Renoe Acipayam GES	Acipayam	Erikoğlu Holding	10 MW
Yeşilvadi GES	Acipayam	Akfen Enerji	6,61 MW
Bereket Enerji Denizli Lisanssız GES	Tavas		6,10 MW
Dalsan Enerji Tavas GES	Tavas	Dalsan Enerji	5,00 MW
Honaz Güneş Enerji Santrali	Honaz	Fina Enerji	5,00 MW
Fina Enerji Acipayam GES	Acipayam	Fina Enerji	4,00 MW
Fit Enerji Denizli Çivril GES	Çivril	Fit Enerji	3,00 MW
Astürk Enerji Güneş Enerjisi Santrali	Bozkurt	Astürk Enerji	2,69 MW
Gündem Enerji Güneş Enerji Santrali	Çal	Gündem Enerji	2,10 MW
Bozkurt GES	Bozkurt		1,00 MW
Tuğba Kuruyemiş Güneş Enerjisi Santrali	Çal	Tuğba Kuruyemiş	0,99 MW
Ülkü Meyvecilik GES	Tavas	Ülkü Meyvecilik	0,92 MW
Denizli Pamukçu Enerji Güneş Enerjisi Santrali	Tavas	Pamukçu Enerji	0,89 MW
Erikoğlu Özel Sağlık GES	Tavas	Erikoğlu Holding	0,89 MW
Galata Renova Güneş Enerjisi Santrali	Tavas	Galata Renova Energy	0,89 MW
Pozitif Enerji Denizli Bozkurt GES	Bozkurt	Fit Enerji	0,89 MW
Gün Gıda Güneş Enerjisi Santrali		Gün Gıda ve İhtiyaç	0,79 MW
Balres Elektrik Üretim Güneş Enerjisi Santrali	Çardak	Fina Enerji	0,70 MW
Uzman Çatı GES	Merkezefendi		0,60 MW
Fartaş Mühendislik Enerji GES	Acipayam	Fartaş Mühendislik Enerji	0,54 MW
Erikoğlu Holding Güneş Santrali	Serinhisar	Erikoğlu Holding	0,50 MW
Megawatt Enerji Acipayam GES		Megawatt Enerji	0,36 MW
Atsco Enerji Güneş Enerjisi Santrali	Acipayam	Atsco Enerji	0,35 MW
Aksoy Taban Denizli Güneş Enerji Santrali	Merkezefendi	Aksoy Taban İmalat	0,19 MW
Aksoy Taban Denizli Güneş Enerjisi Santrali	Merkezefendi	Aksoy Taban	0,19 MW
Denizli Valiliği Güneş Enerji Santrali (GES)	Merkez	Denizli Valiliği	0,075 MW
Ahmet Koç Güneş Enerjisi Tesisi	Bekilli	Ahmet Koç	0,032 MW
Denizli’deki diğer lisanssız GES’ler		Çeşitli Firmalar	144 MW
ÖZET: Denizli İli İşletmedeki Güneş Enerji Santralleri : 28 santral, 199 MWe			

Şekil 424.İşletmedeki Güneş Enerji Santralleri

Kaynak: Enerji Atlası, 2022

Toplamda 28 santral ve yaklaşık 199 MW'lık enerji üretimi Ege Bölgesi ve Akdeniz'de yüksek enerji üreten bölgelerden biri olarak dikkat çekmektedir. Denizli'de en yüksek ölçekte 10 MW ile üretim yapan "Renoe GES" Acıpayam firması olmuştur. En düşük ölçekteki üretimi 0.032 MW ölçekle özel "Ahmet Koç GES" firması olmuştur. Denizli Güneş Enerjisi olarak en çok Acıpayam ve Tavas ilçelerinde konuşlanmıştır; bunun temel nedeni bu ilçelerde güneşlenme açısının ve güneşlenme süresinin çok verimli olmasıdır. Güneş enerjisini elektrik enerjisine dönüştürme işleminde Denizli büyük ölçüde söz sahibidir.

GES elektriği sadece konut dağılımlarında değil tarımsal sulamada, kobi işletmelerde, sanayide ve turizm seçeneklerinde enerji kaynağı olarak kullanılmaktadır. Bölgede bulunan enerji verimi bu şekilde kullanılarak hem ülke ekonomisine hem de çevre kalitesine değer katmaktadır. GES'ler özel sektörde kendine teşvik bulduğu zamanlarda yaygınlaşması arttırmış, kendine önemli teşvikler bulmuştur.

Denizli'nin elektrik santrali kurulu gücü 1.865 MWe'dir. Denizli'deki 61 elektrik santrali ile yılda yaklaşık 7.939 GWh elektrik üretimi yapılmaktadır. Bu üretim miktarı, Denizli'nin elektrik tüketiminin 1,63 katıdır.

Denizli'de Jeotermal Enerji Yatırımları

Denizli'de Jeotermal enerji tesisleri Aydın'a göre daha az bulunmaktadır. Ancak Denizli'de bulunan JES'ler üretim kapasitesi olarak büyük miktarlarda enerji üretmektedir. Bunlardan en büyükleri özel şirkete ait olan Kızıldere Jeotermal Santralidir.

Kızıldere (Zorlu) JES Denizli'nin Sarayköy ilçesindedir. Zorlu Enerji bağlı ortağı olan Zorlu Doğal Elektrik Üretimi A.Ş. tarafından işletilen santral 15 MWe kurulu gücü ile Türkiye'nin 671. Denizli'nin ise 14. büyük enerji santralidir. Tesis ayrıca Türkiye'nin 43. büyük Jeotermal Enerji Santrali'dir. Kızıldere (Zorlu) JES ortalama 78.793.377 kilovat/saat elektrik üretimi ile 21.694 kişinin günlük hayatında ihtiyaç duyduğu (konut, sanayi, metro ulaşımı, resmi daire, çevre aydınlatması gibi) tüm elektrik enerjisi ihtiyacını karşılayabilir. Kızıldere (Zorlu) JES sadece konut elektrik tüketimi dikkate alındığında ise 26.379 konutun elektrik enerjisi ihtiyacını karşılayabilecek elektrik üretimi yapmaktadır.

Zorlu Enerji Kızıldere 2 Jeotermal Enerji Santrali Denizli'nin Sarayköy ilçesindedir. Zorlu Enerji bağlı ortağı olan Zorlu Doğal Elektrik Üretim A.Ş. tarafından işletilen santral 80

MWe kurulu gücü ile Türkiye'nin 182. Denizli'nin ise 4. büyük enerji santralidir. Tesis ayrıca Türkiye'nin 3. büyük Jeotermal Enerji Santrali'dir. Kızıldere 2 Jeotermal Enerji Santrali ortalama 447.169.596 kilovat/saat elektrik üretimi ile 123.119 kişinin günlük hayatında ihtiyaç duyduğu (konut, sanayi, metro ulaşımı, resmi daire, çevre aydınlatması gibi) tüm elektrik enerjisi ihtiyacını karşılayabilir.

Kızıldere 3 Jeotermal Enerji Santrali Denizli'nin Sarayköy ilçesindedir. Zorlu Enerji bağlı ortağı olan Zorlu Doğal Elektrik Üretimi A.Ş. tarafından işletilen santral 165 MWe kurulu gücü ile Türkiye'nin 97. Denizli'nin ise 3. büyük enerji santralidir. Tesis ayrıca Türkiye'nin en büyük Jeotermal Enerji Santrali'dir. Kızıldere 3 JES ortalama 815.209.117 kilovat/saat elektrik üretimi ile 224.452 kişinin günlük hayatında ihtiyaç duyduğu (konut, sanayi, metro ulaşımı, resmi daire, çevre aydınlatması gibi) tüm elektrik enerjisi ihtiyacını karşılayabilir. Kızıldere 3 JES sadece konut elektrik tüketimi dikkate alındığında ise 272.919 konutun elektrik enerjisi ihtiyacını karşılayabilecek elektrik üretimi yapmaktadır. 2016'da lisan işlemleri tamamlanan şirket 2018 yılında faaliyete girmiştir.

Bunun haricinde “Greeneco” şirketine ait 6 adet JES daha bulunmaktadır. Greeneco firmasına ait JES'ler Kızıldere kadar olmasa da enerji üretimine katkı veren önemli firmalardır. JES diğer enerji yöntemlerinde daha maliyetli olduğu için kurulumu zor olsa da süre, kapasite ve çevre etkileşimi ve süreklilik olarak yenilenebilir ve temiz enerji kaynaklarından biridir.

13.4. Kırılma Noktaları/Yerel Yönetimler Ve Yasal Düzenlemeler Analiz Poster

Denizli'nin kurumsal yapısının altyapısını oluşturan kırılma noktaları kronolojik sıraya göre yer almaktadır. İlk kırılması 1850 yılında Asayiş'in Zaptiye Nezaretine devredilmesi ile oluşmaktadır. Osmanlı Devleti zamanına tekabül eden bu zaman diliminde asayiş ve güvenlikten sorumlu görevler birleştirilerek Denizli'nin ilk kurumsal yapı oluşum adımı teşvik olmuştur. Ardından 1857 tarihli Nizamname ile İstanbul'un 14 belediye dairesine ayrılması, 1868 tarihli Dersaadet İdar-i Belediye Nizamnamesi ile diğer dairelerin kurulması, 1877 yılında Vilayet Belediye Kanunu ve Dersaadet Belediye Kanunu ile İstanbul Şehremaneti'nin 20 belediye dairesine ayrılması, 1912 yılında Dersaadet Teşkilatı Belediyesi Hakkında Kanunu Muvakkat, 1913 yılında Dersaadet Teşkilat-ı Belediyesi Hakkında Kanun-ı Muvakkat (yeniden şehremaneti yetkilerinin artırılması) tüm şehirleri etkileyerek belediyeciliğin doğuşunu başlatmıştır. Milli hükümetin 1922 yılında yürürlüğe koyduğu «278 sy. Belediye İdarelerinin Başkanlarının Seçim Usullerine İlişkin Kanun belediye idareciliği kavramını güçlendirmiştir. 1929 Ekonomik bunalımı, diğer adıyla büyük depresyon, ekonomik sonuçları öncelikli olacak şekilde toplumsal ve siyasal sonuçları ile dünyanın karşılaştığı ilk büyük ekonomik krizdir. Dünyayı etkileyen bu kriz sanayi, tekstil ile ön planda olan Denizli'yi fazlasıyla etkilemiş, belediye yönetiminde ciddi sorunlara yol açmıştır.

1936 yılında Denizli'nin ilk imar planı İmar Planı Bayındırlık ve İskan Bakanı Ali Çetinkaya Yardımı ile bakanlık şehircilik bürosunda hazırlanmış olup 1931 yılında çıkarılan belediye kanunu çerçevesinde ve belediye imkânlarıyla uygulanmaya çalışılmıştır. 1967 yılında Denizli kentinin planlı gelişmeye geçiş süreci olarak planlama deneyimleri açısından büyük önem taşır. 1976 yılında Deprem sonrası birçok bina oturulamaz hale getirince ya da yıkılınca, bu afetin ardından geniş yollar açılmış, hızlı bir yapılaşma başlamış ve bugün Denizli, Ege Bölgesinde İzmir'den sonra ikinci büyük kent konumuna gelmiştir. 1980 yılında Çok parçalı yönetim düzeninin, kentsel yerleşme alanı bütününde alan kullanım kararları paylaşımı açısından birden fazla yerel yönetimin etkin ve yetkili olduğu kaotik bir planlama sürecine neden olduğu anlaşılmaktadır. 2005 yılında Çevre düzeni planının hazırlanması, bütüncül planlama sistemine uygun teknik altyapının oluşturulması açısından önemlidir. Denizli Belediyesi yakın komşuluğundaki belde belediyeleri Denizli Belediyesi'ne bağlanmıştır. 2007 yılında yoğunluk kazanan mevzii imar planları niteliğindeki farklı işlevsel

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

kullanımlara yönelik bu projeler kentin mekânsal gelişim sürecinde önemli rol oynamaktadır. 2008 yılında Denizli'nin Türkiye çapında ilk kez, ithalat-ihracat yapan iller arasına girerek tekstil, turizm, mermer ve tarım gibi ekonomik faaliyetlerde dünya ile rekabet haline girmiştir. 2019 yılında Covid-19 salgın süresince alınan önlemler nedeniyle Denizli'de yönetsel ve mali açıdan (kapasite gibi) yaşanan sorunlar süreci olumsuz yönde derinleştirmiş ve krize sebebiyet vermiştir.

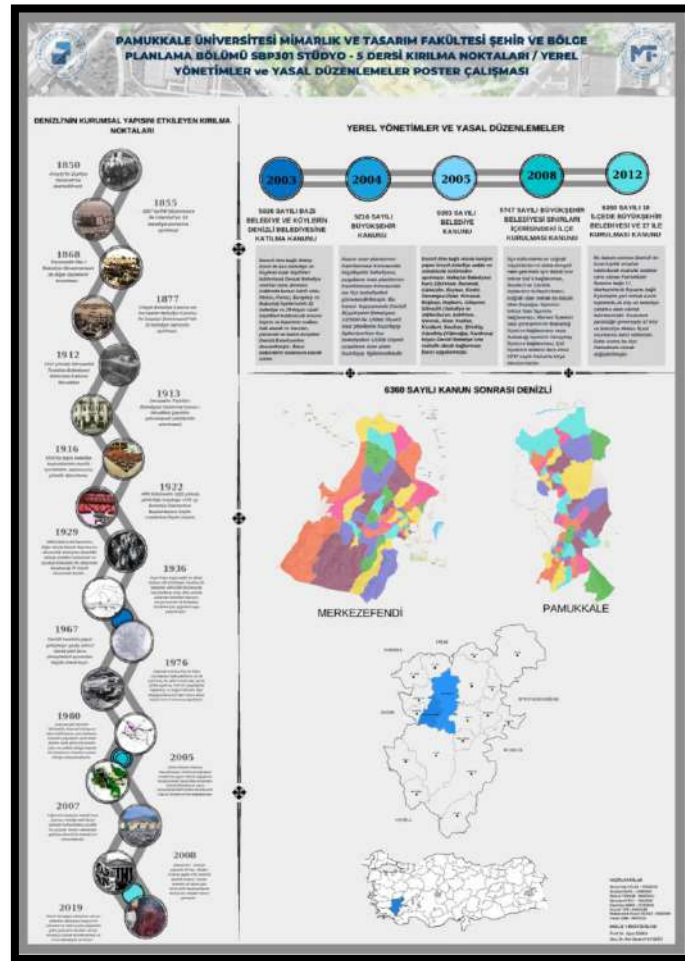
Kırılma noktalarındaki gibi Denizli'ye etki eden yerel yönetimler ve yasal düzenlemeler bulunmaktadır. Bunlar kronolojik sıraya göre; 2003 yılında yürürlüğe giren 5026 Sayılı Bazı Belediye ve Köylerin Denizli Belediyesine Katılma Kanunu Denizli iline bağlı Akköy İlçesi ile bazı belediye ve köylerin tüzel kişilikleri kaldırılarak Denizli Belediye sınırları içine alınması hakkında kanun teklifi oldu. Mekez, Honaz, Sarayköy ve Babadağ ilçelerindeki 22 belediye ve 25 köyün tüzel kişilikleri kaldırılarak onların taşınır ve taşınmaz malları, hak alacak ve borçları, personel ve kadro bütçeleri Denizli Belediyesine devredilmiştir. İkinci bütünşehir tasavvuru olarak bilinir. 2004 yılında yürürlüğe giren 5216 Sayılı Büyükşehir Kanunu Nazım imar planlarının hazırlanması konusunda büyükşehir belediyesi, uygulama imar planlarının hazırlanması konusunda ise ilçe belediyeleri görevlendirilmiştir. Bu kanun kapsamında Denizli Büyükşehir Belediyesi 1/25000 ile 1/5000 ölçekli imar planlarını hazırlayıp ilgileniyorken ilçe belediyeleri 1/1000 ölçekli uygulama imar planı hazırlayıp ilgilenmektedir.

2005 yılında yürürlüğe giren 5393 Sayılı Belediye Kanunu Denizli iline bağlı olarak faaliyet yapan birçok belediye cadde ve sokaklarda birbirinden ayrılmıştır. Hallaçlar Belediyesi hariç 12(Akkale, Bereketli, Gümüşler, Kayhan, Kınıklı, Servergazi, Üçler, Korucuk, Bağbaşı, Başkarcı, Gökpınar, Göveçlik) belediye ve 10(Bozburun, Eskihisar, Goncalı, Hisar, Kadılar, Karakurt, Saruhan, Şirinköy, Güzelköy (Yiğenağa), Karakova) köyün Denizli Belediye`sine mahalle olarak bağlanması kararı uygulanmıştır.

2008 yılında yürürlüğe giren 5747 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisindeki İlçe Kurulması Kanunu İlçe nüfuslarını ve coğrafi büyüklüklerini daha dengeli hale getirmek için Bekilli'nin tekrar Çal'a bağlanması, Bozkurt ve Çardak ilçelerinin birleştirilmesi, coğrafi alan olarak da küçük olan Beyağaç ilçesinin tekrar Kale İlçesine bağlanması, Merkez İlçedeki bazı yerleşimlerin Babadağ ilçesine bağlanması veya Babadağ ilçesinin Sarayköy İlçesine

bağlanması, Çal İlçesinin beldesi iken önce 5747 sayılı Kanunla köye dönüşmüştür. 2012 yılında yürürlüğe giren 6360 Sayılı 10 İlçede Büyükşehir Belediyesi ve 27 İl Kurulması Kanunu sonrasında Denizli’de tüzel kişilik ortadan kaldırılarak mahalle statüsü içine alınan Pamukkale İlçesine bağlı 17, Merkezefendi İlçesine bağlı 8 yerleşim yeri olmak üzere toplamda 25 köy ve belediye çalışma alanı olarak belirlenmiştir. Kanunun yürürlüğe girmesiyle 17 köy ve belediye Akköy İlçesi sınırlarına dahil edilmiştir. Daha sonra bu ilçe Pamukkale olarak değiştirilmiştir.

6360 sayılı kanun Denizli için büyük değişikliğe sebep olmuştur. Bunun için 6360 sayılı kanunun ayrıntılanmasına önem verilmiştir. Bu kanunla Denizli ili Büyükşehir olmuş ve Pamukkale ve Merkezefendi ilçe olup Denizli’ye bağlanmıştır.

Şekil 426. Kırılma Noktaları/Yerel Yönetimler ve Yasal Düzenlemler Analiz Poster

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

13.5. Denizli Planlama Süreci Kırılma Noktaları Analiz Posterı

Denizli ili için 1926-2021 yılları arasında plan türlerini krolonojik bir şekilde ele alınmıştır. Planlama kademelenmesi birliklerini ele alarak üst ölçekli plandan alt ölçekli plana doğru giderek şekil 24'de açıklaması yapılmıştır.

1/100000 ölçekli Çevre Düzeni Planı tarımsal, turistik, tarihsel yapıların korunması ve kaliteli, yaşanabilir çevre doğrultusunda hedefler amaçlanmıştır. Bu plan 25.08.2009 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Daha sonra 60 bin hektarı kaplayan 1/25000 ölçekli Çevre Düzeni Planı yapılarak 08.05.2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Denizli ili içerisinde koruma planları olarak Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi Çevre Düzeni Planı ve 2009 yılında Laodikeia Koruma Amaçlı İmar Planı düzenlenerek yürürlüğe girmiştir.

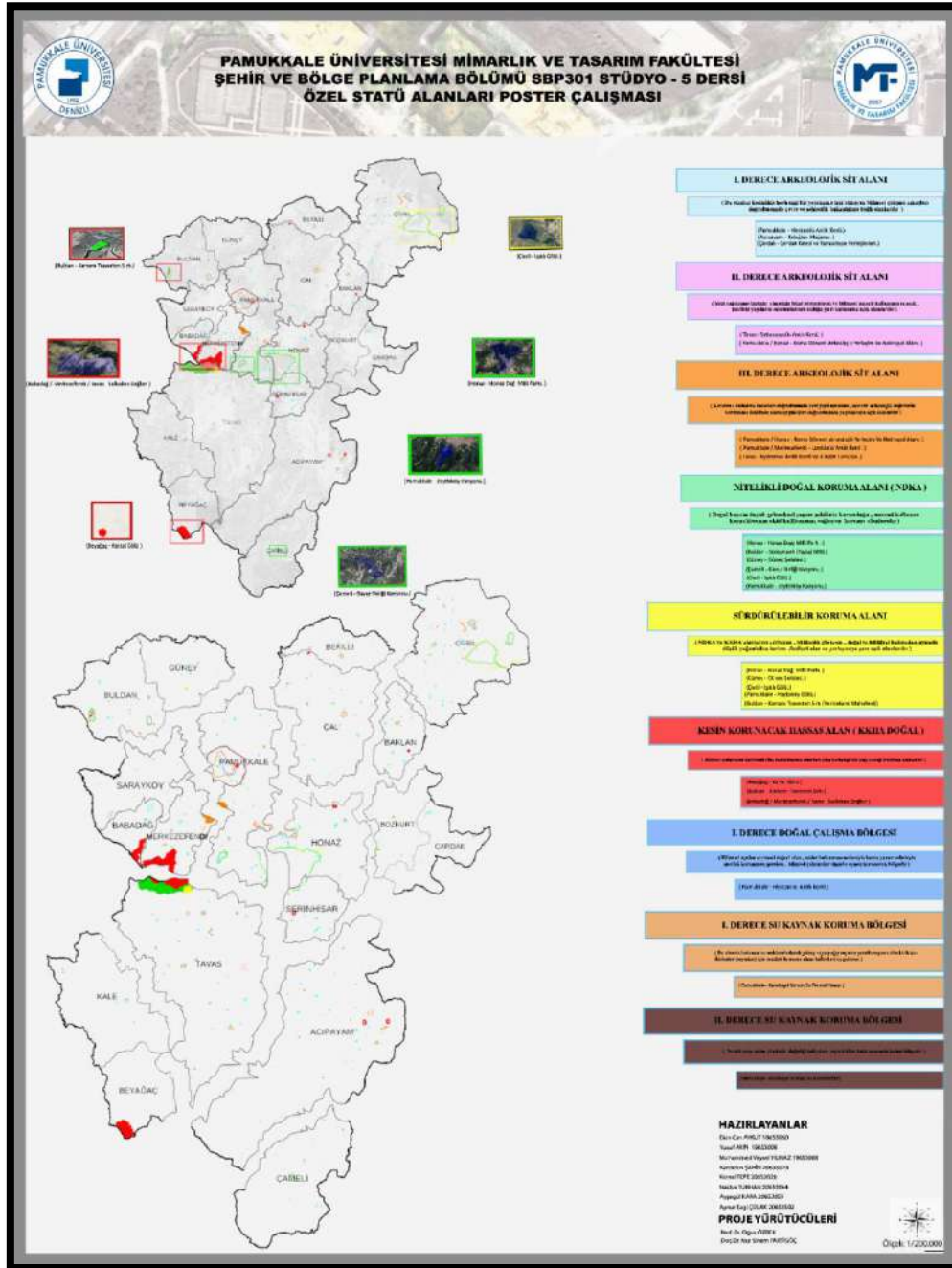
Denizli ili için ilk 1/5000 nazım imar planı ve 1/1000 uygulama imar planı 1967 yılında İller Bankası tarafından hazırlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu planlar düzensiz kenti belli bir düzene koymak, sosyal altyapı alanları eksiklerini gidermek, sanayi alanlarının gelişmesi için hazırlanmıştır. 1976 yılında meydana gelen deprem sonrasında mevzi imar planı tasarlanmıştır. Bu plan 1977 yılında İller Bankası tarafından onaylanarak 1979 yılında Afet Evleri yapılmıştır. Mevzi İmar planının yetersiz kalmasıyla Dokuzkavaklar, Karşıyaka, Deliktaş, Yenimahalle, Çamlık mahallelerini kapsayan 800 hektarlık bir alan üzerinde çalışmalar yapılmış ve 1978 yılında onaylanmıştır.

13.6. Özel Statü Alanları Analiz Posterİ

Özel Statü alanları olarak Denizli'deki yoğunluk arkeolojik sit ve doğal sit alanları üzerinde yoğunlaşmış durumdadır. Derece odakları kendi aralarında değişiklik gösterirken sayısal anlamda da ilçe bazlı değişiklikler gösterdiği gözle görülmektedir. Örneğin sayısal anlamda öne çıkanlar Tavas Acıpayam Çivril Pamukkale çal gibi ilçeler olsa da en değerli ve önemli olan alan Pamukkale – Hierapolis antik kentidir. Bunun sebebi UNESCO tarafından 1988 yılında kültürel geleneğe tanıklık; insanlık tarihindeki önem, doğal olaylar veya güzellikler, kriterlerini sağlaması sebebiyle Dünya Kültürel Miras listesine dahil edilmesidir.

Sadece sayısal anlam veya önem derecesi dışındaki yerler de önemlidir. Örnek olarak Beyağaç ta ki kartal gölü. Antik çağdan kaldığı düşünülen bu gölün, kutsal bir ayın merkezi olduğu düşünülmektedir. Bu ciddi ilerleme göstermiş ki şu anda bile çevresinde yaşayan halk hala daha günümüzde adak adamak için eşya ve hayvanları buraya götürmektedir.

Bir başka örnek Honaz Dağı milli parkı. Jeomorfolojik olarak önemli bir peyzaj değeri vardır. 1995 yılında sit alanı ilan edilmiş olsa da sadece bilimsel araştırmalar değil aynı zamanda insanların eğlenip birliktelik ve sosyalleşme güdülerini tetikleyen bir niteliğe de sahiptir. Eteklerden doruklara gidildikçe farklı ekonomik sistemlerin oluştuğu fark edilmiştir. Bu da doğal olarak farklı tür hayvanların bir arada yaşayabilmesini gösteren bir durumdur. Bunlar gibi birçok özel statü alanı Denizli ilinin uzun tarihi geçmişini bize yansıtmaktadır.

Şekil 428.Özel Statü Alanları Analiz Poster

Kaynakça: Stüdyo 5 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.

14. GZFT ANALİZİ TABLOSU

GÜÇLÜ YÖNLER
1- Denizli spor kulüp armalarındaki simge ve ifadelerin kullanılmasıyla kentsel ve kurumsal kimliğin akılda kalıcılığı ve bilinirliği artmaktadır. (Denizli Spor Kulübü Merkezefendi ve Pamukkale'de yer almaktadır.)
2- Merkezin kompakt olmasından dolayı donatı ve kurumların merkeze yürüme mesafesinde olması ulaşımı kolaylaştırmaktadır. (Merkezefendi-Pamukkale)
3- HES ve sulama amaçlı projelerin geliştirilmesi için uygun şartların varlığı Türkiye geneli nerjisine enerji katmakla beraber topraklar daha kıymetli hale gelmekte ve taşkın riskleri azalmaktadır. Aynı zamanda gölet inşaatları ile birlikte çiftçilerin kalkınması sağlanmaktadır. (HES proje fazlalığı Güney ilçesinde yer almakta)
4- OSB'lerin doluluk oranlarının yüksek olması ve varlığı ile demiryolu bağlantılarına yakın olması, nitelikli istihdam ve lojistik performansları arttırmaktadır. (Honaz)
5- İlde Türkiye'nin ilk 500 firması listesine giren firma sayısının bulunması ve bu firmaların yıldan yıla artması yatırım ve teşviği arttırmaktadır. (Merkezefendi -Pamukkale)
6- Denizli'nin sanayi ve ihracat merkezi olması kamuoyunda güçlü, güvenilir, dinamik ve öncü imajı çizmektedir. (OSB - Honaz)
7- İlde büyük ölçekli eğitim ve sağlık tesisi yatırımlarının devam etmesi ildeki merkez sayısını arttırmaktadır. (PAÜ - Pamukkale)
8- İlde sanayi, tarım, hayvancılık, turizm, eğitim faaliyetleri bakımından gelişmesi ili hem ekonomik açıdan olumlu yönde hem de kurumsal kimliğinin artmasını sağlamaktadır. (Pamukkale-Bekilli-Serinhisar-Çal)
9- Bölgede ulusal ve yerel ölçekte doğa korumaya yönelik bilinçlenme ve sivil toplum örgütlenme

faaliyetlerinin bulunması siyasi otorite baskısından uzak kamusal alanda etkili çalışma sistemi sağlamaktadır. (DOÇEV- Merkezefendi)
10- Pamukkale Üniversitesi'nin Denizli'de oluşu, ile üniversite şehri statüsü katmakta ve şehrin kurumsal demografik yapısını güçlendirmektedir. (PAÜ-Pamukkale)
11- Belediye ve kaymakamların teşkilat yapısı ve görev dağılımları kuvvetli olduğu için hizmet sektörü gelişmiş durumda seyretmektedir. (Pamukkale-Merkezefendi)
12- Aydın-Muğla-Denizli bölgesinin 1/100.000 ölçekli çevre düzeni planının olması il sınırları içinde sürdürülebilir ve yaşanabilir bir çevre yaratılmasını, tarihsel, tarımsal ve turistik değerlerin korunmasını sağlamaktadır. (Denizli Merkez)
13- Karayolu, havayolu, demiryolu ulaşımının il merkezinde olması ili ulaşılabilir kılmaktadır. (Pamukkale, Çardak)
14- Konumu gereği doğu-batı, kuzey-güney ulaşım ağlarının merkezinde olması komşu illerle olan iş birliklerini güçlendirmektedir. (Honaz)

ZAYIF YÖNLER
1- Belediye bütçe ve yatırımlarının yetersizliği sebebi ile konaklama tesislerinin festival, fuar ve kongre gibi bölge turizmine katkı sağlayacak etkinliklerin ve tanıtımları da yetersiz kalmaktadır. (Merkezefendi/ EGS Kongre ve Kültür Merkezi)
2- Planlarda önerilen kırsal gelişme alanlarının korunacak alanlar üzerinde yaptığı baskı sebebi ile risk oluşturmaktadır. (Güney-Çardak-Beyağaç)

3- 5216 sayılı kanunla beraber belde belediyeleri ve köyler kapatılarak mahalleye dönüştürülmüş bunun sonucunda da kentlerde birçok değişiklik meydana gelmiş ve bu da sorunlara yol açmaktadır. (Pamukkale ve Merkezefendi)
4- İlçelerin mülki sınırları içerisindeki köylerin ve belde belediyelerinin tüzel kişiliklerinin kaldırılmasıyla idari değişiklikler meydana gelmiştir ve bunun sonucunda 30 büyükşehirde il özel idareleri tüzel kişiliklerini kaybetmektedir. (Denizli-Merkez)
5- Köylerin hukuki olarak mahalleye dönüştürülmesi sebebi ile köylerin kırsal niteliği değişmektedir. (Denizli-Merkez)
6- Belediye'nin yatırım teşviğinin az olması sebebi ile güneş ve rüzgar enerjisi potansiyeli yeterli ölçüde ekonomiye kazandırılmamaktadır. (KaleBeyağaç-Baklan-Güney-Babadağ)
7- Kent merkezindeki yapılaşma artışı sebebiyle imar planlarında revizyon yapılamamaktadır. (Pamukkale-Merkezefendi)
8- Yapılaşma artışı sebebi ile yeni hizmet alanları için arazi bulma güçlüğü yaşanmaktadır. (Merkezefendi-Pamukkale)
9- Büyükşehir ve ilçe belediyelerindeki görev, yetki ve sorumluluklarındaki yetki çatışması sebebi ile hizmet eksiği oluşmaktadır. (Denizli-Merkez)
10- Belediye ana hizmet binası yetersizliği sebebi ile vatandaş ihtiyaçları yetersiz kalmaktadır. (Merkezefendi)
11- Belediye hizmet binalarının farklı konumlarda bulunması sebebi ile ulaşım zorluğu çekilmektedir. (Merkezefendi-Pamukkale)

12- Merkez dışındaki ilçelerde yetersiz hizmet olması sebebi ile ihtiyaçlar için merkeze ulaşmak zor olmaktadır. (Çameli-Baklan)
13- Belediye bütçe yetersizliği sebebi ile kamu birimlerinde personel eksikliği yaşanmaktadır. (Denizli-merkez)
14- Belediye personel yetersizliği sebebi ile hazırlanan projelerin uygulanabilirliğinin ve etkinliğinin kontrol edilememesi (Denizli-Merkez)
15- Üniversite ve sanayi iş birliğinin yeterince sağlanamıyor olması sebebi ile Denizli teknolojik, ekonomik anlamda gelişmemekte ve geri kalmaktadır. (PAÜ-Pamukkale)

FIRSATLAR
1- Sivil toplum örgütlerinin ve sendikalarının bulunması kamu yönetiminin demokratik biçimde etkin ve verimli çalışmasına katkıda bulunmaktadır. (PamukkaleMerkezefendi)
2- Üretimin artmasıyla yatırım faaliyetlerinde gelişim artmaktadır. (Pamukkale-Merkezefendi-Sarayköy-Honaz)
3- Şehirdeki tekstil sektörünün gelişmesinden dolayı yurt içi ve dışı yatırımcıların dikkatini çekmektedir. (Sarayköy-Merkezefendi-Honaz)
4- Doğal ve tarihi mekân zenginliği sebebi ile yurtiçi ve yurtdışı turist çekmesi, kurumsal kimliği arttırmaktadır. (Pamukkale-Honaz-Çivril-Acıpayam)
5- Turizm faktörünü destekleyecek termal kaynakların varlığı ile il tanınmışlığı artmaktadır. (Pamukkale-Sarayköy)

6- Tarım ve hayvancılığa dayalı faaliyetlerde teknolojik gelişmelerin var olması, iş yükü azaltılmasını, kimyasal girdi, yakıt ve zaman tasarrufu sağlamaktadır. (Sarayköy-Serinhisar-Çal-Güney-Honaz)
7- İl sınırları içinde devam eden sulama projeleri kapsamında olması tarım arazilerini sulamaya açmaktadır. (Sarayköy-Çal-Bozkurt-AcıpayamÇivril-Çameli)"
8- İlin “Termal Turizm Kentleri Projesi” kapsamında öncelikli geliştirilecek bölgeler arasında da yer alması turizmin çeşitlendirilmesi adına yenilenebilir jeotermal kaynakların daha etkin ve verimli kullanılmasını yönelik planlı bir koruma-kullanma dengesini sağlamaktadır. (Pamukkale-Sarayköy)
9- Termal Turizm Master Planında yer alması yatırım alanlarını belirlemektedir. (Pamukkale)
10- Altyapı ve arıtma tesislerine ilişkin yatırımın artması yaşam kalitesinin artmasını sağlamakta ve ilin su potansiyelini arttırmaktadır. (Merkezefendi-Serinhisar) Karayolları il sınırları içinden geçmesi, fizibilite aşamasında olan hızlı tren projesinin ili kapsamı ulaşımında büyük kolaylık sağlamaktadır. (Sarayköy-Merkezefendi)
11- Avrupa Birliği’nin ulusal yenilenebilir enerji politikalarını ve çevreye duyarlı, yerli, ucuz, temiz enerjiyi desteklemesi dolayısı ile enerji arz güvenliği ve çevre korunması sağlanmaktadır. (Acıpayam-Tavas)
12- İnşa halindeki göl, baraj, gölet, sulama tesisleri ile Denizli’nin su kaynakları potansiyeli artmaktadır (Pamukkale-Güney-Tavas-Buldan)
13- Markalaşmaya uygun tarım ve hayvancılık ürünlerinin varlığı kurumsal kimliği arttırmaktadır. (Sarayköy-Serinhisar-Çal-Bekilli-Güney-Honaz)
14- İlin ihracat potansiyelinin yüksek olması ekonomideki istihdamı ve üretimi arttırmakla beraber iç pazara olan bağımlılığı azaltmaktadır. (Denizli Merkez- Honaz - Sarayköy- Çardak)

15- Coğrafi işaret tescil belgesine sahip değerlerin olması bu ürünlerin sürdürülebilirliğini ve korunmasını sağlamaktadır. Ayrıca il bilinirliğini arttırmaktadır. (Babadağ-Tavas-Serinhisar-Çameli-Kale-Buldan)
16- Demiryolu konteyner taşımacılığı lojistik bölgelerinin olması ihracat ve taşımacılığı hızlandırmaktadır. (Honaz-Sarayköy)
17- Kentsel dönüşüm projelerinin şehre uygulanabilir olması kentsel refah potansiyelini arttırmaktadır. (Pamukkale-Merkezefendi)
18- Şehrin ulusal gündemde her geçen gün daha çok ön plana çıkması tanınırlığı arttırmaktadır. (Denizli Merkez)
19- Denizli halkının girişimciliği, Denizli'nin kurumsal kimliğini kalkındırmaktadır. (Denizli Merkez)

TEHDİTLER
1- Köylerin şehre entegre edilmesi köylü halkın standart yaşam biçimini bozmaktadır. (Pamukkale-Babadağ-Serinhisar)
2- İlçe belediyeleri ile karıştırılan yetki ve görev karmaşası sonucunda hizmet yetersizliği yaşanmaktadır. (Denizli Merkez)
3- Yeni düzenlemede büyükşehirlerin hem nüfus hem de kapladıkları alan bakımından farklılıkları göz önünde bulundurulduğunda, coğrafi uzaklıklar, imar planlarının uygulanması ve denetim araçlarının kullanılması bakımından hizmetin etkin ve verimli sunulmasını olumsuz etkilemektedir. (Pamukkale-Merkezefendi)
4- 6360 sayılı kanun ile mahalleye dönüştürülen ve tüzel kişiliği kalmayan yerleşimlerin daha öncesinde sahip

oldukları orman ve meralık alanların kullanım haklarını kaybetmektedir. (Çivril-Tavas-Acıpayam)
5- Turizm ve sanayi alanlarının baskı oluşturarak özellikle tarım alanlarını tehdit etmektedir. (Honaz-Sarayköy)
6- Özellikle sanayi faaliyetlerinin yoğunlaştığı bölgelerde meydana gelen çevre kirlilikleri yaşanabilir çevreyi olumsuz etkilemektedir. (Tavas-Kale-Honaz)
7- Maden ve taş, toprağa dayalı sanayinin çevre üzerine olumsuz etki oluşturmaktadır. (Acıpayam-Tavas-Merkezefendi-Buldan-Çal)
8- Sanayi tesislerinin yerleşim merkezlerine yakın mesafede olması sebebiyle çevresel tehdit oluşturmaktadır. (Honaz OSB)
9- Yenilenebilir enerji maliyetlerinin ve enerji üretimi için girdi maliyetlerinin yüksek olması yatırımcıları olumsuz etkilemektedir. (Beyaz-Çal-Kale)
10- Yatırımların belirli bölgelerde yoğunlaşması ekonomik gerilemeyi tetiklemektedir. (Pamukkale-Merkezefendi-Acıpayam)"
11- Sivil toplum örgütlerinin yeterince aktif olmaması kentsel oryantasyonu azalmaktadır. (Merkezefendi-Pamukkale)"
12- Belediye gelirlerinin kısıtlı olması hizmet eksikliğini sağlamaktadır. (Babadağ-Bozkurt-Serinhisar)
13- Denizli'deki üretim ve hizmetlerden sağlanan katma değer (vergilerin) şehre tam olarak aktarılamamasıyla verilen hizmet kısıtlanmaktadır. (Merkezefendi)

14- İmar barışı sonrasındaki artan çarpan kentleşme il tahribine yol açmaktadır. (Pamukkale-Merkezefendi)

15- Denizli havaalanının şehrin merkezinden uzak olması il merkezinden ulaşımı zorlaştırmaktadır. (Çardak)

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim yılı Güz Yarıyılında yürütülen ŞBP 301 Stüdyo 5 Dersi kapsamında hazırlanan analitik etüt raporunda çalışma alanının tarihsel geçmişinin incelemesi yapılmıştır. Bölgenin tarihsel yapısının incelendiği analizde Denizli ili, Türkiye'nin batısında yer alan tarihi bir bölgedir. Bölge, antik çağlardan günümüze kadar pek çok uygarlık tarafından yerleşim yeri olarak kullanılmıştır. Bu sebeple, bölgede birçok tarihi yapı bulunmaktadır. Bu analitik etüt raporu, Denizli ili tarihi yapılarının durumunu, tarihi ve kültürel önemlerini ve korunmaları gereken yapıları belirlemek için hazırlanmıştır.

Raporda belirtilen sonuçlara göre, Denizli ili tarihi yapıları açısından oldukça zengin bir bölgedir. İldeki tarihi yapılar arasında antik kentler, camiler, kiliseler, hamamlar, köprüler ve kaleler bulunmaktadır. Bu yapıların büyük çoğunluğu, Selçuklu, Osmanlı ve Roma dönemlerine aittir. Ancak, raporda belirtilen bir diğer önemli husus da Denizli ili tarihi yapılarının korunması gerektiği ve bu yapıların birçoğunun korunması için acil önlemler alınması gerektiğidir. Zira, birçok yapı ya terk edilmiş durumdadır ya da yeterli bakım ve onarım yapılmamıştır. Bunun sonucunda, birçok yapı yıkılmaya yüz tutmuştur. Bu nedenle, raporda yer alan değerlendirmeye göre, Denizli ili tarihi yapılarının korunması ve restore edilmesi için acil önlemler alınması gerekmektedir. Bu önlemler arasında, yapıların daha sıkı bir şekilde denetlenmesi, yeterli bakım ve onarımın yapılması, turizme yönelik çalışmaların artırılması ve tarihi yapıların gelecek nesillere aktarılması için eğitim çalışmalarının yapılması gibi hususlar yer almaktadır.

Tarihsel yapıya ilişkin çalışmalardan elde edilen sonuçlara göre, Denizli ili tarihi yapıları açısından oldukça zengin bir bölgedir. Ancak, bu yapıların korunması ve gelecek nesillere aktarılması için acil önlemler alınması gerekmektedir. Bu önlemler alınmadığı takdirde, bölgenin tarihi mirası yok olma riskiyle karşı karşıya kalması söz konusudur.

Raporun ikinci bölümünde mekansal yapıya ilişkin konular ele alınmıştır. Yapılan araştırmalar sonucunda; ilin coğrafi konumu, turizm potansiyeli, termal kaynakları ve tarım alanları gibi birçok avantajı bulunduğu görülmüştür. Ancak, ilin kırsal kesimlerinde mevcut

altyapı eksiklikleri, tarım ve hayvancılık alanlarındaki sorunlar, su kaynaklarının yetersizliği, çevre sorunları ve nüfus artışı gibi bazı sorunları bulunmaktadır.

Mekânsal altyapı açısından, Denizli ilinin ulaşım ağı, enerji altyapısı ve telekomünikasyon altyapısı oldukça gelişmiştir. İlin ana ulaşım ağları arasında hava, deniz ve karayolu bağlantıları bulunmaktadır. Ayrıca, ilin turizm ve termal sektörleri için gerekli olan altyapı da oldukça gelişmiştir. Coğrafi konuma bağlı teknik altyapı ve üstyapı açısından, Denizli ilinin termal kaynakları ve turizm potansiyeli, ilin ekonomik büyümesine katkı sağlamaktadır. İlin tarihi ve kültürel dokusu, turizm potansiyeli ve doğal kaynakları, ilin üstyapısının geliştirilmesinde büyük rol oynamaktadır. Yerleşilebilirlik analizi açısından, Denizli ilinin nüfus yoğunluğu kent merkezinde yoğunlaşmaktadır. Bu durum, ilin kırsal kesimlerinde yaşayan insanlar için sosyal, ekonomik ve kültürel sorunlara neden olmaktadır. Ancak, ilin turizm potansiyeli ve termal kaynakları, ilin yerleşilebilirliğini artırmaktadır. Arazi kullanımı açısından, Denizli ilinin tarım, hayvancılık, turizm ve termal sektörleri için uygun alanları bulunmaktadır. Ancak, ilin tarım ve hayvancılık sektörleri, su kaynaklarının yetersizliği ve iklim değişikliği gibi sorunlar nedeniyle zorluklarla karşı karşıyadır. Hidroloji analizi açısından, Denizli ilinin su kaynakları yetersizdir ve su kaynakları kullanımı konusunda stratejik planlama yapılması gerekmektedir. İldeki barajlar, göletler ve su kuyuları, ilin sulama sistemleri için kullanılmaktadır. Ancak, su kaynaklarına yönelik artan talep, bu kaynakların korunması ve sürdürülebilir kullanımı açısından önemli bir konudur. Denizli ili çevresel ilişkiler açısından, ilin turizm potansiyeli ve doğal kaynakları, çevre koruma ve sürdürülebilir kalkınma açısından önemlidir. İldeki turizm ve termal sektörleri, çevre koruma ve sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle uyumlu bir şekilde planlanmalıdır. Mahalle sınırları açısından, Denizli ilindeki mahallelerin coğrafi konumu, nüfus yoğunluğu ve altyapı imkanları, mahallelerin gelişimi açısından önemlidir. Mahalleler arasındaki dengesizliklerin azaltılması ve altyapı eksikliklerinin giderilmesi, ilin yerleşim planlaması açısından önemlidir. Sektörel dağılım açısından, Denizli ilinde tarım, hayvancılık, turizm ve tekstil gibi sektörler ön plandadır. İlin ekonomik yapısı, bu sektörlerle bağımlıdır. Ancak, ilin ekonomik çeşitliliğinin artırılması ve diğer sektörlerle yatırım yapılması gerekmektedir. Yatırım ve projeler açısından, Denizli ilinde turizm, termal, tarım ve hayvancılık sektörlerine yönelik yatırımlar yapılmaktadır. Ayrıca, ilin altyapısının geliştirilmesi, su kaynaklarının yönetimi, çevre koruma ve sürdürülebilir kalkınma projeleri gibi konularda da çalışmalar yapılmaktadır.

Sonuç olarak mekansal yapıya ilişkin çalışmalarda, Denizli'nin mekânsal altyapısı, coğrafi konuma bağlı teknik altyapısı ve üstyapısı, yerleşilebilirlik analizi, arazi kullanımı, hidroloji analizi, Denizli ili çevresel ilişkileri, mahalle sınırları, sektörel dağılımı, yatırım ve projeler konularına ilişkin bir değerlendirme yapılabilir. Denizli'nin turizm potansiyeli, termal kaynakları ve tarım alanları gibi avantajlarına rağmen, su kaynaklarının yetersizliği, çevre sorunları, altyapı eksiklikleri ve nüfus artışı gibi bazı sorunlarla karşı karşıyadır. Bu sorunların çözümü için stratejik planlama, sürdürülebilirlik ve çevre koruma ilkelerine uygun yatırımların yapılması ve sektörel çeşitliliğin artırılması önemlidir. Ayrıca, mahalleler arasındaki dengesizliklerin azaltılması, altyapı eksikliklerinin giderilmesi ve su kaynaklarının sürdürülebilir yönetimi gibi konulara da öncelik verilmelidir. Bunun yanı sıra, ilin turizm ve termal sektörlerinin çevre koruma ve sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle uyumlu bir şekilde planlanması gerekmektedir. Denizli'nin mevcut potansiyellerinin doğru bir şekilde yönetilmesi ve gelecekteki ihtiyaçları göz önünde bulundurularak stratejik planlama yapılması, ilin sürdürülebilir kalkınması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu doğrultuda, ilgili kurumlar ve paydaşlar arasında iş birliği sağlanarak, Denizli'nin potansiyellerinin maksimize edilmesi ve sorunlarının çözümü için çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Raporun üçüncü bölümünde çevresel yapıya ilişkin konular ele alınmıştır. Çevresel yapıya ilişkin yapılan analizlerde, ilin mülki idari sınırları içerisinde arazinin yapısal özelliklerinde bölgesel üniteler birbirinden kolayca ayırt edilebildiği görülmüştür. Coğrafi ünitelerin kendine has karakteristik özellikleri bulunmaktadır. İl arazisine genel olarak bakıldığında fiziki coğrafi özellikleri dikkat çekici şekilde farklılık göstermektedir. Dolayısıyla ilin jeomorfolojik özellikleri kısa mesafelerde bile değişmektedir. Yerleşim ve nüfus yoğunluğu topografya ve jeomorfolojik özelliklere göre bir takım değişiklik ve farklılıklar göstermektedir. Özellikle ova tabanı ve dağlık alanların yükseltisinin az olduğu kısımlarda yerleşmeler ağırlık göstermiştir.

Eğim olarak bakıldığında il eğiminin genel olarak yerleşim için elverişli bir eğim değerine sahiptir. Denizli ilinin yaklaşık %47,1 ini ova alanları, %23,2 sini dağlık alanlar, %1,5 ini ise platolar oluşturmaktadır. Genel olarak yerleşim dağ etekleri, plato ve ovalarda görülmektedir. Bu alanların konumuna göre bakı değişiklik göstermektedir. İklim özelliklerine bakıldığında Ege bölgesinde bulunduğu kaynaklı iklim değişkenlikler

göstermektedir. Hem iç Anadolu bölgesinde olduğu için karasal iklim hem de Akdeniz'e yakın olduğu için Akdeniz ikliminin özellikleri de yer yer görülmektedir. Yazları sıcaklık ortalama 30 ve 34 derece arasında seyreder. Kış aylarında ise -5 ile 10 derece arası değişmektedir. Yağış miktarları ise en çok yılın sonbahar ve kış döneminde düşmektedir. Toprak yapısına bakıldığında il genel olarak alüvyal topraklardan oluşmaktadır. Birçok farklı çeşit toprak türü sınıfı ve kabiliyetini barındıran il karstik kaynaklar bakımından oldukça zengindir. Buna verilecek en iyi örnek ise Pamukkale Travertenleridir. Bölge toprak sınıflarının tarıma elverişli olmasından kaynaklı ilde bulunan büyük ova alanları tarım faaliyetlerine oldukça elverişli topraklardır. Tarım verilerine bakıldığında ilin oldukça önemli bir konumda yer aldığı özellikle pamuk, mısır, üzüm, elma, kavun, biber gibi mahsuller yetiştirilmektedir. Bölgede büyük ovaların varlığı bölgede sulu tarım, kuru tarım ve bağcılık için oldukça büyük olanaklar sağlamaktadır. Pamuk üretiminde oldukça önemli bir Pazar payına sahip olan Denizli tekstil sektöründe tanınmıştır. Ayrıca bölgeye özel niş ürünlerde bölge içinde farklılıklar göstererek çeşitliliği arttırmaktadır. Flora ve fauna bakımından bakıldığında önemli türleri bünyesinde barındıran ve özellikle endemik tür bakımından oldukça zengin alanlara sahiptir. İlde yer alan milli parklar, sulak alanlar ve yaban hayatı geliştirme sahalarının çokluğu bölgedeki flora ve fauna açısından çeşitlilik ve sayı bakımında zenginleşmesine olanak sağlamıştır. İl afet bakımından oldukça riskli bir konuma sahiptir. İlin büyük çoğunluğu 1. Derece deprem kuşağı bölgesinde yer almaktadır. Bölgenin güney bölgesinde yer alan oldukça büyük orman alanları da orman yangınları bakımından risk oluşturmaktadır. İl genelinde Afet Risk Eylem Planlarının hazırlanmış olması ilin afet ve risk olası durumunda daha hazır bir hale gelmesine büyük katkı sağlamıştır. Geçmişten günümüze yaşamış birçok uygarlık ve medeniyete ev sahipliği yapan Denizli kültürel miras bakımından ve birbirinden farklı doğal oluşumları ve doğal güzellikleri ile oldukça zengin bir yapıya sahiptir. Özellikle Pamukkale Travertenleri, Honaz Dağı Milli Parkı, Hierapolis, Laodikya gibi önemli çevresel görsel değerlere sahiptir. İl maden ve enerji kaynakları bakımından oldukça zengin bir yapıya sahiptir. Özellikle mermer, linyit, bor gibi yeraltı kaynakları ön plana çıkmaktadır. İlin farklı bölgelerinde korunmuş birçok sanayi tesisi ile bu rezervler işlenilmekte ve bölge ekonomisine katkı sağlamaktadır.

Çevresel yapı analizlerinin sonucu olarak bu çalışmada Denizli iline ait çevresel ve ekolojik değerlere ait birçok yazılı ve görsel kaynak incelenerek doğru bilgiler işlenmesi için

resmi kaynak ve kurumlar ile iş birliği yapılarak Denizli ilinin çevresel ve ekolojik değer analizleri yapılmıştır. Bu analizler gerek 1/200.000 halihazır üzerinde görsel olarak ifade edilmiş, gerekse rapor halinde birleştirilerek tek bir bütün halinde bu rapora eklenmiştir. Böylelikle ilerideki planlama çalışmaları ve yaklaşımları için hazır kaynak niteliği taşımaktadır.

Raporun dördüncü bölümünde sosyo-kültürel yapıya ilişkin konular ele alınmıştır. Bu çalışma ile 2011 yılında yayımlanan illerin ve bölgelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamaları araştırması güncellenmiştir. Çalışmayla bölgesel gelişme politikalarının stratejik kurumsal ve operasyonel olarak dönüşüm geçirdiği ve yoğun olarak uygulandığı beş yılı aşkın dönemde illerin ve bölgelerin gelişmişlik düzeylerindeki değişimin tespit edilmesi hedeflenmiştir. 2011 yılında yapılan çalışma ile karşılaştırılabilir bir araştırma yapılması amaçlanmış olup mümkün olduğunca benzer bir değişken seti kullanılmaya çalışılmıştır.

Bu çerçevede sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamalarının elde edilmesinde aynı alt boyutlar (demografi, eğitim, sağlık, istihdam, rekabetçi ve yenilikçi kapasite, mali, erişilebilirlik, yaşam kalitesi) 2016 yılının sonlarında yayımlanan il düzeyinde GSYİH verisi analize dahil edilmiş, istatistiksel analiz gerekçeleri ile bazı değişkenler kapsam dışı bırakılarak 52 değişkenle illerin ve bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması-2017 Araştırması (SEGE-2017) tamamlanmıştır. Araştırma yönteminin tespitinde çok değişkenli analizler için literatürdeki gelişmeler ve uluslararası uygulamalar yeniden gözden geçirilmiş bir önceki çalışmada olduğu gibi Güçlü Temel Bileşenler Analizinin (GTBA) bu çalışma için de en doğru yöntem olduğu değerlendirilmiştir. GTBA tekniğinde, birbiriyle ilişkili çok sayıda değişken aynı eksenle ifade edilerek, az sayıda hipotetik değişkene dönüştürülmekte ve elde edilen az sayıda bileşen ile toplam varyansın büyük bir oranda açıklanması istenmektedir. Bu yöntem kullanılarak il ve Düzey-2 bölgelerinin SEGE endeks değerleri ve sıralamaları elde edilmiştir. Genel endeks değerleriyle birlikte sekiz alt boyut için alt boyutlarda ilin genel fotoğrafına ayrılıklar olduğunu görme imkânı sağlanmıştır. Endeks değerlerindeki doğal kırımlar göz önünde bulundurularak iller altı gelişmişlik kademesinde gruplandırılmıştır.

Yapılan analiz neticesinde endeks değeri 1'in üzerinde kalan 9 il (İstanbul, Ankara, İzmir, Kocaeli, Antalya, Bursa, Eskişehir, Muğla ve Tekirdağ) birinci gelişmişlik

kademesinde yer almaktadır. Çalışmada kullanılan değişkenlerin önemli bir kısmında en yüksek değerlere sahip olan bu dokuz il; ülkemizin sanayi, üretim, ihracat, eğitim ve turizm merkezleri olarak öne çıkmaktadır. Çalışmada ikinci gelişmişlik kademesinde 0,923 ve 0,476 arasında endeks değerlerine sahip 15 il yer almaktadır. Bu iller, genel olarak birinci gelişmişlik kademesinde yer alan illerin çevresinde yer alan ile belli sektörlerde alt merkez olma özelliği bulunan illerdir. Sakarya ve Konya rekabetçi ve yenilikçi kapasite ile erişilebilirlik boyutlarında öne çıkmaktadır. Aydın komşu illeri İzmir ve Muğla gibi gelişmiş turizm imkanlarıyla dikkat çekmektedir. 32.602 TL'lik kişi başı GSYH değeriyle bu değişimde beşinci sırada yer alan Bilecik'te toplam istihdamın yarısından fazlası imalat sanayiinde istihdam edilmektedir. Karabük, yaşam kalitesi ve eğitim boyutlarında, Isparta da eğitim ve sağlık boyutlarında Türkiye ortalamasının üzerinde değerlere sahiptir. İkinci gelişmişlik ile illeri, özellikle erişilebilirlik ile rekabetçi ve yenilikçi kapasite değişkenlerinde genel sıralamaların altında yer almaktadır.

Endeks değerleri 0,054 ile-0,271 arasında yer alan 14 il dördüncü gelişmişlik kademesini oluşturmaktadır. Hatay, rekabetçi ve yenilikçi kapasite ile erişilebilirlik boyutundaki değişkenlerde öne çıkmaktadır. Sivas kişi başına hastane yatak sayısı ve hekim sayısı değerlerinde ülke ortalamasının üzerinde yer alırken istihdam değişkenlerinde gerilerde kalmaktadır. Dördüncü gelişmişlik kademesinin son sırasında yer alan Aksaray, istihdam, yaşam kalitesi ve erişilebilirlik boyutlarında genel performansın üzerindedir. Kapadokya'nın etkisiyle turizm-yatırım, işletme ve belediye belgeli yatak sayısı oranı değişkeninde dokuzuncu sırada bulunan Nevşehir; istihdam, eğitim ve sağlık gibi sosyal boyutlarda genel sıralamasının altında kalmaktadır.

Raporun beşinci bölümünde ekonomik yapıya ilişkin konular ele alınmıştır. Denizli il bütününe kapsayan ekonomik yapı başlığı adı altında analiz ve sentez çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmalar sonucunda Denizli İl'inin Alternatif Turizm Bölgeleri ve Tesisleri, Sanayi Tesisleri ve Konumları, Altyapıya Yönelik Yatırımlar ve Projeler, Arsa ve Arazi Değerleri, Tarım ve Hayvancılık Sektörel Analizler, GZFT Analizi paftaları; Kalkınma Planları, Denizli İli Nüfus-İstihdam ve İthalat-İhracat Hareketliliği, Denizli İlinin Sektörel Dağılımı, Ekonomik Açıdan Kırılma Noktaları, Yatırımlar ve Projeler posterleri yapılmıştır. Bu analizler

sonucunda turizm, tekstil ve sanayinin ekonomik açıdan Denizli il bütününde etkili olduğu görülmüştür.

Denizli merkezde Pamukkale-Hierapolis ve Karahayıt'ın bulunmasından kaynaklı turizm açısından dünya genelinde önemli bir noktada olduğu bilinmektedir. Çal ve Bekilli'de bağcılık, Honaz'da sanayi, Sarayköy'de tarım, Serinhisar'da Sanayi(leblebicilik) ön plana çıkarak Denizli ilinin ticaret sektörüne önemli katkılar sağladığı görülmüştür. Denizli genelinde sanayi birinci sırada gelmekte, sanayi sektörü içerisinde de belli başlı sektörler ön plana çıkmaktadır. Bunlar Mermercilik sektörü, ayakkabıcılık sektörü, dokumacılık sektörüdür. Aynı zamanda Denizli ilinin Çal ve Bekilli ilçelerinden çıkan üzüm üretimi Şarapçılık Sektörünü canlandırarak Türkiye genelinde Denizli ilinin ün yapmasını sağlamıştır. Genel olarak ticari anlamda Denizli İlinin evrenselleştirilmesi söz konusudur.

Sonuç olarak ekonomik yapıya ilişkin yapılan çalışmalarda Denizli ilinin ekonomisini etkileyen olumlu ve olumsuz birçok görsel, grafik ve tablolar detaylı incelenerek doğru bilgilerle oluşturulmuştur. 1/200.000 halihazır üzerinde bu veriler işlenmiş ve sonrasında bir bütün niteliğinde rapora eklenmiştir.

Raporun altıncı ve son kısmında kurumsal yapıya ilişkin konular ele alınmıştır. Yapılan mekânsal analizler, alt ve üst ölçek planlama çalışmalarıyla birlikte değerlendirildiğinde, Denizli merkez yerleşimi için il/ilçe ve merkez mahalle çerçevesinde tarihi sürecin ölçekler arasındaki izlencesi gösterilmiş ve kronoloji ile desteklenmiştir. Bu bağlamda Antik çağlarda Lidyalılar, Persler ve Romalılar tarafından yönetilmiştir. MÖ 133 yılında, bölge Roma İmparatorluğu'nun egemenliği altına girmiştir. Roma döneminde, Denizli'de termal su kaynakları keşfedilmiş ve termal turizm gelişmeye başlamıştır. Daha sonra, Denizli, Bizans İmparatorluğu'nun yönetimi altına girmiştir. Bu dönemde, Denizli'de tarım ve el sanatları gelişmiştir. 6. yüzyılda Bizans İmparatorluğu döneminde, Denizli, küçük bir yerleşim yeri olarak bilinmektedir. İmparator I. Justinianus tarafından yapılan büyük ölçekli yatırımlar sayesinde, Denizli bir metropol haline gelmiştir. Kentin ticaret potansiyeli artmış, ticari faaliyetlerin yanı sıra, eğitim, sanat ve kültürel faaliyetler de gelişmiştir. Bu dönemde, Denizli Roma İmparatorluğu'nun Asya eyaletine bağlı bir yerleşim yeri olarak kabul edilmiştir. 7. yüzyılda Arap işgalleri sırasında, Denizli ve çevresindeki birçok yerleşim

yeri büyük hasarlara uğramıştır. İşgal sonrası, bölgede yaşayan Türklerin yerleşmeye başlaması ile Denizli'nin nüfusu artmıştır. 9. yüzyılda, Selçuklu İmparatorluğu'nun Anadolu'yu ele geçirmesiyle, Denizli ve çevresi Selçuklu İmparatorluğu'nun yönetimine girmiştir. Ancak, Bizans İmparatorluğu ile ticari ve kültürel bağlar korunmuştur. 1299 yılında, Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşuyla birlikte, Denizli de Osmanlı topraklarına katılmıştır. Osmanlı döneminde, bölgede ticaret ve tarım gelişmiştir. Ayrıca, bölgede bulunan termal su kaynakları sayesinde termal turizm de gelişmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun Denizli'yi fethetmesi 1391 yılında gerçekleşmiştir. Denizli, Osmanlı İmparatorluğu döneminde Uşak sancağına bağlı bir kaza merkezi olarak yönetilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde, Denizli, birçok siyasi ve sosyal olaya tanıklık etmiştir. 19. yüzyılda, Osmanlı İmparatorluğu'nun modernleşme çalışmaları kapsamında, Denizli'de de birçok reform gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde, Denizli'de ilk ilkokul ve ortaokul açılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde, Denizli, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşüne tanıklık etmiştir. Denizli'de, Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında birçok ayaklanma ve isyan yaşanmıştır. Bu isyanlar, bölgenin yakın tarihine damgasını vurmuştur.

1923 – 1950 yılları arasında (Cumhuriyetin ilk yılları) Denizli, Kütahya iline bağlı bir sancağın merkezi konumundaydı. Ancak, 1924 yılında çıkarılan 430 sayılı kanunla Denizli ilinin kurulması kararlaştırıldı. 1925 yılında ise Denizli ilinin ilk valisi olarak Ziya Gökalp atandı. Bu dönemde, Denizli'nin ekonomisi ve nüfusu hızla büyümüş, tarım ve hayvancılık sektörleri gelişmiştir. 1950 – 1980 yılları arasında, 1950 yılında gerçekleştirilen genel seçimler sonucunda, Türkiye İşçi Partisi (TİP) Denizli'de seçimleri kazandı ve Denizli'nin ilk sosyalist belediye başkanı seçildi. Bu dönemde, Denizli'nin sanayi sektörü hızla gelişti, tekstil, deri ve gıda sektörleri önemli bir yer tutmaya başladı. Ayrıca, ilin turizm potansiyeli de keşfedilmeye başlandı ve Pamukkale travertenleri turistik bir cazibe merkezi haline geldi. 1980 – 2000 yılları arasında, Denizli ekonomisi ve nüfusu hızla büyümeye devam etti. Bu dönemde, ilin sanayi sektörü hızla gelişti, özellikle tekstil sektöründe büyük ilerlemeler kaydedildi. Denizli, Türkiye'nin en önemli tekstil üretim merkezlerinden biri haline geldi. Ayrıca, ilin turizm potansiyeli de hızla gelişmeye devam etti. 2000 sonrası dönemde ise Denizli, Türkiye'nin önemli illerinden biri haline gelmiştir. İl merkezinde birçok önemli idari

kurum ve ticari kuruluş bulunmaktadır. Kent, turizm açısından da oldukça önemlidir ve özellikle Pamukkale travertenleri, antik kentler ve termal suları ile ünlüdür. Son yıllarda, Denizli'nin sanayi sektöründe tekstil dışında da önemli gelişmeler kaydedilmiş, özellikle organize sanayi bölgelerinde birçok fabrika kurulmuştur. Ayrıca, ilin sağlık sektörü de gelişmekte olup, birçok modern hastane ve sağlık merkezi faaliyet göstermektedir.

Yerleşilebilirlik ve Çevresel İlişkiler Analiz Paftası üzerinde Yerleşim Kademelenmesi bölümünde 0 – 60.000 aralıklarında günümüz Denizli ili ilçe nüfusları 5 kademeden oluşmaktadır. Bu kademelenme grafiklerle birlikte bütünden parçacıla doğru gitmektedir. 2021 yılı nüfus sayım verilerine göre en kalabalık ilçe Pamukkale olup en az nüfusa sahip olan ilçe ise Baklan görülmektedir. Çevresel İlişkiler bölümünde ise Denizli İl'inin çevre illere demiryolu ve karayolu ile ulaşımı için bir kesişim noktası görevi görmektedir. Kurum Adedi Analiz Paftası üzerinde günümüz Denizli ili ilçelerinin kurum sayıları ve Denizli'de bulunan kurum çeşitleri ve sayıları gösterilmektedir. Toplam 245 kurum bulunduğu belirlenmiştir. Kurum ve yapı yoğunluğu nüfusla doğru orantılı olup Pamukkale ve Merkezefendi ilçelerinde görülüp Beyağaç ve Baklan ilçelerinde kurum ve yapı yoğunluğu azalmaktadır. Altyapı ve Çevresel Yatırımlar Analiz Paftası üzerinde günümüz Denizli ili ilçelerinde yer alan güneş enerji santralleri yer tespiti yapılarak konumlandırılmıştır. Güneş ve jeotermal enerji yatırımlarının büyükşehir bünyesinde yapılmasından ziyade kamu yatırımlarının yanında özel sektöründe önemli katkıları yer almaktadır. Yerel Yönetimler ve Yasal Düzenlemeler analiz posterine göre, 1850 – 2019 yılları arasında Denizli İli kurumsal yapısını etkileyen kırılma noktaları tespit edilerek yer almıştır. 1850 yılında ilk kırılma anı Asayiş'in Zaptiye Nezareti'ne devredilmesi ile başlayıp 2019 yılında meydana gelen COVID – 19 salgın süreci haricinde son kırılma anı 2008 yılında yürürlüğe giren 5747 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisindeki İlçe Kurulması Kanunu ile 17 köy ve belediye Akköy İlçesi sınırlarına dahil edilerek bu ilçe Pamukkale olarak değiştirilmiştir. 2003 – 2012 yılları arasında Denizli İl'ini etkileyen yerel yönetimler ve yasal düzenlemeler belirtilerek 6360 Sayılı Büyükşehir Kanunu sonrası Denizli yer almaktadır. Planlama Süreci Kırılma Noktaları Analiz Posterini üzerinde 1926 – 2021 yılları arasında Denizli İl'ine ait planlama sürecindeki kırılma noktaları, Denizli İli planlama süreci, 1967 - yılında gerçekleşen ilk kapsamlı planlama deneyimi, koruma planları, 1976 yılında meydana gelen deprem nedeniyle

1977 yılında yapılan mevzi imar planı ve mevzi imar planlarının yetersiz kalması nedeniyle yapılan ilave imar planları yer almaktadır.

KAYNAKÇA

- [T-1] AKAY, S. (Aralık-2019), Kent Formunun Morfolojik Analizi Denizli Örneği, Pamukkale Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Denizli
- [T-2] ATAR Z. (2013), 1899 Aydın-Denizli Depremi Çalışmaları, Celal Bayar Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Manisa
- [T-3] ÇETİN M., Tarihi Belgeler Işığında, Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Denizli
- [T-4] Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Koruma ve Sit Alanları, <https://www.csb.gov.tr/sit-alanlari>, Nisan 2023
- [T-5] Denizli Büyükşehir Belediyesi, Adres Bilgi Sistemi, Önemli Yer/Arkeoloji, <https://adres.denizli.bel.tr>, Nisan 2023
- [T-6] Denizli Büyükşehir Belediyesi, Adres Bilgi Sistemi, Önemli Yer/Kentsel Mimari, <https://adres.denizli.bel.tr>, Nisan 2023
- [T-7] 1976 Denizli Depremi, D20 Haber Sitesi, <https://d20haber.com/denizli/kent/denizlideki-1976-depremini-aktaran-fotograflar/>, Ekim 2022 [8] Denizli Büyükşehir Belediyesi Resmi İnternet Sitesi, <https://www.denizli.bel.tr/>, Nisan 2023
- [T-9] Denizli-İstasyon Caddesi, Pingudu Müzayede İnternet Sitesi, <https://www.pingudumuzayede.com/en/product/2012327/denizli-istasyon-cad>, Nisan 2023
- [T-10] Denizli Valiliği Resmi İnternet Sitesi, İlçelerimiz/Kaymakamlık İnternet Sitesi, <http://www.denizli.gov.tr/ilcelerimiz>, Nisan 2023
- [T-11] Dünya Haber Sitesi, 25 Ocak 2021 Tarihli ‘Denizli Organize Sanayi Bölgesi için yatırım yılı olacak.’ Haberi, <https://www.dunya.com/sehirler/2021-denizli-organize-sanayi-bolgesi-icin-yatirim-yili-olacak-haberi-608290>, Nisan 2023

[T-12] Eser Oran, Acıselsan Şirket Analizi, <https://www.eseroran.com/2020/11/acselsanacpayam-seluloz-sirket-analiz.html>, Nisan 2023

[T-13] KARAALP H.S. (Temmuz-2004), Sanayileşmeye Etki Eden Faktörler ve Denizli Sanayisinin Yerleşimi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Denizli

[T-14] Kültür ve Turizm Bakanlığı Denizli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Antik Kentler, <https://denizli.ktb.gov.tr/TR-211741/antik-kentler.html>, Nisan 2023

[T-15] ÖZGÜR H. (2014), Denizli kenti ve ilinde yönetsel ölçek arayışları (1975-2014): Dört Bütünşehir (belediyesi) söylemi / tasavvuru (2001-2014) ve Büyükşehir Belediyesi Statüsü (2012-2014), Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın

[T-16] ÖZKAN H.S. (Temmuz-2010), Enstitüsü Denizli Kentinin Planlama Deneyimi Selçuk Üniversitesi Fen bilimleri, Yüksek Lisans Tezi, Konya

[T-17] Pamukkale Üniversitesi Resmi İnternet Sitesi, <https://www.pau.edu.tr/>, Nisan 2023

[T-18] Ray Haber Sitesi İzmir-Denizli Tren Yolu İstikameti, <https://rayhaber.com/2019/10/izmir-%20denizli-tren-saatleri-ve-haritasi-2019/>, Nisan 2023

[T-19] ÇITIŞLI F.B. (2019), Ekolojik Planlama Kapsamında Denizli Kentinin İrdelenmesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta

[T-20] Türkiye Kültür Portalı, Koruma ve Sit Alanları, <https://www.kulturportali.gov.tr>, Nisan 2023

[T-21] Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı, Kültür Öncelikli Bölgesel Yol Haritaları, <https://www.cekulvakfi.org.tr/>, Nisan 2023

[M-1] ÖZCAN, K, Kent Formunun Morfolojik Analizi: Denizli Örneği, Ege Coğrafya Dergisi 29/ (2)/2020, [Erişim Tarihi: Mart, 2023.]

[M-2] Karakuyu, M. , Keçeli, A. , Çelikoğlu, Ş. , Kent Çalışmaları, Pegem Akademi, 1. Baskı: Ekim 2015, ANKARA, [Erişim Tarihi: Mart, 2023.]

[M-3] Stüdyo-6 Analitik Etüt Raporu, Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022-2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılı, Mekânsal Yapı Gurubu Raporu, Denizli, [Erişim Tarihi: Mart, 2023.]

[M-4] Denizli Büyükşehir Belediyesi Su ve Kanalizasyon Genel Müdürlüğü (DESKİ), 2019, Nihai Çevresel ve Sosyal Yönetim Planı, [Erişim Tarihi: Mart,2023)

[M-5] Denizli Ticaret Odası (2022), Ekonomi Yönüyle Denizli, Denizli Ticaret Odası Yayınları, Denizli, 2022, [Erişim Tarihi: Mart,2023)

[M-6] Denizli Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, Brifing Raporu, (2018), [Erişim Tarihi: Mart, 2023]

[M-7] AKIN, O. (2015), Denizli İlinde Mevcut Tarımsal Durum ve Kırsal Kalkınmaya Bakış Açısı, Tarım Ekonomisi Dergisi, 21(1), 17-26, [Erişim Tarihi: Mart, 2023.]

[M-8] Avsan, D., Gökmen Pulat, G. ve Altınışık Uçman I. (2020), Endüstriyel Mekân ve Kentsel Hafıza; Sümerbank Denizli İplik Fabrikası Üzerinden Bir Değerlendirme, Kentleşme ve Ekonomi, 11, 997-1022, [Erişim Tarihi: Mart, 2023.]

[M-9] JEO-SER Müh. Bürosu, Haziran 2017, Denizli İli 1/25000 Ölçekli Arazi Kullanımına Esas Jeolojik Esas Etüt Raporu, Büyükşehir Belediyesi, Denizli, [Erişim Tarihi: Mart, 2023.]

[M-10] Türkiye Cumhuriyeti Denizli Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2020, Denizli İli 2020 Yılı Çevre Durum Raporu, Denizli, [Erişim Tarihi: Mart, 2023.] **[URL 1]** Denizli Kaymakamlığı Resmî Web Sitesi, Coğrafi Konum, <http://www.denizli.gov.tr/cografik-konum>, Mart,2023.

[M-URL 2] VİKİPEDİ, Denizli Coğrafi Konumu, <https://tr.wikipedia.org/wiki/Denizli>, Mart, 2023.

[M-URL3] Denizli İli Milli Eğitim Müdürlüğü, Coğrafi Yapı, https://denizli.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_11/16112235_cografi.pdf, Mart, 2023.

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

[M-URL 4] T.C Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, Ulaşım ve İletişimde 2003-2009, <https://www.uab.gov.tr/uploads/cities/denizli/20-denizli.pdf>, Mart, 2023.

[M-URL5] Karayolları Genel Müdürlüğü, Otoyollar, <https://www.kgm.gov.tr/Sayfalar/KGM/SiteTr/Otoyollar/Otoyollar.aspx>, Mart, 2023.

[M-URL6] Denizli Büyükşehir Belediyesi, Hava Ulaşım, <https://havaulasim.denizli.bel.tr/>, Mart, 2023.

[M-URL7] Denizli Büyükşehir Belediyesi, Hava Ulaşım, <https://havaulasim.denizli.bel.tr/>, Mart, 2023.

[M-URL8] E-yayın Satış, Denizli İlinin Arazi Kullanım Potansiyeli, https://eticaret.mta.gov.tr/index.php?route=product/product&product_id=9813, Mart, 2023.

[M-URL9] Denizli İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, Arazi Varlığı İstatistikler,

<https://denizli.tarimorman.gov.tr/Sayfalar/Detay.aspx?SayfaId=15>, Mart, 2023.

[Ç-1] Çıldır, M. A., Dıkbaş, F., Gungör, M., ve Koç, A. C. (2019). Denizli ili sınırlarındaki yeraltı su seviyelerinin alansal değişimi. Pamukkale Üniversitesi Mühendislik Bilimi Dergisi, 25(8). <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1443761> (Erişim Tarihi 09.10.2022)

[Ç-2] Denizli Büyükşehir Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü (DESKİ), (2019), Nihai çevresel ve sosyal yönetim planı, <https://www.ilbank.gov.tr/storage/uploads/pagefiles/denizli-csyp-nihai.pdf>, (Erişim Tarihi 03.10.2022)

[Ç-3] Denizli İli Korunan Alanları Tabiat Turizmi Master Planı 2020-2023

[Ç-4] Denizli Kaymakamlığı Resmî Web Sitesi, Coğrafi Konum, <http://www.denizli.gov.tr/cografi-konum>, (Erişim Tarihi 03.10.2022)

[Ç-5] Denizli Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, (2020), Denizli ili 2020 yılı çevre durum raporu, https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/icerikler/2020_den-zl--cdr-20211018151306.pdf, (Erişim Tarihi 15.10.2022)

[Ç-6] Dirlik. Ö.E,Torlak.S.E,(2020), 'Denizli' de ekonomik yapı ve kültür ilişkisi, İksad Yayınevi, (Erişim Tarihi 03.10.2022)

[Ç-7] Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü, Aydın-Muğla-Denizli Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Plan Açıklama Raporu, https://webdosya.csb.gov.tr/db/mpgm/icerikler/amd-plan-aciklama-raporu_09.08.2018-20180816161600.pdf, (Erişim Tarihi 03.10.2022)

[Ç-8] Tarım ve Orman Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Tarımsal Yatırımcı Danışma Ofisi, (2022), Denizli tarımsal yatırım rehberi, https://www.tarimorman.gov.tr/SGB/TARYAT/Belgeler/il_yatirim_rehberleri/denizli.pdf, (Erişim Tarihi 15.10.2022)

[Ç-URL 1] Ekoloji nedir? <https://tr.wikipedia.org/wiki/Ekoloji> (Erişim Tarihi: 03.10.2022)

[Ç-URL 2] Jeoloji nedir? <https://tr.wikipedia.org/wiki/Jeoloji> (Erişim Tarihi: 03.10.2022)

[Ç-URL 3] Doğal Sit, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, <https://csb.gov.tr/sss/dogalsit>, (Erişim Tarihi: 03.10.2022)

[Ç-URL 4] Hidroloji? https://tr.wikipedia.org/wiki/Su_bilimi, (Erişim Tarihi: 03.10.2022)

[Ç-URL 5] Endemik Tür? [https://tr.wikipedia.org/wiki/Endemik_\(biyoloji\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Endemik_(biyoloji)), (Erişim Tarihi: 03.10.2022)

[Ç-URL 6] Flora? [https://tr.wikipedia.org/wiki/Flora_\(botanik\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Flora_(botanik)), (Erişim Tarihi: 03.10.2022)

[Ç-URL 7] Fauna? <https://tr.wikipedia.org/wiki/Fauna>, (Erişim Tarihi: 03.10.2022)

[Ç- URL8] 2B Orman Arazisi, Hazine Arazileri, https://tr.wikipedia.org/wiki/Orman_vasf%C4%B1n%C4%B1_kaybetmi%C5%9F_hazine_arazileri, (Erişim Tarihi: 03.10.2022)

[Ç-URL 9] Denizli İli Coğrafi Konumu,
<https://www.lafsozluk.com/2009/02/denizli-ilinin-ilceleri-ve-nufus-sayilari.html>,
(Erişim Tarihi: 03.10.2022)

[Ç-URL 10] Denizli Ortalama Sıcaklık ve Yağış Verileri, Meteoroloji Genel Müdürlüğü Resmî Web Sitesi <https://www.mgm.gov.tr/veridegerlendirme/il-ve-ilceler-istatistik.aspx?k=undefined&m=DENIZLI>, (Erişim Tarihi: 09.10.2022)

[Ç-URL11] Denizli İli İklim Veriler, Weather Spark Web Sitesi, <https://tr.weatherspark.com/y/95946/Denizli-T%C3%BCrkiye-Ortalama-Hava-Durumu-Y%C4%B1l-Boyunca>, (Erişim Tarihi: 09.10.2022)

[Ç-URL 12] T.C. Denizli Valiliği İl Afet Ve Acil Durum Müdürlüğü, İl Afet Risk Azaltma Planı, <https://www2.denizli.bel.tr/userfiles/file/Il-Afet-Risk-Azaltma-Plani.pdf>, (Erişim Tarihi: 09.10.2022)

[Ç-URL 13] Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri, AFAD Resmî Web Sitesi Sözlüğü <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu>, (Erişim Tarihi: 09.10.2022)

[Ç-URL 14] Afet Türleri, AFAD Resmî Web Sitesi <https://www.afad.gov.tr/afet-turleri>, (Erişim Tarihi: 09.10.2022)

[Ç-URL 15] İklim Değişikliğinin Neden Olduğu Afetlerin Etkileri, İklim Değişikliği Eğitim Modülleri Serisi 15, <https://www.iklimin.org/moduller/afetmodulu.pdf>, (Erişim Tarihi: 09.10.2022)

[Ç-URL16] Pamukkale travertenleri, <https://tr.wikipedia.org/>,
(ErişimTarihi:10.10.2022)

[Ç-URL17] KarahayıtKaplıcaları, <https://www.kulturportali.gov.tr/> , (Erişim Tarihi: 10.10.2022)

[Ç-URL 18] Akköy Gölemezli Çamur Kaplıcaları,
<http://www.denizli.org/golemezli-camur-kaplıcalari/> , (Erişim Tarihi: 10.10.2022)

[Ç-URL 19] Işıklı Gölü ya da Çivril Gölü, https://tr.wikipedia.org/wiki/I%C5%9F%C4%B1k%C4%B1_G%C3%B6lü, (Erişim Tarihi: 15.10.2022)

[Ç-URL 20] İnceğiz Kanyonu, <http://www.kale-denizli.gov.tr/incegiz-kanyonuu>, (Erişim Tarihi: 15.10.2022)

[Ç-URL21] Çivril Tokalı Kanyonu, <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/denizli/gezilecekyer/civril-tokali-kanyonu>, (Erişim Tarihi: 15.10.2022)

[Ç-URL 22] Kaklık Mağarası, <http://www.denizli.gov.tr/kaklik-magarasi>, (Erişim Tarihi: 15.10.2022)

[Ç-URL 23] Güney Şelalesi, <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/denizli/gezilecekyer/guney-selalesi>, (Erişim Tarihi: 15.10.2022)

[Ç-URL 24] Ağlayan Kaya Şelalesi, <https://dogadakiler.com/Selale/Denizli-Selale/Aglayan-Kaya-Selalesi>, (Erişim Tarihi: 15.10.2022)

[Ç-URL25] Honaz Dağı Milli Parkı, <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/denizli/gezilecekyer/honaz-dagi-milli-parki>, (Erişim Tarihi: 15.10.2022)

[Ç-URL 26] Tokalı Kanyon ve Akdağ Tabiat Parkı, https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/icerikler/2020_den-zl_-cdr-20211018151306.pdf, (Erişim Tarihi 15.10.2022)

[Ç-URL 27] Tarihi Kaleiçi Çarşısı, <http://www.merkezeftendi.gov.tr/tarihi-kaleici-carsisi>, (Erişim Tarihi: 15.10.2022)

[Ç-URL 28] Denizli UFO Müzesi, <https://gezgince.com/tr/gezinti/denizli-ufo-muzesi/>, (Erişim Tarihi: 15.10.2022)

[Ç-URL 29] Pamukkale Hierapolis Arkeoloji Müzesi, <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/denizli/gezilecekyer/pamukkale-hierapolis-arkeoloji-muzesi>, (Erişim Tarihi: 15.10.2022)

[Ç-URL 30] Folklorik Bez Bebek Müzesi (Denizli Bez Bebek Evi Müzesi), <https://gezgince.com/tr/gezinti/folklorik-bez-bebek-muzesi-denizli-bez-bebek-evi-muzesi/>, (Erişim Tarihi: 15.10.2022)

[Ç-URL 31] Laodikya Antik Kenti, <https://denizli.ktb.gov.tr/TR-211741/antik-kentler.html>, (Erişim Tarihi: 15.10.2022)

[Ç-URL 32] Pamukkale Hierapolis, <https://denizli.ktb.gov.tr/TR-211741/antik-kentler.html>, (Erişim Tarihi: 15.10.2022)

[Ç-URL 33] Tripolis Antik Kenti, <https://denizli.ktb.gov.tr/TR-211741/antik-kentler.html>, (Erişim Tarihi: 15.10.2022)

[Ç-URL 34] Tabea Antik Kenti, <https://denizli.ktb.gov.tr/TR-211741/antik-kentler.html>, (Erişim Tarihi: 15.10.2022)

[Ç-URL 35] Herakleia Salbace Antik Kenti, <https://denizli.ktb.gov.tr/TR-211741/antik-kentler.html>, (Erişim Tarihi: 15.10.2022)

[Ç-URL 36] Colossae Antik Kenti, <https://denizli.ktb.gov.tr/TR-211741/antik-kentler.html>, (Erişim Tarihi: 15.10.2022)

[Ç-URL 37] Tarihi Babadağ Evleri, <https://www.guneyegeturkiye.com/mekan/tarihi-babadag-evleri>, (Erişim Tarihi: 15.10.2022)

[Ç-URL 38] Tarihi Buldan Evleri, <https://www.guneyegeturkiye.com/mekan/tarihi-buldan-evleri>, (Erişim Tarihi: 15.10.2022)

[Ç-URL39] Kaklık Tren İstasyonu, https://tr.wikipedia.org/wiki/Kakl%C4%B1k_Tren_%C4%B0stasyonu, (Erişim Tarihi: 15.10.2022)

[Ç-URL40] Sarayköy Tren İstasyonu,
https://tr.wikipedia.org/wiki/Sarayk%C3%B6y_Tren_%C4%B0stasyonu#D%C4%B1%C5%9F_ba%C4%9Flant%C4%B1lar, (Erişim Tarihi: 15.10.2022)

[Ç-URL41] Goncalı Tren İstasyonu,
https://tr.wikipedia.org/wiki/Goncal%C4%B1_Tren_%C4%B0stasyonu, (Erişim Tarihi: 15.10.2022)

[Ç-URL 42] Denizli Teleferik, https://tr.wikipedia.org/wiki/Denizli_Teleferik,
(Erişim Tarihi: 15.10.2022)

[Ç-URL 43] Denizli Maden Potansiyeli,(2010), Maden Tektik Ve Arama Genel Müdürlüğü,
https://www.mta.gov.tr/v3.0/sayfalar/bilgimerkezi/maden_potansiyel_2010/Denizli_Madenler.pdf, (Erişim Tarihi: 17.10.2022)

[Ç-URL 44] Denizli Maden Potansiyeli,(2010), Maden Tektik Ve Arama Genel Müdürlüğü,
https://www.mta.gov.tr/v3.0/sayfalar/bilgimerkezi/maden_potansiyel_2010/Denizli_Madenler.pdf, (Erişim Tarihi: 17.10.2022)

[Ç-URL 45] Denizli Çevre Sorunları, Denizli İli Korunan Alanları Tabiat Turizmi Master Planı (2020-2023)
<https://bolge5.tarimorman.gov.tr/Documents/Denizli%20MASTER%20PLAN%202020-2023.pdf>, (Erişim Tarihi: 17.10.2022)

[Ç-URL46] Pamukkale Travertenleri Görsel,
<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/denizli/gezilecekyer/pamukkale-hierapolis-antik-kenti>, (Erişim Tarihi: 20.10.2022)

[Ç-URL47] Pamukkale Travertenleri,
<https://webdosya.csb.gov.tr/db/denizli/editordosya/denizli%20do%C3%84%C5%B8al%20sit%20envanteri.pdf>, (Erişim Tarihi: 20.10.2022)

[Ç-URL48] Karahayıt Kırmızı Su Travertenleri,
<https://webdosya.csb.gov.tr/db/denizli/editordosya/denizli%20do%C3%84%C5%B8al%20sit%20envanteri.pdf>, (Erişim Tarihi: 20.10.2022)

[Ç-URL49] Sırçalı Köyü Asırlık Çınar Ağaçları Bölgesi,
<https://webdosya.csb.gov.tr/db/denizli/editordosya/denizli%20do%C3%84%C5%B8al%20sit%20envanteri.pdf>, (Erişim Tarihi: 24.10.2022)

[Ç-URL50] Kamara Traverten Sırtı,
<https://webdosya.csb.gov.tr/db/denizli/editordosya/denizli%20do%C3%84%C5%B8al%20sit%20envanteri.pdf>, (Erişim Tarihi: 24.10.2022)

[Ç-URL51] Servergazi Türbesi,
<https://webdosya.csb.gov.tr/db/denizli/editordosya/denizli%20do%C3%84%C5%B8al%20sit%20envanteri.pdf>, (Erişim Tarihi: 24.10.2022)

[Ç-URL 52] Salbakos Babadağ Dağları, <https://www.emlakpencerem.com/denizli-salbakos-daglari-hakkinda-yeni-karar/108391/>, (Erişim Tarihi: 24.10.2022)

[Ç-URL53] Honaz Dağı Milli Parkı,
<https://webdosya.csb.gov.tr/db/denizli/editordosya/denizli%20do%C3%84%C5%B8al%20sit%20envanteri.pdf>, (Erişim Tarihi: 24.10.2022)

[Ç-URL54] Beyinli Mağarası,
<https://webdosya.csb.gov.tr/db/denizli/editordosya/denizli%20do%C3%84%C5%B8al%20sit%20envanteri.pdf>, (Erişim Tarihi: 24.10.2022)

[Ç-URL55] Aslanini Mağarası,
<https://webdosya.csb.gov.tr/db/denizli/editordosya/denizli%20do%C3%84%C5%B8al%20sit%20envanteri.pdf>, (Erişim Tarihi: 24.10.2022)

[Ç-URL56] Keloğlan Mağarası,
<https://webdosya.csb.gov.tr/db/denizli/editordosya/denizli%20do%C3%84%C5%B8al%20sit%20envanteri.pdf>, (Erişim Tarihi: 24.10.2022)

[Ç-URL57] Çakırlar Mağarası,
<https://webdosya.csb.gov.tr/db/denizli/editordosya/denizli%20do%C3%84%C5%B8al%20sit%20envanteri.pdf>, (Erişim Tarihi: 24.10.2022)

[Ç-URL58] Kaklık Mağarası,
<https://webdosya.csb.gov.tr/db/denizli/editordosya/denizli%20do%C3%84%C5%B8al%20sit%20envanteri.pdf>, (Erişim Tarihi: 24.10.2022)

[Ç-URL59] Kızılhisar Mağarası,
<https://webdosya.csb.gov.tr/db/denizli/editordosya/denizli%20do%C3%84%C5%B8al%20sit%20envanteri.pdf>, (Erişim Tarihi: 24.10.2022)

[Ç-URL60] Güney Şelalesi,
<https://webdosya.csb.gov.tr/db/denizli/editordosya/denizli%20do%C3%84%C5%B8al%20sit%20envanteri.pdf>, (Erişim Tarihi: 24.10.2022)

[Ç-URL61] Gölcük (Kapız) Şelalesi Görsel,
<https://bolge5.tarimorman.gov.tr/Documents/Denizli%20MASTER%20PLAN%202020-2023.pdf>, (Erişim Tarihi: 24.10.2022)

[Ç-URL62] Gölcük (Kapız) Şelalesi, Kaynak:
<http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=124764>, (Erişim Tarihi: 24.10.2022)

[Ç-URL63] Haytabey Şelalesi,
<https://bolge5.tarimorman.gov.tr/Documents/Denizli%20MASTER%20PLAN%202020-2023.pdf>, (Erişim Tarihi: 24.10.2022)

[Ç-URL 64] Kartal Gölü, <http://www.denizli.gov.tr/beyagac-kartal-golu>, (Erişim Tarihi: 24.10.2022)

[Ç-URL65] Süleymanlı Yayla Gölü Görseli,
https://www.tripadvisor.com.tr/Attraction_Review-g12215798-d13551159-Reviews-Buldan_Suleymanli_Yayla-Buldan.html, (Erişim Tarihi: 24.10.2022)

[Ç-URL66] Süleymanlı Yayla Gölü,
<https://webdosya.csb.gov.tr/db/denizli/editordosya/denizli%20do%C3%84%C5%B8al%20sit%20envanteri.pdf>, (Erişim Tarihi: 24.10.2022)

[Ç-URL 67] Karagöl, <http://www.denizlibozkurt.gov.tr/bozkurt-karagol>, (Erişim Tarihi: 24.10.2022)

[Ç-URL 68] Kusuru Gölü Görseli, <https://www.cnnturk.com/seyahat/daglarin-arasinda-kalmis-sakli-bir-cennet-kusuru-golu>, (Erişim Tarihi: 24.10.2022)

[Ç-URL 69] Kusuru Gölü, <https://www.haberler.com/guncel/denizli-gizli-cennet-kusuru-golu-koruma-altina-12753094-haberi/>, (Erişim Tarihi: 24.10.2022)

[Ç-URL 70] Işıklı Gölü ve Gökgöl , <http://www.denizli.gov.tr/civril-isikli-golu>, (Erişim Tarihi: 24.10.2022)

[Ç-URL71] Saklıgöl, <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/denizli/gezilecekyer/yukari-dagdere-golu-sakli-gol>, (Erişim Tarihi: 24.10.2022)

[Ç-URL 72] Kısık Kanyonu, <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/denizli/gezilecekyer/cal-kisik-kanyonu>, (Erişim Tarihi: 24.10.2022)

[Ç-URL73] Tokalı Kanyonu, <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/denizli/gezilecekyer/civril-tokali-kanyonu>, (Erişim Tarihi: 24.10.2022)

[Ç-URL74] Zeytinköy Kanyonu, <https://bolge5.tarimorman.gov.tr/Documents/Denizli%20MASTER%20PLAN%202020-2023.pdf>, (Erişim Tarihi: 24.10.2022)

[Ç-URL75] Gavur Deliği Kanyonu Görsel, <https://bolge5.tarimorman.gov.tr/Documents/Denizli%20MASTER%20PLAN%202020-2023.pdf>, (Erişim Tarihi: 24.10.2022)

[Ç-URL 76] Gavur Deliği Kanyonu, <https://denizli.ktb.gov.tr/TR-211858/kanyonlar.html>, (Erişim Tarihi: 24.10.2022)

[Ç-URL 77] Denizli İli Yenilenebilir Enerji Kaynakları, <https://www.aydemyenilenebilir.com.tr/yenilenebilir-uretim/3/jeotermal>, (Erişim Tarihi: 02.10.2022)

[Ç-URL 78] Toprak Sınıfları, https://www.tarimorman.gov.tr/Belgeler/Mevzuat/Talimatlar/ToprakAraziSiniflamasiStandartlariTeknikTalimativeIlgiliMevzuat_yeni.pdf, (Erişim Tarihi: 20.11.2022)

[Ç-URL 79] Hava kirliliği Görsel, <https://www.wwf.org.tr/?9081/5-haziran-cevre-gunu-aciklamasi-hava-kirliligi-tehlikeli-boyutlara-ulasti>, (Erişim Tarihi: 01.05.2023)

[Ç-URL 80] Toprak Kirliliği, <https://www.lezzet.com.tr/lezzetten-haberler/toprak-kirliligini-onlemek-icin-ne-yapmaliyiz>, (Erişim Tarihi: 01.05.2023)

[Ç-URL 81] Su Kirliliği, <https://d20haber.com/gundem/denizlideki-akbas-barajinda-kirlilik/>, (Erişim Tarihi: 01.05.2023)

[S-1] Yayla. N, Uzun. Ö, Çağlar. A (2017), Pamukkale Üniversitesi Yayınları, Denizli Kent Ekonomisi (2017), Denizli [Erişim Tarihi: Mart, 2023]

[S-2] Denizli Ticaret Odası (2021), Denizli Ticaret Odası Yayınları, Ekonomi Yönüyle Denizli [Erişim Tarihi: Mart, 2023]

[S-3] Gökburun İ., Ekonomik Gelişmişliğin Göçler Üzerindeki Etkisi: Denizli Örneği, Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi, Cilt:2 Sayı:3 (2019), [Erişim Tarihi: Mart, 2023]

[S-4] Sarıtaş H., Utku M., (2016), Denizli İli Şarap İmalat Sektörü Analizi ve Maliyet Muhasebesi Politikalarına İlişkin Bir Değerlendirme, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 26 s: 263, [Erişim Tarihi: Mart, 2023]

[S-5] Gök burun İ. (2019), Ekonomik Gelişmişliğin Göçler Üzerindeki Etkisi: DENİZLİ ÖRNEĞİ, Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi, 2019, 2(3), 564 – 582, [Erişim Tarihi: Mart, 2023]

[S-6] Turgut G., Zengin M. Ve Dağ V. (2021), Denizli Kenti Bazı Rekreasyon alanlarının Görsel Peyzaj Kalitesi Açısından Değerlendirilmesi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 12(1), 419 – 433, [Erişim Tarihi: Mart, 2023]

[S-URL1] Nüfusu.com, Denizli İli Nüfusu, <https://www.nufusu.com/>, Mart, 2023.

[S-URL 2] TÜİK, Denizli Nüfus ve Demografik Yapı Verileri, <https://data.tuik.gov.tr/>, Mart, 2023.

[S-URL 3] Denizli İl Sağlık Müdürlüğü, Sağlık Kurumları, <https://denizliism.saglik.gov.tr/>, Mart, 2023.

[S-URL 4] Meriç Ulukuş, Haberin Dibi Sitesi, Denizli Göç istatistikleri, Mart, 2023

[S-URL 5] Sarayköy Ticaret Odası, Denizli İli Göç Bilgileri, <https://saraykoyticaretodasi.org.tr/>, Mart, 2023

[S-URL 6] Kültür ve Turizm Bakanlığı, Denizli Yemek Kültürü, <https://denizli.ktb.gov.tr/> Mart 2023

[S-URL 7] Denizli Go Türkiye, Denizli yöresel yemekler, <https://denizli.goturkiye.com/> Mart 2023

[S-URL 8] Denizli Go Türkiye, Denizli yöresel yemekler, <https://denizli.goturkiye.com/> Mart 2023

[S-URL 9] Denizli Go Türkiye, Denizli yöresel yemekler, <https://denizli.goturkiye.com/tr/>, Mart 2023

[S-URL 10] Denizli Go Türkiye, Denizli yöresel yemekler, <https://denizli.goturkiye.com/tr/> Mart 2023

[S-URL11] Türkiye Kültür Portalı, Denizli Yöresel Kıyafetler, <https://www.kulturportali.gov.tr/> Mart, 2023.

[E-1] Akoğlu F. (2020), Cumhuriyet Döneminde Denizli’de Dokumacılığın Gelişimi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Denizli 2020

[E-2] Belge R. (2018), Denizli Kent Kimliğini Oluşturan Coğrafi Öğeler, Pamukkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, Ege Coğrafya Dergisi 27 (2), 167-181, Kasım 2018

[E-3] Berkan S. (2022), Sürdürülebilir Termal Turizm Kongresi Özel Bildiri Kitabı, Detay Yayıncılık, Ankara

[E-4] Çakır. Ö, Kellevezir. I, (2019), Çalışma İlişkileri Dergisi, Yükseköğretim Mezunlarında İşsizlik ve Nitelik Uyumsuzluğu Olgusu: Uni-Veri Araştırma Sonuçları Işığında Bir Değerlendirme (2020), İzmir 4

[E-5] Çubukçu, K.M. (2008), Planlamada Klasik Sayısal Yöntemler, Nobel Akademik Yayıncılık, İstanbul. 1

[E-6] Denizli Ticaret Odası (1986), Ekonomik Yönüyle Denizli, Denizli Ticaret Odası Yayınları, Denizli, 2022

[E-7] Denizli Ticaret Odası (1988), Ekonomik Yönüyle Denizli, Denizli Ticaret Odası Yayınları, Denizli, 2022

[E-8] Denizli Ticaret Odası (1993), Ekonomik Yönüyle Denizli, Denizli Ticaret Odası Yayınları, Denizli, 2022

[E-9] Denizli Ticaret Odası (2002), Ekonomik Yönüyle Denizli, Denizli Ticaret Odası Yayınları, Denizli, 2022

[E-10] Denizli Ticaret Odası (2006), Ekonomik Yönüyle Denizli, Denizli Ticaret Odası Yayınları, Denizli, 2022

[E-11] Denizli Ticaret Odası (2007), Ekonomik Yönüyle Denizli, Denizli Ticaret Odası Yayınları, Denizli, 2022

[E-12] Denizli Ticaret Odası (2008), Ekonomik Yönüyle Denizli, Denizli Ticaret Odası Yayınları, Denizli, 2022

[E-13] Denizli Ticaret Odası (2009), Ekonomik Yönüyle Denizli, Denizli Ticaret Odası Yayınları, Denizli, 2022

[E-14] Denizli Ticaret Odası (2010), Ekonomik Yönüyle Denizli, Denizli Ticaret Odası Yayınları, Denizli, 2022

[E-15] Denizli Ticaret Odası (2011), Ekonomik Yönüyle Denizli, Denizli Ticaret Odası Yayınları, Denizli, 2022

[E-16] Denizli Ticaret Odası (2012), Ekonomik Yönüyle Denizli, Denizli Ticaret Odası Yayınları, Denizli, 2022

[E-17] Denizli Ticaret Odası (2013), Ekonomik Yönüyle Denizli, Denizli Ticaret Odası Yayınları, Denizli, 2022

[E-18] Denizli Ticaret Odası (2014), Ekonomik Yönüyle Denizli, Denizli Ticaret Odası Yayınları, Denizli, 2022

[E-19] Denizli Ticaret Odası (2015), Ekonomik Yönüyle Denizli, Denizli Ticaret Odası Yayınları, Denizli, 2022

[E-20] Denizli Ticaret Odası (2019), Ekonomik Yönüyle Denizli, Denizli Ticaret Odası Yayınları, Denizli, 2022

[E-21] Denizli Ticaret Odası (2020), Ekonomik Yönüyle Denizli, Denizli Ticaret Odası Yayınları, Denizli, 2022

[E-22] Denizli Ticaret Odası (2021), Ekonomik Yönüyle Denizli, Denizli Ticaret Odası Yayınları, Denizli, 2022

[E-23] Denizli Ticaret Odası (2022), Ekonomik Yönüyle Denizli, Denizli Ticaret Odası Yayınları, Denizli, 2022

[E-24] İncili İ.İ. (2022), Girişimci Kadınlara Yönelik Mali Politikalar: Denizli Örneği, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Ana Bilim Dalı Maliye Programı, Yüksek Lisans Tezi, 2022

[E-25] Karaçam Taşkın N. (2006), Denizli Ekonomisi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler, Yüksek Lisans Tezi, Denizli

[E-26] SBB (2018), Eğitim Sisteminde Kalitenin Arttırılması Özel İhtisas Komisyonu Raporu, On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023), Ankara

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

[E-27] Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Güney Ege Kalkınma Ajansı (2015), Tr32 Düzey 2 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı, Eylül, 2022

[E-28] Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Güney Ege Kalkınma Ajansı (2009), Tr32 Düzey 2 Bölgesi 2010 –2013 Bölge Planı, Eylül 2022

[E-29] Tomalı Y. (2019), Uluslararası İşletmecilik Platformunda Denizli Tekstil Sektörü Üzerine Bir Araştırma, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2022

[E-30] Ünver Dirlik Ö., Torlak E. (2020), Denizli’ De Ekonomik Yapı ve Kültür İlişkisi, İksad Yayınevi, Temmuz ,2020

[E-31] Yayla. N, Uzun. Ö, Çağlar. A (2017), Pamukkale Üniversitesi Yayınları, Denizli Kent Ekonomisi (2017), Denizli

[E-URL1] Akfen Denizli, Rüzgâr Enerji Santrali, <https://www.akfen.com>, 2022

[E-URL2] Denizli Büyükşehir Belediyesi (2017), Akıllı Şehir Denizli, <https://akillisehir.denizli.bel.tr>, Ekim 2022

[E-URL3] Denizli Büyükşehir Belediyesi, Altyapı Projeleri, <https://denizli.bel.tr>, Ekim, 2022

[E-URL4] Denizli Büyükşehir Belediyesi, Doğalgaz Projeleri, <https://denizli.bel.tr>, Ekim, 2022

[E-URL5] Denizli Büyükşehir Belediyesi, E- Devlet Projesi, <https://denizli.bel.tr>, Ekim, 2022

[E-URL6] Denizli Büyükşehir Belediyesi, Eğitim Destek Projeleri, <https://denizli.bel.tr>, Ekim, 2022

[E-URL7] Denizli Büyükşehir Belediyesi, Engelli Koordinasyon Projesi, <https://denizli.bel.tr>, Ekim, 2022

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2022- 2023 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

[E-URL8] Denizli Büyükşehir Belediyesi, İklim Değişikliği Projesi, <https://Denizli.Bel.Tr>, Ekim, 2022

[E-URL9] Denizli Büyükşehir Belediyesi, Konut Projesi, <https://Denizli.Bel.Tr>, Ekim, 2022

[E-URL10] Denizli Büyükşehir Belediyesi, Pazar Yeri Projesi, <https://Denizli.Bel.Tr>, Ekim, 2022

[E-URL11] Denizli Büyükşehir Belediyesi, Spor Tesisleri Projesi, <https://Denizli.Bel.Tr>, Ekim, 2022

[E-URL12] Denizli Büyükşehir Belediyesi, Yeşil Alan Projesi, <https://Denizli.Bel.Tr>, Ekim, 2022

[E-URL13] Denizli Büyükşehir Belediyesi, Yol Projesi, <https://Denizli.Bel.Tr>, Ekim, 2022

[E-URL14] Denizli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2022), Belediye Belgeli Oteller, <https://Denizli.Ktb.Gov.Tr>, Ekim, 2022

[E-URL15] Denizli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2022), Oda-Yatak Kapasiteleri, <https://Denizli.Ktb.Gov.Tr>, Ekim, 2022

[E-URL16] Denizli Organize Sanayi Bölgesi, D Firmaları, <https://Www.Dosb.Org.Tr>, Kasım, 2022

[E-URL17] Denizli Organize Sanayi Bölgesi, DOSB Tarihçesi, <https://Www.Dosb.Org.Tr>, Kasım, 2022

[E-URL18] Denizli Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, Arazi Varlığı ve Dağılımı İstatistikleri, <https://Denizli.Tarimorman.Gov.Tr>, Ekim, 2022

[E-URL19] Denizli Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, Brifing Raporu, (2015), <https://Denizli.Tarimorman.Gov.Tr>, Ekim, 2022

- [E-URL20] Denizli Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, Brifing Raporu, (2016), <https://Denizli.Tarimorman.Gov.Tr>, Ekim, 2022
- [E-URL21] Denizli Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, Brifing Raporu, (2017), <https://Denizli.Tarimorman.Gov.Tr>, Ekim, 2022
- [E-URL22] Denizli Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, Brifing Raporu, (2018), <https://Denizli.Tarimorman.Gov.Tr>, Ekim, 2022
- [E-URL23] Denizli Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, Hayvansal Üretim ve Dağılım İstatistikleri, <https://Denizli.Tarimorman.Gov.Tr>, Ekim, 2022
- [E-URL24] Denizli Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, Meyvecilik ve Sebzeçilik İstatistikleri, <https://Denizli.Tarimorman.Gov.Tr>, Ekim, 2022
- [E-URL25] Denizli Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, Sulu ve Kuru Tarım Alanları Dağılımı İstatistikleri, <https://Denizli.Tarimorman.Gov.Tr>, Ekim, 2022
- [E-URL26] Denizli Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, Tarım Alanları Dağılımı İstatistikleri, <https://Denizli.Tarimorman.Gov.Tr>, Ekim, 2022
- [E-URL26] Denizli Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, Tarla Ürünleri İstatistikleri, <https://Denizli.Tarimorman.Gov.Tr>, Ekim, 2022
- [E-URL27] Denizli Ticaret Odası (2022), Ekonomik Yönüyle Denizli 2022, <https://Www.Dto.Org.Tr>, Ekim, 2022
- [E-URL28] Denizli Valiliği, Hidroelektrik Santrali, <https://Www.Denizli.Gov.Tr>, Ekim, 2022
- [E-URL29] Endeksa, Denizli Kiralık Konut M² Birim Kiraları, <https://Www.Endeksa.Com>, Ekim, 2022
- [E-URL30] Endeksa, Denizli Konut İmarlı Arsa M² Birim Fiyatları, <https://Www.Endeksa.Com>, 2022

[E-URL31] Endeksa, Denizli Satılık Konut M² Birim Fiyatları, <https://Www.Endeksa.Com>, Ekim, 2022

[E-URL32] Endeksa, Denizli Satılık Villa, Müstakil Ev M² Birim Fiyatları, <https://Www.Endeksa.Com>, Ekim, 2022

[E-URL33] Enerji Atlası, Denizli İli Enerji Santralleri, <https://Www.Enerjiatlası.Com>, Ekim, 2022

[E-URL34] Enerji Günlüğü, Biyogaz Enerji Santrali, <https://Www.Enerjigünlüğü.Net>, Ekim, 2022

[E-URL35] Milli Eğitim Bakanlığı (2020), Okuma Yazma Seferberliği ile Hayatları Değişiyor, <https://Denizli.Meb.Gov.Tr>, Ekim, 2022

[E-URL36] Nufusu, Denizli Nüfusu 2012 Verileri, <https://Www.Nufusu.Com>, Ekim, 2022

[E-URL37] Nufusu, Denizli Nüfusu 2013 Verileri, <https://Www.Nufusu.Com>, Ekim, 2022

[E-URL38] Nufusu, Denizli Nüfusu 2014 Verileri, <https://Www.Nufusu.Com>, Ekim, 2022

[E-URL39] Nufusu, Denizli Nüfusu 2015 Verileri, <https://Www.Nufusu.Com>, Ekim, 2022

[E-URL40] Nufusu, Denizli Nüfusu 2016 Verileri, <https://Www.Nufusu.Com>, Ekim, 2022

[E-URL41] Nufusu, Denizli Nüfusu 2017 Verileri, <https://Www.Nufusu.Com>, Ekim, 2022

[E-URL42] Nufusu, Denizli Nüfusu 2018 Verileri, <https://Www.Nufusu.Com>, Ekim, 2022

[E-URL43] Nufusu, Denizli Nüfusu 2019 Verileri, <https://Www.Nufusu.Com>, Ekim, 2022

[E-URL42] Nufusu, Denizli Nüfusu 2020 Verileri, <https://Www.Nufusu.Com>, Ekim, 2022

[E-URL43] Nufusu, Denizli Nüfusu 2021 Verileri, <https://Www.Nufusu.Com>, Ekim, 2022

[E-URL44] Sahibinden, Denizli Ticari Gayrimenkul Fiyatları, <https://Www.Sahibinden.Com> Ekim, 2022

[E-URL45] Denizli Valiliği, Dokumacılık, <http://Www.Denizli.Gov.Tr>, Ekim 2022

[E-URL46] Denizli Valiliği (2016), Denizli'nin Ekonomisi, Sanayisi Ve Diğer Sektörler İtibariyle İhtiyaçlarında Öncelikler Görüşüldü, <http://Www.Denizli.Gov.Tr>, Eylül, 2022

[E-URL47] Denizli Valiliği (2016), Denizli İli 2015 Yılı Çevre Durum Raporu, <https://Webdosya.Csb.Gov.Tr>, Ekim, 2022

[E-URL48] Denizli Valiliği (2020), Denizli İli 2020 Yılı Çevre Durum Raporu, <https://Webdosya.Csb.Gov.Tr>, Ekim, 2022

[E-URL49] Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2021 Yılı Faaliyet Raporu, <https://Www.Sanayi.Gov.Tr>, Ekim, 2022

[E-URL50] Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (1963-1967), Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, <https://Www.Sbb.Gov.Tr> Eylül, 2022

[E-URL51] Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (1968-1972), İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, <https://Www.Sbb.Gov.Tr> Eylül, 2022

[E-URL52] Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (1973-1977), Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, <https://Www.Sbb.Gov.Tr> Eylül, 2022

[E-URL53] Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (1979-1983), Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, <https://Www.Sbb.Gov.Tr> Eylül, 2022

[E-URL54] Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (1985-1989), Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, <https://Www.Sbb.Gov.Tr> Eylül, 2022

[E-URL55] Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (1990-1994), Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, <https://Www.Sbb.Gov.Tr> , Eylül, 2022

[E-URL56] Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (1996-2000), Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, <https://Www.Sbb.Gov.Tr> , Eylül, 2022

[E-URL57] Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2001-2005), Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, <https://Www.Sbb.Gov.Tr>, Eylül, 2022

[E-URL58] Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2007-2013), Dokuzuncu Kalkınma Planı, <https://Www.Sbb.Gov.Tr>, Eylül, 2022

[E-URL59] Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2014-2018), Onuncu Kalkınma Planı, <https://Www.Sbb.Gov.Tr>, Eylül, 2022

[E-URL60] Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2019-2023), On Birinci Kalkınma Planı, <https://Www.Sbb.Gov.Tr>, Eylül, 2022

[E-URL61] Zorlu Enerji, Jeotermal Enerji Santrali, <https://Www.Zoruenerji.Com>, Ekim, 2022

[K-1] Ayna Haber, Osmanlı Devleti Dönemi Denizli, <https://www.aynahaber.net/mobil/haberler/denizli-tarihi/osmanli-devleti-doneminde-denizli/9595/> , Mart 2023

[K-2] Bulurum, Birlikler – Vakıflar ve Dernekler, <https://www.bulurum.com/dir/birlikler-vakiflar-ve-dernekler/acipayam/> , Nisan 2023

[K-3] Denizli Büyükşehir Belediyesi, Denizli Büyükşehir Belediyesi 2020 – 2024 Stratejik Planı, https://www2.denizli.bel.tr/userfiles/file/stratejik_plan_2020-2024.pdf , Mart 2023

[K-4] Denizli Büyükşehir Belediyesi, Denizli Kamusal Yatırımlar, <https://www.denizli.bel.tr> , Nisan 2023

[K-5] Denizli Büyükşehir Belediyesi, (2018), Denizli İli 1/25.000 Ölçekli Nazım İmar Planı, <https://docplayer.biz.tr/111308428-Denizli-ili-1-olcekli-nazim-imar-planı-plan-aciklama-raporu.html> , Nisan 2023

[K-6] Denizli Büyükşehir Belediyesi, Misyon, Vizyon, İlke ve Temel Değerler, <https://www.denizli.bel.tr/Default.aspx?k=misyon-ve-vizyonumuz> , Nisan 2023

[K-7] Denizli Valiliği, Denizli Tarihçe, <http://www.denizli.gov.tr/tarihce> , Mart 2023

[K-8] Denizli Valiliği, Hizmet Birimleri, <http://www.denizli.gov.tr/hizmet-birimleri> , Nisan 2023

[K-9] Denizli Valiliği, Protokol Listesi, <http://www.denizli.gov.tr/protokol-listesi> , Nisan 2023

[K-9] Enerji Atlası, (2022), İşletmedeki Güneş Enerji Santralleri, <https://www.enerjiatlası.com> , Nisan 2023

[K-10] Firma Rehberim, Denizli'deki Kamu Kurum ve Kuruluşları, <https://firma.rehberim.gen.tr/denizli/kamu-kurum-ve-kuruluslari> , Nisan 2023

[K-11] HAYTOĞLU E, (2009), Denizli Basın Tarihi 1909 – 2009, https://www.academia.edu/42023962/DENİZLİ_BASIN_TARİHİ_1909_2009 , Nisan 2023

[K-12] İşçileri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, İllere ve Faaliyet Alanlarına Göre Dernekler, <https://www.siviltoplum.gov.tr/illere-ve-faaliyet-alanlarina-gore-dernekler> , Nisan 2023

[K-13] KALAĞAN G, (2018), Türkiye’de 6360 Sayılı Büyükşehir Yasası Kapsamında Büyükşehirler/ Bütünşehirler: Yönetmelik Yapı, Mali/İktisadi Boyut ve Gelecek Vizyonu Üzerine Bir Tartışma, Mehmet Akif Ersoy Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10 (25), 591 – 603, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/545194> , Nisan 2023

[K-14] ÖZGÜR H, (2014), Denizli Kenti ve İlinde Yönetmelik Ölçek Arayışları (1976 – 2014); Dört Bütünşehir (Belediyesi) Söylemi / Tasavvuru (2001 – 2014) ve Bütünşehir Belediyesi Statüsü (2012 – 2014), Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 1(Özel), 30 –53, Nisan 2023

[K-15] ÖZKAN H, (2010), Denizli Kentinin Planlama Deneyimi Üzerine Bir Süreç Değerlendirmesi, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya, Nisan 2023

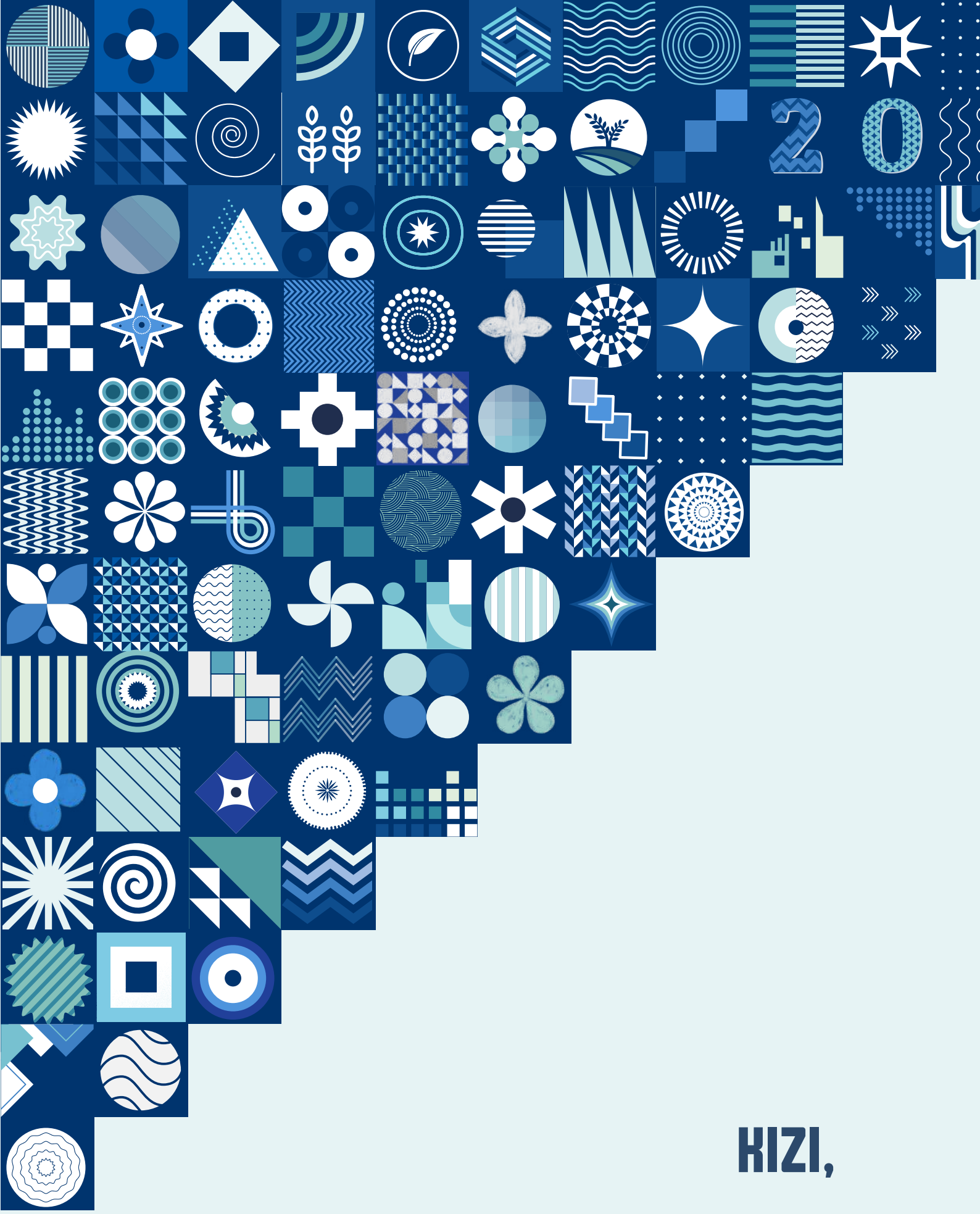
[K-16] Pamukkale Üniversitesi, (2021), Antalya İli Adrasa-Tekiova-Kemer-Göynük Alt Bölgeleri Analitik Etüt Raporu, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü ŞBP301 kodlu Stüdyo 5 dersi, Denizli, Mart 2023

[K-17] Pamukkale Üniversitesi, (2022), Denizli İli Kurumsal Altyapı Grubu Açıklama Raporu, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü ŞBP301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi, Denizli, Nisan 2023

[K-18] Pamukkale Üniversitesi, (2022), Denizli İli Tarihsel Yapı Analitik Etüt Raporu, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü ŞBP301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi, Denizli, Nisan 2023)

[K-19] UYSAL M, (2016), Her Yönüyle Denizli Kazası, 2016, <https://www.nadirkita.com/her-yonuyle-denizli-kazasi-mehmet-ali-uysal-kitap11074574.html> , Denizli, Nisan 2023

[K-20] Wikipedia, Denizli'nin İlçeleri, https://tr.wikipedia.org/wiki/Denizli%27nin_ilceleri, Nisan 2023

**KIZI,
TOZU,
HOROZU...**